ПОРЕДИЦА

ВОЙНИ и ВЛАСТ

Робърт Грийн

48-те закона на Властта

Ако искате да сте Героят на Историята...

ciela

Книга за тези, които искат властта и тези, които я имат

Аморално, безмилостно, изкусно и поучително…тази книга „дестилира" мъдростта на хилядолетната история на властта в 48 умело разказани притчи. Най-дръзкият опит досега да се представи философията на великите мислители и творци на човешката история Сун Дзъ, Карл фон Клаузевиц, Макиавели, Шекспир, Ницше, Кисинджър …

- **Закон 1:** ***Никога не засенчвайте висшестоящите***
- **Закон 2:** ***Никога не се доверявайте прекалено много на приятелите си. Научете се да използвате враговете си.***
- **Закон 3:** ***Прикривайте плановете си колкото може по-старателно.***
- **……..**
- **Закон 48:** ***Винаги трябва да се приспособявате***

Очаквайте следващата книга от поредицата

„За войната"

Карл фон Клаузевиц

ИНТЕРНЕТ КНИЖАРНИЦА
www.mobilis.bg

9 789546 493958

12,00лв.

Робърт Грийн

48-те закона на властта

Ако искате да сте Героят на Историята...

ciela
SOFT AND PUBLISHING

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД 9
Закон № 1. НИКОГА НЕ ЗАСЕНЧВАЙТЕ ВИШЕСТОЯЩИТЕ 21
Закон № 2. НИКОГА НЕ СЕ ДОВЕРЯВАЙТЕ ПРЕКАЛЕНО МНОГО НА ПРИЯТЕЛИТЕ СИ. НАУЧЕТЕ СЕ ДА ИЗПОЛЗВАТЕ ВРАГОВЕТЕ СИ 30
Закон № 3. ПРИКРИВАЙТЕ ПЛАНОВЕТЕ СИ, КОЛКОТО Е ВЪМОЖНО ПО-СТАРАТЕЛНО 44
Закон № 4. СПОДЕЛЯЙТЕ, КОЛКОТО Е ВЪЗМОЖНО ПО-МАЛКО 67
Закон № 5. ОТ РЕПУТАЦИЯТА ВИ ЗАВИСИ ТОЛКОВА МНОГО - ПАЗЕТЕ Я С ЦЕНАТА НА ЖИВОТА СИ 76
Закон № 6. НА ВСЯКА ЦЕНА ТРЯБВА ДА СЕ СТРЕМИТЕ ДА ПРИВЛИЧАТЕ ВНИМАНИЕТО НА СИЛНИТЕ НА ДЕНЯ 88
Закон № 7. ОСТАВЕТЕ ДРУГИТЕ ДА РАБОТЯТ ЗА ВАС, НО НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ СВОЯ ДЯЛ ОТ ПЕЧАЛБАТА 107
Закон № 8. ПРИНУЖДАВАЙТЕ ДРУГИТЕ ДА ИЗПЪЛНЯВАТ ВАШИТЕ ЖЕЛАНИЯ. ЗА ЦЕЛТА, АКО СЕ НАЛАГА, МОЖЕТЕ ДА ИМ ЗАЛОЖИТЕ ЩЕДРА ПРИМАМКА 116
Закон № 9. ЩЕ СПЕЧЕЛИТЕ ЕДИНСТВЕНО ЧРЕЗ РЕШИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ. САМО ВАШИТЕ АРГУМЕНТИ НЕ СА ДОСТАТЪЧНИ, ЗА ДА ИЗТРЪГНЕТЕ ПОБЕДАТА 126
Закон № 10. ПРОВАЛИТЕ МОГАТ ДА БЪДАТ ЗАРАЗИТЕЛНИ - ИЗБЯГВАЙТЕ НЕУДАЧНИЦИТЕ 137
Закон № 11. НАУЧЕТЕ СЕ ДА ПРЕВРЪЩАТЕ ХОРАТА ОКОЛО ВАС В ПОКОРНИ СЪЗДАНИЯ, ЗАВИСЕЩИ ОТ ВАШАТА ВОЛЯ 147
Закон № 12. БЪДЕТЕ ИЗБИРАТЕЛНО ЧЕСТЕН И ЩЕДЪР, ЗА ДА ОБЕЗОРЪЖИТЕ ЖЕРТВИТЕ СИ 158
Закон № 13. КОГАТО МОЛИТЕ ЗА ПОМОЩ, ТРЯБВА ДА РАЗЧИТАТЕ НА СЕБЕЛЮБИЕТО НА ДРУГИТЕ, А НЕ НА ТЯХНОТО БЛАГОРОДСТВО ИЛИ БЕЗКОРИСТНОСТ 167

Закон No 14. ДРЪЖТЕ СЕ КАТО ПРИЯТЕЛ, ДЕЙСТВУВАЙТЕ КАТО ШПИОНИН 177

Закон № 15. УНИЩОЖАВАЙТЕ БЕЗМИЛОСТНО ВРАГОВЕТЕ СИ!.....185

Закон № 16. ИЗПОЛЗВАЙТЕ ДНИТЕ, КОГАТО СТЕ ДАЛЕЧ ОТ СЦЕНАТА НА СЪБИТИЯТА, ЗА ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ ПОЧТЕН И ДОСТОЕН ЗА УВАЖЕНИЕ 198

Закон № 17. ДРЪЖТЕ ДРУГИТЕ В СЪСТОЯНИЕ НА НАПРЕЖЕНИЕ, НЕИЗВЕСТНОСТ, ТРЕВОЖНОСТ. СЪЗДАВАЙТЕ АТМОСФЕРА НА НЕСИГУРНОСТ 210

Закон № 18. НЕ СЕ ОГРАЖДАЙТЕ С КРЕПОСТНИ СТЕНИ - ВСЯКА ИЗОЛАЦИЯ КРИЕ МНОГО ОПАСНОСТИ.....222

Закон № 19. ВИНАГИ ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ С КОГО СИ ИМАТЕ РАБОТА - В ПРОТИВЕН СЛУАЙ МОЖЕ ДА ОБИДИТЕ НАПЪЛНО НЕВИНЕН ЧОВЕК.....

Закон № 20. НИКОМУ НЕ СЕ ПОДЧИНЯВАЙТЕ!....., ...250

Закон № 21. ПРЕСТРУВАЙТЕ СЕ НА НАИВЕН, ЗА ДА УЛОВИТЕ В МРЕЖИТЕ СИ ДРУГИ НАИВНИЦИ. ПРЕДСТАВЯЙТЕ СЕ ЗА ПО-ГЛУПАВ, ОТКОЛКОТО СТЕ ВСЪЩНОСТ 270

Закон № 22. ИЗПОЛЗВАЙТЕ ТАКТИЧЕСКИТЕ ОТСТЪПЛЕНИЯ. ПРЕВРЪЩАЙТЕ СОБСТВЕНАТА СИ СЛАБОСТ В СРЕДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ВЛАСТТА ВИ.....

Закон № 23. КОНЦЕНТРИРАЙТЕ СИЛИТЕ СИ..... 292

Закон № 24. ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ИГРАЕТЕ РОЛЯТА НА БЕЗУПРЕЧЕН ПРИДВОРЕН..... .....

Закон № 25. НАУЧЕТЕ СЕ ДА СЕ ПРЕСТРУВАТЕ, ДА СЕ ПРЕДСТАВЯТЕ В НОВА СВЕТЛИНА.....323

Закон № 26. НЕ СИ ЦАПАЙТЕ РЪЦЕТЕ С МРЪСНИ ДЕЛА 335

Закон № 27. ИЗПОЛЗВАЙТЕ СКЛОННОСТТА НА ХОРАТА ДА СИ СЪЗДАВАТ КУМИРИ 360

Закон № 28. СМЕЛО СЕ ХВЪРЛЯЙТЕ В БИТКАТА!.....384

Закон № 29. ПЛАНИРАЙТЕ ВСИЧКО ОТ НАЧАЛОТО, ДО САМИЯ ФИНАЛ..... 401

Закон № 30. ОПИТВАЙТЕ СЕ ДА ПРЕДСТАВЯТЕ СЪБИТИЯТА ТАКА, СКАШ ПОСТИГАТЕ ВСИЧКО БЕЗ ОСОБЕНИ УСИЛИЯ 416

Закон № 31. ДРЪЖТЕ ПОД КОНТРОЛ ВСИЧКИ ВЪЗМОЖНИ ВАРИАНТИ В СЦЕНАРИЯ. ОСТАВЕТЕ ДРУГИТЕ ДА ИГРАЯТ С КАРТИТЕ, КОИТО ВИЕ СТЕ ИМ РАЗДАЛИ 432
Закон № 32. СВИРЕТЕ НА ТЪНКИТЕ СТРУНИ НА ФАНТАЗИЯТА И БЛЯНОВЕТЕ НА ВСИЧКИ, КОИТО ВИ ЗАОБИКАЛЯТ 447
Закон № 33. ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА РАЗКРИВАТЕ СЛАБОТО МЯСТО НА ВСЕКИ ОТ ОКОЛНИТЕ..... 462
Закон № 34. БЪДЕТЕ ЦАРСТВЕН, МАКАР И ПО СВОЕМУ. ДРЪЖТЕ СЕ КАТО ВЛАДЕТЕЛ, ЗА ДА СЕ ОТНАСЯТ ОСТАНАЛИТЕ КЪМ ВАС КАТО КЪМ ИСТИНСКИ МОНАРХ..... 486
Закон № 35. УСЪВЪРШЕНСТВАЙТЕ ИЗКУСТВОТО ДА ПОДБИРАТЕ НАЙ-ПОДХОДЯЩИЯ МОМЕНТ ЗА НАЧАЛОТО НА СЛЕДВАЩА ФАЗА ОТ ПЛАНА 501
Закон № 36. ПРЕЗИРАЙТЕ ТОВА, КОЕТО НЕ МОЖЕТЕ ДА ПРИТЕЖАВАТЕ. НАЙ-ДОБРОТО ОТМЪЩЕНИЕ СПРЯМО НЯКОГО Е ДА ГО ПРЕНЕБРЕГВАТЕ НАПЪЛНО..... 517
Закон № 37. ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ОРГАНИЗИРАТЕ БЛЯСКАВИ ЗРЕЛИЩА.....
Закон № 38. МИСЛЕТЕ КАКВОТО СИ ИСКАТЕ, НО СЕ ДРЪЖТЕ КАТО ОСТАНАЛИТЕ..... 548
Закон № 39. НАЙ-ЛЕСНО СЕ ЛОВИ РИБА В МЪТНА ВОДА 561
Закон № 40. БЪДЕТЕ НАЩРЕК, КОГАТО ВИ ПОДНАСЯТ ПОДАРЪЦИ. НЕ ПРИЕМАЙТЕ ПОКАНИ ЗА БЕЗПЛАТНИ УГОЩЕНИЯ..... 575
Закон № 41. ВНИМАВАЙТЕ МНОГО, АКО СЕ ОПИТВАТЕ ДА ПОДРАЖАВАТЕ НА ВЕЛИКИ ЛИЧНОСТИ. ИЗБЯГВАЙТЕ ЗАДАЧИТЕ, КОИТО ЯВНО НЕ СА ПО СИЛИТЕ ВИ 605
Закон № 42. ПОВАЛЕТЕ ОВЧАРЯ И СТАДОТО ЩЕ СЕ РАЗБЯГА..... 624
Закон № 43. ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ОКАЗВАТЕ НЕОТРАЗИМО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ УМОВЕТЕ И СЪРЦАТА НА ХОРАТА..... '
Закон № 44. ЕФЕКТЪТ НА ОГЛЕДАНОТО - БЕЗПОГРЕШНО СРЕДСТВО ЗА ОБЕЗОРЪЖАВАНЕ И ЗА ДРАЗНЕНЕ НА ВРАГОВЕТЕ 653

Закон № 45. НИКОГА НЕ ОТРИЧАЙТЕ НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРОМЕНИ, АЛА И НИКОГА НЕ СЕ СТРЕМЕТЕ КЪМ ПРЕКАЛЕНО РЕЗКИ ПРОМЕНИ 682
Закон № 46. НИКОГА НЕ БИВА ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ НАПЪЛНО БЕЗПОГРЕШНИ ... 697
Закон № 47. НЕ ПРЕКАЛЯВАЙТЕ СЪС СТРЕМЕЖА ДА ПОБЕДИТЕ НА ВСЯКА ЦЕНА. ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ ДОКЪДЕ ДА СЕ ОГРАНИЧАВАТЕ СТРЕМЕЖИТЕ СИ..... 719
Закон № 48. ПОЛЕЗНО Е ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ ЗАГАДЪЧЕН ЗА ОКОЛНИТЕ..... 735

АЗБУЧЕН УКАЗАТЕЛ..... 759
БИБЛИОГРАФИЯ.....772

УВОД

Усещането, че не притежаваме власт върху хората и събитията, в повечето случаи е непоносимо терзание за нас, а когато сме безпомощни, ние се чувствуваме нещастни. Никой не е съгласен да се примири с по- малък дял от властта. Всеки иска още и още. Но в днешния свят е опас- но да демонстрирате, че жадувате за много власт, че сте обладан от жажда за господство над съдбите на другите. Затова трябва да се преструваме - интелигентно, макар всъщност да си оставаме лукави, да се показваме като демократично настроени личности, докато в действителност това наше поведение е напълно неискрено.

Тази игра на непрекъснато дублиране на ценностите много наподобява на една стара, далеч по-динамична игра, разигравана в някогашните аристократични кръгове. Историята на човечеството е изпъстрена с описания на дворцови интриги, които неизменно са се разигравали около централната личност, притежаваща върховната власт - независимо дали става дума за крал или кралица, император или идеен водач. Ца- редворците, с каквито е пълен всеки кралски двор, винаги са се намирали в доста деликатно положение. Те са били задължени да служат на гос- подарите си, но ако прекаляват с умилкването си около тях, другите придворни веднага ще надушат това и ще се съюзят срещу престарава- щите се особи. Затова всички опити за спечелване на благоволението на господаря трябва да бъдат извънредно грижливо прикривани. Но дори и на най-опитните придворни - изпечени майстори в изкуството за маскиране на истинските си намерения - се налага да се отбраняват срещу по- пълзновенията на останалите царедворци, които във всеки момент са готови да ги изтласкат най-безцеремонно от сцената.

Междувременно се предполага, че във всеки кралски двор е събран елитът на нацията, каймакът на цивилизацията, цветът на благородни- ческите съсловия. Всякакви насилствени и неприкрити опити за завоюване на повече власт се посрещат с яростно неодобрение. Именно това е дилемата, пред която е бил изправян всеки придворен - как да изглежда като безупречен пример за подражание във всяко отношение и как в същото време да укрива истинските си намерения. Тоест как да успее най- подло да надхитри враговете си. С течение на времето един умен придворен се научава да замаскира всеки свой ход - ако примерно е решил да нанесе на съперника си удар с нож в гърба, той ще го стори с ръка, облечена в кадифена ръкавица, с най-милата усмивка на лицето си. Вместо да прибягва до насилие или открито предателство, опитният придворен ще използва далеч по-завоалирани методи като съблазняване, очароване или някаква друга подмолна тактика. При това винаги трябва да се планират няколко хода напред. Животът в кралските покои е бил една безкрайна игра, изискваща непрекъсната бдителност и сериозни умения за

„Няма съмнение, че кралският двор трябва да служи като образец за благонравие и безупречни светски маниери - в противен случай той ще се превърне в арена на кървави схватки, мъчения и ду- ховна пустош. Тези, които сега ви се усмихват сърдечно и ви посрещат с отворени обятия, с готовност биха се нахвърлили срещу вас с извадени кинжали, ако това е разрешено от неписаните наръчници за добри маниери.“ ЛОРД ЧЕСТЪР- ФИЙЛД (1694-1773 г.)

„Няма нищо странно в това, че агнетата никак не обичат вълците, но това не е дос- татъчно основание да ненавиждаме вълците само защото отвличат агнетата. Агнетата имат навика да си шепнат помежду си: „Тези вълци са дяволски изчадия, само че това не ни дава правото да твърдим, че всичко живо, което не е вълк, е добро създание само по

тактическо мислене. Всъщност това е война също като истинската, само че водена с по-цивилизова- ни средства.

Днес ние сме изправени пред своеобразен парадокс, доста силно напомнящ за проблемите, с които в миналото се сблъсквали придворните - всичко трябва да изглежда цивилизовано, благоприличие, демократично и обаятелно. Но ако се придържате прекалено строго към правилата на морала и благоприличието, ако ги вземате съвсем насериозно, ще бъдете сразен от тези, които не са чак толкова глупави. Както е писал Николо Макиавели - прочутият мислител, дипломат и кралски куриер от Ренесанса: „Всеки, който се опитва да бъде винаги добър, честен и благороден, непрекъснато е заплашван да бъде смазан от съперниците си, повечето от които никога не са били честни и справедливи.“ Членовете на дворцовите свити смятат себе си за олицетворение на съвършенството, макар под благовидните им лица да се спотайват черни страсти - завист, алчност, похот, омраза - кипяща и съскаща. Нашият днешен свят също си въобразява, че е олицетворение на съвършенството, но в душите ни тлеят същите грозни емоции и смутове, както е било, откакто свят светува. Играта и нейните правила са си останали същите. Външно сте длъжен да се показвате, че уважавате ценностите, но вътрешно - освен ако не сте глупак - бързо ще овладеете тайните на лицемерното поведение и ще вършите всъщност това, което е препоръчвал Наполеон: „Крийте желязната си ръка в кадифена ръкавица!“ Ако се научите да се изразявате иносказателно подобно на дворцовите благородници от Средновековието, ако умеете да съблазнявате и очаровате, ласкаете и заблуждавате, рано или късно ще се доберете до върховете на властта. Ще можете да принуждавате хората да се съобразяват с вашите желания, при това те няма да съзнават какво всъщност вършат. А щом няма да проумяват тази горчива за тях истина, никога няма да се опълчат срещу вас.

За някои хора понятието за съзнателно разиграване на сложни игри в процеса на придобиването на властта може да изглежда пъклено дело, аб-

солютно неприемливо за обществото, някакво отблъскващо наследство от миналото. Такива личности искрено вярват, че могат да останат незасегнати от правилата на играта, стига да съумеят да се дистанцират от всичко, свързано с властта. С такива индивиди винаги трябва да сте нащрек, защото се отличават с тази особеност, че на практика именно те се оказват най-разпалените играчи в надпреварата към върховната власт. Те използват стратегии, недвусмислено разкриващи манипулациите, които такива личности обожават до прехласване. И, разбира се, не забравят да изтъкват, че сред най- ценните им морални добродетели са именно отдалечеността им от властта, поради което били извънредно слаби и лесно уязвими. Само че забравят нещо много просто, ала твърде съществено - ако някой индивид наистина е лишен от власт и в същото време не таи амбиции да се сдобие с колкото е възможно повече власт, той няма да изтъква това, за да печели симпатиите на обществото. Да се демонстрира публично липсата на всякаква власт всъщност е доста печеливша стратегия, подмолна и удобна за замаскиране - вижте Закон 22: „Използвайте тактическите отстъпления. Превръщайте слабостта си в средство за укрепване на личната ви власт.“

Друга стратегия за привидно неопитните, т. е. за лицемерните играчи, е да се настоява за равенство във всичко. Всички да бъдат третирани еднакво, независимо от положението и влиянието им в обществото. Но за да се отървете от подозренията, че тайно се домогвате към властта, трябва да се справите със следния проблем - така или иначе сред хората винаги ще има по-способни и по-некадърни индивиди. Да се третират всички еднакво, ще означава да се игнорират различията между членовете на обществото, да се поощряват по-неспособните, а по-надарените да бъдат стъпквани. Отново трябва да се повтори, че мнозина от тези, които отстояват тази идея, всъщност са обладани от необуздана мания за вър- ховна, абсолютна власт и тайно жадуват да преразпределят възнагражденията на всички хора, при това по начин, който те самолично ще определят.

Но има и друг начин за избягване на прякото

себе си.“ Това мнение по същество не е погрешно, макар че вълците биха били отвърнали насмешливо: „Всъщност ние нямаме нищо против тези добродушни агнета. Нали на този свят няма нищо по-вкусно от едно крехко агне..."

ФРИДРИХ НИЦШЕ (1844-1900 г.)

„С хората можете да се справите само чрез груба сила или с коварно лукавство. Говори се, че много помага и любовта, но за нея понякога се налага да чакаме прекалено дълго, а в живота е скъпоценен всеки миг. “

ЙОХАН ФОН ГЪОТЕ (1749-1832 г.)

„Стрелата, запратена вт стрелеца, може да убие или да не убие някого, докато коварна- та хитрост, изобретена от дяволски умен интригант, може да покоси дори и плода в майчината утроба. “

КАУТИЛЯ, индийски МИСЛИТЕЛ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

„Не мога да престана да се удивлявам какво разнообразие от похвати - един от друг по-остроумни - е изобретил човекът с единствената цел да се опита по-успешно да измами себеподобните. И въпреки всичко това светът не е престанал да се разхубавява...“

ФРАНЧЕСКО ВЕТО- РИ, СЪВРЕМЕННИК И ПРИЯТЕЛ НА НИКОЛО МАКИАВЕЛИ, НАЧАЛО- ТО НА XVI ВЕК

намесване в борбите за власт, при който ще ви бъде гарантирано, че пак ще изглеждате честен и откровен в очите на околните. Нали едно от най-важ- ните правила в играта, чиято цел е придобиване на повече власт, е да бъдете колкото е възможно по- прикрит и потаен. Само че, ако изберете тактиката да бъдете честен докрай, неминуемо ще нараните и засегнете мнозина изтъкнати личности и немалко от тях няма да закъснеят да ви отмъстят. Никой няма да ви повярва, че сте абсолютно почтен и че не се крие някаква тайна изгода зад почтените ви действия. И ще се окажат напълно прави. Всъщност вие използвате честността като стратегия за домогване към властта, докато ги убеждавате разпалено във вашето благородство, добросърдечност и безко- ристност. Това е доста въздействащ метод за убеждение на обществото, дори може да се превърне в скрита форма на принуда.

Да допълним още, че тези, които се кълнат, че не се стремят към власт, могат да изберат ролята на добродушни наивници, за да се предпазят от обвиненията, че са жадни за власт. Обаче и с такива играчи трябва да сте нащрек - привидната наивност може да бъде ефективно средство за заблуда на противника (Закон 21 „Преструвайте се на наивен, за да уловите в мрежата си други наивници - представяйте се за по-глупав, отколкото сте всъщност“). Дори и най-искрените наивници са способни да попаднат в капаните на жаждата за власт. Децата могат да бъдат удивително наивни, но често се стремят да налагат своята воля над околните. Искрено наивните хора също могат да копнеят за власт и нерядко постигат неочаквани успехи, тъй като не са обременени със сложни размишления. Нека отново да повторим: тези, които привидно изглеждат напълно невинни, най-малкото не са безупречни и съвършени.

Можете да разпознавате тези неискрено безучастни зрители в схватките за властта по това, че те шумно пропагандират своето морално превъзходство, своето благочестие, своето изострено чувство за справедливост. Но тъй като всеки от нас жадува за власт и на този стремеж са подчинени повечето от постъпките ни, тези лицемерни играчи просто

хвърлят прах в очите ни, за да не доловим плановете им за издигане, ловко прикривани зад параван от морални добродетели. Ако следите по-зорко подобни личности, ще забележите, че много често те са доста ловки в потайните манипулации, макар че е възможно да срещнете и индивиди, при които това е несъзнателен процес. Такива хора с негодувание отблъскват дори и най-плахите опити да се вдига шум около тактиката, която ежедневно прилагат. Ако сравним света с гигантски кралски двор, гъмжащ от сплетни и заговори, сред които ние се опитваме да оцелеем и дори да си проправим път към по-добро съществуване, всичките наши опити да останем безучастни зрители на играта ще бъдат напразно похабени усилия. Крайният резултат може дори да бъде плачевен за вас - ще останете без капка власт, вследствие на което ще бъдете неутешимо нещастни. Вместо да се опълчвате срещу неизбежното, вместо да спорите, да хленчите или да се чувствате виновни, по-разумно ще е да се опитате да се откроите от околните. Всъщност колкото по-добре се справяте с предизвикателствата на властта, толкова по-добър ще бъдете като приятел, съпруг, любовник. Ако спазвате предписанията за поведението на безупречния придворен (вж. Закон 24), ще знаете как да предразполагате хората около вас, как да ги накарате да се чувстват по-добре, което безсъмнено ще им достави удоволствие. Те ще стават все по-зависими от вашите способности и ще ви очакват с нетърпение. Ако усъвършенствате уменията си според всички 48 закона, описани в тази книга, ще спестите на другите болка и разочарования, които са почти неизбежни, щом се разгаря ожесточена борба за власт - също както децата могат да пострадат, ако си играят с огъня. Ако схватката за властта се окаже неизбежна, по-добре ще е да бъдете ловък артист, вместо вечно недоволен мърморко или отчайващ некадърник.

„На този свят принципи не съществуват. Има само събития. Няма добро и зло, има само обстоятелства. Геният умее да се възползва от събитията и обстоятелствата по такъв начин, че да направлява техния ход. Ако съществуваха добре обосновани принципи и мъдро изковани закони, народите нямаше да ги променят така често, както ние сменяме ризите си. Освен това не трябва да се очаква една- единствена личност да се окаже по-мъдра от цяла една нация.“

ОНОРЕ ДЬО БАЛЗАК (1799-1850 г.)

Изучаването на правилата на играта, наричана борба за власт, изисква определен светоглед и усет за перспектива. Понякога са нужни дългогодишни усилия, защото далеч не всичко в тази игра става по естествен път. Изискват се също и някои основни умения, но след като усъвършенствате дарбите си, ще можете да прилагате с много по-голяма лекота основните правила на играта.

Най-важното от тези умения е да владеете емоциите си. Това е много съществено изискване за всички, които се домогват до властта. Пре

кално емоционалното ви реагиране в дадена ситуация може да се окаже най-сериозното препятствие пред усилията ви да се сдобиете с още и още власт. Подобна грешка може да ви коства много повече от моментното задоволство, което ще ви изпълни, след като дадете воля на емоциите си. Чувствата замъгляват разума и ако не сте способен трезво да оценявате ситуацията, няма да можете да се подготвите за последиците и няма да успеете да реагирате с желаното ниво на самоконтрол.

Страхът е най-разрушителната от всички емоционални реакции, защото най-силно замъглява сетивата ви. Освен това страхът поражда ефект, напомнящ морски вълни, заливащи всичко около себе си, като снижава способностите ви да владеете ситуацията и да се съпротивлявате на враговете си. Ако сте решили да унищожите врага, който ви е причинил щети, много по-добре ще бъде да го заблудите, като се преструвате, че сте приятелски настроен, вместо да показвате гнева си.

Любовта и привързаността също могат да бъдат много опасни, защото могат да ви заслепят и да ви принудят да обслужвате егоистичните интереси на тези, за които при нормална обстановка бихте се усъмнили, че са въвлечени в схватката за властта. Ако сте искрено увлечен, няма да можете да прикривате гнева си или любовта си, затова по-добре въобще не се опитвайте да ги маскирате. Но трябва да бъдете извънредно внимателен за начините, чрез които ги изразявате. Най-важното обаче е да не позволявате на чувствата си да се намесват в планирането и в подбора на стратегията ви.

В тясна връзка с овладяването на емоциите е умението да се дистанцирате от настоящата ситуация и да обмисляте обективно както минали събития, така и прогнози за бъдещето. Подобно на римския бог Янус, прочут с двете си лица и изобразяван като пазител на храмовите порти, вие трябва да се научите да гледате едновременно в две посоки, за да може по-добре да се справяте с опасностите, независимо откъде ще се появят. Трябва да си изградите подобно „раздвоено“ лице, като едното ви око да гледа в миналото, а другото - в бъдещето.

Относно бъдещето трябва да се спазва девизът: „Винаги нащрек!“ Нищо няма да може да ви изненада, ако вие предварително сте обмислили всички вероятни проблеми. Вместо да пилеете времето си в блянове за бляскавото осъществяване на плановете си, трябва да се стараете да мислите в перспектива. Колкото по-надалеч успеете да огледате мислено бъдещето, толкова повече ходове напред ще можете да планирате и толкова по-силен ще бъдете в жестоката схватка за властта.

Другото лице на бог Янус гледа само към миналото - макар че не е разумно да се мисли само за преживените несгоди или поражения, за мълчаливо преглъщаните недоволства. Това само ще отслабва волята ви за победа на всяка цена. Половината от тайните, осигуряващи изтръгването на успеха, са свързани с умението да се забравят подобни обезкуражаващи събития от миналото. Защото тези горчиви спомени само ще за

мъгляват разума ви и ще ви отклоняват от най-прекия път към успешния завършек на вашата мисия. От изпитателния поглед назад можете да извлечете само една полза - да се поучавате от стъпките на вашите предшественици. (Изобилието от исторически примери в книгата ще ви улеснява много при този процес на обучение.) След като приключите с щателния анализ на миналото, ще се справяте по-успешно с оценяването на вашите действия и ходовете на другите играчи, сред които са вашите най-опасни противници и вашите най-близки приятели. Това ще бъдат най-полезните за вас уроци, понеже ще бъдат наситени с поуки от личните ви преживявания.

Можете да започнете с анализа на грешките, които сте допускали досега, особено с онези, които най-много са ви измъчвали. Ще ги анализирате в съответствие с поуките, които евентуално ще извлечете от уроците в тази книга, групирани под формата на 48 основни закона. И накрая ще приключите този етап на самообучение със заканата: „Никога повече няма да повтарям тази или онази моя грешка! Нито пък ще оставя повторно да ме въвлекат в капан както при еди-кой си случай...“ Ако се научите да оценявате поведението си по подобен начин, ще успеете да скъсате с кошмарите от миналото - това е изключително полезно умение за всеки.

Властта изисква от своите роби дарбата да се преобразяват. За тази цел трябва да се научите да носите едновременно няколко маски, а в торбата си - да криете безчет фокуснически трикове. Измамата и маскарадът не бива да ви изглеждат като отблъскващи или аморални понятия. Нали цялото общуване между хората така или иначе се основава до известна степен на куп измами и преструвки, при това на най-различни нива на умение и сложност. Дори категорично може да се каже, че именно умението да се лъжат себеподобните отличава човека от животното. В древногръцките митове, в индийския епос Махабхарата, във вавилонските легенди за Гилгамеш само боговете са способни на най-изкусни измами и преобразявания под най-различна външност. Една велика личност от древността - Одисей - успява да открадне от тях тайните на това изкуство и за тази своя дързост е бил жестоко наказан. Никой преди него не се е осмелявал да конкурира безсмъртните олимпийски величия, никой не е мислил дори да им съперничи по ум и хитрост. Измамата е изкуство, разработвано търпеливо през вековете на човешка цивилизация и си остава до ден днешен най-могъщото оръжие в борбите за власт.

Няма да успеете да кроите сложно замислени измами, докато не се научите да се дистанцирате от самия себе си. Само тогава ще бъдете в състояние да се преобразявате под разнообразни образи и да си налагате различни маски на лицето в зависимост от; конкретните условия, според повелите на деня. При подобен гъвкав подход към най-разнообраз- ните условия, които ежедневно ни сервира животът, в това число и към промените във вашите собствени решения и преценки, вие ще се отърси

те от ненужната тромавост, която толкова много пречи на хиляди хора. Ако лицето ви стане така пластично, както е при талантливите актьори, ще можете да укривате намеренията си от околните, с лекота ще поставяте добре замаскирани капани пред всички, които ще се опитат да проследят стъпките ви. Играта с привидно благонравните изражения на лицето и усъвършенстването на похватите за заблуда на заобикалящите ни е една от най-изисканите естетични наслади, които може да ни поднесе животът. Освен това тези два метода са сред най-важните оръжия в арсенала на бойците, стремящи се към все повече власт над другите.

Ако във вашия запас от средства за сразяване на противниците най- могъщото оръжие се оказва измамата, тогава от особено значение ще бъде вашата издръжливост при посрещането на всякакви беди, провали и злочестия. Ако измамата е вашият меч, търпението е вашият щит. В битката не можете да победите без остър.меч, но ще ви бъде нужен и здрав щит. Търпението също може да се тренира, така както е възмож- но да се научите да овладявате чувствата си. Никой не се е родил научен на безкрайно търпение. Но всъщност нищо в играта, чиято крайна цел е властта, не е естествено, не е придобито по рождение. Властта ни доближава до боговете повече от всичко друго в нашия свят, ограничен от безмилостни природни закони. Търпението пък е висша добродетел на боговете, които не притежават нищо друго освен безкрайното време. С течение на времето отново ще бъдете свидетел на приятните за окото ви гледки ако не пришпорвате ненужно събитията и ако умеете да гледате напред в бъдещето, - отново ще дойде пролет и цветята пак ще разцъфнат. Нетърпеливостта само ще замъгли погледа ви. А заслепението е непреодолима пречка по стръмната пътека към върховете на властта.

Властта по самата си същност е аморална. Поради това едно от най- ценните умения за всеки, който се стреми да си отвоюва повече власт, е способността да анализира хладнокръвно обстоятелствата, без да обременява съзнанието си с умувания върху дилемата - в конкретния случай кое е добро и кое е зло. Властта е игра - този постулат трябва да бъде повтарян, докато се установи трайно в съзнанието на читателя - и както във всички игри, така и тук вие не бива да преценявате противниците си само по техните намерения и изказвания. Много по-важно е какво вършат те на практика. Могат да бъдат посочени безброй примери за лъжливи ходове на противниците с единственото намерение да заблуждават и подмамват останалите играчи. Каква ще бъде ползата от добрите намерения на някой от играчите, независимо дали е ваш предан партньор или противник, след като крайният ефект ще се окаже гибелен за вас? За хората е присъщо да прикриват желанията си зад красиви думи, да се разтапя от любезности, грижливо да поддържат измамното впечатление, че всичко вършат единствено за всеобщото добруване. В това число и за вашето лично щастие. Редно е да посрещате с насмешка подобни лицемерни уверения и никога да не се хващате на тази въдица - да не се зае

мате да преценявате нечии изказвания и постъпки през призмата на моралните норми, след като всичко това на практика е само извинение и маскировка на безпощадна алчност за повече власт над околните.

И така, да повторим още веднъж - това е игра. Противникът ви е седнал на стола срещу вас. И двамата се държите като благовъзпитани джентълмени (или изискани светски дами), спазвате чинно правилата на играта и не влагате нищо лично по време на сеансите. Всеки разиграва своята стратегия, като в същото време зорко дебне ходовете на противника, но без да губи хладнокръвие... или поне привидно изглежда така. Накрая сте длъжен да оцените с няколко любезни думи възпитаните маниери на хората от другата страна на игралната маса, като че ли те са се настанили там с единствената цел да ви доставят развлечение. Но вашето око вече е добре тренирано да следи напрегнато всяко тяхно помръд- ване, всяко потрепване по лицето на опонента, без да изпуска от поглед нито една щогоде значима промяна в света, който ни заобикаля. Извън това нищо друго не бива да ви интересува.

Половината от вашия талант да разигравате безпогрешно своята стратегия в тази „тънка“ игра се базира не на това, което вие правите, а на това, което не правите. Или на това, в което не позволявате да ви въвлекат противниците ви. Именно за да придобиете това умение, трябва да се научите да преценявате всичко, на което си струва да се обръща внимание. Както е писал Ницше: „Стойността на нещата понякога лежи не в това, което привлича вниманието ни, а в това, което трябва да заплащаме за тях, в цената, на която ние придобиваме поредния успех.“ Може би ще успеете да постигнете целта си, може би тази цел ще се окаже изключително ценна придобивка за вас, ала на каква цена? Това правило трябва да се прилага навсякъде, без изключения, включително и когато се колебаете дали да приемете предложенията на други хора за взаимно сътрудничество. В края на краищата животът е прекалено кратък, на всеки от нас съдбата предлага доста ограничени възможности, а освен това може да не разполагаме със способностите, необходими за да се възползваме дори и от тези доста оскъдно раздавани шансове. В тази връзка факторът време може да се окаже от решаващо значение. Никога не прахосвайте времето си напразно. Не бива също да се съсипвате духом заради криворазбрани етични съображения. Не е разумно също да се втренчвате прекалено зорко в делата на другите - най-важни за вас ще остават собствените замисли, цели и постижения.

Властта е много особена игра, защото се играе от цялото общество. За да се научите на нейните правила и за да овладеете нейните тънкости, трябва упорито да се обучавате на изкуството да разбирате човешките стремежи и особености. Именно това е привлякло вниманието на изтъкнатия мислител от XVII век Балтазар Грациан: „Мнозина посвещават години на изучаването на животните и растенията. Много по-полезно би било да се съсредоточат върху изучаването на поведението на хората, с

които съдбата ни е обрекла да живеем до последния си дъх!“ За да бъде някой отличен играч, първо трябва да е отличен психолог. Трябва да умеете да разпознавате скритите причини, които подтикват хората около вас към едно или друго решение, без да се оставяте да ви заслепява димът, зад който хората забулват истинската си същност. Умението да отгатвате скритите мотиви на съвременниците е едно от най-важните познания, които трябва да притежавате, ако сте изпълнен с решимост да се сдобиете с власт. Подобна дарба обаче предлага необозрими възможности за коварни планове, лукавства и интриги.

Хората са безкрайно сложни творения и може да пропилеете целия си живот в изучаването на странностите на човешките характери, без да успеете да ги проумеете докрай. Затова ще ви бъде само от полза, ако се заемете колкото е възможно по-рано със самообучението си, за което тази книга може да ви бъде много полезна. Разумно е в процеса на самообучение да спазвате принципа никога да не решавате прибързано или едностранчиво от кого да се поучавате и на кого да имате пълно доверие. Най-добре ще е никому да не се доверявате напълно - дори и на своите близки, но да черпите поуки от биографиите и словата на всички изтъкнати личности.

Накрая да не забравяме, че човек трябва да се научи да подбира при необходимост обиколните пътища към върховете на властта. Но в същото време не бива да се забравя, че всяко мошеничество се нуждае от ста- билно прикритие. Подобно на билярдната топка, която отскача няколко пъти, преди да достигне мишената, така и вашите ходове трябва да бъдат грижливо планирани и детайлно обмислени, за да не могат враговете ви лесно да отгатнат истинските ви цели. Като се тренирате да действате прикрито, вие се подготвяте да се справяте с предизвикателствата, които ще се наложи да преодолявате, когато попаднете в днешните елитни кръгове, където нравите удивително напомнят за кралските дворове от миналото.

Книгата, която държите в ръцете си, представлява наръчник за изкуството на манипулациите и измамите. Описаните закони са извлечени въз основа на съчиненията на десетки видни исторически деятели, всеки от които по своето време е бил добре запознат с правилата на играта с властта и е умеел майсторски да ги прилага. Тези писания обхващат внушителен период - превишаващ три хиляди години, - като са били създавани през най-различни епохи - от древния Китай през Италия по времето на Ренесанса, та чак до края на XX век. Въпреки различните епохи обаче навсякъде се прокрадват общи разсъждения, изводи и оценки, които оформят същността на теорията за властта, която все още чака своите изследователи. Разглежданите 48 закона са квинтесенцията на натрупаната през вековете световна мъдрост, извлечена от творбите на най- знаменитите стратези - като Сун-дзъ и Клаузевиц, държавници като Бис- марк и Талейран, дворцови светила като Кастилионе и Грациан, изкуси

тели и изкусителки като Джакомо Казанова и Нинон дьо Ланкло, а също и опитни мошеници като Уейл.

Законите в книгата са подредени според едно просто правило: някои тактически похвати почти винаги спомагат да нараства вашата власт (те се разглеждат в секциите, групирани под общото за всички закони или глави подзаглавие *Пример за нарушаване на закона*), докато други методи и прийоми ограничават вашата власт и дори могат да ви доведат до провал (групирани в секциите с подзаглавие *Пример за спазване на закона).* Тези противоположни групи от примери и съответните към тях изводи са богато илюстрирани с исторически примери. Всички закони са напълно валидни, без да са обвързани с конкретни епохи или исторически периоди.

Тази книга може да се използва по няколко начина. Като я четете последователно, вие ще научите много за изкуството за овладяването на властта. Въпреки че някои от разглежданите закони могат да ви се сторят лишени от пряка връзка с вашата конкретна дейност, много вероятно е с течение на времето да намерите къде да прилагате поуките от тази книга. Освен това между повечето от третираните в книгата закони съществуват взаимни връзки. След като прегледате цялото съдържание, по-добре ще можете да оценявате вашите досегашни действия и ще се научите по-точно да контролирате текущите си дела. Ако прочетете внимателно цялата книга, дълго време след като отгърнете последната страница, ще разполагате с повод за размисли и преоценки.

Освен това книгата може свободно да бъде прелиствана, за да се намери този закон, който ще се окаже най полезен за вас при конкретна ситуация. Ако примерно имате сериозни проблеми с вишестоящите и не можете да проумеете защо вашите упорити усилия не се увенчават с успех и не напредвате в кариерата си, мога да ви препоръчам да прегледате законите, специално посветени на взаимоотношенията между началници и подчинени. Много е вероятно вашите проблеми да са анализирани в някоя от тези глави - разбира се, само в най-общ вид. След като се запознаете с въвеждащите текстове към всяка глава, дадени в съдържанието на книгата, лесно ще откриете кой от всички закони е най-тясно свързан с вашия случай.

И накрая, книгата може да бъде преглеждана просто така, за развлечение - за да се насладите на разказите за успехите и провалите, за слабостите или достойнствата на най-могъщите и най-прочутите власто- любци сред нашите предшественици. Но тук е уместно да отправя едно предупреждение към тези читатели, които ще пожелаят да използват книгата единствено за тази цел. Може би ще е по-разумно да се откажат от намерението си. Защото властта е безгранично силна изкусителка и неописуемо коварна магьосница. Коридорите към подстъпите на властта са труднопроходим лабиринт и вашето съзнание ще се обремени от разглеждането на многобройните проблеми. Скоро ще откриете, че сте

се лишили от досегашното си приятно и безметежно съществуване. С други думи, всичко, описано в тази книга, може да достави много повече забавление, ако не се взема напълно на сериозно. Но и другата крайност не е за препоръчване - не е разумно да се отнасяте прекалено лекомислено с толкова сериозна материя, каквато е проблематиката за завладяването и запазването на властта. Всемогъщите богове, които решават кого да дарят с власт, се мръщят при вида на лекомислените хора - те удостояват с пълно задоволство единствено тези, които сериозно изучават уроците на миналото и съсредоточено обмислят всеки от следващите си ходове, като наказват безмилостно онези, които се плъзгат по повърхността в очакване на по-добри времена.

> *„Всеки, който се опитва да бъде винаги добър, честен и благороден, непрекъснато е заплашван да бъде смазан от съперниците си, повечето от които никога не са били честни и справедливи. Затова всеки владетел, който иска да задържи трона си, трябва да се научи как да бъде лош и да използва това знание или пък да се въздържа да го прилага в зависимост от обстоятелствата.* “

„КНЯЗЪТ“ („THE PRINCE“, „IL PRINCIPE“),
НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

З А К О Н

1

НИКОГА НЕ ЗАСЕНЧВАЙТЕ ВИСШЕСТОЯЩИТЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Винаги трябва да се стараете да накарате тези, които са над вас, да осъзнават превъзходството си.
Но не бива да прекалявате със стремежите си да им угаждате и да ги впечатлявате, като демонстрирате способностите и възможностите си, защото може да постигнете обратния ефект - да ги изплашите, да ги заставите да се чувстват неуверени. Най-разумно е да накарате господарите си да се мислят за много по-умни от вас - само така ще се доберете до висшите етажи на властта.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Никола Фуке (финансов министър на Луи XIV, министър на финансите в ранните години от царуването на Краля-Слънце) бил много разточителен - щедро пръскал пари за балове и приеми, за красиви жени, за поети и музиканти. Много обичал парите, защото те му осигурявали бляскав живот. Фуке бил много съобразителен и полезен на своя крал, затова, когато през 1661 г. умира Жул Мазарини - първият министър на Луи XIV, Фуке с основание очаквал да му бъде предложено да заеме овакантения пост. Кралят обаче не бързал да го назначи. Обезпокоеният Фуке заподозрял, че е лишен от височайшето благоволение, и решил да спечели отново благосклонността на монарха, като го покани на най-пищ-

ния бал, който някога е бил устройван в кралска чест. Като формален повод послужила годишнината от построяването на Во-льо-Виконт (замъка на Фуке), но истинската цел била да се отдаде подобаваща почит на краля - почетен гост на празненството.

Събитието било уважено от цвета на френската аристокрация, както и от някои от най-блестящите умове на епохата - Лафонтен, Ларошфуко, мадам Дьо Севине. Специално за празника Молиер написал пиеса, която трябвало да бъде представена пред бляскавата публика. Драматургът лично се нагърбил с изпълнението на една от главните роли в пиесата си. Пиршеството започнало с поднасянето на седем блюда с ориенталски лакомства, за които дотогава никой във Франция дори не подозирал, а също и ястия, изготвени по уникални рецепти. Всичко това било съпровождано от звуците на музиката, поръчана от Фуке в чест на младия крал.

След вечерята за гостите се предвиждала разходка в градините около замъка. Не е изключено именно от алеите и фонтаните в парка Во- льо-Виконт кралят да е почерпил вдъхновение за проекта на бъдещия си дворец във Версай. Домакинът лично съпровождал височайшата особа покрай безупречно подрязаните храсти и грижливо поддържаните цветни лехи. Когато двамата мъже сигнали до каналите в дъното на обширния парк, ярки фойерверки заслепили очите им. Веднага след това започнало представянето на пиесата на Молиер.

На следващия ден обаче Фуке бил арестуван от Д'Артанян - капитан на кралските мускетари. Три месеца по-късно злочестият министър бил осъден за крупни злоупотреби от кралската хазна. (Всъщност повечето от кражбите, за които обвинявали Фуке, били извършени по нареждане и със знанието на краля.) Фуке бил обявен за виновен и изпратен в най-изолирания затвор на Франция - високо в Пиренеите, където прекарал последните двадесет години от живота си при строг тъмничен режим.

ТЪЛКУВАНЕ

Луи XIV, Краля-Слънце, бил горд и надменен и непрекъснато копнеел единствено той да бъде център на всеобщото внимание - не можел да понася някой друг да го превъзхожда при демонстрирането на разкош и влияние, особено пък неговият финансов министър. За наследник на Фуке кралят избрал Жан-Батист Колбер - прочут с пестеливостта си и с най-скучните приеми в цял Париж. Колбер се грижел усърдно парите от държавната хазна да попадат директно в ръцете на Луи. С тях Краля- Слънце построил замък, много по-величествен дори от замъка на злочестия Фуке - прочутия Версай, който и до днес остава еталон за ренесансова пищност и царствено великолепие. При това прибягнал до услугите на същите архитекти, декоратори и градинари, които преди това

бил използвал Фуке. А след като бил построен Версай, кралят се заел да организира приеми, които по блясък далеч надминавали празненството, с което Фуке напразно се надявал да спечели благосклонността на кралската особа. И заради което загубил свободата си.

Нека да анализираме тази ситуация. Вечерта, в разгара на приема, когато Фуке забавлявал своя крал със спектакли, един от друг по-пищни, той представял всичко това като демонстрация на верноподаничество и лоялност. Министърът наивно си въобразявал, че незапомнено пищното празненство не само ще му възвърне подкрепата на краля, но и ще се зачете от капризната френска аристокрация като доказателство за изящния му вкус, като илюстрация за могъществото му и ще допринесе за нарастване на популярността му, с което ще му помогне да действа по-неза- висимо от краля и да се утвърди като незаменим първи министър. Вместо това обаче всяко следващо зрелище, всяка одобрителна усмивка по лицата на аристократите, събрани от Фуке в замъка, напомняли на Луи XIV, че придворните и васалите му били прекалено очаровани от размаха на финансовия министър и че Фуке наистина се ползва с прекалено много власт и неизчерпаемо богатство. Накрая се оказало, че вместо да поласкае краля, великолепно изпипаното тържество във замъка на Фуке накърнило кралската суета. Луи не можел никому да прости подобна обида, затова побързал да скалъпи удобно извинение, за да се отърве от човека, който по невнимание принудил самия крал на Франция да се почувства неловко.

Такава незавидна съдба очаква онези, които не се съобразяват с ос- новното правило - да не се накърнява самочувствието на господаря, да не се уязвява неговото самолюбие, да се щади неговата суета, да не се подхранват съмнения в неговото превъзходство.

„Когато започнало празненството, Фуке бил на върха на дворцовата йерархия, но към края на същата вечер се озовал на дъното.“

ВОЛТЕР (1694-1778 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

След 1600 г. италианският астроном и математик Галилео Галилей се оказал в твърде затруднено състояние - прехраната му изцяло зависела от щедростта на знатните особи, без чиято финансова подкрепа той не можел да продължава изследванията си. Като повечето учени от епохата на Ренесанса той бил длъжен да посвещава всяко свое откритие или изобретение на силните на деня. Например едно от последните свои изобретения - военния вариант на компаса - Галилей посветил на херцог Гонзага, а монографията, в която се обяснявало приложението на та

зи новост, била отпечатана с благодарствено посвещение на Медичите. И двамата владетели не криели благодарността си към талантливия учен, но не му се отплатили с пари, а само със символични подаръци. Това именно внасяло постоянна несигурност в живота на Галилей и той сериозно се замислил за възможните начини да облекчи съществуването си.

Новата си стратегия Галилей започнал да прилага през 1610 г., когато открил спътниците на Юпитер. Вместо да посвети откритието си на неколцина от покровителите си - например на един от тях да подари телескопа, с който били регистрирани тези загадъчни небесни тела, а на друг да посвети книгата, описваща астрономическите му постижения - както постъпвал досега, - Галилей решил да фокусира вниманието си изцяло върху Медичите. За този избор съществували две много основателни причини. След като през 1540 г. Козимо I основава династията във Флоренция, този княз избрал именно бог Юпитер за династичен символ върху герба на Медичите - като символ на власт, простираща се не само върху политическите среди и флорентинските банкери, но и като алегория за наследяването на могъществото на древния Рим.

Галилей съумял да представи откриването на спътниците на Юпитер като знаменателно космическо явление, прославящо величието на Медичите. Скоро след забележителното си откритие астрономът обявил, че „новооткритите ярки звезди (спътниците на Юпитер) сами подсказват за божествения произход на флорентинските владетели“. Съобразителният Галилей побързал да се възползва от съвпадението - той открил тези спътници точно когато Козимо II се възкачил на престола. Астрономът специално наблегнал на факта, че броят на луните около Юпитер удивително съвпада с числото на синовете на Козимо I, прославения основател на династията (неговият първороден син Козимо II имал трима братя). Така както новооткритите луни отразявали блясъка на Юпитер, така и четиримата синове на Козимо I олицетворявали възхода на династията на Медичите. Галилей не само че посветил откритието си на трона на Медичите, но и не закъснял да скицира новата емблема за техния герб - Юпитер, възседнал облак, около който кръжат четири звезди, като специално подчертал връзката между Козимо II и небесните светила.

През 1610 г. Козимо II удостоява Галилей с титлата придворен философ и математик, при това с целогодишна заплата. За учения това бил най-успешният ход в кариерата му. Вече било свършено с мъчителната и унизителна просия.

ТЪЛКУВАНЕ

С един сполучливо подбран ход Галилей постига много повече, отколкото за всичките години, похабени в безуспешни опити да спечели благосклонността на силните на деня. Причината е съвсем проста - владетелите обичат да заслепяват с величието си всички около себе си.

Те никога не са проявявали искрена загриженост за научните открития, нито са подкрепяли талантливите учени, посвещаващи безчет усилия в търсене на отговорите на загадките, които ни поставя природата. Като свързал техните имена с космическите сили, Галилей определено успял да прослави Медичите, при това много повече, отколкото, ако се беше ограничил само с посвещаването на поредното си откритие.

На учените също не са били спестявани затрудненията, причинявани от капризите на знатните особи, в които именно са се намирали кесиите със злато. Поради интелектуалното си превъзходство хората на науката често пораждат неудобства и неувереност у привилегированите благородници. Получава се така, сякаш единствената полза от тях е да раздават парични помощи на нуждаещи се хора, при това много по-способ- ни и по-умни от тях. Неблагодарно и отблъскващо занимание. Всеки кандидат за величие би желал да се занимава с нещо по-грандиозно, отколкото само да осигурява финансиране на различни изследвания. Той копнее да се покаже пред съвременниците си като съзидателна и могъща личност, толкова важна за света, колкото и откритията, които се посвещават на неговото име. Вместо да се измъчва от пристъпи на неувереност, един владетел би желал да се радва на славата си, при това колкото е възможно по-бляскава. Със своето откритие Галилей не предизвиквал интелектуалния авторитет на Медичите, нито ги принизявал в някакво отношение - дори напротив, той буквално ги изравнил по блясък с небесните тела и им помогнал да засияят ярко сред аристократичните фамилии на Италия. Астрономът не само че не засенчил господарите си, но дори им помогнал те да затъмнят блясъка на останалите владетели.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

На всеки се е случвало да бъде неуверен в себе си. Когато човек се представи в обществото и се заеме да демонстрира талантите си, естествено е той да стане обект на хорската завист и ненавист, да се чувства неуверен и неспокоен. Логично е да се очаква точно това. Не е разумно да пропилявате живота си в тревоги за това как ще реагират другите на вашия напредък. Но с тези, които са над вас, трябва да възприемете друг подход: когато желаете да напредвате в кариерата си, най-лошото ще бъде да засенчвате тези, от които ще зависи вашето бъдеще.

Не е разумно да се заблуждавате с илюзорни надежди, че животът се е променил от времената на Луи XIV и Медичите, когато най-високо в обществената йерархия са стояли кралете и кралиците. Всеки от тях е копнеел да остане завинаги сигурен в своя трон, а за тази цел е трябвало да превъзхожда обкръжението си по интелект, остроумие и чар. Много вредна, ала общоприета заблуда е да се мисли, че с демонстриране на по

даръците, които поднасяте на по-високопоставената личност, или чрез изтъкване на собствените си таланти вие ще спечелите неговото благоразположение. Той може да оцени вашите усилия или постижения, обаче при първата удобна възможност ще ви смени с някой, който не е толкова интелигентен, не е толкова привлекателен, но в същото време не е толкова застрашителен - точно както Луи XIV сменя блестящия Фуке със скучноватия, безцветен Колбер. И също като Краля-Слънце, този, който ще ви отстрани от пътя си, ще съумее да измисли някакво обяснение за това, че ви отблъсква въпреки вашите неоспорими заслуги.

В този закон се съдържат две много важни правила, с които винаги трябва да се съобразявате.

Първо правило. Може да се случи така, че неволно да засенчвате вишестоящия просто с природните си надарености. Има господари, които са по-неуверени в себе си от други господари. Някои могат да стигнат дори до болезнено задълбочени степени на неувереност. Такива особи можете да засенчите с лекота, особено що се отнася до очарование и привлекателност.

Може би никой не е бил надарен с повече таланти от Асторе Манф- реди, принц на Фаенца. Най-красивият младеж сред цялата италианска аристокрация станал жертва на своите изключителни качества и на неприкрития си, необикновено откровен нрав.

През 1500 г. Чезаре (Цезар) Борджия обсажда крепостта Фаенца. Когато бранителите на града се предават, те очакват да ги сполети най- лошата съдба, защото Чезаре Борджия бил прочут със злия си нрав. Но папският син решил да им пощади живота. Задоволил се само да превземе крепостта, без да екзекутира нито един от обитателите. Дори позволил на принц Асторе Манфреди, тогава едва осемнадесетгодишен, да остане в двора си, при това без никакви ограничения.

След няколко седмици обаче войниците на Чезаре Борджия отвели Асторе Манфреди в един от затворите в Рим. Година по-късно трупът на младия принц бил изваден от река Тибър, с тежък камък, привързан към врата му. Борджия се оправдал, като заявил, че принцът подготвял заговор срещу него, ала истинската причина била съвсем друга - извънредно суетният Чезаре се опасявал за престижа си. Младият принц можел да го засенчва без никакви усилия. Като се имат предвид природните дарби на Асторе Манфреди, само присъствието му било достатъчно, за да изглежда Чезаре Борджия много по-непривлекателен и доста по-от- блъскващ. И тук причината е съвсем проста. Ако сте надарени от съдбата с необикновен чар и с разнородни таланти, най-разумно ще е да избягвате срещите с подобни необикновено суетни особи. Или пък да измислите начин да не изтъквате предимствата си, когато сте се озовали в компанията на хора от типа на Чезаре Борджия.

Второ правило. Никога не бива да си въобразявате, че след като сте станал любимец на вишестоящия, можете да вършите всичко, което ви

хрумне. Могат да бъдат написани много дебели книги за фаворити, които са изпаднали в немилост, защото са смятали привилегиите си за вечни и на тази основа са си позволявали да засенчват блясъка на господарите си. В края на XVI век като фаворит на японския император Хайде- йоши се подвизавал Шен-но Рикю. Той бил главен изпълнител на чайната церемония - пост, поверяван само на най-знатни благородници. Освен това бил един от най-влиятелните съветници на императора и дори притежавал собствено крило в двореца. На всичкото отгоре Шен-но Рикю бил обожаван в цяла Япония. Но през 1591 г. Хайдейоши заповядал да го арестуват и да го осъдят на смърт. Естествено, Рикю не можел да понесе това унижение и се самоубил. Причината за толкова внезапната промяна в съдбата на императорския любимец била открита по-късно - оказало се, че Рикю, който всъщност старателно прикривал доста скромния си произход, особено след като станал дворцов фаворит, притежавал дървена статуетка, изработена по негово нареждане от старото му дървено сабо. В онази епоха само знатните имали право да ходят обути в такива дървени обувки. Но дори и към тази привилегия Рикю се отнасял с неприкрито пренебрежение. Освен това се погрижил да издигнат негова статуя в най-важния храм, разположен зад дверите на непристъпните огради на императорския дворцов комплекс. Всеки, който минавал покрай тази статуя, бил длъжен да й се покланя доземи. За императора това било недвусмислено доказателство, че дързостта на Рикю прекрачила всички допустими граници. Като си въобразявал, че притежава почти същите права, каквито са отредени на божествения император и че е извоювал самостоятелно главозамайващото си издигане, Рикю напълно забравил, че съществуването му изцяло зависи от волята на господаря на поднебесната империя. Това било непростимо прегрешение за придворните от онази епоха - смъртен грях, за който грешникът трябвало да заплаща с живота си. Да си припомним основното правило: никога не си въ- образявайте, че завинаги сте обвързан с поста, до който сте се добрали. Но същевременно на бива да позволявате да се стигне дотам, че да ви поискат главата заради привилегиите, с които сте бил отрупан.

След като сте наясно с опасностите, които крият опитите да засенчите блясъка на господаря, няма да е зле да се опитате да използвате това златно правило, за да се облагодетелствате допълнително. Първо трябва да се заемете с комплиментите и хвалебствията. Неприкритото ласкателство е много ефективно, обаче си има своите граници. Много по-мощно е въздействието на прикритото, по- дискретното ласкателство. Ако примерно сте по-интелигентен от господаря си, изберете противо- положната тактика - накарайте го да изглежда по-интелигентен от вас. Дръжте се по-непринудено, дори наивно на моменти. Покажете му, че се нуждаете отчаяно от неговия опит, от мъдрите му съвети. Позволявайте си безобидни грешки и пропуски, които няма да ви навредят в дълготрайна перспектива, за да му предоставите възможността да ви поправя

от време на време. Вишестоящите обожават такива молби от смирените си поданици. Един шеф, който не споделя щедро своя богат опит с подчинените си, лесно може да събуди тяхната ненавист и да ги подтикне към кроежи за неговото сгромолясване.

Ако вашите идеи са по-полезни от идеите и хрумванията на вишестоящия, побързайте да му ги припишете, при това колкото е възможно по-шумно. Постарайте се всички да узнаят, че вашите съвети са само бледо ехо на неговите наставления.

Ако в някаква област превъзхождате вишестоящите, ще бъде по-разум- но да се нагърбите с ролята на шут. Но в това не бива да се прекалява, за да не изглежда вашият господар прекалено сериозен, студен и навъсен. Ако се налага, преглъщайте или поне смекчавайте най-дръзките си шеги и подмятания, за да може той да се почувства като централна фигура, способна умело да забавлява присъстващите. Възможно е по природа да сте по-общите- лен и по-щедър от господаря си - в такъв случай трябва да внимавате той да не развали настроението си. Владетелят трябва да изглежда като слънце на хоризонта, щедро пръскащо благодатна светлина във всички посоки, и нищо, и никой не затъмнява блясъка му. Ако сте уверени в способностите си да го забавлявате, може да спечелите симпатиите му чрез умерени изяви на ограничените си възможности. Но не забравяйте нито за миг, че ако решите да привлечете вниманието му с вашите знания или други качества, не е изключено да пострадате - не бива да забравяте злочестата участ на Никола Фуке. Ако поемете по неговите стъпки, може да ви се наложи да платите същата цена.

При всички тези случаи няма да бъде проява на слабост, ако прикривате умело истинските си възможности, стига в края на краищата това да ви помогне да се сдобиете с още повече власт. Като позволявате на другите да ви засенчват, вие запазвате контрола си върху ситуацията, вместо да станете жертва на непредвидимите ходове на противниците си. Всичко това ще ви бъде извънредно полезно в деня, когато решите, че най-после е настъпил моментът да се изкачите на следващото стъпало към върховете на властта. Ако се окажете способен - подобно на Галилей - да удесеторите сиянието на вашия господар в очите на останалите, тогава ще бъдете щедро възнаграден и незабавно ще получите жадуваното повишение.

АСОЦИАЦИЯ

Не забравяйте гледката на нощното небе и звездите. Там, горе, може да грее само едно Слънце. Никога и нищо не засенчва слънчевата светлина, нито пък може да съперничи на Слънцето по блясък. Звездите по-скоро се стараят да остават на заден план и така само подчертават величието на Слънцето.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Избягвайте да засенчвате вишестоящите личности. Прекалено алчното домогване до властта винаги е отблъскващо, но ако един индивид превъзхожда своя владетел, това не само е неблагоразумно за него, но и винаги завършва с фатален край. Това е урокът, на който ни учат звездите от небосклона - те си остават скромни спътници на Слънцето и колкото и да са блестящи, никога не дръзват да се появяват на небето заедно с него. “

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН И МОРАЛЕС (1601-1658 г.)*

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Не трябва прекалено да се колебаете дали да се опълчите срещу всяка личност, която се противопоставя на възхода ви, но при подбора на по-сурови мерки е разумно да сте по-разсъдлив. Ако вишестоящият се окаже падаща звезда, няма нищо страшно в това да го засенчите. Не бъдете милозлив - вашият господар не е страдал от подобни угризения, когато се е домогвал хладнокръвно до висините на властта. Обаче трябва разумно да преценявате силите му. Ако той е отслабнал, можете да го изиграете в някой решителен момент. Ако е толкова слаб, че е само въпрос на време кога точно ще се сгромоляса, оставете природата да довърши тази задача. Не рискувайте да засенчвате славата и влиянието на някой вишестоящ с доста отслабнали позиции, защото този акт може да изглежда прекалено жесток или да се класифицира като проява на озлоб- ление. В реда на нещата е по-силните особи да засенчват по-слабите и по-безцветните личности. Вашият господар все някой ден ще се сгромоляса и ако изиграете разумно картите си, ще го надживеете и ще дочакате деня, когато ще го засенчите.

* Испански писател и философ концептуалист. Привърженик на лапидарния стил, ректор на йезуитския колеж в Тарагона, прочут моралист и скептик, заслужил суперлативната оценка на Шопенхауер. Според Балтазар Грациан и Мора- лес етическите устои на човечеството все още са много несъвършени. (Бел. прев.)

З А К О Н

2

НИКОГА НЕ СЕ ДОВЕРЯВАЙТЕ ПРЕКАЛЕНО МНОГО НА ПРИЯТЕЛИТЕ СИ. НАУЧЕТЕ СЕ ДА ИЗПОЛЗВАТЕ ВРАГОВЕТЕ СИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Бъдете извънредно предпазливи с приятелите си - те могат да ви предадат по-лесно от всички останали, защото завистта най-бързо покълва в техните души. Приятелите понякога могат да бъдат много капризни и тиранични. Но ако успеете да привлечете за свой приятел някой от досегашните си врагове, той ще ви бъде много по-предан, защото ще се чувства задължен да докаже лоялността си към вас. Всъщност трябва да се опасявате повече от приятелите си, отколкото от враговете си. Ако пък нямате врагове, намерете начин да си ги създадете.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В средата на IX век след Христа младият Михаил III се възкачил на трона на Византийската империя. Майка му - императрица Теодора - била прогонена в манастир, а нейният любовник Теоктист - обезглавен. Начело на заговора за свалянето на Теодора и обявяването на Михаил за император стоял хитрият и амбициозен пълководец Варда, вуйчо на Ми

хаил. Самият Михаил бил много млад и неопитен, заобиколен от интриганти, убийци и развратници. Сам сред това крайно опасно обкръжение, той отчаяно се нуждаел от верен съветник и предан приятел, комуто да може да се доверява'".
Тогава Михаил си спомнил за Василий - най-добрия му приятел от юношеството. Василий нямал никакъв опит в управлението на огромната империя - всъщност единственото, с което дотогава се е занимавал, било поддържането на императорските конюшни, - но вече бил доказал убедително привързаността и признателността си към младия монарх**.

Двамата младежи се запознали няколко години преди Михаил да се озове на византийския трон - когато Михаил посетил конюшните и един от най-буйните жребци едва не го стъпкал с копитата си. Василий, млад коняр от никому неизвестно тракийско село, безстрашно се хвърлил към жребеца и спасил живота на знатния гост. Смелостта и мъжеството на Василий така силно впечатлили младия престолонаследник, че той незабавно го повишил от младши коняр до главен управител на императорските конюшни. Освен това отрупал с подаръци новия си приятел, удостоил го с много привилегии, въвел го в двора и двамата юноши станали неразделни побратими. По-късно Василий бил изпратен в най-изисканата школа за млади благородници във Византия, за да се превърне от прост, неук селяк в образован и изтънчен придворен.

„За да се сдобиеш с истински враг, избери някой от приятелите или от приятелките си. Той или тя най-добре знае къде да те прободе.“

ДИАН ДЬО ПОАТИЕ (1499-1566 г.), ФАВОРИТКА НА ФРЕНСКИЯ КРАЛ АНРИ II

„Всеки път, когато облагодетелствам някого, като го удостоявам с една от кралските служби, аз оставям след себе си стотици недоволни и само един доволен. "

ЛУИ XIV, КРАЛЯ-СЛЪНЦЕ (1638-1715 г.)

* Заговорът е замислен през 856 г. от тримата братя Варда, Петрона и Ма- нуил, недоволни от своеволията на логотета Теоктист - фаворит на сестра им, императрицата или августата Теодора II (Теодора I е съпруга на Юстиниан I, три века по-рано). На престола се възкачва синът й Михаил III (842-867 г.) - първият владетел в Константинопол, провъзгласен за автократор или самодържец. На практика обаче са управлявали Варда и патриарх Фотий, който основава Маг- наурската школа, където се е обучавал и преподавал Константин-Кирил Философ, а по-късно и нашият велик цар Симеон I. (Бел. прев.)

** Василий I Македонец (867-886 г.) е известен като основател на Македонската династия, но всъщност е потомък на бедни арменски заселници в Тракия. Много едър, силен и извънредно дързък, с помощта на влиятелната гръцка мат- рона Данилеида той се издига от прост коняр до втори по сан държавник в империята - кесар на Константинопол. След подлото убийство на Михаил III през 867 г. Василий узурпира престола. През 886 г. го наследява вторият му син Лъв VI Мъдри. (Бел. прев.)

„Лично аз неведнъж съм бил мамен от личности, които съм обичал от все сърце; от люде, на които дотогава съм се доверявал безрезервно. Затова вярвам, че е правилно да харесвам и да служа на някоя изтъкната личност - разбира се, според нейните заслуги и добродетели, - но никога не трябва да се доверявам прекалено много на сърдечните си увлечения, за да не попадна отново в капана на лъжливото приятелство. “

БАЛТАСАРЕ КАСТИЛИОНЕ (1478-1529 г.)*

Сега Михаил бил император и се нуждаел от верен съветник. Кой можел по-добре да се справи със задълженията на главен придворен съветник от този, който отдавна бил доказал своята преданост към младия василевс.

Василий вече бил подготвен за този пост, а Михаил го обичал като роден брат. Като пренебрегнал съветите на придворните, които му препоръчвали да се довери на много по-опитния Варда, Михаил поверил този доста отговорен пост на Василий.

Василий бързо усвоявал тънкостите на управлението на империята и скоро започнал да съветва Михаил по всички въпроси. Единственият му проблем си оставали парите - те като че ли никога не достигали на младия придворен съветник. Понеже вече бил привикнал с разкоша във византийския двор и със съблазните на властта, Михаил бил принуден отначало да удвои, а после да утрои възнаграждението му, след което го удостоил с благородническа титла и го оженил за една от своите любовници - Евдокия Ингерина. Казано накратко, императорът се стремял да задоволява всичките му прищевки. Но трудностите сякаш нямали край. Сега Варда оглавявал армията и Василий не закъснял да се впусне в сложни интриги, целящи отстраняването на опитния пълководец под предлог, че Варда бил болезнено амбициозен и застрашавал трона на младия император. Всъщност тези подозрения на Василий не били много далеч от истината - отначало Варда оглавил дворцовия заговор за поставянето на Михаил на трона с надеждата, че младежът ще остане послушен изпълнител на заповедите му, а сега отново му се налагало да плете заговор, но този път за детронирането на непокорния Михаил. Варда вече бил твърдо убеден, че е крайно време той да бъде коронясан. Василий не се уморявал да повтаря пред Михаил да се отърве от Варда, докато накрая императорът склонил и заповядал да умъртвят вуйчо му. По време на надбягванията на хиподрума, когато погледите на всички били приковани в бясно препускащите колесници, Василий незабелязано се промъкнал през множеството, застанал зад гърба на Варда и го пронизал с кинжала си.

* Италиански благородник, придворен дипломат и изящен писател, автор на прочути беседи за благовъзпитани аристократи. Посланик на херцога на Урбино в Англия. Папски нунций в Испания. Любимец на най-изтъкнатите личности от разцвета на Италианския ренесанс (Куатроченто), като Рафаел, Карл V, Лудовико Сфорца, Франческо Гонзага. (Бел. прев.)

След няколко дни Василий поискал да му поверят армията, за да може да потушава всички бунтове в империята, които биха могли да застрашат трона на Михаил III. Както всички желания на императорския фаворит, и това незабавно било удовлетворено.

Сега Василий притежавал толкова власт и богатство, че не след дълго се стигнало до парадок- салната ситуация - лично императорът (който изпаднал в сериозно затруднение, понеже също като протежето си Василий обичал да пръска пари с размах) бил принуден да го моли да му върне поне част от парите, които му заел преди години. За искрено удивление на императора Василий дръзко отказал да върне заема, с толкова безочлив поглед и нагъл присмех, че вледеняващи тръпки побили им- ператора. Едва сега лекомисленият Михаил осъзнал в каква клопка се е озовал - някогашният коняр сега притежавал повече пари, повече поддръжници в армията и в Сената и в крайна сметка повече власт от самия византийски император. След няколко седмици, след безпаметен среднощен запой, Михаил бил грубо събуден от тежко въоръжени гвардейци от дворцовата стража. Василий старателно следял дали стражите ще пронижат смърто- носно императора с мечовете си. След това се обявил за наследник на престола и препуснал с коня по улиците на Константинопол, размахвайки на върха на копието си главата на своя най-добър и най-ще- дър приятел, на своя доскорошен всемогущ покровител и законен господар на империята.

ТЪЛКУВАНЕ

Михаил III заложил на карта бъдещето си, защото се надявал, че Василий завинаги ще му бъде безпределно признателен. Няма съмнение, че отначало Василий му е служил предано и не е пестял силите си. Нали е дължал всичко на младия император - богатство, образование, обществено положение... Но по-късно, когато Василий започнал да разполага с огромна власт, когато вече не е имало за какво още да копнее, когато Михаил просто не е

ЗМИЯТА,СЕЛЯНИ-НЪТ И ЧАПЛАТА

Ловци преследвали една змия и тя помолила минаващ наблизо селянин да й спаси живота.
За да я скрие от преследвачите, се- лянинът приклекнал и я оставил тя да пропълзи в пазвата му. Но след като преминала опасността и селянинът заповядал на змията да излезе от пазвата му, тя не се подчинила. Тя вече се била сгушила на топло и безопасно място. По пътя към селото селякът зърнал една чапла, доближил се до нея и шепнешком й обяснил каква беда го е сполетяла. Чаплата го посъветвала да изхвърли змията от пазвата си. Когато змията подала главата си навън, чаплата я уловила с клюна си, измъкнала я навън и веднага я умъртвила.
Селянинът се обез- покоил, че в тялото му може да е проникнала отровата на змията. Тогава чаплата го посъветвала да прибегне до изпи-

тания лек срещу змийска отрова - да опече и изяде шест птици с бели пера. „Тъкмо ти имаш бели пера, затова ще започна с теб!“ - извикал селянинът. Сграбчил чаплата, напъхал я в торбата си и продължил към дома си. Разказал на жена си какво пре-междие е преживял по пътя. „Не мога да те разбера! - отвърнала жена му. - Нали тази птица ти е помогнала да се отървеш от змията? Та тя ти е спасила живота! А ти се каниш да я убиеш и изядеш... “ Ядосаната жена веднага се заела да развързва торбата, за да пусне птицата на свобода. Обаче първото, което свършила обезумялата от страх чапла, било да избоде очите на жената. Поука: когато видиш вода да тече нагоре, само тогава може да повярваш, че някой ще се отплати ня-кому за стореното добро.

АФРИКАНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

имал с какво още да го подкупва, неминуемо се е стигнало до фаталния миг, когато наглата усмивка върху лицето на Василий подсказала на императора, че жестоко се е лъгал.

Всъщност той създал едно чудовище, отгледал под крилото си един изверг.

Михаил III позволил на едно парвеню да се приближи прекалено близо до изворите на властта. Винаги е крайно рисковано да се предоставят подобни възможности на хора, които са ненаситни по характер, които вечно искат още и още, които се самозабравят до такава степен, че започват да свикват с подаръците и привилегиите като нещо, което им принадлежи по право. Те са склонни лесно да забравят за благодетелите си, на които дължат всичко, като си въобразяват, че сами са постигнали успехите си.

Когато Михаил най-после е проумял фатална- та си грешка, все още е можел да спаси живота си, но дългогодишното приятелство и може би любовта му към Василий все още заслепявала разума му. Нали никой не желае да повярва, че именно най- добрият му приятел може да го предаде? Така не вярвал и Михаил, докато главата му не била набу- чена на копието.

„Господи, пази ме от приятелите ми! От враговете сам ще се опазя.“

ВОЛТЕР (1694-1778 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Няколко столетия след падането на династията Хан (222 г. след Христа) в Китай също се изреждат кървави преврати и насилствени смени по върховете на властта. Станало обичайно пълководците да заговорничат как и кога да убият поредния слаб император, а след това да поставят най-могъщия военачалник върху трона с облегалките във формата на драконови глави. Той неизменно основавал нова династия и за да си подсигури владичеството,

незабавно се заемал с безмилостното изтребване на останалите висши военни. След няколко години обаче този мрачен цикъл се повтаря отново и отново. Нови пълководци надигали глави и обезглавявали владетеля заедно с цялото му домочадие. За да оцелее, всеки китайски император бил длъжен да остане самотен, лишен от всякакви приятели, заобиколен единствено от врагове - и колкото били по-слаби те, толкова по-здрава била властта му.

През 959 г. след Христа генерал Чао Куан Йън бил провъзгласен за първия император от новата династия Сун. Той прекрасно знаел на какви коварства е способна дворцовата клика и военната върхушка и очаквал до една, най-много до две години да бъде свален от поредния преврат. Но кой можел да промени тази зловеща традиция? Малко след провъзгласяването му за император Сун наредил да организират пищно пиршество в чест на новата династия, на което да поканят всички елитни главнокомандващи на местните феодални военни отреди. Изчакал гостите да изпият по-голямата част от виното, отпратил стражата и се изправил сам срещу пълководците, които веднага посегнали към мечовете си. Но той изненадващо заговорил с приветлив ясен глас: „По цял ден всеки от нас тръпне от страх да не бъде пронизан от тези, с които е заобиколен денем и нощем. Аз например съм искрено нещастен от това постоянно дебнене, при това не само на трапезата, но и в леглото. Има ли поне един сред вас, който да не копнее да се качи на трона? Не, не че питая съмнения във вашата лоялност, но ако съдбата ви предложи възможност да смените господаря си и ви съблазни с още повече богатства и власт, ако се опълчите срещу императора, ще се откажете ли от такъв дар?“ Изплашените за живота си пълководци, с лица, пламнали от изпитото вино, един през друг се надпреварвали да го убеждават в предаността си. Но император Сун не се подвеждал от разгорещените им речи. „Най-разумно ще бъде всеки от вас да доживее дните си сред мир и безметежност, заобиколен от богатство и почести. Ако склоните да се откажете от военните си пълномощия, аз съм готов да ви даря с най-богатите имения и с разкошни дворци, където ще можете да се нас-

„Много хора си въобразяват, че мъдрият владетел е длъжен да подстрекава с хитрост своите врагове при всеки удобен случай, за да доказва по този начин своето величие. Владетелят, особено ако не притежава много опит, охотно използва помощта на тези, които отначало не са му внушавали доверие, но след това са доказали предаността си. Пандолфо Петручи, херцог на Сиена, управляваше владенията повече с помощта на тези, които подозираше най-дълбоко, отколкото с помощта на останалите си придворни. “

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ
(1469-1527 г.)

„Един брахман, изтънко запознат с ведическите учения, който същевременно бил много добър стрелец с лък, веднъж предложил услугите си на шаха, с когото били добри приятели. Брахманът се поклонил доземи пред владетеля,

след което изрекъл: „Нима вече си ме забравил напълно?“ Шахът го измерил с надменен поглед и процедил с леден тон: „Да, навремето наистина бяхме приятели, но тогава никой от нас двамата не беше издигнат над простолюдието... Честно казано, тогава аз дружах с теб, защото ти ми вършеше ценни услуги. Ала беднякът никога не може да остане близък на някой приказно богат властелин така, както глупакът не може да дружи с мъдреца или страхливецът - със смелия воин. Никой не иска да си спомня дори за отдавна забравените приятели! Близост може да има само между двама мъже е еднаква власт и богатство, а не между принц и просяк... Никой не иска да си спомня дори за отдавна забравените приятели!“

МАХАБХ АР АТ А, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

лаждавате на сладкогласни певци и прелестни девойки.“

Удивените военачалници едва сега започнали да проумяват, че вместо вечно дебнене и тревоги Сун им предлага спокоен и охолен живот. На следващия ден те до един му предали знаците си за военни отличия и се оттеглили като светски благородници в имения, подарени им от щедрия император.

С един замах Сун ги превърнал от привидно „приятелски“ настроени вълци, готови всеки миг да го предадат и ликвидират, в стадо от кротки овни, лишени от всякакви помисли за заговори срещу върховната власт.

През следващите години император Сун, загрижен да укрепва все повече и повече властта си, неотклонно се придържал към тази печеливша тактика.

През 971 г. след Христа непобедимият дотогава Лю (владетел от силната династия Хан в Южен Китай) след дългогодишна упорита съпротива се признал за победен и се заклел да се подчинява на всемогъщия император Сун. За искрено учудване на Лю император Сун го удостоил с придворна титла и го поканил в императорския дворец на царствено угощение. Когато Лю надигнал чашата, подадена му лично от Сун, се поколебал за миг, преди да отпие от виното. „Моите прегрешения заслужават най-суровото наказание - извикал Лю, - но аз моля коленопреклонно Ваше Величество да не ми отнема живота! Не зная дали трябва да пия от това вино...“ Сун се засмял, грабнал чашата от трепереща ръка на Лю и я пресушил на един дъх. Нямало отрова в императорското вино. От тогава до сетния си дъх Лю остава най-преданият васал и най-близкият приятел на Сун.

В онази епоха Китай бил разпокъсан на десетки дребни феодални владения. Когато Чиен Шу, един от многото второстепенни князе, бил победен от войските на император Сун, придворните съветници на Сун били единодушни, че този непокорен владетел трябва да бъде окован и хвърлен в тъмницата. Именно те предоставили на Сун писмени доказателства за измяната на Чиен Шу и за заговора

му с крайната цел императорът да бъде убит. Обаче Сун не осъдил Чиен Шу, а вместо това го му позволил да се прибере невредим във владенията си. На изпращане му предал ковчеже със заръката да го отвори едва когато измине половината от пътя до двореца си. Чиен Шу се подчинил и отворил ковчежето на указаното място. За свое удивление намерил вътре документите, уличаващи го в измяна към императора. Веднага проумял, че Сун бил предизвестен за тайните му кроежи, ала въпреки това му пощадил живота. Чрез този благороден жест императорът завинаги спечелил Чиен Шу на своя страна и той доживял в мир дните си като един от най-преданите васали на Сун.

„Ако поискаш някакво благодеяние от една пчела, веднага ще разбереш, че благодеянията трудно се получават. "

суфистка мъдрост*

„Хората отвръщат с много по-силна жар на злото, отколкото на доброто, защото благодарността е бреме, докато отмъщението е наслада.“

ТАЦИТ (55-120 г. СЛЕД ХРИСТА)

ТЪЛКУВАНЕ

Една древна китайска пословица сравнява приятелите с челюстите и зъбите на дракона - ако не внимаваш, можеш да бъдеш безжалостно сдъвкан. Император Сун прекрасно е знаел, че по пътя към трона ще му се наложи да пропълзи именно между зъбите на дракона. „Приятелите му“ сред военната върхушка могат да го сдъвчат като парче месо и ако той все пак някак си успее да оцелее, то тогава неговите „приятели“ в цивилната администрация ще го хапнат на един залък, просто на закуска. Император Сун нямал повече проблеми с новите си „приятели“ - нали той ги подкупил с разкошни имения и предвидливо ги държал по-настрани от двореца си. Това се оказало много по-сполучливо решение, отколкото ако се бе заел да ги изтребва - така само би настроил останалите живи пълководци да търсят кървава мъст. След онзи паметен царски пир Сун вече не се опасявал от новите си „приятели“. Нещо повече, те дори приемали да пият императорското вино от прочутата чаша на Сун, с която преди години Сун успял да отрови немалко от предишните си врагове.

Но вместо да се уповава сляпо на приятелите си, император Сун се заел да обуздае враговете си един след друг, като ги превръщал в доста по-надеждни за режима личности. Всеки приятел на владетеля ще очаква нови и нови привилегии и облаги, докато един бивш враг няма да очаква никаква милост и ще бъде готов да приеме всичко, стига да му бъде пощаден животът. Всеки воин, който успее да избегне меча на па-

* Суфистите са ислямска мистична секта, основана през VIII век след Христа (Бел. прев.)

ПОЛЗАТА ОТ НАШИТЕ ВРАГОВЕ

„При един спор със съперниците си за трона сиракуз- кият тиран Херон веднъж бил упрекнат, че имал лош дъх в устата си. Огорченият владетел се сопнал на жена си още от прага: „Защо нито веднъж не си ми казала дори една дума за този мой недостатък!“ Жена му, скромна и непривикнала с дворцовите притворства, смаяно възкликнала: „Господарю, та аз си мислех, че всички мъже миришат така...“ Тази легенда отново потвърждава истината, че колкото някой мъж е по-изтъкнат и прославен, толкова по-трудно може той да научи от близките си за някой свой недостатък. Всъщност от враговете си ние научаваме повече, отколкото от приятелите и роднините. “

ПЛУТАРХ (46-120 г. СЛЕД ХРИСТА)

лача, ще бъде благодарен до края на живота си на този, който го е пощадил. С течение на времето всички отколешни врагове на император Сун се превърнали в негови предани сподвижници.

Накрая Сун можел да заяви, че е успял да сложи край на зловещата епоха на кървави междуособици, дворцови преврати, военни метежи и граждански войни. Затова не е чудно, че династията Сун владеела Китай повече от триста години.

В реч, произнесена в разгара на Гражданската война в САЩ, Ейбра- хъм Линкълн се обърнал към южняците като към стари приятели, които са изпаднали в дълбоко заблуждение. Една възрастна лейди го упрекнала защо не е заклеймил тези непримирими врагове, които според нея трябвало да бъдат изтребени до крак. „О, не, мадам - възразил й Линкълн, - защо трябва да изтребвам враговете си, след като мога да ги превърна в мои приятели?“

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Когато изпаднете в беда, естествено е да се обърнете за помощ към приятелите си. Животът може да бъде много жесток и често в мигове на изпитания приятелите са единственото спасение в опитите да се смекчат последиците от суровите житейски изпитания. Нали именно тях познавате най- добре? Защо да се доверявате на непознати, когато имате подръка някой отколешен другар?

Проблемът е в това, че често не познавате толкова добре приятелите си, колкото си въобразявате. Приятелите често се съгласяват по много въпроси с вас само и само за да избягват пренията и търканията. Те са способни да прикриват недостатъците си, за да не бъдат обиждани или отблъсквани от близките им. Понякога на всяка ваша шега те се смеят прекалено шумно и ентусиазирано. И понеже

честността в отношенията рядко може да укрепва приятелствата, вие всъщност никога не знаете кой ви е напълно искрен приятел. Те винаги ще бъдат готови да се закълнат, че обожават вашите стихове, вашата музика, че ви завиждат на безупречния ви вкус и стил в облеклото - може и да са искрени в тези излияния, но може и да се окаже, че реалността е напълно различна от вашите очаквания.

Когато решавате да се сприятелите с някого, постепенно ще откривате онези качества в него или в нея, които в началото на дружбата ви са били старателно прикривани. Макар да звучи странно, но именно вашата добронамереност и открито демонстрирано приятелско чувство може да обърка нещата изцяло. Хората обичат да вярват, че сами са заслужили подобряването на тяхната участ. Приемането на дарове доста често оказва потискащо въздействие върху тях. Никой няма да се зарадва, ако бъде възнаграден с някаква привилегия само защото е ваш приятел, а не заради личните достойнства или способности. Особено деликатно е да обявите за свой приятел някого, когото всъщност не уважавате и не цените. Той ще затаи обидата в себе си, ала рано или късно вашите опити за сприятеляване ще бъдат отблъснати. Може да се появят кълнове на завист, да се заредят прояви на гняв и дори на омраза. И с колкото повече подаръци и благодеяния ги обсипвате, толкова по-малко благодарности ще получите.

За човешката неблагодарност могат да се изпишат десетки томове. През многовековната човешка история са натрупани толкова много драстични примери, илюстриращи този порок, че е наистина удивително как все още хората продължават да подценяват опасностите, пораждани от неблагодарността на техните близки. По-добре е да бъдете по- предпазлив, отколкото лекомислен и детински наивен. Ако въобще не храните надежди да дочакате прояви на благодарност от някой ваш приятел, няма да останете горчиво разочарован, когато се окаже, че той с нищо не доказва благодарността си към вас.

Проблемът около търсенето или контактуването с приятелите е в това, че те неминуемо ограничават вашата лична свобода. Далеч невина- ги един приятел е именно този, който може да бъде най-полезен за осъществяването на плановете ви. Уменията и познанията на странични хора често се оказват много по-важни дори и от най-топлите, най-искрени- те приятелски чувства. Например императорът Михаил III е имал подръка тъкмо такъв приближен, който е бил способен да го опази от рисковани начинания и така да предотврати гибелта му - това е бил вуйчо му, военачалникът Варда.

При всяка делова ситуация се изисква известна дистанция между действащите лица. Ако се опитвате да постигнете нещо, приятелите ви всъщност може повече да ви затруднят, вместо да ви облекчат. Затова една от ключовите стратегии при щурмуването на подстъпите към властта се явява способността ви да преценявате кой ще съумее най-

добре да защити интересите ви дори и при най-заплетените ситуации. Пазете приятелите си заради самото приятелство, но за делови цели е по-разумно да избирате по-опитни и по-компетентни хора.

От друга страна обаче, вашите врагове могат да се окажат неизчерпаема златна мина, от която да черпите ценни познания. През 1807 г. Та- лейран, външният министър на Наполеон I, се убедил категорично, че френският император води Франция към гибел и че е настъпил моментът някой да се опита да го възпре, но същевременно прекрасно осъзнавал колко опасен може да се окаже подобен заговор. Нуждаел се от спод- вижник, от сродна душа, ала кому можел да се довери за толкова рискован замисъл? Избрал Жозеф Фуше, шеф на тайната полиция на Наполеон, макар че Фуше всъщност бил най-опасният му враг, защото преди години животът на аристократа маркиз Дьо Талейран бил заплашван именно от яростни якобинци като Фуше. Талейран прекрасно знаел, че Фуше не очаква нищо добро от него - обаче именно върху този парадокс се е крепяло успешното развитие на този наистина доста странен заговор. Дългогодишната омраза между двамата напълно изключвала възможността за появата на приятелски чувства между двамата заговорни- ци. Единственото, което ги сближавало, било съвпадението на личните им интереси. Правилността на избора на Талейран се доказала през следващите години - въпреки че те не успели да свалят от власт император Наполеон I, във Франция бавно съзрявала опозиция срещу неговата диктатура. И след неговото падане двамата заговорници продължили да си сътрудничат плодотворно, при строго спазване на принципа за взаимната изгода. Поуката от този пример е следната: когато е възмож- но, заровете томахавката и се опитайте да използвате враговете си за ваша лична изгода.

Както е заявил Линкълн, може да отстраните някой от враговете си, като го превърнете във ваш приятел. През 1971 г., когато войната във Виетнам все още не беше приключила, Хенри Кисинджъре бил обект на неуспешен опит за отвличане - в заговора са участвали протестантски проповедници (активисти на сектата „Братята от Беригън“) заедно с четирима католически свещеници и четири монахини. Без да уведоми Службата за охрана към Министерството на правосъдието на САЩ, в една съ- ботна утрин Кисинджър тайно се срещнал с трима от заговорниците, т. е. бъдещите му похитители. Той им обяснил, че желаел не по-малко от тях всички американски войници към средата на предстоящата 1972 г. да бъдат изтеглени от Виетнам. С това успял да спечели симпатиите им. Те дори му подарили значките си с надпис „Отвлечете Кисинджър!“, а един от тях завинаги си останал негов предан почитател и го посетил десетина пъти след тази първа паметна среща. Кисинджър успял да превърне най-отявлените си противници във възторжени почитатели.

Ако не сме заобиколени от врагове, ние ставаме лениви и безгрижни. Противникът, който непрестанно „диша във врата ни“, ни задължа

ва да бъдем нащрек, будни и бдителни. Понякога това е по-добре и ще е по-полезно враговете ни завинаги да си останат неприкрити наши врагове, отколкото да се опитваме да ги превръщаме в свои приятели или съюзници.

Например китайският комунистически лидер Мао Дзе-дун ясно е осъзнавал ползата, която може да се извлече от един конфликт в борбата за власт. През 1937 г. японците нахлуват в Китай и прекъсват гражданската война между комунистите и техните противници - националистите, предвождани от Чан Кай-ши. Опасявайки се, че японците лесно ще ги разгромят, част от комунистическите водачи посъветвали Мао да остави националистите сами да се сражават с японските окупатори, докато комунистическите сили се съвземат и прегрупират. Мао обаче не се съгласил с техните песимистични прогнози - според него японците нямало да успеят задълго да покорят толкова обширния Китай. А след тяхното отстъпление комунистическите въоръжени формирования ще се окажат безсилни, ако не са натрупали солиден боен опит, така че ще бъдат неподготвени за предстоящите решителни схватки с чанкайшистите. Според него сраженията с толкова опасен противник като японските нашественици ще позволят на китайските пролетарски войски да натрупат безценен боен опит, който ще се окаже изключително полезен по-късно, когато комунистите неминуемо отново ще се заемат с борбата си срещу националистите.

Години по-късно един японски дипломат се опитал да се извини пред Мао за японското нахлуване в Китай. Но Мао веднага го прекъснал: „Всъщност аз би трябвало да ви благодаря!“ След което обяснил на японеца, че при липса на врагове, при липса на съпротива всеки човек рискува да остане завинаги слаб и безпомощен.

Стратегията на Мао за непрекъснатите конфликти съдържа няколко ключови компонента. Първо, той вярвал, че ако успее да ангажира народните маси за каузата на дългогодишната съпротива, тези усилия все някога непременно ще се увенчаят с успех. Дори и ако се налага да се воюва с враг, за който предварително се знае, че не може да бъде победен

- както с японците в началото на войната. Второ, ако не съществуват враговете, усилията на хората веднага се пренасочват към цели, свързани най-вече с подобряването на тяхното съществуване и с постигането на повече удобства, дори и ако за подобна цел да се налага някой от бившите врагове да бъде обявен за нов приятел. Тази тактика Мао използвал нееднократно в своята политическа кариера. Трето, борбата срещу злите врагове винаги помага да се дефинира по-нагледно и по-разбирае- мо собствената позиция и тя да се представи като борба на доброто срещу злото. Мао наистина е насърчавал охлаждането на отношенията между СССР и САЩ. Ако не бъдат изнамерени ясно дефинирани врагове, според Мао народът ще престане да цени ролята на комунистическата партия. Един пределно ясно посочван противник е далеч по-силен аргу

мент от всички лозунги и призиви, които могат да бъдат измислени от партийните пропагандатори.

Никога не позволявайте появата на врага да ви объркa и изплаши - за вас е много по-добре да познавате врага си, отколкото изобщо да не подозирате за съществуването му.

Един роден да властва мъж трябва да приветства всеки нововъзник- нал сблъсък, защото така ще има повод да докаже, че е непобедим боец и стабилна личност и че на него винаги ще може да се разчита в смутни времена.

АСОЦИАЦИЯ

Внимавайте да не попаднете в лапите на небла- годарността. Всеки човек знае какво ще му се случи, ако си напъха главата в зейналата паст на лъва и затова се старае да стои по-далеч от царя на животните. Но с приятелите си ние не сме толкова предпазливи и ако не задоволим желанията им, те могат живи да ни изядат.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да знаете как използвате приятелите си за ваша изгода. Трябва да се научите да хващате меча не за острието му, за да не си разкървавите ръката, а за дръжката му - само така ще можете успешно да се браните срещу враговете си. Мъдрецът умее да извлича полза дори от действията на враговете си, докато глупакът често става жертва на потайните замисли на неб- лагодарните си приятели.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Въпреки че по принцип не е разумно да се смесват работата и приятелството, понякога възникват ситуации, когато приятелите могат да бъдат далеч по-полезни отколкото враговете. Например на владетелите често се налага някой да им свърши поредната секретна задача - толкова аморална и мръсна, че в никакъв случай не може той лично да се нагърби с нейното изпълнение, нито пък някой от неговите най-елитни

придворни. При подобни деликатни случаи приятелите могат да се окажат незаменими, понеже тяхната привързаност към владетелската особа ги изпълва с желания да докажат предаността си. Освен това такива жер- твоготовни приятели лесно могат да поемат ролята на изкупителна жертва - за искрено облекчение на владетеля. Жертването на доскоро всемогъщи дворцови фаворити е класически изпитан трик, до който са прибягвали десетки крале и по-дребни владетели. Те охотно позволяват на някой от обожаващите ги придворни да поеме като своя вина престъплението на владетеля, защото обществото няма да повярва, че владетелят е способен да пожертва някой от своите близки за подобна непочтена кауза. Разбира се, след като владетелят изиграе този коз, той ще изгуби завинаги досегашния си приятел. Затова винаги е по-добре за изкупителна жертва или жертвено агне да подбирате някой, който не ви е чак толкова близък.

Не трябва да се забравя обаче, че при възлагането на подобни деликатни мисии на приближени лица винаги се рискува да се прекрачват границите на близост и довереност, които един владетел винаги трябва стриктно да съблюдава. Ако и двамата партньори в тайната сделка ясно схващат на какви опасности се подлагат, ще се окаже по-благоразумно подобна мисия да бъде поверена на някой искрен приятел. Но вие не бива да го оставяте да попада в ситуации, криещи смъртоносно опасни рискове. Освен това непрекъснато трябва да сте нащрек за появата в неговото поведение на признаци, подсказващи за зараждането на завист или неблагодарност. На арената, където се води безмилостна схватка за върховната власт, нищо и никога не е сигурно и дори най-близките и най- преданите приятели могат да се превърнат в най-зли врагове.

З А К О Н

3

ПРИКРИВАЙТЕ ПЛАНОВЕТЕ СИ, КОЛКОТО Е ВЪЗМОЖНО ПО-СТАРАТЕЛНО

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Дръжте хората в неведение, като не им разкривате какви са истинските ви намерения. Ако те нямат представа какво замисляте, няма да успеят да се подготвят за защита срещу вашите атаки. Водете ги по възможно най-околните, заблуждаващи и криволичещи пътища. Забулвайте истината с гъста мъгла, за да се окаже прекалено късно за враговете ви, когато най-накрая истината излезе на бял свят.

Ч А С Т I

ИЗПОЛЗВАЙТЕ ФАЛШИВИ ОБЕКТИ НА ВАШИТЕ ЖЕЛАНИЯ И ВСЯКАКВИ ДРУГИ ПРИМАМКИ, ЗА ДА ЗАБЛУДИТЕ ОКОЛНИТЕ

Ако сте замислили някаква крупна измама, изведнъж може да се окаже, че всичко е загубено - достатъчно е хората около вас да придобият дори и най-смътна представа за истинските ви намерения. Не им предоставяйте възможности да схванат към какво се стремите. Заблуждавайте ги, като оставяте по пътя си неверни следи. Можете да прибягвате до фалшива искреност, можете да подавате неясни сигнали, можете да се преструвате, че сте дълбоко увлечен по някого, въпреки че всъщност този обект въобще не ви интересува. Познатите ви няма да се досетят за истинските ви стремежи, ако не могат да различават реалното от фалшивото.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Нинон дьо Ланкло - най-прочутата куртизанка във Франция през XVII век - мълчаливо слушала изповедта на маркиз Дьо Севине, който разпалено споделял огорчението си от безуспешните си опити за ухажване на някаква прелестна, но недостъпна млада графиня. Шестдесет и две годишната Нинон дьо Ланкло отлично владеела всички тънкости на лю- бовната игра, докато маркизът бил едва двадесет и две годишен— красив, елегантен, но безнадеждно неопитен в романтичните преживявания. Отначало Нинон се забавлявала с разказа на младежа за неговите провали, но накрая решила, че положението е станало нетърпимо. Не понасяла мъжката некадърност, особено когато се касаело до деликатната мисия да бъде съблазнена една млада красавица. Затова решила да приюти под крилото си младия обезверен ухажор. Първо той трябвало да проумее, че любовната задявка прилича повече на игра, отколкото на невинно забавление, и да приеме, че очарователната графиня му напомня за крепост, чиято обсада той трябва да планира като мъдър и опитен пъл- ководец. Изискало се всяка стъпка да бъде грижливо и внимателно планирана, като не се пропуска нито една подробност, дори и най-незначи- телните нюанси в поведението.

Докато инструктирала маркиза с какво най-напред да се заеме, Нинон не забравила да му спомене, че той трябва да подходи към графинята с привидно безразличие, дори с нехайство. Следващия път, когато двамата млади се озоват сами, повторила му тя, той трябва да се опита да убеди графинята, че иска да бъдат само приятели и че въобще не се стреми да стане неин любовник. Така нейното съзнание щяло да бъде насочено в напълно погрешна посока. Графинята вече не би могла да се надява, че той винаги ще се интересува живо от всичко, което е свързано с нея - освен ако не е прекалено загрижен за тяхното безкористно приятелство.

Нинон умеела да планира далеч напред във времето. След като графинята първоначално бъде смутена и объркана, ще дойде времето за втората фаза от плана - да се събуди ревността й. При следващата среща, по време на поредния пищен бал, даван от кмета на Париж, маркизът трябвало да се представи пред графинята именно като галантен кавалер, под ръка с нова, напълно непозната за околните дама, не по-малко прелестна от графинята, и заобиколен от още няколко от най- бляска- вите парижки красавици. Така не само щяла да бъде предизвикана ревността на графинята, но и щяло да стане очевидно за всички присъстващи знатни особи, че маркизът е желан и търсен от немалко млади дами. Наистина, дори и за опитната Нинон не било много лесно да обясни замисъла си пред маркиза, но тя проявила небивало търпение, докато му изтъквала, че всяка жена, която се интересува от някой мъж, непременно ще обръща внимание и на отношението на другите жени към него. Така

той не само щял да повиши ценага си пред нея, но и ще я предизвика тя да се опита да го отмъкне от съперниците си.

След като графинята бъде обзета от ревност и любопитството й бъде пробудено, следвал решителният момент за залагането на капана. Според съветите на Нинон маркизът трябвало да престане да посещава местата, в които досега те двамата са се срещали, а след това неочаквано да започне да се появява в салоните, където дотогава кракът му не бил стъпвал, но за които се знаело, че са сред предпочитаните от графинята светски прояви. Крайната цел била тя да се убеди, че не може да предвижда ходовете му. Всичко това би трябвало да я смути емоционално, което е едно от необходимите условия за успех на следващата фаза - нейното съблазняване.

Планираните ходове били изпълнени през следващите няколко седмици и Нинон със задоволство следяла напредъка на маркиза. Многобройните й светски познати охотно споделяли с видната матрона последните салонни клюки - младата графиня все по-сковано се усмихвала на остроумията, с които я засипвал маркиз Дьо Севине и по-внимателно се вслушвала в разказите за последните му завоевания, които не й били спестявани от приближените на Нинон дьо Ланкло. Дори се появили слухове, че графинята внезапно започнала да разпитва за него своите приятели и даже да търси покани за светските салони, в които неговото присъствие било обичайно. Нинон вече радостно потривала ръце, уверена, че младата жена ще попадне в клопката и ще се поддаде на обаянието на маркиза. Очевидно било само въпрос на време, само няколко седмици, най-много месец или два, когато крепостта щяла да падне, ако всичко продължавало да се развива според плановете й.

След няколко дни маркизът бил поканен на прием в дома на графинята. Двамата млади останали сами. Внезапно той се показал като съвсем друга личност - този път действал според собствените си емоционални импулси и напълно забравил за мъдрите напътствия на НинОн. Поел ръцете на домакинята в своите и набързо й се обяснил в любов. Младата жена изглеждала леко смутена - реакция, неочаквана от пламенния влюбен. След това обаче заговорила хладно и подчертано учтиво, извинила му се, че засега не може да му обръща повече внимание, и старателно отбягвала настойчивите му погледи. Дори не му пожела „лека нощ“, когато маркизът най-после решил, че трябвало да напусне дома й. При всеки следващ опит за среща той неизменно получавал обезкуражаващия отговор: „Младата господарка не е в къщата!“ Когато все пак накрая се срещнали на поредния светски прием, и двамата се чувствали доста неловко. Магията била окончателно провалена.

ТЪЛКУВАНЕ

За Нинон дьо Ланкло не съществували тайни в любовното изкуство. Нейни любовници били най-видните писатели, мислители и политици от

онази епоха - прочути личности като Ларошфуко, Молиер, кардинал Дьо Ришельо. За нея съблазняването било детинска игра, която играела с ненадминато умение. С напредването на възрастта й нараствала и репутацията й - най-прочутите родове от френската аристокрация изпращали при нея синовете си, за да се обучават в тънкостите на любовното ухажване.

Нинон прекрасно знаела, че мъжете и жените са много различни, но когато се стигало до фазата на съблазняването, всички се държат еднакво - със сърцето си те долавят, че са съблазнявани, но се поддават на играта, понеже се наслаждават на удоволствието да бъдат обекти на нечие внимание. Най-важното е тази наслада да бъде удължавана колкото може повече, затова всеки от нас е готов да позволи на другия да го отведе в царството на приказките. Но всичко при съблазняването зависи от внушението. Не бива да разкривате намеренията си директно, с прями думи. Вместо това трябва да прикривате целта си. За да подчините някого на волята си, той или тя трябва да бъде смутена, объркана, стресната. От вас тогава ще се иска само да закодирате по-старателно действията си - да изглеждате колкото е възможно по-заинтригуващ в очите на партньора, дори и като се преструвате на увлечен по съвсем друг обект (който играе само ролята на примамка), след това да симулирате пълна незаинтересованост и така нататък до безкрай. Подобен подход не само ще смути обекта на вашите домогвания, но и ще го възбужда и настървява.

Да се опитаме да погледнем от друг ъгъл на поучителната история за маркиза и графинята. След първите ходове на маркиз Дьо Севине младата дама доловила, че той играе някаква игра, но нямала нищо против една толкова очарователна игра. Не знаела какво точно е възнамерявал той спрямо нея, ала именно това било най-интригуващото в цялата история. Тя е следила все по-напрегнато всяка негова стъпка, изпълнена с нетърпение да отгатне какво още предстои да се случи. Дори се е забавлявала, когато го е ревнувала или когато е била огорчена от постъпките му, защото понякога всяка емоция, дори и да е отрицателна, е за предпочитане пред осигуреното, но прекалено скучно ежедневие. Може би маркизът е имал някакви тайни помисли - както при повечето мъже. Но тя е искала да изчака и да се увери сама в това и дори е била готова да чака достатъчно дълго.

Обаче в мига, в който маркизът промълвил фаталното „Обичам ви!“, всичко се променило. Повече нямало игра със загадъчни ходове - оставала само голата страст, лишена от артистичност. Намеренията му вече били напълно разголени пред нея - той се опитвал да я съблазни. Тя го видяла в изцяло нова светлина. Всичко в техния роман, което дотогава я очаровало, сега й изглеждало грозно и подло. Графинята се почувствала крайно неловко. Почувствала се... използвана. Вратата се захлопнала под носа му и никога повече не се открехнала за него.

„Не прибягвайте до измами, дори и ако се окаже, че е невъзможно да се живее без тях. Нека най-голямото мо- шеничество, което ще си позволите, да бъде опитът да прикриете това, което привидно изглежда като мошени- чество. “

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1850 г. младият Ото фон Бисмарк, тогава тридесет и пет годишен депутат в парламента на Прусия, преживява повратен момент в кариерата си. По това време най-важната задача за германците е обединението на многобройните княжества, на които била разделена Германия (сред тях и кралство Прусия), а също и предстоящата война с Австрия - най-могъщия съсед на Прусия - тъй като Виена се стремяла да поддържа германските владетели разединени и слаби, дори и с цената на пряка военна намеса. Престолонаследникът Вилхелм - бъдещият кайзер, или император Вилхелм I, бил склонен да подкрепи идеята за война с Австрийската империя. Пруският парламент (Райхстаг) също одобрявал тази политика и вече се приготвял да гласува указа за мобилизация на войската. Единствените противници на тази идея били тогавашният пруски крал Фредерик Вилхелм IV и министрите от кабинета, които се страхували от могъщата Австрия и предпочитали да не предизвикват гнева й.

През цялата си кариера Бисмарк бил лоялен, дори пристрастен поддръжник на пруската мощ и пруското превъзходство. За него нямало нищо по-скъпо от мечтата за обединението на германските княжества, дори и с цената на война срещу Австрия, за да бъде унижен и наказан този властен съсед на Германия, който от десетилетия подкрепял идеята за разпокъсана Германия. Бивш военен, Бисмарк винаги е смятал, че войната е достойно занимание за всеки истински мъж.

Нали именно Бисмарк след години, като канцлер на обединена Германия, ще заяви гръмко: „Всички сериозни проблеми на нашето време ще бъдат разрешени не с речи и укази, а с кръв и стомана!“

Но въпреки че винаги е бил пламенен патриот и разпален поклонник на военната слава, тъкмо в разгара на приготвленията за войната с Австрия, Бисмарк произнася в Райхстага изненадващо капитулантска реч, която изумява всички присъстващи. „Жестоко ще бъдат излъгани тези държавници - заявил той, - които сега подкрепят идеята за всеобщата мобилизация! След края на войната всичко ще им изглежда съвсем раз-, лично. Никой няма да вярва, че тази война е била неизбежна. Тогава тези държавни мъже ще имат ли куража да се изправят очи в очи срещу селянина, чийто обор ще бъде изпепелен? Или срещу бащата на загиналия войник? Или срещу инвалида, оставил своя крак на бойното поле?“ Но

най-странното в речта на Бисмарк било това, че той не се ограничил само с призиви срещу войната, но дори започнал да хвали Арстрия и да подкрепя нейните действия. Това противоречало на всички негови предишни изказвания и действия. Последиците от резкия обрат в ориентацията на Бисмарк не закъснели - щом този изтъкнат политик се обявявал против войната, кой би посмял да му се противопостави? Депутатите били безкрайно объркани и резултатът от гласуването се променил коренно. Накрая се оказало, че спечелили поддръжниците на крал Фре- дерик Вилхелм IV и неговите министри. Така се осуетило обявяването на войната.

Няколко дни след този страстен призив на Бисмарк за запазване на мира кралят, преливащ от благодарност, му предложил министерски пост. А след още няколко години той станал министър-председател - тази длъжност му предоставила достатъчно възможности, за да въвлече във войната срещу Австрия миролюбивия крал и цялата страна, за да съкруши могъщата дотогава Австрийска империя и да установи превъзходството на германската федерация. Естествено начело с кралство Прусия.

ТЪЛКУВАНЕ

По времето, когато замислял своята прочутата реч (1850 г.), Бисмарк се ръководел от няколко мотива. Първо, той много добре знаел, че пруската армия все още не е готова за война и по всяка вероятност Австрия ще спечели с лекота победата, което би имало фатални последици за бъдещото обединение на германските княжества под егидата на кралство Прусия. Второ, ясно си давал сметка каква катастрофа застрашава неговата кариера, ако той подкрепи идеята за една обречена на неуспех военна кампания. Кралят и консервативно настроените министри искали мир, докато Бисмарк жадувал за повече власт. Обаче през 1850 г. той не е имал друг изход, освен да заблуди съвременниците си, като подкрепи кауза, която всъщност е презирал с цялото си сърце, като е изрекъл фрази, на които искрено би се присмял, ако бяха изказани от друг политик. И наистина успял да излъже цяла Прусия. Нещо повече - именно заради тази негова блестящ реч кралят го назначава за министър, след което той бързо се издига до първи министър - пост, който му предоставя властта да работи за укрепването на пруската военна мощ и в края на краищата да осъществи мечтата си - унижението на Австрия и обединението на Германия под скиптъра на Прусия.

Бисмарк навярно е бил най-проницателният от всички германски държавници - ненадминат майстор по отношение на стратегическа гъвкавост и политическа хитрост. На времето никой не подозирал, че истинските му намерения са коренно противоположни на речите му в Райхста- га. Ако бе декларирал реалните си планове и ги бе подкрепил с довода,

че е най-разумно да се изчака, докато Прусия се подготви по-добре за неизбежната война, нямаше да спечели овации, тъй като повечето прусаци тогава са жадували час по-скоро да започне войната и дори са вярвали, че лесно ще сразят омразната Австрия. Бисмарк обаче не би могъл да успее, ако разиграеше друга стратегия - ако бе предизвикал краля с предложението си да защити каузата на мира в замяна на министерското кресло. Кралят нямаше да повярва в искреността на намеренията му и би останал нащрек заради прекомерните политически амбиции на младия депутат.

И така с помощта на този рязък стратегически поврат, изцяло неис- крен, с единственото предназначение да бъде заблуден противникът, той успява да измами всички свои съвременници, да прикрие целите си и да постигне това, към което се е стремял. Това е красноречив пример колко ефективен може да бъде методът, основаващ се на грижливо укриване на истинските планове.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Мнозина от хората са като отворена книга - каквото им е на сърцето, това се излива от устата им. Те дръзко изказват мненията си при всеки удобен повод и дори за миг не си помислят да укриват плановете си и намеренията си. Това човешко качество се базира на няколко причини. Първо, така е по-лесно, а освен това е напълно естествено всеки от нас да пожелае да сподели своите чувства или плановете си за бъдещето. Всяко усилие за контролиране на изказванията е донякъде мъчително, особено когато става дума за собствените намерения. Второ, мнозина вярват, че като остават честни и прями, ще спечелят симпатиите на околните и ще демонстрират своята морална чистота. Но ще останат горчиво излъгани в очакванията си. Честността всъщност е любим похват на глупаците, които често обиждат околните, макар че в доста случаи те не желаят да засягат другите хОра. Много по-разумно е да премер- вате внимателно това, което се готвите да заявите, и да съобщавате на хората само това, което те желаят да чуят, вместо да им тръснете грубата, неподправена истина. Още по-важно е да избягвате темите, които ще ви превърнат за околните* в напълно предвидима и лесно разбираема личност - тогава те ще престанат да ви уважават, да не говорим, че никой няма да се страхува от вашата особа. Една личност, която не е спо- собна да вдъхва поне малко опасения сред заобикалящите, никога няма да се добере до властта.

Ако наистина се стремите към властта, веднага забравете за честността и се заемете с овладяване на изкуството за прикриване на вашите истински намерения. Ако се усъвършенствате в това трудно изкуство,

винаги ще доминирате над околните. Относно способността за замаскиране на целите е валидно едно основно правило, базиращо се на особеностите на човешките характери: нашият първичен инстинкт винаги, но най-вече в първите мигове, ни подсказва да вярваме на това, което виждаме и чуваме. Ние не сме много склонни да се усъмняваме в заобикалящата ни действителност и за това съществува логично обяснение. Ако непрекъснато ни се налагаше да се замисляме задълбочено какво би могло да се крие зад всяка дума, жест или постъпка на заобикалящите ни, нашето ежедневие би се превърнало в истински ад. Тази особеност на психиката ни превръща в лесна плячка на онези, които умеят ловко да прикриват целите си. Точно от това се възползват измамниците - размахват пред очите ни нещо, което напомня на това, което ние желаем да видим, приковават вниманието ни към цели, които отдавна ни вълнуват, и ние с готовност обявяваме привидното за действителност. А след като погледите ни са привлечени от примамката, няма да обърнем внимание на това, към което всъщност се стремят измамниците. Не случайно първото, с което се заема всеки съблазнител, е да отрупа своята избраница с неискрени, но гръмки, ефектни и прочувствени тиради, ловко примесвайки изяви на страстно желание и външно безразличие, за да може да я извади от равновесие и да я доведе до състояние, когато тя ще започне да го желае до обезумяване и оглупяване.

Често се оказва изключително полезна тактиката, основаваща се на залагане на капани и примамки - като се поддържа привидно някакъв замисъл, който е напълно противоположен на истинските планове. (Бис- марк е приложил блестящо този прийом с речта си през 1850 г.) Повечето от хората ще ви повярват, че внезапно сте се осъзнали и сте изпълнени с решимост за промяна - защото няма човек, който да не копнее за промени, водещи към по-добро - пък и не е обичайно човек така рязко да сменя ориентацията и да преосмисля ценностите, които дотогава е поддържал яростно. Същото е в сила и за всяка фалшиво демонстрирана цел - ако се преструвате, че от сърце желаете нещо, което всъщност никак не ви е нужно, ще заблудите противниците си и те ще допуснат фатални грешки в пресмятането на своите ходове.

По времето, когато е бушувала войната за испанското наследство (1711 г.), херцог Марлборо, предвождащ английската армия (далечен предшественик на Уинстън Чърчил), копнеел за деня, когато неговите полкове ще успеят да превземат и разрушат някаква френска крепост с ключово местоположение, точно насред пътя на англичаните, преди да нахлуят в централната френска низина. Обаче той много добре съзнавал, че ако срине стените на тази крепост, французите веднага ще се досетят за намерението му да поведе войските си към Париж. Затова херцогът избрал съвсем друга тактика - обсадил крепостта, а след нейното падане настанил в нея английски гарнизон, като по този начин създал погрешното впечатление, че се нуждае от тази крепост за някакви други цели.

Разбира се, французите не закъснели да отвърнат на удара и яростно атакували крепостта, отнели я от англичаните и в гнева си съборили стените до основи, за да не попадне отново в ръцете на омразния херцог Мар- лборо. Сега, когато не съществувала опасността да остане в тила му со- лидно укрепена френска крепост, той насочил войските си на юг и те с устремен ход се насочили към Париж.

Тази тактика трябва да се използва по следния начин: най-полезно ще бъде не само да прикривате намеренията, като ги потулвате (но така ще се наложи да поемете риска да изглеждате донякъде потаен, а хората ненавиждат това качество), но и като говорите неуморно за своите желания и стремежи - само че не за истинските. Така ще ударите наведнъж три заека: ще изглеждате приятелски настроен, открит и внушаващ доверие; ще съумеете да замаскирате реалните свои планове и ще насочите враговете си по фалшиви следи, което ще им коства много време и усилия.

Друго могъщо средство за заблуда на околните е фалшивата искреност. Хората лесно допускат една фатална грешка - да приемат искреността за честност. Не забравяйте, че нашият първичен инстинкт ни подсказва да вярваме на привидното, на външността, на думите. А тъй като хората винаги са оценявали високо честността във взаимоотношенията, на тях неизменно им се иска да вярват, че срещу себе си имат също толкова честни люде. Именно затова хората рядко ще започнат да се усъм- нят във вашите действия или изказвания още от първия миг на първата среща. От важно значение ще бъде дали вие самият поне привидно си вярвате на това, което приказвате - само така ще съумеете да придадете допълнителна тежест на думите си.

Именно така Яго е успял да подмами и да съсипе Отело - никой не се е усъмнил дори за миг в искреността на чувствата, които Яго тъй щедро демонстрирал. След като се постарал да изглежда дълбоко загрижен за честта на Дездемона, на Отело не му оставал друг изход, освен да му се довери. Точно по същия начин прочутият мошеник Уейл подмамвал лековерните хорица. Разбира се, през цялото време трябва зорко ,да се внимава и да не се прекалява с играта. Уейл не се е свенил да прибягва до най-долнопробни машинации - подправени борсови книжа, фалшиви залози за конни надбягвания, само и само за да постигне целта си, но през цялото време е внимавал да не прекали с преструвките. Защото е било достатъчно само веднъж да го заловят, че преиграва, за да се провали целият му замисъл.

За да превърнете фалшивата си искреност в надежден инструмент за ловко укриване на действителните ви намерения, трябва да се стараете да декларирате - при това колкото е възможно по-шумно - дълбоката си привързаност към идеята, че всичко в отношенията между хората трябва да се основава единствено на безупречната им честност и прямота. Особено ценно ще бъде за вас да наблягате на тази тема, и то привидно

небрежно, при всеки удобен повод. Естествено, в никакъв случай не бива да губите мярката: Играта с фалшивата искреност е тънка и очевидно не е за всеки - ако дори за миг допуснете да изглеждате престорено въодушевен, веднага ще се лишите от доверието на събеседника. Трябва да бъдете докрай убедителен и привидно чистосърдечен, иначе ви заплашва неминуем провал. Маркиз дьо Талейран, оглавяващ френската дипломация при властването на Наполеон I, е бил всепризнат майстор в изкуството да убеждава хората, че им доверява съкровени тайни, едва ли не с риск за живота си. Подобни демонстрации на доверие много често печелят сърцата на по-наивните и те щедро се отплащат, като споделят много от тайните, до които имат достъп.

Запомнете следното просто, но много съществено правило. Най-ловките измамници са готови на всичко, за да прикрият пороците си, и с небивала енергия си създават ореол на почтени люде в някаква област, за да могат да реализират на спокойствие машинациите си в друга сфера на дейност. За тях честността не е нищо повече от още един инструмент в богатия им арсенал от оръжия в битката за спечелването на властта.

Ч А С Т II
ИЗПОЛЗВАЙТЕ ВСЕВЪЗМОЖНИ ПАРАВАНИ, ЗА ДА ЗАМАСКИРАТЕ ДЕЙСТВИЯТА СИ

Измамата винаги е най-успешната стратегия, но за да постигнете целта си, ще се наложи да измислите някакво прикритие, чрез което да отвлечете вниманието на хората от истинските ви намерения. В много случаи най-добре е нищо да не се обяснява, да се запази хладнокръвие и да се поддържа безизразна физиономия както при игра на покер, като се прикриват замислите зад познати и безобидни слова. Ако поведете някой наивник по познати нему пътеки, той няма да се усъмни, че всъщност го тласкате към капан.

ИЕХУДА,
ЦАР НА ИЗРАЕЛ,
СЕ ПРЕСТРУВА,
ЧЕ ПОЧИТА КУЛТА
КЪМ ИДОЛА ВААЛ

И тогава събра Йехуда своя народ и рече: „Досега Ахаб служеше на Ваал, само че това не стигаше на божеството, затова от днес нататък аз, Йехуда, ще му служа много по- усърдно. Ала първо трябва да ми доведете всички жреци на Ваал, а след тях и всички онези гадатели, които гадаят и пророкуват в името на Бога. Нека не отсъства нито един от тях, за да мога да принеса на Ваал най-скъпата жертва, която може да бъде измислена. Този, който не се яви пред моя трон, ще намери смъртта си!“ Но Йехуда бе измислил тази хитрост с едничката цел да избие до крак всички жреци и пророци, които лягаха и ставаха с името на Ваал на уста. И затова Йехуда се разпореди още: „Ще осветим новия храм за прославата на Ва-

ал!“ И разпрати свои доверени пратеници из цялата земя израелева. И се събраха тогава всички поклонници на Ваал, тъй че не остана нито един негов поклонник извън храмовите двери. Светилището бе препълнено с люде, от едната му стена, та чак до другата. И щом Йехуда прекоси храмовия праг, той изрече със звънък глас: „Огледайте се всички, огледайте се навред и потърсете има ли тук, сред вас, поне един служител на Бога. Всички вие тук до един сте поклонници на Ваал. “ След което царят принесе в жертва приготвените животни, а накрая напусна светилището и се обърна към осемдесетте мъже от неговата вярна стража, строени отвън, пред храма, с думите: „Ако някой от онези вътре се опита да прекрачи храмовия праг, веднага да му бъде отнет животът.

Нито един не трябва да остане жив!“ Царската стража веднага

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1910 г. Сам Джийзъл от Чикаго намислил да продаде своята компания за един милион долара, понеже решил да се оттегли от бизнеса, въпреки че все още съжалявал за доброто старо време, когато бил затрупан с успешни сделки. За себе си оставил само отдаването под наем на няколко от своите апартаменти. Един ден в офиса на Сам Джийзъл се появил млад мъж, представил се като Джоузеф Уейл и заявил, че желае да купи един от недвижимите имоти, които Джийзъл обявил за продан. Джийзъл веднага му обяснил условията на продажбата - цената била 8000 долара, но началната вноска била само 2000 долара. Уейл отвърнал, че това го устройва, но на следващия ден неочаквано предложил да плати цялата сума от 8000 долара в брой, ако Джийзъл се съгласи да изчака още два дни, докато Уейл приключи някаква друга сделка. Въпреки че вече бил доста остарял, Джийзъл си оставал проницателен бизнесмен и затова полюбопитствал как ще успее този младок Уейл да събере толкова много пари само за два дни .(8000 долара през 1910 г. са еквивалентни на около 150 000 долара в наши дни). Обаче Уейл упорито отклонявал отговорите на настойчивите въпроси на Джийзъл. Накрая не издържал и разказал на чикагския бизнесмен следната любопитна история.

Чичото на Уейл бил секретар в една асоциация от много богати банкери, до един мултимилионери. Тези свръхзаможни господа купили преди десетина години разкоша вила на брега на езерото Мичиган, при това на смешно ниска цена. Само че няколко години вилата пустеела, затова решили да я продадат и наредили на чичото на Уейл да се заеме с продажбата. Чичото имал доста причини, при това съвсем основателни - изтъкнал Уейл, - да мрази надменните богаташи и сега съзрял в сделката шанс да им отмъсти. Решил да продаде вилата за 35 000 долара на подставено лице (именно на племенника си Уейл той възложил да издири подходящ човек, комуто може да се довери тази тайна). Банкерите били прекалено богати, за да се занима-

ват с някакви тридесетина хилядарки. Така че нямало да има пречки подставеното лице, след като брои 35 000 долара, да препродаде имота на реалната му цена - според чичото на Уейл като нищо за вилата можело да се вземат някъде към 155 000 долара. И накрая нямало да остане нищо друго за вършене, освен тримата играчи - подставеното лице или лъжекупувачът, Уейл и чичо му да си поделят по братски разликата от 120 000 долара. Всичко било напълно законно и на всичкото отгоре с неоспоримо морално основание - чичото да раздаде заслужено възмездие на своите алчни работодатели.

Джийзъл повече не се нуждаел от пояснения. Той веднага решил, че няма по-подходящ кандидат от него за ролята на мнимия купувач. Предвкусвал лесна печалба и не склонил да изслуша молбите на Уейл да не избързва с едно толкова сериозно решение. Дори му допадала рискованата обстановка - и без това скучаел в пенсионерското си ежедневие, което вечно бедните му наематели не можели да

нахлу в храма, подложи всички поклонници на жестока сеч, след което се втурна към олтара, измъкна свещената дървена колона, символизираща могъществото на Ваал, и я изгори. Накрая бе срутен целият храм до основи. Така цар Йехуда успя завинаги да изкорени култа към Ваал от цял Израел.

СТАРИЯТ ЗАВЕТ, ЦАРСТВА, КНИГА ВТОРА,
10:18-28

разнообразят. Уейл отстъпил пред настояванията на бизнесмена и накратко му обяснил къде да занесе своите 35 000 долара като задължителна начална вноска за сделката. Джийзъл, по онова време доста богат милионер, самоуверено го прекъснал с думите, че за него осигуряването на тази сума е все едно да щракне с пръстите си. Накрая Уейл склонил да му уреди среща с чичо му и с чикагските банкери, но на по-тихо място - в глухото градче Гейлсбърг, в щата Илинойс.

Още на другия ден Джийзъл заминал с влак за Гейлсбърг. На гарата към него се присъединил чичото на Уейл - внушителен джентълмен. Двамата веднага се заели да обсъждат подробностите по сделката. В купето се вмъкнал и Уейл заедно с някакъв шкембест тип - името му било Джордж Грос. Уейл обяснил на Джийзъл, че той се прехранвал като треньор по бокс и че този тип - Грос - може би ще постигне сериозни успехи на професионалния ринг. Външността на Грос никак не вдъхвала доверие - как може един обещаващ боксьор да има бирено коремче и посивели коси, ала в суматохата около очертаващата се вълнуваща сделка Джийзъл въобще не обърнал внимание на съмнителния боксьор.

Щом пристигали в Гейлсбърг, Уейл и чичо му забързали към мястото на срещата с банкерите, докато Джийзъл останал в хотела заедно с Грос, който веднага нахлузил боксьорските гащета и започнал да тренира. Разсеяният Джийзъл и сега не обърнал внимание на слабата форма на Грос, въпреки че си личало, че на времето този мъж наистина се е качвал на ринга. След около час се появил Уейл, чичо му и група банкери,

ДА ДЕБНЕШ В ОКЕАНА ПОСРЕД БЯЛ ДЕН

„Това означава да се подготвя грижливо такава обстановка, сред която да царят добродушие, приятелски чувства и топлота, което ще позволи на един опитен стратег да маневрира ловко, без да усетят това другите, защото техните очи, привикнали да виждат само видимото, няма да забележат незримото."

„ТРИДЕСЕТ И ШЕСТ СТРАТЕГИИ", ЦИТИРАНИ В ЯПОНСКИТЕ КНИГИ ЗА ВОЕННОТО ИЗКУСТВО. ТОМАС КЛИЪРИ, 1991 г.

облечени достолепно, със скъпи костюми. Срещата протекла спокойно и финансистите се съгласили да продадат вилата на Джийзъл, който още предния ден бил превел вноската от 35 000 долара в местния банков клон.

След като уредили всички подробности, банкерите се облегнали в креслата и започнали да коментират последните новини от висшите финансови кръгове. Подхвърлили дори името на най-влиятелния тогава банкер Дж. П. Морган, при това с такава фамилиарност, сякаш им бил добър стар приятел. Чак накрая един от банкерите съзрял боксьора в ъгъла на залата. Уейл веднага им обяснил защо този мъж се мотае в същата тази зала. Банкерът се намръщил и процедил, че никак не е разумно за Уейл да се мъкне навсякъде с един толкова невзрачен и съмнителен тип, като му препоръчал да стане мениджър на друг, много по-известен боксьор. Уейл се засмял и обяснил, че този боксьор с лекота ще нокаутира техния любимец. Разразил се разгорещен спор и Уейл предложил да се обзаложат. Банкерите с радост се включили в залагането и на бърза ръка насрочили боксов мач за следващия ден.

Веднага след като банкерите си заминали, чичото извикал на Уейл, при това в присъствието на Джийзъл: „Те нямат пари дори за тези залози и след като разберат това, с мен ще бъде свършено!" Уейл му се извинил, че го намесил в тази история, но веднага предложил нов план - той познавал много добре техния боксьор и не се съмнявал, че срещу неголям подкуп онзи ще склони да се остави да го нокаутират. „Само че откъде ще измъкнем парите за подкупа? - нервно го прекъснал чичо му. - Ако не му платим още днес, той ще смаже на ринга твоята отрепка!" Накрая Джийзъл, който се наслушал на караниците им, предложил своите 35 000 долара като част от залога. Дори и да ги загуби, той можел да телеграфира в Чикаго за още пари и да си възвърне щетите, като спечели от сделката с вилата. Чичото и самият Уейл се втурнали да му благодарят разпалено. С техните 15 000 и с 35 000 долара от Джийзъл непременно щели да уредят изхода от боксовия мач. Цялата вечер в хотелската стая Джийзъл бил принуден да наблюдава как двамата боксьори се уговарят за най-дребните подробности от предстоящата схватка, а той предвкусвал двойния удар - не само печалба от сделката с имота на банкерите, но и от успешния залог за изхода на боксовия мач.

На следващия ден в местния гимнастически салон се провела боксовата схватка. Уейл събрал парите от облозите и за по-сигурно ги заключил в сейф. Всичко протичало според уговорките от предишната вечер в хотелската стая. Банкерите били умърлушени от жалкото представяне на техния избраник, а Джийзъл вече пресмятал колко точно ще получи от успешното си залагане. Внезапно боксьорът на банкерите с рязък замах проснал Грос на ринга и от устата му бликнала кръв. Грос се задавил и замрял, напълно неподвижен. Един от банкерите, който навремето бил практикувал медицина, се покачил на ринга, проверил му пулса и след малко съобщил, че състезателят е мъртъв. Банкерите изпаднали в паника и се втурнали към изхода, за да не бъдат обвинени от полицията, че са съучастници в убийство.

Ужасеният Джийзъл също се измъкнал на бърза ръка и веднага хванал влака за Чикаго, като даже забравил да си поиска своите тридесет и пет хиляди долара - цената, която платил, дори му се сторила малка, само и само да може да се измъкне от тази рискована бъркотия. Никога повече не пожелал да зърне нито Уейл, нито някой друг от останалите участници.

След като Джийзъл изчезнал от хоризонта, Грос най-спокойно се изправил. Кръвта, обляла фланелката му, всъщност била пилешка, от мехура, който той криел в устата си. Цялата шмекерия била замислена от Уейл - един от най-ловките мошеници. Уейл разделил плячката от 35 000 долара с помощниците си - мнимите банкери и двамата боксьори. Всички получили доста пари само за няколко дни „работа“.

ТЪЛКУВАНЕ

Уейл избрал за жертва Джийзъл дълго преди да пристъпи към реализацията на своя замисъл. Той познавал добре машинациите около професионалния бокс и не се съмнявал, че ако изпипа брилянтно цялата афера, ще успее да отмъкне парите на наивния Джийзъл. Но знаел също, че неминуемо ще се провали, ако се опита още от самото начало да заинтригува Сам Джийзъл с някакъв подозрителен боксов мач. Трябвало да прикрива старателно замисъла си и да създаде параван за замаскиране на решаващата фаза от измамата - в случая за целта била използвана фиктивната продажба на вилата на мнимите банкери.

Докато пътувал с влака и после в хотелската стая, Джийзъл мислел само за сделката, за лесно спечелените пари, за шанса да си пийне с видни местни банкери (при това за тяхна сметка). Пропуснал да забележи, че боксьорът Грос въобще не бил в добра форма и на всичкото отгоре вече позастарял. Такива са последиците, когато се използва добре изпипан параван за заблуда на лековерните наивници. Вниманието на погълнатия от надеждите за крупна печалба Джийзъл било притъпено. Той лесно склонил да го въвлекат в аферата с боксовия мач - дори и тогава

не се разтревожил от незавидните физически качества на Грос. Нали в края на краищата всичко било уредено с подкупа на другия боксьор? Затова след края на боксовата среща нищо неподозиращият Джийзъл бил така смаян, че забравил да си прибере парите.

Да извлечем поука от ловкостта на Уейл: една позната и невнушава- ща подозрения обстановка може да служи като идеален параван за прикриване на всеки умно скроен заговор. Много важна в случая е подготовката на декорите - обичайна делова сделка, с лек привкус на финансова интрига. Съзнанието на наивника изцяло е погълнато от примамката и всички подозрения остават на заден план. Трябва само да го поведе внимателно по хлъзгавата пътека, която непременно ще го запрати в старателно заложения капан.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В средата на двадесетте години могъщите военачалници от четирите краища на Етиопия стигнали до извода, че младият тогава племенен вожд Хайле Селасие, известен също като Рас Тафари, ще съумее да ги победи и след това ще се самообяви за върховен господар на нацията. И тогава, за пръв път след много десетилетия, изстрадалата страна ще бъде обединена. Повечето от съперниците все още не можели да си обяснят как този слабичък, тих и скромен мъж е успял да се издигне толкова нависоко. През 1927 г. Селасие наистина обединил всички местни владетели и ги заставил да се съберат в Адис Абеба, за да му се закълнат във вярност и да го признаят за водач на нацията.

От този обрат някои били разтревожени, други се колебаели, но само един - Дежазмах Балша от Сидамо, се осмелил открито да се опълчи срещу домогването на Хайле Селасие до върховната власт. Този своенравен и дързък местен владетел бил прочут с бойните си подвизи и не без основание се надявал именно него да изберат за етиопски император. Затова предпазливо разположил стана на верните си войски доста надалече от столицата. Накрая Селасие, както винаги верен на своя привид- но кротък, ала всъщност стоманено твърд маниер, го поканил на лична среща. Военачалникът отказал да се подчини на заповедта - защото това било по-скоро заповед, отколкото покана, - ала не забравил да му отправи насрещно предложение: ще влезе в Адис Абеба само когато той пожелае, при това начело на своята десетхилядна гвардия. Това вече не било скромен отред за лична въоръжена охрана, а мощно, боеспособнс челно формирование, съставено от подбрани елитни и закалени воини готови да започнат братоубийствена гражданска война. Балша разполо жил стана си на няколко мили пред покрайнините на Адис Абеба и зача кал Селасие да го посети лично.

Селасие, разбира се, изпратил свои пратеници с молба към Балш;

да му окаже честта и да гостува на царствен пир в двореца. Балша съвсем не бил глупав и помнел горчивите поуки от кървавите дворцови заговори, с които изобилствала етиоПската история. При всеки от тях дворцовите пирове били използвани като капани за примамване на леко- верните неприятели. Никак не било изключено, след като го нагостят щедро и той се напие до забрава, Селасие да щракне с пръсти и да го отведат в тъмницата. Или направо към стената за разстрел. За да се разбере от всички, че напълно разбира рисковете при тази напрегната ситуация, Балша заявил, че ще удостои с присъствието си приема на Селасие, но само ако му бъде позволено да доведе със себе си най-добрите си во- ини - при това шестстотин на брой, въоръжени до зъби, готови да го бранят с цената на живота си. Селасие веднага се съгласил, и то без следа от огорчение, дори заявил, че ще бъде поласкан да му гостуват толкова достойни и прочути воини.

По пътя към двореца Балша предупредил хората си да не пият нито капка от виното на врага и през цялото време на бъдат нащрек. Когато пристигнали в двореца, Селасие ги посрещнал с небивали почести. През цялата вечер изслушвал най-внимателно надменните забележки на госта си и не забравял да му поисква съвет дори и за най-маловажните въпроси относно бъдещото управление на страната. Дори му предложил открито сътрудничество. Балша упорито не се поддавал на опитите на домакина да го очарова и го предупредил, че ако не се завърне невредим в своя военен лагер извън града, неговите войски незабавно ще атакуват столицата. Селасие се престорил на смъртно обиден от тази незаслужена проява на недоверие. След пищната вечеря дошъл редът на традиционните песни, които според изконните местни обичаи трябвало да бъдат изпълнени с прослава на подвизите на присъстващите смели пълковод- ци. Селасие специално се разпоредил да се пеят само песните, посветени на безстрашния вожд на Сидамо. Общото впечатление било недвусмислено в прослава на Балша - като че ли Селасие е изплашен от непобедимия вожд на Сидамо, когото никой не можел да излъже и да вкара в капан. Балша веднага доловил недоизказаното и се убедил окончателно, че властта на Селасие е съвсем крехка и че ще бъде достатъчно да заповяда да се нападне столицата, за да падне тя в ръцете му.

Късно вечерта Балша и неговите воини потеглили към бивака, изпратени от двореца със салюти, залпове и възбудени възгласи. Вождът се обърнал назад и замислено вперил поглед към светлините на столицата. В главата му се редували най-различни дръзки замисли - как неговите войски само след няколко седмици ще нахлуят в града и той ще се настани в древния дворец, а Селасие ще се озове в затвора. Или ще бъде убит без никакво протакане. Но когато Балша и свитата му наближили лагера, той застинал от изненада, предчувствайки, че се е случило нещо непоправимо. Там, където само допреди няколко часа се простирали стотици палатки - почти до хоризонта, сега нямало нищо освен тлеещи

те въглени от недоизгасените огньове. Къде по дяволите са изчезнали хилядите воини?

Един от свидетелите разказал на Балша какво се е случило. По време на приема в двореца лагерът бил обкръжен от многобройна войска от верните на Селасие племена. Обаче не се стигнало до битка. Селасие много добре съзнавал, че вестта за битката ще стигне до Балша и че той ще побърза да се върне в лагера начело на своите шестстотин подбрани воини. Затова хитрият Селасие наредил да занесат в противниковия лагер купища пари и злато. Започнал небивал пазарлък. Тези, които отказвали да бъдат подкупени, били заплашвани с незабавно екзекутиране. Само за няколко часа войската на Балша била разоръжена и войниците се разпръснали във всички посоки.

Щом осъзнал каква беда го е сполетяла, Балша решил да отстъпи на юг с верните си 600 гвардейци, но го обкръжила същата армия, която преди това била превзела лагера. Оставал един свободен път - да се върнат отново в столицата, но само след няколко километра Балша открил, че резервните войски на Селасие са блокирали и това направление. Като опитен шахматист той бил предвидил всички ходове на противника и затова сега го матирал с лекота. За пръв път в живота си Балша трябвало да капитулира. За да бъде наказан за прекомерната си гордост и тщеславие, го заточили в манастир до края на дните му.

ТЪЛКУВАНЕ

През цялото дългогодишно царуване на Хайле Селасие никой нитс веднъж не е успял да го измами. Етиопците винаги са обожавали пламенните водачи, обаче Селасие, който обикновено изглеждал доста слаб, миролюбив и кротък, се е задържал повече от всеки друг монарх на престола в Адис Абеба. Той никога не е проявявал нетърпение, нито пък си е позволявал гневни изблици, защото е умеел да примамва жертвите си с любезни усмивки, да ги отрупва с подаръци и жестове в знак на почит преди да ги нападне - мълниеносно и смъртоносно. В случая с Балшг Селасие заложил на картата на вродената в Балша недоверчивост - вое началникът не без основание подозирал, че пищният царствен пир всъщ ност бил устроен само за примамка - и наистина било точно така. Самс че Балша не отгатнал как точно ще го изиграе неговият съперник за тро на. Селасие налучкал най-правилния подход към скептично настроени) си високопоставен гост - позволил му да доведе вярната си стража в за лата за пиршества и да си въобразява, че владее ситуацията, т. е. създадат параван, прикриващ истинските му намерения.

Не забравяйте, че най-лесно се поддават на измами болезнено по дозрителните параноици и най-бдителните маниаци - достатъчно е д; спечелите доверието им по някакъв повод и да спуснете димна завее; пред това, което реално преследвате, за да ги заблудите напълно, пред]

да им нанесете съкрушителния удар. Стига им само един приятелски жест или да им помогнете в решителен миг, или пък да им отдадете внушителни почести, да ги убедите, че са по-специални особи от всички останали, за да ги подготвите като удобни обекти за ловки измами.

Ако е добре замислен и осъществен, паравантът, прикриващ вашите намерения, може да бъде могъщо оръжие в ръцете ви. Именно така крехкият на вид Хайле Селасие е успял да сломи тотално своя могъщ враг, при това без нито един изстрел.

> *„Никога не подценявайте силата на Хайле Селасие Рас Тафари. Той може да дебне като полска мишка, но може и да напада като лъв!“*
>
> ПОСЛЕДНИТЕ ДУМИ НА ДЕЖАЗМАХ БАЛША ОТ СИДАМО,
> ПРЕДИ ДА ПОСТЪПИ В МАНАСТИРА

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Ако вярвате, че измамниците са колоритни личности, които умеят да баламосват околните с гръмки фрази, изкусно изпипани лъжи и слад- кодумно съчинени разкази, в повечето случаи ще останете разочаровани. Най-опитните мошеници прибягват до привидно най-банални трикове, а тяхната външност е по-скоро безцветна и скучна. Те много добре знаят, че по-особените изразни средства и екстравагантните жестове събуждат подозрения сред публиката. Вместо това те опаковат своята примамка в най-обикновена, дори банална, но затова пък безвредна опаковка. При аферата между Уейл и Сам Джийзъл такава безобидна примамка била деловата сделка с продажбата на вилата. А при историята с обезвредя- ването на Балша тази роля изиграло раболепното поведение на Хайле Селасие - точно каквото очаквал Балша от един неуверен в победата противник.

След като успеете да отвлечете вниманието на вашите жертви с нещо, което добре познават и не им вдъхва нито капка съмнения, те няма да забележат приготовленията ви за предстоящата измама. Този фокус се основава на доста простото правило от психологията - никой човек не може да концентрира вниманието си в даден момент върху повече от един обект. И наистина трудно може да се повярва, че някакъв мил човечец, с напълно почтена външност и добри маниери, точно в тези мигове замисля нещо коварно зад гърба ни. Колкото по-незабележим сте на пръв поглед, толкова ще е по-успешно прикритието ви. Ако ще залагате капани, изкусно прикрити с примамки, подобни на примерите от част I, няма да успеете, ако предварително не се погрижете нещо безобидно да обсеби

вниманието на присъстващите. Едва тогава ще можете на спокойствие да си изплетете паяжината. Колкото па-силно бъдат хипнотизирани свидетелите и жертвите, толкова повече се увеличават вашите шансове за победа.

Най-удобният инструмент за внасяне на заблуда е вашето собствено лице. Това изпитано средство винаги е подръка. Зад спокойната, самоуверена, нищо не изразяваща физиономия могат да бъдат замисляни дори и най-коварни кроежи, без никой от останалите да се усети какво им готвите. Това е мощно оръжие, което десетки бележити мъже са владеели до съвършенство. Например никой не е бил способен да отгатне изражението на лицето на президента Франклин Делано Рузвелт. Барон Джеймс Ротшилд е използвал нееднократно метода за прикриване на истинските си мисли с нищо не подсказваща безизразна физиономия. Стендал пише за Талейран: „Вместо лице той имаше барометър“. Хенри Кисинджър е измъчвал опонентите си, като е изброявал с часове на масата за преговори третостепенни подробности с напълно монотонен глас и безизразен поглед, докато се стигне до основния, важния момент. Тогава тонът му внезапно ставал много по-твърд, в очите му бляскали решителни искри, докато присвитата му уста набързо изброявала списъка от най-съществените искания. Изненадани от резкия повраг в поведението му, опонентите му обикновено бързо капитулирали. Както веднъж ми обясни един опитен играч на покер: „Докато разиграва картите в ръката си, добрият играч не бива да си придава важност сякаш е знаменит актьор на сцената. По-скоро би трябвало да се старае да не привлича вниманието, да не събужда подозренията на съперниците и да се потруди максимално да се концентрира.“

Параваните за заблуда на врага могат да бъдат най-разнообразни и затова могат да се репетират при различни нива на сложност и съвършенство. Един от най-печелившите варианти е благородният жест. Хората обичат да вярват, че благородните жестове са напълно искрени, породени единствено от добросърдечието на дарителя - тази илюзия е много ласкаеща и поради това много приятна и желана за всички без изключение. Затова рядко се забелязва, че зад един такъв мил жест може да се крие нещо съвсем друго.

Търговецът на картини Джоузеф Дювейн се сблъскал веднъж с един почти неразрешим проблем - милионерите, които досега така щедро му плащали за продаваните от него картини, внезапно ограничили посещенията си при него след повишаването на наследствените данъци. Единственият изход за търговеца било да пренасочи продажбите към Нацио- налната художествена галерия в столицата Вашингтон - тази галерия била създадена през 1937 г. от мултимилионера Ендрю Мелън с помощта на Джоузеф Дювейн. За изложбите и търговете, организирани от Дювейн, тази внушителна галерия подхождала великолепно - там картините не се облагали с данъци, имало предостатъчно помещения и се създа

вали условия за поддържане на по-високи цени за всички предмети на изкуството. Освен това всички милионери можели да се облагодетелстват от славата, че се проявяват като щедри меценати на десетки художници и скулптори.

Друг изпитан метод за създаване на параван за прикриване на намеренията е редуването на шаблонни ходове, чието предназначение е да заблуди жертвата, че нищо лошо няма да се случи. Този прийом се основава на една важна психологична особеност, характерна за всяко очакване - нашето поведение се влияе силно от наличието на добре познати ситуации, за които ние с лекота си въобразяваме, че са напълно безвредни.

През 1878 г. аферистът Джей Гоулд създал компания, която започнала да конкурира телеграфната компания *Уестърн Юниън.* Директорите на *Уестърн Юниън* решили да купят компанията на Гоулд и заделили за тази цел доста крупна сума, за да ликвидират досадния конкурент. След няколко месеца обаче Гоулд основал нова компания и отново започнал да конкурира *Уестърн Юниън.* Историята се повторила още веднъж - конкурентите купили и тази компания на предприемчивия бизнесмен. Сега историята започнала отново - за трети път, само че този път Гоулд внезапно сменил стратегията си и предприел решителни стъпки за завладяването на контролния пакет акции на *Уестърн Юниън.* Едва сега станал ясен първоначалният замисъл на ловкия аферист - той просто искал да заграби компанията, но тъй като отначало не му достигали оборотни средства, решил да си ги набави за сметка на конкурентите си. След като му платили щедро първия път, те се успокоили, че той вече е извън играта и въобще не им хрумнало, че точно това преследвал - той искал да бъде „купен“ от тях, защото по този начин отслабвала тяхната финансова мощ. Този прийом винаги е много опасен - когато заблуждаваш опонентите си тъй ловко, че те започват да си въобразяват, че възнамеряваш да сториш нещо, което е точно противоположното на истинските ти намерения.

Друга слабост на хората, която често се използва при залагането на психологически капани, е тяхната склонност да приемат привидното за реалност - особено ако става дума за нещо познато, което повечето от нас с готовност приемат за чиста монета. Този човешки недостатък позволява на ловките измамници от най-различен калибър безпрепятствено да заблуждават жертвите си, но само при условие, че изпилват безпогрешно декорите и всичко, свързано със сцената, на която ще се разиграе измамата. Триковете от тази категория всъщност са елементарни - вие трябва да се слеете с тези, които ви заобикалят. При това колкото по- добре се сливате с околните, толкова ще бъдете по-незабележим и не вдъхващ подозрения. Вече не е тайна, че по време на Студената война от петдесетте и шестдесетте години на XX век немалко служители от държавните учреждения във Великобритания са предавали държавни тайни на руснаците. Те са останали неоткрити с години, защото привидно са

внушавали доверие - всички са завършили прочути английски университети, заемали са почетни длъжности, пък и цялата шпионска мрежа е работила без засечки, при извънредно строги правила за предпазливост. Поуката от тази драматична история е: колкото по-благоприлична е вашата външност, толкова по-надеждно ще бъде вашето прикритие.

Запомнете основното правило: за да замаскирате успешно намеренията и за да не ви заподозре никой, от вас ще се изискват много търпение и жертви. Възможно е дори да се подложите на унижения, само и само да подмамите жертвата в примката. Не се отчайвайте, ако ви се наложи да си надявате някаква маска - при повечето обстоятелства подобни маски никак не са приятни за носене, но нали целта оправдава средствата... В никакъв случай не забравяйте, че нищо не може така силно да въздейства върху хората във ваша полза, както благоприличието, самоувереността и почтеността, които се излъчват от вашата физиономия. Само така ще успеете да вдъхнете доверие на обектите, избрани от вас за предстоящата измама.

АСОЦИАЦИЯ

Овчата кожа - една овца никога няма да те измами, никога няма да посегне на нещо чуждо. Овците винаги са били глупави, хрисими и покорни. Затова всяка лисица може безпрепятствено да се промъкне в курника при кокошките, ако е навлякла овча кожа върху гърба си.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Някога да сте чували за опитен пълководец, който да се готви да нападне изненадващо вражеска крепост и преди атаката обявява плановете си пред неприятеля? Прикривайте вашите намерения, замаскирвайте старателно напредъка в осъществяването на вашите замисли - и така чак до края на битката. Трябва да спечелите победата още преди да е обявена войната. Най-разумно е да подражавате на онези генерали, чиито планове стават известни само на прегазените от тях територии, и то чак когато е много късно за съпротива. “

НИНОН ДЬО ЛАНКЛО (1623-1706 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Никакви хитроумни методи няма да ви помогнат да укриете намеренията си, ако вече сте известен като изпечен мошеник. С напредването на възрастта ви ще се множат успехите ви, но в същото време ще става все по-трудно да мамите околните. Все повече хора ще научават за вашите склонности да мамите и подвеждате съгражданите си. Ако продължавате да се преструвате на наивен и добродушен човек, ще ви обвиняват в лицемерие, което неминуемо ще ограничи възможностите ви за маневриране. В подобни случаи по-добре ще е да промените тактиката си и да се представяте като дързък мошеник, който не се страхува да играе с открити карти. Така дори ще спечелите известни симпатии. И най-странната от всички последици ще бъде откритието, че по този начин всъщност ще бъдете облекчен да продължавате с машинациите.

През XIX век некоронованият крал на крупните измами в САЩ бил Ф. Т. Барнъм на стари години си спечелил доста незавидна репутация, но въпреки това не се отказвал да изобретява все нови и нови измами. Организирал пищно шоу - демонстрационен лов на диви бизони в Ню Джърси, като за целта ангажирал много индианци и се погрижил да доведат бизони от Дивия Запад. Не забравил и за рекламната кампания, като анонсирал своето представление като невиждано зрелище. За всеобща изненада публиката не му се разсърдила, не си поискала парите об- ратно, напротив - всички останали очаровани. Те отдавна знаели, че добрият стар Барнъм обича далаверите - отдавна в цивилизования щат Ню Джърси не бил останал нито един див бизон, - но именно в тази шега се криела тайната на успеха на Барнъм. Развеселеният Барнъм дори описал тази история в автобиографията си. Или както отбелязва с горчивина философът Киркегор: „Светът жадува да бъде лъган.“

И накрая, макар че обикновено е по-мъдро да отклонявате вниманието на присъстващите от истинските ви намерения, като поддържате маската на скромен и най-обикновен човек, от когото не могат да се очакват изненади, понякога обаче се печели повече с точно противопо- ложната стратегия - като се представяте като бляскава, цветиста личност, без да спестявате изумяващите жестове, без да се уморявате да шокирате публиката. Прочутите шарлатани от XVII и XVIII век в Европа са използвали многократно своето чувство за хумор и уменията си да забавляват светското общество, за да могат по-незабелязано да постигат целите си. Заслепена от поредното бляскаво представление, публиката въобще не се досещала за скритите намерения на ловките измамници. Да не забравяме, че в редица случаи тези прочути мистификатори са били придружавани от атрактивна свита - възеиграчи, фокусници и други циркови артисти, демонстрирайки главозамайващи трикове, от които тълпата оставала задълго зашеметена. Появата на подобен шарлатанин

- често пъти в разкошна каляска - веднага се превръщала в събитието

на деня и около палатката на измамника се струпвала гъста тълпа, която трескаво купувала от него чудодейни лекарства, козметични мазила и други екстравагантни стоки, за които при нормални обстоятелства никой не би си развързал кесията.

Няма съмнение, че пищните зрелища и бляскавите спектакли са непогрешимо средство за замаскиране на тайните планове на всеки крупен измамник, но не е разумно да се използват безразборно. Публиката лесно се насища на зрелища, още по-бързо може да се превърне в разярена тълпа, настръхнала от подозрения, стига да не се улови на вашите трикове. Тогава на шарлатаните се налага с бясна скорост да сменят сцената и да се втурват презглава към следващия град, където всичко се повтаря за пореден път, загрижени да изпреварят компрометиращите ги слухове за грандиозната измама. От друга страна, редица прочути личности, като маркиз Дьо Талейран, банкерите от фамилията Ротшилд, император Хайле Селасие са прибягвали до ловки и дръзки измами неведнъж в течение на десетки години. При това, без да предизвикат съмнения у съвременниците си. Това доказва тезата, че е възможно да се използват доста рисковани прикрития, но само когато се вземат предпазни мерки, когато изпълнителите са интелигентни и талантливи и когато съществува подходяща обстановка.

З А К О Н

4

СПОДЕЛЯЙТЕ, КОЛКОТО Е ВЪЗМОЖНО ПО-МАЛКО

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Бъдете много предпазливи, когато се опитвате да впечатлите с думите си хората около вас - колкото повече говорите, толкова по-обикновени ще изглеждате в техните очи и с това рискувате да престанете да владеете ситуацията. Дори да съобщите някому нещо банално, то може да прозвучи по- оригинално, ако сте по-загадъчни, по-лаконични и неясни. Властните личности винаги са умеели да впечатляват и да внушават това, което си наумят, като говорят по-малко от обичайното. Колкото повече бъбрите, толкова по-голяма ще е вероятността да се изтървете и да изтърсите някоя глупост.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Гней Марций, известен още като Кориолан, бил прочут воин и национален герой на древния Рим. През първата половина на петото столетие преди Христа той спечелил редица решаващи битки и неведнъж спасявал Рим от нашественици. Но тъй като му се налагало през повечето време да се сражава далеч извън градските стени, малцина от римляните го познавали лично, което още повече спомогнало за превръщането му в легендарна фигура.

През 454 г. преди Христа Кориолан решил, че вече е крайно време да използва воинската си слава и да се заеме с политическа дейност. Кандидатирал се на изборите за консул - най-високата длъжност в ре-

публиката. Традицията изисквала кандидатите да се обърнат към населението с помпозна реч. Щом се появил пред множеството, Кориолан побързал да покаже белезите си от битките през предишните седемнадесет години, когато самоотвержено се сражавал за Рим. Повечето от присъстващите се трогнали до сълзи и не изслушали докрай речта му. Никой не се съмнявал в победата на покрития със слава кандидат.

Но когато дошъл денят за изборите, Кориолан се появил насред форума заобиколен от всички сенатори и от най-видните градски патриции - надменните римски аристократи. Простолюдието било смутено от бляскавата гледка.

И когато Кориолан отново заговорил, словата му този път прозвучали по съвсем различен начин
- сега той славословел градския елит, без нито капка стеснение повтарял и преповтарял списъка на подвизите си, не криел увереността си в изборната победа, позволявал си недодялани шеги и невъздържани нападки срещу противниците си, надменно припомнял за богатата плячка, която донесъл в Рим. Този път тълпата го изслушала внимателно - досега никой не подозирал, че т. нар. прославен воин всъщност е най-обикновен самохвалко.

Слухът за речта на Кориолан бързо обиколила Рим и хората се втурнали към изборните урни, ужасени от мисълта, че този самоуверен и нетърпящ възражения военен ще се добере до върховната градска власт. Огорченият от поражението Кориолан отново се върнал на бойното поле, злобно проклинайки тълпата, която не оправдала надеждите му. След няколко седмици в града пристигнала внушителна пратка жито. Сенатът бил готов да се заеме с разпределението на зърното, но в последния момент се появил Кориолан и веднага започнал да говори против идеята да се раздава зърното на бедняците. Подкрепили го неколцина от сенаторите и вече никой не бил сигурен за окончателното решение на Сената. Обаче Кориолан не се ограничил само с това - той настоявал въобще да се ликвидират демократичните права на римските граждани. Призовал да се изхвърлят от Сената представителите на простолюдието - трибуните - да се предаде цялата власт на патрициите.

За да опита да се реализира, сценаристът Майкъл Арлън заминал за Ню Йорк през 1944 г. Измъчен от неуспехите, той се отбил в прочутия ресторант „Клуб 21“, но още във фоайето налетял на Сам Голдуин, който му предложил - съвсем не на място - да си опита късмета със залози за конни надбягвания.

Вътре в бара Арлън зърнал Луис Б. Майер - стар негов познайник, който се заинтересувал от плановете на сценариста за близкото бъдеще.

„Току-що говорих със Сам Голдуин...“ - започнал Арлън.

„Колко ти предложи?“ - прекъснал го Луис Майер. „Е, не беше кой знае колко щедро...“ - уклончиво процедил Арлън.

„Ще приемеш ли петнадесет хиляди долара за триседмичен контракт?" - запитал го Майер. „Да!“ - отвърнал Арлън, този път без никакво колеба-

„АНЕКДОТИ“,
КЛИФТЪН ФЕЙДИМЪН,
1985 г.

След като се разчуло за тази последна реч на Кориолан, чашата на търпението преляла и възмутените римляни се втурнали към форума. Изпратили трибуните в Сената с искането Кориолан да се яви на форума пред множеството. Той обаче отказал да се подчини. В целия град избухнали бунтове и междуособици. Сенаторите, изплашени до смърт, накрая гласували въпреки волята си в полза на справедливото разпределение на зърното. Трибуните се успокоили, но хората на площада продължавали да настояват Кориолан да се яви пред тях и да им се извини за наглостта си. Всички повтаряли в един глас, че ако се подчини на народната воля, ще го оставят да се върне на бойното поле.

Този път Кориолан за последен път говорил пред римляните, които го изслушали сред застрашителна тишина. Започнал бавно, без ярост, но колкото повече говорел, толкова повече се увличал и ставал все по-дързък. И отново започнал да сипе обиди. Тонът му ставал все по-арогантен, изразът на лицето му все по-яростен. И колкото повече говорел, толкова повече дразнел слушателите си. Накрая те го прекъснали с гневни викове и го заставили да млъкне.

Народните трибуни се събрали, разменили мнения и осъдили Кориолан на смърт, като заповядали на магистратите да го изведат на върха на Тарпейската скала и оттам да го тласнат в пропастта. Възбудената тълпа одобрила това решение с буйни викове. Но патрициите побързали да се намесят и присъдата била заменена с доживотно изгнание. Народът отпразнувал с празнично шествие вестта. Подобно възторжено празнуване не се помнело дотогава, дори и след отблъскването на най-застрашителната вражеска войска.

ТЪЛКУВАНЕ

Преди да се намеси в политическите игри, Кориолан се радвал на изключителна почит в Рим. Небивалите му подвизи в битките с нашествениците му създали почти легендарен образ, още повече че дотогава той рядко стъпвал в града и за него се разправяли доста преувеличени истории. Но се ока^

„Една от най-популярните истории, разказвани за Кисинджър, е за доклада, който той получил от Уинс- тън Лорд след няколко дни старателно проучване. Лорд предал доклада на Кисинджър, но го получил об- ратно с упрека: „Това ли е най-доброто, на което сте способен!“ Лорд преработил обемистия доклад, изгладил някои пропуски и го поднесъл на шефа си. Но и този път бил смъмрен сурово. На третия път, когато Кисинджър го посрещнал със същия обиден въпрос, измъченият Уинстън Лорд не издържал и гневно изкрещял: „По дяволите, това наистина е най-доброто, на което съм способен!“ След което Кисинджър отвърнал: „Е, щом е така, този път наистина ще го прочета.“

БИОГРАФИЯ НА кисинджър от уол- **ТЪР АЙЗЪКСЪН, 1992 г.**

„Кралят (Луи XIV) държал изключително много да се пазят в най-строга тайна всички по-важни обсъждания, решения и проекти, отнасящи се до първостепенните държавни дела. Министрите се събирали редовно на заседания, но кралят споделял плановете си с тях чак когато той стигал до убеждението, че вече е избрал окончателното решение. В дните, когато той уведомявал съветниците си за решенията, които бил взел еднолично, лицето му било непроницаемо и нито един министър не е бил способен да отгатне намеренията на монарха. Само очите му блестели и зорко оглеждали всичко наоколо, като смътно напомняли за очи на лисица, попаднала в опасност. Обсъждал държавните дела единствено с министрите си. Общуването му с придворните се ограничавало само с коментари на техните задължения или прерогативи. Но дори и в тези

зало достатъчно само веднъж да се появи пред тълпата и да изрече откровено всичко, каквото му хрумнало, за да се изпари цялата му дотогавашна слава. Той се биел в гърдите и се самоизтъквал като всеки друг войник. Обиждал всички наред и заплашвал хората, че не бива да очакват нищо добро, ако не му се подчиняват безпрекословно. Оказало се, че съвсем не бил онзи благороден, приказно смел герой, предан до смърт на отечеството, за какъвто го мислели дотогава. Това несъответствие между легендата и действителността най-много раздразнили свободолюбивите римляни. Всички били безкрайно разочаровани от него. И колкото повече говорел Кориолан, толкова повече губел от влиянието си над тълпата. Никой не желаел да уважава някого, който не може да контролира себе си и невъздържано и безогледно отправя закани.

Ако Кориолан бе говорил по-малко, хората нямаше да се засегнат от думите му, никога нямаше да узнаят какви мисли е таил дотогава в душата си. Не е имало други пречки да поддържа ореола на герой и защитник на отечеството и вероятно биха го избрали за консул, след което той би могъл много по-лесно да осъществи недемократичните си амбиции. Но малцина умеят да обуздават езика си, който непрекъснато се стреми да разкъса оковите, налагани му от самодисциплината, с което може да нанесе непоправими щети на личността. По принцип властта не е благосклонна към тези, които не оценяват значението на думите.

„Мидите се отварят напълно при пълнолуние и ако ракът забележи това, той напъхва в тях късчета камък или парчета от водораслите, за да не могат мидите да се затворят отново. Така раците си осигуряват прехрана за следващите дни. Подобна е съдбата и на онези, които си отварят устата прекалено много и поставят на изпитание търпението на слушателите си.“

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ (1452-1519 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В двора на Луи XIV благородници и министри по цели дни и нощи обсъждали проблемите, с които се сблъсквала властта. Първите мъже на кралството спорели, предлагали съвети или компромиси, съставяли или разтуряли съюзи, отново и отново дебатирали за всички парливи теми от ежедневието, докато най-после се стигало до решителния момент - присъстващите избирали между всичките съветници двама от най-опитните царедворци, които да докладват пред краля поне два варианта за поредния кралски указ. Последната дума, разбира се, принадлежала единствено на краля. След като избраните двама делегати напускали залата на кралския съвет, за да проникнат в кралските покои, в залата споровете не стихвали: „Как ли ще реагира този път Негово величество... Дали Луи няма да се разгневи от нашето предложение? Дали пък не избрахме най-неподходящия момент от деня? Защо не изчакахме той да се отбие в оранжерията на Вер- сай! Нали си знаем с какви глупави физиономии ще му поднесат прошението нашите делегати...“

Постепенно споровете стихнали, защото всички осъзнали, че вече е наближил фаталният миг. Двамата пратеници на кралския съвет с плахи стъпки се приближили към кралската особа, поискали разрешение да докладват и започнали да излагат предложението на съвета, при това обременено с ненужни подробности.

Луи изслушал делегатите мълчаливо, с непроницаемо загадъчен израз на лицето. Най-накрая, след като те приключили рапорта и плахо запитали за мнението на Негово величество, Краля-Слънце благоволил да отвърне с прочутото си: „Ще видим...“ След което напуснал помещението.

Министрите и останалите придворни така и не дочакали да чуят други думи от него относно тол-

редки моменти на общуване с подчиненките си кралят не преставал да се придържа към навика си да говори кратко и неясно, като древен оракул. “

прими висконти, ЦИТИРАН в ОПИСАНИЕТО НА ЖИВОТА НА ЛУИ XIV ОТ ЛУИ БЕРТ- РАНО, 1928 г.

„Дръзките слова често причиняват повече зло отколкото спомените за всички злодеяния, извършени от същата личност... Последният херцог Есекс* си позволи да заяви пред Нейно величество, че заповедите й били по-усукани дори от корсета й. Не е чудно, че той бе принуден да плати за това с главата си - не толкова заради непокорните си действия, колкото заради безумно дръзките си думи.“

СЪР олтър РЕЙЛИ (1554-1618 г.)

---

* Робърт Деверо, II херцог на Есекс, заедно с бляскавия Робърт или Робин Дъдли (граф Лейчестър), авантюриста УолтърРейли и пирата адмирал Френсис Дрейк са сред най-прочутите от многобройните фаворити на кралица Елизабет I. Въпреки шеметния си първоначален възход накрая херцог Есекс завършва на ешафода. (Бел. прев.)

кова старателно обмисляното предложение. Чак след няколко седмици те се запознали с решението му, когато той им връчил кралския указ, без въобще да си прави труда да се консултира с тях.

ТЪЛКУВАНЕ

Луи XIV бил прочут с пестеливия си начин на изразяване. Най-забележителната фраза, останала след него, била: „L'etat, c'est moi!" („Държавата, това съм аз!"). Прословутият му израз „Ще видим..." бил още една от лаконичните му реакции, към които той имал обичая да прибягва независимо от останалите обстоятелства.

Луи обаче невинаги действал по този начин - като млад той се отличавал с дългите разговори, с които благоволявал да удостои своите приближени, и дори се опивал от красноречието си. По-късно се ориентирал към противоположната тактика - гробно мълчание по време на аудиенциите, с което много бързо изкарвал приближените си от равновесие. Защото никой не можел да разбере какво точно е неговото мнение, още повече че не можел да предвижда как ще реагира кралят при различните ситуации. Никой никога не се осмелил да се опита да го измами, като му докладва именно това, което кралят желаел да чуе - по простата причина, че никой не бил наясно какви са скритите предпочитания на монарха. Придворните рапортували чинно пред смълчания Луи и в желанието да му угодят се престаравали дотолкова, че той, без никакво усилие от негова страна, научавал много - по-късно използвал умело тази информация, за да постига целите си.

Към края на дългото си царуване мълчанието на Луи ставало все по-непоносимо за всички в кралския двор. Всъщност именно на това негово качество до известна степен се крепяла легендарната му власт над обитателите на Версай. Не случайно Сен-Симон отбелязва: „Никой не е умеел по-добре от него да цени всяка своя дума, всеки свой жест, дори и най-дребните. Краля-Слънце е знаел как да си придава важност, защото не е имал равен в изкуството да подчертава дистанцията между кралската особа и всички останали, благодарение на пословичната му склонност да пести думите си."

„За един министър винаги е било много по-опасно да изрече нещо глупаво, отколкото да го извърши."

КАРДИНАЛ ДЬО РЕЦ (1613-1679 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Властта до голяма степен е игра на условности. Когато говорите по- малко, отколкото е необходимо, вие неминуемо ще изглеждате по-вну- шителен и по-властен, отколкото сте всъщност. Вашето упорито мълчание ще накара околните да се чувстват неудобно. Хората са особени създания - за тях е от особено значение да разберат и да си обяснят всичко, което става наоколо. Или поне да си въобразяват, че разбират и че могат да измислят обяснение за всяко явление в окръжаващия ги свят. Особено са зажаднели да узнаят мислите ви. Ако зорко контролирате всичко, което им разкривате, те няма да успеят да отгатнат вашите намерения или преценки.

Ако се ограничавате само с лаконични отговори и запазвате мълчание през останалото време, те ще се изнервят, ще започнат да пристъпват от крак на крак, ще си позволят допълнителни коментари. С една дума, ще започнат, макар и неволно, да се издават, а така вие ще се сдобиете с безценни сведения за слабите им места. Срещата ще приключи за тях с усещането, че са били изиграни. Когато се приберат по домовете си, първата им грижа ще е да се замислят напрегнато върху малкото думи, които са успели да изкопчат от вас. Това допълнително внимание, посветено на вашите слова, само ще увеличи влиянието ви в общество-то.

Да се говори по-малко от необходимото е златно правило не само за крале и държавници. В повечето области от живота вие ще бъдете толкова по-уважаван и ценен, колкото по-малко бърборите и колкото по-за- гадъчен и задълбочен изглеждате на съвременниците си. Като млад и начинаещ художник Анди Уорхол наивно вярвал, че колкото повече споделя с почитателите си и с журналистите, толкова по-доволни ще останат те. Но за негова огромна изненада всички се настроили срещу него, престанали да се съобразяват с преценките му, не изпълнявали молбите му. Накрая огорченият творец не издържал и споделил с един приятел: „Научих, се да постигам повече, като мълча, вместо да приказвам.“

По-късно Анди Уорхол използвал тази стратегия с голям успех. Неговите интервюта все повече заприличвали на опит за диалог с древногръцки оракул. Мълвял само нещо неясно и двусмислено, а интервюиращият се въртял на пети около него, измъчван от неуспешните си опити да проумее какво всъщност иска да му намекне прочутият творец. Уорхол рядко си позволявал да удостоява събеседниците с проникновени авторски коментари за това, което искал да внуши чрез творчеството си. Оставял грижите по многословните интерпретации на другите. Веднъж споменал, че научил този похват от майстора на енигматичните изказвания Марсел Дюшан - друг художник на XX век, който доста рано осъзнал, че колкото по-малко споделя творецът, толкова по-разпалено спо

рят критиците и ценителите за някоя творба. От което стойността на творбата само се покачвала.

Като се говори по-малко от обичайното, неволно се внушава у околните представа за власт и могъщество. Освен това, колкото по-малко споделяте, толкова се намалява рискът да изтърсите нещо глупаво, дори опасно за живота ви. През 1825 г. новият руски император Николай I се качил на престола. Веднага избухнал метеж начело с либерално настроените дворяни, жадуващи за модернизирането на страната, която в ин- дустриално отношение сериозно изоставала от Европа, но най-зле било положението с правата на нейните граждани. След бруталното потушаване на бунта (известен като въстанието на декабристите) Николай I заповядал на обесят един от водачите на недоволните - Кондратий Риле- ев (на руски език Рьшеев). В деня, определен за неговата екзекуция, Риле- ев гордо се изправил под бесилката, с примка около шията. Подът се разтворил под нозете му, обаче декабристът оживял, понеже въжето се скъсало. По онова време са вярвали, че това е знак, пратен от провидението, и обикновено са подарявали живота на спасения от неминуема смърт. Рилеев, след като се окопитил от шока и се изправил на крака, се провикнал към смаяните зрители: „Виждате ли, в царска Русия нищо не се прави като хората. Дори едно въже за бесене не могат да изплетат!“

Задъхан вестоносец незабавно отнесъл неочакваната новина в Зимния дворец. Раздразнен от нежелания обрат на събитията, Николай I все пак се колебаел дали да не спази традицията и да пощади живота на осъдения. Запитал вестоносеца: „Каза ли той нещо след този знак Божи?“ „Ваше величество, той заяви, че в Русия дори въжета за бесене не могат да плетат...“

„Е, тогава не ни остава нищо друго, освен да докажем противното!“, сърдито промърморил царят. На следващия ден Рилеев отново бил качен на бесилката, но този път въжето издържало тежестта му.

Научете добре този полезен урок: след като изговорите една дума, нищо не може да я върне обратно. (Казана дума - хвърлен камък!) Внимавайте много какво говорите, обмисляйте всяка своя фраза. Бъдете особено предпазливи със сарказмите - моментната радост, която ще ви достави някоя по-злостна шега, после може да ви коства много, много скъпо.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си делфийския оракул. Когато посетителите търсели съвет от него, той си позволявал само няколко загадъчни словосъчетания, които обаче все пак изглеждали много дълбокомислени и важни. Никой никога не посмял да се опълчи срещу предсказанията на оракула - те изглеждали по- силни от живота и от смъртта.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Никога не започвайте да мърдате дори устните си и зъбите си, ако не сте уверени, че те се подчиняват напълно на вашата воля. Колкото по-дълго успеете да запазите хладнокръвие, толкова по-скоро другите ще изгубят самоконтрол и ще започнат да говорят. И така ще разберете техните намерения. Ако един владетел не е дос- татъчно загадъчен, неговите подчинени (министри, придворни и прочие) ще съумеят да му се наложат."

ХАН ФЕЙ-ДЗЪ, КИТАЙСКИ МЪДРЕЦ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Има много случаи, при които не е разумно да мълчите. Мълчанието може да породи недоверие - особено сред вишестоящите. Неясните коментари понякога също могат да ви създадат доста неприятности. Мълчанието е мощно оръжие, но като всички оръжия то трябва да се използва с мярка и само когато е уместно. Има ситуации, когато е по-мъдро да говорите, без да млъквате, дори да се преструвате на глупак, за да изпъкне монархът като много по-мъдър в сравнение с вас. На всеки придворен шут е позволено да бръщолеви какво ли не и никой никога не го заподозира, че той всъщност е много по-умен, отколкото изглежда.

Освен това думите могат да действат като параван за прикритие при всевъзможни измами. Като галите слуха на събеседника с това, което той очаква да чуе, вие го разсейвате, предразполагате, обайвате и дори хипнотизирате. Така ще потиснете подозренията му. Бъбривците ги възприемат по-скоро като леко досадни, но безобидни личности. Тази тактика е точно противоположна на тактиката на потискащото мълчание, прилагана от силните на деня - колкото повече говорите, толкова се показвате като по-слаб и по-слабо интелигентен, с което ще улесните плановете си да измамите жертвата си.

З А К О Н

5

ОТ РЕПУТАЦИЯТА ВИ ЗАВИСИ ТОЛКОВА МНОГО - ПАЗЕТЕ *Я С* ЦЕНАТА НА ЖИВОТА СИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Вашата репутация е крайъгълният камък на вашата власт. Безупречната ви репутация може да ви донесе победата. Опетнената репутация обаче ще ви провали много по-жестоко от всякакви вражески действия. Възможно е да сплашвате противниците и дори да ги подчинявате на волята си, като използвате тъмни страници от техните биографии. Но едновременно с това и вие може да станете уязвими - ако вашата репутация бъде съсипана от неприятелите ви. Затова сте длъжни да бдите за нея. Винаги трябва да сте нащрек срещу потенциални, атаки и да ги осуетявате още в зародиш. Междувременно трябва да се научите да унищожавате враговете си именно като компрометирате техните репутации. След като направите първите пробойни в мнението на съвременниците ви за някой от вашите врагове, ще ви остава само да се оттеглите настрани и да съзерцавате как общественото мнение ще довърши жертвата.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

По време на войната на Трите царства в древен Китай (207-265 г. преди Христа) един от най-прос- лавените военачалници Чу Хо Лян, предводител на войските на царството Шу, разположил огромната си армия на бивак доста далеч извън града, докато той повел свитата си към малкия град. Внезапно се появили задъхани стражи с тревожната вест - към града напредвала мощна вражеска групировка (около 150 хиляди воини), предвождана от Ши Ма Ю. В момента Чу Хо Лян разполагал само със сто- тина телохранители и ситуацията се очертавала безнадеждна за него. Вече нищо не можело да спаси прославения воин от позорен плен.

Но Лян нямал намерение да стане лесна плячка на враговете. Без да оплаква злочестата си съдба, без да губи време в гадаене как точно ще бъде заловен, Чу Хо Лян заповядал на войниците си да скрият бойните знамена, да отворят крепостните двери пред неприятеля и да побягнат - кой накъдето му видят очите. Самият той, облечен в скъпа мантия, украсена със символите на даоизма, се нас- танил в креслото си, изнесено по негова заповед на покрива на централната кула на крепостната стена. В ръцете си държал лютня, пред нозете му димял в жертвена купичка тамян, примесен с други благовонни треви. След броени минути се очаквало на хоризонта да се появят многохилядните противникови полкове. Но Чу свирел в транс и като че ли не обръщал внимание на надвисналата опасност.

Скоро вражеската армия се появила пред градските стени, предвождана от главнокомандващия Ши Ма Ю, който веднага познал самотния мъж на крепостната стена.

Войниците бавно напредвали към незащитения град, но в един миг Ши Ма Ю внезапно се заковал на място, властно вдигнал десница, за да спре настъплението, след което сам пристъпил напред, за да огледа по-отблизо Чу Хо Лян, който невъзмутимо продължавал да подръпва струните на лютнята. След това рязко се обърнал назад и с нетърпящ възражения тон заповядал на войските си веднага

ЗА ЖИВОТИНС- КОТО ЦАРСТВО И ЧУМАТА, ИЗПРА- ТЕНА КАТО БО- ЖИЕ НАКАЗАНИЕ

Заради натрупа- ните грехове и заради дързостта им боговете решили да накажат всички живи същества със страхотна епидемия от чума. Никой не бил пощаден. Не всички загинали, но вече били близо до ужасния край. Нито един звяр нямал охота да дири плячка, дори гладът не събуждал сетивата им. Вълците и лисиците не се досещали дори да преследват агнетата или кокошките. Гълъбите не гукали на гълъбиците. Никой вече не помнел що е любов, що е игра и забава. Царят на животните, лъвът, събрал всички оцелели твари около трона си:„Скъпи приятели, повече не можем да се съмняваме, че бого- вете са много разг- невени и са решили да ни накажат жестоко - няма да се успокоят, докато не бъдат нака зани най-грсшни-

те сред нас. Нека този от нас, който се мисли за най-много прегрешил, да се изправи и да признае вината си. Нямаме друг спасителен изход, освен да направим всички жертви, които всемогъщите богове искат от нас. Историята ни учи, че при толкова тежки времена жертвите са неизбежни. Нека всеки от нас да се допита до съвестта си, ала съвсем честно, без да мами нито себе си, нито другите. Редно е, като пръв сред вас да започна от себе си. Истина е, че за да задоволя неутолимия си глад, изядох безчет овце - невинни, скромни твари, които нямаха никакъв грях, никаква вина. Дори съм посягал на агнетата, които според обичая се полагат само на овчарите на стадото. Така че, ако е угодно на боговете, нека аз да умра! Само че не мога да се отърва от подозрението, че сред нас ще се намерят и други, не по-малко грешни от мен. Ще бъде

да започнат да отстъпват назад по същия маршрут, по който доскоро напредвали към града.

ТЪЛКУВАНЕ

Чу Хо Лян бил известен с прозвището Спящия дракон. Из цял Китай се носели легенди за неговите победи по време на дългогодишната война на Трите царства. Веднъж в неговия лагер се появил непознат воин. Представил се като офицер от вражеската армия и обявил, че знае много за плановете на противника. Чу Хо Лян веднага се досетил, че това е капан, и заповядал да отрежат главата на дезертьора. Но в последната секунда, тъкмо когато палачът понечил да вдигне меча си, Лян спрял екзекуцията и съобщил, че ще подари живота на този нещастник, но само ако се съгласи да стане двоен агент. Преливащ от благодарност, онзи веднага се съгласил и започнал да предава лъжливи сведения на своите предводители. Сделката се оказала необичайно успешна, защото помогнала на Чу Хо Лян да спечели няколко много важни сражения.

Имало и друга легендарна история, при която съгледвачите на Чу Хо Ляо успели да задигнат незабелязано военния печат на вражеския военачалник и да подправят важни документи, с чиято помощ принудили врага да разпръсне армията в шест различни посоки. След това не било никаква трудност за Чу Хо Ляо да завладее три добре укрепени вражески крепости и да овладее почти цялата територия на чуждото царство. Освен това успял да подмами враговете си със слуха, че един от неговите пълководци бил добре замаскиран предател, който подготвял дезертирането на войските на Чу Хо Ляо в разгара на предстоящата решителна битка. Така подмамил враговете да го нападнат, без да са добре подготвени, и ги унищожил безмилостно. Спящия дракон съзнателно култивирал репутацията на най-мъдрия военачалник в Китай - като че ли е ненадминат илюзионист, който винаги крие някакъв фокус в ръкава си. Тази слава му донесла повече полза от всичките му победоносни сражения.

Ши Ма Ю се сражавал няколко пъти с Чу Хо Ляо и успял добре да го опознае. Когато прибли-

жил към пустия град и видял как Чу Хо Ляо свири на лютня върху крепостната стена, Ши Ма Ю веднага замрял, целият нащрек, защото очаквал някаква клопка. Пищната таоистка роба, изящната мелодия, невинната гледка - всичко това било само параван, прикриващ измамата. Очевидно хитрият Чу Хо Ляо и този път бил намислил някаква дяволия, но за да се осъществи, първо трябвало да подмами Ши Ма Ю да налапа примамката и така да попадне в капана, заложен зад стените на крепостта. Как иначе би могло да се обясни дързостта на Чу Хо Ляо да се изложи незащитен, абсолютно сам пред десетките врагове. Разтревожен да не се покаже като пълен глупак, Ши Ма Ю решил да не рискува и дал заповед за отстъпление.

Това е силата на славата - може дори да отблъсне един непобедим противник, при това, без да е изстреляна нито една стрела.

„Както е казал още Цицерон: този, който се преструва, че не държи на славата си, все пак настоява името му да бъде изписвано на най-видно място върху корицата на всяка негова творба. Всичко в този свят може да бъде предмет на спазаряване. Ние сме готови да пожертваме за приятелите си цялото си богатство и дори живота си, но никой не е склонен да сподели славата си с ближния.“

МИШЕЛ ДЬО МОНТЕН (1533-1592 г.)

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1841 г. младият Ф. Т. Барнъм, когато се е опитвал да се утвърди като най-талантливия илюзионист в цяла Америка, решил да купи Американския музей в Манхатън и да го превърне в музей на илюзионистите, макар че всъщност истинската му

много благородно, ако и те си изповядат греховете, за да открием най- дълбоко затъналия грешник сред нас. “

„Ваше величество, вие сте толкова добър владетел, че тази пасмина тук просто не ви заслужава! - възкликнала лисицата. - А угризения като вашите са тъй трогателни, че аз направо се просълзих. И нима това всъщност е грях? Да се изяждат тези тъпоглави, вмирисани овце? О, не, ваше величество, мога още сега да ви се закълна, че тази гмеж дори и това не заслужава - да бъде изядена от вас. Докато овчарите заслужават много по-лоша участ, загдето ни преследват като че ли сме диви зверове. "

Тъй рекла лисицата, а щом млъкнала, отвред се надигнали приветствени викове. Ала никой не посмял да изрече ни дума след нея - дори и най-страшните хищници като тигърът и мечката- стръвница. Пък и никой от тях не

вярвал, че именно той е най-грсшно- то създание сред горските обитатели. Неочаквано обаче заговорило магарето: „Аз искам да ви припомня как веднъж прекосих моравата зад манастира и как бях огладнял, а тревата там беше гъста и висока. Подтикван само от алчност, я опасах цялата. Сега, струва ми се, ще трябва да ме накажете, понеже нямах правото да изяждам онази трева...“ Всички в един глас се развикали срещу магарето. Особено бил разгневен вълкът - според него магарето, този безсърдечен звяр, не заслужавал милост и трябвало да бъде презиран от всички горски обитатели. Как така е дръзнало клепоухото магаре да посегне на нещо, което не е негова собственост! Такава непростима вина може да се изкупи единствено чрез смъртно наказание. И магарето било

подбуда била да прослави името си. Проблемът обаче бил в това, че не разполагал с достатъчно пари. Началната цена на музея била 15 000 долара, но хитрият Барнъм предложил отложено плащане срещу напълно редовни гаранции и препоръки от финансовите среди. Собствениците на музея вече били готови да сключат с Барнъм устно споразумение, само че в последната минута техният главен представител променил мнението си и в резултат музеят заедно с ценните му колекции били продадени на директорите на музея *Пийл.* Барнъм побеснял от гняв, но продавачите му обяснили, че това не е детска игра, че бизнесът си е бизнес - музеят бил продаден на компанията Пийл, защото имали много високо оценяван престиж, докато Неговата репутация била доста съмнителна.

Барнъм веднага преценил, че след като не може да се похвали с добра репутация, оставал само един изход - да се погрижи да опетни репутацията на компанията *Пийл.* Освен като организатор на илюзионистки сеанси >и пищни шоуизяви, той имал и други дарби, на които биха завидели всички крупни аферисти от днешната епоха. Ловко организирал шумна кампания във вестниците, като описвал директорския съвет на *Пийл* като сбирщина от пропаднали шефове на фалирали банки, които въобще си нямат представа как се ръководи музей и как се устройват забавления, достойни за по-претенциоз- на публика. С компетентен тон той предупреждавал обществото да не купува акциите на *Пийл,* защото, след като се охарчат порядъчно за скъпия музей, те щели да останат без пукнат цент. Кампанията се оказала много въздействаща, курсовете на акциите на компанията *Пийл* започнали главоломно да се сриват и след като вече никой нямал доверие в техните ценни книжа, собствениците на Американския музей склонили да го продадат на Барнъм.

На компанията *Пийл* били нужни години, за да се възстанови. Разбира се, нейните директори никога нямало да забравят щетите, които трябвало да понесат заради коварството на Барнъм. Решили да си възвърнат доброто име, като предложат на публиката по-изискани и по-впечатляващи забавления от „простотиите, с които самозванецът мистър

Барнъм се опитва да впечатлява простолюдието“, *наказано с отнема*- Най-ефектният номер в програмата, изнасяна в му- *не на живота му.* зея Пийл, била показната демонстрация на постиженията на месмеризма (хипнотичен сеанс, наричан ..басни-, лафонтен така по името на прочутия хипнотизатор шарлата- (ЖЛН дьо ЛА ФОНТЕН) нин Фридрих Месмер). Нечуваната новост веднага (>621~/695 г.) привлякла огромни тълпи пред входовете на музея Пийл. За да отвърне на тази атака срещу неговия авторитет, Барнъм решил отново да докаже превъзходството си.

За целта на свой ред той също организирал пищно представление с хипнотични сеанси. В един от номерата лично трябвало да доведе до транс младо момиче. А след като девойчето склопило очи в дълбок унес, Барнъм се заел да хипнотизира други желаещи да се подложат на тази рискована магия, доброволно подбрани от вечно жадната за чудеса ле- коверна публика. Въпреки старанието му нито един от доброволците не изпаднал в транс и накрая залата започнала да се тресе от смях. Смутеният Барнъм бил принуден да обяви, че за да докаже, че момичето наистина е дълбоко хипнотизирано, ще отреже един от пръстите й, без тя да се усети. Но докато точел с настървение сатъра пред смаяните погледи на пребледнялата публика, момичето се ококорило, надигнало, огледало се и щом проумяло какъв сюрприз му се готви в името на изкуството, веднага побягнало от сцената за огромна радост на публиката. Тази и още няколко пародии Барнъм изнасял пред нюйоркчани с небивал успех в продължение на седмици. Скоро вече никой не вземал на сериозно хипнотичните представления в музея Пийл и тяхната зала оставала зловещо изпразнена. Директорите на Пийл се принудили да снемат хипнотичните сеанси от програмата. През следващите няколко години никой не оспорвал първенството на Барнъм като шоумен номер едно в цяла Америка. Тази завидна слава го съпътствала до края на бурния му живот. Докато репутацията на компанията *Пийл* никога вече не се възстановила.

ТЪЛКУВАНЕ

За да съсипе репутацията на конкурентите си от *Пийл,* Барнъм използвал два различни подхода. Първият бил много прост: посял семената на съмнението относно стабилността на финансовото здраве на компанията. Съмненията са изключително мощно оръжие - достатъчно е само да плъзне един съвсем неясен слух за финансова несъстоятелност на водеща компания и вашите конкуренти ще се озоват пред много сериозни дилеми. Все пак те биха могли да противодействат, като издирят автора на слуховете и го задължат да докаже обвиненията си. Ала все пак остават някакви подозрения - защо те се защитават толкова яростно, нима това не подсказва, че все пак в дъното на аферата има нещо вярно? Ако пък конкурентите възприемат противоположната тактика и се прес

торят, че въобще не ви забелязват, тогава съмненията сред обществото ще бъдат още по-силни. Ако сте ловък разпространител на опозоряващи слухове, съперниците ви ще бъдат толкова силно разярени от вашата атака, че в суматохата по всяка вероятност ще допуснат много грешки. Така че този метод е много опасен за всички играчи, които не могат да се похвалят със стабилна репутация, на която да се облегнат в критични моменти.

След като Барнъм си спечелил бляскава репутация, той прибягнал към втория, много по-фин метод за смазване на конкуренцията - организирал фалшифициран хипнотичен сеанс. Трудно би могла да бъде измислена по-въздействаща подигравка с представленията на хипнотизаторите от *Пийл.* И този път Барнъм пожънал небивал успех. След като можел да разчита на горещото одобрение на публиката, той можел да си позволи да осмива безмилостно конкурентите си и така да утвърждава още повече своята репутация на ненадминат талант в изкуството за забавление на тълпата. Ако бе прибягнал до открити дрязги, злобно заяждане и други подобни обиди на конкурентите си, Барнъм не само че не би могъл да пожъне толкова бляскав успех, но е можело и сериозно да си изпати. Ала вместо това той е концентрирал усилията си върху закачките и насмешката, като е предлагал на публиката да се посмее здравата за сметка на конкуренцията. Това е безпогрешен ход, гарантиращ страхотен успех и рязко подобряване на репутацията ви и за проваляне на репутацията на вашите съперници.

> *„По-лесно ще се справиш с нечистата си съвест, отколкото с опетнената си репутация.“*
>
> ФРИДРИХ НИЦШЕ (1844-1900 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Хората около нас, дори и най-близките ни приятели, винаги ще си остават донякъде загадъчни и необясними. Техните характери ще ги подтикват да укриват съкровени тайни, които никога няма да се съгласят да разкрият пред нас. Непознаваемостта на околните може да се окаже доста смущаващ фактор за всеки от нас и да не ни позволява да ги преценяваме с безпогрешна точност. Затова ние често предпочитаме най-лесно- то решение: пренебрегваме този факт и разчитаме единствено на впечатленията ни от външността и най-общите представи за опонентите ни. Може би е излишно да повтаряме колко силно впечатление оказват на всеки от нас дрехите, жестовете, изразите на лицето, погледите и гласовите интонации на събеседниците ни. В обществото външността е баро

метър на почти всички наши първични преценки и вие сте длъжни никога да не забравяте за това общовалидно правило. Достатъчно е един погрешен жест, една неочаквана промяна във външността ви и може да се окажете нежелан гост за редица от най-изисканите светски салони.

Това е причината, поради която за вашето преуспяване имат изключително значение процесите за изграждане и поддържане на вашата репутация.

Репутацията ще ви предпазва в опасната игра, наситена с капани и измами, ще ви спестява преценяващите погледи на интригантите и клюкари- те, ще укрепва вашата самоувереност и ще ви помага извънредно много да запазвате самообладание, когато се изправите пред строгата преценка на светското общество. Репутацията притежава не по-малко сила от магията
- само с едно замахване с вълшебната пръчка може да удвои вашата сила. Но ако сте наказан с лоша репутация, хората ще бягат от вас като от чума. Възможни са и необясними странности - например едни и същи постъпки да изглеждат на обществото достойни за възхищение или заслужаващи порицание в зависимост от репутацията на извършителя.

В двора на древните китайски императори по време на династията Вей един благородник, наричан Ми Тцу Шя, се радвал на завидна репутация заради богатата си култура и цивилизованост. Не случайно станал фаворит на владетеля. В царството Вей се спазвал строго жестокият древен закон: „Който си позволи да се повози тайно в каляската на императора, ще му бъдат отрязани нозете.“ Но когато се разболяла майката на Ми Тцу Шя, в бързината той бил принуден да използва именно тази каляска, като заявил на стражите, че ще я ползва с изричното разрешение на монарха. Когато кочияшът съобщил за това престъпление, императорът само процедил замислено: „Колко добър човек е този Ми Тцу Шя! Заради болната си майка е готов да рискува дори нозете си!“

След няколко месеца владетелят и неговият фаворит се разхождали в една овощна градина. Ми Тцу Шя захапал една праскова, но се досетил, че императорът още не бил вкусил нито една. Подал нахапания плод на владетеля, който се засмял весело: „Явно много ме обичаш, щом забрави за глада си и ме остави аз да довърша прасковата.“

По-късно обаче завистливи придворни се заели да разпространяват слухове, уличаващи Ми Тцу Шя, че всъщност бил много подъл, неискрен и арогантен измамник. Репутацията му пострадала толкова сериозно, че владетелят се видял принуден да преразгледа действията на своя фаворит в нова, за жалост много по-неблагоприятна светлина. „Още си спомням как този приятел веднъж излезе на разходка с моята каляска, като на всичкото отгоре излъга, че е действал по моя заповед! - гневно споделил владетелят със своите съветници. - Да не говорим за оня случай, когато ми подаде прасковата, която вече беше захапал!“ Ми Тцу Шя бил наказан жестоко за същите прояви на любезност и отзивчивост, с които навремето очаровал своя господар. Оказало се, че съдбата му се крепяла изцяло на репутацията му.

В началото на кариерата си вие ще сте принуден да работите упорито, за да си създадете репутация на превъзходен професионалист - няма значение дали става дума за репутацията на най-забавния артист или на най-честния юрист, или на най-изпечения измамник. Ако притежавате подобни рядко срещани качества, ще успеете, но това веднага ще ви принуди да изпъкнете сред тълпата и тя ще започне да се дистанцира от вас, след което ще се заеме да ви одумва злостно и ревностно. Тогава трябва да се постараете вашата добра репутация да стане известна на колкото е възможно повече хора - но за тази цел ще ви се наложи да действате много внимателно, с усет за мярка, за да не създавате впечатление, че сте самоуверен самохвалко.

Солидната репутация ще подчертава присъствието ви на политическата сцена и ще укрепва позициите ви, без да сте принуден да хабите много енергия. Освен това репутацията ви може да ви създаде завиден ореол, което ще принуди околните да ви уважават, дори и да се страхуват от вас. През Втората световна война, в разгара на сраженията за Северна Африка, германският фелдмаршал Ервин Ромел се е ползвал с репутацията на извънредно хитър стратег и майстор на заблуждаващите маньоври (не случайно е спечелил прозвището Ромел Лисицата). Дори когато силите на Ромел отслабват и англичаните го превъзхождат петкратно по броя на танковете, цели градове ха били евакуирани трескаво само при слуха за вероятността от ново настъпление на корпуса на фелдмаршал Ромел.

Както се казва, вашата репутация винаги лети далеч напред пред вас и ако тя ви осигурява уважението на познати и непознати, може да се окаже, че значителна част от вашите задачи ще се окажат решени, преди да се появите на сцената, без да сте отронили нито една дума.

При всички случаи всеки нов успех във вашата кариера ще зависи от досегашните ваши триумфи. Повечето от успехите на Хенри Кисинджър по време на неговите прословути дипломатически совалки могат да се обяснят с неговата репутация на майстор в изглаждането на противоречията. В редица случаи се е оказвало достатъчно само да бъде включено името на нашумелия държавен секретар на САЩ в делегацията, за да се породят очаквания, че ще се стигне до благоприятен изход в преговорите за постигане на мир.

Желателно е винаги да поддържате репутацията неопетнена. Друга важна особеност за поддържането на репутацията е това, на което тя се крепи, да бъде лесно разбираемо за всички. Обикновено всеки се стреми да си изгради репутация на безупречно честна личност. Макар че именно зад подобен параван могат да се прикриват безчет измами и дори коварства. Но може да се базира нечия репутация и на много други качества на личността. Например прочутият италиански покорител на женските сърца Джакомо Казанова е използвал репутацията си на неустоим съблазнител, за да улеснява бъдещите си завоевания - жените, подочули

за неговите любовни авантюри, веднага настръхвали от любопитство, жадуващи да си обяснят защо е успял той да постигне тези романтични завоевания.

Може би вече сте успели да опетните досегашната си репутация и да искате да си изградите нов образ в очите на обществото. Тогава ще ви е от полза да се свържете с някого, чийто образ е съвсем различен от образа, който си е изградило обществото за вас. С помощта на нечие добро име ще бъдете улеснен да изчистите вашето. Естествено, никак не е лесно да се възстанови репутацията на някого, който вече е бил уличаван в безчестие, но все пак може да помогне на някоя особа, която досега е била посочвана като пример за високи морални добродетели. Когато П. Т. Барнъм пожелал да възстанови блясъка на репутацията си на отличен организатор на привлекателни зрелища, той решил да наеме от Европа певицата Джени Линд. За своето време тя била истинска първокласна звезда и нейното турне в САЩ, изцяло спонсорирано от Барнъм, много му помогнало да подобри своето реноме. Друг пример. Неколцина прочути американски мошеници от XIX век дълго време не можели да се освободят от досадната слава на хора с гъвкав морал и лишени от скрупули измамници. Едва когато започнали да подпомагат художествените галерии, когато имената на фамилии като Морган и Фрик започнали на всички да напомнят за имената на Леонардо да Винчи и Рембранд, те успели да смекчат лошата си слава.

Репутацията е безценно съкровище, което трябва да се трупа грижливо и да се пази още по-зорко. Особено след като сте постигнали известно благополучие, в никакъв случай не бива да си позволявате да изпадате в ярост или да се дразните открито от злобните подмятания на вашите врагове - това при всички случаи ще ви издаде, че не сте уверен в себе си, че репутацията ви всъщност може да не е чак толкова стабилна, колкото е изглеждала досега. Вместо това трябва винаги да държите главата си гордо изправена и никога да не си позволявате да изглеждате отчаян. От друга страна, всяко посегателство срещу нечия репутация е опасен ход, особено ако не притежавате повече сили от противника. В надигащата се битка той ще е изправен пред опасността да загуби много повече от вас и той няма да закъснее да реагира с всички възможни средства както позволени, така и непозволени. Този маньовър е използвал Барнъм с голям успех в началото на кариерата си. Само че тази тактика изисква много умение - в никакъв случай не бива да създавате впечатление, че сте се впуснали в някакво дребнаво отмъщение. И не забравяйте, че ако не успеете да срутите репутацията на своя враг, той няма да ви прости и със сигурност ще съсипе вашата.

Томас Едисон - смятан за изобретателя, който впрегна електричеството, за да работи за благото на човечеството е вярвал, че стабилна мрежа за производство и пренос на електрическа енергия може да бъде създадена само на базата на постоянен ток. Когато хърватският учен Ни

колай Тесла започва успешни опити със система, базираща се на използването на променлив ток, Едисон побеснял от гняв. Опитал се да провали репутацията на Тесла, като обявил пред журналистите, че променливотоковата система е нестабилна и че Тесла е виновен за нейното рекламиране.

Накрая той стигнал в яростта си дотам, че заповядал да му съберат представители на всички видове домашни животни и да ги умъртвят с променлив ток. След като обаче и това не се оказало достатъчно, Едисон се заел да убеждава властите на щатския затвор в Ню Йорк да организират първата в света екзекуция чрез електрически стол, захранван с променливо напрежение. Само че и този експеримент се провалил - жертвата не умряла от първия път и се наложило този ужасяващ спектакъл да се повтори.

Въпреки това славата на Едисон е оцеляла до наши дни, въпреки че навремето заради злобната му кампания неговата репутация е пострадала много повече от репутацията на Тесла и той е бил принуден да прекрати нападките си срещу талантливия учен. Поуката е следната: никога не отивайте прекалено далеч, когато предприемате подобни атаки, защото така ще привлечете повече внимание върху собствените ви недъзи, отколкото върху негативните страни на противниците ви. Ако вашата репутация е непоклатима, изберете някоя по-сдържана тактика - например осмиване на противника, защото така по-лесно ще го уязвите и в същото време ще спечелите всеобщите симпатии. Могъщият лъв може да си позволи да си поиграе с мишката, която е пресякла пътя му - всяка друга реакция от страна на лъва би му създала зловеща репутация.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си диамантена мина. Вие копаете усърдно, най-после попадате на диамантите и рубините и вашето богатство е гарантирано. Но после се налага да ги пазите дори с цената на живота си, защото от всички страни ви дебнат крадци и измамници. Никога не се надявайте, че богатството ви е гарантирано за цял живот, затова трябва непрекъснато да полагате грижи - дори и диамантите могат да потъмнеят, ако не ги лъскате.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Именно затова бих пожелал на всеки дворцов съветник да подобрява вродените си умения, съобразителност и хитрина. Особено ценно предимство ще се окаже неговата добре поддържана репутация, защото тя може да пристигне много по-рано от него дори в най-отдалечения кралски двор, където този рицар би могъл да бъде запратен от съдбата. Ако се радвате на бляскава слава, по- късно ще ви бъде много по-лесно да добавите още блясък към нея с някакво не много затруднително действие."

БАЛТАСАРЕ КАСТИЛИОНЕ (1478-1529 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

При този закон не съществуват изключения. Репутацията е показател от критично значение, затова законът е валиден при всякакви обстоятелства. Ако евентуално не придавате никакво значение на това, което другите мислят за вас, ще си спечелите репутацията на безгрижен и арогантен тип, но това също може да ви бъде от полза - Оскар Уайлд е използвал талантливо този метод. Но тъй като сме принудени да живеем в общество и нашите успехи винаги ще зависят от мнението на съвременниците ни, нищо няма да спечелите, ако не се грижите за репутацията си. Ако не се замисляте как ще ви посрещнат другите, те няма да си губят времето и ще го разрешат този проблем вместо вас. Трябва лично вие да се грижите за направляването на вашата собствена съдба, а оттук - и за вашата репутация.

З А К О Н

6

НА ВСЯКА ЦЕНА ТРЯБВА ДА СЕ СТРЕМИТЕ ДА ПРИВЛИЧАТЕ ВНИМАНИЕТО НА СИЛНИТЕ НА ДЕНЯ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всичко се преценява по външността. Това, което остава неуловимо за зрението, няма никакъв ефект. Никога не се оставяйте да бъдете погълнат от тълпата или да вехнете в забвение. Изправете гордо глава. Бъдете открояваща се личност, с неповторима индивидуалност, каквото и да ви струва това. Постарайте се да привличате като магнит вниманието на околните, като изглеждате по-внуши- телен, по-красноречив и по-колоритен, по-загадъчен и по-впечатляващ от сивата маса.

Ч А С Т I
ПОСТАРАЙТЕ СЕ ВАШЕТО ИМЕ ДА СЕ СВЪРЗВА С НЕЩО НАШУМЯЛО, СЕНЗАЦИОННО, ДОРИ СКАНДАЛНО

Привличайте вниманието на публиката към себе си, като си създадете незабравим, макар и противоречив образ. Дори и с цената на някой шумен скандал. Направете всичко, което е по силите ви, за да изглеждате по-въздействаща личност от всички наоколо, така че да успеете да ги засенчите. Няма значение как точно ще привлечете вниманието на околните - всякакви странности могат да ви спечелят известност. По-добре да бъдете критикуван, отколкото игнориран.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Ф. Т. Барнъм, най-прочутият шоумен на Америка през XIX век, е започнал кариерата си като помощник на собственика на един цирк - Ейрън Търнър. През 1836 г. циркът спира в Анаполис, Мари- ленд, за да изнесе няколко представления. На сутринта в деня на първото представление младият Барнъм, облечен в чисто нов елегантен черен редингот, се поразтъпкал из градчето. Но се случило нещо странно и напълно необяснимо за младежа - защо след него се обръщали с гневен блясък погледите на всички минувачи, защо неусетно зад гърба му се струпвала все по-гъста и все по-гневна тълпа от напълно непознати нему местни жители? Смутеният Барнъм трескаво проверил облеклото си, като, разбира се, започнал от копчетата на панталона. Не, всичко по него било наред. Защо тогава тукашните зяпачи се влачат след него като кучета след месарска количка? В следващия миг загадката се прояснила - отзад някой изкрещял пронизително, че този там в черния костюм бил преподобният Еф- раим К. Ейвъри, наскоро оправдан от съда, но след толкова неясно следствено проучване, че цяла Америка продължавала да вярва, че именно той е заклал онази нещастна женица в Алабама. Разбесняло- то се множество наобиколило смаяния Барнъм и без никакво колебание се заело да разкъсва дрехите му - най-предните яки мъжаги се готвели да го лин- чуват, само че още спорели дали да се задоволят само да го овалят в пера и катран, или направо да му нахлузят въжето... След отчаяни крясъци изпотеният Барнъм успял да ги придума да се върнат в цирка, за да им докаже, че той няма нищо общо с някакъв си Ейвъри,

Разбира се, добрият стар Търнър веднага защитил помощника си и успокоил тълпата, че името на младежа е Финийз Тейлър Барнъм (P. T. Barnum). Но се оказало не така лесно да успокои все още треперещия Барнъм. Собственикът на цирка бил принуден накрая да му разкрие цялата истина - тази кошмарна сцена била резултат от прекалено рискованата шега, замислена от самия Търнър

- защото именно той пуснал слуха, че младежът в

осата
И ПРИНЦЪТ

Една оса, която другите оси наричали Острото жило, отдавна се питала какво да стори, та да се прослави повече от всички други. Затова, когато в един прекрасен ден попаднала в царския дворец, тя не си губила времето, а веднага връхлетяла върху принца в леглото му и го ужилила безжалостно. Принцът се събудил с викове. Царят и неговите придворни се втурнали към спалнята на принца. Момчето продължавало да плаче безутешно. Придворните се опитали да уловят осата, но тя жилела злобно всеки, който се осмелявал да посегне към нея. Не след дълго в двореца всичко било в пълен хаос. Новината се разпространила мълниеносно в цялата столица и населението започнало да се тълпи пред портите на царския дворец. Всички за- рязали работата си. Плъзнали все- възможни слухове,

един от друг по-неясни и по-злокобни. Осата, безкрайно доволна от суматохата, която успяла да причини, радостно промърморила, преди да умре: „Доскоро бях най-обикновено жилещо насекомо, само дето името ми беше по-особено. Но едно голо име без слава е нищо и половина - също като огън без пламък. На този свят явно няма по-прив- лекателно нещо от това да те забележат, дори и на скъпа и прескъпа цена! "

ИНДИЙСКА БАСНЯ

черния костюм е самият Ефраим К. Ейвъри. Трикът, несмутимо обяснил собственикът на цирка, бил всъщност ловък рекламен трик за привличане на лековерната публика. „Скъпи Барнъм - завършил Търнър, - всичко това беше само за наше общо добро. Нали не си забравил, че от нас публиката очаква все нови и нови зрелища?" За изненада на вцепенения от изумление Барнъм планът на Търнър пожънал блестящ успех - вечерта под купола на цирка нямало нито едно непродадено място. И този нечуван наплив на простолюдието продължил до последното представление в глухото градче Анаполис. Така Барнъм получил ценен урок, който не забравил до края на живота си.

Първата по-мащабна сделка на Ф. Т. Барнъм била с Американския музей в Ню Йорк, прочут с богатата си колекция от странни антикварни предмети. Един ден някакъв просяк се приближил към Барнъм насред улицата. Но вместо да му подхвърли няколко цента, съобразителният Барнъм решил да наеме просяка на работа. Завел го в музея и му връчил пет тухли, след което му наредил да обиколи с по-бавна крачка няколко пресечки. На определените от Барнъм места просякът имал право да остави три от тухлите на тротоара, да седне върху тях, за да си отдъхне, но да държи по една тухла във всяка от двете си ръце. После трябвало да се върне по обратния маршрут и да сменя оставените по тротоарите тухли с някоя от тухлите в двете си ръце. През цялото това налудничаво циркулиране сред пренаселения Манхатън просякът трябвало да изглежда напълно сериозен и абсолютно мълчалив, със застинала и непроницаема физиономия „...колкото по-загадъчна, толкова по-добре", натъртено подчертал Барнъм. И след като приключи с поредната обиколка и се върне в музея, просякът трябвало да влезе вътре и да се поразтъпче из залите, след което да се измъкне тихомълком през задната врата, за да започне следващата си шантава обиколка.

„Дори когато съм зад решетките, аз пак мога да се възползвам от облагите, които дължа на моето прославено име."

ПИЕТРО АРЕТИНО. ВИДЕН САТИРИК ОТ ИТАЛИАНСКИЯ РЕНЕСАНС (1492-1556 г.)

Още при първия тур на просяка тухлоносач в центъра на Манхатън стотици минувачи го проследили с изумени погледи. На четвъртата обиколка най-любопитните не издържали, наобиколили го и

го запитали дали не е луд, или тепърва се готви да полудява. При всяко влизане на странника в музея по петите му се влачела внушителна тълпа, която била принудена да си купува входни билети, за да продължи да следи побъркания тухлоразносвач. Но щом се озовавали вътре, мнозина от зяпачите оставали прехласнати от пъстроцветните колекции в музея и не бързали да напуснат просторната сграда. До края на първия си „работен“ ден просякът успял да примами вътре поне хиляда посетители. За жалост на третия ден нервите на районните полицаи не издържали и те наредили да се престане с този „просташки“ цирк - многолюдните тълпи препречвали най-важните авенюта и задръствали уличното движение. Тухлоразнасянето било преустановено, но хиляди жители на Ню Йорк вече били разгледали музея на Барнъм и мнозина от тях за дял живот останали запалени почитатели на онзи „чешит“, шоумена Ф. Т. Барнъм.

Барнъм просто не умеел да седи със скръстени ръце и да си губи времето с шаблонни занимания. Подредил на балкона на музея откъм най-шумното авеню многоброен оркестър, а над главите им опънал огромен крещящ плакат: „Безплатна музика за милионите нюйоркчани!“ Каква щедрост, ахнал цял Ню Йорк, и всички се завтекли да слушат концертите. Но Барнъм си направил труда да изнамери най- бездарните музиканти в цял Харлем и когато чер- ноликата банда весело надула тромпетите, цукт- ромбоните, кларнетите, тубите и другите духови инструменти и успяла да вдигне страхотна врява (как иначе, щом само барабаните били десет!), тълпата не могла да издържи на адския шум и всички се втурнали да купуват през глава входни билети, за да се скрият в най-близкото помещение, което - може би не е нужно да се подсказва - бил музеят на мистър Шоу - т. е. почитаемия Ф. Т. Барнъм.

Един от първите странни ходове на Барнъм било всеамериканското турне на Джойс Хет - жената, за която пъстрите афиши се кълнели, че била на 161 години и на всичкото отгоре на млади години като робиня била наета за кърмачка на първия президент на Щатите - прочутия Джордж Вашингтон! След неколкомесечни касови представления тълпи-

ЗА ПРИДВОРНИТЕ АРТИСТИ, ХУДОЖНИЦИ И ШУТОВЕ

Неведнъж се е случвало в някой кралски двор придворните артисти, художници или шутове да се опитват да привлекат вниманието на присъстващите знатни особи с помощта на странното си поведение. Според язвителната преценка на Базари придворният портретист Содома бил много търсен заради лич- ната си ексцент- ричност, а не само заради дарбата му като художник. Причината се криела в предпочитанията на папа Лъв X към странните, предимно лекомислени личности. Папата дори се застъпил да удостоят неговия фаворит с благородническа титла, което съвсем замъглило остатъците от здрав разум в този талантлив художник. Ван Мандер не можел да си обясни другояче, освен с предвзетост и снобизъм манията на богатите меценати да изкупуват всички „творби“ на Корнелиус Кетел -

цапаници, рисувани от Кетел само с устните и босите му ходила. Друг критик - Бочини - обаче защитава Кетел, като обяснява, че той всъщност само допълва великите майстори като Тициан, У го да Карпи и Палма Джоване, които често рисували с пръстите на ръцете си, защото се опитвали да подражават на Бога, за който никой не можел да твърди, че е разполагал с палитра и четки. Ван Мандер напомня също, че Госер успял на времето да привлече интереса на император Карл V, като го посрещнал издокаран във фантастичен костюм от пъстроцветна хартия. Явно Госер е използвал тактиката на Динократ, който за да спечели вниманието на Александър Македонски, се появил чисто гол в тройната зала - при това точно когато Александър раздавал правосъдие, - като заявил, че имитира легендарния Херкулес.

„ЗА ПРИДВОРНИТЕ АРТИСТИ, ХУДОЖНИЦИ И ШУТОВЕ“, МАРТИН ВАРНКЕ, 1993 г.

те започнали да пооредяват, затова Барнъм изпратил анонимни писма до най-тиражираните ежедневници с недвусмислени доказателства, че тази Джойс Хет никога през живота си дори не е чувала за някой си Джордж Вашингтон. „Така наречената Джойс Хет - написал Барнъм - въобще не е живо същество, а хитроумен автомат, изкусно изработен от китова кост, каучук и безчет пружини.“ Тези, които дотогава не си направили труда да посетят представленията на Барнъм с Джойс Хет като суперзвезда, а също и тези, които вече я познавали от цирка, се втурнали към музея на Барнъм (използван и като цирк, и като театър, и като ресторант), за да се уверят с очите в поредната мистификация на остроумния шоумен.

През 1842 г. Барнъм купил скелет на някакво странно създание, упорито наричано от продавачите „морска сирена“. Приличало на маймуна с тяло на риба, като главата и тялото били много здраво свързани - истинско чудо. След грижливо проучване Барнъм открил, че ^трайното създание е изработено с много вещина в Япония. Въпреки че разкрил измамата, Барнъм публикувал няколко статии във вестниците с обявата, че край архипелага Фиджи била уловена истинска морска сирена. Разбира се, сирената била изложена в неговия музей, а в цяла Америка бил подет разгорещен спор дали наистина в Тихия океан живеят морски сирени. Преди кампанията на Барнъм никой нищо не знаел за морските сирени, а сега всички говорели само за това, като никак не били малко старите моряци, които се кълнели, че са ги виждали с очите си сред океанските вълни. Тълпите задръстили залата в музея, за да зърнат сирената от Фиджи и да изслушат лекцията на „специалистите“ на почитаемия Ф. Т. Барнъм.

Няколко години по-късно Барнъм обиколил Европа с Том Тъмб - петгодишно джудже от Кънекти- кът, представяно от Барнъм като единадесетгодишно момче от Англия. Този спектакъл привлякъл всеобщото внимание - дори кралица Виктория посетила едно представление, след което поканила Барнъм и неговото даровито джудже в Бъкингамския дворец. Английската преса заливала от подигравки с Барнъм, но кралицата го приела наистина по царски.

ТЪЛКУВАНЕ

Барнъм много добре разбирал най-важния принцип в трудната дейност, чиято цел е да се привлече вниманието на публиката - след като веднъж се спечели всеобщият интерес, вече се създава особен ореол около името на съответния шоумен. За него да се създаде интерес към дадено зрелище означавало да се доведе гъста тълпа пред касата на цирка, или както писал по-късно: „Всяка тълпа има сребърна подплата.“ Освен това тълпата се управлява от един-единствен закон - закона на подражанието. Ако един минувач се спре, за да зяпа просяка, който подрежда тухли по тротоара, останалите ще сторят същото. Зяпачите се струпват много бързо и само за броени минути може да се насъбере внушително множество. Сега ще е нужен един лек тласък в нужната посока, за да нахлуят в музея и да наблюдават смаяно това, което си им подготвил. Всякаква щуротия може да свърши работа, стига да е някакво чудо невиждано - защото тълпите се лепят като магнит по всичко, което е особено и необяснимо. А след като си успял да привлечеш вниманието им, трябва да положиш всички възможни усилия, за да не го изпуснеш. Ако тълпата зареже твоето зрелище и хукне към представлението на конкурента, това непременно ще означава, че не си успял да задоволиш любопитството на зрителите. В своя бизнес Барнъм никога не се е уморявал да задига зрители от конкурентите си, защото прекрасно е разбирал каква печалба са те за него.

В началото на вашата кариера вие ще се стремите да се извисите колкото е възможно по-нагоре и няма да пестите усилията си, за да привлечете всеобщото внимание. Само че помнете едно много важно правило: невинаги е от първостепенно значение качеството или нивото на средствата, към които ще прибегнете, за да се заговори за някакво ваше хрумване като за събитието на деня. Няма значение, че вашето представление не е с най-изискано качество, нито пък е кой знае колко значим фактът, че по ваш адрес ще плъзнат какви ли не сплетни и хули. Прочутият Ф. Т. Барнъм никога не е обръщал внимание на подобни подмятания. Ако в някой вестник се появи жлъчна статия срещу неговите представления, той не забравял да покани този журналист в най-луксозната ложа. Дори сам е писал анонимни критики срещу собствените си спектакли, само и само да не слиза името му от вестникарските заглавия. Защото за Барнъм най-ценен инструмент в преследването на успеха е била дарбата да се събужда интересът на обществото, независимо дали става дума за натрупване на положителни или на отрицателни отзиви. Най-ло- шото, което може да сполети всеки жадуващ за слава и известност човек, е да бъде пренебрегван от силните на деня.

„Ако на един придворен му се наложи да кръстоса оръжието си с някой опитен противник пред видна публика

- например на рицарски турнир в чест на знатна особа,
- той трябва първо да се погрижи конят му да е пищно украсен, самият рицар да има привлекателна външност, а оръжията му да привличат вниманието на зрителите така силно, както магнитът привлича желязото. "

БАЛТАСАРЕ КАСТИЛИОНЕ (1478-1529 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Да греете по-ярко на небосклона и да затъмнявате всички останали конкуренти - за това се изисква рядка дарба, с която далеч не всеки може да се похвали. Трябва да се научите да притегляте към себе си погледите на околните, също както магнитът притегля желязото. Още в началото на кариерата си се погрижете вашето име неизменно да се асоциира с представата на хората за безупречна репутация, за неопетнен образ, дори да се опитвате да се дистанцирате донякъде от всички останали ваши съвременници. Тази представа може да се подсилва с характерен стил в облеклото ви или с някакви други чудатости в поведението ви, които ще забавляват публиката и ще подтикнат хората да говорят за вас. След като успеете да наложите в масовото съзнание този свой изкусно изработен образ, вие ще се отличавате ярко от сивото множество и ще имате запазено място на небосклона заедно с другите звезди от професионалния ви кръг.

Всеобщо допускана грешка е мнението, че специфичният образ на конкретна личност в никакъв случай не бива да противоречи на общоприетия морал. Това съвсем не е вярно. За да избегнете публичните скандали и охулването от журналистите и моралистите, а в същото време, за да не позволите да бъде затъмнен вашият блясък от конкурентите ви, не сте длъжен да пренебрегвате нито един от възможните начини за спечелване на хорското внимание - в края на краищата всичко може да ви свърши работа, стига да може да вдигне повече шум около личността ви. Както вече видяхме, Барнъм никак не се е тревожел от атаките срещу неговите инициативи и дори не си е давал труда да се защитава яростно - защото напълно съзнателно е култивирал в обществото представата за себе си като за шарлатанин.

Френският кралски двор през епохата на Краля-Слънце, Луи XIV, изобилствал с даровити писатели, артисти (това е епохата на Молиер), бляскави красавици, както и таланти от всякакви други разновидности, но най-нашумялата личност бил ексцентричният херцог Дьо Лозьон. Макар че бил много нисък, херцогът се радвал на необичайно снизхождение
- той бил прочут като интимен приятел на почти всички кралски фаво

ритки. Освен това си позволявал да подмята остроти не само по адрес на всички придворни, но дори и по адрес на монарха. Но Луи само се смеел на чудатостите на ексцентричния херцог и не му позволявал да отсъства от дворцовите балове. Обяснението било много просто: странностите на този аристократ привличали всеобщото внимание, включително и това на краля. След като веднъж някой успее да омагьоса публиката, тя иска да му се любува независимо от цената, която трябва да се плати за това зрелище.

Обществото винаги е жадувало за нестандартни, колкото е възможно по-колоритни личности, които се извисяват над скучната сивееща посредственост. Само поради това основание вие никога не бива да се опасявате, че ще изгубите, ако си позволявате да изпъквате сред множеството благодарение на някакви ваши по-особени качества, независимо какви са те. Можете да си позволявате да се държите противоречиво, дори скандално. По-добре да ви упрекват, да злословят по ваш адрес, дори да ви презират, но не позволявайте да ви игнорират. На това желязно правило се подчиняват всички професии, без изключение, така че всеки, който е решил да се наложи като изтъкнат професионалист, ще трябва донякъде да бъде и шоумен.

Прочутият изобретател Томас Алва Едисон отлично е съзнавал, че за да спечели повече пари, трябва да остава в центъра на общественото внимание независимо от цената, която ще му се наложи да заплати. Според него начинът за представяне на всяко ново изобретение пред публиката е не по-малко значим от самото изобретение.

Едисон подготвил редица изумително зрелищни експерименти, за да популяризира откритията в електротехниката. Не се уморявал да пропагандира идеите си за бъдещите открития, които навремето изглеждали чиста фантазия на повечето от съвременниците му - роботи, машини за фотографиране на човешките мисли и други небивалици. Оказало се обаче, че с тези дръзки приумици той не си пилеел времето напразно, защото постигнал крайната си цел - всички заговорили само за неговите изобретения и творчески планове. Той е направил всичко, което било по силите му, за да му бъде обърнато повече внимание от основния му конкурент - талантливия изобретател Николай Тесла, който се оказал много по-способен инженер от Едисон, но доста по-некадърен в саморекла- мата. През 1915 г. плъзнал слухът, че Едисон и Тесла ще си поделят Нобеловата награда по физика. Но нобелисти за тази година станали двама английски физици. По-късно се разчуло, че от Нобеловия комитет наистина предложили почетното звание на Едисон и Тесла, но първият категорично отказал да сподели наградата с втория. По това време по популярност Тесла въобще не можел да съперничи на Едисон и той решил, че за него ще е по-изгодно да пожертва дори Нобеловата награда, само и само да не позволява на съперника си да попадне във фокуса на вниманието на обществото.

Ако се озовете в неблагоприятна позиция, която не Предлага кой знае какви възможности за привличане на вниманието на околните, може да рискувате с един доста ефективен, отдавна изпробван трик - да атакувате някоя добре известна личност, за предпочитане най-влиятелната фигура за своето време. В началото на XVI век младият камериер Пиетро Аретино решил на всяка цена да обсеби вниманието на светското общество като автор на сатирични стихове и затова избрал за обект на своя прицел не кой да е, а именно папата. Нечувано дръзкият ход накарал цял Рим да заговори за никому неизвестния до вчера стихоплетец. Самоубийствено смели атаки като тази винаги имат подобен ефект. Но не е зле да помислите трезво, преди да си позволите подобен акт - такива дързости се приемат все пак доста по-снизходително само ако преди това вече сте успели да станете любимец на публиката.

След като попаднете в центъра на общественото внимание, ще трябва постоянно да полагате доста усилия, за да разнообразявате методите си, предназначени за поддържане на интереса към вашата личност. Ако не успеете да се справите с тази задача, публиката ще се умори да чака, ще ви обяви за изгаснало светило и ще си потърси друга, по-ярка, по- обещаваща новоизгряваща звезда. Играта е страхотно уморителна, понеже изисква непрекъснато напрягане и едва ли не нечовешка съобрази- телност. Пабло Пикасо никога не си е позволявал да остане на заден план. Неговото име започнало дотолкова упорито да се свързва с конкретен стил, че той напълно съзнателно избрал рисковия ход да шокира публиката с нова серия рисунки, които надминали всички очаквания. По- добре да сътворите нещо грозно и дори отблъскващо, отколкото да позволите на зрителите да започнат да им омръзват творбите ви. Трябва да разберете нещо доста съществено: хората винаги гледат от горе на всекиго, чиито ходове са предсказуеми за тях. Ако обаче им покажете, че вие сте този, който дирижира играта, като играете в разрез с техните очаквания, не само че ще спечелите респекта им, но и ще задържите задълго тяхното внимание.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си светлините на рампата. Актьорът, който пристъпва под ослепителния лъч на прожектора, моментално фокусира върху себе си вниманието на всички зрители в залата. Всички погледи са вперени в него. Върху кръга, очертан на авансцената от тесния сноп на прожектора, има място само за един силует. Точно към това трябва да се стремите, и то на всяка цена - да фокусирате лъча върху себе си. Можете да си позволявате каквито ви хрумнат жестове и мимики, реплики и възклицания, стига само да са така интригуващи, че прожекторът да ви следи неотстъпно, докато другите актьори остават в сянка.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Постарайте се да изпъквате сред другите и неминуемо ще бъдете забелязан. Това, което виждат нашите очи, невинаги е точно това, което е в действителност. Всичко зависи от светлината, която ще ви осветява. Тя може да запълни много празноти, да скрие дефекти, да даде втори живот на всеки човешки образ още повече ако този човек може да се гордее с някакви по-особени заслуги. “

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

Ч А С Т II
СЪЗДАВАЙТЕ МИСТЕРИОЗНО ОБКРЪЖЕНИЕ ОКОЛО ВАШАТА ЛИЧНОСТ

В света баналното и до болка познатото става все повече и повече, затова всичко, което поне привидно е загадъчно, неволно привлича вниманието на публиката. Никога не разкривайте картите си. Ако сте обкръжен от мистериозност, бързо ще станете изтъкната личност, а освен това ще предизвиквате нетърпение у околните - всеки ще пожелае час по-скоро да узнае какво ще се случи с вас. Използвайте мистерията, за да заблуждавате обществото, за да съблазнявате жертвите си или дори за да заплашвате противниците си.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1905 г. в Париж плъзнали слухове за някаква необикновено очарователна девойка от Ориента, която танцувала по домовете, обвита във воали, които падали един след друг. Един от журналистите, който присъствал на нейните сеанси, написал в своя вестник, че „тази нимфа от Изтока пристигна в Париж с полъха на арабските благоухания, накичена с индийски рубини, за да ни припомни пищните багри на Ориента и безгрижието на живота в знойния юг, за да шокира самодоволните европейски еснафи“. Скоро името на танцьорката - Мата Хари - се носело от уста на уста.

По-рано през същата година, още през зимата, малобройна и грижливо подбрана публика се събрала в изискан салон, украсен с индийски статуетки и други източни реликви, за да послуша хиндуистки и индонезийски обредни мелодии. След като накарала аудиторията да я изчака достатъчно дълго, Мата Хари внезапно се появила в зашеметяващ костюм - бял сутиен от индийски памук, забулен Под няколко наниза индийски огърлици. Обсипаният с топази колан на талията й едва крепял полупрозрачния саронг. Ръцете й били стегнати с няколко масивни златни гривни. Мата Хари плахо започнала своя първи танц, в странен източен стил, за който дотогава никой в цяла Франция дори не подозирал, като цялата й кръшна снага трепетно се извивала, сякаш танцьорката е изпаднала в транс. Мимоходом обяснила на възбудената мъжка част от публиката, че нейните танци преразказват легендите от индийската митология и от преданията, и до днес споделяни от поколение на поколение на индонезийския остров Ява. Не след дълго най-знатните личности в цял Париж, както и посланиците на всички държави, се надпреварвали да се сдобият с покани за салона, където според несекващите слухове Мата Хари изпълнявала свещени танци чисто гола, но само пред подбрана публика.

Широката аудитория, разбира се, веднага започнала да се дразни, че и този път била пренебрегната, и с нетърпение зачакала да узнае нещо повече за тази жива легенда. Девойката всъщност разказала на журналистите всичко така, както било в действителност. Родена в Холандия, но отрасла на остров Ява. Освен това прекарала доста години в Индия, където научила тези свещени танци, предназначени за прослава на древните хиндуистки божества. През лятото на 1905 г. всички парижани говорели само за фантастичната Мата Хари, въпреки че малцина всъщност са се наслаждавали на нейните необичайно пластични изпълнения.

Тъй като непрекъснато й се налагало да дава интервюта, историята за нейния произход неусетно била коригирана - тя израснала в Индия, но баба й била дъщеря на принцеса от остров Ява, затова по-късно Мата Хари се преселила на остров Суматра, където прекарвала времето си предимно в езда, с пушка в ръка сред кръвожадните местни племена. Ни

кой не знаел със сигурност истината за нейното минало, но журналистите не обърнали внимание на тези подробности. Те я сравнявали, възторжено с индийските богини или с виденията на поета Шарл Бодлер, или с това, което би трябвало да представлява една красавица от Изтока според тяхното развихрено въображение.

През август 1905 г. Мата Хари за пръв път се появила пред масовата публика. Тълпите едва не съборили сградата в напора да се доберат до залата. За малко не се стигнало до улични схватки с полицаите, опитващи се да опазят реда пред вратите. Тя веднага станала култова фигура
- не закъсняла появата на десетки нейни имитаторки. Един хроникьор писал в светската колона на вестника: „Мата Хари олицетворява цялата поезия на Индия, нейното опияняващо сладострастие, нейното хипнотизиращо очарование.“ А друг негов събрат по перо добавил: „Ако Индия наистина таи в недрата си такива вълшебни съкровища, то тогава всички френски мъже трябва веднага да потеглят за нейните брегове.“

Скоро славата на Мата Хари и нейните сакрални индийски танци се разпространила далеч извън пределите на Париж. Заредили се турнета в Берлин, Виена, Милано. На практика през следващите няколко години тя кръстосала цяла Европа. Сближила се с десетки представители на висшите кръгове и натрупала баснословно състояние, с каквото надали можела да се похвали друга жена от онази епоха. Малко преди края на Първата световна война обаче тя била арестувана във Франция, обвинена в шпионаж в полза на Германия, след което осъдена и разстреляна. Чак по време на скандалния съдебен процес цялата истина излязла наяве: Мата Хари съвсем не била нито от остров Ява, нито от Индия, въобще не била стъпвала в Ориента и във вените й нямало капка азиатска кръв. Истинското й име било Маргарета Целе. Произхождала от Фризланд - глуха провинция в Северна Холандия.

ТЪЛКУВАНЕ

През 1904 г. Маргарета Целе пристигнала в Париж само с половин франк в джобовете си. Била най-обикновено момиче - едно от хилядите миловидни девойки, с каквито се изпълвал Париж всяка година, привличани от светлините и бурния живот на столицата, надяващи се да си изкарват препитанието като модели на художници, като танцьорки в нощните клубове или в салоните за водевили - като *Фоли Бержер* например. След няколко години те неизбежно били измествани от по-младото попълнение и често оставали на улицата, принудени да проституират. Или пък се връщали по родните места, застаряващи и напълно лишени от илюзии.

Още от самото начало на своята главозамайваща авантюра Маргарета Целе преследвала много амбициозни цели. Тя нямала никакъв опит като танцьорка и никога не била стъпвала на сцената, но като малко мо

миче пътувала много с родителите си и успяла да се запознае с древните обредни танци, изпълнявани по традиция от девойките от островите Ява и Суматра. Целе добре разбирала, че за нейната бъдеща кариера най-важното няма да са танцувалните й умения, нито дори лицето и фигурата й, колкото способностите й да създава мистична атмосфера около себе си. Мистерията, която тя така ловко успяла да постигне, не се основавала само на танците, нито само на костюмите или на историите за нейните преживявания (които тя отрано започнала да съчинява). Тя не се градяла и на безкрайните лъжи за нейния произход - най-важният елемент била атмосферата, която обгръщала всичко около загадъчната й личност. Никой не можел да твърди каквото и да било за нея с абсолют- на сигурност - толкова променлива била тя, така фантастично умеела да сменя костюмите, танците, легендите. Това изкуствено създавано напрежение непрекъснато подтиквало публиката да научи още и още за нея и да посреща с възхита всяка следваща нейна стъпка. Мата Хари всъщност не била по-красива от мнозина други млади дами в Париж, нито пък се оказала първокласна танцьорка. Но това, което й позволявало да изпъква сред множеството, което привличало като магнит интереса на публиката и я направило нечувано известна и приказно богата, това било мистериозното було, обгръщащо всичко около нейната личност. Хората били запленени от тази мистерия и понеже тълкуванията и легендите около нея не секвали с години, никога не се насищали на нейните представления. Мистериозното не може да бъде разбрано, а това винаги предоставя необикновено мощно влияние в ръцете на режисьора на мистичните сеанси.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В миналото са изобилствали всевъзможни ужасяващи и непознаваеми събития - смъртоносни епидемии, капризни деспоти, да не говорим за мистериите, свързани със смъртта. Това, което не можем да проумеем, ние го възкресяваме под формата на митове, легенди, окултни явления и учения. Но с течение на много столетия ние сме се променяли - главно благодарение на напредъка на науките - и постепенно сме разсейвали мрака, наследен от миналото. Постепенно това, което до вчера ни се е струвало необяснимо и вдъхващо страхопочитание, е ставало за нас познато и подходящо за експлоатиране. Само че това просветление е било придобито на доста скъпа цена - животът ни постепенно е ставал все по-банален, лишен от мистерии и митове, затова човечеството само е започнало да си измисля загадки и е продължило да се възхищава на всичко необяснимо.

Такава е силата на мистериозното: то предлага най-разнообразни

варианти за тълкуване, възбужда въображението ни, съблазнява ни да повярваме, че наистина сме станали свидетели на истинско чудо, с което тайно гъделичка самочувствието ни. Светът отдавна е станал прекалено добре познат и неговите обитатели напълно предсказуеми, че това, което е забулено в мистериозна мъгла, неизменно привлича погледите ни и ни принуждава да не откъсваме очи от него.

Но не бива да си въобразявате, че за да създадете около себе си мистичен ореол, непременно трябва да сте изключително умен или много даровит. Мистериозното, което по някакъв странен маниер може да се преплита с ежедневното, притежава много по-силно въздействие от класическите митични легенди. Запомнете важното правило: повечето от хората са лековерни и в тях можете да четете като в отворена книга. Не се изисква много от вас, за да започнете да направлявате въображението им, та дори и потайните им фантазии. Те рядко се преструват дотолкова съвършено, че за едно опитно око да бъде невъзможно да отгатне недо- изказаните им помисли. Следователно мнозинството е безнадеждно предсказуемо. Достатъчно е да се държите на подобаваща дистанция, да не говорите нито дума повече от най-необходимото, като само понякога да отронвате напълно неясни фрази, съзнателно да изглеждате като доста алогично и странно създание, за да започнете да излъчвате мистериозна аура. Хората около вас ще останат завинаги омагьосани от това неповторимо излъчване и в същото време няма да се уморят да търсят отговора на загадката, която им поднасяте.

Както театралните артисти, така и професионалните мошеници от- лично разбират жизнено важната връзка между мистериозната атмосфера и степента на привличане на вниманието на публиката. Граф Виктор Лустиг, този принц сред изнудваните и аферистите, е умеел да играе тази игра безпогрешно. Винаги е изпипвал нещата така безупречно, че всяка следваща измама да изглежда различна, да не вдъхва опасения и да бъдат сведени рисковете до възможния минимум. Позволявал си е да отсяда в най-скъпите хотели, да се разхожда само в луксозни лимузини с шофьор японец. Никой дотогава не бил виждал японец зад волана на някой от знатните господа, така че само тази странност вече била достатъчна, за да вдъхва респект. Лустиг се обличал само с най-елегантни костюми, без обаче да забрави да добави някакъв ексцентричен аксесоар - невиждан досега орден или екзотична орхидея на бутониерата си, или бастун от непознато тропическо дърво. Това подсказвало на зрителите не само за изискания вкус на графа, но и въздействало много интригуващо. В петзвездните хотели, където обикновено отсядал, не било рядко явлЬние той да получава десетки телеграми, чинно поднасяни на китайски поднос от неговия японски шофьор - тази показна церемония траела по цели часове, защото той пренебрежително хвърлял по един бегъл взор на името на подателя и повечето от тях незабавно се озовавали в кошчетата за смет. (Разбира се, никой не подозирал, че Лустиг - който сам си

I

изпращал тази оживена кореспонденция - отдавна бил изпипал този номер и отлично помнел кои адреси са фиктивни: в тях телеграмите били само непопълнени бланки.) Можел да стои съвсем сам в просторен салон за хранене, докато бавно се наслаждава на перфектно подбраното от него меню за обяда, и да чете съсредоточено някаква ужасно дебела и внушителна книга, раздавайки само бегли усмивки на чинно подредения персонал, без да отрони нито дума. След няколко дни, разбира се, целият хотел коментирал единствено чудатостите на този загадъчен гост.

Цялата тази грижливо изпипвана режисура била необходима на Лус- тиг, за да подмами наивниците да повярват на маскировката му. Те не закъснявали да го помолят за среща, копнеели да прекарат някой час в неговата изискана компания. Всеки искал да бъде забелязан на масата на този безупречен и загадъчен аристократ. И така, обкръжени от атмосфера на тайнственост, жертвите не се усещали как полека сами се набутва- ли в капана.

Мистериозната атмосфера може да помогне дори и на най-посредс- твената личност да изглежда интелигентна и задълбочена. Точно това е използвала Мата Хари - всъщност жена с доста обикновена външност и средна интелигентност - да изглежда като богиня, а нейните танци - като вдъхновени от неземни сили. Когато във въздуха около нас витае мистерия, всяко представление ни се струва десетократно по-интригуващо - този трик е позволявал на Марсел Дюшан да постига грандиозен ефект. Най-смешното е, че не е чак толкова невъзможно да се постигне подоб- но „чудо“ - трябва да не бъдете многословен за всичко, свързано с вашата особа, да умеете да гъделичкате любопитството на зрителите, да грабнете вниманието им още от самото начало, да ги предизвикате да ви коментират разгорещено (не се страхувайте от язвителните подмятания, защото те само ще усилят всеобщия интерес към вас), а после спокойно можете да се отдръпнете настрани и да оставите другите да си блъскат главите с вашите загадки.

Мистериозните хора поставят останалите в подчинена позиция - позицията на пасивните наблюдатели, които се чудят и се маят сред гла- воблъсканиците, породени от вашата поява на сцената. До известна степен - определяна от техните възможности - те могат да всяват дори страх, защото страхът винаги ни съпътства при всяка среща с необичайното и загадъчното. Всички големи лидери са знаели, че мистичната аура около техните личности ще им гарантира, че ще привличат вниманието на тълпите, и ще им осигурява водеща роля в направляването на ис- торическите събития. Мао Дзе Дун например съзнателно култивирал своя загадъчен образ, без да се притеснява, че изглежда противоречив - според него дори наличието на противоречия неговите действия и изказвания трябвало да подсказват на населението, че той винаги ще има последната дума. Никой, дори и неговата съпруга, не успял напълно да го разгадае и затова той е внушавал впечатлението на гениална личност,

пред която всичко останало било на втори план. Това допринасяло също и за несекващото внимание на цялото общество към неговата особа, понеже никой не е бил способен да предвижда следващите му ходове.

Ако вашето социално положение не ви позволява да обгърнете действията си в мистериозна обвивка, поне трябва да се научите да не изглеждате прекалено лесен за разгадаване. Няма да е зле от време на време да предприемате нещо, което ще попречи на другите да могат с лекота да предвиждат вашите бъдещи ходове. По този начин инициативата ще бъде във вашите ръце, а вниманието на обществото ще остане приковано към вашите действия. Ако сте планирали грижливо всеки ход и ако изпълните точно плана си, ще успеете да създадете атмосфера на тайнственост около вас, а това ще объркa противниците. Остава само да изчакате те да допуснат някоя непоправима грешка.

По времето на Втората пуническа война (219-202 г. преди Христа) великият картагенски предводител Анибал успял да предизвика сред римското население незапомнена паника благодарение на устремения марш на войските си право към крепостните стени на Рим. През цялата италианска кампания Анибал командвал по-малобройна войска от римляните, но ги превъзхождал по отношение на маневреността. Само веднъж като че ли допуснал сериозна грешка - повел армията си през блатист терен, като оставил морския бряг в тила си. Римляните веднага блокирали всички планински проходи, водещи към плодородната долина, и техният военачалник, консулът Фабий не криел радостта си - най-после уловил Анибал в смъртоносен капан, от който картагенците нямало как да се измъкнат. След като изпратил най-добрите си войскови части да завардят проходите, Фабий се заел с плана за окончателното унищожение на армията на Анибал. Но посред нощ стражите му, залегнали в засада по върховете на хребета, докладвали за една изумителна промяна - нагоре към билото на планината, точно към римските позиции, се изкачвала дълга процесия от горящи факли. Блещукащите светлини били хиляди и в суматохата никой не успял да ги преброи. Очевидно това била армията на Анибал, но как е възможно само за една нощ нейната численост да нарасне хилядократно?

Изумените стражи в римския лагер напразно се опитвали да разтълкуват тази загадка. Нима Анибал е получил подкрепления, тайно пристигнали по море? Или е решил да укрие войските си в труднодостъпна- та планина? Ами ако това не са вражески войници, а горски духове? Нито едно от тези обяснения не изглеждало достоверно и убедително.

Докато продължавали да се взират напрегнато в нощния мрак, отпред проехтели хиляди рогове. „Това са подземните демони!“, изплашили се римските стражи, изпаднали в паника и отново се втурнали към палатката на консула.

На следващия ден Анибал измъкнал войските си от тресавищата. Как успял да измами врага? Наистина ли се съюзил с подземните демо

ни? Истината била съвсем друга и много по-прозаична. Хитрият пълноводен заповядал на войниците си да закрепят по два снопа клонки към рогата на всеки вол - в обоза на войската имало хиляди волове. Когато запалили върховете на клонките, целият планински склон засиял като гигантска коледна елха. А когато огньовете започнали да обгарят главите на воловете, побеснелите от болка товарни животни заревали отчаяно и се втурнали да бягат в най-различни посоки. Успехът на Анибал се основавал не само на поразително изненадващия успех, но най-вече на паниката, която съумял да всее във вражеските редици - римляните наистина повярвали, че срещу тях се изкачват стотици хиляди горски духове и панически побягнали. Така пред Анибал се отворил пътят към плодо- родната долина на Кампания.

Ако се окажете уловен в капан, притиснат сте в ъгъла и сте принуден отчаяно да се браните, опитайте следния експеримент: измислете някакъв номер, за който противникът ви няма да може да намери смислено обяснение. Започнете с нещо съвсем простичко, но го реализирайте така, че да позволява най-различни тълкувания и никой да не може да отгатне вашите намерения. Не само че трябва да бъдете непредсказуем (въпреки че и тази тактика е много полезна - вижте Закон № 17). По-доб- ре е да режисирате някаква сцена, която ще зашемети противника ви - както е постъпил Анибал. Задачата ви в случая ще бъде да изглеждате напълно необясними, неразгадеми и зашеметяващо странни. Ако разрешите умело тази задача, ще вдъхнете страх в сърцата на враговете, техните стражи ще се разтреперят от ужас и панически ще побягнат назад. Този прийом се нарича още „лъжливата лудост на Хамлет“ - защото Хамлет е използвал с голям успех тази тактика в прочутата пиеса на Шекспир, за да подплаши чичо си Клавдий. Колкото сте по-загадъчен, толкова по-внушителни изглеждат силите, с които разполагате, толкова по-ужасяващо е вашето могъщество.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си танца с воалите, обвиващи тялото на танцьорката. Всяко следващо откриване на воалите предизвиква възбуда сред публиката. Постепенно все повече нараства интересът към това, което е скрито под воалите. Именно това е целта на всяка мистерия.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Ако не предложите на обществото смислени обяснения за вашите действия, ще събудите интерес, очаквания и подозрения. Ако влагате елемент на мистерия във всяко ваше действие, забулвайте го в неяснота, която да вдъхва респект сред околните. А когато ви се налага да обяснявате действията си, не говорете изчерпателно. Така ще повтаряте стъпките на Всевишния, който и до днес предизвиква всеобщо удивление и почит. "

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

В началото на вашия възход трябва да привличате вниманието на обществото независимо от цената, която ще се наложи да платите за това, но след като се изкачите по-нагоре по стълбицата на кариерата си, пак ще трябва да останете нащрек и да измисляте все нови и нови ходове. На публиката лесно й дотяга повторението на изтърканите номера. Тактиката с поддържане на мистериозен ореол е полезна само ако се спазва известна мярка, такт и сдържаност. Мата Хари е стигнала прекалено далеч в своите фантазии и въпреки че обвинението в шпионаж по- късно се оказало изфабрикувано, навремето е изглеждало напълно прав- доподобно, понеже всичко около нея било обвито в мистерия и е създавало впечатлението за нещо лъжливо и подозрително. Не бива да позволявате репутацията ви на мистериозна личност постепенно да се сведе до незавидната слава на нагъл мошеник. Мистерията, която трябва да създадете около себе си, трябва да прилича повече на игра на въображението, а не замаскиран опит за измама на публиката. На всяка цена трябва да се усетите кога сте стигнали твърде далеч и да спрете с манипулациите.

Понякога се налага да отложите всичките ваши ходове, които сте замислили за сгъстяване на мистериозното було, обгръщащо личността ви, защото конкретната ситуация категорично не благоприятства избухването на публичен скандал или увеличаването на вашата слава. Защото ще бъдете изправен пред опасността не само да не можете повече да увеличавате влиянието си, но и да съсипете всичко, което сте постигнали досега. Да знае човек кога да привлича вниманието и кога да се оттегли от сцената - това е истинско изкуство.

Лола Монтес е била една от най-ловките представителки на изкуството, предназначено да привлича вниманието на публиката. Тази забележителна личност е успяла да се издигне от средните класи в Ирландия

до завидни позиции - била е любовница на Франц Лист, а по-късно метреса и съветник на баварския крал Лудвиг I. Но към края на зашеметяващата си кариера тази авантюристка очевидно загубва всякакво чувство за мярка.

През 1850 г. в Лондон се представя Шекспировата пиеса „Макбет“. Главната роля е поверена на най-добрия актьор от онази епоха Чарлз Джон Кин. Всички видни представители на лондонския елит се стекли на представлението. Говорело се, че дори ще се появят в залата кралица Виктория и принц Алберт. Обичаят от онова време изисквал всички да са заели местата си преди пристигането на кралицата. Затова публиката се настанила в залата доста преди да се вдигне завесата. Когато кралицата се появила в кралската ложа, присъстващите се изправили на крака и я посрещнали с овации. Кралската двойка изчакала малко, след което се поклонила. Всички седнали отново и светлините загаснали. Но тогава внезапно се вдигнал шум и погледите на всички се насочили към ложата отстрани на кралската - в полумрака се появила една дама, която си позволила да се настани на креслото след кралицата. Това била Лола Мон- тес. Носела диамантена диадема, а раменете й били заметнати с дълга кожена пелерина. Смаяните зрители започнали да шепнат възбудено, когато пелерината се разтворила и под нея се показала рокля с дълбоко деколте от пурпурно кадифе. Веднага стотици глави се завъртели като по команда в противоположната посока - кралската двойка упорито избягвала да погледне към ложата на Лола Монтес. Разбира се, никой не посмял да не последва примера на Нейно величество и до края на вечерта Лола Монтес останала напълно пренебрегната. А след тази скандална вечер никой никога не я потърсил - вратите на светските салони и замъци били завинаги затворени за нея. Не й помогнало нито магнетичното й излъчване, нито нашумялата й слава. С нейното бъдеще в Англия било свършено.

Не бива да си позволявате да изглеждате прекалено алчен за все повече внимание от страна на обществото, защото при първите сигнали за поява на подозрения към вас може да се срути картонената къщичка на вашата загадъчна репутация, която сте изграждали с толкова труд. Длъжен сте да разберете кога ще настъпи моментът, след който вашите собствени интереси ще изискват да престанете да бъдете център на общественото внимание. Например при тържествена обстановка, в присъствието на короновани особи или висши държавни лица, е по-разумно само да се поклоните и да се оттеглите в сянка, а не да се опитвате да се състезавате с тях за спечелването на вниманието на публиката.

З А К О Н

7

ОСТАВЕТЕ ДРУГИТЕ ДА РАБОТЯТ ЗА ВАС, НО НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ СВОЯ ДЯЛ ОТ ПЕЧАЛБАТА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

За да постигнете целите си, трябва да използвате опита, знанията и мъдростта на другите. По този начин ще си спестите ценно време и много усилия. Ще си създадете ореола на извънредно енергична и необикновено пробивна личност. С течение на времето ще бъдат забравени вашите благодетели, от които сте черпили знания и мъдрост, докато вас ще ви помнят и почитат. С една дума, никога не се залавяйте за нещо, което другите биха могли да свършат за вас.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1883 г. младият инженер от хърватски произход Николай Тесла постъпил в европейския клон на *Континентъл Едисон Кампани.* Тесла се оказал необичайно талантлив изобретател и привлякъл вниманието на Чарлз Бечълър - управител на клона и личен приятел на Томас Едисон. Той предложил на Тесла да си опита късмета в Америка и го изпратил направо при Едисон с препоръчително писмо. Така започнал последният период от живота на Николай Тесла, наситен с много горчивини и разочарования.

Тесла се срещнал с Едисон в Ню Йорк. Именитият изобретател веднага наел на работа младия инженер. Тесла работел по осемнадесет часа в денонощието, търсейки решение за подобряване на примитивните

електрически генератори, изобретени от Едисон. Накрая предложил да се промени коренно конструкцията им. Едисон посрещнал скептично предложението на своя усърден сътрудник, понеже предполагал, че това ще отнеме много години, но все пак склонил да остави Тесла да продължи експериментите: „Ще спечелиш петдесет хиляди долара, ако успееш да се справиш с тази титанична задача.“ Тесла работел денем и нощем върху своя проект и само след една година успял да конструира много по-добър вариант на генератора, снабден със схеми за автоматично регулиране. Отишъл при своя покровител, за да му съобщи радостната вест и да поиска обещаните му 50 000 долара. Едисон останал много доволен от постижението на Тесла, но когато разговорът опрял до парите, скептично промърморил: „Тесла, за теб явно няма нищо невъзможно в техниката, но не допусках, че въобще не можеш да разбереш американското чувство за хумор!“

Идеята на Тесла била да бъде създадена променливотокова мрежа за производство и пренос на електрическа енергия. Едисон пък твърдо вярвал, че бъдещето е на постояннотоковите мрежи и системи и не само че отказал на Тесла да подкрепи изследванията си, но дори се заел да саботира усилията му. Тесла се обърнал към Джордж Уестингхаус

- много богат магнат от Питсбург, който наскоро основал своя компания за доставки на електрическа енергия. Уестингхаус веднага оценил значението на изобретението на Тесла и му предложил щедър дял от очакваните печалби. Разработената от Тесла система за пренос на променлив ток по същество е същата, която използваме и днес. Но други учени побързали да се възползват от облагите от това откритие, като претендирали, че Тесла е заимствал от техните разработки, въпреки че всички патенти били регистрирани на името на Николай Тесла. В суматохата всички забравили за Тесла, защото на преден план неизменно изпъквало името на Уестингхаус и марката на неговата компания.

Една година по-късно Уестингхаус бил уличен в машинации, при това не от кой да е, а от самия Джон Пиърпойнт Морган. За да се разплати с могъщия банкер, Уестингхауз му предлага да му про-

КОСТЕНУРКАТА, СЛОНЪТ И ХИПОПОТАМЪТ

Един ден костенурката срещнала слона, който силно изревал: „Махай се от пътя ми, дребосък! Да не искаш те стъпча и да те сплескам като питка?“ Костенурката обаче не се уплашила и не помръднала от мястото си. Тогава слонът пристъпил напред, само че не успял да я смаже. „Не се хвали чак толкова, слонище. Аз не съм по-крехка от теб!“ Но слонът само се изсмял презрително. Костенурката се ядосала и му реюга да дойде на следващата сутрин при нея - горе, на хълма, където живеела.

На другия ден преди разсъмване костенурката се спуснала от хълма към реката, за да потърси хипопотама, който тъкмо се връщал във водата след обилната закуска. „Хипопотаме, искаш ли да премерим силите си с теглене на въже? Даже можем да се обзаложим, че ще те победя!"

даде разработката на Тесла. Самият Джордж Уестингхаус обяснил на изобретателя, че компанията няма да оцелее, ако се наложи да му изплатят пълното възнаграждение, както било предвидено по договорите, и го принудил да се примири с хонорар от 216 000 долара, докато реалното заплащане се равнявало на цели 12 милиона долара. Така финансистите отнели на Тесла полагащото му се богатство, патентите му и славата за едно от най-значи- мите постижения на съвременната инженерна мисъл.

Името на Гулиелмо Маркони завинаги е свързано с изобретяването на радиото. Обаче на малцина е известно, че при разработването на това изобретение - пренасяне на радиосигнал през Ламанша през 1899 г. - Маркони всъщност е използвал решението, което Николай Тесла е намерил преди него и за което е получил патент през 1897 г. И този път Тесла не е получил нито пари, нито признание. Освен това той е открил променливотоковия електрически двигател и е положил основите на системите за производство и пренос на електрическа енергия, изцяло базирани на използването на променливо напрежение. Но нито едно от тези открития не носи неговото име. Измаменият талантлив изобретател бил обречен да доживее дните си в окаяна мизерия.

През 1917 г., към края на своя злочест живот, Тесла бил удостоен от Американския институт на електроинженерите с почетния медал „Едисон“. Той обаче върнал медала с гневните думи: „Нима вярвате, че ще бъда поласкан, ако си окача този медал на сакото и се изпъча пред събранието на инженерите от цяла Америка? Вие ще декорирате фасадата ми, но ще ме оставите да тъна в мизерия, защото не искате да ми признаете моя принос, върху който се гради от години благополучието на толкова много американски електроинженери и на вашия институт.“

ТЪЛКУВАНЕ

Мнозина се уповават на илюзията, че науката, която борави само с прецизно проверявани факти, няма нищо общо с мръсните машинации, заливащи

Хипопотамът едва не се задавил от смях. Досега не бил слушал по-смешна глупост. Ала накрая склонил. Костенурката намерила отнякъде едно дълго въже, сетне помолила хипопотама да захапе единия край на въжето и му казала да стои така и да не помръдва, докато не чуе нейния вик от хълма. Хитрата костенурка се устремила към върха на хълма, където я чакал нетърпеливият слон. Подала му другия край на въжето с думите: „Когато извикам, започваш да дърпаш, ама силно, няма да ме жалиш! Сега ще видим кой кого ще надвие...“ После се спуснала обратно по склона, скрила се в шубраците и силно се провикнала от убежището си. Слонът и хипопотамът се заели да дърпат с все сила, обаче никой не можел да надмогне на другия, защото силите им били равни. Накрая и двамата, макар и неохотно, признали, че костенурка -

та се оказала по-силна. Поуката от тази притча е никога да не вършиш това, което другите могат да сторят вместо теб. Хитрата костенурка подмамила другите да свършат работата вместо нея, за да може на нея да се падне цялата слава.

ЗАИРСКА ПРИКАЗКА

„Ако някой знатен ловец разчита на колесницата си, в която са впрегнати шест яки жребци, и ако връчи поводите им на Ван Лян, ловецът няма да си мори силите и лесно ще догони дори най-бързоногите диви зверове. Но ако ловецът не иска да се вози на удобната колесница, а petuu да използва само нозете си - вместо много по-бързите коне и ръцете на старателния Ван Лян, - то дори нозете на глупавия ловец да са много по-бързи и по-издръжливи от тези на бегача Лю Чи, той пак няма да може да прониже

останалия свят. Николай Тесла също е бил жертва на тази заблуда. Вярвал е, че науката е настрани от политиката и от гешефтите, дори в началото на творческата си дейност, когато е експериментирал денонощно е заявявал, че не желае да го занимават с излишни подробности, свързани с проблемите на славата и трупането на пари. Ала с напредването на възрастта и с насъбрания горчив опит започнал да осъзнава, че е изгубил плодовете на упоритите си научни занимания. Вече не бил способен да предложи друго някакво извънредно значително откритие, затова инвеститорите постепенно започнали да го отбягват. На времето, докато се трудел усърдно над най-важните изобретения в електротехниката, другите му задигнали патентите и побързали да оберат славата и печалбите за себе си.

Искал е сам да се справи с всички проблеми, но накрая просто е грохнал от преумора и се е отчаял да се бори с по-силните от него финансисти, поради което не е получил това, което му се е полагало по право.

Докато стратегията на Едисон е бил пълна противоположност на тази на Тесла. Едисон всъщност не чак толкова талантлив изобретател или учен - веднъж в миг на откровение той споделил, че не му било нужно да се задълбава в математиката,

- винаги можел да си наеме някой математик. Тези думи красноречиво синтезират най-същественото в неговия подход. Всъщност Едисон е повече бизнесмен и пропагандатор на новите идеи, отколкото физик и инженер. Умеел по-добре от всеки друг да на- душва новите тенденции и възможностите, които се крият зад тях, след това трескаво наемал най-доб- рите специалисти от цял свят, за да работят за него. Ако се налагало да се открадне нещо ценно от конкурентите, правел го без никакво притеснение. Ала въпреки това името му е много по-известно от това на Тесла. И до днес то се свързва с голям брой ценни изобретения.

Поуката е двойна: първо, изключително важно е да си осигурите основанията, изисквани от законите, за да ви се признае заслугата за вашето изобретение. Понякога тази застраховка е по-важна дори от самото изобретение. Трябва да се погрижите

другите да не могат да ви отмъкнат под носа или да лежат на ваш гръб, докато вие се нагърбвате с най- тежката работа. За тази цел се изисква да бъдете постоянно нащрек и да реагирате твърдо и безкомпромисно, като в същото време не бива да вдигате шум, преди да сте сигурен, че наоколо не се навъртат алчни лешояди. Второ, няма да е зле да се възползвате от постиженията на другите, ако така ще подпомогнете собствените си разработки. Времето е драгоценно и скъпо, а животът е много кратък. Ако се опитвате всичко да постигнете съвсем сам, ще се съсипете от работа, ще изхабите много сили и време. Много по-разумно е да пестите силите си, като насочите вниманието си върху постиженията на колегите си и след като ги анализирате, да уточните пътя, който вие ще следвате занапред.

„В търговията и в техниката всички крадат. Аз самият съм крал, при това немалко. Само че зная как да крада. “

ТОМАС АЛВА ЕДИСОН (1847-1931 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В царството на властта господства законът на джунглата - едни преживяват чрез преследвания и убийства, но има и много други хищници, като хие- ните и лешоядите, които оглозгват огризките от чуждата плячка. Те са лишени от редица способности, които са задължителни за звяр, който е решил сам да настигне плячката. Обаче те всички, до един, отлично схващат, че ако съберат достатъчно търпение и чакат в засада, все някога ще попаднат на смел и бърз хищник, който ще свърши работата вместо тях. Не бива да бъдете наивен: във всеки миг, когато се потите над някой проект, наоколо блуждаят лешояди, така ревностно загрижени за своето оцеляване, че са готови на всичко, за да отнемат вашия залък. Няма никаква полза да се оплаквате от това несправедливо състояние на неща-

поне една кошута с лъка си. Ако пък ловецът няма откъде да вземе колесница с бързи коне, може поне да повика най-чевръс- тите млади ратаи, които ще подгонят дивеча вместо него. “

ХАН ФЕЙ-ДЗЪ, КИ- ТАЙСКИ ФИЛОСОФ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

СЛЯПАТА КО- КОШКА

Една кокошка ос- лепяла, но по навик продължила да съ- бира зърната от земята със същото старание, както и преди да остане без зрение. Само че кому е нужна сляпа кокошка, па макар и толкова трудолюбива и старателна? Другите кокошки, които зорко дебнат за всичко наоколо, могат да не си морят толкова много краката и пак да се прехранват със зърната по пръстта, дори могат да не мръднат от място, защото ще изкълват всичките житни зърна, които сляпата кокошка ще избута в

краката им, без да знае, че със своя толкова ревностен труд само пълни чуждите гуши.

„БАСНИ“, ГОТХОЛД ЕФРАИМ ЛЕСИНГ (1729-1781 г.)

та - само ще затънете в озлобяване, вайкане и горчивина, също като Николай Тесла. По-добре ще е да се погрижете за опазването на вашите интереси и ако е възможно, да се присъедините към играта. А след като си осигурите стабилна опора, може и вие да станете лешояд и така да си спестите много време и усилия.

Тези два полюса на играта могат да бъдат илюстрирани чрез епизода от живота на испанския мореплавател Васко Нуньес де Балбоа, който успял да открие Елдорадо - легендарната земя, криеща баснословни богатства.

В началото на XVI век, след безчет смъртоносно рисковани битки и след няколко месеца изнурителни преходи през труднопроходимата джунгла, той попаднал на доказателства за съществуването на приказно богата и могъща империя, доста по на юг от Мексико - в днешно Перу. Тогава Васко Нуньес де Балбоа йще подозирал, че се е натъкнал на империята на инките. Надявал се е, че с помощта на задигнатото злато ще успее да засенчи славата на Ернандо Кортес, откривателя на Мексико. Но навред плъзнала мълвата за главозамайващите камари от злато, укривани досега от инките в недостъпните Анди. Стотици конквистадори поели по стъпките на Балбоа, който така и не проумял, че половината от играта се състои в това да се пази пълно мълчание и да се следят зорко всички наоколо. Няколко години по-късно един от неговите войници - Франциско Писаро - се погрижил Балбоа да бъде обвинен в заговор срещу испанския крал, за което наказанието било само едно - обезглавяване пред всички офицери, войници и граждани. След това Писаро можел спокойно да се заеме с довършването на делото на Де Балбоа и да присвои съкровищата, които Де Балбоа търсел с нечовешко настървение.

На другия полюс може да бъде класифициран Петер Паул Рубенс - велик художник, който в края на творческия си път бил отрупан с поръчки за портрети. Решил, че се налага да се въведе строг ред: в просторно- то си студио той настанил дузина талантливи художници, след което им наредил всеки да се специализира в дадена насока - един рисувал само дрехите, друг - само фона, и т. н. Създал истинска поточна линия, в която едновременно се работело върху десетки платна. Ако се очаквало посещението на някоя високопоставена особа, Рубенс благоразумно подарявал почивен ден на чираците си. Докато клиентът съзерцавал от балкона студиото, Рубенс с небивала енергия кръстосвал стативите, за да допълни с някоя и друга мазка недовършените творби. Посетителите оставали възхитени от удивителната производителност на прославения майстор на четката.

у

Тук се разкрива есенцията на този закон: научете се да подтиквате другите да работят за вас, докато вие събирате овациите - тогава ще из

глеждате велик и ненадминат като бог в очите на съвременниците ви. Ако все пак упорствате и продължавате да настоявате, че трябва сам-са- мичък да свършите цялата работа, никога няма да стигнете далеч, дори може да ви сполети незавидната участ на Васко де Балбоа или поне на Николай Тесла. Търсете способни и съзидателни личности. Или ги наемете да събират меда за вас, докато вие се грижите вашето име да бъде изписано най-отгоре, или пък се опитайте да измислите как да бъдат признати техните постижения за ваши открития. Така тяхното творчество ще бъде приписано за ваша заслуга и ще изглеждате като гений пред обществото.

Има и друго приложение на този закон, което не изисква да вегетирате като паразит върху гърбовете на съвременниците си - като се възползвате от постижения от близкото или далечното минало. В никакъв случай не бива да подценявате миналото - това е неизчерпаема съкровищница на знания и мъдрост. Нютон нарича този метод „да стъпиш върху раменете на великаните на мисълта“. С това гениалният физик се е опитвал да обясни, че за своите открития често е разчитал и на постиженията на други учени. Естествено, той е бил наясно, че най-значителната част от неговия ореол като откривател не дължи никому, но в същото време Нютон е черпел с пълни шепи от прозренията на древните и ренесансовите изследователи. Известно е, че Нютон е познавал обстойно творчеството на Шекспир и диалозите на Плутарх. Запазено е дори свидетелство колко високо е оценявал майсторството на Плутарх при изследването на човешките характери и при подбора на поучителни мъдрости. Колко от днешните писатели са се опитвали да заимстват идеи от ненадминатия Уилям Шекспир?

Всички знаем, че днес почти нито един политик не съставя сам речите си. Ако разчитаха само на своето дар слово, те нямаше да спечелят нито един от гласовете на избирателите. Своите успехи те дължат на тези, които са наели да им пишат речите, да режисират поведението им пред телевизионните камери и т. н. Другите работят за тях, а те събират овациите. Вие също можете да се опитате да използвате този плодотворен метод за преуспяване. Ако освен това пък познавате и знанията на блестящите умове от миналото, ще изглеждате като самороден гений в очите на съвременниците си, дори и ако всъщност сте най-обикновен плагиат.

Писателите, които са изследвали човешките характери; древните майстори на стратегията; историците, тези усърдни хроникьори на хорската глупост и суета; крале и кралици, натрупали безценен опит относно докопването и опазването на властта с цената на много пот и кръв - цялата тази безгранична съкровищница от знание трупа прах и ви очаква да се покатерите на раменете на титаните. Тяхната мъдрост може да стане вашата мъдрост, техните умения да станат вашите умения, като те никога няма да споделят с другите, че вие въобще не сте оригинален тво

рец. Може да се бъхтите до края на дните си, да правите грешка след грешка, да прахосвате време и сили, докато се опитвате сам да се справите с всички проблеми. Или пък да използвате легионите от мъдреци от хилядолетната човешка цивилизация. Или както е обичал да повтаря Бисмарк: „Глупаците се бият в гърдите с това, че се поучават от своя горчив опит. Аз пък предпочитам да се уча от чуждия горчив опит.“

АСОЦИАЦИЯ

От всички хищни зверове най-лесно преживяват лешоядите, защото оставят на другите хищници изморителното, бясното преследване на дивеча. Те оцеляват благодарение на тези животни, които не са могли да оцелеят. Не изпускайте от поглед лешоядите - докато вие се трудите усърдно, те кръжат в небето над вас. По-добре ще е да се присъедините към тях, вместо да се опитвате да ги победите.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Знанието е огромно, животът е кратък, а животът без знания е несъвършен и труден. Затова е толкова ценно умението да се черпи с пълни шепи от знанията на другите. Ако умеете да се възползвате от това, което другите са постигнали с пот на челото, можете да се сдобиете дори и със славата на непогрешим мъдрец. “

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Понякога може да се окаже, че най-мъдрата стратегия не се свежда до това да се възползвате от плодовете на чуждия труд. Ако не е стабил- но укрепена вашата власт, ще изглеждате като негодник, който се опитва да изтласка другите от сцената, за да пожъне сам всичките лаври на славата. Ако искате да станете безпогрешно ловък използвач на талантите на околните, първо трябва да се погрижите вашата позиция в професията и въобще в обществото да изглежда непоклатима. Иначе ще бъдете обвинен в измами, кражби и мошеничество.

Освен това трябва да знаете кога точно да позволявате на другите да се възползват от облагите, постигнати чрез вашия труд. Особено важ- но е да не бъдете прекалено алчен, когато имате господар над вас, от когото зависи положението ви. Исторически факт е, че прословутото посещение на президента Ричард Никсън в комунистически Китай е негова оригинална идея, но този замисъл не би могъл да се осъществи без изкусните дипломатически ходове на държавния секретар Хенри Кисин- джър. Нито пък посещението би могло да приключи с положителни резултати, ако Кисинджър не бе използвал в максимална степен необикновените си дипломатически заложби. Обаче когато настъпил мигът да се пожънат плодовете от успешната външнополитическа инициатива, Ки- синджър щедро предоставил на Никсън лъвския дял от славата, понеже много ясно съзнавал, че истината рано или късно ще излезе наяве. Затова Кисинджър проявил благоразумието да не изтъква своя принос. Той се възползвал от усилията на своите подчинени, за да подсили ореола на този, който е над него. Точно така трябва да се играе играта.

З А К О Н

8

ПРИНУЖДАВАЙТЕ ДРУГИТЕ ДА ИЗПЪЛНЯВАТ ВАШИТЕ ЖЕЛАНИЯ. ЗА ЦЕЛТА, АКО СЕ НАЛАГА, МОЖЕТЕ ДА ИМ ЗАЛОЖИТЕ ЩЕДРА ПРИМАМКА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Когато принуждавате другите да действат според вашата воля, вие контролирате ситуацията. Винаги е за предпочитане да заставите опонентите си да се съобразяват с вашите намерения, като изоставят своите планове. За целта е необходимо първо да ги залъжете с някакви съблазнителни примамки и след това да ги атакувате. Тогава ще държите всичките козове в ръката си.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1814 г. по време на Виенския конгрес представителите на Великите сили едва не се скарали жестоко при опитите да си поделят останките от сразената империя на Наполеон I. Австрийската столица била обхваната от незапомнена еуфория - никога дотогава Виена не била свидетел на толкова бляскави балове. Обаче над цялото това необуздано веселие тегнела като незрима прокоба зловещата сянка на детронирания френски император. Тази загадка е имала съвсем прозаично обяснение - вместо да бъде заточен накрай света, необузданият властелин бил изпратен на остров Елба, недалеч от бреговете на Италия.

Макар и въдворен като пленник на този малък остров, безумно дръзкият и непредвидим Наполеон продължил да тормози сънищата на всички европейски държавници. Австрийците старателно готвели заговор да го ликвидират тихомълком, но в последния момент преценили, че този план е прекалено рискован. Темпераментният руски император Александър I при една от поредните разпри относно подялбата на Полша заплашил, че ще изпрати флотата си, за да освободи Наполеон от остров Елба, ако не бъдат удовлетворени претенциите му: „Ако продължавате да ме дразните, ще освободя чудовището!“ Всички прекрасно разбирали, че чудовището е Наполеон. От всички политици, събрани във Виена, единствено Талейран - доскорошният външен министър на Наполеон I - изглеждал напълно спокоен и поне привидно равнодушен. Присъстващите не можели да се отърсят от натрапчивото подозрение, че маркиз Дьо Талейран знаел за някакво предстоящо събитие, за което останалите можели само да гадаят.

Междувременно ежедневието на Наполеон на остров Елба представлявало по-скоро жалка имитация на предишната му бляскава слава. Като „крал“ на Елба на него му било разрешено да има личен готвач, камериер, „дворцов“ пианист и неколцина придворни. Всичко било старателно обмислено с цел легендарният пълководец да бъде унизен и поне засега като че ли тези усилия се оправдавали.

Но през тази зима се изредили странни събития, толкова драматични, че можело да бъдат описани в главозамайваща пиеса. Остров Елба бил обкръжен от английски фрегати, чиито топове дебнели всички пристанища. Но по някакъв загадъчен способ на 26 февруари 1815 г. посред, бял ден един кораб с екипаж от деветстотин моряци успял да отведе Наполеон от острова-затвор. Никой не можел да си обясни как е допуснала този фатален пропуск могъщата английска ескадра. Почти немислимото бягство удивило цяла Европа. Политиците, все още заседаващи във Виена, били смаяни и ужасени.

Макар че имал възможност безпрепятствено да избяга по-далеч от Европа, Наполеон не само че решил да се завърне във Франция, но и поел смъртоносния риск да се отправи направо към Париж с прекалено малобройна войска, воден от смътната надежда да си възвърне трона. Безумната му стратегия се оказала печеливша - французите от всички съсловия го приветствали с неистови овации. От Париж изпратили срещу Наполеон армията начело с маршал Ней, но щом се изпречили срещу своя обожаван водач, войниците веднага преминали на негова страна. Наполеон отново се провъзгласил за император. Страната била залята от небивал възторг. В Париж тълпата беснеела от радост. Кралят, който само греди година поел властта, трескаво избягал от столицата.

През следващите сто дни (известни като Стоте дни на Наполеон) той бил пълновластен господар на Франция. Страната обаче била толкова изтощена след четвърт век неспирни войни, че императорът не бил в

състояние да победи всемогъщата вражеска коалиция. След кръвопро- литната битка при Ватерло (около 65 000 убити) през юни 1815 г. той окончателно се простил с властта. Този път неприятелите му доказали, че са се поучили от миналото - изпратили го на доживотно заточение на остров Света Елена край западните брегове на Африка. За неспокойния титан вече не оставала никаква надежда за бягство.

ТЪЛКУВАНЕ

Само няколко години по-късно станали известни подробностите около драматичното бягство на Наполеон от остров Елба. Преди да се реши на този безумно дързък ход, той внимателно събирал мненията на посетителите си - всички те единодушно се кълнели, че сега той бил по- популярен във Франция от когато и да било и че французите ще го посрещнат с възторжени възгласи. Един от гостите на заточения бивш император бил австрийският генерал Колер - именно този доскорошен противник се заел да убеждава Наполеон, че европейските сили, включително и Англия, ще го приветстват, ако се върне на трона в Париж. Наполеон бил изумен от намека на австриеца, че англичаните няма да му попречат да избяга от остров Елба, при това под носа на английските съгледвачи.

Тогава Наполеон дори не подозирал кой всъщност стоял в дъното на този заговор - неговият бивш външен министър маркиз Дьо Талей- ран. Именно Талейран извършил всичко възможно, за да не се върнат отново славните дни на Наполеон - хитрият дипломат, за разлика от всички останали свои съвременници, отлично съзнавал, че за да се сложи край на легендата Наполеон, ще се наложи да се разиграе още едно, този път наистина последно действие от драмата, при което главният герой да се провали с оглушителен трясък. Талейран по-добре от всички познавал ненаситните амбиции на своя император и много преди Виенския конгрес започнал да действа подмолно срещу неговото всемогъ- щество. След като заточили Наполеон на остров Елба, Талейран не скрил недоволството си - според него трябвало да го изпратят някъде много по-надалеч, в противен случай мирът в Европа щял да бъде застрашен. Обаче никой не се вслушал в предупрежденията му.

Вместо да натрапва мнението си, Талейран решил да изчака по-под- ходяща ситуация, за да осъществи своя коварен план. Продължил да действа потайно, при това толкова ловко, че ако събитията не го бяха изпреварили, може би е щял да се наложи над своите съперници Метерних и Касълрейдж - външните министри на Австрия и Англия.

Всъщност именно тези трима високопоставени дипломати подмамили Наполеон да рискува с дръзкото си бягство от остров Елба. Дори и визитата на генерал Колер, при която австриецът предпазливо подсказал на бившия император, че отново го очакват славни победи, ако успее

да се измъкне от заточението, била част от този хитроумен план. Като опитен картоиграч Талейран размесил колодата с карти, предварително планирайки всеки ход на участниците. Знаел прекрасно, че Наполеон ще се хване на тази въдица. Освен това Талейран бил наясно, че първото, с което ще се заеме Наполеон, ще бъде отново да въвлече Франция в кръ- вопролитна война, която не би могла да се проточи повече от няколко месеца, понеже страната била много изтощена от дългогодишните военни кампании. Един от по-проницателните дипломати, който смътно се досещал, че само ловък играч като маркиз Дьо Талейран може да стои в дъното на толкова коварен замисъл, замислено процедил след разтурянето на Виенския конгрес заради сензационното дебаркиране на Наполеон на френския бряг: „Талейран предпочете да изгори къщата, за да може да я спаси от чумата."

„Ако искам да улуча някой елен, не бързам да вдигна пушката веднага щом се появи първата кошута. Предпочитам да изчакам да се покаже цялото стадо на поляната."

ОТО ФОН БИСМАРК (1815-1898 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Подобни истории са се повтаряли многократно в човешката история - някой амбициозен политик предприема поредица от дръзки ходове с единствената цел да съсредоточи все повече и повече власт в ръцете си. Постепенно той набира сили и влиянието му достига своя апогей, след което обаче съдбата се обръща против него. Многобройните му врагове забравят за противоречията си и се съюзяват против него. Останал самотен, дръзкият лидер изтощава силите си в напразни усилия да победи многократно по-силните си противници и така неизбежно се стига до кошмарния и тотален крах. Причината за това нерационално поведение е в особеностите на всяка агресивна личност - този лидер просто никога не е умеел да се обуздава. За него чувството за мярка е непознато по рождение. Поради това той не може да предвижда с достатъчна далновидност последиците от ходовете си. Същевременно той е подложен от обстоятелствата (тъй като вечно е обкръжен от многобройни врагове) да форсира действията си, да взима прибързани решения и така да няма възможност да преценява всички плюсове и минуси. В крайна сметка агресивната му енергия се обръща срещу самия него.

Ако сте попаднал във висшите етажи на властта, редно е да се запитате какво всъщност преследвате, след което трябва да се заемете с ана

лиз на целите си и, разбира се, с прецизно дефиниране и детайлно проучване на сегашните и бъдещите съперници. Ако си задавате въпроса, защо винаги трябва да тегля последиците от събитията, вместо да ги направлявам според моите желания, ще трябва да се задоволите с простия отговор: грешно си представяте механизмите за постигане и запазване на властта. Наивно си въобразявате, че можете всичко да постигнете с агресивно поведение, при това, колкото сте по-смел и по-действен, толкова повече победи ще завоювате. Уви, този принцип далеч невинаги е валиден. Има много ситуации, при които най-полезно за вас ще бъде да се отдръпнете, да запазите хладнокръвие, да оставите другите да попаднат в капаните, които сте им заложили, и да дочакате търпеливо трайните завоевания, вместо да се стремите към бързи и лесни победи, които обаче ще се окажат издигнати върху ронливи пясъци.

Запомнете простото правило: същността на изкуството да се задържи властта е в способността да се овладява инициативата независимо от препятствията по пътя към конкретната цел; да се принуждават околните да реагират на вашите ходове; да заставяте противниците да преминават към отбрана. Ако принудите хората да ви следват, вие ще владеете ситуацията. А това означава, че ще съсредоточите в ръцете си реалната власт. Но за тази цел трябва да бъдат налице две предпоставки: вие трябва да умеете да овладявате емоциите си и никога да не се поддавате на гибелно разрушителното въздействие на гнева и в същото време да сте в състояние да използвате за свой облаги вродените в хората настроения да реагират възмутено, когато биват нападнати и застрашени. С течение на времето това умение - да заставяте другите да действат според вашата воля - ще се налага като все по-незаменим инструмент, много по-ценен за вашия краен успех от всички агресивни средства за самоутвърждаване.

Нека да разгледаме отново как Талейран, този ненадминат майстор на изкусните измами, е реализирал своя изключително дързък и опасен замисъл. Първо, той е успял да преодолее съблазънта да убеждава новите си господари да прогонят Наполеон, колкото е възможно по-далеч от Европа. Напълно естествено е той да се опита да убеждава обществото в подкрепа на своето мнение - за опитен дипломат и оратор като Талейран това не би представлявало никакво затруднение. Малцина от съвременниците на Талейран вярвали, че Наполеон все още представлявал сериозна заплаха за мира в Европа, затова, ако Талейран се бе заел да ги убеждава в правотата с цената на много време и усилия, всички биха го взели за глупак. Вместо това хитрият дипломат предпочел да не споделя мислите си и да сдържа емоциите си. Но съществувало и друго, много по-важно основание за тактиката на френския първи дипломат - Талейран отлично познавал слабостите на бившия си господар и не се съмнявал, че Наполеон жадувал за още и още слава, копнеел отново да бъде кумир за тълпите и затова нито за миг няма да се поколебае и през гла

ва ще се втурне по пътя към собствената си гибел. А след като Наполеон се уловил на примамката, повече нямало опасност, че той ще успее да разбърка картите на Талейран - последният по-добре от бившия император е преценявал възможностите на Франция и много добре е разбирал, че нейните шансове за нова победоносна война срещу цяла Европа са нищожни. Но дори Наполеон да е имал възможност с цената на неимоверни усилия да се справи с тези титанични препятствия, надали би подбрал прецизно най-подходящия момент, тъй като е притиснат до стената от недостиг на време за подготвяне на нова мащабна военна кампания. След като заложил своя безпогрешно изчислен капан, на Талейран не му е оставало нищо друго, освен да изчака всичко да се разиграе според очакванията му.

Всеки от нас притежава ограничен запас от енергия и рано или къс- но се стига до мига, когато нашата енергия започва да се изчерпва. Ако принудите някого да работи за вас, той ще изтощава своята енергия, ще прахосва своето време, но не за неговите, а за вашите цели. През 1905 г. избухва Руско-японската война. Японците все още не са били приключили с модернизирането на флотата си, затова в началото на войната Русия притежава по-мощна бойна флота. Но дезинформацията, ловко разпространявана от японския адмирал Того Хейхачиро, подлъгва руснаците да изведат най-мощните си бойни кораби от доковете в Балтийско море с наивната надежда, че лесно ще сразят японската флота. Руските кораби трябва да преплуват огромен маршрут - не могат да преминат през Гибралтар и Суецкия канал към Индийския океан, защото тези морски зони се контролират от британската флота, а по онова време Британия е съюзник на Япония. Руската флота е принудена да обходи цяла Африка покрай Кейптаун, с което маршрутът се увеличил с още 6000 морски мили. След заобикалянето на нос Добра Надежда японците разпространили фалшивия слух, че подготвят контраатака някъде сред водите на Индийския океан. По време на остатъка от това кошмарно дълго плаване руснаците непрекъснато били нащрек и стигнали до провлака Цушима (между Корея и Япония, където се разиграло решаващото в тази война морско сражение) изтощени, преуморени, с оскъдни запаси от гориво, докато японските сили били свежи и великолепно подготвени за бой. Затова никак не е чудно, че въпреки липсата на боен опит и традиции, японската флота нанесла непоправимо поражение на руските кораби.

Когато се опитвате да принудите противника да се подчинява на вашите правила на играта, не забравяйте да се погрижите да си осигурите едно просто, ала много съществено предимство - неминуемо ще спечелите много, ако подлъжете врага да действа срещу вас на ваша територия. Точно така са постъпили японците срещу руснаците през Руско- японската война от 1904-1905 г. Ако вашият неприятел се озове на враждебна за него територия, той ще започне много по-скоро да губи самообладание и ориентация, ще действа прибързано и все някога ще допус

не някоя грешка. При преговори или дипломатически срещи винаги е за предпочитане да поканите опонента си на ваша земя или поне вие да изберете мястото на срещата. Така ще бъдете заобиколен от позната обстановка, докато на него всичко наоколо ще му бъде чуждо и това, макар и неуловимо, все пак ще подейства за отслабване на съпротивата му.

Манипулирането е тънка и рискована игра. Ако някой ви заподозре, че се опитвате да го манипулирате, той веднага ще втвърди позицията си и за вас ще става все по-трудно да го обработвате, убеждавате, манипулирате. За вас ще е най-добре, ако противникът въобще не подозира за невидимите конци, които вие дърпате, за да го отведете там, където желаете - точно както е станало с Наполеон, който повярвал, че сам взема решения и е рискувал с дръзкото си бягство.

Всичко зависи от това, доколко е вкусна примамката за жертвата. Ако вашият капан е достатъчно привлекателен, умът на вашия враг ще бъде до такава степен заслепен от емоции и желания, че ще остане сляп за суровата реалност. Колкото по-алчни са вашите врагове, толкова по- лесно ще се уловят в капана, който сте им заложили.

Дениъл Дрю, един от най-видните борсови спекуланти от XIX век, умеел да се справя поразително успешно с всякакви машинации с ценни книжа, дори и с най-сложните и заплетени комбинации. Ако желаел да предизвика покачване или спадане на акциите на някоя компания, той рядко прибягвал до пряка намеса. Един от прословутите му трикове бил да се отбива почти всяка сутрин в един от скъпите клубове, недалеч от Уолстрийт, разположен точно по пътя, който Дрю ежедневно изминавал от дома си до сградата на нюйоркската борса. С привидно разсеян жест спекулантът издърпвал червената си кърпа, увита около врата му, за да избърше лицето си. От кърпата изпадал сгънат на четири лист, който Дрю, разбира се, никога не успявал да забележи и да го прибере обрат- но в джоба на сакото си, преди да напусне заведението. Членовете на клуба, повечето от които били борсови брокери, зорко следели всеки негов ход с надеждата да предвидят ходовете му по време на наддавания- та. Секунди след като Дрю напускал клуба, те грабвали листа от пода и трескаво се заемали да разчитат бележките на прочутия спекулант, уверени, че ще успеят да разгадаят плановете му за близките дни. Веднага се разпространявали тревожни слухове и спекулантите още преди обяд се заемали да купуват или продават именно тези акции, които желаел Дениъл Дрю, за да натрупа той още по-големи печалби за сметка на леко- верните наивници.

Но ако можете да заставите противника си сам да си изкопае гроба, защо да прахосвате ценно време и безчет усилия? Отличен пример за тази хитра тактика ни дават джебчиите. Преди да бръкнеш в нечий джоб, най-важното е да разбереш по някакъв начин, че именно там се намира портфейла на жертвата. Опитните джебчии предпочитат да кръстосват пероните по гарите и други оживени места, при това точно около едри

те надписи на стените и стълбовете: „Пазете се от крадците!“ Всеки забързан пътник, щом съзре стряскащото предупреждение, неволно ще опипа джоба си, за да се увери, че портфейлът му все още е там. За наблюдателните джебчии това е огромно улеснение. Дори е имало случаи, когато самите джебчии са окачвали по пероните надписи „Пазете се от крадците!“, за да улесняват бързия оглед върху обстановката и така да подбират по-лесно жертвите си.

Възможно е обаче да прибегнете и до точно противоположната тактика - въобще да не криете, че се опитвате да въздействате върху някого. Нека всички узнаят, че здраво държите в свития си юмрук всички нишки на съдбата. От подобна доста рискова ситуация ще спечелите едно ценно психологическо предимство - всяка личност, която въздейства драматично върху най-близките си, винаги се сдобива с респект и с магнетично влияние, което се разпространява бързо върху всички останали.

Филипо Брунелески, прочут художник и архитект от Италианския ренесанс, владеел до съвършенство изкуството да подтиква другите да работят за него. След като му възложили да оглави реставрацията на купола на флорентинската катедрала Санта Мария дел Фиоре - изключително престижна и доходна поръчка, - талантливият Брунелески останал неприятно изненадан, че градските управници решили да му натрапят помощник (Лоренцо Гилберти) под благовидния предлог да бъде ускорено изпълнението на сложната задача. Брунелески добре познавал Гилберти и не се съмнявал, че няма да има никаква полза от този нежелан помощник, който на всичкото отгоре не криел апетита си за половината хонорар. Затова прибягнал до следната хитрост - точно когато строителите достигнали до най-трудната фаза, Брунелески се преторил на болен. Не се явил на скелето, а изпратил слугата си при градските съветници с вестта, че след като са наели Лоренцо Гилберти за първи помощник, редно е той сам да довърши строежа. Скоро на всички станало ясно, че няма никаква полза от мотаенето на Гилберти сред зидарите и мазачите. Градската управа веднага изпратила пратеници при Брунелески с гореща молба отново да поеме надзора над работниците. Той обаче упорито отказвал да изпълни молбата им, докато накрая не се стигнало до неизбежната сурова развръзка - Лоренцо Гилберти бил уволнен и кракът му повече не стъпил на строителната площадка.

Само след няколко дни Филипо Брунелески „оздравял“ като по чудо. Благоразумният художник си спестил много главоболия, като принудил другите да се съобразяват с неговите предпочитания и да дойдат на крака при него в буквалния и в преносния смисъл на думата.

Ако поставите другите в безизходица и ги накарате поне веднъж да се съобразяват с вас, те ще продължат да постъпват по този начин дълго, дори и след като вие вече сте престанал да действате в тази насока.

АСОЦИАЦИЯ

Примамка с горски мед - опитните ловци не преследват мечките сред горските просеки, защото от- лично знаят колко свирепи стават мечките, ако усетят, че ги преследват. Затова ловците залагат капани, обилно намазани с пчелен мед. Така не хабят напразно силите си и не рискуват нахалос живота си. Ловците само залагат примамката, след което изчакват жертвите си да се уловят в капаните.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Способният военачалник принуждава другите да се съобразяват с волята му и никога не прекланя глава пред врага. Това е така нареченият принцип за изчерпване на мощта на противника и за допълване на собствената мощ. Ако успеете да накарате неприятеля да спазва вашите правила, той скоро ще се изтощи. Ако вие не се съобразявате с неговите предпочитания, ще запазите силите си свежи и дори непокътнати. След което ще се нах-върлите срещу него с цялата си мощ и ще го стъпчете така безжалостно, както камъкът премазва яйцето. "

ДЖАН Ю, КОМЕНТАТОР ОТ XI ВЕК НА „ИЗКУСТВОТО НА ВОЙНАТА"

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Въпреки че в повечето случаи е по-мъдро да принудите противника да се изтощи от напразните усилия да ви залови и победи, понякога се срещат случаи, при които по-печеливша е обратната стратегия - да нападнете врага внезапно и съкрушително и да го деморализирате до такава степен, че той да бъде лишен от сили за съпротива. Сега не принуждавате врага да дойде при вас, а вместо това вие отивате при него, действате с огромна сила и поемате инициативата в ръцете си. Бързата атака е страхотно въздействащ маньовър, защото принуждава неприятеля да действа, без да може да се окопити, без да има план за отбрана, да не говорим за някаква нападателна стратегия. Това е точно противоположният маниер на досега описваната тактика със залагане на капани с апе

титна стръв и с дълго изчакване. Обаче целта си остава същата - да принудите врага да играе играта по вашите правила.

Властни мъже като Чезаре Борджия и Наполеон I умело са изпозва- ли фактора време в своя полза. Мълниеносните и неочакваните ходове са ужасяващи за врага и лесно го деморализират. Но трябва да подбирате тактическите си ходове в зависимост от ситуацията. Ако разполагате с достатъчно време и ако противникът не е по-слаб от вас, по-добре ще е да го подмамите той да се втурне по следите ви, за да отслабнат силите му. Но ако времето не работи във ваша полза - ако например в началото вашият враг е по-слаб, но с течение на времето силите му ще се възстановяват, тогава не му оставяйте шансове да се съвземе. Ударете го мълниеносно и той няма да има друг изход, освен да се предаде. Или както е обичал да казва боксьорът Джо Луис: „Може да побегне, но няма къде да се скрие.“

З А К О Н

9

ЩЕ СПЕЧЕЛИТЕ ЕДИНСТВЕНО ЧРЕЗ РЕШИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ. САМО ВАШИТЕ АРГУМЕНТИ НЕ СА ДОСТАТЪЧНИ, ЗА ДА ИЗТРЪГНЕТЕ ПОБЕДАТА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всеки моментен триумф, за който си въобразявате, че сте спечелили с помощта на дори най-логично издържаните аргументи, всъщност е пирова победа - може да ви сполетят много неприятности и да останете разочаровани. Много по-въздействащо ще бъде да принудите другите да се съгласят с вас под заплахата от енергичните ви действия, при което може да не се наложи да промълвите дори една дума. Не са необходими обяснения, стига да сте дос- татъчно решителни.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 131 г. преди Христа римският консул Публий Крас Муцианий обсаждал гръцкия град Пергам, но не му достигали стенобойните машини, за да атакува укрепените стени на крепостта. Припомнил си, че преди няколко дни зърнал на кея в атинското пристанище две внушителни мачти и изпратил вестоносец със заповед най-бързият кораб да се отправи веднага към малоазийския бряг с натоварена на борда по-дългата от двете мачти. Главният механик към атинския гарнизон, който получил

тази заповед, решил, че ще е по-разумно да изпрати на консула другата, по-късата мачта. Разгорял се яростен спор с вестоносеца, но механикът упорито настоявал на своето - от по-малката мачта ще има по-голяма полза, пък и по-бързо ще успеят да я доставят в пристанището на Пергам.

Вестоносецът напомнил на механика, че няма право да оспорва заповедите на един римски консул, но опонентът му дори и сега не отстъпвал от своето - може би защото той лично бил конструирал нова сте- нобойна машина, даже показал скиците. Заявил, че никой в тази част на света не разбира повече от него от стенобойни съоръжения. Войниците обаче прекрасно познавали сприхавия нрав на своя военачалник и посъветвали механика да престане да крещи, да преглътне огорчението си и да се подчини безусловно.

Но след като останал сам, механикът отново размислил - каква ще е ползата, ако се подчини на една необмислена заповед. Решил тайно от всички да се разпореди да натоварят по-малката мачта. Дори си повярвал, че консулът ще го награди за съ- образителността.

Когато корабът с по-късата мачта пристигнал, консулът веднага поискал от войниците си да му обяснят защо не са изпълнили заповедта му. Те чинно рапортували за яростния спор с механика и добавили, че накрая той уж склонил да бъде натоварена по-дългата мачта. Консулът се вбесил окончателно и вече не му било нито до плановете за обсадата, нито до разрушаването на крепостната стена. Не можел да мисли за нищо друго освен за твърдоглавия механик и затова се разпоредил незабавно да му го доведат.

След няколко дни механикът се явил лично в палатката на консула и разпалено се заел да обяснява защо трябва да бъде предпочетена по-малката мачта. Говорил надълго и нашироко, използвайки същите свои аргументи както при спора с вестоносеца в Атина. Напомнил, че той е най-опитният конструктор на стенобойни машини и че ако опитат да атакуват крепостта с неговото съоръжение, няма да съжаляват. Консулът го изслушал с мрачно изражение на лицето, но веднага след това заповядал да го съблекат и да го бият с тояги до смърт.

СУЛТАНЪТ И НЕГОВИЯТ ВЕЛИК ВЕЗИР

Един велик везир служил на своя султан цели тридесет години и бил прочут и много ценен заради своята лоялност, правдивост и упование пред Аллах. Неговата честност обаче му създала толкова много врагове в двореца, че столицата гъмжала от слухове за лицемерието и лукавствата на великия везир. Придворните не пропускали нито ден, без да нашепват неуморно на ухото на доверчивия султан да си отваря зорко очите и така се стигнало дотам, че султанът не издържал, окончателно загубил доверие в своя велик везир, макар последният да бил напълно почтен и невинен. Султанът заповядал да го осъдят на смърт, въпреки че труд но би се намерил друг поданик, който да е служил така предано на своя върховен господар. По онова време обичаят изисквал на

осъдените на смърт да им завържат ръцете на гърба и да ги хвърлят в султанския кучкарник, където държали най-зли- те ловни кучета.

Но преди да го хвърлят там, за да бъде разкъсан от озъбените псета, великият везир помолил като последна милост да му бъде разрешено да попита господаря си: „Моля те, о, господарю на съдбите на всички правоверни, дай ми само десет дни живот, за да мога да се разплатя с всички, към които имам дългове, а също и да си събера парите от борчовете на другите към мен. Обещавам да раздам тези пари на хората, които бяха добри с мен. Сетне ще ми остане само да разпределя имането си сред децата и родините си, без да забравям щедрите дарове за моите телохранители. " Султанът изслушал уверенията на дворцовата стража, че обреченият велик везир няма къде да избяга и склонил да изпълни

ТЪЛКУВАНЕ

Механикът, чието име не е запазено през вековете, посветил целия си живот да конструира стено- бойни машини и се радвал на заслужена почит. Той ясно съзнавал, че правото е на негова страна. Ако една мачта е по-дребна, ще може да бъде тласкана с много по-голяма сила и ще осигури по-голяма разрушителна способност. Разбира се, консулът можел да схване логическите доводи в обясненията на механика и да приеме, че пред законите на механиката никой не е властен. Обаче не е успял да преглътне унижението от факта, че се е намерил някой по-нисшестоящ от него, който не приема заповедите му като неподлежащи на обсъждане.

Този механик напълно олицетворява вечно спорещите личности - достатъчно е да се огледате и ще забележите мнозина от тази досадна порода. Любителите на спорове не могат да проумеят, че думите никога не са неутрални и че ако възразяват на вишестоящите, ще ги предизвикват и ще си навлекат гнева им. Между другото механикът много добре е знаел с кого си има работа. Трудно може да се намери индивид, който да не вярва, че правото винаги е на негова страна, затова думите рядко успяват да убедят опонентите - все едно, че говорите на глухи. Ако продължавате да упорствате, само ще ожесточите още повече събеседника си. С това ще му подскажете, че го смятате за по-глупав от вас - и тогава нищо няма да ви помогне, дори ако притежавате красноречието на самия Сократ.

Не става дума само да избягвате споровете с тези, които са по-властни от вас. Всички ние си вярваме, че сме много добри в оспорването на всякакви решения и мнения, независимо на кого принадлежат те. Много по-разумно е да бъдете, колкото е възможно по-внимателни и да се научите да демонстрирате правотата на убежденията си по-завоалирано.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1502 г. във Флоренция, в подземието на църквата Санта Мария дел Фиоре, се извисявал

внушителен мраморен блок. Доста отдавна някакъв некадърен скулптор погрешно пробил отвор там, където трябвало да бъдат краката на фигурата и след това никой ваятел не желаел да използва този мраморен блок. Кметът на града Пиеро Содерини се опитал да склони със скулптурата да се заеме самият Леонардо да Винчи или някой друг от прочутите скулптори, но не успял да намери кандидат. Накрая, отчаян, че ще се наложи да прежали внушителната сума, похарчена за доставката на материала, той забравил за плановете си и мраморният блок останал да събира прах в подземието на църквата.

Но неколцина от флорентинските приятели на Микеланджело решили да му изпратят писмо до Рим - според тях само той можел да извае величествена фигура от камъка. Ако не се брои тази повреда, мраморът бил с много високо качество. Микеланджело пристигнал във Флоренция, огледал мраморния блок и решил, че няма да е невъзможно да прикрие дефекта, ако подбере подходяща поза на фигурата. Содерини отначало не се съгласявал с предложението - според него това щяло да бъде само прахосване на време, - но накрая се съгласил да приеме всички условия на Микеланджело. Скулпторът решил да извае младия Давид, с прашка в ръка, точно според библейската легенда.

Изминали много седмици, преди Микеланджело да довърши статуята. Най-после поканили кмета Содерини пръв от флорентинските първенци да огледа творбата. Содерини се смятал за тънък познавач на изкуството и след като признал, че статуята е великолепна, веднага се заел да търси недостатъци - според него носът на Давид бил ненужно голям. Но Микеланджело веднага съобразил, че от мястото, където бил застанал кметът (фронтално пред краката на статуята и много близо до нея), поради прекалената близост не се добива вярната представа. Без да отрони нито дума, той махнал с ръка към Содерини да го изчака и се покатерил на скелето. Щом стигнали до височината на носа, скулпторът измъкнал длетото си и посегнал към няколко дребни късчета мрамор, лежащи на гредата. После започнал предпазливо да обработва мра-

последното му желание. Везирът веднага потеглил към дома си и трескаво събрал стотици златни монети за рушвет на главния пазач на султанските ловни кучета. Но първо предложил на пазача само сто жълтици с думите: „Позволи ми аз да се грижа за кучетата през идващите десет дни.“ Пазачът охотно се съгласил и така следващите десет дни кучетата се облажили с невиждано щедри дажби, които великият везир лично им поднасял. На десетия ден те вече захапвали късовете месо направо от ръцете му.

На единадесетия ден великият везир бил извикан при султана. Отново му повторили обвиненията и под зоркия поглед на султана пазвантите вързали ръцете на злочестия велможа зад гърба му и го отвели навън, за да го хвърлят на кучетата. Но щом го съзрели, едрите песове само размахали дружелюбно опашките си, а

после го наобиколили и започнали да му се умилкват. Султанът и придворните останали удивени. Накрая султанът не издържал и попитал великия везир, защо кучетата не го разкъсват. Мъдрият везир отвърнал: „Грижих се за тези кучета цели десет дни, и то така, както никой досега не се бе грижил за тях. Сега всички виждате какво може да се постигне с повече доброта, грижов- ност и щедрост. Като се грижех за Ваше Величество цели тридесет години и каква отплата доживях да дочакам? Бях осъден на смърт, и то само заради лъж- ливите обвинения на моите най-зли врагове. " От срам султанът се изчервил като божур. Не само че отменил присъдата над великия везир, но и го дарил с три ката най-фини дрехи, след което му позволил сам да се разправи с тези, които са го предали тъй вероломно. Но благородният

мора с длетото, като от време на време пускал към пода поредно парченце мрамор. Всъщност въобще не докосвал носа, а само си давал вид, че го коригира точно според изискването на Содерини. След няколко минути, посветени на ловките удари с длетото, той извикал надолу: „Ще го погледнете ли пак, сеньор Содерини?" „Да, сега е по-добре - отвърнал кметът, - сега Давид е като жив!"

ТЪЛКУВАНЕ

Микеланджело прекрасно знаел, че всяка корекция на формата на носа ще развали цялостния ефект от безупречната статуя. Обаче Содерини бил негов работодател и покровител, който на всичкото отгоре се гордеел много със способностите си за прецизни естетически преценки. Да обиди един от първенците и интелектуалците на Флоренция за Микеланджело би означавало само да прахосва време и нерви, без да спечели нищо в крайна сметка, освен да се прости с надеждите за още поръчки в родния си град. Микеланджело бил прекалено умен, за да се впуска в праз- нодумства и безплодни пререкания. Вместо това решил да промени мястото, от което Содерини оглеждал статуята - за гениален ваятел като Микеланджело не било никаква тайна, че перспективата зависи много от зрителния ъгъл.

За щастие на всички бъдещи поколения, Мике- ланджело измислил хитроумен способ да запази съ- вършенството на своята творба, като в същото време успял да измами Содерини, че е нанесъл корекциите, изисквани от капризния флорентински кмет. Това е великолепна илюстрация на двойната печалба, която може да си осигурите чрез действия, вместо да прибягвате само до силата на аргументите - никой не остава обиден и същевременно вие отстоявате вашето мнение.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Ако попаднете в приказното царство (което никой после не желае да напусне), непременно трябва да се научите да преценявате внимателно последи-

ците от всеки ваш ход според ефекта, който те ще имат върху хората, с които сте принуден да споделяте както несгодите, така и облагите на властта. Проблемът при всички ваши опити да доказвате правотата си или да спечелите превъзходство единствено с помощта на словесни аргументи е в това, че никога не можете да бъдете сигурен какви ще бъдат реалните резултати от вашите усилия - опонентите ви може би ще се съгласят с вас само за да не ви засегнат, докато вътрешно няма да променят убежденията нито с един милиметър. Възможно е също неволно да изпуснете някой израз, с което да обидите събеседниците си. Нали знаете, че думите притежават удивителната способност да бъдат тълкувани най-различно не само според дълбоко вкоренените принципи на всяка отделна личност, но и според моментните особености на настроението на този индивид. Дори и най-разумно звучащите доводи могат да изглеждат като лишени от стабилни основания, тъй като всички ние сме свикнали да търсим най-различни нюанси, криещи се зад всяка дума, дори и зад най-обикновените. Много често се случва да променяме мнението си още на следващия ден, след като сме се съгласили с доводите на другия, защото не можем така лесно да се отърсим от досегашните си убеждения.

Много е важно да разберете следната фундаментална истина: думите се изговарят много лесно, затова и не се ценят така, както делата. Всеки знае колко прибързано се изреждат десетки доводи и примери в разгара на ожесточен спор, в суматохата на всяка цена да се защити собствената кауза. С готовност цитираме пасажи от Библията, позоваваме се на статистически данни, които никой не може да провери с достатъчно надеждна точност. С подобен порой от празни думи обаче никой не може да бъде убеден в правотата на другия. Реалните дела са много по-въздействащи и по-разбираеми за всички, без изключение. Резултатите от нашите и чуждите дела са нещо, което всеки може да види и да докосне. „Да, сега носът на статуята изглежда точно така, както би трябвало да бъде.“ Тук няма нито обидни подмятания, нито възможности за извъртане, за неразбиране или за двусмислици. Никой

мъж им опростил греховете и ги пуснал да си вървят по живо, по здраво.

ХИТРОУМНИ УЛОВКИ, ОПИСАНИ в КНИГАТА НА АРАБСКАТА МЪДРОСТ И НА НАЙ-ЛОВКИТЕ ИЗМАМИ, XIII ВЕК

ДЕЛАТА И БИТИЕТО НА АМАЗИС

Когато Априс бил свален от трона, при това така драматично, както вече ви описах, дошъл редът на Ама- зис да поеме вър- ховната власт.
Той произхождал от рода Саис и бил роден в града Си- уф.
Отначало египтяните се отнасяли с насмешка и презрение към новия владетел, но той постепенно успял да спечели уважението им, без дори да прибягва до сурови наказания. Сред безбройните богатства, които той бил заварил в двореца, останали там от неговия предшественик, се намирала една разкошна вана за измиване на краката на царските

гости, излята от чисто злато. Амазис се разпоредил да я претопят за изработката на статуя на едно от многото египетски божества, която статуя да издигнат на най-подходящото място в града. Египтяните се стичали на тълпи пред статуята и отдавали на идола дължимите почести. Щом му донесли слугите тази вест, Амазис събрал своя народ на площада, за да му разкрие тайната - дотогава никой от простолюдието не подозирал, че златото за отливането на разкошната статуя било от ваната, в която доскоро си измивали нозете придворните и гостите на двореца. Случвало се някой от по-вулгарните да се изпикае в нея или дори да повърне. С тази алегория мъдрият владетел искал да подскаже на поданиците си, че нещо подобно бил и неговият случай - отначало, когато бил най- обикновен гражданин с доста скромен произход, никой не го уважа

не спори при наличието на очевидни доказателства. Или както е отбелязал Балтазар Грациан: „За съжаление истината обикновено много по-лесно се вижда, отколкото се чува.“

Сър Кристофър Рен е бил истинска ренесансова личност, макар и в английски вариант, с удивителни познания по математика, астрономия, физика и физиология. По време на дългата си кариера като най-изтъкнатия английски архитект обаче той често бил принуждаван от своите покровители да нанася нецелесъобразни корекции в проектите си. Той никога не е спорил с тях, никога не си е позволявал да ги обижда. Вместо това е търсил упорито други пътища да докаже своята правота.

През 1688 г. архитектът проектирал внушителна градска зала в Уестминстър. Но кметът не останал доволен от проекта на сър Кристофър Рен, дори реагирал доста емоционално. Заявил на архитекта, че се опасява за стабилността на втория етаж - кметът се ужасявал от мисълта, че вторият етаж може да рухне върху първия, където именно се намирала неговата канцелария. Поискал от Рен да предвиди допълнителни колони в залата на кметството, за да бъде още повече укрепен вторият етаж. Рен, който притежавал завидни инженерни познания, много добре разбирал, че тези колони ще се окажат ненужни и че опасенията на кмета са напълно неоснователни. Но въпреки това ги построил и кметът останал много доволен. Едва преди няколко години, при реконструкция на тази стара сграда, строителите открили, че колоните всъщност не крепят втория етаж - между тях и тавана на залата били оставени пролуки само от няколко сантиметра, незабележими за наблюдателя от пода на залата.

Оказало се, че колоните били само формална декорация. Но по този начин и двамата спорещи останали доволни - кметът можел да спи спокойно, докато за архитекта Кристофър Рен все пак оставало едно задоволително утешение: поколенията ще разберат, че неговият първоначален проект е напълно функционален и че тези глупави колони са били абсолютно ненужни.

Ако можете да демонстрирате физически някаква ваша идея, повече няма да е необходимо да

убеждавате опонентите си. Те ще могат да видят вашите постижения с очите си, което несъмнено е много по-въздействащо дори и от най-красноречи- вите излияния.

Веднъж Никита Хрушчов бил принуден да прекъсне речта, в която той изобличавал престъпленията на сталинския режим, защото от залата някой се провикнал възбудено: „Нали самият вие бяхте един от най-близките сътрудници на Сталин? Защо тогава не го спряхте?“ Хрушчов очевидно не успял да забележи кой от присъстващите си позволил да го прекъсне, затова изкрещял сърдито от трибуната: „Кой го каза?“ Нито една ръка не се вдигнала. След няколко секунди напрегната тишина Хрушчов продължил с много по-спокоен тон: „Е, сега вече ви стана ясно защо не го спряхме...“ Вместо да се впусне в разгорещен спор и да обяснява какво би се случило на всеки, който би дръзнал да се опълчи срещу Сталин, генералният секретар на КПСС само припомнил нагледно за сковаващия страх от откровено споделяне на мнения по времето на свирепия сталински терор. Това обяснение се оказало толкова красноречиво, че повече никой не се обадил.

Един от най-силно въздействащите методи за убеждаване е да се прибягва до внушения с помощта на символи. Силата на символите - знамена, реликви, мощи, митични предания или паметници, посветени на някакво вълнуващо събитие - е в това, че всеки може да проумее какво искате да кажете, без да се наложи да отроните дори една дума. През 1975 г., Хенри Кисинджър бил ангажиран като представител на дипломацията на САЩ в изключително трудни преговори, посветени на предложението Израел да върне част от Синайския полуостров, завладян от него във войната от 1967 г. Внезапно Кисинджър заявил, че напуска заседанието, защото бил преуморен от безплодните прения и защото искал да отдъхне за малко, като се усамоти сред природата - някъде, където можел да се наслади на приятен пейзаж. Държавният секретар посетил развалините на древната крепост Масада, добре известна на всички жители на Израел като мястото, където се самоубили седемстотин евреи през 73 г. след Христа, за да не попаднат в ръцете

вал, а сега, когато вече бил върховен господар над живота и смъртта на всички египтяни, те падали ничком още преди той да се появи в тройната зала. Така Ама- зис убедил своя народ, че трябва да го почита като свой единствен вожд и господар.

„ИСТОРИИ“, ХЕРОДОТ, V ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

БОГ И АВРААМ

Бог се заклел, че няма да вземе душата на Авраам, докато той сам не пожелае да умре и не помоли Бога да се смили над него. Когато Авраам стигнал до преклонна възраст и Бог решил, че наб- лижава денят, в който ще трябва да прибере душата му в Рая, той изпратил един от сво- ите ангели, само че преобразен като немощен старец. Старикът се до- тътрил едва-едва * до прага на Авраа- мовия дом и зашептял едва чуто: „О, Аврааме, ще ми дадеш ли един

залък от твоя хляб, иначе може да умра от глад, тук, пред твоя дом...“ Авраам го огледал изпитателно от главата до петите. „Хм, като те гледам колко си зле, май че ще е по-добре да умреш, вместо да се мъчиш все така! “ Авраам винаги държал у дома си запас от храна за всякакви странници и за гостите си. Подал на стареца една паница с чорба с много късове месо и с натопени в нея залци хляб. Старикът приседнал на прага, за да се нахрани. Преглъщал трудно, с мъка, ръцете му треперели, дори изпуснал един залък на земята. „О, Аврааме" - рекъл странникът, - моля те, помогни ми да заситя глада си!“ Авраам поел паницата и я поднесъл към сгърчените устни на стареца. Но чорбата само се стичала надолу по брадата му и по дрипавата му риза. „На колко години си, човече?“, полюбо-

на преследващите ги римски войски. Цял Израел веднага проумял безмълвното послание на Кисин- джър - той косвено обвинявал еврейските политици, че ако не коригират становището си, може отново да се стигне до масови самоубийства. Израелският политически елит, разбира се, не променил становището си, но мнозина се замислили по-сериозно върху опасностите, подсказани от нямото предупреждение, отправено от Хенри Кисинджър. Символичните действия понякога могат да постигат изключително силно емоционално въздействие.

Когато се стремите към властта или сте загрижен да опазите постигнатото досега, винаги трябва да търсите не само преки, но и косвени пътища. И да обмисляте внимателно плановете си за предстоящите сражения. Ако в дългосрочен план няма да има голямо значение дали ще се съгласи или не с вас вашият опонент - или ако той така или иначе с течение на времето или благодарение на своя опит ще проумее по-късно вашите твърдения, - тогава не си губете времето и силите да го убеждавате.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си как се поклаща ритмично люлката - нагоре и надолу, а после отново надолу и накрая пак нагоре. Не ви ли прилича по нещо на хората, увлечени в разгорещен спор, в който нито едната страна не може да спечели превес? Оставете ги да се люшкат насам-натам, докато най- после паднат на твърдата земя.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Никога не се впускайте в спорове. Обществото не обича дискусиите. Обществото се интересува само от крайните резултати.“

БЕНДЖАМИН ДИЗРАЕЛИ (1804-1881 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Устно излаганите аргументи се използват много често в царството на властта - например, за да отвличате вниманието на опонента и за да прикривате действителните си намерения при опити за измами, или пък ако ви обвинят, че лъжете, и ви се наложи да се оправдавате и оневинявате.

Тази техника е спасила кожата на не един или двама от изпечените мошеници. Веднъж граф Виктор Лустиг - един от най-ловките мошеници, които светът е познавал - продал на десетина наивници едно от своите остроумни технически приспособления, рекламирано от него като автомат за копиране на монети. Когато разбрали, че са били изиграни, жертвите не се решили да съобщят в полицията, понеже не желаели скандалът да се раздухва. Но се намерил един, който не искал да се примири със загубата на десет хиляди долара - това бил шерифът Ричардс от Ремсен, Оклахома. След упорито издирване той попаднал на следите на Лустиг и една сутрин го заловил в един чикагски хотел.

Лустиг чул почукването на вратата. Когато я отворил, към гърдите му се насочило дуло на револвер. „Какъв е проблемът?“, възпитано запитал Виктор. „Ти си проблемът, кучи сине!“, креснал шерифът: „Сега ще ти тегля куршума! Измами ме ти с гадната си кутия!“ Лустиг се престорил на крайно изненадан. „Искате да кажете, че моят монетен автомат не работи?!“ „Много добре знаеш, че не работи!“, троснато отвърнал шерифът. „Но това е невъзможно. Трябва да работи, при това безупречно. Сигурен ли сте, че не сте допуснал някаква грешка?“ „Направих всичко, което ми бе обяснил.“ „Не, сигурно някъде нещо сте сбъркал“, продължил да упорства Лустиг. Спорът навлязъл в задънена улица, но най-важното било, че обърканият шериф спуснал надолу дулото на револвера.

Следващата стъпка на измамника била да премине към втората фаза от своята тактика за оборване на опонента само чрез словесни аргументи. От- лично подготвен за всякакви бъркотии, Лустиг разполагал с внушителен набор от сложни обяснения за всички технически проблеми, които биха могли

питствал Авраам. Старецът му отговорил - оказало се, че той не бил кой знае колко по- стар от самия Авраам. Авраам удивено възкликнал: „Господи, моля те, вземи ме при себе си! Не искам да дочакам годините на този старец, не искам да изпадам до неговото злочесто състояние!"

Господ не го накарал да чака много дълго, защото побързал да прибере душата му.

СТАРИЯТ ЗАВЕТ, БИТИЕ, 9, 21-27

да възникнат при експлоатацията на неговото „удивително съоръжение“. С всяка измината минута шерифът ставал все по-объркан и желанието му да спори ожесточено се изпарявало невъзвратимо. „Вижте какво ще направим сега, мистър - делово му предложил невъзмутимият мошеник.

- Аз ще ви върна парите още сега, на минутата, освен това ще ви дам още един безплатен комплект с пълни и изчерпателни технически инструкции за опериране със съоръжението, но ако и това не помогне, лично ще се появя в Оклахома, за да отстраня всички евентуални повреди или неизправности. Така че няма начин да останете излъган в очакванията си.“ Шерифът с радост се съгласил с това предложение. За да задоволи напълно претенциите на разгневения клиент, Лустиг извадил от сакото си една пачка със стодоларови банкноти и я подал на шерифа, посъветвал го да се успокои с едно питие долу, в бара на хотела, след което му пожелал приятен уикенд в Чикаго. Успокоен и леко засрамен от шумната разправия, шерифът напуснал хотела. През следващите няколко дни Лустиг всяка сутрин проверявал колоните с криминалната хроника във всички местни, щатски и федерални вестници. Най-после попаднал на това, което очаквал да намери - съобщение за ареста на шерифа Ри- чардс, обвинен в разпространяването на фалшиви долари. Възмущението на обществото било безгранично - вече не можело да се вярва дори на пазителите на реда! Лустиг спечелил с помощта на хитроумно подбраните си аргументи и шерифът наистина повече не му досаждал.

З А К О Н

10

ПРОВАЛИТЕ МОГАТ ДА БЪДАТ ЗАРАЗИТЕЛНИ - ИЗБЯГВАЙТЕ НЕУДАЧНИЦИТЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Можете да пострадате сериозно от досег до чуждото нещастие - понякога емоционалните състояния могат да бъдат доста опасни, също като заразните болести. Възможно е да изпитате непреодолим стремеж да помогнете на някой нещастник, но с това да си навлечете само неприятности. Нещастниците като че ли са обречени да привличат зло- честините върху себе си и върху хората около тях.

Не е изключено и вие да пострадате. Вместо това трябва да се стараете да се сближавате с щастливи и преуспяващи личности.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

За да опита щастието си като танцьорка, Мери Джилбърт (родена в Лимерик, Ирландия) пристига в Париж през 1840 г. Приема артистичния псевдоним Лола Монтес (майка й е била от испански произход) и обявява, че е испанка и превъзходна изпълнителка на фламенко. След пет години обаче с кариерата й като танцьорка било свършено. За да преживее, тя става куртизанка и не след дълго се прочува като една от най-скъпо струващите в цял Париж „жрици“ на тази древна професия.

Само един мъж е в състояние да я върне на сцената - Александър Дюжарие, собственик на един от вестниците с най-голям тираж в Европа по онова време. Той лично подготвял колоните във вестника си, кои-

ОРЕХЪТ И КАМБАНАРИЯТА

Един орех бил отнесен от една сврака на върха на високата камбанария и останал заклещен там в една цепнатина. Нещастният орех започнал да се моли на стената на камбанарията да не го притиска толкова силно, за да не се счупи черупката му. „Моля те, помогни ми... След като не успях да остана сред зелените листа и яките клони на дървото, което ми даде живот, след като не мога да се върна на меката почва в дебелата орехова сянка, поне не ме изоставяй докрай! Опитах се да изплача болката си, когато бях затиснат в клюна на онази противна сврака. Дори се заклех, ако успея да се отскубна от нея, да не се оплаквам повече никога от злочестата си съдба. " След тези горещи молби стената се смилила и не сплескала ореха. Изминали много дни и месеци. Оре-

то били посвещавани на театралната критика. Лола решила да го очарова и покори. Грижливо проучила навиците му и узнала, че всяка сутрин той яздел. Самата тя яздела много добре, затова една сутрин поела по следите му и „случайно" налетяла на него. Скоро те двамата започнали всяка сутрин да яздят заедно и след няколко седмици Лола се преместила в апартамента му.

Отначало те двамата били много щастливи. С помощта на Дюжарие Лола Монтес започнала да възстановява славата си като танцьорка. Въпреки риска от скандал Дюжарие уведомил приятелите си, че през пролетта възнамерява да се ожени за нея. (Лола така и забравила да му спомене, че се била омъжила за някакъв англичанин още когато била на 19 години.) Независимо че Дюжарие все така пламенно я обичал, с Лола Монтес не му провървя- ло - точно тогава щастието му изменило и кариерата му започнала да залязва. Дори най-влиятелните му приятели започнали да го избягват.

Една вечер той бил поканен на прием, за който се знаело предварително, че ще присъстват най-за- можните млади и неомъжени господа в Париж. Лола го помолила да я вземе със себе си, но Дюжарие й отказал. Това било първото им скарване. На приема Дюжарие прекалил с питиетата и обидил един от най-уважаваните театрални критици - Жан-Ба- тист Розмон дьо Бовалон, вероятно заради нелас- ково изказване на прочутия критик по адрес на Лола. На следващата сутрин Бовалон изпратил при Дюжарие секундантите си, за да се уговорят за предстоящия дуел. Всеизвестно било умението на Бовалон да борави с пистолетите. Дюжарие се опитал да поднесе извиненията си, но не успял да избегне дуела, който завършил трагично за него. Така загинал един от най-обещаващите млади мъже от висшето общество на Париж. Безутешната Лола веднага напуснала френската столица.

През 1846 г. Лола Монтес се озовала в Мюнхен, където решила да очарова и завоюва сърцето на баварския крал Лудвиг I. Скоро разбрала, че най-лесно ще се добере до него с помощта на неговия адютант граф Ото фон Рехберг, известен с привързаността си към обаятелните млади дами. В

един прекрасен пролетен ден, когато графът закусвал на терасата на едно кафене в парка извън града, Лола се появила на седлото на коня си, „случайно“ изхвръкнала от седлото и се озовала точно пред стола на граф Рехберг. Графът веднага й се притекъл на помощ. Останал в захлас от чара й и скоро след това обещал, че ще я представи на крал Луд-
виг.

Рехберг наистина й уредил аудиенция, но когато тя пристигнала във фоайето до приемната на монарха, успяла да чуе как кралят обяснявал на камериера си, че е прекалено зает да приема някаква непозната чужденка. Лола енергично отблъснала камериера, който се опитал да й препречи пътя и нахлула в кабинета на Негово величество. В бързината се разкъсало деколтето на роклята й (заслугата може да е била на камериера, обаче злите езици упорито настоявали, че е дело на тази дръзка авантю- ристка от някакво затънтено ирландско градче). Най-важен бил крайният ефект - Лола се появила пред краля с полуразголени гърди. Всички били зашеметени, но най-вече кралят. Само след петдесет и пет часа тя се появила на сцената на баварската опера. Представленията й били пълен артистичен провал, обаче това не смутило краля, който продължавал да й урежда още ангажименти.

Според собственото му признание Лудвиг бил „омагьосан“ от Лола. Започнал да се появява сред висшето общество с Лола под ръка. Купил й луксозен апартамент на един от най-представителните булеварди в Мюнхен и го обзавел „по царски“. Въпреки че бил известен като скъперник, кралят започнал да отрупва своята метреса с подаръци. Дори прописал стихове, за да запечата възхищението си от нея. Буквално само за една нощ от никому неизвестна чужденка тя се издигнала до кралска фаворитка, обкръжена от разкош и блясък.

Ала тогава Лола започнала да губи чувството за мярка. Един ден, когато излязла сама на езда, пред нея се появил на кон някакъв възрастен благородник. Пътеката била тясна, мъжът видимо не бързал и тя се подразнила, че не може да го задми- не. Побесняла от гняв и го нашибала с камшика си. При друг случай тя излязла с кучето си, но забрави-

хът дал живот на ново дърво, което неуморимо растяло все по-буйно. След години клоните започнали да се провират през всички отвори, а корените запълвали всички възможни цепнатини в основите на високата камбана- рия. След още няколко години орехът вече се извисявал над върха на кулата. Старата камбанария бавно, но неотклонно се разрушавала. Сте- ната, която навре- мето била приютила нещастното орехче, сега горчиво съжалява за лекомислието си, но вече било безвъзвратно късно. Така се стигнало до деня, в който високата камбанария рухнала и сега от нея са останали само развалини.

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ (1452-1519 г.)

Навремето Си- мон Томас бил прочут лекар. Спомням си какво се случи, когато го срещнах един ден в дома на богат старец, болен от туберкулоза. Докато споделяше мислите си за лечебните процедури, лекарят заяви на пациента, че съвсем съзнателно ме бил поканил да го придружа. За болния старец било много здравословно да гледа свежото ми юношеско лице, младежкия блясък в очите ми, приветливата ми невинна усмивка и въобще цялата жизненост, която се излъчвала от тялото и от лицето ми. Състоянието на пациента можело само да се подобри от досег с хора като мен, които се радват на цветущо здраве. Странно обаче... защо забрави да добави, че в същото време моето здраве може да се влоши.

МИШЕЛ ДЬО МОН- ТЕН (1533-1592 г.)

ла да му сложи кожения ремък. Кучето се нахвърлило върху някакъв минувач, но вместо да помогне на непознатия човек, тя също се нахвърлила върху него с ремъка в ръка. Подобни инциденти възмущавали иначе флегматичните баварци, но Лудвиг твърдо я защитавал и дори се разпоредил да й предоставят баварски паспорт. Кралският антураж напразно се опитвал да му обърне внимание върху опасностите, които криела тази връзка, но най-разпалените критици на бърза ръка трябвало да се простят с постовете си в двореца.

Докато баварците, които дотогава обичали краля си, сега все повече охладнявали към него, Ло- ла била провъзгласена за графиня, сдобила се с личен дворец и започнала да се намесва в политиката, като си позволявала да съветва краля по най-дели- катните държавнически дела. Постепенно се превърнала в първостепенната политическа фигура в цялото кралство. Нейното влияние върху министрите се засилвало с всеки изминал месец, дори успяла да заплаши неколцина от тях с незабавна оставка. В резултат избухнал бунт и смутовете залели кралството. Бавария, която доскоро се радвала на цветущ мир, била пред. прага на гражданска война. Студентите дори съчинили закачлива песничка с припев: „Разведи се с Лола!“

През февруари 1848 г. Лудвиг I повече не можел да удържа натиска на поданиците си. С огром- на скръб той заповядал на Лола веднага да напусне Бавария. Тя се подчинила, но едва след като събрала парите, които била раздала като заеми на видни представители на местната аристокрация. Но метежите продължили и през март крал Лудвиг I бил принуден да абдикира.

Лола Монтес се преместила в Англия. Повече от всякога тя се нуждаела сега от представителност и въпреки че си оставала омъжена за онзи англичанин отпреди толкова много години, тя насочила цялото си внимание към Джордж Трафърд Хелд - обещаващ млад офицер, син на влиятелен адвокат. Младежът бил пленен от нейното обаяние, въпреки че бил с десет години по- млад от нея и че можел да избира дама на сърцето си сред най-очаровател- ни- те девойки на висшето общество в Англия. Ожени-

ли се през 1849 г. Скоро тя била обвинена в двубрачие, но успяла да избегне наказанието, защото избягала заедно с втория си съпруг в Испания. Там започнали да се карат жестоко и дори веднъж Лола го нападнала с кинжал в ръка. Накрая се стигнало дотам, че тя била принудена да се раздели с него. Щом се върнал в Англия, Хелд с удивление открил, че вече нямал право да служи отново като офицер на Нейно величество. Низвергнат от надменната английска аристокрация, той се преселил в Португалия, където заживял в окаяна нищета. След няколко месеца загинал съвсем млад при едно лекомислено навлизане в бурния океан с малка спортна лодка.

Няколко години по-късно банкрутирал издателят, който публикувал автобиографията на Лола Монтес.

През 1853 г. Лола се преместила в Калифорния, където срещнала Пат Хил. Омъжила се за него, но и с него продължили безкрайните скандали, характерни за всяка от предишните й връзки. Оставила Пат Хил заради някакъв друг мъж. Пат Хил се пропил и изпаднал в дълбока депресия, която не го напуснала до смъртта му - четири години след раздялата с фаталната Лола. Умрял сравнително млад.

Малко преди да навърши четиридесет и пет години, Лола раздала тоалетите си и бижутата си, защото решила да потърси утеха от Бога. Обикаляла цяла Америка, за да чете лекции на религиозни теми, облечена само в бяло, с бяла шапчица, напомняща ореол. Починала две години по-късно, през 1861 г.

ТЪЛКУВАНЕ

В началото на всяка своя любовна авантюра Лола Монтес покорявала мъжете с дързостта си и с чара си, но след това влиянието й върху тях не било само сексуално. Любовниците й оставали завинаги покорени от силата на характера й. Мъжете като че ли били поглъщани от водовъртежа, който тя завихряла около себе си, и оставали смаяни от нейния темперамент, объркани и лишени от всички до-

За много неща може да се каже, че са заразни. Заразна може да бъде дори и сънливостта, а също и прозявката. Ако сте въвлечен в сериозна военна кампания, при която противникът непрекъснато премества войските си - а това винаги е ясен знак, че се готви да ви нападне, - не изпадайте в паника. Това е най-лошото, което може да сторите. По-добре е да се преструвате, че сте абсолютно спокоен - така врагът ще се зарази от вашия пример и ще се успокои. Ще го заразите със своето безгрижие така, както можете да заразите някого със склонността си към пиенето. Заразителна може да бъде дори скуката, а даже и слабостта на характера.

„КНИГА НА ПЕТТЕ ПРЪСТЕНА“, МИЯМО- ТО МУСАШИ, XVII ВЕК

Не правете грешката да. преценявате някой глупак като по-умен, отколкото е всъщност, дори и да ви оказва най-високи почести, или да се обявява за най-благочестивия и най-скромния поданик. Не общувайте с глупаци, особено с онези, които се смятат за умници. Те, разбира се, никак няма да останат доволни от това, че ще ги пренебрегвате. Сближавайте се само с хора с прославено име, защото така ще се увеличи и вашата слава. Не сте ли виждали какво се случва, когато се смеси суса- мено масло с розово масло? Всеки човек, вдъхнал от аромата, няма да си спомни за мириз-мата на сусамено- то масло, а ще възкликне възторжено: „Как хубаво ухае розовото масло!“

„ОГЛЕДАЛО ЗА ВЛА-ДЕТЕЛЯ“, КАЙ КАУС ИБН ИСКАНДАР, XI ВЕК

сегашни опори, крепящи се единствено на силата на емоциите, които тя умеела да събужда в сърцата на мъжете по-добре от всички свои съвременнички.

И както при всяка заразна болест, така и при Лола Монтес проблемите се редували в неспирен, шеметен ритъм. Присъщата й неуравновесеност се предавала неволно и на нейните партньори. Те се оказвали въвлечени в кълбото на нейните проблеми, преизпълнени с желание да й помогнат, защото били влюбени до полуда в нея. Именно това е критичният момент в нейната диагноза - всъщност никой на този свят не можел да помогне на Лола Монтес. Проблемите й били прекалено сериозни. След като поредният любовник се е решавал да направи фаталната стъпка и да се заеме с уреждането на вечните затруднения, съпътстващи нейното битие, с него било свършено и нещастникът не след дълго затъвал в безкрайни кавги с темпераментната си любовница. Заразата се разпростирала върху семейството му и приятелите му, а при крал Лудвиг I била засегната цяла Бавария. Единственото решение било да скъса с Лола завинаги, за **да** не страда жестоко и безутешно.

Такива странни личности, обречени да разнасят зараза със себе си, където и да отидат, се срещат не само сред жените - половата принадлежност тук няма нищо общо. Всичко започва от тяхната вътрешна нестабилност, която неминуемо избива навън и поразява най-близките. До известна степен тази пъстра емоционална картина наподобява желанието на някои пси- хичноболни индивиди да рушат всичко около себе си. Може да посветите целия си живот в изучаването на безграничното разнообразие на вариациите на тази проказа, но по-добре ще е за вас да не си пилеете времето. Само научете най-ценния урок - ако заподозре- те, че някой или някоя особа крие в себе си подобна зараза, не се опитвайте да завързвате контакти, не се оставяйте да бъдете въвлечени в безплодни спорове, нито пък се опитвайте да предлагате помощта си. Не е разумно също да запознавате подобна личност с ваши близки, защото и тогава ще се окажете забъркан в доста неприятни истории. Избягвайте тези досадни личности, ако не желаете да страдате от последиците, които няма да закъснеят.

„Ето го там - Касий - мършав, гладен, ненаситен.
Прекалено много мисли май крие той зад челото си...
Такива като него никога не са сърдечни, прями, честни.
Искат само да надскочат ръста си двойно, че и тройно.
И заради това са опасни за всички, щом ги доближават. “

„ЮЛИЙ ЦЕЗАР“, УИЛЯМ ШЕКСПИР (1564-1616 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Неудачниците, заставени от съдбата да се озоват в ситуациите, които не подлежат на никакъв контрол, всъщност заслужават да им се помогне. Не случайно те привличат симпатиите ни по някакъв странен начин, който здравият разум никога няма да може да си го обясни. Ала има и друга категория хора, които не са родени нещастни, нито са обречени на вечни провали. Ще бъде забележително постижение, ако им помогнем да се изправят на крака, ако можем да променим поне част от навиците им, само че за съжаление се случва точно обратното - те ни влияят много по-силно, отколкото ние на тях. Те променят нашите навици, а не ние техните. Причината е проста - всички хора са извънредно податливи на своите настроения и чувства.

Неизлечимо нещастните и емоционално неустойчивите притежават „дарбата“ да заразяват всички около себе си с настроенията си, понеже техният емоционален живот е невиждано напрегнат и пред тях всички останали са просто скучни и безцветни. Те често обичат да се представят за жертви, което отначало ни пречи да проумеем, че всъщност самите те са главният източник на всичките си беди. За жалост, още преди да успеете да си изясните цялата картина, вие вече ще бъдете поразен от заразата.

Много е важно да проумеете следното: ако сте въвлечен в игрите около властта, неминуемо ще ви се наложи да се сблъскате с личности с особено, дори неустойчиво поведение. Рискът да се сближите с подобни „заразни“ индивиди ще има като последица загубата на значителна част от времето и силите ви заради опитите да се опазите от тяхното пагубно влияние. Ще страдате не само заради вътрешните ви противоречия, които ще нарушават душевното ви спокойствие, но и заради неодобрението на вашите близки. Затова никога не бива да подценявате опасността от такива „душевни острозаразни болести“.

Носителите на заразата могат да бъдат от най-различни категории, но може би най-коварни са вечно недоволните, хронично амбициозните, винаги намръщените особи. Касий, главният заговорник срещу Гай Юлий Цезар, не е бил на себе си заради завистта, породена от бляскава

та кариера на Цезар. Той просто не е можел да понася някой да го превъзхожда. По всяка вероятност Цезар е доловил тази мрачна особеност в характера на Касий, защото го е лишил от званието предводител на претори- анците и вместо него е назначил Брут на този много престижен пост. Касий побеснял от гняв и неговата омраза към Цезар сега прераснала в патологич- но озлобление. Самият Брут, ревностен републиканец, е ненавиждал дикта- торските методи на Цезар, но все пак е бил склонен да изчака, защото след смъртта на Цезар първата роля в републиката щяла да бъде отредена именно на него - понеже бил осиновен син на Цезар. Обаче Касий успял да го зарази със своята отровна злоба, като неспирно му нашепвал за прегрешенията на Цезар. Така започнала голямата трагедия, довела до кръвопролитна гражданска война. Колко ли нещастия биха били избягнати, ако Брут би съумял да се опази от силата на тази злокобна зараза?

Срещу тези психични инфекции има само едно ефикасно средство - ка- рантината. Само че, когато си изясните проблема, може би ще е много къс- но за противодействие. Някоя достойна потомка на Лола Монтес ще ви завърти главата благодарение на изумителните си качества - физически, емоционални и психически. Обикновено, за да бъдете омагьосан, не е достатъч- но изкусителката да притежава особености само в едната от тези три категории. Или някой нов Касий ще ви замае ума със замисъла си да бъде убит държавният глава. Как да се предпазвате от подобни смъртоносни вируси? Отговорът се крие в усъвършенстването на вашите способности да отгатвате скритите помисли на хората и в подобряването на уменията ви да си представяте последиците, които ще ви очакват, ако се поддадете на нечие зловредно влияние. Носителите на заразата могат да бъдат разпознавани чрез злото, което те причиняват на най-близките си хора, а дори на самите себе си. Важен показател е и тяхното бурно минало, дългата поредица от прекъснати връзки - интимни, приятелски или професионални, нестабилната им кариера, буйният им характер, - въпреки че в много случаи именно изблиците в тяхното поведение изглеждат във вашите очи толкова обаятелни и главозамайващи. Щом уловите тези признаци, бягайте като дявол от тамян. Най-важното - потискайте надигащите се в сърцето ви жалост и състрадание. Въобще не се опитвайте да им се притичвате на помощ! Носителят на заразата няма да се промени нито на йота - но вие ще се промените, при това само във вреда за самия вас.

Но тази заразна болест има още една страна, която е не по-малко опас- на, ала поне е по-лесна за разбиране: има хора, които притежават дарбата да привличат щастието дори само с приветливостта си, интелигентността си и със способността си да се радват на живота. Те са неизчерпаем източник на наслади и развлечения и вие само ще спечелите, ако общувате с такива щастливци, защото не е изключено да споделите с тях техния успех.

Това правило не е валидно само до приятната външност или професионалните успехи. Всички положителни качества на индивида могат да влияят върху околните. Маркиз Дьо Талейран се е замесвал в какви ли не

заговори, обаче не се е намерил някой, който да оспори, че от всички французи никой не е притежавал по-силно изразено аристократично очарование, елегантност и мъдрост от него. Това може би се е дължало на факта, че той е произхождал от една от най-старите благороднически фамилии в страната и въпреки че е вярвал в демокрацията и е поддържал републиката, маркизът е съумял да опази аристократичните си маниери. Съвременникът му Наполеон I е бил пълна негова противоположност - с доста скромен произход, от далечната глуха Корсика, лишен от усет за такт и грациозност, а на моменти - дори нетърпимо избухлив.

Никой не е ценил Талейран повече от самия Наполеон. Императорът е завиждал на своя министър за умението да печели хората, да омайва дамите с остроумието си. Заради това той се е стремял да го задържи, колкото е възможно по-дълго до себе си с надеждата да попие част от културата, излъчвана от прочутия дипломат. Няма съмнение, че с течение на времето Наполеон доста се бил променил. Успял е да оглади доста от ръбестите черти в характера си поради непрекъснатите си контакти с маркиз Дьо Талейран.

Използвайте положителната страна при тази емоционална осмоза, ако искате да спечелите редица предимства пред съперниците си. Ако например по рождение вие сте личност с мрачен характер, никога няма да можете да прекрачите определени бариери - това е привилегия само на широко скроените хора. Но ако се запознаете с по-приветливи хора, те неминуемо ще ви въздействат, ще ви помогнат да се освободите от задръжките си. Ако сте беден, няма да е зле да потърсите по-осигурени материално приятели. Ако сте склонен към самоизолация, най-добре ще е да се сдружите с по-общителни личности. Избягвайте сближаването с тези, които притежават същите недостатъци, с каквито вие сте наказани от съдбата - те само ще задълбочат проблемите ви. С една дума, най-ра- зумно е да се опитате да създавате връзки само с хора, които могат да ви въздействат в положителна насока, независимо за каква точно насока става дума. Ако превърнете този съвет в свое ръководно правило, ще спечелите много повече, отколкото, ако изпробвате всички лекарства, открити досега от медицината.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си вирус на някоя острозаразна болест. Всъщност той е невидим, но именно заради това навлиза без предупреждение през порите на кожата ви, след което потайно се размножава вътре в тялото ви. И преди да научите, че сте жертва на инфекцията, тя вече е завладяла повечето от вашите тъкани и органи.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да се научите да разпознавате щастливите хора, за да можете да попадате в тяхната компания така, както трябва да познавате отдалеч и нещастните, за да ги избягвате грижливо. Нещастието обикновено е грехът на глупаците, които много лесно могат да ви заразят с тази болест, пък и каква полза ще имате от общуване с.глупаци? Никога не отваряйте вратата си пред нито един от тези нещастници, защото след първия от тях ще се довлекат още мнозина... Не бива да страдате заради чуждото нещастие.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Този закон е един от малкото закони в науката за спечелването на властта, при който няма никакви изключения. Неговото приложение е универсално. Нищо няма да спечелите, ако *се* събирате с хора, които ще ви заразят с тяхното нещастие - сила, власт и успех можете да заимствате само от личности, които са силни, властни и преуспели. Ако не спазвате този закон, ще си изпатите жестоко.

З А К О Н

11

НАУЧЕТЕ СЕ ДА ПРЕВРЪЩАТЕ ХОРАТА ОКОЛО ВАС В ПОКОРНИ СЪЗДАНИЯ, ЗАВИСЕЩИ ОТ ВАШАТА ВОЛЯ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

За да опазите своята независимост, винаги трябва да сте необходим и търсен от другите. Колкото повече се нуждаят от вас, толкова по-свободен ще бъдете. Накарайте хората да зависят от вас за тяхното щастие и просперитет и тогава няма да има от какво да се страхувате. Никога обаче не бива да им давате възможност да станат толкова опитни и самостоятелни, че да престанат да се нуждаят от вашите способности.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Някъде през Средновековието един наемен воин или кондотиере, чието име не е запазено в хрониките, успял да спаси град Сиена от нашествието на чужд агресор. Жителите на Сиена се чудели как да му се отблагодарят. Никакви парични суми, никакви почетни звания не им се стрували достатъчно възнаграждение в сравнение с опазването на свободата на града. Градските първенци замисляли да го обявят за княз на града, ала по-късно решили, че и това няма да се окаже достатъчно. „Тогава ще е по-добре да го убием и да го провъзгласим за светец - покровител на града!“, нагло заявил един от градските старейшини. Така и сторили.

БАСНЯТА ЗА ДВАТА КОНЯ

Два коня мъкнели тежки товари по стръмна пътека. Предният пристъпвал по-живо, докато вторият се тътрел едва-едва. Ездачите решили да прехвърлят част от товара на задния кон върху седлото на предния. След като му олекнало, задният кон рекъл на първия: „Така ти се пада! Сега ще плувнеш в пот от тежестта. Колкото повече товар мъкнеш на гърба си, толкова повече ще страдаш.“ Когато стигнали до крайпътния хан, собственикът рекъл: „Защо да храня два коня, когато само един мъкне товара? По-добре да дам всичкия зоб на единия, а другия да заколя - от кожата му все ще спечеля нещо...“ И го сторил.

ЛЕВ ТОЛСТОЙ (1818- 1910 г.)

Граф Карманьола бил един от най-смелите и най-прославени кондотиери. През 1442 г., когато бил в напреднала възраст, той се поставил в служба на град Венеция —точно в разгара на ожесточената война с Флоренция. Но по-късно получил заповед да напусне зоната на бойните действия и да се върне във Венеция. Като всенароден любимец той бил посрещнат с най-високи почести. Вечерта дожът на Венеция го поканил на вечеря , в разкошния Палат на дожите. По пътя към двореца обаче графът забелязал, че въоръжената свита не го води по познатия маршрут към двореца. След като зад гърба му останал прочутият Мост на въздишките, той внезапно се досетил накъде го водят — към тъмницата. Там набърже му прочели скалъпените обвинения, а на следващия ден го обезглавили на площада Сан Марко, пред ужасената тълпа, която така и не можела да си обясни защо съдбата му се променила така драстично.

ТЪЛКУВАНЕ

Мнозина от прочутите кондотиери от ренесансова Италия са имали същата ужасна съдба като светецът - покровител на Сиена, или граф Карманьола. Те са се сражавали в десетки битки за своите господари само за да дочакат меча на палача, отровата или кинжала. Проблемът не бил свързан с неблагодарността, а с това, че тогава имало прекалено много наемници и никой от тях не бил незаменим. Така че нищо не струвало на градските управници да се отървават от най-неудобните. Междувременно всеки наемник с течение на годините ставал все по-алчен и по-нескромен в претенциите си. Много по-удобно за градските търговци било да се откажат от услугите им и да потърсят по-млади, по-послушни и най-важното - по-евтини наемници. Това обяснява трагичната гибел на граф Карманьола, който станал недопустимо самостоятелен и самоуверен. Дори започнал да си въобразява, че властта му е непоклатима, но не се погрижил да превърне тази илюзия в реалност.

Такава е съдбата на тези, които не могат да станат жизнено необходими за другите властници.

Рано или късно се появява някой, който може да върши същата работа, при това по-млад, с по-све- жи сили, по-евтин и не толкова застрашителен.

Ще бъде много добре за вас, ако можете да станете единственият, който може да се справя с даден клас от задачи - само тогава съдбата на тези, които ви наемат да им служите, ще бъде така тясно сплетена с вашата, че те никога няма да помислят дори да се отърват от вас. В противен случай ще ви се наложи да прекосите вашия Мост на въздишките.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Ото фон Бисмарк става депутат в пруския Райхстаг през 1847 г. - едва тридесет и две годишен, без да има приятели или съюзници, на които да разчита в трудни моменти. Разочарован от повечето от съвременниците си, той решил да не търси подкрепа от другите депутати, независимо дали са с леви или с десни убеждения, нито от министрите, нито пък от простолюдието. Бисмарк преценил, че има смисъл да разчита единствено на подкрепата на краля - Фредерик Вилхелм IV. Този избор на пръв поглед бил странен, защото по онова време кралят съвсем не бил много влиятелен на пруската политическа сцена. Нерешителен по характер, той непрестанно отстъпвал пред либералите в Райхста- га, дори подкрепял точно тези тенденции в политиката, които Бисмарк искрено ненавиждал. Но това не попречило на Бисмарк да се стреми да се сближи с краля. Когато другите депутати упреквали краля, че е прекалено инертен, единствен Бисмарк се изправял в негова подкрепа.

Накрая, през 1851 г., всичко си дошло на мястото: Бисмарк станал министър и се заел здравата за работа. Отново и отново убеждавал краля да се държи по-твърдо и да управлява с повече достойнство. Помагал му със съвети как да се справя с либералите, как да подпомага армията, с една дума - да върши всичко това, за което мечтаел самият Бисмарк.

През 1861 г. Фредерик умрял и на престола се

КОТКИТЕ, КОИТО ОБИЧАТ ДА СКИТОСВАТ

Тогава Жената се засмя и поднесе на Котката купата с мляко, след което й рече: „Е, ти си хитра почти колкото нас, хората, само че си забравила, че ние с теб се спазарихме, без да попитаме Мъжа и Кучето. Кой ги знае какво ще им скимне, щом се приберат в къщата... “ „ Че какво ме засяга това? - учудила се Котката. - Ако ми е запазено местенцето до огнището и ако мога да лоча топло млекце три пъти на ден, хич няма да ме е грижа какви ги вършат Мъжа и Песа!" И от този ден нататък всеки втори мъж не престава да замерва котките с каквото му попадне под ръка всеки път, щом котка се изпречи на пътя му, а кучетата ги преследват с пяна на уста, докато котките не се покатерят трескаво на най-

близкото дърво. Само че котките продължават да спазват своя дял от сделката — ловят мишките и са мили с децата, стига само децата да не ги дърпат за опашките. Или поне да не го правят прекалено силно и злобно. Но ако някое дете стори това или ако луната изгрее и нощта спусне своя черен плащ, котките излизат на разходка. Тогава котките се скриват сред мокрите цепеници, струпани зад къщите за печките, или се покатерват на мокрите притихнали покриви, за да размахват опашките си, докато мяучат провлачено.

„РАЗКАЗИ“, РЪДИАРД КИПЛИНГ (1865-1936 г.)

качил брат му Вилхелм I. Новият крал не обичал Бисмарк и не му се искало натрапчивият министър да се навърта прекалено често в тройната зала. Обаче наследил неблагоприятната ситуация, която през целия му живот измъчвала покойния му брат - множество врагове, които искали на пруския престол отново да седи слаб крал. Стигнал дотам, че обмислял дори абдикацията си, понеже осъзнавал неспособността си да се справи с опасната ситуация. Но Бисмарк успял да се нагоди и към новия крал - неотстъпно му давал подкрепа, окуражавал го, настоявал за енергични и смели действия. Постепенно кралят ставал все по-зависим от решимостта на Бисмарк да се громят противниците на силната кралска власт един по един и в края на краищата, въпреки антипатията си към прекалено енергичния министър, крал Вилхелм I бил принуден да назначи Ото фон Бисмарк за свой първи министър. Двамата често спорели ожесточено по всякакви политически дилеми - Бисмарк неизменно поддържал' консервативни позиции, - но кралят ясно осъзнавал колко много зависи властта му от този неотстъпчив политик. Всъщност външната политика на Прусия на практика се ръководела изцяло от нейния пръв министър.

Години по-късно упоритите усилия на Бисмарк се увенчали с успех - разпокъсаните германски държави най-после, след много векове, се обединили в една мощна държава под егидата на кралство Прусия. Сега бил ред на Бисмарк да се отблагода- ри на краля за назначаването му за пръв министър, като му поднесе короната като император на всички германци. Но както при досегашното пруско кралство, така и в новосъздадената германска империя отново всичките лостове на реалната власт останали в ръцете на Бисмарк - дясна ръка на императора, имперски канцлер и наследствен принц.

ТЪЛКУВАНЕ

Повечето от младите болезнено амбициозни политици, с каквито бил изпълнен политическият ландшафт на Германия през периода 1840-1850 г., се опитвали да придобиват все повече власт, като се присламчват към утвърдените властници. Бис-

марк обаче избрал съвсем друг подход. Според него било глупаво да се следват стъпките на силните на деня - нали те ще го смажат при първия удобен повод така, както дожът на Венеция на бърза ръка се справил с непокорния граф Карманьола. Никой държавник, ако е достатъчно силен, не желае да остава зависим прекалено много от друг политик. За всеки амбициозен начинаещ политик ще е много по-добре да потърси по-слаби господари, които постепенно да стават все по-зависими от него. Така вие ще станете тяхна опора, техен ум, тяхно оръжие. Тогава ще разполагате с огромна сила! Защото те ясно ще осъзнават, че ако се лишат от вашето сътрудничество, ще се изправят пред непреодолими трудности.

Светът се управлява от необходимостта. Хората рядко предприемат каквото и да било, освен ако нямат друг изход. Ако не сте нужен някому, той ще побърза да се отърве от вас още при първата удоб- на възможност. Но ако вие по-добре от другия познавате неписаните закони на властта и направите хората около себе си зависими от вас, ако можете да компенсирате тяхната слабост с вашия избор за „стомана и кръв“ (според любимия израз на Бис- марк), тогава вие ще станете незаменим —също както Бисмарк за пруското кралство. Ще можете да се възползвате от всички привилегии на властта и дори ще помогнете на господарите си да оцелеят, без обаче да поемате отговорностите, които са „привилегии“ само на коронованите особи.

> *„Мъдрият владетел трябва да мисли как да държи поданиците си в зависимост от него, независимо от останалите обстоятелства - само тогава поданиците ще бъдат покорни.* “

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Върховната власт се свежда до нещо много просто - винаги да можете да принуждавате хората да вършат само това, което вие желаете. Ако може-

БРЯСТЪТ И ДИВАТА ЛОЗА

Една млада и накипрена дива лоза, омаяна от собствената си хубост и от това, че растяла на воля, въобще не забелязвала стройния бряст, който се извисявал наблизо и напразно очаквал лозата да склони да обгърне мощното му стъбло. Лозата успяла да се издигне донякъде без ничия помощ, а след това се устремила нагоре и още по-нагоре крехките си клонки. Явно копнеела да му докаже, че може да расте нагоре и без неговата помощ. „Горкото самонадеяно храстче“ - промърморил брястът, - толкова е суетно и глупаво! Въобразило си, че може да расте съвсем само, без ничия подкрепа и сега ще похаби всичките си жизнени сокове за този ненужен листак, вместо да побърза да укрепи стъблото си. Няма

да се учудя, ако след ден-два я видя да се влачи безпомощно по земята, само че хората веднага ще довтасат, за да я изправят отново. Нали и те, хората, са като тази глупавичка лоза — опиянени от суетата, те са готови всичко да пожертват, само и само да се сдобият с показна независимост, което често им струва всичките им силици."

„БАСНИ", РОБЪРТ ДЪДСЛИ (1703-1764 г.)

те да постигнете това без насилие, без да наранявате околните, тогава ще бъдете непоклатими. Най-добрият начин за постигане на това достойно за завиждане положение е да направите другите зависими от вас. Тогава господарите ви няма да могат да решават проблемите без вашите услуги - за целта обаче вашият господар трябва да е по-слаб от вас, да не може да се справя с трудностите без помощта ви. Властелинът, ако ви одобри, с течение на времето ще ви иска нови и нови услуги. Той може да е слаб или поне неспособен да се справи без вашата помощ. Вие, разбира се, няма да пилеете напразно времето си, а ще се намесвате все по-активно във всичките актове на властта, за да си изградите толкова незаменимо положение, че за господаря да се окаже изключително трудно да ви намери заместник, или поне ще му коства доста време за целта. След като успеете да изградите подобни завидни отношения със силния или силните на деня, вие ще държите козовете в ръцете си, лостовете на властта, и ще можете още по-успешно да угаждате на господаря си, ала всъщност ще преследвате, макар и потайно своите цели. Това е класическият случай със силния държавен мъж, скрит зад короната на слабохарактерен владетел - служител на трона, който обаче в действителност диктува всеки ход на монарха. На Бисмарк не му се е налагало да изнудва Фредерик Вилхелм IV или Вилхелм I, за да постигне своето. Той само им обяснил, че ако не изпълняват съветите му, ще ги изостави насред бушуващите политически бури. Затова двамата братя - крале на Прусия, въпреки нежеланието си, през цялото си царуване стриктно са спазвали препоръките на железния канцлер.

Не е разумно да се окажете един от многото наивници, които лекомислено вярват, че крайната форма на властта е пълната независимост при вземането на решения. Властта неминуемо изисква да се заплитате в сложни взаимоотношения - винаги ще се нуждаете от другите, било като съюзници, било като послушни пионки или слабоволеви господари, които ще ви осигуряват удобен параван. На един абсолютно независим индивид може да му хрумне да живее в горска колиба - ще разполага с пълната свобода да влиза и излиза от колибата си, когато му скимне, ала няма да разполага с власт. Най-доброто, на което можете да се надявате, е другите да станат до такава степен зависими от вас, че да имате възможност да се наслаждавате на така наречената взаимнообратна независимост - вашата свобода ще се крепи на това, че вие ще сте им нужен.

Луи XI (1423-1483), един от най-хитрите крале на Франция, е имал

слабост към астрологията. Непрекъснато се консултирал със своя любимец - придворния астролог, до фаталния ден, когато астрологът предсказал, че след една седмица ще умре една от най-видните придворни дами. След като това зловещо предсказание се сбъднало, ужасеният Луи заподозрял своя астролог, че е убил дамата, за да докаже способностите като предсказател. Но съществувала и друга възможност - астрологът наистина да е бил надарен да предсказва бъдещето. И в двата случая на краля не му оставал друг избор, освен да заповяда да отрежат главата на любимия му придворен астролог.

Вечерта Луи поканил астролога в покоите си - на върха на най-високата кула в замъка. Но преди да се е появил астрологът, кралят наредил на стражата по предварително уговорен жест да грабне астролога и да го хвърли през прозореца, за да се разбие в камъните - на десетки метри под високата кула.

Астрологът се явил навреме, но преди да даде фаталния сигнал, кралят решил, че преданият звездоброец все пак заслужава един последен жест. Запитал го: „Нали винаги си се клел, че«за теб няма тайни в астрологията и че умееш по-добре от всеки друг да отгатваш каква ще бъде съдбата на хората? Можеш ли да предскажеш какво те очаква и колко дълго ще живееш?“

„Ще умра на третия ден преди кончината на Ваше величество, сир“, промълвил астрологът с нисък поклон. Кралят естествено така и не се решил да подаде фаталния сигнал. Само с една фраза умният астролог спасил живота си. До края на живота си Луи XI ревностно бдял над здравето на своя фаворизиран астролог - дори не по-малко отколкото за своето собствено здраве, - като му осигурявал достъп до най-опитните придворни лекари.

Астрологът надживял краля с няколко години, като с това опровергал способността си да предсказва, но доказал умението да тълкува загадките, с които ни отрупват всички властелини.

Това е красноречив пример за валидността на обсъждания тук модел: непременно трябва да се стремите силните на деня да станат зависими от вас. За да се отърват от вас, те са способни на всякакви ходове, могат да стигнат дори и до убийство. За един истински властолюбец смъртта на другите е само един от инструментите за опазване на властта му. Затова за всеки придворен винаги е било изключително ценно да съумее да си създаде ореол на несменяем пазител на короната. Но за да се постигне тази доста амбициозна цел, са необходими много умения, хитрост, ловкост и способност за творчески импровизации.

През Ренесанса най-голямата трудност за всеки художник или скулптор е била свързана с намирането на щедър и добронамерен покровител. Никой не се е справил с тази задача по-добре от Микеланджело - негов главен покровител е бил самият папа Юлий И. Въпреки това обаче гениалният скулптор и папата неведнъж са стигали До страхотни свади

заради различията им относно проекта за мраморната гробница на папата. Микеланджело дори напуснал Рим, твърдо решен никога повече да не работи за капризния Юлий II. Но за пълно удивление на всички от свитата на Негово светейшество папата лично поел по следите на Микеланджело, открил го в каменната кариера край Карера и започнал да го моли да продължи работата си в папската гробница. Папата прекрасно съзнавал, че скулпторът лесно можел да си намери друг богат покровител, докато той нямало къде да открие друг гениален ваятел като Микеланджело.

Не е задължително да притежавате таланта на Микеланджело - дос- татъчно е да притежавате умения, с които да изпъквате сред останалите. Но освен това трябва да създадете обстановка, при която винаги да можете да преминете на служба към друг господар или покровител, без обаче вашият досегашен господар да може лесно да намери друг изпълнител с талант, равносилен на вашия. Ако все пак не притежавате необходимите дарби, но поне умеете да създавате впечатление, че сте още по- способен, отколкото сте всъщност, ще успеете да заблудите вишестоящите, че те не могат без вас. Ако поне привидно владеете знанията и уменията, необходими за да се задържите на даден пост, за хората над вас ще бъде доста трудно да ви елиминират.

Именно това се подразбира, когато се говори за преплитането на съдбите: подобно на бръшлян вие се увивате около източника на властта, при това толкова плътно, че на този източник ще му струва немалко болезнени усилия да ви изтръгне от корен. Но ако не сторите всичко необходимо, за да се „усучете“ около господаря, друг ще го стори вместо вас, за да стане незаменим за силната личност, от която зависите както вие, така и вашият конкурент.

Един ден в кабинета на Хари Коун, президент на *Калъмбия Пик- чърс,* се появила възбудена група от негови подчинени. Годината била 1951 - в разгара на кампанията срещу комунистите в Холивуд, провеждана с пряката подкрепа на Комисията за антиамериканска дейност към Сената на САЩ (известна още като Комисията Маккарти). Чиновниците носели лоши новини: един от най-талантливите сътрудници на компанията, сценаристът Джон Хауард Лоусън, бил заклеймен от комисията като комунистически агент. Или трябвало да го уволнят начаса, или рискували да си навлекат гнева на комисията. Хари Коун не бил ревностен либерал, дори по-скоро клонял към десноориентираните републиканци. Всъщност най-много му допадал в политиката Бенито Мусолини - Коун веднъж го посетил в Рим и още пазел в кабинета снимката от тази паметна за него среща. Трудно можел някой да обвини Коун, че е прикрит комунистически агент. Но за искрено удивление на присъстващите Коун категорично отказал да уволни Лоусън. Не че се разтревожил да остане без добър сценарист - в Холивуд било пълно с добри сценаристи. Коун решил да задържи Лоусън само защото никой не можел по-добре от не

го да пише репликите на Хъмфри Богарт, а по онова време именно Бо- гарт бил звездата на *Калъмбия Пикчърс.* Ако би изхвърлил Лоусън от киностудията, Коун щял да разруши едно деликатно, създавано с години творческо сътрудничество, носещо милиони на компанията. Това се оказало за умния Коун много по-важно от неминуемия скандал с Комисията за антиамериканска дейност.

Хенри Кисинджър успял да оцелее въпреки многобройните кръво- пускания, извършени от Никсън в Белия дом, не защото той бил най-добрият дипломат, с когото разполагал президентът Никсън — имало и други специалисти по водене на деликатни преговори - или защото двамата държавници се обичали взаимно кой знае колко много, - дори напротив, едвам са се понасяли. Нито пък са споделяли общи оценки по най- важните политически проблеми на епохата. Държавният секретар Кисинджър оцелял само защото успял да се намеси в толкова много области на политическата активност, че неговото отстраняване би довело до хаос в регулирането на междудържавническите отношения. Микеланджело е разчитал на интензивността - по-точно на таланта си да се вдъл- бава все по-навътре в образа, докато Кисинджър се е отличавал със екс- тензивността си - с познания си в необикновено широк спектър на дейностите си. Постепенно тази негова позиция се е превърнала в извънредно силен коз в ръцете му. Това естествено му е помогнало да спечели много съюзници. Ако успеете да си създадете видно положение, всеки опит да се отърват от вас ще представлява потенциална опасност за противниците ви - ще пострадат безчет сложно преплетени връзки на взаимни зависимости. Все пак интензивната форма на овладяване на властта осигурява повече свобода на действие от другия метод - екстензивния, защото при зависимост от конкретен господар или от конкретна позиция във властта може да се гарантира повече сигурност.

За да принудите другите да станат зависими от вас, една от печелившите стратегии е да се доберете до техните тайни. Ако знаете тайните на другите, ако разполагате с информацията, която те за нищо на света не биха позволили да стане обществено достояние, вие ще обвържете завинаги съдбата си със съдбите на тези личности. И ще станете недосегаем. От незапомнени времена този, комуто е подчинена тайната полиция или секретната служба или както и да се нарича това зловещо ведомство, неизменен спътник на всяка власт, винаги е разполагал с реална власт - той е можел да сваля или да коронясва крале или президенти (както е в случая с Джон Едгар Хувър - основателя на ФБР и негов несменяем директор при седем президента). Само че този отговорен пост е свързан с толкова много несигурност и с мания за дебнене и заговори, че изгодите от подобна високопоставена длъжност често се оказват много по-малко от неприятностите. Ако бъдете лишени от елементарно спокойствие, за какво ви е власт, която ще ви донесе само проблеми и тревоги?

Още едно последно предупреждение: не си втълпявайте, че вашият

господар ще ви обикне само защото той е зависим от вас. Всъщност той през цялото време ще негодува срещу вас, ще се страхува от вас. Но както казва Макиавели, по-добре е да се страхуват от вас, отколкото да ви обичат. Чрез страх може да се управлява, но не и с помощта на любовта. Зависимостта от емоциите винаги е деликатна и несигурна, променлива както самата любов, както и приятелството. По-добре да принуждавате другите да зависят от вас - защото ще се страхуват да не се лишат от вашите дарби и усърдие, отколкото да се тревожат, че ще изгубят вашата любов.

АСОЦИАЦИЯ

Дивите лози се сплитат плътно по стъблата и клоните на съседните дървета и храсти. Лозите около къщите се увиват по колоните на терасите и по корнизите на прозорците. Понякога е по-лес- но да оставите лозата да расте на воля, вместо да се опитвате да я окастрите.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Накарайте хората да зависят от вас. Много повече може да се спечели чрез подобна зависимост, отколкото чрез смирена любезност. Всеки, който ще получи от вас това, което вие можете да му предоставите, веднага ще ви обърне гръб, защото повече няма да се нуждае от вас.
А щом изчезне зависимостта от вас, ще изчезнат и благовъзпитаността и уважението, а накрая и почитта. Затова първият урок, на който опитният трябва да научи вас, начинаещия, е никога да не губите надежда, но и никога да не прекалявате със самозадоволството, като полагате цялото си старание повече хора да зависят от вас, дори и те да са короновани особи.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Ако се опитвате да направите другите зависими от вас, това донякъде ще направи и вас зависими от тях. Ако обаче се опитате да се отървете от влиянието на тези, от които зависи вашето преуспяване, рискувате

да останете сам и занапред ще трябва да разчитате само на себе си. Това е бил подтикът, който е тласкал напред и все напред такива монополни гиганти като Дж. П. Морган или Джон Дейвид Рокфелер. Ако можете да си намерите своя пазарна ниша, ще бъде много по-добре за вас.

Разбира се, подобна независимост не се постига, без да платите за нея скъпа цена. Ще бъдете принудени да живеете в изолация. Имало е немалко случаи, когато компании монополисти са се разрушавали поради прекомерен натиск, насочен навътре, и заради скрити вътрешни противоречия. Освен това всеки помогущ монополист неизбежно предизвиква омраза сред всички наоколо и така принуждава враговете му да се обединят за общи противодействия. Стремежът за постигане на пълен контрол върху дадена ситуация често се оказва гибелен и безплоден. Нормално е да съществува взаимна зависимост, докато едностранната зависимост е рядко срещано явление, при това често с фатални последици. По-добре да се обвържете с взаимна зависимост и да се подчинявате на този много важен закон, вместо да бъдете засегнат от отклоненията от правилото. Тогава няма да бъдете подложен на непоносимия натиск, от който страдат всички по върховете на властта, а в същото време вишестоящите ще зависят от вас.

З А К О Н

12

БЪДЕТЕ ИЗБИРАТЕЛНО ЧЕСТЕН И ЩЕДЪР, ЗА ДА ОБЕЗОРЪЖИТЕ ЖЕРТВИТЕ СИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Един привидно почтен ход може да ви помогне да прикриете цяла дузина безчестни машинации. С помощта на подкупващо щедри жестове, недвусмислено подчертаващи вашата честност, вие ще бъдете приети благосклонно дори и от най-мнителните натури. А след като с тези прояви на честност и почтеност успеете да пробиете бронята им, вече нищо няма да ви възпрепятства да ги мамите и манипулирате според вашите предпочитания. За същата цел може да послужи и умело подбран и навреме поднесен подарък, например нещо като Троянския кон.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Някъде през 1926 г. един висок, елегантно облечен мъж посетил Ал Капоне - най-прочутия гангстер по онова време. Непознатият заговорил с изящен европейски акцент и се представил като граф Виктор Лустиг. Неканеният аристократ се заел разпалено да уверява Ал Капоне, че ако получи заем от 50 000 долара, ще успее да ги удвои за нечувано кратко време. Капоне притежавал предостатъчно пари за подобни „инвестиции“, обаче нямал навика да подхвърля тлъсти пачки на непознати странници. Огледал преценяващо графа от главата до петите. Нещо в този тип изглеждало по-особено - изисканият му стил, изящните му маниери, - затова Капоне решил да се включи в играта. Лично отброил бан-

кнотите и ги подал на Лустиг. „Добре, графе - промърморил Капоне, - ще се радвам да удвоите тези пари за два месеца, както току-що ми обещахте.“ Графът прибрал пачките, скрил ги в сейф в една от солидните чикагски банки, след което потеглил към Ню Йорк, където се заел отново с текущите си борсови машинации.

Тези 50 000 долара останали в банката недокоснати - Лустиг въобще не направил опит да ги удвои. Два месеца по-късно той се върнал в Чикаго, изтеглил парите от сейфа и отново отишъл при Ал Капоне. Хвърлил предпазлив поглед към телохранителите на гангстерския бос, които подпирали стените на кабинета с каменни лица, след което се усмихнал извинително на Капоне: „Моля да приемете моите най-искрени извинения, мистър Капоне. Много съжалявам, че се налага да ви съобщя за пълния провал на плана ми... За жалост не успях да изпълня обещанието си.“

Капоне бавно надигнал глава. Вперил смръщен поглед в лицето на графа, вероятно размишлявайки къде да нареди на своите главорези да изхвърлят трупа на натрапника. Графът обаче най-спокойно бръкнал в чантата си и за всеобщо удивление измъкнал от нея пачките с доларите. „Ето ви парите, сър, до последния долар. Моля ви отново да приемете моите най-искрени извинения. Всичко се обърка. Нещата не потръгнаха така, както се надявах. Макар че все още не мога да си обясня защо... С ог- ромна радост бих удвоил парите ви - нали и аз бих имал пряка полза от този удар... Бог ми е свидетел, че пари ми трябват спешно... обаче плановете ми се осуетиха...“

Леко объркан, Капоне се отпуснал в креслото си. „Сигурен съм, че не сте мошеник, графе - заговорил неаполитанецът, - при това го знаех още от мига, в който прекрачихте прага ми. Очаквах да ме зарадвате със сто хиляди долара. Е, можеше и да се стигне до пълна загуба и да не видя отново парите си. Но щом като сте решили да ми ги върнете... хм, е, добре тогава...“ „Отново ви поднасям моите извинения, мистър Капоне“ обадил се графът, след като взел шапката си и се надигнал от стола. „Боже мой! - извикал Капоне. - Вие наистина сте честен

ЗНАМЕНИТИЯТ ШАРЛАТАНИН ФРАНЧЕСКО БО- РИ

Франческо Джу- зепе Бори, умрял в Милано през 1695 г., е типичен представител на седемнадесетия век - привърженик на волния живот като професионален придворен, ловък майстор на всякакви интриги, ала в същото време бляскав кавалер и забавен компаньон. Истинският разцвет на славата му започва, след като се премества в Амстердам. Там той си присвоява титлата Медико Уни- версале и поддържа внушителна свита, а каляската му е теглена от шест коня. Пациентите се тълпят в чакалнята пред кабинета му. Пристигали болни хора в инвалидни колички чак от Париж. Бори обаче не вземал пари за прегледите, дори разп- ределял крупни суми сред бедняците, макар че отникъде не получавал заплащане. Въпреки това продължавал да тъне в охолство,

заради което съвременниците му го заподозрели, че бил изобретил философски камък, но пазел тайната рецепта само за себе си. Внезапно благодетелят напуснал Амстердам и едва тогава се разкрило, че грабел с пълни шепи от парите, които му били предоставяни от други заможни граждани за подпомагане на бедните.

„СИЛАТА НА ШАРЛАТАНИТЕ“, ГРЕТЕ ДЕ ФРАНЧЕСКО, 1939 г.

човек! Щом като сте толкова закъсал, ето ви една петачка.“ Гангстерът отделил пет банкноти от хиляда долара и ги подхвърлил на Виктор Лустиг. Графът в първия миг се вцепенил, но после се поклонил ниско, промърморил някакви благодарности, грабнал банкнотите и напуснал кабинета.

Именно заради тези пет хиляди долара граф Виктор Лустиг разиграл тази доста рискована игра.

ТЪЛКУВАНЕ

Граф Виктор Лустиг - който владеел няколко езика и се гордеел (не без основание) с изтънчеността и с културата си - всъщност бил един от най-талантливите измамници в историята на съвременния свят. Известен бил със склонността си към дръзки машинации, с безстрашието си, но най-вече с това, че бил тънък познавач на човешката психология. Можел да прецени човека срещу себе си за броени минути, да напипа слабостите му, особено що се касае до лековерните наивници. Лустиг отлично съзнавал, че повечето хора отдавна са си изградили защитни стени срещу всякакви мошеници и други досадници. Но нали занаятът на мошеника през всички епохи се е свеждал именно до това - да разбива или заобикаля тези прегради.

Един от най-сигурните негови методи за постигането на тези цели бил да действа привидно почтено, без никой да се усъмни в честните му намерения. Кой би заподозрял личност, която пред очите му доказва нагледно, че играе играта съвсем честно и открито? Лустиг използвал многократно своята дарба да се преструва на честен и почтен, при това винаги с умело подбрани различни нюанси на вариациите, но с Капоне той си позволил да стигне по-далеч от предишните си експерименти. Никой нормален измамник не би рискувал да разиграва безмилостен гангстерски бос като Ал Капоне. Опитният мошеник обикновено избира жертвите се сред по-хрисими и безопасни хора, чийто вид още от първата среща подсказва на измамника, че няма да му бъде трудно да ги води за носа. Докато всеки, който би се опитал да изиграе Капоне, ще бъде принуден да съжалява за това до края на дните си (ако въобще му останат много дни). Обаче граф Виктор Лустиг много добре съзнавал, че мъж като Капоне, посветил целия си живот да мами другите, бездруго е бил обкръжен от типове, за които почтеността е непознато понятие.

Маньовърът на графа с преднамерено изтъкване на предпочитанията му към почтена игра обезоръжил Капоне, защото ходът на дръзкия аристократ бил напълно неочакван. Всеки роден мошеник от категория

та на граф Виктор Лустиг обожава подобни рискови ситуации, понеже при тях обектът на измамата лесно може да отвлече вниманието си и така да стане жертва на ловката измама.

Не се страхувайте да прилагате това изпитано правило, когато се изправите срещу наследниците на Ал Капоне в днешния свят. При добре премерени жестове на показна честност и щедрост ще принудите да ви се подчиняват дори най-бруталните и най-циничните негодяи.

> *„Всичко започва да ми се струва безцветно, ако на хоризонта не се задава някаква доходна сделка. Без такива изгодни комбинации животът е унил и потискащ. Не ги разбирам честните хора - те водят отчайващо постен и скучен живот...“*
>
> ГРАФ ВИКТОР ЛУСТИГ (1890-1947 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

При всяка измама ключовият момент е отвличането на вниманието. Ако успеете да разсейвате жертвата си достатъчно дълго време, ще можете да реализирате плана си, без тя да се усети. Хорските подозрения се потушават най-лесно чрез показни жестове, подчертаващи вашата добронамереност, щедрост, отзивчивост и честност - това са класически средства за спечелване на доверието на околните. Дори и най-мъдри- те са способни да станат доверчиви като деца, готови на всичко за още изяви на добра воля от ваша страна.

В древен Китай това се наричало „да дадеш, преди да вземеш“. Когато давате нещо някому, вниманието му се разсейва и той евентуално може да не забележи, че с дясната си ръка всъщност вие взимате от него много повече, отколкото му давате с лявата. Но да се взема нещо от някого не винаги е безопасно, дори и за силните на деня. Защото надали ще се намери жертва, която да не започне незабавно да крои планове за отмъщение. Опасно е също да запитате открито другите от какво се нуждаят, независимо дали го извършвате това с безупречна учтивост. Никой няма да ви признае за какво копнее сърцето му, освен ако не долови някаква скрита изгода за себе си от това чистосърдечно признание. Затова трябва да се научите да давате, преди да започнете да искате. Така се смекчава атмосферата, опонентът се лишава от възможността по-късно да предявява агресивни претенции към вас или чисто и просто се облекчава толкова важната за плана ви изходна фаза: разсейването на вниманието на жертвата. Актът на първоначалното дарение може да приеме най-различни форми - реален подарък, жест на любезност и внимание,

разиграване на картата на мнимата почтеност. Всичко това може да ви свърши работа обаче само ако е уместно за конкретните обстоятелства.

Ние всички робуваме на нашите навици и първото впечатление има за всеки от нас неизличимо влияние. Ако някой още от първите мигове на познанството с вас ви повярва, че сте честен, това би могло да ви улесни извънредно много при следващите ходове, заложени от вас в стратегията на измамата.

Джей Гоулд, също като Ал Капоне, бил прочут с недоверчивостта си. Когато бил на 33 г., той вече притежавал милиони - придобити предимно чрез ловки машинации и дръзки ходове. Към 1878 г. Гоулд вложил много пари в ирландската железопътна компания, ала по-късно се оказало, че борсата била наводнена с акции на същата компания. На Гоулд не му оставало нищо друго, освен да се примири с огромната загуба.

В разгара на кризата обаче му предложил помощта си Джон Гор- дън-Гордън, шотландски лорд, който според признанията му вече бил натрупал известен опит със спекулации с ценни книжа, емитирани от железопътни компании.

С помощта на неколцина експерти по калиграфия Гордън-Гордън успял да докаже на Гоулд, че зад колебанията на цените на акциите всъщност стоят десетина от най-високопоставените служители на железопътната компания. Гоулд преливал от благодарност към неочаквано появилия се спасител. Тогава Гордън-Гордън му предложил те двамата да обединят усилията си за изкупуването на контролния пакет от акции на компанията. Гоулд се съгласил. В началото общото дело процъфтявало. Двамата мъже бързо се сприятелили и Гоулд нито веднъж не отказал пари на Гордън-Гордън, когато се налагало да се купуват още акции. Но през 1873 г. Гордън-Гордън внезапно продал своя дял и натрупал цяло състояние, но нанесъл непоправим удар на плановете на Гоулд. След което лордът изчезнал от хоризонта.

Чак след дълго проучване Гоулд узнал истинското име на Гордън- Гордън - Джон Краунингсфийлд. „Лордът“ се оказал незаконен син на капитан от търговската флота и някаква лондонска барманка. Всъщност и преди били налице доста признаци, че нещо около този Гордън-Гор- дън понамирисвало, но първоначалните му безупречно честни ходове и желанието му да подкрепи Гоулд в труден момент така силно впечатлили всички, присъствали на това събитие, че Гоулд веднага развързал кесията си.

Но в почти всички случаи не е достатъчен само един акт за печелене на нечие доверие, колкото и почтен да е този акт. За да ви повярват, че сте безупречно честен, вие несъмнено ще се нуждаете от неопетнена репутация, изградена върху не една, а върху много ваши постъпки - какви точно ще бъдат те, това не е най-важното в случая. И след като е утвърдена безупречността на вашата репутация, ще бъде трудно за против

ниците ви да я оборят. И тук ситуацията е донякъде аналогична с решаващата роля на първото впечатление.

В древен Китай владетелят У Ченг решил, че е настъпил подходящият момент да завладее все по-разрастващото се царство Хю. Разбира се, с никого не споделил този свой съкровен план. Като за начало той се оженил за дъщерята на владетеля на Хю. После свикал съвета и попитал министрите си: „От известно време насам замислям нова военна кампания. Кое съседно царство, според вас трябва да нападнем?“ Както се очаквало, пръв заговорил неговият пръв министър: „Трябва да нападнем Хю!“ Владетелят се престорил, че е искрено разгневен: „Сега Хю е приятелско нам царство! Как така се осмеляваш да мислиш дори за нахлуване в Хю?“ Заради дръзкото предложение злочестият първи министър още същия ден се простил с главата си. Владетелят на съседното царство Хю узнал за случилото се - което безсъмнено доказвало лоялността на неговия зет - и въобще не се погрижил да укрепи отбраната на страната си. Само след няколко седмици Ченг нахлул устремно в Хю и покорил това богато царство, за да остане там завинаги.

Честността е един от най-действените способи да обезоръжите врага, макар да не е единственият. За тази цел може да послужи всяка проява на благородство и привидно себеотрицание. Може би най-силно ще въздействат на околните вашата щедрост. Малцина, дори и да са били доскоро ваши заклети врагове, са способни да устоят на изкушенията под формата на скъпи подаръци. Затова поднасянето на щедри дарове е изпитан метод за покоряване дори и на тези, които са ви създавали най- много трудности. Всеки подарък събужда детето, криещо се във всеки от нас, и моментално снижава съпротивителните ни способности. Въпреки че често преценяваме другите само в отрицателна светлина, ние всъщност рядко съзираме коварството, което се крие зад един разкошен дар. Да поднесете подарък някому - това е безпогрешен ход за прикриване на намеренията ви да измамите тази личност.

Преди повече от три хиляди години древните гърци преплували морето, за да си върнат хубавата Елена, открадната от Парис, и за да разрушат омразната им Троя. Обсадата обаче се проточила цели десет години, мнозина герои намерили смъртта си под нейните непристъпни стени, но жадуваната победа така и не се очертавала на хоризонта. Един ден жрецът Калхас събрал всички гърци.

„Стига сте атакували тези стени! Трябва да измислите друго решение, нещо по-полезно за нас. Не можем да превземем Троя със сила. Налага се да прибегнем до хитрост.“ Хитроумният Одисей предложил да сковат гигантски дървен кон и да- скрият войници вътре в корпуса му. Нефолем, син на Ахил, бил отвратен от този подъл замисъл - според него истинските герои никога не постъпват така лукаво. Според младежа по-добре било да загинат още стотици воини с чест пред градските порти, вместо да се докопат до победата с измама. Но множеството от вои

ните, за които не оставало нищо друго, освен да се сражават още десет години, решително предпочело бързата и лесна победа. Конят набързо бил изработен. Номерът се оказал печеливш и Троя паднала в ръцете на гърците. Само с един щедър дар гърците си спестили още десет години битки.

Избирателната любезност също може да бъде част от вашия арсенал от средства за заблуда и измама на врага. Доста години древните римляни напразно обсаждали добре укрепената крепост на фалисканите. Веднъж, при една от обиколките около крепостта, римският военачалник Камилий срещнал мъж, който водел няколко деца със себе си. Този мъж бил фалискански учител, а децата, както се изяснило по-късно, били от най-знатните фамилии в обсадения град. Под предлог за кратка разходка сред природата учителят повел децата право към римския лагер, за да ги предложи като заложници с надеждата да измоли от Камилий милост за обсадените хора.

Обаче Камилий не взел децата за заложници. Вместо това той се нахвърлил върху учителя, вързал ръцете му на гърба, заставил децата да отсекат тояги от клоните и им заповядал да го налагат с тоягите през целия обратен път до крепостната врата. Този благороден жест спечелил сърцата на фалисканите. Ако Камилий бе използвал децата като заложници, в града веднага щяха да се надигнат гласове да отворят портите пред неприятеля, за да спасят децата от мечовете на римляните. Или пък дори да се бе стигнало до нова битка, фалисканите нямало да се сражават така настървено, както преди тази случка. Римският пълководец очевидно си е направил добре сметката - в двата случая той нямал какво да губи. Знаел, че само със заложниците не може да се спечели войната или поне не веднага. Като обмислил ситуацията, той предприел този неочакван ход с единствената цел да спечели уважението на неприятелите си и да ги обезоръжи морално. Разумно подбраните прояви на човечност могат да победят дори и най-непримиримите наши врагове. Ако грабнете сърцето му, това ще парализира способностите му за съпротива.

Не забравяйте основното правило: като играете на струните на човешките емоции, чрез прецизно премерени жестове можете да превърнете дори Ал Капоне в послушно дете. Но както при всичко, свързано с емоциите, и тук трябва да се действа извънредно предпазливо - ако хората доловят истинските ви намерения, след горчивото разочарование благодарността им и топлотата им тутакси ще бъдат заместени от дива ярост и неописуема омраза. Затова, ако не сте в състояние да изигравате подобни актове с достатъчна достоверност, по-добре въобще да не се залавяте да си играете с огъня.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си Троянския кон. Вашата измама се прикрива чрез великолепния дар, който се оказва изключително изкусителна примамка за вашия враг. Стените се отварят. А след като вашите воини са проникнали вътре, идва ред на опустошението на вражеската крепост.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Когато Чиен, владетелят на Чин, реши да започне приготовленията за завоюването на княжеството Ю, първата му грижа бе да изпрати на княза на Ю щедри дарове
- разкошни нефритови украшения и великолепни ездитни жребци. А когато княз Чи се зае с войната срещу царството Чоу-Ю, той се лиши от колесницата си, за да я подари на царя на Чоу-Ю. Оттук идва пословицата: „Когато се готвиш да вземеш нещо, първо трябва да дадеш. “

ХАН ФЕЙ-ДЗЪ, КИТАЙСКИ ФИЛОСОФ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Ако вече сте доста известен със своите мошеничества, нищо не може да ви помогне - нито жестовете на добра воля, нито преструвките, че сте образец за честност, нито ако започнете да се разтапяте от любезност. Всъщност така само ще привлечете хорското внимание върху себе си. След като хората са ви заклеймили като нечестен, всеки опит да се държите като напълно порядъчен човек само ще събужда подозрения сред околните. В такива случаи ще е по-добре да играете ролята на откровен негодяй.

Граф Лустиг замислил една от най-мащабните измами в своята кариера - продажбата на Айфеловата кула на нищо неподозиращ провинциален индустриалец, който наивно повярвал, че правителството склонило да я обяви на търг като куп старо желязо. Човечецът бил готов да брои крупна сума в брой на Лустиг, който изиграл безпогрешно ролята на високопоставен държавен служител. Но в последната минута наивникът се усъмнил в нещо. Нещо около този Лустиг не му давало покой. При следващата среща, когато трябвало да брои парите, индустриалецът внезапно станал извънредно подозрителен.

Лустиг се навел над него и му обяснил шепнешком, че не му достига държавната заплата, че имал доста дългове и така нататък. След няколко минути напрегнат размисъл индустриалецът осъзнал, че Лустиг всъщност си изпросвал потлъст подкуп. Едва сега се опуснал. Сега се уверил, че може да вярва на Лустиг - нали нямало държавен чиновник, който да не протяга ръка под масата. Така наивникът се разделил с парите си. Като рискувал да се покаже измамник, ловкият Лустиг всъщност спечелил доверието на жертвата. В този случай прекалената честност би имала отрицателен ефект.

С напредването на възрастта френският дипломат Талейран трупал все повече огорчения, защото всички вече знаели, че бил изпечен лъжец и ловък измамник. По време на Виенския конгрес (1814-1815 г.) той разпространявал фалшиви слухове и на всичкото отгоре се държал доста самоуверено пред хора, които прекрасно знаели, че той ги лъже в очите. Тази дръзка негова тактика нямала друга цел, освен да приспи вниманието на всички до момента, когато наистина трябва да пусне в действие решаващата карта, реалната измама. Веднъж Талейран подхвърлил с обезоръжаваща искреност: „В нашата професия трябва да се действа открито, с отворени длани.“ Никой не повярвал на ушите си - именно Талейран, който никога през живота си не бил показвал картите на противника си, сега призовавал другите да играят с открити карти. Тази добре обмислена тактика не позволявала на публиката да се досети кога Талейран ще реши да ги води за носовете и кога не. Като избрал да демонстрира открито своята измамническа натура, той си запазвал възможностите да продължи да ги мами до безкрай.

Нищо в реалното царство на властта не може да бъде вечно безпогрешно. Понякога откритата наглост може да улесни ходовете ви и дори да ви позволи да претендирате, че сте честен в своето безчестие.

З А К О Н

13

КОГАТО МОЛИТЕ ЗА ПОМОЩ, ТРЯБВА ДА РАЗЧИТАТЕ НА СЕБЕЛЮБИЕТО НА ДРУГИТЕ, А НЕ НА ТЯХНОТО БЛАГОРОДСТВО ИЛИ БЕЗКОРИСТНОСТ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако ви се наложи да потърсите помощта на някой от вашите приятели, не си губете времето, като му припомняте вашите заслуги - например колко пъти вие сте му помагали досега и т. н. Той няма да се трогне от подобни думи. Вместо това измислете нещо, което не само е свързано с вашата молба, но и би могло да го заинтересува. Или наблегнете на облагите, от които той би могъл да се възползва, ако не прекратите взаимноизгодното сътрудничество между вас двамата. Едва тогава той ще откликне с разбиране на молбата ви, защото ще разчита, че и той ще спечели.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В началото на XIV век един млад, но много амбициозен мъж Каст- ручо Кастракани успял да се издигне от обикновен войник до граф на богатия град Лука в Италия с помощта на поредица от коварни заговори и безмилостно отстраняване на съперниците. Но и това не било достатъч-

СЕЛЯНИНЪТ И ЯБЪЛКАТА

Един селянин решил да отсече безплодното ябълково дърво в градината си, защото за нищо друго не ставало, освен да кацат по него врабчета и други птички. Грабнал брадвата и започнал да сече стъблото. Врабчетата го помолил да не отсича ябълката, като му обещали да му чуруликат всяка сутрин и да възпяват благословените му отрудени ръце. Но той не им обърнал внимание и нанесъл още два силни удара с брадвата по основата на стъблото. Но видял скритата вътре хралупа, навел се и измъкнал оттам пчелна пита, натежала от мед. Вкусил от меда, усла- дило му се и веднага запокитил настрани брадвата. Оттогава се грижел усърдно за ябълковото дърво, като че ли било свещено за него. Така става в живота - всички хора се вълнуват единс-

но за възхода на Кастручо, ако не е разчитал на подкрепата на Поджи - една от най-влиятелните фамилии в града. Но след като затвърдил властта си, Кастручо престанал да отдава дължимата почит на благодетелите си. Очевидно прекомерните му амбиции надделявали над признателността му. През 1325 г., докато Кастручо воювал с Флоренция - най-опасния враг на Лука, - всички благородни- чески родове в града се обединили против него начело с фамилията Поджи, за да прогонят завинаги от Лука нетърпимо надменния и самоуверен граф Кастручо.

В град Лука избухнал бунт срещу Кастручо. Убили заместника на Кастручо, оставен да управлява града в отсъствието на графа. Надвиснала опасност да се стигне до ожесточена, кръвопролит- на схватка между привържениците на Поджи и верните на Кастручо войници. Но в най-напрегнатия момент най-старият благородник от тази знатна фамилия Стефано ди Поджи се намесил решително и успял да убеди настръхналите мъже да не се са- моизтребват безмилостно.

Самият Стефано ди Поджи по характер бил миролюбив, затова не се замесил в заговора. Дори заявил в лицата на другите мъже от неговата фамилия, че това е безсмислено братоубийство. Освен това настоявал пред роднините си да не се присъединяват към метежа, а вместо това да изчакат завръщането на Кастручо и да му съобщят исканията си. Никой не се осмелил да се противопостави на най-възрастния и най-мъдрия благородник от техния клан.

Вестта за метежа стигнала до Кастручо и той веднага поел обратно към Лука. Но когато пристигнал в града, битката била стихнала благодарение на решаващата роля на главата на фамилията Ди Поджи и градските улици били спокойни и почти безлюдни. Той очаквал да чуе от Кастручо горещи благодарности за укротяването на бунта, затова не закъснял да посети неговия дворец. Разказал му какво се е случило и помолил графа да бъде милостив към бунтовниците. Споменал, че това било необмислено хрумване на група незрели, прекалено податливи на емоциите младежи, след което при-

помнил досегашните заслуги на фамилията Ди Поджи, без които граф Кастручо Кастракани не би се добрал до властта. Жителите на града, допълнил достолепният старец, искат от своя предводител само да възцари мир в града и да изслуша исканията им.

Кастручо наистина го изслушал търпеливо, без никакви признаци на гняв или огорчение. Накрая уверил почетния си посетител, че ще се погрижи справедливостта да възтържествува. Предложил на стареца да доведе всички мъже от своя род, за да подпечатат с фамилния герб договора за бъдещото управление на града. На раздяла Кастручо промърморил, че трябва да посети градската катедрала, за да благодари на Бога за благополучния изход от драматичния конфликт. Вечерта съгласно уговорката с графа Стефано ди Поджи довел в двореца всички мъже от своята фамилия. Кастручо веднага заповядал на стражата да прибере гостите в подземието на двореца, използвано в Средновековието като тъмница. След няколко дни всички затворници били екзекутирани. Дори най-почтеният от тях Стефано ди Поджи не бил пощаден от палача.

твено от това, което е полезно за тях.

„БАСНИ“, ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

„Повечето хора са толкова субективни, че на практика се интересуват само от своите дела. Не могат да мислят за никого другиго, освен за самите тях и непрекъснато сравняват чуждите съдби със своята. Цялото им внимание е погълнато изключително с техните преживявания и ако нещо не ги засяга пряко, никога няма да спечели тяхното внимание. “

АРТУР ШОПЕНХАУЕР (1788-1860 г.)

ТЪЛКУВАНЕ

По силата на обстоятелствата Стефано ди Поджи се оказал предводител на тези, които вярвали, че винаги трябва да се спазват неписаните норми на морала и правото и че справедливостта наистина ще възтържествува. По всяка вероятност речта му пред Кастручо е изобилствала с поучителни примери от миналото и с напомняне заслугите на неговата фамилия за спечелването на върховната власт в града-държава от същия Кастручо. За тази драматична своя грешка Стефано ди Поджи е заплатил с главата си. Най-трагичното в този поучителен пример е обстоятелството, че Стефано отлично е познавал Кастручо - нима е забравил коварните ходове, с чиято помощ този войник, без да има знатен произход, е успял да се добере до властта? Своето вероломство Кастручо доказал с наглостта след изпълнението на жестоката присъда - на упреците, че е подло да избива досегашните си съюзници, той отвърнал, че не е ликвидирал един стар приятел, а един бъдещ враг.

За хора като Кастручо Кастракани нищо не било по-важно от силата, властта и собствената изгода. След избухването на бунта никой бла

горазумен гражданин на Лука не би трябвало да разчита на милостта на безкомпромисния, болезнено властолюбив граф Кастракани. Но Стефа- но ди Поджи е допуснал именно тази фатална грешка, макар че и след това е имал шанс за спасение - би могъл да подкупи Кастручо със злато, тъй като алчността на графа била добре известна на целия град.

Вместо това обаче Стефано ди Поджи предпочел да припомни миналите заслуги на своята фамилия и да изтъкне колко бил задължен Кастручо към всеки представител на рода Ди Поджи. Но не е съобразил, че трудно ще се намери човек, който да остане доволен, когато му припомнят задълженията му към други лица. Благодарността е по-скоро бреме, отколкото източник на добронамерени чувства. Не е изненадващо, че Кастручо Кастракани е решил да се отърве от това непоносимо за него бреме - задължеността си към фамилията Ди Поджи, - като е изтребил всички мъже от тази злощастна фамилия.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 433 г. преди Христа, малко преди избухването на Пелопонес- ката война, назрял остър конфликт между Коринт - една от най-мощни- те градове-държави в онази епоха и остров Коркира (днес остров Кор- фу). Двете спорещи държави изпратили свои представители при атиняните, за да спечелят на своя страна толкова ценната подкрепа на Атина. Залогът и за двете страни бил изключително висок, защото този, който щял да спечели поддръжката на Атина, неминуемо щял да спечели предстоящата война. А победените не можели да разчитат на милостта на победителя.

Пръв заговорил представителят на Коркира. Пратеникът започнал с признанието, че неговата островна държава досега не е помагала на Атина и дори е поддържала противниците на атиняните. Така че нито Коркира е задължена на Атина, нито Атина е длъжна да се обвързва с каузата на Коркира. Да, мрачно допълнил пратеникът, той пристигнал в Атина със свито от страх сърце, загрижен за съдбата на Коркира. Единственото, което можел да предложи, било бъдещото зачитане на взаимните интереси на Атина и Коркира - ако тези две държави сключат военен съюз, ще бъдат толкова силни, че ще могат успешно да се опълчат срещу най-страшния враг на Атина - могъщата Спарта. За съжаление това било всичко, което Коркира можела да предложи.

Представителят на Коринт произнесъл блестяща, прочувствена реч
- напълно контрастираща на сухото, безцветно изложение на пратеника на Коркира. Припомнил с най-пълни подробности всичко, което досега Коринт бил сторил за подкрепа на Атина. Накрая запцтал как според тях ще се почувстват другите съюзници на Атина, ако тя сключи съюз с доскорошния си враг и така ще му позволи да победи един от най-лоялните

приятели на Атина. Няма да бъде изненада, ако след подобен вероломен ход от страна на Атина нейните досегашни съюзници се отвърнат от нея и престанат да я уважават като достоен партньор, след като се уверят нагледно, че нейните обещания са били само празни думи. Освен това пратеникът на Коринт припомнил основните постулати от свещеното елинистическо междудържавно право, според което атиняните били длъжни да се отблагодарят на коринтяните за сторените от тях добрини. Дори измъкнал от тогата си пергамент, на който били изброени най-доб- росъвестно всички задължения на Атина към Коринт.

След неговата реч атиняните се оттеглили, за да разменят мнения и да вземат окончателното решение. След продължително умуване и разгорещени дебати накрая гласували с преобладаващо мнозинство да се съюзят с остров Коркира срещу Коринт.

ТЪЛКУВАНЕ

Атинският елит навремето бил прочут с трезвия реализъм на преценките си. Никакви речи, дори и най-изкусните, не са можели да затъмнят силата на прагматичните аргументи, особено когато ставало дума за величието на атинската държава.

Това, което не е съобразил пратеникът на Коринт, е простото правило за балансиране на мотивите - след като припомнил на атиняните за някогашните благосклонни жестове на могъщия навремето Коринт спрямо неукрепналата Атина, той само успял да събуди негодувание на амбициозния атински елит. Никой в Атина не се интересувал вече от миналите заслуги и приятелските прояви на останалите древногръцки гра- дове-държави, защото основната цел на Атина е била хегемонията над цяла Елада. Същевременно винаги практичните атиняни са си давали сметка, че макар другите техни съюзници да останат огорчени от отказа на Атина да подкрепи доскорошния си съюзник Коринт, те все пак няма да рискуват да прекъснат връзките си с процъфтяващата атинска държава, чиято хегемония се крепяла единствено на военната мощ. В онази далечна епоха Атина била толкова могъща, че лесно можела да смаже всеки опит за противопоставяне срещу нейната хегемония.

Докато повечето от нас обичат да се ровят в миналото, прагматичните, безпощадно деловите хора винаги предпочитат да говорят само за бъдещето, като се стараят напълно да игнорират миналото. Представителите на остров Коркира правилно са преценили, че с тези свръхпрак- тични, загрижени само за своето благо атиняни, трябва да се говори само с езика на печалбите и загубите. И били прави, защото всички хора, племена и народи от всички епохи и всички континенти винаги са се грижели преди всичко за собствените си изгоди.

„Слабият винаги прекланя глава пред силния, но Атина никога не е била сред слабите. До днес вие отказвахте да повярвате в силата на Атина, но ето че вече започнахте да променяте тактиката си и вече не ни заплашвате със сила, а се позовавате на такива отвлечени понятия като добро и зло. Само че никой никога не е успявал да се противопостави срещу превъзхождащия го противник с общи разсъждения за това кое е зло и кое е добро за неговия народ.“

РЕЧ НА ПРЕДСТАВИТЕЛЯ НА АТИНА ПРЕД СПАРТАНЦИТЕ, ЦИТИРАНА В „ПЕЛОПЕНЕСКИТЕ ВОЙНИ" ОТ ТУКИДИД (465-395 г. ПРЕДИ ХРИСТА)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Когато се стремите към властта, много често ще бъдете принудени да се озовавате в неприятното положение на просител. Но да искате помощ от по-силните от вас е съвсем нормално за човек, който копнее да се издигне от пионка до цар. Търсенето на помощ е истинско изкуство, което зависи извънредно много от умението на всеки от нас да разбира хората около себе си и най-важното: никога не бива да допускате, че собствените ви интереси съвпадат с чуждите!

Повечето от хората така и не се научават да правят тази разлика, защото са погълнати единствено от собствените си грижи и копнежи. Те неизменно започват с допускането, че хората изгарят от желание да зарежат собствените си грижи, за да се заемат с подпомагането на чуждите интереси, в случая - вашите интереси. Затова мнозина от нас, когато просят за помощ, бърборят неуморно за своите проблеми, без да се усещат, че техните събеседници въобще не се трогват от подобни словоизлияния, независимо колко са красноречиви, убедителни, трогателни или морално оправдани. Понякога се намират хитреци, които прикриват своите замисли зад по-общи цели - някакви всеобщо значими каузи или такива дълбоки, общочовешки емоции, като любов, хуманност, благодарност и т. н. Те просто губят мярката, като се увличат в подобни прекалено възвишени идеали, докато много по-простички средства могат да свършат далеч по-добра работа. Това, което подобни личности не схващат, е желязното правило: всички могъщи личности се опиват от собственото си могъщество и се интересуват само от това, което би усилило или застрашило това тяхно най-драгоценно завоевание. Ако не засягате интересите на някой от силните на деня, той няма да си губи времето е вашите молби за помощ.

През XVI век португалските мисионери похабили няколко десетиле

тия в напразни опити да приобщят японците към католицизма - по онова време именно Португалия е владеела монопола върху търговията с Япония, като доста по-късно в тези тогава затънтени земи проникват холандските протестанти, а най-накрая - англичаните. Въпреки че мисионерите постигнали известен успех (главно сред управляващия в Япония елит), те не спечелили популярност сред японския народ. В началото на XVII век японските императори започнали да се противопоставят все по-решително на португалските мисионери и посрещнали с облекчение холандските мореплаватели, които именно през онази епоха стъпили на японските острови. Японците се нуждаели от помощта на европейците единствено в областта на огнестрелните оръжия и мореплаването (дотогава японските кораби се ограничавали само с крайбрежни рейдове), но никак не са били склонни да сменят религиозните си убеждения. Холандците пък се интересували само от търговия и така се стигнало до окончателното прогонване на католическите мисионери от Япония. Десетилетия след това японците търгували само с практичните холандски протестанти.

Япония и Холандия са страни с напълно различни култури, но всяка от тях е подвластна на един и същ мотив, независещ нито от епохата, нито от географското местоположение - собствения интерес. Всеки човек, с когото ви се налага да си сътрудничите, притежава собствена душевност, доста различна от вашата - подобно на далечните непознати земи, които притежават богата минала история, за която вие въобще не сте подозирали. Но можете да не обръщате внимание на тези толкова значителни различия, ако наблегнете на взаимния интерес, стига той да засяга пряко както вашите цели и стремежи, така също целите и стремежите на другия. Не е за предпочитане да се показвате като прекалено умен и хитър. Напълно достатъчно ще бъде да предложите на другия нещо, от което той ще спечели, ще се почувства щастлив, ще живее по-дъл- го или ще има някаква друга изгода. В такъв случай той неминуемо ще откликне на вашите предложения. Това е език, който всеки от нас разбира прекрасно.

От изключителна важност при този процес е да схванете психологическите особености на човека срещу вас. Например има ли някакви слабости? Суетен ли е? Или се интересува единствено от положението си в обществото и от властта, с която може да разполага, ако предприеме тази или онази стъпка? Има ли врагове, които могат да ви помогнат да го победите? Или пък се интересува само от парите?

През XII век монголските орди нахлули в Китай и над изтънчената китайска култура, създавана от повече от две хиляди години, надвиснала смъртна заплаха. Предводителят на нашествениците страховитият Чин- гиз хан не ценял нищо друго в просторния Китай, освен тучните пасища, така необходими за хилядите коне на войската му, затова издал заповед да бъде разрушавано всичко, което се изпречи на пътя на неговата побе

доносна конница. Неговите войници сривали до основи стените на всички завоювани крепости, защото безжалостният хан бил наредил колкото може повече китайци да бъдат изтребени, за да има къде да расте тревата за монголските коне. Оказало се, че в онази трагична епоха Китай бил спасен не от някой прочут пълководец, не от някой знатен велможа, а от Иелу Чу Тай - всъщност той дори не бил китаец, а някакъв пришълец, за чийто произход никой нищо не знаел. Може би именно защото е бил чужденец, той е оценявал така високо превъзходството на многовековната китайска култура. Успял да се добере до поста съветник на Чингиз хан и започнал да го убеждава да не сравнява със земята завоюваните китайски градове, а да събира данъци от техните жители. Ханът оценил мъдростта на своя съветник и променил заповедта си.

Но когато монголските орди най-сетне разкъсали отчаяната обсада и превзели град Кайфен, Чингиз хан бил толкова силно разгневен от ожесточената съпротива, че отново си припомнил предишната си стратегия и решил да изтреби до крак жителите му - както повелявала древната военна традиция спрямо всички племена, които се съпротивлявали на монголското нашествие. Чу Тай побързал да се намеси с довода, че в обсадената крепост били потърсили убежище най-опитните строители, механици и занаятчии от централен Китай и че ханът само би спечелил, ако се възползва от уменията им. Така градът бил пощаден, а всички съвременници - изумени от неочакваната проява на милосърдие от страна на свирепия Чингиз хан. Само неговият мъдър съветник не се радвал, защото познавал добре нрава на господаря си - жесток сатрап, който никога не се интересувал от културата на съседните племена и народи, а се е грижел само за собствените си интереси. Именно затова Чу Тай решил да наблегне на единственото, което можело да привлече вниманието на монголския хан - неговата ненаситна алчност.

Собственият интерес е главният мотив, който направлява действията на повечето хора. След като успеете да ги убедите, че по някакъв начин (независимо как точно ще се осъществи това) ще подпомогнете техния възход, тяхното нежелание да ви се притекат на помощ' моментално ще се изпари. На всяко стъпало от вашето изкачване към върховете на властта вие непрекъснато трябва да си напомняте, че сте длъжен да не преставате с опитите да проникватe в чуждите мисли и желания, за да проумеете нуждите и интересите на хората, от който зависи съдбата ви. При изпълнението на тази нелека задача много често ще ви се налага да забравяте поне временно за собствените си стремежи или да си давате
вид, че сте загрижен за интересите на другите. Ако овладеете майсторски това тънко изкуство, няма да срещнете препятствия, които да не можете да преодолеете.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си въже само от едно влакно, свързващо двама души. Така е и с въжето на благодарността и признателността - много тънко, лесно се къса при първото опъване. Въжето на взаимна- та полза обаче е изплетено от много влакна и затова не може лесно да се прекъсне - това въже ще ви служи дълги години.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Най-лесно можете да се сдобиете с власт и богатство, ако помогнете на хората да проумеят, че е в техен интерес да ви подкрепят, независимо от цената на положените усилия.“

ЖАН ДЬО ЛА БРЮЙЕР (1645-1696 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Някои хора ще посрещнат с негодувание и презрение молбата ви за помощ, ако в нея вие изтъквате на преден план тяхната собствена изгода. Това са тези личности, които винаги се стремят да изглеждат милостиви, справедливи и безкористно щедри благодетели в очите на всички страдащи. Всъщност това е само прикрит способ за изтъкване на тяхното превъзходство над всички останали. Затова, когато ще се стигне дотам да търсите помощта им, трябва да започнете с възхвали на тяхното могъщество и превъзходство. Това е виното, което най-силно може да ги опияни. Тогава те ще направят всичко, на което са способни, за да подкрепят вашите начинания. Ще ви запознаят с влиятелни личности - при условие, разбира се, че всичко това ще се извърши пред погледите на обществото - и само ако е за някоя благородна кауза (колкото повече шум се вдига около нея, толкова по-добре). Помнете, че не всеки ще ви обърне внимание, ако вие сте прекалено откровен с него и направо му заговорите за това, което той ще спечели, ако ви подаде ръка. Някои личности ще се отвратят от вас, защото не желаят да изглеждат като алчни хора, които могат да бъдат мотивирани от подобни предложения. Те жадуват за нещо съвсем друго - за възможности, които ще им позволят да блеснат със своето благородство.

Не бъдете прекалено плах и стеснителен. Дайте им такава възмож

ност. Отстрани няма да си личи, че вие просите помощ от тях. По-скоро ще се създаде впечатление, че те с радост ви подават ръка - само че с такъв маниер, че никой да не пропусне да забележи този щедър жест. Вие трябва да умеете да правите разлика между истински влиятелните хора и тези, които си дават вид на много важни особи. Няма смисъл да се иска от някой прекалено алчен човек да проявява милосърдие и да дарява безвъзмездно. Но ако попаднете на хора от другата категория - хората, които копнеят да изглеждат щедри и милозливи, -не може да се разчита на тяхната пресметливост.

З А К О Н

14

ДРЪЖТЕ СЕ КАТО ПРИЯТЕЛ, ДЕЙСТВАЙТЕ КАТО ШПИОНИН

ОСНОВНО ПРАВИЛО

От критично значение за вашия успех е да познавате съперника. За да съберете ценна информация, ще ви се наложи да прибегнете до услугите на шпиони, иначе няма да можете да изпреварвате ходовете на противника. По-добре ще е обаче лично да се заемете с тази изключително деликатна задача, дори и когато се срещате със съперниците в светските салони. Задавайте косвени въпроси, за да подтикнете събеседниците си да разкрият намеренията си и слабите си места. Един изкусен шпионин може да извлече полза от всяка ситуация.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Джоузеф Дювейн безсъмнено е бил най-добрият търговец на картини на всички времена - през периода 1904-1940 г. на практика той е монополизирал търговията с ценни картини и предмети на изкуството, обслужваща приказните колекции на баснословно богатите американски милиардери. Но едно постижение въпреки всичко оставало недостижи- мо за него - попълването на колекцията от картини на много богатия индустриалец и банкер Ендрю Мелън.

Приятелите на Дювейн напразно го убеждавали, че това е непосилна задача. Мелън бил прочут с мълчаливостта си и несговорчивостта си. От всичко, което знаел за характера на Дювейн - прекалено приказлив и с доста свойско поведение, индустриалецът веднага си направил извода, че всяка среща с търговеца на картини само ще го изнерви, затова категорично

отказвал всички покани за среща. Но Дювейн не загубил надежда и дори заявил на скептичните си приятели: „Не само че ще накарам този дръвник Мелън да купува картини от мен, но дори ще подпишем контракт да купува *само* от мен!“ Следващите няколко години упоритият Дювейн посветил на проучването на жертвата - подробно се запознал с навиците, вкусовете и фобиите на милиардера. Когато пристъпил към осъществяването на плана си, Дювейн знаел за Мелън почти колкото и съпругата му.

През 1921 г. Мелън пристигнал в Лондон и се настанил в кралския апартамент, заемащ целия трети етаж в едно от крилата на хотел *Кла- ридж.* Дювейн предвидливо си резервирал апартамента на долния етаж. Освен това наредил на своя камериер да се сприятели с камериера на Мелън. В съдбоносния ден, когато трябвало да започне осъществяването на хитроумния план на Дювейн, неговият камериер научил от камериера на милиардера, че Мелън е поел по коридора към асансьора на етажа.

Камериерът на Дювейн веднага предал това на господаря си и търговецът на бегом се озовал в асансьора. „Как сте със здравето, мистър Мелън?“, вежливо запитал Дювейн, след като се представил на смръщения милиардер. „Отивам в Националната галерия да погледам картините от старите майстори.“ Колко странно - Дювейн също се бил запътил към галерията. Така пред търговеца се разкрила възможност да придружава бъдещата си жертва до мястото, което осигурява най-благоприят- на обстановка за целите на Дювейн. Да не забравяме, че той вече е от- лично запознат с вкусовете и капризите на милиардера, така че няма проблеми да го изуми с познанията си, докато обикалят просторните зали на галерията. За искрено удивление на Мелън, оказва се, че той и Дювейн са забележително единодушни в предпочитанията си към този или онзи живописец.

Мелън останал приятно изненадан - доскоро той имал съвсем друга представа за Дювейн, с когото досега не се бил срещал нито веднъж. Търговецът се оказал очарователен, любезен, отзивчив и най-важното - надарен с превъзходен, фин и безкомпромисно точен усет за истински съвършеното изкуство. Когато се върнали в Ню Йорк, Мелън посетил разкошната галерия на Джоузеф Дювейн и останал възхитен от прекрасната му колекция. Всичко било подбрано с много разбиране, подредено и поднесено с вкус и мярка. Но най-странен бил фактът, че пред изумения поглед на Мелън се заредили точно тези платна, за които той отдавна копнеел да притежава. От този ден нататък до края на живота си Ен- дрю Мелън останал един от най-сериозните клиенти на Джоузеф Дювейн.

ТЪЛКУВАНЕ

Един мъж, ако е амбициозен и решен на всичко, за да успее - като Джозеф Дювейн например, - никога няма да остави съдбата си да бъде

направлявана от сляпата случайност. Никога няма да си задава въпроса, дали да започне директно да убеждава някой от клиентите си, или първо да се опита да спечели приятелството му - за неосведомените търговци това е неразрешима дилема, нещо като стрелба по диви патици в непрогледна нощ, но не и за ловките предприемачи като Дювейн, разполагащи с доверителни сведения за личния живот на клиента.

Ендрю Мелън е най-импозантният клиент на Дювейн, но този хитър търговец на картини е успял да уплете още много милионери в мрежата си. Стигал е дотам, че е изпращал свои доверени лица като прислужници в имениятa на богатите - тези подставени лица са получавали заплащане както от господарите си, така и от Дювейн, - за да разполага непрекъснато с безценна информация относно намеренията и вкусовете на потенциалните си богати клиенти. Затова не е чудно, че Дювейн винаги е бил с едни гърди пред конкурентите си. Един от тях се опитал да спечели за клиент Хенри Фрик и започнал да се интересува от частния живот на милионера. Този търговец на картини останал много изненадан, когато установил, че преди всяка визита на Хенри Фрик в някоя от картинните галерии там вече се е намирал пъргавият Дювейн, като че ли надарен с шесто чувство за предусещане на всяка стъпка на богаташите. Всички по-изтъкнати търговци на картини в Ню Йорк не можели да се отърсят от предчувствието, че този проклет Дювейн е буквално навсякъде. Енергичните инициативи на „чевръстия Джоузеф“ обезкуражавали до такава степен съперниците му, че мнозина от тях зарязали този иначе не лош бизнес за богат район като Манхатън и се преместили в по-бедни квартали, където естествено нямало нито един милионер - те останали запазена марка за Джоузеф Дювейн.

Такава е ползата от умелото разузнаване - помага ви да се почувствате всемогъщ и по-проницателен от всички около вас. След като сте наясно с предпочитанията на всеки ваш клиент или поне на по-представи- телните от тях, вие ще знаете как да ги очаровате, защото ще отгатвате с лекота желанията им. При това никой не може да си,обясни на какво се дължат успехите ви и затова никой не може да измисли ефикасно противодействие, така че в крайна сметка вашето надмощие се увеличава не- колкократно.

„Владетелите научават за това, което става около тях, благодарение на съгледвачите си така, както кравата, чрез обонянието си, мъдрецът-брахмин - чрез свещените книги, а останалите хора - с помощта на очите си.“

КАУТИЛЯ, ИНДИЙСКИ МИСЛИТЕЛ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В царството на властта вашата цел е да се научите да контролирате все по-добре и по-добре всички предстоящи събития. Разбира се, че преследването на тази неимоверно амбициозна цел ще ви създава много проблеми. Част от тях ще бъдат свързани с нежеланието на другите да споделят с вас съкровени за тях тайни, чувства, планове за бъдещето. Но дори и по време на най-шаблонните разговори хората споделят поне част от това, което ги вълнува и ако сте надарен с изострена наблюдателност, ще узнаете много за техните слабости, скрити подбуди, предпочитания и мании. Ако не можете да се справите с тази задача, няма да можете да отгатвате какво ще предприемат в бъдеще. И за този проблем обаче може да се намери решение - ако измислите как да ги предизвикате да разкрият поне част от тайните си, да ви подскажат намеренията си,

- само че вие трябва да внимавате да не се издавате, че зорко следите всяка тяхна стъпка.

Това не е чак толкова трудно, колкото ви се струва на пръв поглед. Ако се представяте за приятел пред някого, ще можете да съберете много повече информация от хората около вас. Оставете на другите да гадаят бъдещето с помощта на хороскопи или чрез картите таро. Вие притежавате много по-ефикасни методи за предсказване на бъдещето.

Класическото шпиониране изисква да се използват услугите на шпиони - както го е правел Джозеф Дювейн например. Методът е прост и ефикасен, но крие много рискове - вероятно ще успеете да се сдобиете с нужната ви информация, но няма как да контролирате шпионите си. Може би те ще се издадат някъде заради някоя глупава грешка или пък тайно ще бъдат завербувани да работят против вас. Много по-добре е вие лично да се заемете с тази извънредно деликатна задача, да проникнете като приятел в чуждия дом и тихомълком да следите всяка стъпка на вашия домакин.

Френският дипломат маркиз Дьо Талейран е прочут като един от не-надминатите таланти в тази област, надарен с необикновени способности да изтръгва тайните на събеседниците си, без да нарушава изискано вежливия тон на разговора. Барон Дьо Витрол, негов съвременник, е написал следното по адрес на Талейран: „Да се разговаря с него беше незабравимо преживяване. Никога вече няма да попадна на толкова духовит и остроумен събеседник. Талейран владееше до съвършенство изкуството да прикрива своите мисли и емоции зад маската на вежлив, добре обигран светски кавалер. Никой не можеше по-добре от него да насочва темата на разговора - при това неусетно и незабележимо - от неговата особа към преживяванията на другите събеседници, което много го улесняваше да узнава повече за техните замисли и преценки.“

Всички съвременници на маркиз Дьо Талейран са единодушни, че

той е бил забележителен събеседник, макар всъщност да не е говорил много. Например никой не е запомнил Талейран да е споделял някога убежденията си, нито дори мненията си за най-злободневни- те събития - защото е предпочитал да трупа сведения за мненията и убежденията на другите. Никой не е умеел по-добре от него да организира светски приеми, забавни игри и шаради за чуждите посланици и да запомня и претегля всяка тяхна дума - цялата тази информация много му е помагала като външен министър на френската империя. По време на Виенския конгрес (1814-1815 г.) Талейран е на върха на кариерата си, тъй като разиграва необичайно сложна шпионска игра - на няколко пъти споделя нещо, което привидно прилича на съкровена държавна тайна (а всъщност се оказала негова измислица), след което зорко следи реакциите на събеседниците си. Позволил си е например да заяви пред неколцина чужди дипломати, че според достоверен източник, който споделил тези секретни сведения единствено с него, руският цар възнамерявал да арестува за измяна един от най-прочутите руски генерали. Достатъчно му било само да огледа лицата на присъстващите, за да се досети кой именно най-много ще се зарадва от очакваното отслабване на руската армия. Това не подсказвало ли, че неговото правителство крои някакви тайни планове, насочени срещу Русия? Или както е заявил барон фон Щтетен: „Мосю Талейран е способен да стреля с пистолета си във въздуха, за да провери кой пръв ще скочи през прозореца.“

Трябва да бъдете много наблюдателни по време на всички светски събирания. А също и при случайните срещи, при които никой не си е поставил никакви предварително обмислени цели. Тогава хората се разкриват повече, отколкото в делова обстановка. За тази цел обаче е много важно да ги изслушвате вежливо, с подчертано уважение - така не само ще узнаете повече от техните тайни, но и ще спечелите приятелството им, което по-късно може да ви помогне да ги превърнете във ваши съюзници.

Но при всички случаи тази тактика трябва да се прилага много предпазливо, след грижлива подго-

„Ако имате основание да подозирате някой от вашите приятели, давайте си вид на човек, който вярва напълно на всяка дума, изречена от него. Така ще го насърчите да продължава както досега и дори ще още по-настоятелен в преследването на целите си. И накрая сам ще се из-' даде. Ако се съмнявате, че някой се опитва да скрие нещо от вас, ще трябва да споделите с него, че повече не можете да му имате доверие.Това ще го провокира да разкрие поне част от това, което не е искал да сподели с вас, защото ще се старае с всички достъпни нему средства да стопи вашето недоверие. “

АРТУР ШОПЕНХАУЕР (1788-1860 г.)

товка. Ако хората започнат да ви подозират, че се опитвате да изкопчи- те тайните им под прикритието на невинен светски разговор, ще правят всичко възможно, за да ви отбягват. Затова през цялото време е за предпочитане да наблягате на незначителните светски теми и да не се впускате в целенасочено обсъждане на това, което всъщност най-много ви интересува. Ако събирате прилежно само трохите от цялата информация по интригуващия ви въпрос, това няма да бие на очи. Но не спазите ли това златно правило, съществува опасност не вашият събеседник да издаде тайните си, а вие - макар и неволно - да разкриете собствените си намерения с прекалено настойчивите си подпитващи въпроси или подмятания.

Съществува един хитър трик в шпионирането, описан още от Ла- рошфуко: „Искреността е рядко срещано качество и в повечето случаи се използва от най-умните между нас, за да изтръгват тайните на най-глу- павите между нас.“ Като заявявате, че разкривате цялото си сърце пред някого, вие го подканвате да сподели и той своите тайни. Направете му някакво фалшиво признание и той също ще ви се отплати с признание, само че неподправено. Друг полезен метод се разкрива в съчиненията на философа Артур Шопенхауер - опитайте се напълно съзнателно да противоречите на събеседника си, без да се страхувате, че ще го раздразните. Накарайте го да загуби контрол и да започне да крещи първото, което му дойде на ум. Обладаните от силни емоции личности неволно правят грешката да разкрият пред околните много повече, отколкото са възнамерявали да споделят в спокойно състояние на духа.

Друг метод за прикрито разузнаване е да се изпробват хората, като им се заложат капани, които те трябва сами да открият. Хозро II, легендарно мъдър персийски цар от VII век преди Христа, е познавал много методи за разследване на хората, без да се събуждат подозренията им. Ако например между двама от неговите придворни внезапно се пораждат необяснимо топли приятелски взаимоотношения, той веднага е привиквал настрани единия от тях и му е подшушвал - под секрет, разбира се, - че другият е изменник и че скоро ще му се наложи да се раздели с главата си. После добавял, че имал доверие на него повече от всички останали в персийския двор и че казаното дотук на всяка цена трябвало да се запази в най-строга тайна. На царя не му оставало нищо друго, освен да следи внимателно двамата заговорници. Ако вторият от заподозрените не променял поведението си, от това веднага следвало, че е опазил тайната, поверена му лично от царя. Мъдрият владетел не закъснявал да го възнагради с милостта си, като преди това го извиквал на нова среща, за да го успокои с думите: „Бях решил да осъдя на смърт твоя приятел, защото до мен достигнаха сведения за покушение, което той е замислял срещу мен. Но след тайно разследване се изясни, че тези слухове са били лъжливи.“ Но ако вторият от заподозрените започвал да избягва срещите с царя, ако предпочитал да се усамотява и от лицето му не слиза

ло напрегнатото изражение, Хозро II незабавно стигал до извода, че поверената тайна вече е станала достояние и на втория заподозрян. В този случай на цяря не му е оставал друг изход, освен да прогони от двора първия заподозрян - след като го утеши с разкритието, че само е изпитвал предаността му, и след като го е уверил, че нищо лошо няма да му се случи, ако наистина остане верен на своя монарх. Докато за втория, който не опазил царската тайна, наказанието било по-сурово - вечно заточение извън пределите на царството.

Този сложен маньовър може да изглежда много странна форма на диагностично разузнаване, защото не се научава някаква конкретна информация, а само се узнава повече за характерите на подчинените. Но в редица случаи именно това може да се окаже от решаващо значение за отстраняването на бъдещи проблеми.

Като подтиквате хората да извършат нещо, вие можете да научите много за тяхната лоялност, почтеност и т. н. Именно това познание е безценно, защото ще ви позволява да предвиждате техните бъдещи ходове.

АСОЦИАЦИЯ

Изкусният шпионин трябва да притежава трето око. В света, в който всички имат по две очи, този, който разполага с третото око, ще бъде могъщ като бог. Ще вижда по-далече от другите и по-надъл- боко. Никой и нищо няма да убягва от погледа му.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Един мъдър владетел или проницателен военачалник ще успее да разгроми неприятеля от движение и ще постигне бляскава победа само ако познава добре плановете на врага. Това знание обаче не се дарява от боговете, нито се добива чрез предсказанията на гадателите, нито пък се дължи на ученията, заимствани от мъдреците. Това знание се постига само с хора, които знаят какво става в лагера на противника - затова именно се използват съгледвачите.“

„ВОЕННОТО ИЗКУСТВО“, СУН-ДЗЪ, IV ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Информацията е от критично значение за всеки, който притежава властта, но ако вие шпионирате другите, в същото време трябва да сте подготвен за противодействията на противника - той също ще ви шпионира. Едно от най-ефективните оръжия в тази невидима, но решаваща битка е дезинформацията. Както е казал сър Уинстън Чърчил: „Истината е прекалено скъпоценна стока, за да не бъде охранявана от десетки лъжи.“ Трябва да се обкръжите с подобни защитни мерки, за да не може никой да се добере до поверителните сведения, които трябва да останат единствено ваше достояние. Ако умеете да разпространявате това, в което искате другите да повярват, при това без да вдъхвате подозрения, вие и само вие ще бъдете господарят, властващ над всяка ситуация.

През 1944 г. внезапно се засилили ракетните нападения над Лондон - хитлеристите изстреляли повече от две хиляди ракети „Фау-1“ над британската столица, с което причинили смъртта на повече от пет хиляди души. Ранените били много повече. Но кой знае защо германците непрекъснато се разминавали с мишените. Ракетите били предназначени за такива гъсто населени зони в централен Лондон, като *Трафалгар Скуеър* или площад *Пикадили,* но вместо това стигали само до предградията, които за щастие не били с чак толкова много обитатели. Причината се изяснила много по-късно - германците разчитали на своите тайни агенти, внедрени в Англия. Но не подозирали, че тези агенти отдавна били разкрити и заставени от британските тайни служби да подават фалшива информация.

При всяка следваща ракетна атака мишените се отдалечавали все повече от британската столица и накрая единствените жертви били кравите по пасищата на Южна Англия. Като подавате на неприятеля неверни сведения, вие можете да постигнете сериозно предимство. Вашите шпиони са вашето трето око, докато врагът, заблуждаван от тях, ще изгуби едното от двете си очи. И като всеки циклоп никога няма да улучва мишената.

З А К О Н

15

УНИЩОЖАВАЙТЕ БЕЗМИЛОСТНО ВРАГОВЕТЕ СИ!

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всички велики водачи - още от времето на Мойсей - са знаели, че един опасен враг трябва да бъде напълно унищожен. (Някои от тях обаче са научавали тази истина по твърде болезнен начин.) Ако се остави само един тлеещ въглен, независимо че изглежда почти угаснал, по-късно е възможно да се разгори изпепеляващ пожар. Може да загубите много, ако спрете насред пътя, затова по-сигурно е тоталното смазване на неприятеля. В противен случай той ще се възстанови и рано или късно ще потърси възмездие. Смачкайте го не само телом, но и духом.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В многовековната история на древен Китай трудно може да се намери по-яростно съперничество от това между двамата прочути пълко- водци - Сян Ю и Лю Пан. Те започнали военната си кариера като приятели - в начало дори се сражавали от една и съща страна на фронта. Сян Ю притежавал знатен произход. Едър и силен мъжага, с избухлив характер, не бил от най-съобразителните, но нямал равен на себе си, когато трябвало да се преследва врагът. Лю Пан произлизал от беден селски род, не обичал да се ограничава само със спазването на воинските задължения, защото харесвал хубавото вино и хубавите жени. Дори може да се каже, че често се е държал като нехранимайко. Но бил толкова хитър, че никой никога не успявал да го излъже. Надарен бил и с превъзходен усет

„Останките от разгромения враг наподобяват на искри от отъпканата жарава, разпилени от буйния вятър. Затова трябва да се унищожават до последната дребна искрица... Никога не пренебрегвайте враговете си, колкото и да са отслабнали силите им. Могат да станат неподозирано опасни - досущ като искра, отнесена от вятъра в купа пресъхнало сено...“

КАУТИЛЯ, ИНДИЙСКИ ФИЛОСОФ, III ВЕК ' ПРЕДИ ХРИСТА

КЛОПКАТА В СЕНИГАЛИЯ

„В деня, когато бил екзекутиран Рамиро, Чезаре Борджия напуснал Чезена, оставяйки зад себе си опустошен град - централният площад бил застлан с труповете на обезглавените непокорни граждани. След три дни той пристигнал във Фано - там го очаквали пратеници от Ан- кона, за да го уверят в лоялността си към него. Поя-

към бързо надушване на най-изгодните стратегии, но въпреки това често прибягвал до услугите на съветниците си. Именно тези качества му помогнали да се издигне толкова нависоко.

През 208 г. преди Христа владетелят на царството Чу изпратил две многочислени армии да завоюват процъфтяващото царство Чин. Едната армия, предвождана от Сун Ю, поела на север - Сян Ю бил втори по ранг в нейното командване. Другата армия начело с Лю Пан се насочила право към Ксен-ян - столицата на Чин. Амбициозният Сян Ю не можел да се примири с мисълта, че неговият главен съперник Лю Пан ще влезе преди него в столицата на завоюваното царство - само тази победа би могла да се окаже достатъчно основание на поверят на Лю Пан върховното командване на всички армии на царството Чу.

На северния фронт по едно време настъпило неочаквано объркване - Сун Ю, командирът на Сян, не се решавал да пожертва войниците си в решителната битка срещу многочисления неприятел. Вбесен, Сян Ю нахлул в палатката на Сун и го обявил за предател, измъкнал меча си и с един замах му отрязал главата, след което еднолично поел командването на армията. Без да чака заповеди от владетеля на царството Чу, той повел войските в настъпление на север, спечелил бляскава победа благодарение на изненадващото нападение, след което продължил все така устремно към столицата на Чин - богатия, добре уреден град Ксен-ян. Амбициозният пълководец копнеел на всяка цена да докаже, че е по-добър стратег от хитрия Лю Пан. Трудно може да се опише изненадата му, когато Лю Пан, въпреки че предвождал по-малобройна войска, с тактическа хитрост успял да заобиколи противниковите сили,струпани за отбрана на столицата, и пръв да проникне зад стените на Ксен-ян. Едва сега Сян Ю си спомнил, че било крайно неразумно, дето не се вслушал в мъдрото предупреждение на своя опитен съветник Фан Тсен: „Този селски водач Лю Пан е безкрайно лаком за плячка и готов да продаде душата си на всеки, който ще му обещае накитите и жените на богатите жители на Ксен-ян. Само че нещо тук не ми харесва. Не ми се вярва, че

се е втурнал към Ксен-ян само заради трофеите. Май че онзи селендур си е наумил нещо по-важно от жените и скъпоценностите,“

Фан Тсен не се уморявал да подканя господаря си Сян Ю да не отлага разчистването на сметките с опасния съперник Лю Пан. След обстоен размисъл предложил на Сян да заложи капан на Лю Пан - да го покани да отпразнуват победата в лагера на войската пред стените на Ксен-ян и да го обезглави в разгара на пиянска свада. За Сян Ю нямало да бъде никаква трудност да разиграе подобна сцена, защото бил прочут с избухливостта си така, както Лю Пан - със слабостта си към виното. Сян веднага склонил да се заеме с този коварен план, който можел да отстрани всичките му проблеми. Изпратили покана до Лю Пан и той се отзовал на поканата. Но Сян не посмял да нареди на войниците си да започнат ритуалния танц с мечовете - древна китайска традиция при празнуването на всички военни победи. Когато най-после се решил, вече било много късно - хитрият Лю Пан се усетил, че му готвят ко- варна изненада и избягал от празненството. „Дръжте го!“ - изкрещял Фан Тсен след него, щом съзнал, че глупавият Сян Ю ще провали толкова грижливо обмисляния заговор. „Какъв глупак си бил, Сян! Успя да провалиш целия ми план. Сега Лю Пан ще завземе властта в царството и първата му грижа ще бъде да ни натика в тъмницата!“

Щом осъзнал грешката си, Сян, твърдо решен да не се завръща без скъпоценния трофей - главата на съперника си, се втурнал като вихър към Ксен- ян, за да настигне Лю Пан. Лю въобще нямал намерение да поведе войските си към задаващата се братоубийствена битка, така че веднага опразнил града. Сега нямало никакви пречки пред Сян Ю най-после да влезе в Ксен-ян като победоносен завоевател. Свирепият Сян, вбесен, че е изпуснал хитрия Лю Пан, заповядал да обезглавят младия владетел на царството Чин и да сравнят със земята столицата Ксен-ян. Сега за Сян оставал само един враг - вездесъщият Лю Пан. Сян го преследвал неуморно в продължение на месеци и най-после го обсадил в една долина. Войските на Лю Пан отдавна понасяли прекалено сурови лишения и от воен-

вил се и пратеник от Вителоцо Вите- ли с вестта, че Се- нигалия - второстепенно пристанище на Адриатическо море - било превзето от кондо- тиерите. Само в катедралата все още се съпротивлявали храбрите ге- нуезци начело с Ан- дреа Дориа - те категорично отказали да капитулират пред друг освен пред принц Борджия. Чезаре веднага изпратил обратно пратеника да предаде на обсадените си привърженици, че ще бъде в града още на следващия ден - всъщност именно това искали да узнаят кондотиери- те. След като стигнел до площада на Сенигалия, притиснатият между катедралата и тесните околни улички Чезаре Борджия щял бъде лесна плячка за тях... Кондотие- рите били уверени, че превъзхождали армията на папския син както по численост, така и по воински умения, освен това отлично знаели, че той вече не можел да разчи-

та на подкрепата на нашествениците французи, защото те се оттегляли към Алпите. Всъщност според свидетелството на Макиавели Чезаре Борджия предвидливо оставил край Чезена десет хиляди пехотинци и три хиляди конници, след което наредил на командирите си да потеглят към Сенигалия разпръснати на ' малочислени отреди, като всеки от тях трябвало да се промъква по отделен маршрут, за да останат незабелязани от противника. Причината да съсредоточи край пристанището цялата си армия било признанието, изтръгнато с мъчения от умиращия Рамиро де Лорка, че кондотиерите замисляли да му заложат капан, в който принцът най-после да намери гибелта си. Затова хитрият Борджия решил да се престори, че ще се улови на примамката, докато всъщност в капана щели да попаднат самите кондотиери. Това бил такъв

ната дисциплина не останал дори помен, така че накрая Лю Пан бил принуден да капитулира.

Отново ударил часът на Фан Тсен, който трескаво нашепвал на ухото на своя могъщ повелител Сян Ю: „Сега е моментът да го смажеш! Ако и сега го изпуснеш, после ще съжаляваш горчиво!“ Но Сян Ю решил да прояви милост - искал да довлече Лю Пан жив до столицата на царството Чу, за да чуят всички как Лю Пан лично ще го признае за най-бляскавия стратег в цял Китай. Само че Фан и този път се оказал по-далновиден от господаря си

- хитроумният Лю Пан успял да се възползва от преговорите около предаването му в плен, за да насочи враговете си по лъжливи следи, така че пак успял да се спаси с бягство, придружен само от малоброен, но предан ескорт. Сян, удивен от това, че тази унизителна за него маневра се повтаря за втори път буквално пред очите му, отново се понесъл като вихър по следите на бегълците, само че сега бил още по-бесен - подчинените му дори се опасявали за разсъдъка му. В една от следващите битки войниците на Сян Ю пленили бащата на Лю Пан. Сян Ю заповядал да го оковат във вериги и да го доведат при него, след което се провикнал гръмко през бойната линия към заклетия си враг Лю Пан: „Предай се, ако не искаш да сваря баща ти жив този казан!“ Но отсреща долетял увереният отговор на Лю: „Нали ти и аз бяхме побратими? Това означава, че моят баща е и твой баща! Ако наистина свариш баща ми в казана, изпрати ми една паница от тази чорба!“ Сян Ю гневно стиснал зъби и битката продължила още по-ожесточено.

След няколко седмици Сян неразумно допуснал войските му да се разпръснат на широк фронт и за безкрайна негова изненада мъдрият Лю Пан не закъснял да се възползва от грешката на най-злия си враг. Нападнал го точно там, където отбраната на Сян Ю била най-лесно уязвима, и много скоро основните сили на Сян Ю били обкръжени. За пръв път от доста месеци предимството не било на страната на Сян Ю. Съветниците на Лю Пан трескаво го молили да бъде безмилостен със Сян: „Да го оставиш да се изплъзне е все едно да оставиш отворена клетката на тигъра - рано или късно той ще се

върне, за да ти прегризе гърлото.“ Лю, който за разлика от самоуверения Сян Ю винаги изслушвал съветниците, веднага се съгласил с това предложение.

Под предлог за преговори за примирие Лю Пан подлъгал Сян Ю да отслаби бдителността на своите предни постове, нападнал го, когато противникът въобще не очаквал изненади, и подложил на безмилостна сеч цялата вражеска войска. Сян Ю се опитал да се спаси с бягство. Сразен от поражението, остана съвсем сам, дори без кон, ясно съзнаващ, че за Лю няма по-ценен трофей от собствената му глава, Сян Ю силно извикал към отстъпващите войници от разгромената му войска: „Чух, че Лю Пан предлагал за главата ми хиляди къса злато и владение с десет хиляди роби. Нека накрая ви поднеса поне този подарък!“ След тези прощални думи си прерязал гърлото.

ТЪЛКУВАНЕ

Сян Ю неведнъж се проявявал като безмилостен воин. Рядко се колебаел какво да предприеме спрямо съперниците си, когато можел да избира сред няколко възможности. Но само към Лю Пан поддържал по-различна тактика. Очевидно той дълбоко в душата си уважавал този достоен противник и копнеел да го победи по всичките правила на военното изкуство, а не да го срази чрез подли измами. Казано с една дума, жадувал да докаже превъзходството си над най-интелигентния си съперник в открита схватка. Всъщност истинската му цел била не да го пониже с меча си, а да го принуди да се признае за победен, смирен, със позорно сведена глава и чак тогава да го вземе за свой съветник - очевидно защото по онова време в цял Китай никой не можел да засенчи Лю Пан като далновиден стратег. Само това обяснява странностите в поведението на Сян Ю - винаги, когато вечният враг бил на косъм да се предаде в плен, нещо необяснимо принуждавало толкова решителния Сян Ю да позволи на Лю Пан отново да се изплъзне от заслуженото възмездие. А може би Сян Ю не бил забравил, че навремето те двамата са били приятели и съратници като младши офицери в една и съща ар-

блестящ пример за военна хитрост, че по-късно историкът Паоло Джиово го описвал като „най-бляскавата победа на всички времена, спечелена с измама и лукавс- тво. “

Призори на 31 декември 1502 г. Чезаре Борджия достигнал до околностите на Сенига- лия. Предвождан от Микелото Карета, авангардът, наброяващ само двеста копиеносци, заел позиция отвъд моста на канала. Този мост имал стратегическо значение, защото отрязвал пътя за отстъпление на кондотиерите. С възторжена реч Чезаре поздравил кондотиерите за тяхната нечувана смелост и дори им предложил да се присъединят към неговата войска. Микелото Корета в това време се разпореждал да подготвят палацо Бернардино за главна квартира на Чезаре Борджия, а херцогът поканил кондотиерите да заповядат в двореца. След като наивните наемници

пристъпили прага, тежките порти се захлопнали зад гърбовете им, от коридорите изскочили безчет слуги, въоръжени до зъби, които изневиделица се нахвърлили върху пришълците. Чезаре предварително бил заповядал да бъдат нападнати отредите на Вители и Орси- ни. Така през нощта, е която били избити всички кондотиери, Микело- ти също не си губил времето, защото успял да удуши Оливерето и Вители в подземието на палацо Бернардино. С един замах принц Чезаре Бор- джия, син на папа Александър VI, се отървал както от най-опасните си противници, така и от своите вероломни офицери, които заговорничели зад гърба му да го предадат на кондотиерите. "

„БОРДЖИИТЕ", ИВАН КЛОУЛАС, 1989 г.

мия? По същество Сян Ю си подписал смъртната присъда в мига, когато издал намеренията си да се разправи безмилостно с най-опасния си съперник Лю Пан, но се поколебал да реализира докрай рискования си замисъл. За разлика от него Лю Пан се оказал в крайна сметка по- решителният или по-ум- ният от двамата пълководци, когато капризната съдба коренно променила съотношението на силите.

Това е съдбата на всеки, който тайно симпати- зира на някой от противниците си. И най-малкото колебание, милозливост или някакви подобни угризения позволяват на враговете ни да ни се изплъзнат в последния момент и да не бъдат застигнати от смъртта. С това обаче ние само засилваме опасенията в сърцата на нашите противници и те се ожесточават стократно, което на свой ред ни донася огромни неприятности. Ако успеем да сразим някой от враговете си, той ще затаи неистова злоба заради унижението, на което сме го подложили, затова отсега нататък за него няма да съществува по- важна цел от това да ни отмъсти безмилостно. Не може така лекомислено да бъде споделяна властта

- на върха обикновено има място само за един и всички други са безкомпромисно излишни, следователно трябва да бъдат унищожени, смазани или поне да не им се оставят никакви шансове да възстановят силите си. Тази сурова истина е още по- силно валидна, когато става дума за доскорошен приятел или съюзник. Законът, на който се подчиняват всички неразрешими конфликти, е толкова недвусмислен, колкото и жесток: дори дума не може да става за евентуално сдобряване. Единият от двамата трябва да победи, при това окончателно и безкомпромисно.

Очевидно Лю Пан добре е усвоил този урок. След като обсадил Ксен-ян, този прост селски син вече предвкусвал своя триумф - не съществувала и капка съмнение, че именно той щял да бъде обявен за главен предводител на всички войски на царството Чу. След като се добрал до този завиден пост, той замислил да отстрани главния си съперник в изкачването си към върховната власт - владетеля на царство Чу, пред когото доскоро Лю Пан е пола-

гал клетва за вярност - а след това се заел да смазва всички, които дръзнали да се опълчат срещу него. Накрая се коронясал за император и останал в историята като един от най-славните владетели - безсмъртния Хан Као-дзъ, основател на могъщата династията Хан.

„За да постигнете окончателна победа, трябва да бъдете безмилостен."

НАПОЛЕОН БОНАПАРТ (НАПОЛЕОН I, ФРЕНСКИ ИМПЕРАТОР, 1769- 1821 г.)

„Този, който жадува да постигне всичко, не бива да си позволява да бъде милозлив."

КАУТИЛЯ, ИНДИЙСКИ МИСЛИТЕЛ,
III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Ю Чао, родена през 625 г. преди Христа, била дъщеря на много влиятелен китайски велможа. Ала за да я удостоят с честта да я поканят в харема на императора Тай Тсун, помогнал не само знатният й произход, но и необикновената й красота.

Императорският харем всъщност бил доста опасно място, препълнен с млади конкубини, копнеещи да бъдат обявени за фаворитки на господаря на цял Китай. Очарованието и силният характер на Ю Чао й помогнали извънредно много да спечели всички надпревари, но това не я успокоявало и тя все по-често се замисляла за неясното си бъдеще. Тя не си правела никакви илюзии - императорът, като всички разглезени мъже от дворцовите среди, бил много капризен, всъщност най-капризния от всички заради привилегирования си произход и на него въобще не можело да се разчита.

Ю Чао успяла да съблазни безпътния син на императора - Као Тсун, като се възползвала ловко от единствения случай, когато те двамата останали насаме поради недоглеждане на надзиращите ги евнуси. Когато императорът умрял и Као започнал да се подготвя да заеме трона, Ю Чао тръпнела от страх, защото прекрасно знаела каква тежка участ очаква всички любими жени на предишните владетели - трябвало да й острижат косите и да постъпи в женски манастир, откъдето обикновено нито една жена не можела да се върне към светския живот. Вече седем години Ю Чао обмисляла бягството от позлатения затвор, какъвто бил всъщност императорският дворец. Тайно се свързала с новия император, дори била толкова далновидна, че от месеци се стараела да се сприятели с официалната му съпруга - бъдещата императрица. Накрая успяла да издейства необичайно либерален императорски указ, който й разрешавал да остане в императорския харем. По-късно посветила всичките си заложби, за да се хареса още повече на императрицата, макар че

продължавала да спи с императора. Самата императрица обаче не смеела открито да се противопостави на фаворитката на мъжа си - понеже още не му била родила наследник, длъжна била да внимава на всяка крачка, а обожаваната императорска фаворитка била много ценна съюзница срещу нескончаемите дворцови интриги и заговори.

През 654 г. Ю Чао родила дете. Императрицата пристигнала, за да види новороденото, а малко след като си тръгнала, Ю Чао удушила детето - своята собствена първа рожба! Когато разкрили убийството, веднага плъзнали какви ли не слухове, като най-много подозрения се насочили към самата императрица, защото именно тя била последна при детето, пък и всички знаели колко била ревнива. Именно на това разчитала Ю Чао, когато замисляла този пъклен план. Скоро след това императрицата била обвинена в убийство и предадена на главния дворцов палач. А на нейно място била коронясана Ю Чао. Императорът, пристрастен към насладите на дворцовия живот, с радост я оставил да се нагърби с тежестите на управлението. Тя останала в историята като императрица Ю.

Въпреки че сега разполагала с огромна власт, Ю Чао все още не се чувствала надеждно осигурена. Навред я дебнели врагове, не по-малко коварни от самата нея. Не смеела нито за миг да остане без телохранителите си. Когато стигнала четиридесет и пет години, започнала да се опасява, че прелестната й племенница ще я измести като главна императорска фаворитка. Успяла да я отрови, като добавила в храната на девойката глина от един специален вид, който се среща само в Китай и е сил- но отровен. През 675 г. синът й, отдавна обявен за неин наследник, също бил отровен. Следващият й по възраст син - незаконен син на императора, но признат за принц - бил изпратен в заточение малко след несполучливия му опит за дворцов преврат. А през 683 г., когато императорът умрял, Ю Чао натрапила на трона някакъв мъж, за чието съществуване дотогава никой дори не подозирал, но тя обявила, че и той бил неин син
- и, разбира се, незаконен син на починалия император, плод на тяхната връзка отпреди толкова много години. Така на практика всички лостове на властта оставали в нейните ръце.

През следващите пет години в двореца се редували много заговори, един от друг по-коварни. Но нито един от тях не успял и съответно нито един от заговорниците не бил пощаден. През 688 г. вече никой не заплашвал трона на Ю Чао. Тя сама се обявила за божествена наследница на Буда и през 690 г. най-сетне се сбъднало нейното съкровено желание
- удостоили я с почетното звание Свещена императрица на цял Китай.

Ю Чао станала императрица, защото буквално никой не останал от предишната династия Тан. След това тя царувала, несмущавана от дворцови заговори, в продължение на десетина години. Но през 705 г. преди Христа осемдесетгодишната владетелка най-после била принудена да абдикира.

ТЪЛКУВАНЕ

Всички, които са познавали императрицата Ю Чао, са изтъквали нейната енергичност и интелигентност. В онази епоха не се е полагала слава дори и на най-амбициозните жени - те са имали право само да престоят няколко години в харема на императора, след което били длъжни да останат до края на живота си в женски манастир. Ю Чао никога не проявявала дори капка наивност през цялото време на своя неспирен възход - наистина шеметен за онази жестока епоха. Прекрасно знаела, че всяко колебание, дори мимолетното, както и най-незначителните прояви на слабост, ще й струват живота. Затова при всяка поява на нова съперница тя веднага се заемала да обмисля подробностите. Въобще не й се налагало да взема по-кардинални решения, тъй като те били поначало ясни и пределно опростени - съперниците трябвало да бъдат ликвидирани до крак. Или тя ще ги изтреби, или те - нея. Всъщност Ю Чао не била някакво невиждано изключение в историята на древен Китай - всички предишни владетели от векове постъпвали именно като нея, само че тя, понеже била жена, нямала право на грешки и затова трябвало да бъде по-безмилостна дори от тях.

Четиридесет и пет годишното царуване на Ю Чао останало паметно като едно от най-продължителните в многовековната китайска история. Макар че за никой вече не е тайна с колко кръв е бил осеян пътят на нейния възход, в Китай все още се описва нейното царуване като пример за успешно управление.

Свещеникът, който изповядал умиращия генерал Рамон Мария Нарваец (1800-1868 г.), го попитал: „Прощава ли Ваше Превъзходителство на всичките си врагове?“ „Няма на кого да прощавам - прошепнал Нарваец. - Никой от тях не успя да избегне смъртта. “

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Не е случайно, че и двата примера, илюстриращи разглеждания закон, са заимствани от изключително поучителната китайска история, изобилстваща с примери, при които е бил пощаден животът на опасни противници, а те на свой ред не са закъснявали да си отмъстят безкомпромисно. „Смазвайте враговете!“, гласи един от най-важните принципи, описани във „Военното изкуство“ - трактат по стратегия, съставен от Сун-дзъ, още през IV век преди Христа Идеята е много проста - вашите врагове мечтаят само за едно: да ви унищожат напълно и за постигането на тази съкровена цел няма да пожалят нито сили, нито пари, нито

време. Ако по време на схватките с тях вие се спрете насред пътя и не ги изтребите - било заради някакви наивни надежди, било заради милозли- вост и съжаление, това няма да ги накара да се държат по-добре с вас. Точно обратното, те ще се озлобят още повече, ще бъдат много по-ре- шителни (понеже ще жадуват за отмъщение, което ще измие тяхното унижение) и рано или късно ще се надигнат, за да получат реванш. Отначало може да се преструват, че са приятелски настроени към вас, но това ще бъде само измама, само опит да спечелят време, докато се окопитят и подготвят да ви атакуват смъртоносно.

И така, решението е само едно: никаква милост. Смазвайте враговете си безжалостно - така както на свой ред те биха постъпили с вас. Можете да се надявате на стабилен мир и сигурност едва когато противниците ви бъдат напълно ликвидирани.

Комунистическият лидер Мао Дзе-дун, ревностен почитател на Сун- дзъ, както и на всички велики пълководци от древната китайска история, бил отлично запознат с важността на този закон. През 1934 г. той повежда повече от 75 000 зле екипирани войници през безлюдните планински райони в Северозападен Китай, за да не бъдат повече преследвани от по- силната армия на Чан Кай-ши. Този безумно труден, рискован и до голяма степен самоубийствен маньовър е прославян в историята на китайската комунистическа партия под името Великия преход.

Чан Кай-ши се заканил да изтреби до крак комунистите в Китай. Няколко години по-късно армията на Мао Дзе-дун се стопила само до 10 000 души. През 1937 г., когато Япония напада Китай, Чан Кай-ши преценява, че комунистите вече не са първостепенна заплаха за неговата кауза. Затова нарежда да прекратят преследването на маоистите и да концентрират всички сили в борбата срещу японските нашественици. Но десет години по-късно комунистите разполагат с достатъчно сили, за да разгромят армията на Чан Кай-ши. Горчивата поука за генералисимус Чан Кай-ши била следната: той бил принуден да заплати огромна цена за подценяването на този древен закон, като не е взел мерки да унищожи докрай комунистическите отреди, при това точно когато те са били най- слаби и разпокъсани, все още не разполагащи със славата и ореола на патриоти, борещи се срещу японските окупатори. За разлика от Чан Кай- ши комунистическият лидер Мао Дзе-дун очевидно не бил забравил този толкова важен закон, защото не се спрял пред нищо, докато не изтласкал войските на съперника си от Южен Китай, като го принудил да се укрие на остров Тайван (Формоза), където Чан Кай-ши властвал до края на живота си благодарение на закрилата на САЩ. В континентален Китай обаче той загубил всичко, при това завинаги.

Мъдрото правило „врагът да се смазва безмилостно“ е древно колкото Библията. Един от първите водачи, които го прилагат на практика, е легендарният Мойсей, който решил да спазва сляпо Божията воля и повел евреите към бреговете на Червено море. Там Бог разделил морето на

две половини, за да могат евреите да достигнат отсрещния бряг и така да се спасят от преследващите ги египтяни, които до един се издавили в морето. Когато от върха на планината Синай Мойсей се върнал с десетте божи заповеди, изсечени върху свещените скрижали, той заварил мъжете от племето си да се кланят на Златния телец, след което така се разгневил, че заповядал да убият всички, които престъпили клетвата - за да не почитат повече езическите култове. Малко преди да умре, той споделил със своите последователи, че те непременно ще намерят пътя към обетованата земя чак когато победят ханаанските племена и ги изтребят до крак.

Всяка от валидните днес военни доктрини трябва да се основава на концепцията за пълна победа над противника - това е било обяснено още от Карл фон Клаузевиц, един от първите изследователи, разработвали съвременните стратегически принципи. Като анализирал кампаниите на Наполеон I, фон Клаузевиц отбелязал: „Пълното унищожаване на противниковите сили винаги трябва се разглежда като доминиращ принцип при разработването на всяка стратегия. След като се постигне решаваща победа, не бива да се мисли за отдих, за възстановяване на силите, защото трябва незабавно да се пристъпи към преследването на остатъците от вражеските армии, да се превземе неприятелската столица, да се атакуват резервите на противника и всичко останало в неговия тил, което би му помогнало отново да се изправи на крака.“ Клаузевиц не е препоръчвал веднага да се пристъпва към мирни преговори или някаква друга форма на примирие, ако противникът не е капитулирал, защото при подобни преговори много често победителите извличат по-малко изгоди от победените.

Решението е просто: не оставайте на враговете си нито един спасителен изход. След като ги унищожите, тяхната територия ще остане сво- бодна и трябва да бъде окупирана от вашите войски. Целта на всяка власт е напълно да контролира противниците на режима, да ги заставя да вършат само това, което е угодно на властта. Нямате право да се спирате по средата на пътя. Този закон не се отнася само за вашите действия на бойното поле. По време на преговорите, които се провеждат след всяка война, ако не сте решителни, може да изгубите много повече от всичките придобивки, спечелени с кръв на бойното поле. Най-добре ще е за вас въобще да не стигате до преговори или поне да не оставяте на враговете си никакво пространство за маневриране, след като двете делегации заемат местата си около масата за преговори. След като на всички е станало ясно, че сте разгромили безпощадно вашия противник, повече няма какво да се обсъжда или умува.

Желателно е да си давате ясна сметка за следното: когато се борите за власт, колкото повече се издигате, толкова по-бързо ще се появяват нови врагове, толкова повече ще се множат завистниците. Това ще са хора, които никога няма да успеят да се издигнат до вашето ниво, въпреки

че може би сте започнали от еднакви стартови позиции. Те завинаги ще следят със завист и зле прикрита неприязън всяка ваша стъпка нагоре, към върховните постове, където е съсредоточена реалната власт. От вас се изисква да не си правите никакви илюзии, че е възможно помирение между вас и тях под каквато и да е форма, особено докато вие не сте свален от власт. Ако им позволите да слухтят наоколо, те веднага ще се заемат да плетат заговори, един от друг по-коварни и по-опасни, за да ви отмъстят - това е така сигурно, както това, че денят ще смени нощта. Глупаво ще бъде да ги чакате да разкрият картите си - тогава за вас ще бъде безнадеждно късно да им противодействате (императрица Ю Чао прекрасно е разбирала този закон).

Трябва да бъдете реалисти: никога няма да бъдете в безопасност, щом сте заобиколен от врагове. Припомнете си суровите уроци от историята, спомнете си мъдростта на Мойсей и Мао Дзе-дун: Никога не бива да се спира насред пътя!

Разбира се, не става дума непременно за физическо ликвидиране на вашите противници, а за тяхното отстраняване от политическата сцена. Или от бизнеса, ако се борите за водещи позиции в някой стопански отрасъл. Ако силите на враговете ви отслабнат дотолкова, че повече да не могат да застрашават вашите планове за бъдещето или позициите, които вече сте завоювали, враговете ви ще се превърнат в безопасни пасивни наблюдатели на вашия неудържим възход. Те няма да има на какво да се надяват, за да възстановят силите си, следователно с никакви интриги, заговори или коварни ходове няма да успеят да ви навредят. Но ако не можете тотално да ги изтласкате от сцената, поне ще можете по-лесно да следите действията им, за да реагирате адекватно, ако се окаже, че те отново заговорничат срещу вас. В подобна ситуация трябва да разчитате на бдителността си, на средствата за своевременно разузнаване в техния лагер. И сега ще се налага да действате бързо и решително, защото всяко отлагане няма да бъде във ваша полза.

АСОЦИАЦИЯ

Усойницата, която сте стъпкали с ботуша си, ако е успяла да оживее, ще се извърне и ще ви ухапе с двойна доза от отровата си. Врагът, който не е ликвидиран, прилича на недоубита усойница, която много бързо се възстановява и отново е готова да хапе. С течение на времето отровата й става все по-силна и по-смъртоносна.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Непременно, трябва да се отбележи, че хората или трябва да бъдат приласкавани, или трябва да бъдат унищожавани. Иначе ще жадуват за мъст дори заради най-дребни обиди особено ако не могат да мечтаят за възмездие при далеч по-сериозни поводи за отмъщение. Когато причинявате някому зло, трябва да се съобразявате с неговите възможности за бъдещо отмъщение.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Този закон почти винаги би трябвало да се спазва, но понякога е по- разумно да оставите врага да се самоунищожи - ако това е възможно - отколкото вие да го унищожите. Например по време на война един добър генерал знае, че ако атакува армия, която е притисната в ъгъла, вражеската войска ще се бие отчаяно. Понякога е по-добре да им оставите спасителен изход. Докато отстъпва, врагът ще се изтощи и още повече ще се деморализира. Когато притиснете противника до стената, ако сте напълно сигурно сте в успеха, може да го оставите да се самоликвидира. Победата и в този случай ще бъДе ваша, но вие ще изпитвате по-малко угризения.

И накрая, не забравяйте, че ако смажете противника, той ще бъде толкова озлобен, че ще изгуби много години в кроежи на планове за отмъщение. На.й-красноречивия пример е реакцията на германците спрямо унизителния за тях Версайски мирен договор от 1918 г. Някои критици биха оспорили тази препоръка с довода, че ако демонстрирате снизходителност спрямо врага, това може да го насърчи да продължава да се съпротивлява. Поради тази причина почти винаги е най-разумно да смазвате враговете си безжалостно. Дори и след това не бива да отслабвате бдителността си - ако след години врагът замисли реванш, просто трябва отново да го смажете.

З А К О Н

16

ИЗПОЛЗВАИТЕ ДНИТЕ, КОГАТО СТЕ ДАЛЕЧ ОТ СЦЕНАТА НА СЪБИТИЯТА, ЗА ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ ПОЧТЕН И ДОСТОЕН ЗА УВАЖЕНИЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако се появявате прекалено често в обществото, ще се наложи да платите скъпа цена - колкото повече ви наблюдават, колкото повече ви слушат, толкова по-обикновен ще изглеждате. Ако вече сте включен в някаква общност, временното ви оттегляне от нея ще принуди обществото да заговори за вас с уважение, дори може да спечелите адмирации. Трябва да знаете кога да се оттеглите. Много е важно да умеете да печелите престиж, като не прекалявате с обществените си изяви. [4]

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Гийом дьо Бален бил прочут трубадур от Ранното средновековие, който неуморно кръстосвал замъците в Южна Франция. Рецитирал стихове както свои, така и от най-изисканите поети от онази епоха, свирел на няколко инструмента и играел ролята на съвършен рицар. В замъка Жавиак той най-после срещнал дамата на мечтите си, красивата мадам Гилелма дьо Жавиак, и веднага се влюбил в нея. Изпял й всички песни, които знаел, изрецитирал й всички любовни сонети и романтични бала-

ди, които помнел, както и тези, които съчинил за нея; обзет от любовен трепет, забавлявал я усърдно и я ухажвал пламенно по цели седмици, така че тя неусетно дори за себе си започнала да въздиша по блестящия си обожател. Гийом имал приятел - рицарят Пиер дьо Баржак, който често пътувал с него. Домакините се отзовали на молбата на Гийом дьо Бален и поканили в замъка рицаря Пиер дьо Баржак, който на свой ред не закъснял да се увлече по грациозната и темпераментна Виернета дьо Жа- виак.

Тази идилична история продължила безметежно до деня, в който Пиер и Виернета се скарали. Дамата хладно се сбогувала с него и той повикал на помощ приятеля си Гийом дьо Бален с надеждата, че този опитен познавач на любовните игри ще успее да успокои разгневената Виернета и да я убеди отново да продължи да се среща с него. На сломения Пиер не му оставало нищо друго, освен да се вслуша в съвета на своя по-опитен спътник и да напусне замъка за няколко седмици, но когато отново се появил там, не забравил да задейства неотразимия си чар и така отново се помирил със своята възлюбена Виернета. Дори му се струвало, че сега чувствата му към нея са се усилили десетократно - наистина след всяко скарване и помирение любовта се възражда още по-пламенна отпреди. Пиер не закъснял да сподели с Гийом, че възстановяването на хармонията в отношенията между двамата влюбени било толкова трогателно именно защото му помогнало да забрави яростното им спречкване, преди да си замине от замъка.

Като прочут трубадур Гийом се гордеел - очевидно не без основание - с опита си като покорител на женските сърца. След като изслушал оплакванията на своя приятел, той заподозрял някакъв скрит замисъл, измислен от дамите в имението - иначе не можел да си обясни внезапното охладняване на Виернета дьо Жавиак към толкова силно влюбения в нея Пиер. За да си изясни картината, решил да последва примера му и на свой ред се скарал жестоко с Гилелма дьо Жавиак. Престанал да й изпраща любовни писъмца, а накрая, след бурен скандал, възседнал коня си и префучал като хала през дърве-

КАМИЛАТА И КЛОНИТЕ, ПЛУВАЩИ ВЪВ ВОДАТА

Първият мъж видял забързаната камилата и веднага побягнал назад. Вторият обаче се отдръпнал предпазливо и продължил да я наблюдава. А третият се осмелил да се доближи до нея и да нахлузи оглавника през врата й. Изплашеното животно позволило само на него да се доближи, защото той единствено не се криел надалеч от него, и то постепенно започнало да свиква с присъствието му.

Поуката е, че ако искате всички около вас да ви се подчиняват, първо трябва да ги опитомите, да не изглеждате страшен или загадъчен в техните очи, като предварително им оставите време да привикнат с вас, да ви опознаят и да се успокоят.

Или с една дума, да станете част от тяхното ежедневие. Помня една случка, когато бях на морския бряг - внезапно пазачът

на фара се развика изплашено: „Ето там! Виждам платна на кораб! Някаква чужда флота се готви да ни нападне!“ Но само след пет минути сред вълните се показа мачта само с едно платно, а малко по-късно се оказа, че това била някаква изгубена сред бурята рибарска лодка, напълно безобидна, дори търсеща помощ от хората на брега. Около нея плуваха начупени клони на дърветата, прекършени от бурята. Така е и с хората - отдалеч те ни се струват много по-грандиозни и величави, отколкото са всъщност. Когато ги доближите, страхопочитанието ви започва да се стопява.

„БАСНИ“, ЛАФ0НТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

ния мост над крепостния ров, гневен и мрачен, без да обръща поглед назад. Нито веднъж не се появил в замъка, въпреки че започнали годишният карнавал и ловните излети около замъка. Това открито пренебрежение едва не довело младата дама до пристъпи на безсилна ярост.

Гилелма на няколко пъти изпращала пратеници да открият следите на Гийом дьо Бален и да разузнаят какво възнамерява да прави той, но сърдитият Гийом ги отпращал веднага, щом се убеждавал, че те са дошли от замъка Жавиак. Гордият трубадур наивно си въобразявал, че по този начин ще я накара да падне на колене пред него, за да моли да се върне при нея - точно както се случило наскоро с неговия приятел Пиер дьо Баржак. Всички признаци подкрепяли надеждата му, че тя ще го обикне още повече. Но чак толкова силна реакция дори и той не очаквал - за онази епоха било наистина немислимо една знатна дама да преследва с писма и пратеници един трубадур, дошъл в нейния замък незнайно откъде. Обърканият Гийом дьо Бален дори започнал да се съмнява в избора на дамата на своето сърце, което се свивало болезнено при опасението, че тя ще пожертва достойнството си и ще бъде презряна от всички аристократични фамилии в Южна Франция.

Най-после Гилелма се уморила да очаква известие от него, понеже били изтекли няколко месеца от тяхната раздяла. Не искала повече да изпраща пратеници и сега Гийом дьо Бален на свой ред, започнал да се безпокои не на шега - да не би пък тя наистина да му се е разсърдила завинаги? Или най-после ще се осъществи неговият план? Повече не можел да чака - крайно време било да се одобрят и да започнат всичко отначало. Облякъл най-хубавите си дрехи, сменил седлото на жребеца си, метнал се на него и препуснал в галоп към замъка на Гилелма.

Щом узнала, че той най-после се завърнал, Гилелма дьо Жавиак се впуснала към него, коленичила до коня му и спуснала воала си, за да може рицарят да я целуне, след което започнала да го отрупва с горещи молби да забравят за случилото се, при това повече да не нищят причините за скарва-

нето. Трубадурът още повече се смутил и вече не знаел какво да мисли - успял ли бил неговият план или не? Тя не изглеждала разгневена, дори му се заклела, че никога не го е мразела, а само го е обичала, при това все по-искрено и по-дълбоко с всеки изминал ден. Но нещо липсвало - защо той не бил обхванат от безпределна радост от одобряването им? За да постигне и тази цел, надменният рицар решил да рискува още веднъж - процедил само няколко хладни думи, обърнал жребеца и отново го пришпорил към моста над крепостния ров. А тя останала насред двора, този път хлипайки безнадеждно, защото нямало съмнение, че повече няма да го види.

Още на следващата утрин трубадурът започнал да съжалява за необмисления си ход. Препуснал назад към замъка Жавиак, обидената дама обаче отказала да го приеме и заповядала на прислугата веднага да прогонят натрапника чак отвъд крепостния ров. Гийом дьо Бален бил принуден да се спасява с бягство. Щом се прибрал в квартирата си в близкото градче, започнал да крещи и да троши оскъдната си мебелировка - как така допуснал тази фатална грешка? Чак до следващата година, все така недопускан до стените на замъка Жавиак, той все още страдал от мъчителната за него раздяла. Тогава написал една от най-проникновените си поеми „Моята песен е моята смирена молба за милост“. Изпратил й безчет изискани писма, пълни с обяснения за поведението му, с призиви да бъдат опростени греховете му.

След като се наситила на самотата и скуката, Гилелма си спомнила какви прекрасни писма й писал влюбеният трубадур, колко сонети и балади й бил посветил. Освен това не можела да забрави снажната му фигура, уменията му като танцьор и фехтовач, музикант и поет, бляскавото му остроумие, нежните му погледи. Веднага решила, че Гийом дьо Бален бил достатъчно наказан за високомерието си и най-сетне му написала писмо, в което го молела да свали изящния пръстен от малкия пръст на дясната си ръка, за да й го изпрати с най-новата си поема, описваща страданията на безнадеждно влюбеното му сърце.

ПЕТТЕ ДОСТОЙНСТВА НА ПЕТЕЛА

Тиен Яо, който служел в двореца на княза Ай от царството Лю, недоволен от незавидната си участ, рекъл веднъж на своя господар: „Иска ми се да отлетя някъде много надалеч, също като тези диви патици.“ „За какво намекваш с тези неясни слова?“ - учудил се князът. „Не сте ли виждали петел, господарю?" - отвърнал Тиен. „Петелът винаги държи гребена си гордо изправен, като символ на превъзходството му над всички останали пернати в двора. Здравите му нокти издават силата му. Няма ден, в който петелът да не е готов да се нахвърли с тях срещу всеки, който се опита да нападне кокошките му. Нито пък забравя да повика кокошките да започнат да кълват зърната, когато слугите ги донесат от хамбара. А освен всичко това петелът мо-

же да послужи за образец на точност, понеже нито една сутрин не забравя да ни събуди винаги по едно и също време. Ала въпреки тези негови пет достойнства, петелът не може да е уверен дали още утре няма да се озове на средата на господарската трапеза. Защо е тази неспра-ведливост? Защото винаги е подръка на готвача от кухнята и той лесно може да стигне с големия си нож до гърлото му. Докато дивите патици скитосват на воля из безбрежната не-бесна шир. Само понякога кацат, за да отдъхнат в княжеските гради-ни. да уловят някоя риба в езерото и да клъвнат от разпиляното по пъ-теките просо. И въпреки че дивите патици не прите-жават нито едно от петте достойнства на петела, те са много ценени, защото са истинска рядкост, защото кацат в имението само за броени дни, след което

Той начаса изпълнил молбата й, макар че това било по-скоро заповед. Най-накрая Гийом дьо Бален доживял да вкуси от върховната наслада - сдобряване и пламенни прегръдки, на които би завидял дори приятелят му, рицарят Пиер дьо Бар- жак.

ТЪЛКУВАНЕ

По време на отчаяните си опити да се сдобри с рицаря на своето сърце, Гилелма дьо Жавиак нагледно доказва въздействието на закона за отсъствието и присъствието на обекта на нейните желания. В началото на любовната драма вие искате да присъствате, колкото е възможно по-често в близост до този, когото желаете да спечелите. Ако решите да се оттеглите твърде рано, ще рискувате да потънете в безславна забрава. Но след като любовните страсти са се разгорели и е напълно изкристализирало осъзнаването на необходимостта от присъствието на обожателя, всяко ненадейно отсъствие само ще възпламени още повече чувствата и ще породи трепетни очаквания. Възбужда дори самата загадка защо сте изчезнали тъй ненадейно от полезрението, при това без никакво смислено обяснение. Другият или изоставеният партньор веднага ще започне да търси вината в себе си. И докато сте някъде далеч от партньора, неговото въображение ще пулсира неуморно, което само ще засили любовта му към вас. И, обратното, колкото по-упорито Гу- лиелма се стремяла да се добере до Гийом дьо Бален, толкова повече е охладнявал трубадурът към нея - защото за него тя е станала прекалено леснодостъпна и нищо не е подхранвало въображението му да съчинява възпламеняващи фантазии за нейните прелести, за нейните чувства към него. Ала се е оказало достатъчно тя да престане да го преследва с помощта на пратениците си, за да се амбицира той отново и да се върне към първоначалния си план.

Това, което ни убягва, което ни се изплъзва, винаги ни се струва по-ценно, отколкото е в действителност. А всичко останало, което ни е подръка, което дори ни досажда с присъствието си, постепен-

но започва да ни дотяга и да ни отегчава. През Средновековието дамите непрекъснато са настоявали пред своите рицари да им поднасят доказателства за чувствата си, дори е било неписана традиция да ги подтикват към дълги, изморителни и доста често наситени с опасности пътешествия, за да хе изпробват верността им и силата на тяхната любов. Ако на свой ред Гийом дьо Бален не бе изоставил дамата на. сърцето си, може би тя би го отпратила, за да го изпробва, като я накара да въздиша по нея.

бързо отлитат нанякъде. Същото искам и аз - да отлетя като волна дива патица.“

„ДРЕВНИ КИТАЙСКИ ПРИТЧИ“, Ю КСЮ СЕН, 1974 г.

„Отсъствието на партньора погубва повърхностните чувства, но разгаря още повече истински дълбоките чувства така, както вятърът угася свещта, но раздухва буйните пламъци.“

ЛАРОШФУКО (1613-1680 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В продължение на много векове Асирийското царство е потискало сурово всички народности от северната част на Мала Азия. През VIII век преди Христа народът на Медея (сега тази област се намира в Северозападен Иран) се надигнал срещу асирийската тирания и след упорита съпротива успял да извоюва независимостта си. Понеже били твърдо решени да не допускат никога отново деспотизъм под каквато и да била форма, местните жители не позволили на нито един от техните първенци да заграби цялата власт, за да не би евентуално да се опита да възкреси монархията. Но след като останала без водач, страната потънала в хаос и не след дълго била разпокъсана на малки, слаби владения, неспособни да се противопоставят на външни нашествия, още повече че навред избухвали размирици - буквално всяко село воювало със съседните села.

В едно от тези размирни села живеел Диоцез, който постепенно започнал да се прочува като мъдър съдник, способен да урежда дори най- заплетените спорове.

Диоцез се справял дотолкова успешно с тази задача, че отвсякъде започнали да прииждат просители с молба да урежда и техните проблеми. От ден на ден влиянието му растяло неудържимо. Иначе не би могло да бъде, след като в цялата страна на практика нямало правосъдие - съдиите до един се оказали подкупни и на всичкото отгоре - много алчни. Селяните предпочитали сами да уреждат споровете си, което поро

дило вълна от насилие. Когато се разпространила мълвата за безпристрастността, мъдростта и най-вече за неподкупността на Диоцез, жителите от всички краища на Медея започнали да се обръщат само към него по всякакви спорни поводи. Скоро той станал единственият всепризнат правен арбитър в размирната Медея.

Ала тъкмо когато бил на върха на славата си, за всеобща изненада Диоцез обявил, че повече няма да раздава правосъдие, няма да изслушва просители, няма да закриля онеправданите. Оплакал се пред смаяните присъстващи, че му дотегнало да слуша за междуселски разпри, за какви ли не човешки мъки и страдания, като в същото време не можел да наглежда своите имоти и селяни. С тези думи той се оттеглил и в страната отново се надигнали междуособици и хаос. След неговото отдръпване от правораздаването веднага зачестили кражбите и убийствата, така че се надигнал всеобщ ропот срещу царящото беззаконие. Медейците били принудени да свикат общо събиране на първенците от всички по-големи селища, за да решат какво да предприемат. „Не може да се продължава все така с това безвластие - заявил един от местните племенни вождове. - Нека да изберем един от нас да управлява над останалите, за да живеем спокойно, а не да треперим непрекъснато за нашите семейства и домове.“

И така, въпреки че навремето всички жители на Медея били единодушни да не допускат повече никаква форма на тирания, сега се стигнало дотам пак да избират цар, който да основе нова монархия. Разбира се, че техният избор бил в подкрепа на мъдрия, благоразумен Диоцез. Но не се оказало толкова лесно да го убедят да поеме върховната власт над своя народ, защото - поне отначало - той решително отказвал да се нагърби с тази отговорна и не лека задача. Все пак настойчивите молби на съгражданите му го убедили да склони.

Само че на свой ред той също поставил своите изисквания - да се издигне внушителен дворец за него и за свитата му, да му се осигури стража, около двореца да се построи столица, от която вестоносци да разнасят царските заповеди. Постепенно всичко това било изпълнено и Диоцез се настанил в двореца в центъра на новопостроената столица. Царският палат бил обграден с непристъпни стени - напълно недосегаем за простолюдието. Сега не съществували никакви пречки пред Диоцез да започне да въвежда новия ред - вече никой нямало да бъде допускан в тройната зала. Всички прошения до царя занапред ще се препредават само от царските велможи. Никой в царския двор нямало да може да го вижда по-често от веднъж седмично, при това само при изрично позволение на царя.

Мъдрият Диоцез управлявал страната си цели петдесет и три години, през които успял да разшири границите на Медея във всички посоки и да положи яките основи на бъдещата Персийска империя, основана при царуването на негови праправнук Кир Велики. Още преди смъртта

на Диоцез населението започнало да му се кланя като на бог, дори вярвали, че той наистина е безсмъртен.

ТЪЛКУВАНЕ

Диоцез бил много властолюбив и амбициозен. Много преди всички Останали той проумял, че страната се нуждае от водач със силна ръка и нито за миг не се съмнявал, че няма да се намери по-подходящ кандидат от самия него.

В страна, в която доскоро е царувала невъобразима анархия, най- влиятелни са съдиите. Затова Диоцез решил да започне като съдия, за да си създаде ореол на кристално честен и справедлив съдник.

Но когато достигнал кулминацията на кариерата си като съдия, Диоцез осъзнал значението на закона за отсъствието и присъствието на обекта на нечии желания. Като не отказвал да приеме нито един молител, той станал леснодостъпен и така неусетно щял да загуби респекта, който би трябвало да всява сред населението. Хората неволно ще започнат да приемат за естествено той винаги да се грижи за тях, без да се налага те да му се отплащат за тази грижа. Единственият начин да се сдобие с върховна власт и неоспоримо могъщество било именно това, което е избрал Диоцез - да се оттегли и да остави медейците сами да се оправят с хаоса. Точно според очакванията му те дошли при него с молба да поеме властта.

След като се уверил нагледно в справедливостта на този закон, Диоцез продължил да го прилага ревностно. В двореца, сътворен от населението за него, никой нямал достъп до личността му, освен неколцина високопоставени придворни. Както пише Херодот: „Ако народът често вижда своя владетел, ще започнат да му завиждат, да злословят за него и за приближените и накрая ще започнат да плетат заговори. Но ако никой не може да влезе при него, ще се роди легендата, че царят е по-раз- личен от всички простосмъртни.“

Един ***човек*** *рекъл на дервиша: „Защо не мога да те зърна от толкова време?" А мъдрият дервиш му отговорил: „Защото за моя слух е много по-ласкаещ въпроса, защо не мога да те зърна, отколкото, защо пак се изпречваш пред очите ми?“*

МУЛА ДЖАМИ, ЦИТИРАН В „КЕРВАНЪТ НА БЛЯНОВЕТЕ“
ОТ ИДРИС ШАХ, 1968 г.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Всичко на този свят зависи от присъствието или отсъствието на дадени личности, когато настъпват важни събития. Ако сте силна личност, веднага ще започнете да привличате върху себе си вниманието на присъстващите поради простата причина, че вашият блясък ще засенчва всички останали. Неминуемо се стига до момента, когато, колкото повече се появявате сред множеството, толкова по-бързо ще отслабва влиянието ви. Ще станете част от ежедневието. Независимо от всичките усилия, които ще полагате да изглеждате по-различен, хората ще ви обръщат все по-малко внимание. Затова трябва да умеете да подбирате момента, когато за самия вас, заради собствения ви престиж ще се окаже по-благоприятно временно да се оттеглите, за да не се стигне до крайно неприятната ситуация, когато ще бъдете насилствено заставен да слезете от сцената. Това смътно наподобява на криеница.

Валидността на този закон се доказва най-очебийно при любовта и съблазняването. В началния стадий отсъствието на любимия (съответно любимата) стимулира вашето въображение и създава около неговия (или нейния образ) приказен ореол. Но този ореол започва да помръква, когато знаете много повече за обекта на вашитб чувства - защото вече няма простор за вашето въображение. Обожаваната от вас личност се оказва най-обикновена, като хиляди други, следователно не е нужно да се безпокоите за нея. Именно поради тази причина прочутата френска куртизанка Нинон дьо Ланкло е съветвала своите приятели да не забравят да се оттеглят, когато се появява опасност да станат прекалено скучни за партньорите си: „Любовта никога не умира от глад, но често загива от преяждане.“

Ще бъде много късно да реагирате, ако вече сте позволили да ви третират като най-обикновен човек - рано или късно ще бъдете сдъвкан и смлян. За да не допуснете това, трябва да накарате другия, лишен от вашето присъствие, да изпитва нужда от общуване с вас и да търси компанията ви. Или да принудите останалите да изпитват респект към вас, като ги заплашите с евентуалните отрицателни последици за самите тях, ако вие бъдете принуден да напуснете сцената.

След вашата смърт се променя всичко, свързано с вас. В паметта на живите ще останете обкръжен от ореол на признателност. Хората ще си припомнят как са оспорвали решенията ви и ще се изпълнят със съжаление и чувство за вина. Ще им липсва вашето присъствие, още повече че вие никога няма да можете да се върнете при тях. Но не сте длъжен непременно да чакате собствената си смърт. Ако се оттеглите за кратко от обществения живот, ще имитирате донякъде събитията, които биха могли да се очакват след истинската ви смърт. А когато се завърнете сред хората, ще прилича на връщане от задгробния живот - хората ще въз

дъхнат с облекчение и отново ще ви се подчиняват както някога. Именно това е разбирал добре Диоцез и затова заслужено е бил коронясан за дар.

Очевидно френският император Наполеон I е признавал въздействието на този закон, защото на него принадлежат думите: „Ако се появявам прекалено често в операта, хората ще престанат да ме забелязват.“

..Днес, понеже сме принудени да живеем в свръхмодерен свят, пренаситен с образи на политици, звезди, учени и други забележителни личности, силата на добре преценено оттегляне от светската суета е още по-въз- действащо. Писателите Дж. Д. Селинджър и Томас Пиншън успяха да създадат култов ореол около себе си благодарение на умението да се скриват от погледите на публиката точно когато беше най-уместно да сторят това.

Друго, по-ежедневно приложение на този закон, което допълнително ни убеждава в правотата му, е законът за недостига в областта на икономиката. Като изтеглите някоя стока от пазара, вие веднага покачвате нейната цена. През XVII век богатите холандци се опитали да наложат холандските лалета като нещо повече от едно красиво цвете - искали да го провъзгласят за символ на държавата. Предвидливо започнали да изтеглят от пазара всички лалета, появил се недостиг и така се стигнало до остра криза, наречена в онази епоха „лалемания“. Всяко цвете се продавало за толкова злато, колкото тежало самото цвете. През XX век по съ- щия начин е постъпвал прочутият търговец на картини Джоузеф Дю- вейн, като е настоявал да се укриват ценните платна, за да се окажат необикновена рядкост. За да поддържа цените, колкото е възможно по-ви- соки, той започнал да изкупува цели колекции и да ги съхранява с месеци в сигурни убежища. Постепенно картините, които той продавал, започнали да се превръщат в истинска рядкост, в предмети, достойни за обожание и преклонение. „Всеки може да продава платната на големите майстори по петдесет долара парчето - с тези думи Дювейн непрекъснато поучавал своите помощници. - Майсторлъкът е да се пазарят за чет- върт милион долара. Ето, това вече е сериозен бизнес!“

Може да използвате това правило по отношение на вашите имения, като предложите на публиката нещо невиждано, което не може никъде другаде да се намери - това веднага ще повиши цената ви.

Неизменно настъпва мигът, когато дори и най-влиятелните и най- обаятелните личности сред силните на деня започват да се оплакват от спадане на тяхната популярност. Причината е твърде проста - хората са склонни да се отегчават от несменяемите лидери и те невинаги се радват на такъв респект, какъвто според тях им се полага по всички закони на справедливостта. Освен това изявите на всяка публична личност се сравняват с предишните ходове на същата личност и не е изключено да се открие повод за затъмняване на нейния блясък. Тогава идва моментът, когато тази личност трябва да докаже, че владее тънкото изкуство да опре

дели безпогрешно момента, когато е най-разумно да се оттегли от политическата сцена. Ако изборът се окаже правилен, от това тази личност само ще спечели акламации от публиката, винаги жадуваща за нови зрелища.

През XVI век най-могъщият владетел в Европа е бил Карл V Хабс- бург, император на Свещената римска империя (владения: Испания, Холандия, повече от половината от днешните Германия и Италия, част от Чехия, от бившата Югославия, колонии в Южна и Централна Америка, в Индия и Югоизточна Азия. Историците казвали, че в неговите владения слънцето никога не залязвало). Обаче на зенита на славата си той най-неочаквано се оттегля в манастира Юст. Цяла Европа занемяла от това поразяващо решение на монарха. Дори отявлените му противници започнали да го величаят като истински светец. Подобни истории са се повтаряли дори и в наши дни - прочутата филмова звезда Грета Гарбо никога не е била приветствана така възторжено, както при оттеглянето й през 1941 г. Наистина, имало е нейни горещи почитатели, които съвсем не са били съгласни, че е настъпил моментът за слизането й от екрана - в края на краищата тогава тя е била само на тридесет и шест години, но великата актриса мъдро е предпочела да остане в техните умове като рано угаснала звезда, но да не дочака тягостната ситуация, когато ще омръзне на всичките си почитатели.

Ако се окажете прекалено леснодостъпен, ореолът на славата, който с толкова труд сте изградили около името си, постепенно ще започне да избледнява. Тогава трябва да се решите на този рязък поврат - да престанете да бъдете толкова леснодостъпен. Така можете да повишите собствената си цена.

АСОЦИАЦИЯ

Спомнете си Слънцето. Оценяваме го по достойнство само когато не е на небосклона. Ако по цели дни вали дъжд, копнеем за мига, в който небесното светило ще разкъса плътната пелена от сиви облаци. Ако обаче се заредят горещи дни и припича непоносимо, започваме да страдаме от жарките слънчеви лъчи. Научете се да изчезвате зад хоризонта и хората ще започнат да настояват за вашето повтор- но изгряване на небосклона.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Използвайте вашето отсъствие, за да се сдобиете с респект и почит. Ако присъствието ви застрашава вашата слава, отсъствието ви ще я увеличава. Една и съща личност, която се преценява като лъв, когато отсъства от сцената, може да бъде третирана като нещо обичайно или дори смешно, ако постоянно е на сцената. Талантите губят много от своя блясък, ако станат прекалено добре познати на публиката, защото по-лесно се коментира външната черупка на мидата, отколкото криещият се в нея бисер. Дори най-надарените особи трябва да знаят кога да се оттеглят, така че хората да продължават да ги почитат.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Този закон е разумно да се прилага само когато е достигнато определено ниво на притежаваната от вас власт. Ще се наложи по някое време да се оттеглите, макар и временно, само ако преди това сте успели да наложите вашето присъствие. Защото, ако решите да се оттеглите прекалено рано, не само че няма да спечелите допълнителна доза респект от съвременниците си, но дори ще пострада цялата ви кариера, тъй като просто ще забравят вашето име. Ако за пръв път се появявате на световната сцена, трябва да се постараете да си изградите безупречен образ (имидж), който лесно да се запомня и разбира, да не ви създава проблеми при поддържането му, да бъде познат на колкото е възможно повече зрители. Докато не постигнете това завидно положение, всяко ваше отсъствие от сцената на избраното поприще ще бъде рисковано за бъдещите ви успехи - вместо да разпалвате пламъка на вашия напредък, може да се случи точно обратното - да го угасите, преди да се е разгорял ста- билно.

В любовта и съблазняването също е валидна тази закономерност - отсъствието може да бъде полезно само ако партньорът ви продължава да вижда навсякъде вашия образ, въпреки че в момента сте някъде другаде. Всичко трябва да му напомня за вас, така че, когато решите да се скриете от погледа му, той или тя да мисли само за вас.

Не забравяйте, че отначало не бива да липсвате от сцената - точно обратното, тогава е желателно да присъствате, колкото е възможно по- често. Защото може да се почувства липсата само на човек, който трайно е завладял нечие съзнание, който е обсебил нечие сърце.

З А К О Н

17

ДРЪЖТЕ ДРУГИТЕ В СЪСТОЯНИЕ НА НАПРЕЖЕНИЕ, НЕИЗВЕСТНОСТ, ТРЕВОЖНОСТ. СЪЗДАВАЙТЕ АТМОСФЕРА НА НЕСИГУРНОСТ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всички хора са подвластни на навика да търсят нещо познато в действията на другите. Ако сте предсказуем, те ще сметнат, че нищо не ги застрашава. Затова трябва да обърнете правилата на играта, като съзнателно се постараете да изглеждате непредсказуем. Това ще изкара мнозина от равновесие и те постепенно ще се уморят да гадаят всеки ваш ход. Ако се доведе до крайност тази стратегия,'тя може да бъде много застрашителна и печеливша.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През май 1972 г. в Рейкявик, Исландия, световният шампион по шах Борис Спаски нервно очаквал пристигането на съперника си Боби Фи- шър. Двамата гросмайстори се договорили в тази изолирана от света северна столица да се състои решаващата среща, която ще определи новия носител на световната шахматна корона, но Фишър много закъснял и мачът бил осуетен. Той не успял да се споразумее с организаторите за паричната премия, както и по някои други детайли.

Но Спаски решил да докаже, че притежава завидно търпение. Ръководителите на съветската федерация по шах преценили, че Фишър се по

диграва с тях и посъветвали Спаски да напусне Исландия, но той не отстъпил - за него тази среща била изключително важна. Знаел, че може да разгроми Фишър и нищо на света не било в състояние да го убеди да се откаже от най-значимата победа в цялата си кариера. „Ако се оттегля, ще се създаде впечатление, че целият този шум е бил за нищо“, споделил Спаски с един от придружителите си. „Но какво можем да сторим? Се- г*а* Боби е на ход. Ако се появи в Рейкявик, срещата ще започне. Но ако не се появи, никаква среща няма да има. Този американец явно е решил да провали кариерата си, но така или иначе в момента инициативата е в неговите ръце.“

Фишър най-после пристигнал в Рейкявик, но с това не се уредили проблемите и си оставала заплахата от провал на срещата. Първо, не харесал залата, където трябвало да се състои срещата, после започнал да критикува осветлението, оплакал се от шума на камерите, дори мърморел против столовете, донесени за него и за Спаски. Тук вече съветската делегация не издържала и заплашила, че ще изтегли своя състезател.

Този блъф очевидно свършил работа - след няколко седмици напрегнато протакане, след безкрайни и изнервящи преговори Фишър се съгласил да играе. Всички въздъхнали с облекчение, като най-радостен бил Спаски. Но в деня на официалното представяне на шахматистите Фишър отново си позволил да закъснее, а в деня на първата партия от „мача на века“ пак закъснял. Само че сега не му се разминало - журито взело решение да му присъди служебна загуба за следващата игра, ако пак си позволи да закъснее. Вече никой нищо не разбирал... Какво всъщност става: дали този загадъчен американец не е решил да разиграва някакъв коварен замисъл? Или пък прехваленият гросмайстор Боби Фишър просто се е изплашил от Борис Спаски? Последната версия се струвала на всички шахматни коментатори най-вероятна. Същото мислел и самият Спаски - това невъзпитано хлапе от Бруклин се е разтреперило при мисълта, че срещу него ще играе не кой да е, а самият Борис Спаски. Но в пет часа и девет минути Фишър се появил - точно една минута преди уговорения краен час, след който срещата би трябвало да бъде анулирана.

В шахматните турнири първата игра е от първостепенно значение, понеже от нея се определя стилът на всички следващи игри. Ако е прекалено бавна, без открити сблъсъци, това може да се тълкува като недвусмислен признак, че двамата шахматисти са се подготвили старателно за решителния двубой и че за тях първата партия е само средство за разузнаване на противниковата стратегия. В Рейкявик обаче първата игра била по-различна. Фишър неочаквано рано предприел драматично грешен ход - може би най-сериозният пропуск в цялата му състезателна кариера - и когато Спаски го притиснал здравата, всички очаквали със затаен дъх Фишър да се предаде. Само Спаски не вярвал в тази хипотеза, защото отдавна бил запознат с една от най-важните особености в ха

рактера на съперника си, който изобилствал с какви ли не странности - Фишър никога не се предавал, дори и когато не му оставала никаква надежда за спасение. Дори да бъде изправен пред явна заплаха да бъде матиран в следващите два-три хода, американецът продължавал да се съпротивлява чак до горчивия край, с което много изтощавал съперниците си. Този път обаче Фишър като че ли бил склонен да вдигне бяло знаме. И когато всички очаквали този заслужен финал, Фишър - за всеобща изненада - предприема напълно неочакван ход - толкова смел, че публиката в залата не може да се сдържи и започва да коментира възбудено, въпреки че това е строго забранено по време на изключително важни срещи, в които залогът е световната шахматна корона. Този ход слисва Спаски, но опитният гросмайстор успява да се окопити и да спечели срещата. Само че никой вече не се наема да анализира ходовете на непредсказуемия американец. Нима е загубил нарочно? Или е изгубил присъствие на духа? Или нещо около него не е наред? Да не би да е започнал да полудява?

След поражението си в първата среща Фишър отново започнал да се оплаква, че в залата е прекалено шумно, че го дразнят лампите, камерите, столовете, буквално всичко наоколо. Освен това не се явил навреме за втората среща. Това вече преляло чашата и организаторите решили да му наложат предварително уговореното сурово наказание - служебна загуба. Така пропилял и втората партия - при толкова незавидна позиция никой в света не би могъл вече да мечтае за победа срещу световния шампион по шах. Никой не се съмнявал, че Фишър е обречен. Само че след началото на третата партия в очите на американеца проблеснали свирепи искри. За този любопитен детайл са единодушни всички, които са присъствали тогава в залата - с този странен поглед той несъмнено успял да смути Спаски. И въпреки че бил в крайно неизгодна позиция - изцяло по своя вина, - Боби изглеждал напълно спокоен, дори излъчвал непоклатима самоувереност. Спаски обаче помнел отлично първата партия и не изключвал възможността сега да се повтори същият развой на събитията - Фишър отново да допусне само една грешка, която обаче би била достатъчна на Спаски да спечели солидно предимство. Само че нещо в самоувереното изражение на американеца му подсказвало, че тук нещо не е наред. Да не би Фишър да подготвя някакъв изненадващо смел ход, който всъщност да е хитра уловка, предназначена да обърка противниковата атака? И докато руснакът трескаво проверявал всички възможни стратегии, Фишър спокойно продължавал играта. Никакъв капан не се очертавал на хоризонта. Това отново разтревожило Спаски и той пак се увлякъл в догадки, което продължило, докато не го сепнал последният ход на съперника му - най-неочаквано, най-вече за самия Спаски, руснакът се бил озовал в унизителна безизходица. Фишър го матирал пред смаяните погледи на треньори и съветници, анализатори и коментатори. Нестандартната тактика на Фишър напълно сломила

неговия противник. Към края на тази незабравима партия Фишър се извърнал, притиснал юмрук към дланта на другата си ръка и извикал на хората от своя щаб: „Ще го смажа безмилостно!“

По време на следващите игри Фишър си позволявал такива неочаквани ходове, каквито никой не помнел от предишните му участия в турнирите за световната шахматна корона. Това просто не бил неговият стил. Сега дошъл редът на Спаски да греши. След като загубил шестата партия, съветският гросмайстор започнал да нервничи. Един от присъстващите гросмайстори казал: „След всичко, което се разигра в тази зала, за Спаски може би вече няма да е безопасно да се завърне в Русия.“

След осмата партия Спаски окончателно бил убеден, че е разгадал загадката, която непрекъснато го терзаела още от първата партия - Фишър успял по някакъв начин да го хипнотизира. Тогава решил да не поглежда към лицето на съперника си, каквото и да му коства това. Обаче и това не помогнало - руснакът отново претърпял загуба.

След четиринадесетата партия той събрал своите съветници и обявил: „Фишър се опитва да контролира съзнанието ми.“ Чудел се дали не е сипан някакъв неизвестен на науката опиат в портокаловия сок, който според прецизно уточнения протокол бил разрешен за поднасяне на шах- матната маса по време на двубоите. Или пък са разпръснали във въздуха невидими аерозоли, способни да генерират злокобен ефект само върху неговия пренапрегнат мозък... Накрая Спаски стигнал дотам, че на официална пресконференция обвинил екипа на Фишър, че са поставили някакъв химикал в стола му... или пък в стола на самия Фишър... който да смущава мисловните процеси на руския гросмайстор. Вдигнала се тревога чак в централата на КГБ в Москва: Борис Спаски компрометира Съветския съюз!

Столовете веднага били изнесени от залата, разглобени и проверени с рентгенов апарат. Химиците не открили нищо нередно в тях. Тогава се заели да претърсват всичко наоколо. Попаднали само на две умрели мухи, свити в дървената конструкция, към която били закрепени лампите на тавана на залата. Но и това не успокоило Спаски, който започнал да се оплаква от халюцинации. Опитвал се да поддържа нормално темпо на играта, но душевният му покой бил невъзвратимо нарушен. Просто не можел повече да издържа на подобно свръхчовешко психическо натоварване. На 2 септември руснакът капитулирал. И независимо че не бил много възрастен, той никога не успял да се възстанови от това поражение.

ТЪЛКУВАНЕ

В срещите между двамата гросмайстори - преди този исторически двубой в Рейкявик - Фишър не можел да се похвали с победи над руския шампион. Причината се знаела добре от всички специалисти и любите

ли - Спаски бил ненадминат в разгадаването на стратегията на противника и в използването на слабостите, които съпътстват всички предвиждани ходове, за да атакува противниците именно в най-уязвимите места на всяка конкретна позиция. Способен да се адаптира към всеки противник, тънък познавач на всички по-сериозни шахматни стратегии, посло- вично търпелив, надарен с много стабилна психика, Спаски бавно и методично громял противниците, като изграждал безупречно построени атаки, които обаче разгромявали съперниците не след седем, а след седемдесет хода. Досега неведнъж бил печелил победи срещу младока Фишър, като нито веднъж не загубил самообладание, понеже освен всичките си други таланти Борис Спаски бил отличен психолог. Един от най-сериозните му конкуренти признал, че Спаски не мислел само как да намери най-добрия ход в дадена позиция, но и как да срази психически противника си.

Обаче Фишър най-после разгадал тайната на успехите на Спаски - руснакът разчитал на способностите си да предугажда всеки следващ ход на противника и да го сразява, след като е възприел неговата собствена стратегия. За да спечели този решителен двубой, от Фишър се искало само да вземе инициативата и да изкара Спаски от равновесие. Не може да има съмнение относно извода, че продължителното, тягостно очакване е опънало нервите на руснака. Но най-силно въздействие върху психиката му оказали първоначалните пропуски на Фишър - очевидно допуснати съвсем съзнателно с единствената цел да извадят от равновесие Борис Спаски, - защото са били удивително примитивни и точно заради това тези ходове се оказали абсолютно неочаквани за руснака. По всичко е изглеждало, че в началото на срещата Фишър не е имал прецизно обмислена стратегия. Разбира се, не може да се отрече, че Фишър е направил всичко възможно, за да създаде точно това впечатление, въпреки че му се наложило да загуби първата игра (след толкова елементарен пропуск, че нито един анализатор не повярвал да е било неволна грешка или елементарно недоглеждане) и да се примири с още една загуба заради закъснението си за втората игра.

Спаски бил известен с хладнокръвието си и трезвите си преценки, но сега за пръв път в живота си не успял да разгадае замислите на противника си. Сломен от този провал, той все повече рухвал, докато накрая той много повече от съперника си приличал на психично нездрав инди
вид.

В шахмата, в тази прекрасна игра, изобретена от мъдрите индуси, се съдържа есенцията на живота. Първо, за да победите, от вас се изисква безкрайно търпение и солидна доза далновидност. Второ, понеже в тази игра имат огромно значение предварително проучените и старателно анализираните стратегии, с незначителни изменения могат да се разиграват безброй пъти почти еднакви партии. Вашият съперник се старае, колкото е възможно по-бързо да разпознае вашата стратегия, да анали

зира и предвиди вашия стереотип и да използва тази информация, за да разбие вашата атака и да премине в контранастъпление, след като е разгадал бъдещите ви ходове. Ако обаче съумеете да се покажете като ловък играч, чиито следващи ходове и прийоми е почти невъзможно да бъдат отгатнати, ще спечелите изключително важно предимство. Защото както в шаха, така и в живота, ако останете загадъчен за вашите против- ници, те неминуемо ще изпаднат в смут, ще тръпнат в тревожно очакване, кършейки пръсти, хапейки устни. А от това състояние до появата на първите фатални грешки има само една крачка.

„Животът в кралския дворец прилича на шахматна игра, изискваща от играчите постоянно да се нащрек - те са длъжни да мислят напрегнато, да местят трескаво фигурите, да разполагат с няколко плана за действие, да преследват упорито тактическите си цели, да парират ловко коварните контраудари на противниците. Понякога обаче е по-добре да се поемат дори най-дръзките рискове и да се изиграе някой напълно неочакван ход, който да слиса съперниците.“

ЖАН ДЬО ЛА БРЮЙЕР (1645-1696 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Нищо не е така ужасяващо както внезапното и непредсказуемото. Именно заради това ние се плашим толкова много от земетръсите и тайфуните - защото никой не може да отгатне къде ще нанесе следващия си удар сляпата стихия. След като се случи веднъж такава трагедия, ние тръпнем в очакване на повторението, което обаче никога не е буквално копие на предишното поразяване и това още повече ни изпълва с ужас и езически трепете пред неподвластните на човека могъщи природни сили. Подобен ефект има и неочакваното в поведението на хората, с които ни сблъсква съдбата, макар че тук степента на поразяване е многократ- но по-слаба.

Поведението на животните се подчинява на определени шаблони и точно поради това тяхно несъвършенство ние успяваме да ги заловим и убием. Само човекът притежава способността да променя съзнателно поведението си, да импровизира, да преодолява силата на навика. Само че повечето от хората не осъзнават и не се възползват от тази удивителна способност. Те предпочитат удобствата, които им осигурява привич- ното ежедневие. Или може би сработват някакви наследствени остатъци от животинското поведение, което винаги предпочита да се подчинява на

шаблонните му стратегии. Хората неизменно предпочитат това, което изисква най-малко усилия - просто защото е най-лесно. Същевременно повечето от нас робуват на илюзията, че ако не пречат на другите да живеят, както те намират за най-добре, онези, другите, на свой ред ще оставят всички около себе си да продължат да вегетират, несмущавани от нищо.

Много е важно да разберете следния принцип: всеки, който притежава достатъчно власт, непременно ще насажда страх в сърцата на подчинените си, ако ги държи в напрежение напълно съзнателно, понеже на всяка цена е решил да запазва всички инициативи като свое изключително право. Ако сте овластен, понякога ще ви се налага да нанасяте свирепи удари, при това под пояса и без никакво предупреждение - колкото по-внезапно, толкова по-добре за вас и по-зле за врага, - за да принудите всички останали да тръпнат от ужас. Това е безпогрешен и изпитан метод, чиято безпогрешност е доказана още преди хилядолетия.

Филипо Мария - последният херцог от могъщата фамилия Вискон- ти, която е била пълновластен господар на Милано през целия XV век - напълно съзнателно се стремял винаги да прави точно това, което другите най-малко биха очаквали от него. Той приемал, че е съвсем в реда на нещата в продължение на много години да удостоява с почести някой от своите придворни и тъкмо когато наивникът вече е повярвал, че ще бъде издигнат в по-висок сан, херцогът внезапно охладнявал към него и преставал да го удостоява с височайшето си внимание. Обърканият велможа вече обмислял как най-безболезнено да напусне двора, за да се присламчи на служба към двора на някой от съседните владетели (които до един ненавиждали надменния милански херцог), когато Филипо Мария отново го изненадвал, като му позволявал да се радва на всички почести, изгоди и наслади, които предлагал тънещият в разкош двор на миланските херцози. Владетелят или князът, както е написано на титул- ната страница на именитата творба на Макиавели, никога не забравял да възнаграждава щедро покорните си слуги.

Тайната на тези странни взаимоотношения между Филипо Мария и неговите приближени всъщност била много проста: той съзнателно не допускал приближените си до себе си, не им позволявал да отгатват кро- ежите му. Неговите царедворци дори не били сигурни какво ще му допадне в следващия миг и какво не. Тази непонятна картина може да се проясни само ако се допусне, че точно на това е разчитал капризният херцог - никой да не знае как може да му въздейства и поради това никой да не може да му натрапва волята си. Всички били длъжни да се прекланят пред неговата воля. Затова никак не е чудно, че този херцог управлявал доста дълго, без да му се налага да се справя с междуособици, заговори и граждански вълнения, с каквито е изобилствала историята на останалите италиански княжества и градове-държави от онази смутна епоха.

Да изглеждат, колкото е възможно, по-непредсказуеми - от векове това е била любимата тактика на десетки владетели. Дори само за нейното разбиране се изисква завидна интелигентност. Ако сте притиснати от враговете до стената или ако техните привърженици многократно превишават вашите, не ви остава нищо друго, освен да го сюрпризирате със серия от неочаквани ходове. Вашите врагове ще останат толкова из-

... ненадани, че ще отстъпят панически, или поне ще допуснат в суматоха

някоя тактическа грешка, от която би трябвало своевременно да се възползвате.

През пролетта на 1862 г. в Северна Америка бушувала Гражданската война. Американският генерал Стоунуол Джаксън начело на 4600 войници от силите на Юга неуморно атакувал по-многобройните полкове на северняците, блокирани в долината Шенандоа. В същото време генерал Джордж Бринтън Маклелън, командващ внушителна 90-хилядна армия, напредвал на юг от Вашингтон, твърдо решен да превземе столицата на южняците - град Ричмънд в щата Вирджиния. Веднага щом научил за появата на армията на Маклелън в опасна близост до Ричмънд, генерал Джаксън набързо изтеглил своята армия от долината Шенандоа, а после отново заповядал завръщане на наскоро изоставените позиции.

Отстрани тези маневри изглеждали напълно лишени от смисъл. Никой не можел да проумее какво всъщност се опитва да постигне Джаксън... Ще отбранява ли Ричмънд, или ще се опита да превземе Вашингтон с изненадващ обход откъм северозапад? Такава възможност действително се открила пред южняците, защото със своя прекалено устремен поход на юг Маклелън застрашавал опасно столицата на Юга, но в същото време оголил столицата на Севера - Вашингтон, окръг Колумбия. Но най-необяснима била загадката, криеща се зад мъглявата заповед на генерал Джаксън: всички боеспособни формирования на южняците да се движат непрестанно на север, а после на юг и след това отново на север, при това разпокъсани на малобройни отреди!

Едва по-късно се изяснил мотивът, на който се подчинявала стратегията на ген. Джаксън - той искал поне да забави настъплението на противника към Ричмънд, докато Маклелън се мъчи да разреши тази гла- воблъсканица. През това време другите генерали-южняци трескаво укрепвали подстъпите към Ричмънд. Така Югът успял да отложи решителната битка, която по всяка вероятност би завършила за него с катастро- фално поражение, защото Маклелън бил принуден да отклони най-боес- пособните си подразделения за изморителното преследване на неуморния ген. Джаксън, чиито офицери демонстрирали чудеса от храброст пред многократно превъзхождащия ги противник. „Не бива да се пропуска дори и най-малката възможност да се заблуждава неприятеля, да се изненадва и обърква - повтарял Джаксън пред офицерите от своя щаб.

- Само по този начин една малобройна армия може да печели тактическо предимство пред лицето на много по-силен противник.“

Този закон намира своето приложение не само по време на война, но и при ежедневните ситуации. Хората няма да се откажат от опитите да отгатнат вашите мотиви, за да изобретят най-ефективното противодействие, способно да преустанови вашия възход. Затова трябва да ги сюрпризирате с най-неочаквани ходове - колкото по-странни, толкова по-добре, - за да поемете инициативата в своите ръце и да ги принудите да преминат в отбрана. След като се убедят, че не могат да проумеят вашите замисли, те ще се изнервят и тогава по-лесно ще можете да им нанесете съкрушителния удар.

Пабло Пикасо отбелязал в спомените си, че „...най-добрите се оказват сметките на тези смелчаци, които въобще не си правят труда да кроят тънки сметки. След като станете известен, другите никога няма да се осмелят да предположат, че е възможно да извършите нещо, без да имате достатъчно основателна причина за това, която да е толкова задълбочена, че те дори да не могат да се досетят за нея. Така че няма никаква полза да обмисляте предварително действията си. Най-добре е да действате импулсивно, според първите подтици, които са ви споходили."

Отначало Пикасо продавал творбите си на търговеца на картини Пол Розенберг, като му предоставял пълна свобода при продажбите, Но ето че настъпил денят, когато най-неочаквано Пикасо заявил на Розенберг, че повече няма да се нуждае от услугите му. Според обясненията на Пикасо, този изненадващ ход целял да принуди Розенберг да не намери нито миг покой поне през следващите четиридесет и осем часа, докато размишлявал над догадките си за отказа на художника. И наистина след две денонощия търговецът, изтощен и бледен, се явил в ателието на Пикасо с молба да му обясни промяната в поведението си.

Но има и други начини да тероризирате хората около вас, без да се стараете да изглеждате колкото е възможно по-непредсказуем. Например, ако често нарушавате навиците си, към вашите постъпки ще се появи спонтанен интерес. Хората ще започнат да говорят само за вас и за вашите чудатости. Ще коментират предполагаемите мотиви, които почти винаги няма да имат нищо общо с вашите истински, но грижливо укривани цели и намерения. Най-важното е да не ви забравят, да не започнат да ви пренебрегват. Накрая може да се стигне дотам, че колкото по-капризен сте, толкова по-дълго ще задържите вниманието на обществото и толкова по-силна боязън и страхопочитание ще вдъхвате на по-лековерната част от аудиторията. Само послушните подчинени винаги постъпват така, че всеки техен следващ ход може лесно да се предсказва.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си опустошителните тайфуни - никой не може да отгатне накъде ще се промени посоката на вятъра. Непрекъснато се колебаят показанията на барометъра и резките смени на посоката и скоростта на спадането или покачването на атмосферното налягане са напълно непредвидими. Още не е измислено спасение от хаотично бушуващата природна стихия, затова всеки ураган вдъхва в нас първичен ужас.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Мъдрият владетел е длъжен да бъде дотолкова мистериозен, че да вдъхва спиращо дъха страхопочитание сред придворните. Те въобще не бива да знаят къде се намира Той и никой да не се надява дори, че може да се досети за убежището Му. Той има правото да си почива там, горе, в притихналите си покоите, несмущаван от нищо и от никого, докато долу, в приземието, за неговите първи съветници остава само тъжната участ да трупнат болезнено дори само при мисълта за това, което може да ги сполети, ако допуснат даже едно-единствено недоглеждане."

ХАН ФЕЙ-ДЗЪ, КИТАЙСКИ ФИЛОСОФ, HI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Понякога обаче може да спечелите, ако хората около вас са в състояние да предвиждат действията ви: като си наложите определен модел на поведение, ще изглеждате за околните познат, безопасен и следователно удобен, с което ще успеете да приспите тяхната бдителност. Те, разбира се, ще вземат всички предпазни мерки, за да ви противодействат, само че ще очакват от вас да реагирате по добре познатия им, типичен за вас маниер. Можете да се възползвате от този общочовешки недостатък по няколко начина: първо, ще създадете параван около вас, който да прикрива истинските ви намерения - зад това удобно прикритие ще можете без външни смущения да плетете своите съкровени кроежи как да изма

мите всички ваши съперници. Второ, този прийом - поддържането на едно и също външно впечатление - ще ви позволи да изненадате врага си точно когато той най-малко ще очаква от вас неприятни за него изненади. С това напълно ще объркате плановете му и той ще капитулира дори преди да сте го докоснали с пръст.

През 1974 г. Мохамед Али и Джордж Формън трябвало да се изправят един срещу друг под ослепителните прожектори в залата в Лас Ве- гас, за да стане ясно в края на ожесточената схватка кой именно ще бъде новият световен шампион по бокс за професионалисти, свръхтежка категория. Всички познавачи предварително били напълно наясно какво ще се случи на ринга: Големия Джо (така спортните журналисти наричали Формън) ще се опита да нокаутира съперника си с любимия си ляв прав удар, докато Али пък ще се опита да го поразиграва из целия ринг, за да го изтощи и чак накрая ще изпробва легендарното си дясно кроше. Нали това било любимата тактика на Касиус Клей (предишното име на Мохамед Али, преди да приеме исляма). Всички прекрасно помнели, че от десетина години Мохамед Али нито веднъж не изневерил на този прийом, може би защото именно на него дължал легендарната си слава. Само че това съотношение на силите и тази комбинация на тактическите подходи като че ли предричали категорично надмощие в полза на Формън - неговият прав удар бил толкова силен, че щяло да бъде достатъч- но Али да му се открие само веднъж, за да се просне по очи на ринга още в следващата секунда. Обаче Мохамед Али, доста по-добър стратег от съперника си, кроял съвсем други планове - на пресконференцията преди мача той обявил с най-спокоен тон, че е променил стила си до неуз- наваемост и че на бърза ръка ще нокаутира „левака“ Формън. Разбира се, никой не се хванал на тази въдица - най-малко самият Джо Формън. Защото подобен план би бил истинско самоубийство за Мохамед Али. Явно мохамеданинът отново разигравал поредната комедия за пред медиите - както винаги впрочем преди поредния решителен боксов мач. Секунди преди началото на двубоя треньорът на Мохамед Али разхла- бил въжетата около ринга - това обикновено се прави, когато твоят боксьор се е приготвил да кръстосва неуморно от единия до другия край на ринга. Само че никой не се уловил на този евтин, отдавна изтъркан номер.

Обаче за всеобщо удивление веднага след началния удар на гонга Мохамед Али направил точно това, което бил обявил на пресконференцията - докато Формън го чакал да затанцува около него, Али се нахвърлил като див звяр върху него и го съкрушил още с първия си замах. Публиката ахнала - вече не останало никакво съмнение, че Али наистина е променил изцяло плана си и с това успял за броени секунди да провали стратегията на съперника си. Сепнатият Формън бил принуден да премине в отбрана, но не успявал да отрази бесните удари, които се сипели като градушка, допуснал да се разкрие опасно, и Мохамед Али го прос

нал със страхотно дясно кроше. Всички без изключение - треньорите, спортните журналистите, съдиите и дори самият Джо Формън - до такава степен били свикнали с класическия стил на Мохамед Али, че дори неговото признание пред журналистите не успяло да промени очакванията им. Формън се озовал в капан, от който никой боксьор не би могъл да се измъкне - но най-интересното в тази поучителна история е това, че за този капан самият Али го предупредил, при това най-официално.

Предупреждение: ако сте непредсказуем, понякога може да се случи това ценно стратегическо предимство да се обърне срещу вас, особено ако сте подчинен, а не господар на положението. Доста често е по-изгод- но да се погрижите хората около вас да се чувстват в безопасност, вместо да ги безпокоите денем и нощем. Ако сте прекалено непредсказуем, може погрешно да ви преценят като много нерешителен или дори да ви заподозрат, че страдате от някакво неясно, но несъмнено доста сериозно психическо отклонение. Стандартите в поведението са много устойчиви и никой не обича да го принуждават да променя навиците си. Затова този иначе много силно въздействащ маньовър трябва да се използва извънредно предпазливо.

З А К О Н

18

НЕ СЕ ОГРАЖДАЙТЕ С КРЕПОСТНИ СТЕНИ - ВСЯКА ИЗОЛАЦИЯ КРИЕ МНОГО ОПАСНОСТИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Светът е опасно място и враговете са буквално навсякъде - затова всеки е принуден да се брани с всички възможни средства. Винаги ни се струва, че една крепост е най-стабилното убежище. Изолацията обаче може да ви изправи пред опасности от друга категория, срещу които също трябва да измислите предпазни мерки - скрит зад дебелите крепостни стени, ще бъдете лишен от ценна информация, ще станете подозрителен за съвременниците си и въпреки масивните зидове и здраво залостените врати, ще се превърнете в лесна мишена. По-добре ще е повече да общувате с хората, да търсите съюзници, да се смесвате с множеството. Тогава тълпата ще ви закриля от враговете ви.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Чин Ши Хуанг Ти, първият император на Китай (259-210 г. преди Христа), бил най-великият владетел в онази далечна епоха. Неговата империя била по-обширна и по-могъща дори от империята на Александър Велики. Чин успял да завоюва всички княжества около родното му царство и да ги обедини под своя скиптър - така от древното царство Чин е възникнала огромната държава Китай. Но през последните години от

живота на прославения император никой нямал достъп до покоите му освен неколцина придворни.

Императорът живеел в най-величествения палат, който дотогава бил строен в Китай, във величествената древна столица Ксен-ян. В този дворцов комплекс имало 270 павилиона - свързани помежду си с тайни подземни проходи, позволяващи на императора да сменя павилиона, в който ще преспи през следващата нощ, без да знаят това нито знатните придворни, нито многобройната дворцова прислуга, нито още по-многолюдната охраняваща гвардия. Всяка нощ той сменял спалните и ако някой дръзвал да надникне в свещените покои на Чин Ши Хуанг Ти, заплащал с главата си заради този смъртен грях. Само шепа хора в двореца - най-пре- даната част от личната му стража - знаели къде ще прекара нощта императорът и ако разкриели тази тайна на някого, също ги очаквало най-сурово наказание.

Първият император, който успял да постигне непостижимото - обединяването на всички китайски земи, - сега прекарвал дните си в тревожно очакване на опити за покушение и затова избягвал всякакъв контакт с поданиците си. Ако се налагало да напусне двореца, Чин Ши Хуанг Ти се появявал сред простолюдието грижливо предрешен и гримиран като дребен велможа. Според легендата той умрял при едно от тези пазени в строга тайна пътувания в една от най-отдалечените провинции, наскоро покорени от войските му. Изплашените до смърт носачи веднага обърнали посоката на царския керван и с трескава скорост се запътили обрат - но към столицата Ксен-ян. Заради горещината се принудили да нахвърлят в императорската носилка опашки на осолени риби - само така можело да потиснат отвратителната воня на бързо разлагащия се височайши труп. Тираничният човекомразец Чин Ши Хуанг Ти издъхнал самотен, далеч от многото си съпруги и наложници, от децата си и приятелите си, от покорните придворни и онемелите от страхопочитание слуги - край носилката крачели само придружаващият го първи министър и неколцина пребледнели от страх евнуси.

МАСКАТА НА ЧЕРВЕНАТА СМЪРТ

Злокобната „червена смърт“ от години вилнеела в нещастната държава и обезлюдявала градове и села. Тази болест била толкова страшна, смъртоносна и поразяваща, че принудила населението да забрави дори за опустошенията, нанасяни и от най-свирепите чумни епидемии. Тази загадъчна напаст, от която никой не можел да се скрие, поставяла своя зловещ печат върху всички свои жертви - злокобно зачервяване на лицето и тялото, съпътствано с кошмарни отоци и подутини от бързосъсирващата се кръв в артериите на жертвите. Болките били ужасяващи, някои не издържали и начаса полудявали заради нечовешките мъки, порите на кожата започвали да кървят неспасяемо. Нещастниците умирали, задавени от бликащата от гърлата им кръв, примесена със слуз

и мехури от последните им издихания. Тази трагедия траела само около час, най-мно- го два, затова на смаяните близки на жертвите, поразени от епидемията, не им оставало нищо друго, освен да проливат реки от сълзи и в ням ужас да бъдат безпомощни свидетели на кончината на своите деца, бащи и майки... Но в същото време принц Просперо продължавал да живее безгрижно, без да се смущава от страданията на своите злочести поданици. Само че, когато смъртта отнесла повече от половината от тях, той побързал да събере в тропната зала най-верни- те си придворни, най-красивите дами и най-смелите рицари от своето кралство, за да им съобщи своето решение - всички те трябвало незабавно да се оттеглят в един от най-закъ- таните манастири в кралството. Величествената сграда била строена в продължение на

ТЪЛКУВАНЕ

Чин Ши Хуанг Ти започнал да се налага като победител в кървавите междуособици, заливащи от десетилетия древните китайски царства и княжества главно защото в онази епоха нямало по-смел воин и по-амбициозен владетел от него. Хроникьорите, негови съвременници, го описват като свиреп мъж, с нос като клюн, със злобно присвити очи, тесни като цепнатини, с глас на чакал и сърце на тигър. Все пак понякога си позволявал някой милостив жест, но в повечето случаи изтребвал противниците си, без окото му да трепне. Освен това бил толкова лукав и коварен, че никой не успял да го възпре и той бавно, но упорито завладявал все нови и нови имения, докато накрая в цял Китай не останала територия, неподвластна на необуздано алчния Чин Ши Хуанг Ти. Голямата му амбиция била да обедини под скиптъра си всички китайски земи - всъщност това е била единствената полза от кървавото му управление, защото е спомогнал да се слеят десетките дребни владения в една нация, с обща култура и общи традиции. За да постигне тази гран- диозна за времето си цел, на Чин Ши Хуанг Ти му се наложило да разруши многовековната феодална система и да държи под око десетките наследници на знатни фамилии - по негова заповед само в столицата Ксен-ян били принудени да се преселят 120 хиляди благородници. Освен това първият китайски император се заел с обединяването на старите крепостни стени в една обща система с мащаби, грандиозни дори за Китай, запазена и до днес под името Великата китайска стена. Чин Ши Хуанг Ти навсякъде въвел еднакви закони, изписани грижливо върху пергаментите, които регламентирали изцяло буквално всички житейски области - имало дори закон, определящ максимално позволените размери на носилките за знатните велможи от различните касти и за богаташите от съответните съсловия.

Но поради увлечението си по прекомерната централизация на властта и абсолютното уеднаквяване на всички държавнически норми, укази и правилници, първият китайски император преследвал

с небивало ожесточение опонентите и противниците си. Стигнал дотам, че наредил да изгорят книгите на мъдреца Конфуций (Кун Фу-дзъ) - най-изтък- натия древен китайски философ, чиито прогресивни разбирания за морала в управлението на нациите от десетилетия заемали видно място в китайска та култура. Покорните слуги изпепелили хиляди пергаменти, посветени на учението на Конфуций, след което била обявена последната императорска заповед: „Всеки, който дръзне да цитира Конфуций, незабавно ще бъде - обезглавен.“ Тази драконовска мярка настроила срещу Чин Ши Хуанг Ти хилядите последователи на гениалния мъдрец и императорът бил принуден да живее до сетния си дъх в непрестанен страх от коварни заговори и самоубийствени опити за покушения. С всяка изминала година пара- ноята на Чин Ши Хуанг Ти се засилвала все повече и повече. Пропорционално на страховете му нараствали и екзекуциите. Хан Фей-дзъ, един от малцината оцелели философи от онази ужасна епоха, записал в тайния си дневник: „Чин пожъна победи колкото за четири поколения монарси, обаче беше наказан от боговете да живее в страх, в трепет и в ужас, понеже сееше навред само терор и разрушения.“

Колкото повече императорът се затварял в огромния си дворец, за да не се доберат до него затворниците, толкова повече се лишавал от възможността да управлява реално огромната си империя. Вместо в Чин властта все повече преминавала в ръцете на още по-алчните от него евнуси и чиновници. Те, разбира се, вършели всичко на своя глава, без да си дават труда да го уведомят - и без това всеки, който би дръзнал да проникне в императорските покои, рискувал да се раздели с главата си. Дори често заговорничели зад гърба му. Накрая Чин Ши Хуанг Ти останал император само по име и бил толкова изолиран от своя народ, че едва ли някой от простолюдието е научил за смъртта му. Най-вероятно е бил отровен от същите придворни блюдолизци, които всячески поощрявали стремежа му към абсолютна самоизолация.

Това е вредата от всяко прекаляване с тенденцията към все по-строга изолация: ако се укриете в

няколко века от предците на принца и се извисявала несмутимо над глу- хата околност. Ка- менните зидове били невиждано яки и принцът се чувствал абсолютно уверен, че никой никога не би могъл да проникне в тази непристъпна крепост. Въпреки суровия изглед отвън обзавеждането вътре било разто- чително пищно, не липсвало нищо, буквално нищичко, защото покорните слуги не били по- жалили сили за за- доволяването на всички капризи на суетния принц. По негова заповед, щом се настанили в светата обител, по- яките придворни веднага залос- тили отвътре масивните порти, докато останалите се заели да разпалват огъня в камините. Всички били твърдо решени да останат там и да не мислят повече за страданията на издъхващото прос- толюдие там долу, в долините на кралството, безми- лостно опустоша- вани от непобеди- мата епидемия.

Кралските слуги предвидливо попълнили запасите в избите и зимниците на манастира, така че принцът и неговите придворни можели да спят спокойно - никакви лишения не ги заплашвали. Вече се стопили опасенията, че ще бъдат застигнати незнайно къде и незнайно кога от смъртоносната напаст, по-свирепа дори от най-страшната чума, за която някога се носели легенди от уста на уста. Външният свят се оказал напълно изоставен от благородниците в кралството - на бедняците не оставал друг избор, освен всеки несретник да се оправя сам - кой както може. Принцът се грижел само за своите нареждания да му се осигурява всичко необходимо за неговите удоволствия и за развлеченията на гостите му. Блестящите зали били изпълнени с изкусни танцьори, ловки фокусници, ухилени шутове, музиканти, елегантни da-

някоя крепост, ще изгубите контактите с източниците на вашето могъщество. Няма да притежавате „уши и очи“, с които да следите какво се случва около вас, и така постепенно, ала невъзвратимо ще загубите усета си за мярка и ориентация. Вместо да си осигурите безопасно съществуване, ще се лишите от изключително полезни сведения за конюнктурата, което в крайна сметка може дори да ви коства живота. Затова никога не бива да се откъсвате от бурния живот, заливащ улиците и площадите, за да не останете глух и сляп за всички промени, в това число и за новите заговори, надигащи се срещу вашата особа.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Краля-Слънце Луи XIV изградил огромен дворцов комплекс във Версай през 1660 г. - по онова време в целия свят не съществувал по-разкошен и по-скъп кралски палат. Версай привличал всички амбициозни натури, както кошерът привлича пчелите. Кралят живеел заобиколен от най-знатните аристократи в цялото кралство - техните апартаменти били съседни на кралските покои. Колкото по-знатен е бил някой от благородниците, толкова неговият апартамент се е намирал по-близко до кралския. Спалнята на Луи XIV била огромна, разположена точно в средата на централната дворцова сграда, и събирала като във фокус всеобщото внимание. Всяка сутрин кралят бил поздравяван в спалнята си чрез тържествен, изобретен специално в негова чест утринен ритуал, наричан „lever“ или „надигане от леглото“.

Точно в осем сутринта главният кралски камериер - който бил удостоен с честта да спи върху килима до основата на една от четирите колони, обгърнати от балдахина на кралското легло - с мак- симална предпазливост събуждал Негово величество. Едва тогава двойните врати на спалнята се разтваряли широко, за да допуснат удостоените да присъстват на „надигането от леглото“. Дори редът, по който тези особи били допускани в кралската спалня, бил уточнен до последния детайл: първо

се допускали незаконните* синове на краля и неговите внуци, следвани от принцовете и принцесите със синя кръв, личния хирург на Негово Величество, официалния четец на краля и придворните артисти, задължени да го забавляват през този ден. Следвали представителите на държавните институ ции - министри, съветници и прочие, подредени според ранговете си. Едва тогава се разрешавало да прекрачат този свещен праг и неколцината гости, специално поканени за „надигането от леглото“. След приключването на тържествената процесия огромната кралска спалня се изпълвала с повече от стотина придворни, гости и персонал от прислугата.

Ежедневните занимания във Версай били така организирани, че вниманието на всички присъстващи да бъде насочено предимно към проявите на височайшата особа. Луи непрекъснато бил съпровождан от многобройна свита - пищно издокарани придворни и висши държавни служители, които тръпнели в очакване на сгоден момент да му поискат съвет или да изпросят поредното благоволение. Но кралят винаги им отвръщал с неизменното „ще видим...“

Както отбелязва Сен-Симон: „Ако той благоволи да попита някого за нещо, дори и по най-нез- начителния повод, погледите на всички присъстващи моментално се вторачват към краля и към особата, удостоена с височайшето внимание. Това веднага се възприема като недвусмислен сигнал за повишаване престижа на този придворен.“ В двореца никога не са съществували възможности за уединение, дори за краля - всяка спалня или салон са били свързани със съседните помещения, всеки коридор е водел към някоя от залите, където непрекъснато е циркулирала поредната многочислена група от благородници, заобиколени от двойно повече слуги. Действията на всеки от обитателите на разкошния Версай са зависели от постъпките на оста-

ми и кавалери. Виното се лееело като река, навред царствували красотата и блясъкът на най-изискания кралски двор, затъмняващ славата на всички останали монархии. Но най-важ- ното било спасението на най-изиска- ните благородници на кралството от чудовищната „червена смърт". Някъде към края на петия или на шестия месец от изолацията на елита от цялото кралство начело с великолепния принц Просперо, докато извън високите манастирски стени епидемията продължавала да свирепства и да изтребва обреченото простолюдие, на Негово Величество му хрумнало да предложи на своята бляскава свита невиждано зрелище - принцът замислял да уреди най-пищния, най-веселия бал с маски, повнушителен от всички царски пирове и императорс-

* По това време Луи XIV не е имал законни синове и затова е бил наследен от своя внук Луи XV. Законните синове на Краля-Слънце умират доста рано при донякъде странни обстоятелства. (Бел. прев.)

ки приеми, описвани в пожълтелите стародавни хроники. Празненството било в разгара към полунощ, когато часовникът на кулата ударил дванадесет пъти. Точно тогава се случило най-странното - може би малко преди да заглъхне последният удар на часовника - гъсто скупчените в голямата зала дами и кавалери изтръпнали от ледения полъх, долетял откъм широката парадна врата, когато оттам се появила маскирана фигура, тъй зловеща и загадъчна, че мигом привлякла погледите на всички придворни и на цялата прислуга. Висока, едра фигура, забулена от главата до петите във воали, подобно на погребалните одеяния на стародавните светци. Маската плътно скривала лицето. Но защо отстрани напомняла за пресъхнала мъртвешка кожа? Всички недоумявали какво може да означава това, но нали били доста опиянени и развеселени, вече се

налите и никога нищо не е оставало незабелязано.

„Кралят не само че напомняше на висшата аристокрация да не си въобразява, че ще може да напусне пределите на Версай - допълва Сен-Симон в мемоарите си, - но изискваше същото дори и от много по-нисшите по ранг благородници. Луи не се уморяваше да се озърта зорко както при сутрешното „надигане от леглото“, така и по време на официалните обеди, на пищните вечерни балове или около дипломатическите приеми, в залите и градините на Версай, по време на лов, езда или при най-обикновените разходки сред дългите алеи. Очевидно той се опасяваше, че ако най-знатните аристократи не живеят за постоянно в кралския двор, ще се затрудни много надзорът върху постъпките им - нищо не дразнеше повече Негово величество от тази тревожна перспектива. Освен това нямаше по- тежка присъда за някой претендент за почетна служба от презрителното изказване на краля: „Не го познавам. Той не е стъпвал в моя кралски двор.“ След тази неподлежаща на обжалване присъда, набързо изречена от височайшия арбитър на Франция, на злочестия кандидат не му оставаше нищо друго, освен завинаги да се прости с мечтите си за бляскава дворцова кариера.“

ТЪЛКУВАНЕ

Луи XIV се качва на престола след опустошителна гражданска война, наричана в историята Фронда. Вдъхновител на братоубийствената сече всъщност е била висшата аристокрация, която не можела да се примири с укрепването на трона и е продължавала да въздиша по невъзвратимо отминалите дни, когато местните феодали въобще не са се съобразявали с кралските укази и са били практически напълно суверенни. Благородниците били победени в тази изтощителна война, но останали в сянка като внушителна, макар и мълчалива опозиция на силно централизираната кралска власт.

Още при обмислянето на проектите за Версай придворните архитекти се спрели на доста сложно вътрешно разположение на помещенията. Това съвсем не било само капризна приумица на краля, про-

чут със склонността си към пищност и разкош. Проектът на замъка трябвало да задоволява много по-важни функции - кралят настоявал пред своите архитекти да му предоставят повече възможности да държи всичко наоколо под око, да може да следи всеки от десетките обитатели на приказния Вер- сай. Ролята на някога невъобразимо гордата френска аристокрация сега била сведена само до унизително чинопочитание пред върховния суверен, до докосването на краищата на неговата мантия още от първата утринна церемония. Не съществували никакви възможности за изолация, за самота, за потайни кроежи и пъклени заговори. Луи XIV доста отрано открил истината, че дори и най-могъщият крал може да се прости с трона си, ако си позволи риска да живее в пълна изолация. Ако не се появи само за ден или два в тройната зала, веднага ще плъзнат конспирации като гъби след дъжд, ще се понесат слухове и догадки, а накрая ще избухне бунт преди той да се опита да реагира. За да предотврати това, се е изисквало не само да бъде отворен кралският двор за възможно повече благород- ници, но целият този процес да бъде канализиран и прецизно подреден.

Тези специфични условия в кралския двор се запазили до края на царуването на Луи XIV и така бил осигурен внушителен период на относително спокойствие и безметежност в продължение на почти половин столетие след построяването на Версай. Защото в огромния дворцов комплекс не можело дори игла да падне, без това да не достигне до острия слух на Краля-Слънце, царувал от 1643 до смъртта си през 1715 г.

> *„Самотата застрашава както разума, така и добродетелите... В абсолютна самота живеят само отегчените богаташи или суеверните до налудничавост сектанти или пък психичноболните.“*
>
> Д-Р САМУЕЛ ДЖОНСЪН (1709-1784 г.)

приготвяли да махнат безгрижно с ръце към глупавия артист, който бил подбрал толкова странен маска- раден костюм - напълно неуместен за завладяващото ве- селие в голямата зала, - когато фи- гурата незнайно как им напомнила за идващата „червена смърт": нео- бичайното одеяние на непознатия пос- тепенно започнало да се облива в крЬв - сигурен признак, че епидемията е проникнала зад непристъпните стени на светата обител. Неописуем ужас се вселил в сърцата на присъс- тващите и повече никой не можел дори да мисли за танци и веселие. Тълпата в паничес- ки безпорядък се втурнала към вра- тите на залата. Неколцина от по- смелите рицари обаче събрали кураж и се втурнали към смълчаната фигура, неподвижна като мумия насред залата, смъкнали воалите и страховитата маска. Вече никой не се съмнявал, че ги споходила зло-

кобната неканена гостенка - „червената смърт“. Абсолютно никой не можел да си обясни как се е промъкнала тази странна фигура през здраво залостените порти на манастира. Смъртта като безпощаден и неуморим косач, вече взела първите си жертви. В отчаяни последни агонии на пода на залата се гърчели смелчаците, които дръзнали да докоснат окървавените воали на загадъчната маскирана фигура. До разсъмване всичко притихнало - до последния предсмъртен стон, до последното безсилно издихание. Само часовникът на кулата продължавал да отмерва часовете. Бавно догаряли свещите и факлите, само туктам още мъждукали въглените, тлеещи в камините. И така най- после се стигнало до неизбежния печален завършек - мракът и упадъкът, донесени от „червената смърт“, невъзвра-

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Още Николо Макиавели стига до кардиналния извод, че ако вие се барикадирате в някоя крепост, това ще се окаже фатална грешка според принципите на военните стратегии, без значение колко добре е укрепена тази крепост. Това решение веднага подсказва на неприятеля, че не разполагате със сили за контраудар, а освен това ще бъдете лесна плячка за противника, понеже няма да можете да го изненадвате с внезапно прегрупиране, обходни маньоври, засади или опити за обкръжение. С една дума, ще загубите гъвкавостта при придвижване и оттам всякаква стратегическа инициатива - това безценно предимство при всяка военна кампания. Може да се оттеглите в някоя непревземаема твърдина, но врагът вече ще е наясно какво може да очаква от вас и времето ще работи за него, а не за вас, защото той ще събира подкрепления, докато вашите ресурси ще се стопяват с всеки следващ ден от обсадата. Така тази крепост ще се окаже в крайна сметка доброволно избрана от вас затворническа килия. Заради теснотия- та всяка крепост е лесна плячка за всевъзможни епидемии. А в стратегически смисъл затварянето в една крепост не осигурява достатъчно надеждност и всъщност създава повече проблеми, отколкото, ако изберете да се сражавате сред открита местност - там поне ще има накъде да отстъпвате.

Тъй като хората по своята природа са създания с подчертано социално съзнание (т. е. не могат да живеят в абсолютна самота), властта на всеки монарх или политик в огромна степен ще зависи от способностите му да общува с хората. За да сте могъща личност, трябва да умеете да оставате в центъра на събитията - точно като Луи XIV във Версай. Тогава около вас ще кръжат всичките второстепенни действащи лица и нито една дейност в държавата няма да може да бъде осъществявана без вашата ак- тивна намеса. За вас няма да е тайна това, което се мъти на улицата, и своевременно ще ви докладват за всеки, който заговорничи срещу вас. Повечето хора изпадат в тревога, когато биват застрашени от някой потаен враг. Водени от първобитни инстинкти, те се

окопават в крепостите, за които си въобразяват, че *тимо погълнали* са непревземаеми - както нашите предшественици *всичко наоколо.* от неандерталския период, които са бягали панически към пещерите, ако ги погне някой свиреп хищник. ..МАСКАТА НА ЧЕРВЕ- Но щом се затворят в убежището си, хората ще бъ- НАТА СМЪРТ“, ЕДГАР дат принудени да се уповават на ограничен кръг АЛЪН по (!809-1849 г.) близки, които ще ги осведомяват за всичко, което се случва навън. Така неминуемо се поражда несигурност, колебливост и подозрителност спрямо вестоносците. Изгубва се цялостният поглед върху събитията. Изолираните личности са лишени от способности за маневриране, започват да страдат от параноя, превръщат се в лесни мишени за неприятелите си. Както при военна обстановка, така и при другите видове стратегически игри, прекалената изолация в повечето случаи води само до поражение и гибел.

В мигове на несигурност и опасност вие трябва да се борите с надигащото се в душата ви желание да се затворите още по-навътре в себе си. В никакъв случай не бива да се поддавате на този инстинкт. Много по- добре ще е да потърсите някогашните си приятели и съюзници, да потърсите нови съратници, да си наложите да се появявате сред нови за вас кръгове в обществото. Този доста полезен метод от векове е бил използван от силните на деня.

. Прочутият римски оратор и държавник Марк Тулий Цицерон произлизал от нисшата аристокрация и не е имал никакви шансове да се добере до върховната власт, преди да проникне сред тези патрициански кръгове, които тогава са управлявали Рим. Въпреки това обаче Цицерон постигнал блестящи успехи - в онази епоха никой не умеел по-добре от него да отгатва кои държавници са истински силните на деня и как тези личности зависят една от друга. Кръстосвал е навсякъде, познавал е всички, поддържал е толкова широка мрежа от сподвижници, че с лекота е успявал да събере подкрепата на десетки от най-видните римляни, за да се противопостави на някой новопоявил се противник на политическата арена.

Точно така е играел играта един от най-талантливите играчи на всички времена - прочутият френски дипломат маркиз Дьо Талейран. Въпреки че произхождал от една от най-старите аристократични фамилии във Франция, той следял отблизо всяка промяна в предпочитанията на парижкото простолюдие, което му помагало да предвижда предстоящите драматични събития и трагични обрати в политическия живот. Дори е изпитвал своеобразна наслада от „общуването“ със съмнителни криминални типове - в замяна от тях научавал тайни, до които маркизът никога не би се добрал с помощта на официалните канали. Точно това му помогнало да оцелее при драматичното редуване на повратни моменти във френската политика - падането на Бастилията, учредяването на Националното събрание, появата на Конвента, възхода на якобинците и

Марат, диктатурата на Робеспиер, възникването и провала на Дирекори- ята, изгряването и залеза на Наполеон, абдикацията на Луи XVIII - труд- но могат дори само да се изброят всичките кардинали промени в историята на Франция, в които Талейран през своя 84-годишен живот е бил един от най-активните участници. Такъв рекорд не би могъл да бъде осъществен от политик, който не умее да контактува с най-различни кръгове, който не може с лекота да създава нови връзки и познанства.

Този закон е много важен за всички монарси, а също и за онези политици, които се стремят към върховната. власт без оглед на цената, която ще бъдат принудени да платят. В деня, в който ще бъдат прекъснати вашите контакти с хората, защото сте решили да се спасявате в някое изолирано убежище, неминуемо ще се надигнат брожения срещу вас, които за кратко време може да прераснат в метежи, бунтове, опити за преврат или за покушение. Никога не бива да се самозалъгвате с илюзията, че сте толкова високопоставен, та можете да си позволите да не обръщате внимание на низините, на простолюдието, на най-онеправданите слоеве от обществото. Ако се скриете в някоя крепост, ще бъдете отлична мишена за враговете си и за заговорници от всякакъв вид, защото те няма да се примирят лесно с мисълта, че сте избягали от тяхното възмездие.

Понеже хората са подчертано социални създания, оттук следва, че умението да се общува, и то така, че да ни доставя радости, а не горчивина, трябва да се усъвършенства чрез непрестанни упражнения - като се срещате с колкото е възможно по-широк, по-разнообразен кръг от хора. Колкото повече контактувате с другите, толкова повече ще се радвате на тяхната благодарност и толкова повече ще бъдете улесняван при всевъзможните бъдещи ваши начинания. И, обратно - ако се изолирате, ще ставате все по-непохватен, ще зачестяват провалите и това на свой ред ще ви подтиква към още по-дълбока изолация, защото хората ще за- почнат да ви избягват.

През 1545 г. Козимо I де Медичи, първият велик херцог на Тоскана и основател на прочутата династия, решава да обезсмърти името си - за целта се налагало Да развърже кесията си и да плати за фреските в строящата се тогава флорентинска катедрала Сан Лоренцо. Сред многото кандидати за тази престижна поръчка Козимо предпочел Якопо да Понтор- мо. Застаряващият художник решил да превърне тази и без това достатъч- но престижна поръчка в своя шедьовър, в своето послание към идните поколения. Може би затова отначало искал да го оставят да твори несмущаван от чужди погледи и настоявал да поставят завеси на подстъпите към помещението, където той трябвало да започне първите фрески. Копнеел да затъмни славата на гениалния Микеланджело. След като някакви мла- дежи нахълтали в катедралата, водени само от любопитство, Понтормо още повече се изпълнил с омраза към всички досадни зяпачи и троснато наредил да усилят мерките за изолиране на катедралата.

Понтормо се заел да изпълва стените и таваните на катедралата със сцени от библейски сюжети - Създаването на Вселената, Изгонването на Адам и Ева от Рая, люшкането на Ноевия ковчег сред водите на всемирния потоп и прочие. Най-горе на средната стена той изрисувал Христос в цялото му великолепие, когато призовава мъртвите да се надигнат от гробовете си в деня на Страшния съд. Художникът посветил на тази грандиозна задача цели единадесет години и рядко напускал катедралата, защото вече страдал от фобия срещу всякакви контакти с хората, а освен това се страхувал панически някой да не заимства творческите му хрумвания.

Понтормо умрял, преди да успее да довърши стенописите. Нито една от тях не е запазена до наши дни. Но Джорджо Вазари - изтъкнат художник и вещ критик, историк и писател от късния Италиански ренесанс, един от малцината приятели на Понтормо - успял да надникне в катедралата малко след смъртта на Понтормо и е оставил подробно описание. Преди всичко поразявала липсата на нормални пропорции на фигурите.

Очевидно Понтормо бил обладан от манията за маниакално вторач- ване в детайлите, обаче изгубил усета за цялостна композиция. Вазари дори прекъсва тяхното описание в мемоарите си със следното обяснение: „... по, едно време започнах да се опасявам да не загубя разсъдъка си, като съзерцавам отблизо рисунките по стените. Сигурен съм, че точно така Якопо ги е гледал с часове, с месеци и години и може би затова накрая той вече не приличаше на себе си.“ Вместо да прославят още повече името на Понтормо, стенописите се превърнали в символ на неговия пълен провал.

Тези фрески всъщност потвърждавали нагледно вредата от прекалената изолация - нарушените пропорции, маниакалното преследване на съвършенството буквално във всяка подробност, а в същото време неспособността да се обхване с един цялостен творчески поглед общата картина, съчетано със своеобразно загрозяване на общото впечатление и неразбираемост на посланието на творбата. Няма съмнение, че изолацията се отразява пагубно на изкуството, което е предназначено да доставя естетическа наслада на хиляди хора. Шекспир и до днес си остава най- известният автор в цялата литература, защото е драматург за популяр- ната сцена - широко отворен към масовия зрител, умеещ да представя творбите си във вид, разбираем за публиката, независимо дали тя притежава или не добро образование и изтънчен вкус. Творците, които се затварят в своите крепости, губят усета за пропорции и техните творби остават достъпни само за ограничен кръг от почитатели.

Тъй като властта е изцяло плод на човешки усилия, тя неизбежно нараства при подобряването на контактите с хората. Вместо да се затваряте в своята духовна крепост, опитайте се да гледате на света по следния начин: всичко около нас по нещо прилича на Версай, където всяка стая е

свързана със съседните помещения. Трябва да умеете да разбирате околните, да можете да общувате с представители на най-различни социални слоеве. Тази мобилност ще ви предпазва от заговорници, защото така ще им бъде доста по-трудно да опазят тайните си помисли, а откритите ваши врагове ще се затрудняват да привличат на своя страна вашите съюзници или съратници. Винаги трябва да сте в движение, от стая в стая, и никога да не се застоявате на едно място. За ловците е по-трудно да улучат жертвата си, ако тя не обича да стои неподвижно.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си непревземаема крепост, издигаща се на най-високата планина, доминираща над цялата околност. Логично е тази надменна твърдина да бъде ненавиждана, понеже е символ на власт и могъщество. Жителите на малобройните селища, сгушени в подножието на планината, ще изменят на владетеля, който се крие в крепостта, и ще го предадат на първия нашественик, който ще нахлуе в равнината. Ако прекъснете пътищата, по които се снабдява тази крепост с продоволствие и със сведения, тя ще падне в дланта ви като презрял плод.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Мъдрият владетел е длъжен да се погрижи да се опазят плодовете на неговото разумно управление дори и тогава, когато той ще лежи в кралската гробница. За тази цел той не бива да гради яки крепости - така няма да възникне опасността след години наследниците му да се затворят в тези крепости. Те ще бъдат принудени да разчитат на привързаността на своите поданици към трона, а не на непристъпните крепостни ровове, стени, кули и бойници.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Много са малко случаите, при които може да се препоръча добро- волно и преднамерено оттегляне в изолация. Ако не следите какво става по улиците, ще отслабват защитните сили на вашия характер. Непрекъснатите контакти с хората са полезни за повечето от вашите умствени ка чества - с изключение може би единствено на способността ви да размишлявате. Общественото мнение ще ви принуждава да се съобразявате с чуждите оценки и желания. Ако не се откъснете от тълпата, няма да сте в състояние да преценявате правилно това, което става около вас. Все пак временното оттегляне от светската суета може да ви бъде от полза, ако се стремите да огледате събитията от по-далечна перспектива. Ма-киавели е успял да напише „Князът“ само защото е бил наказан със заточение и е бил изолиран в една слабо населена селска местност, далеч от бурните политически интриги и страсти, кипящи във винаги неспокойната Флоренция.

Съществува обаче още една опасност - подобна изолация може да доведе до появата на странни, дори перверзни хрумвания. Може би ще спечелите от това, че ще имате поглед върху цялостната перспектива в едромащабен план, но ще изгубите усещането за ограниченията, налагани от природата върху вашите физически и психически възможности. Освен това, колкото по-дълбоко се изолирате, толкова по-трудно ще бъде за самия вас да разчупите бронята, в която сам сте се напъхали. Без да се усетите, ще затънете в плаващи пясъци. Ако ви е нужно време, за да обмислите решението си, за предпочитане е да оставите варианта с изолацията като резервен, като последно убежище, при това само за кратки периоди от време. Не забравяйте да си осигурите отворена врата, за да можете отново да се завърнете в обществото.

З А К О Н

19

ВИНАГИ ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ С КОГО СИ ИМАТЕ РАБОТА - В ПРОТИВЕН СЛУЧАЙ МОЖЕ ДА ОБИДИТЕ НАПЪЛНО НЕВИНЕН ЧОВЕК

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Светът е пълен с хора от най-различни категории и вие никога не можете да се надявате, че всички ще реагират еднакво спрямо вашите действия. Има хора, които до края на живота си ще кроят планове за отмъщение, ако ги измамите или изиграете.
Това са вълците в овчи кожи. Затова трябва внимателно да подбирате както жертвите си, така и съперниците си. От друга страна, трябва да се стараете да не обидите някой напълно невинен човек.

ПРИМЕРИ ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

ПРОТИВНИЦИ, НАИВНИЦИ И ЖЕРТВИ - опит за встъпителна класификация

Когато се борите за власт, неминуемо ще ви се наложи да контактувате с най-различни противници, наивници и жертви. Най-сложното в изкуството за овладяването на властта е умението да се различават вълците от агнетата, лисиците от зайците, ястребите от лешоядите. Ако умее-

те да различавате тези основни категории, ще успеете да постигнете целите си, без да сте принуден да прекалявате с натиска спрямо хората около вас. Но ако действате на тъмно и не сте наясно с кого си имате работа, възможно е да страдате до края на живота си - ако въобще ви остават още много години. По-долу се изброяват петте най-опасни и най- трудни за преодоляване типови човешки характери, които много отдавна са били описани от опитните измамници от близкото и от далечното минало.

Непоносимо арогантен, подчертано надменен тип. Макар че може първоначално да заблуди околните, рано или късно горделивият му характер ще го издаде. Дори при най-дребния признак за опит да го измамят той ще се залови да си отмъщава с неподозирана енергия. Ако започнете да се оправдавате с думите: „Но аз го изтърсих съвсем неволно на празненството, където всички бяха пийнали..." няма да го успокоите с тези думи. Няма защита срещу подобни хора, които стават много опасни, когато се разгневят, затова не си губете времето да го разубеждавате. Ако по някое време се убедите, че той наистина е свръхчувствителен и прекалено въз- гордян, най-разумно ще бъде да престанете всякакви контакти с него.

Ненадежден. Този тип донякъде напомня арогантния и надменния тип, обаче не е толкова склонен към насилие, затова по-трудно се разпознава. Неговото его обаче е по-крехко, липсва му самоувереност, затова ако бъде измамен или атакуван, той ще се опита да прикрие възмущението си. Но и той няма да ви прости - ще се опита да ви нападне при първия сгоден случай, при това нееднократно, докато най-после ще ви принуди да му обърнете внимание. Ако вие сте го изиграли или наранили, най- добре ще е да не го срещате, колкото е възможно по-дълго. Не стойте наблизо до него, защото той е способен да ви тормози до сетния ви ден.

Вечно подозрителен. Това е друг вариант на разгледания по-горе тип, само че е още по-опасен. Понякога такива хора, разбира се, при определени

„Щом насреща ви се изпречи воин, не се помайвайте за миг дори, а бързо като светкавица измъкнете сабята от ножницата. Няма смисъл да се рецитира поезия някому, ако той не е поет по душа."

БУДИСТКИ КЛАСИЧЕСКИ МЪДРОСТИ ОТ ЕПОХАТА ХАН, ЦИТИРАНИ В „СВЕТКАВИЦИ В НЕБЕТО" ОТ ТОМАС КЛИЪРИ, 1993 г.

ОТМЪЩЕНИЕТО НА ЛОПЕ ДЕ АГИРЕ

За характера на Лопе де Агире може да се съди най- точно по анекдота, който е разказал за него в своята хроника Гаркиласо де ла Вега - един от бойците е отряда на Агире, който през 1548 г. е охранявал индианците, отведени като роби от мините в Потоси, Боливия. Този отред е охранявал товарите със скъпоценния метал, преди да потеглят за кралската съкровищница. Индианците били натоварени с толкова много

сребро, че започнали да се огъват под тежестта му, изтървали няколко чувала при прекосяването на буйните планински потоци и щом пристигнали без тях в града, местният кралски наместник веднага заповядал да арестуват Лопе де Агира. Осъдили го на двеста удара с бич - това било преценено като повъздействащо от избиването на индианците. Командор Лопе де Агире, след като узнал на какво унижение ще бъде подложен на следващата утрин насред площада пред двореца на кралския наместник, изпаднал в неистова ярост и се заканил да отмъсти жестоко. Искал да го обесят, както се полага на един испански благородник и офицер, вместо да го унижават пред погледите на стотици туземци. Но кралският наместник не се трогнал от молбите му. Палачът извел Агире от затвора и го повел към площада, където присъдата била изпълнена. След две

обстоятелства, стават непоносими диктатори - най-яркият пример е Йосиф Сталин. Той вижда или чува само това, което иска да види или чуе. Обикновено най-лошото. Непрекъснато си въобразява, че другите си нямат друга работа, освен да плетат заговори срещу него. Всъщност този тип е най-малко опасният от разгледаните досега три разновидности. Лесно може да бъде измамен, понеже му липсва душевно равновесие - така както системно са лъгали Сталин. Ако се играе на тънките струни на неговата умопомрачителна подозрителна психика, лесно може да бъде подтикван да атакува трети лица. Но трябва много да се пазите, ако поради някакво нещастно за вас стечение на обстоятелствата вие се окажете обект на подозренията му.

Злопаметен. Ако бъде засегнат или измамен, този тип въобще няма да покаже, че е засегнато самолюбието или честта му. Умът ще бъде зает с трескави пресмятания. Ще чака търпеливо най- удобния момент, за да забие ножа си в гърба ви. При това ще го извърши с удивително хладнокръ
вие. Този тип може да бъде разпознат по склонността му непрекъснато да изчислява колко ще спечели или изгуби при всеки възможен вариант. Самият той е склонен да мами околните, затова не е лесна жертва за другите мошеници. Обикновено е студен и почти никога не демонстрира някакви чувства. С подобен змийски тип трябва да сте извънредно предпазлив и ако го нараните неволно, ще се наложи или да го смажете окончателно, или да бягате по-далеч от него.

Простодушен, непретенциозен и най-често не особено интелигентен тип. Когато най-после попаднете на подобен тип, вероятно ще въздъхнете с облекчение - няма по-съблазнителна жертва от човека от тази категория. Но той всъщност е доста по-труден за обработване, отколкото първоначално сте решили. Дори за да се поддаде някой на вашите опити за измама, от вас все пак ще се изисква някаква интелигентност и въображение - нали жертвата ви първо трябва да си представи нагледно какво ще спечели, ако приеме вашето предложение. А

този тип може да не налапа въдицата по простата причина, че може да не я забележи. Поначало той не е от онези, които винаги са нащрек. И в повечето случаи е толкова неопитен, че много трудно се поддава на изкушения. При този тип опасността не е в това, че ще ви преследва, че ще ви заплашва с отмъщение. По-скоро вие можете да пострадате, като си загубите ценното време плюс енергия, пари или други ресурси. Възможно е дори да полудеете заради напразни, изтощителни опити да го вкарате в някой хитроумен капан, който сте изобретили с цената на много безсънни нощи. Не е зле да го изпробвате с нещо, което ще ви убеди дали е безнадеждно глупав - например с остроумна шега или с някаква история. Ако той реагира простодушно, ще сте наясно с кого си имате работа. След това може да продължите с плана си, но не забравяйте, че всички рискове ще бъдат-за ваша сметка.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В началото на XIII век Мохамед, шах на Хо- резм, след дългогодишни упорити усилия и безчет свирепи битки успял да създаде огромна империя, достигаща на запад до Мала Азия (днешна Турция), а на юг - до Афганистан. Столицата на обширните владения на Мохамед бил град Самарканд. Властта на всесилния шах се крепяла на мощна, отлично обучена армия - за броени дни Мохамед можел да поведе на поход двестахилядната си пехота.

През 1219 г. Мохамед получил послание от вожда на някакво напълно неизвестно племе, обитаващо земите далеч на изток. Името на монголския вожд било Чингиз хан. Неговите пратеници донесли на шаха скъпи подаръци - всъщност най-раз- кошните предмети, каквито по онова време можело да се открият във всички монголски владения. Чингиз хан искал да бъде възстановен Пътят на копринатa, достигащ от Далечния изток чак до централна Европа, и предлагал на Мохамед да си поделят изгодите, ако двете империи не се противопоставят.

денонощия, когато се съвзел от нечо- вешки жестокото изпитание, Агире повторил, че ще убие наместника - алкалде Ескивел. Обаче наместникът, чийто срок за служба в затънте- ното градче бил изтекъл, се премес- тил в Лима, на по- вече от 3200 левги. Цели петнадесет дни бродил Агире по планинските пъ- теки. докато се добрал накрая до Лима. Изплашеният за живота си кралски наместник побързал да се пре- мести в Кито, на още 400 левги, но след двадесет дни изнурително ходене Агире отново го настигнал.

Когато Ескивел научил, че Агире се е появил в Кито, той незабавно заповядал на слугите си да стягат товарите за следващия преход - до Куско, древната столица на импе- рията на инките. Но само след една седмица Агире се появил в Куско, ма- кар че крачел бос по стръмните ка- менисти пътища. Командорът само повтарял, че един

мъж, след като е бил нашибан с бич насред градския площад, вече не заслужава да яхне жребец като достоен рицар и че въобще ще е по- добре за този не- щастник вече никога да не се вясва пред хората. И така озлочестеният Jlone де Агире продължил да следва навред по петите алкалде Ескивел през след- ващите три години и четири месеца. Изтощен до смърт от това нескончаемо дебнене, Ескивел накрая се завърнал в Куско - този град по онова време бил укрепен тъй яко, че пиле не можело да прехвръкне през високите крепостни стени. Освен това Ескивел се залос- тил в една масивна каменна къща досами градската катедрала и никога не излизал навън без сабята си и кинжала си. Но накрая се стигнало до фаталния поне- делник, точно по пладне - лятото тази година било непоносимо знойно и душно, - когато вездесъщият Лопе

Мохамед досега не знаел нищо за този нов владетел в източните земи. Сторил му се прекалено самоуверен - защо този никому неизвестен монголец си позволявал да говори с великия шах като с равен, когато нямало никакво съмнение кой е по-могъщ. Затова въобще не си направил труда да отговори на предложението на Чингиз хан. Но ханът опитал още веднъж. Този път изпратил керван от сто камили, натоварени с най-редките стоки, заграбени от монголското нашествие в Китай. Но много преди керванът да достигне до Самарканд, шахският наместник Иналчик - който управлявал земите около северозападните граници, заловил кервана и без да му мигне окото, прибрал за себе си скъпите дарове, като не забравил да обезглави пратениците на монголския хан.

Чингиз хан бил сигурен, че е допусната фатал- на грешка - ханът отказвал да повярва, че Иналчик ще се осмели да действа на своя глава, без разрешението на Мохамед. Затова ханът проводил нови пратеници до шаха в Самарканд със задачата да повторят предложението на хана и да поискат наказание за Иналчик. Този път Мохамед лично приел монголските пратеници и собственоръчно обезглавил най-възрастния от тях, а останалите върнал на хана с обръснати глави - според монголските традиции това било непоносима обида. Този път посланието на Чингиз хан било много по-кратко: „Ти сам избра да потеглиш по пътя на войната!“ Повел безбройната си конница и в 1220 г. нападнал земите, подчинени на Иналчик. Превзел столицата на провинцията и заловил Иналчик, но не го обезглавил, защото решил, че този подлец заслужавал по- особено наказание - палачите на Чингиз хан излели разтопено сребро в ушите и очите на жертвата.

На следващата година Чингиз хан извършил няколко похода срещу многократно по-многочис- лената армия на шаха. За времето си монголците воювали така, както никой досега не бил виждал - препускали бясно на дребните си, но много издръжливи коне и смъртоносно точно стреляли с лъковете си от седлата, без да губят нито секунда. Подвижността и устремът, с които връхлитала монголската конница, позволявали на Чингиз хан да заб-

луждава с чевръсти маневри съгледвачите на шах Мохамед, така че никой не можел да предвиди къде ще атакуват монголските конници на следващото утро. За броени дни те стигнали до Самарканд и го обкръжили от всички страни. Шахът на Хорезм Мохамед с малобройната си свита едва успял да се из- мъкне от обсадата и бил принуден да се спасява с позорно бягство. Империята му се разпаднала, за да не се възстанови никога повече. След една година шахът умрял в изгнание. Така Чингиз хан завладял Самарканд и огромни пространства в Западна Азия, без да бъде длъжен да дели с някой друг владетел скъпоценния Път на копринатa.

ТЪЛКУВАНЕ

Никога не бива да си въобразявате, че вашите противници са по-слаби от вас. Може да срещнете по-особени хора, които на пръв поглед не вдъхват опасения, защото не са агресивни. Но ако си позволите да засегнете честта и гордостта им, те ще се нахвърлят върху вас така ожесточено, че ще ви се наложи да се спасявате с паническо бягство. Ако обаче сте решили на всяка цена да ги победите, по- разумно ще е да подходите към тях с повече такт и вежливост - дори няма да е зле да си давате вид, макар и само привидно, че зачитате достойнството им, независимо че техните желания понякога са доста глупави или смехотворни. Никога не ги отблъсквайте с обидни думи, ако не ги познавате отблизо - иначе няма как да разберете дали в някой от тях не се крие достоен потомък на Чингиз хан.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1910 г. в Денвър, щата Колорадо, няколко от най-талантливите мошеници в Америка организирали среща за размяна на опит, нещо като творчески кръжок. През зимата те предпочитали да гастролират в южните щати. През 1920 г. Джо Фъ- ри, главният организатор на този „творчески кръжок“, шетал из Тексас - за кратко време той успял

де Агире незнайно как се промъкнал в къщата, надникнал във всички помещения на долния етаж, после се ***изкачил по мраморните стълби, проверил салона, коридорите, дори и спалните и библиотеката, докато най-сетне заварил Ескивел спящ върху писалището в съседната стая, където този алкалде обичал да се отбива след обяда, за да прелисти някоя книга. Нашибал го до смърт със бича си от волски опашки. След това убиецът излязъл на улицата, но преди да затвори зад себе си външната врата, се досетил, че в залисията забравил шапката си вътре - а навън слънцето греело жарко до изнемог- ване, - та се върнал вътре най-спо- койно, за да си прибере шапката.***

„ПОЗЛАТЕНИТЕ МЕЧТИ И ТЪРСАЧИТЕ НА ЕЛДОРАДО“, УОЛ- КЪР ЧАПМАН, 1967 г.

ГАРВАНЪТ И

Един досаден гарван се настанил върху гърба на овцата. Въпреки нежеланието си, овцата доста дълго била принудена да го мъкне със себе си напред-назад, но накрая не издържала и му рекла: „Ако се натрапваш по същия начин на някое куче, ще си изпатиш от острите му зъби. “ „Точно заради това презирам слабите и почитам силните - отвърнал гарванът. „Много добре зная кого мога да измамя и кого не мога. Тъкмо затова ще доживея до преклонна старост. “

„БАСНИ“, ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

да събере стотици хиляди долара благодарение на ловки, добре отработени измами. Във форт Уърт изпеченият мошеник се запознал с един наивник - фермера Дж. Франк Норфлийт, собственик на богато ранчо с много глави едър добитък. Норфлийт много харесал Фъри. Дори изтеглил от банката 40 хиляди долара и ги дал на Фъри, който му бил обещал баснословна печалба. Няколко дни по-късно пристигнали асистентите на Фъри и разиграли предварително подготвения сценарий - заявили, че са представители на „акционерния тръст“, чийто президент бил уважаемият мистър Джоузеф (Джо) Фъри и му предали „честно спечелените“ от Норфлийт милиони долари. Всъщност това били внушителни пачки амбалажна хартия, като само отгоре били напъхани няколко истински стотачки.

Фъри и помощниците му били разигравали този номер стотици пъти и почти винаги наивната жертва така се сепвала от разкритието, че проявява наивност като малко дете, та в повечето случаи мълчаливо преглъщала суровия урок и се примирявала със загубата. Само че Дж. Франк Норфлийт се оказал по-различен от досегашните жертви на Фъри и компания. Вместо да се прибере в бърлогата и да започне да ближе раните си, измаменият Норфлийт отишъл в полицията, където обаче го обезкуражили с признанието, че почти нищо няма да успеят да постигнат - чевръстите мошеници вече били изчезнали безследно. „Тогава аз сам ще ги открия - заканил се Норфлийт, - дори и ако трябва да се занимавам само с това до края на живота си!“ Жена му поела работите в ранчото, а той започнал да кръстосва страната, търсейки други жертви на същата шайка от измамници. Намерил сродна душа, също като него преливаща от гняв, и двамата измамени фермери успели да се доберат до следите на един от третостепенните членове на шайката чак в Сан Франциско, само че мошеникът предпочел да се самоубие, вместо да гние дълги години в щатския затвор.

Норфлийт обаче не се отчаял и продължил с търсенето. Попаднал на дирите на друг измамник в планините на Монтана и понеже си взел поука от предишния случай, за да не би престъпникът да се самоубие или да скочи през прозореца, побързал да го върже с яко въже - помогнал му опитът с буйстващите телета в ранчото му в Тексас. След това го подкарал към местния затвор с въжето в ръка, както се води теле към клани

цата. Не само че прекосил нашир и надлъж огромната страна, но продължил да преследва мошеника чак в Англия, Канада и Мексико, като разпитвал упорито не само за мъж с външните белези на Джо Фъри, но и за неговата дясна ръка У. Б. Спенсър. Когато се добрал до следите на Спенсър в Монреал, Норфлийт го издебнал и го подгонил с викове по една от най-оживените улици в този канадски град. Спенсър, за огромно огорчение на Норфлийт, се оказал доста по-чевръст и изчезнал в съседните пресечки, но Норфлийт продължил да души по следите му и накрая го спипал в Солт Лейк Сити. Спенсър и този път го изпреварил с броени минути, като се предал доброволно на полицаите, само и само да не попадне в лапите на разярения фермер, който не криел намеренията си да се саморазправи със Спенсър.

Най-после Норфлийт доживял деня на своя най-голям удар - настигнал самия Фъри в Джаксънвил, Флорида. Отново използвал якото въже, което си носел от своето тексаско ранчо, и го завел до съда в Тексас
- фермерът вече бил наясно, че е за предпочитане престъпникът да бъде съден по законите на същия щат, където е извършил престъплението. Ала дори и след този несъмнено бляскав успех Дж. Франк Норфлийт не мирясал - продължил да обикаля страната, твърдо решен да разнищи цялата престъпна мрежа. Не само че похарчил ужасно много пари, но и посветил на манията си за преследване няколко години от живота си. Успял обаче да постигне целта си - почти всички шефове на престъпната банда се озовали зад решетките. Неколцина от тях били до такава степен ужасени от преследващия ги безкомпромисен тексасец, че се предавали сами на властите, много преди Норфлийт да е започнал да диша във вратовете им.

След петгодишно ожесточено преследване Дж. Франк Норфлийт сам успял да разбие една от най-опасните банди в Америка, съставена от най-ловките изнудвачи и мошеници на всички времена. Тези неимоверни усилия му коствали пълен банкрут, развод и загуба на ранчото, но поне умрял доволен, като човек, постигнал целта си и защитил честта си.

ТЪЛКУВАНЕ

Повечето от хората приемат с примирение и затваряне в себе си отчайващия факт, че са станали жертва на ловка измама. Разбира се, запомнят за цял живот този горчив урок, като по-самокритичните все пак си дават сметка, че в дъното на техния провал е ненаситната им жажда за лесни печалби. Но се намират и особняци, които реагират по-различ- но - вместо да признаят пред себе си своята вина и факта, че с лекове- рието са улеснили до голяма степен измамниците, те се смятат само за напълно невинни жертви. След което най-енергичните и най-непримири- мите от тях започват да търсят възмездие, при това независимо какво ще им струва постигането на тази доста трудна цел.

Подобни личности външно може да създават впечатление, че са готови на всичко, за да възтържествува справедливостта, но всъщност те са доста особени по характер и затова такива личности трябва да бъдат избягвани - също както лицата от противостоящата категория, съставена от изпечени мошеници, изнудвачи и всевъзможни авантюристи. Ако някой по-умен и по-дързък от тях успее да ги завлече с внушителна сума, те не могат да намерят покой, гледат на всичко и всички около себе си с неутолима подозрителност и са готови дори да рискуват живота си, но да си възвърнат ограбеното. На Дж. Франк Норфлийт се е наложило да ипотекира ранчото си, да се раздели със съпругата си и децата си, да прахоса няколко години и хиляди долари, да отсяда само в третостепенни хотели, тласкан единствено от мечтите си за отмъщение. Явно за хора като Норфлийт възмездието е по-ценно от всичко останало.

Всички хора са донякъде, повече или по-малко несигурни за бъдещето си и затова в повечето случаи най-лесно може да бъде измамен някой наивник, ако се заложи на неувереността му, независимо че той всячески ще се старае да я прикрива. Но в царството на властта, където всичко трябва да се преценява трикратно, понеже залозите са много по-високи, една неуверена в себе си личност може да създаде много повече неприятности отколкото в ежедневните човешки взаимоотношения. Затова трябва да бъдете много предпазлив. Ако замисляте някаква измама, първо ще трябва да проучите грижливо обекта на вашия замисъл. Няма смисъл да рискувате с хора, които са дотолкова чувствителни към загубите, че никога няма да се примирят с вашите действия и ще ви преследват до гроб. Няма да е зле най-напред да ги изпробвате - реакциите на хората спрямо шегите са безпогрешен индикатор за техния характер. Самоувереният човек ще се засмее безгрижно, докато неувереният в себе си веднага ще възприеме шегата ви като опит за обида. Ако попаднете на хора от втората категория, веднага ги оставете и си потърсете нови жертви за замисляните от вас измами.

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През V век преди Христа владетелят на Чин - Чун-ерх, бил осъден на изгнание. Остатъкът от живота си прекарал много скромно, дори бедно, но продължил да очаква с трепет деня, в който ще може да се върне в дома си и да заживее отново като княз. Веднъж Чун прекосил земите на съседното княжество Чен, където тамошният владетел не го познал и се отнесъл с него доста сурово. Обаче Шу Чан - престарелият, но мъдър първи министър на Чен - разбрал каква сериозна грешка е допуснал господарят му и веднага го предупредил: „Този мъж е принц по рождение. Може би беше редно Ваше Величество да се отнесе към Чун-ерх с подобаващото уважение и с това да спечели признателността му. Не се знае

дали някога няма се нуждаем от него като съюзник срещу многобройните ни врагове...“ Князът на Чен обаче, скептично настроен към пришелеца заради явно окаяното му състояние, само се изсмял презрително и още по-грубо обидил княз Чун-ерх. Шу Чан още веднъж си позволил да предупреди господаря си: „Ако Ваше Величество не желае да зачита достойнството на Чун-ерх, по-добре ще бъде още сега да го предаде на па зача, за да не може той да ни отмъсти по-късно.“ Ала самоувереният монарх само свил рамене пренебрежително.

Изминали години, преди княз Чун-ерх да си възвърне престола - наложило му се доста да чака, докато обстоятелствата се променили коренно, при това в негова полза. Обаче не бил забравил през дългите години, протекли в мъчително изгнание, кой е бил любезен с него и кой не. Поне успял да извлече една ценна печалба - Чун-ерх вече не се съмнявал кои са истинските му приятели и на кого може да разчита. Най-много го измъчвали обидите, нанесени му от владетеля на съседното княжество Чен. Затова при първата удобна възможност той повел многобройните си войски към столицата на Чен, превзел по пътя осем крепости, сринал ги до земята и опустошил цялото княжество, но не заповядал да обезглавят надменния княз на Чен - предпочел да го осъди на доживотно изгнание, за да се убеди и той на свой ред, че това наказание е по-мъчително дори от меча на палача.

ТЪЛКУВАНЕ

Човек никога не може да бъде стопроцентово сигурен с кого си има работа. Някой изпаднал несретник утре може да се окаже сред силните на деня, Ние сме склонни много неща да забравяме и отминаваме с мах- ване на ръка, обаче обидите никога не се прощават.

Откъде е можел князът на Чен да се досети, че Чун-ерх, законен владетел на Чин, ще се окаже толкова злопаметен? (Вж. категоризацията по- горе в тази глава.) Наистина не е било възможно князът на Чен да предположи какво ще го сполети - бихте възразили вие, - но тогава защо му е трябвало да предизвиква съдбата, при това без никаква пряка полза за него? Нищо не може да се спечели, ако незаслужено обидите някого. Удовлетворяването на злобата не може да се сравнява с евентуалните последици от подобно лекомислено поведение, особено ако вероятността обиденият след време да успее да ви отмъсти не е напълно изключена.

ЧЕТВЪРТИ ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

За американските търговци с произведения на изкуството 1920 г. била особено лоша. Сериозните клиенти - предимно от поколението на ловките мошеници от предишното столетие - вече били остарели, а на

хоризонта не се появявали нови милиардери. Някога процъфтяващият бизнес с картини упорито западал и накрая се стигнало до нещо немислимо за доброто старо предвоенно време - най-опитните играчи в този бизнес, между които отношенията доскоро наподобявали на чувствата между куче и котка - решили да се съюзят и да си поделят стесняващия се пазар.

Джоузеф Дювейн - от години утвърден като най-ловкия американски търговец на картини и личен доставчик на най-заможните фамилии - се заел да организира това необичайно за техния бизнес „мероприятие".

Търговците решили да съставят списък, озаглавен „Стоте най-съ- вършени картини в световната живопис" (всъщност това били най-добрите от платната, складирани в техните галерии), и да покажат този каталог на Хенри Форд I. Ако прочутият производител на автомобили изкупи тези картини, той би могъл да се превърне в най-изтъкнатият колекционер в света, при това като постави подписа си само под един-единствен чек. Поне така разсъждавали търговците. Групата експерти, натоварени от търговците, работила много седмици, за да създаде един наистина великолепен каталог - оформен в три разкошно подвързани и богато илюстрирани тома, съдържащи подробни сведения за всеки художник, за неговата епоха и творческия му път, както и изчерпателно описание на всяка картина. Когато луксозното издание било напълно готово, те сформирали група от най-представителните свои членове и се запътили към дома на Хенри Форд I в Диърборн, в щата Мичиган. Щом ги поканили вътре, те останали смаяни от скромната подредба на дома на милионера - очевидно мистър Форд, въпреки че вече бил толкова преуспял, та се превърнал в олицетворение на американската мечта, си оставал скромен и непретенциозен човек.

Форд ги приел в кабинета си. Поднесли му три внушителни тома и той не скрил удивлението си от великолепното издание. Възбудените търговци вече си представяли как милиони долари ще потекат към техните сейфове. Накрая Форд вдигнал очи от третия том и заявил: „Джентълмени, такива прекрасни книги, като тези, които ми показахте, сигур- но струват страхотно скъпо!" „Но моля ви се, мистър Форд - възбудено откликнал Дювейн, - ние въобще не очакваме от вас да купите тези томове. Ние ги съставихме и отпечатахме специално за вас, за да ви запознаем с шедьоврите на всички времена. Тези три тома са нашият скромен дар за вас." Форд останал озадачен. „Джентълмени - смутено промълвил милионерът, - това е много трогателен жест от ваша страна, но аз не зная дали е редно да приема един толкова скъп подарък, при това от хора, които не познавам." Дювейн се заел разгорещено да обяснява на Форд, че репродукциите в каталога изобразяват картините, които търговците се надяват Форд да купи от тях. Едва сега Форд схванал каква била целта на непознатите посетители. „Но моля ви, джентълмени - учу

дено въздъхнал той, - за какво са ми оригиналите на тези картини, когато тези тук, в тези луксозни книги, са толкова красиви?“

ТЪЛКУВАНЕ

Джоузеф Дювейн през целия си живот се гордеел с умението си да изучава изтънко вкусовете и предпочитанията, навиците и особеностите на потенциалните си клиенти. Ловкият търговец никога не бързал да се запознае с някой от по-заможните купувачи, преди да е приключил с предварителната подготовка. Само веднъж изневерил на тази своя безпогрешна тактика - когато се опитал да спечели Хенри Форд I за свой клиент (да не забравяме, че това се случило точно когато бизнесът с картините бил най-зле). Няколко месеца труд, посветен на съставянето на каталога, отишъл на вятъра. Това му коствало не само сериозни парични загуби, но и удар върху дотогава непоклатимото му самочувствие. Едва накрая станало очевидно, че Форд е въплъщение на онези здравомис- лещи, работливи и спестовни американци, който не само че не обичал да прахосва дори цент за нещо, от което може да се лиши, но и че не притежавал достатъчно въображение, за да се превърне в жертва на ловка измама. Оттогава насетне Дювейн подбирал още по-предпазливо обектите на своето търговско разузнаване и пазел енергията си само за милионери като Мелън и Морган. Не защото тези лидери във финансовия свят били толкова доверчиви и наивни, за да се улавят на машинациите на търгаши като Дювейн. Не, разбира се, но те - за разлика от Хенри Форд - много добре съзнавали, че с течение на времето редките платна на талантливите стари майстори ще поскъпват още повече и че така ще могат да извлекат допълнителни печалби от тези предвидливи инвестиции.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Способността да се преценяват хората и да се отгатва с кого си имате работа е едно от най-ценните умения за всеки, който се стреми към властта. Без това качество ще бъдете като сляп - не само че ще обиждате несправедливо хората около вас, но и ще бъдете доверчиви точно към тези, които най-малко заслужават това. Преди да предприемете каквото и да било, първо трябва да се замислите за това, което досега ви е било известно поне за най-опасните ви съперници. Иначе ще загубите много време и ще допуснете значителни грешки. Колкото по-внимателно изучавате слабостите на хората, с които сте принуден да си взаимодействате, толкова по-успешни ще бъдат следващите ви ходове. Особено важно е да не засягате незаслужено вашите партньори, колеги или подчинени.

Най-добре е да опознаете старателно достойнствата и недостатъците на всеки, който ще ви предложи някаква съвместна дейност, а чак след това да решавате дали ще приемете, или ще отхвърлите предложението му.

Накрая още две предупреждения. Първо, когато преценявате вашия опонент, никога не разчитайте на инстинктите си и на необоснованите си предчувствия. Ще допуснете много сериозни грешки, ако се уповавате на подобни несигурни индикатори. Нищо не може да замени старателното, методично събиране на информация. Ако се налага, може да проучвате доста дълго вашите противници - тези усилия рано или късно ще ви донесат успех.

Второ, не съдете по външния вид на хората. Дори и най-злопамет- ните личности могат на пръв поглед да печелят симпатиите на околните. Никак няма да са рядкост случаите, когато ще се окаже, че именно най-жалките страхливци или предатели ще парадират със своята смелост или преданост още от първите часове на познанството им с вас. Научете се да виждате в човешките души въпреки измамната външност на немалко от хората край вас. Никога не вярвайте на приказките, че човек може да бъде разбран само с един-два погледа - това е безпочвена илюзия.

АСОЦИАЦИЯ

Ловците не залагат еднакви капани за вълците и за лисиците. Не поставят примамки, които нито едно горско животно няма да погълне. Ловците старателно изучават предпочитанията на животните, техните навици и любими пътеки, за да могат по-лесно да ги заловят.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да сте наясно, че никой не е толкова незначителен или незабележим, че да не го удостоявате с погледа си. Не се знае дали този човек някога няма да ви потрябва. Но ако сте си позволили да го гледате с открито презрение, със сигурност няма да можете да се възползвате от помощта му. Грешките често се прощават, ала презрението - никога. Нашата гордост ни задължава да помним до гроб всички оскърбления, което сме били принудени да преглътнем.“

ЛОРД ЧЕСТЪРФИЙДЦ (1694-1773 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Какво добро може да се очаква, ако всички останали се отнасят към вас с пълно пренебрежение? Трябва да се научите да не бъркате вълците с агнетата, иначе ще пострадате много. Този закон сте длъжен да спазвате най-стриктно, при него няма изключения или отклонения - не си губете времето да търсите нещо подобно.

З А К О Н

20

НИКОМУ НЕ СЕ ПОДЧИНЯВАЙТЕ!

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Само глупакът се втурва презглава да обяви готовността си за подкрепа на нечия кауза. Не бива да подкрепяте никого освен самия себе си! Като опазвате своята независимост, вие си осигурявате условия за бъдещото си господство над останалите. Ако умеете да ги настройвате един срещу друг, ще можете да ги принудите да потърсят вашата закрила.

Ч А С Т I
НИКОМУ НЕ БИВА ДА СЕ ПОДЧИНЯВАТЕ, НО ТРЯБВА
ДА СЕ ДЪРЖИТЕ ЛЮБЕЗНО С ВСИЧКИ

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1558 г., когато Елизабет I е коронясана като кралица на Англия, духовете били разбунени от проблема за бъдещия й съпруг. Въпросът бил толкова важен, че се дискутирал оживено в Парламента. Представители на всички съсловия се намесили в споровете и това станала ос- новна тема на разговорите дълги години след нейното качване на трона. Всички били съгласни само в едно: тя трябвало да се омъжи колкото може по-скоро - за да се укрепи короната и за да роди престолонаследник, но когато започвали да й търсят съпруг, единодушието веднага се изпарявало. Дебатите се проточили с години. Междувременно всеки без изключение сред най-привлекателните благородници и най-изтъкнатите ергени от четирите краища на кралството побързал да й предложи ръката си. С най-големи шансове обаче били малцина от приближените й: сър Робърт Дъдли (граф Лейчестър) и Робърт Деверо (херцог Есекс), но има

ло и по-колоритни личности, като авантюристите, получили от кралицата своите титли като Уолтър Рейли и Френсис Дрейк. Тя не обезкуражавала нито един от кандидатите, но очевидно не бързала с избора си, освен това доста често коригирала предпочитанията си, с което окончателно обърквала претендентите за ръката й. През 1566 г. Парламентът изпратил свои представители при нея с искането да се омъжи, преди да е станало прекалено късно за нея да има деца. Тя не възразила на този несъмнено напълно разумен довод, ала въпреки това останала неомъжена.

Деликатната игра на Елизабет с нейните обожатели и ухажори възпламенявала въображението на съвременниците й - постепенно тя се превърнала в култова фигура на своята епоха. Дори придворният лекар Сай- мън Формън описал в своя дневник необузданите си фантазии, в които кралицата го кани да сподели леглото й. Художниците са я изобразявали като Диана или други богини от античността. Поетът Едмънд Спен- сър и неговите събратя по перо я възпявали като кралицата девственица. Провъзгласена била за „императрица на целия свят“, за „недостижим и неувяхващ символ на непорочната девственост“, дори се носели легенди за способностите й да ръководи всички земни и небесни дела. В разговорите с нея отчаяните ухажори си позволявали доста остри намеци за нейната сексуална въздържаност, срещу което впрочем Елизабет не реагирала много остро. За нея най-важното било да не секва интересът към нейната особа и да продължава да размахва примамката под носа на обожателите си.

Всъщност примамката никак не била за пренебрегване - в цяла Европа многобройните крале и принцове отлично съзнавали какво ще означава за тях, ако успеят да изпросят ръката й - спечелването на Англия като съюзник на тяхното кралство щяло да закрепи неимоверно много положението им. Затова в Лондон пристигнали много пратеници, натоварени с деликатни мисии: от испанския крал, от шведския крал, от австрийския ерцхерцог (брат на австрийския император, който за жалост вече бил женен). Тя любезно отклонила всички предложения за годеж с някоя от най-височайшите особи от онази епоха.

Най-много дипломатически усилия й струвало уреждането на многобройните проблеми, ненадейно възникнали заради въстанието на холандците и фламандците срещу испанското владичество. Ако Англия би решила да прекрати съюза си с Испания и избере Франция като свой главен съюзник на континента, това дали би окуражило нидерландските бунтовници? През 1570 г. всичко изглеждало сякаш за Англия би било най-изгодно да предпочете именно Франция за съюзник. Точно тогава френската аристокрация разполагала с двама елитни ергени - херцог Анжу и херцог д’Алансон - и двамата братя на френския крал. Дали някой от тях не би пожелал да се ожени за Елизабет? Естествено, че братята приели с въодушевление този шанс, предоставен им от съдбата, и дори се скарали не на шега. Преговорите обаче се проточили с години.

Херцог Анжу няколко пъти посетил Лондон, дори целунал Елизабет в присъствието на всички лордове и доста често се обръщал към нея с галено име, а тя му отговаряла със същата привързаност. Междувременно обаче, докато флиртувала с двамата кралски братя, Елизабет успяла да уреди подписването на мирен договор между Франция и Англия. През 1582 г. тя внезапно сложила край на всякакви опити за ухажване от страна на галантните френски принцове. Кралицата въздъхнала облекчено, когато се отървала от херцог Анжу - той бил отблъскващ физически и тя се примирявала дотогава с неговата компания единствено за да не нарушава добрия тон. Но след като мирът между Франция и Англия бил гарантиран с мирния договор, веднага дала на херцога да разбере, че присъствието му в Уиндзорския дворец повече не е желателно.

По онова време годините на Елизабет вече дотолкова напреднали, че било изключено да се надява да има потомци. Сега не й оставало нищо друго, освен да доживее дните си така, както желаела - умряла като девствена кралица. Не оставила наследник, но управлявала кралството си по-умело от много крале преди и след нея. При нейното управление Англия постигнала забележителен възход във всички области.

ТЪЛКУВАНЕ

Елизабет имала много сериозни основания да не се обвързва със съпруг - тя отлично помнела фаталните грешки, допуснати от Мария Стюарт, нейна братовчедка и кралица на Шотландия. Шотландците никак не желаели да се примирят с мисълта, че ще бъдат управлявани от жена и очаквали от Мария Стюарт да се омъжи по-скоро. Но не желаели чужденец около трона. Оставало да й изберат някой от местните благородници, което неминуемо разпалило жестоко съперничество между шотландската аристокрация, която всъщност никога не е била обединена. Накрая кралицата избрала католик - лорд Дарили, с което си спечелила омразата на местните протестанти и отново надвиснала опасност от нови брожения, само че този път на религиозна основа.

Елизабет прекрасно разбирала, че бракът ще застраши независимостта й. Ако реши да се омъжи и да избере за съюзник някоя нация или аристократична фамилия, ще настрои срещу себе си пренебрегнатите конкуренти - ако става дума за някоя от могъщите тогава европейски нации, това би могло да доведе дори до война, защото отказът на английската кралица да избере техен представител за свой съпруг ще бъде удобен повод за скриване на истинските причини за войната. Освен това съществувала реална опасност бъдещият съпруг да се опита да й отнеме реалната власт - както постъпил лорд Дарнли с Мария Стюарт и за което той платил с живота си. Този горчив урок Елизабет запомнила много добре. Като кралица тя преследвала две основни цели: да избегне женитбата и да избегне кръвопролитна война. Успяла да съчетае преслед

ването на тези две цели и да отбегне евентуалните опасности от обвързването с някоя от другите европейски кралства, което би довело до изостряне на отношенията на Англия с останалите свои съперници. Денят, в който Елизабет I би обещала ръката си на някой принц, щеше да е последният ден от нейното неоспоримо дотогава властване на английския престол. Освен това тя предпочела да изглежда по-загадъчна и по-жела- на партия, като внимавала да не обезкуражава напълно нито един от претендентите. Но и без да се ангажира с категорични обещания, клетви и договори.

Макар и принудена да посвети значителна част от живота си на безплодни флиртове и игра на ухажване и последващо отблъскване на поредния кандидат за ръката й, Елизабет никому не отстъпила върховната власт в своето кралство - най-малко на тези, които напразно се надявали да спечелят сърцето й. Съумявала неизменно да остава в центъра на общественото внимание и поради това винаги играела водеща роля в политическия живот в онази епоха. Като поставила независимостта като своя върховна цел, Елизабет I защитавала умело правата си и постепенно се превърнала в легенда за цялата нация.

„Предпочитам да съм неомъжена просякиня, отколкото омъжена кралица.“

КРАЛИЦА ЕЛИЗАБЕТ I (1533-1603 г.), ДЪЩЕРЯ НА
ХЕНРИ VIII ТЮДОР И НА ОБЕЗГЛАВЕНАТА ОТ
НЕГО АНА БОЛЕЙН

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Тъй като властта в значителна степен зависи от външните атрибути, трябва да се научите на всички трикове, които могат да ви помогнат да изглеждате по-обаятелни. Едно е най-важните правила е да не се превръщате в покорна пионка на някоя личност или група. Ако поведението ви е подчертано сдържано, няма да си навличате гнева на по-амбициозните хора или клики - дори напротив, ще спечелите техния респект. Ще се сдобиете с ценен плацдарм по пътя към върховната власт, ако се научите да се представяте като трудно достъпен за всевъзможни натрапници, претенденти и авантюристи, вместо да се присламчвате към някоя групировка, или да се обвързвате с неизгодни за вас взаимоотношения - както за жалост постъпват толкова много хора. Ако съумеете да си изградите такъв завиден образ, с течение на времето славата ви няма да по- вяхва - репутацията ви ще се подобрява все повече и повече и все по-голям брой хора ще се опитват да се сближат с вас. Ще нараства, разби

ра се, и вашите недоброжелатели, които ще ви критикуват злостно, а също и тези, които ще жадуват за мига, когато ще ви принудят да им се подчинявате. Желанието е като вирус: ако разберете, че общуването и приятелството с някоя изтъкната личност е блян за мнозина ваши съвременници, неволно вие също започвате да копнеете да се сближите с нея.

Но в момента, в който решите да пожертвате независимостта, с това ще сложите край на магическото обаяние, което сте излъчвали дотогава. Ще станете обикновен - като всички останали. Хората ще опитат всякакви методи, за да ви подчинят на волята си или поне да ви принизят до тяхното равнище. Ще ви поднасят подаръци, ще ви предлагат облаги и постове, с една дума, ще бъдат готови на всичко, само и само да им бъдете задължени до гроб. Затова вие не бива да ги обезкуражавате - нека ви обръщат внимание, понеже от това все нещо ще можете да спечелите - но за нищо на света не се обвързвайте с техните идеи, каузи, предложения и проекти. Можете да приемате подаръците и облагите само ако прецените, че това няма да крие рискове за вашата независимост. Най-важното е да не изменяте на убежденията си, да не нарушавате вътрешния си мир - именно поради това е най-благоразумно с никого да не се обвързвате.

Но не забравяйте още нещо: не бива да създавате впечатление, че сте недостъпен за хората около вас или че е невъзможно да ви убедят в каквото и да било. Най-изгодно за вас ще бъде да следвате мъдрата тактика на кралица Елизабет I - да предизвиквате интереса на околните, да ги примамвате със заблудата, че някой от тях все някога ще успее да ви подчини на волята си. Не е зле донякъде да се поддавате на чужди внушения, но това всъщност трябва да бъде само привидно, строго премерено и да не продължава прекалено дълго.

Древногръцкият държавник и пълководец Алкивиад умеел да разиграва тази игра със завиден талант. Именно този прославен водач вдъх- новявил сънародниците да изградят огромна за онази епоха морска армада, след което през 414 г. преди Христа лично повел флотата към бреговете на остров Сицилия. Но когато се върнал в Атина, Алкивиад бил обвинен в крупни машинации, затова избягал в Спарта - най-силния съперник на Атина сред древногръцките градове-държави. Междувременно атиняните претърпели сериозна загуба пред стените на Сиракуза и отново обвинили Алкивиад за всички поражения. Алкивиад бил принуден да избяга чак в Персия - смъртния враг на Атина, - въпреки че точно тогава Спарта била във възход и като военна сила в никакъв случай не отстъпвала на Атина. Тогава се стигнало до съвсем неочакван обрат - както атиняните, така и спартанците се опитвали да спечелят доверието на Алкивиад, понеже той успял да си извоюва радушен прием в персийския двор. Същевременно персийците го обсипали с дарове и почести, тъй като виждали в негово лице полезен за тяхната кауза познавач на стратегията както на атиняните, така и на спартанците. Хитрият Алкивиад обе

щавал да съдейства на всяка от трите съперничещи си държави, докато всъщност не се подчинявал никому.

Ако копнеете да притежавате власт и влияние, опитайте тактиката на Алкивиад, като застанете между две враждуващи сили. Можете да ласкаете едната от тези сили с обещания, че винаги ще я подкрепяте. Другата политическа сила, за която не е нужно да се споменава, че е го- гова на всичко само и само да стъпче противника, няма да закъснее да се опита да ви спечели за свой съюзник. Отвсякъде ще бъдете отрупан с прояви на внимание и така за кратко време ще се превърнете в особено важна и много търсена личност. Така ще спечелите много по-силно влияние, отколкото, ако подкрепяте само единия от съперничещите си политически партии или коалиции. За да усъвършенствате тази тактика, първо трябва да се научите да потискате емоциите си. Второто условие е да гледате на всички около вас само като на стъпала за вашето издигане. В никакъв случай обаче не бива да се принизявате до нивото на покорните лакеи, лишени от собствено мнение.

През 1968 г., в разгара на президентската кампания в САЩ, Хенри Кисинджър позвънил по телефона в предизборния щаб на Ричард Никсън. Дотогава подкрепял друг кандидат - Нелсън Рокфелер, който обаче не успял да се наложи като избраник на Републиканската партия за предстоящите избори. Кисинджър предложил на сътрудниците на Никсън ценни вътрешни сведения относно преговорите за мир във Виетнам, които точно тогава се водели в Париж. Като член на американската делегация Хенри Кисинджър, бил отлично осведомен за развоя на тези доста мъчителни, но много важни преговори. Никсън с радост приел предложението.

В същото време Кисинджър се опитвал да се сближи и с кандидата, номиниран от Демократическата партия - Хюбърт Хъмфри. И на него предложил услугите си. Тогава сътрудниците на Хъмфри му поискали поверителна информация от предизборния щаб на Никсън. Кисинджър им я предоставил. „Изглежда, ще трябва да ви обясня защо постъпвам така - заявил Кисинджър на сътрудниците на Хъмфри. - Работата е в това, че от години ненавиждам Никсън.“ Всъщност той не поддържал никой от двамата съперници. Накрая постигнал именно това, към което се стремял - получил обещания за висок дипломатически пост както от Никсън, така и от Хъмфри. За Кисинджър вече въобще нямало значение кой ще спечели изборите - нали неговата кариера била гарантирана...

Разбира се, всички знаем, че тогава изборите бяха спечелени от Никсън и Кисинджър беше поканен в правителството. Но дори и след това той не успя да се сближи с Никсън. През 1972 г., когато Никсън спечели втория си мандат, редица политици, които бяха много по-предани на Никсън от Кисинджър, бяха принудени да напуснат политическия елит. Но не и Хенри Кисинджър - той се оказа единственият политик от екипа на Никсън, който съумя да преживее катастрофата на Никсъновата администрация, причинена от аферата Уотъргейт. Следващият прези

дент, Джералд Форд, не пожела да се лиши от услугите на незаменимия първи дипломат на САЩ - „вечния“ Хенри Кисинджър. Поуката е очевидна - за да се оцелее сред политическите вихри и водовъртежи, трябва да се поддържа разумна дистанция.

Тези, които са използвали тази стратегия, са забелязали една любо- питна особеност: хората, които се стремят да спечелят нечие доверие и подкрепа, не оценяват достатъчно това, което им се предлага, ако е придобито лесно и бързо. И обратното: ако просителите постигат с много труд, нерви и чакане своята цел, те са изпълнени с уважение към дарителите си и към техните дарения.

В началото на своята кариера Пабло Пикасо, още съвсем млад, бил много беден. Но след като станал един от най-търсените художници, предпочитал да не се обвързва с конкретен търговец на картини, понеже буквално бил обсаждан с примамливи предложения за дългосрочни контракти. Преструвал се, че въобще не се интересува от офертите на търговците, с което ги довеждал до изстъпления и до главозамайващо покачване на сумите при наддаванията. В резултат неговите творби се продавали на смайващо високи цени.

Един от най-успешните ходове на американската дипломация след 1963 г. беше поредицата от ходове на държавния секретар Хенри Кисинджър, предназначена да убеди ръководителите на СССР да започнат преговори за намаляване на международното напрежение. Вместо да си губи времето да увещава кремълските лидери, Кисинджър се заел енергично да ухажва водачите на комунистически Китай. Естествено, този обрат незабавно предизвикал гнева на Москва, която би изпаднала в политическа изолация при евентуално съгласуване на позициите на Пекин и Вашингтон. В крайна сметка дръзкият маньовър на Кисинджър заставил твърдоглавите руснаци най-после да седнат край масата за преговори. Тази хитроумна тактика се прилага дори и в любовните игри: Стен- дал съветва да се заемете горещо да ухажвате едната от двете сестри, ако в действителност копнеете да Съблазните другата.

АСОЦИАЦИЯ

Спомнете си за девствената кралица. Винаги е била в центъра на вниманието, желана и ухажвана от най- бляскавите мъже на две кралства. Никога не се поддавала на изкушението да подчини волята си изцяло само на един-единствен кандидат. Поради това кралица Елизабет I е принуждавала всички да се въртят около нея като планети около Слънцето, неспособни да напуснат нейната орбита, нито пък да се доближат до нея.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„На никого не се подчинявайте, защото този, който е роб на един господар, ще бъде роб на всеки следващ натрапник. Преди всичко сте длъжен да се пазите от обвързващи договори и обещания, защото именно тях ще използват враговете ви, за да ви подчинят на волята си.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

Ч АСТ II
НИКОМУ НЕ БИВА ДА СЕ ПОДЧИНЯВАТЕ, НО ТРЯБВА
ДА НЕ СЕ НАМЕСВАТЕ В СПОРОВЕТЕ И СКАНДАЛИТЕ

Не позволявайте на хората да ви въвличат в техните свирепи войни или дребнави свади. Можете да проявите известна заинтересованост или дори съпричастие, обаче на всяка цена трябва да измислите някакъв способ, за да останете неутрален. Нека другите се изтребват взаимно. За вас ще е най-добре да стоите настрани и да наблюдавате. Когато враждуващите страни се изтощят до предела на силите си, по-лесно ще успеете да ги склоните да ви се подчиняват. Можете дори да подклаждате конфликтите, а после великодушно да предложите средство за разрешаване на противоречията - така в края на всеки конфликт вашето влияние ще нараства.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Краят на XV век в Италия бил забележителен с ожесточените вражди между най-силните градове-държави, като Венеция, Флоренция, Рим и Милано. Но много по-опасни за Апенинския полустров били чуждите нашествия, най-вече от Франция и Испания. Тези две кралства винаги били готови да изпратят войските си в Италия, за да заграбят нови богатства от нейните процъфтяващи градове. Поради стечението на обстоятелствата малочисленият град-държава Мантуа в Северна Италия, управляван тогава от младия херцог Джанфранческо Гонзага, се оказал в епицентъра на вихрените събития. Всички съвременници били уверени, че било само въпрос на време някоя от многобройните неприятелски армии да прегази Мантуа и да ликвидира независимостта й.

Но Джанфранческо Гонзага бил способен воин и даровит пълково- дец, като никога не забравял златното правило, което направлявало действията на всички наемници - да се сражава с войската само на страната на този, който плаща по-добре. През 1490 г. той се оженил за Иза-

бела д'Есте, дъщеря на херцога на Ферара (друго отслабнало от междуособиците италианско княжество). Оттогава той рядко се завръщал в Мантуа, а в негово отсъствие като пълновластен управник останала младата Изабела д'Есте.

Първото нейно изпитание като владетел било през 1498 г., когато френският крал Луи XII повел войските си към Милано. Верни на коварните политически традиции, с които се отличавали нравите от онази епоха, останалите италиански княжества веднага решили да се възползват от нещастието, което сполетяло Милано. Папата Александър VI Борджия обещал да не се намесва, с което на практика развързвал ръцете на френските нашественици. Венецианците дали да се разбере, че няма да пожертват нито един златен венециански дукат за отбраната на Милано, но при едно малко условие, разбира се - ако Луи XII им се отблагодари, като им предостави правата върху много по-скромното херцогство Мантуа. Владетелят на Милано - доскоро могъщият херцог Лодовико Сфорца - внезапно се оказал самотен и изоставен пред лицето на врага. Обърнал се за помощ към Изабела д'Есте - една от най-близките му приятелки (разбира се, според злите езици те били любовници от години и безсрамно слагали рога на злочестия Джанфран- ческо Гонзага). Сфорца помолил Изабела да повика на помощ своя съпруг, който в момента се сражавал някъде на юг. Тя изпълнила молбата на Лодовико, но Джанфранческо Гонзага отказал да се притече на помощ на миланския херцог - защото люто я ревнувал, пак според злите езици. По-сериозните политически наблюдатели обаче не вярвали на тези слухове и повтаряли неуморно, че Гонзага не бил толкова глупав, та да се намеси в защита на безнадеждната кауза на миланския херцог - Милано било обречено, защото никой не можел да спре победоносния ход на френската армия. И така през 1499 г. Луи XII превзел Милано почти без бой.

Но сега пред Изабела стояла трудноразрешима дилема: ако остане вярна на Лодовико, французите веднага ще нападнат Мантуа. Ако пък застане на тяхна страна, срещу нея ще се опълчи почти половин Италия. Особено след време, когато Луи XII ще

ДИВАТА КОТКА, ГАРВАНЪТ И ЛИСИЦАТА

Дивата котка и гарванът се разбрали да делят по равно всичко, каквото открият в гората. Един ден те попаднали на една лисица, ранена от стрелите на ловците, безпомощно просната до един дебел дънер. Веднага я наобиколили и гарванът заграчил: „На мен се полага горната половина от тази лисица!" „Тогава пък аз ще грабна долната половина", отвърнала дивата котка. Омаломоще- ната лисица все пак намерила сили да се усмихне, удивена от глупостта им: „Винаги съм си мислела, че дивата котка е много по-умна от гарвана и затова й се полага по право горната половина от тялото ми. Нали там се намира главата ми, а в нея - целият ми мозък и други деликатеси..." „О, да, наистина е така! - оживила се дивата котка. - Наистина ми се полага горната половина!" „В ника-

напусне Италия, за да се върне в Париж. Ако се обърне за помощ към Венеция или Рим, в замяна тези могъщи държави няма да закъснеят да прибавят Мантуа към владенията си. Естествено, нито един от тези варианти не я устройвал, но все нещо била длъжна да предприеме. Могъщият френски крал разположил лагера си само на два дни езда от Мантуа. Решила да демонстрира приятелски чувства към Луи XII - също както към Лодовико Сфор- ца, само че това било преди френското нашествие. Изабела д'Есте не пестяла нито подаръците, нито ласкавите словоизлияния в писмата си до френския крал, дори го поканила да й гостува в двореца в Мантуа, за да може завоевателят лично да се увери в неустоимия й чар и ненадминатата й красота.

През 1500 г. Луи XII поканил Изабела на пищен бал в завоюваното Милано - пиршеството се устройвало в чест на бляскавата победа на френското оръжие. За празника Леонардо да Винчи построил гигантски механизиран лъв. Когато се отваряла устата на лъва и всички гости изтръпвали в ужас и в очакване да чуят страхотния рев на царя на животните, от зейналата паст се изсипвали свежи лилии (лилиите от векове се изобразявали на герба на френските крале). На пиршеството Изабела се появила в най-прелестната си рокля (в онази разточителна епоха нито една италианска принцеса не можела да се похвали с по-богат гардероб от нейния). Точно както се надявала, херцогинята на Мантуа и на Ферара успяла да очарова френския крал до такава степен, че Луи XII дори не погледнал останалите дами. Скоро Изабела станала него- ва вярна спътница, а в замяна на горещата й преданост той й обещал да брани независимостта на Мантуа от винаги агресивната Венеция.

Но щом тази опасност отминала, появила се нова, този път още по-страшна, само че сега откъм юг. През 1500 г. папският син Чезаре Борджия (брат на прочутата отровителка Лукреция Борджия) започнал безкрайно дълго и също така безкрайно кърваво „турне" сред северните италиански провинции. Под претекста, че всички дребни държави били длъжни да се обединят под скиптъра на баща му - римския папа Александър VI - кръвожадният

къв случай! - раз- фучал се разсърде- ■ ният гарван. - Заб- рави ли, че се бяхме разбрали да делим поравно?" Дос- корошните приятели се нахвърлили озлобено един срещу друг, като започнали да си нанасят свирепи удари - котката с ноктите си, а гарванът - с клюна си. Разбира се, хитрата лисица си е жива и здрава до ден днешен. Дори си похапнала от месото на дивата котка, пък и от гарвановото, макар че се оказало прекалено жилаво. Оттогава не заб- равяла да повтаря на малките лисичето: „Слабите винаги печелят, когато се карат силните."

ИНДИЙСКА БАСНЯ

„Амбициозните и способните личности никога не бива да вземат прибързани решения, понеже е винаги много по-лесно да се избегне едно обвързване, отколкото по-късно да се хвърлят много усилия за разтрогване

на някакъв договор, съюз или друга форма на политическо обвързване. За всеки, който се е устремил към властта, рано или късно ще се озове на кръстопът и това ще бъде мигът на неговото изпитание, ще бъде проверка за способността му да преценява и да взема мъдри решения. В много случаи е по-разумно да се избягва намесата в борбите около трона, вместо да се преследва някаква несигурна победа. Всяко задължение поражда условия за следващото, още по-впримчващо обвързване, и така неусетно може да се стигне до позорен провал или пълен крах."

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН
(1601-1658 г.)

ОРЛИЦАТА И ДИВАТА СВИНЯ

Една орлица си изградила гнездо, за да отгледа там орлетата си. На земята, край корените на дървото, една дива свиня криела своите мал

и коварен Чезаре разграбвал всяко селище, изпречило се на пътя на неговите въоръжени до зъби конници. Изабела д'Есте нито за миг не се поддала на някакви наивни илюзии относно характера на кръвожадния папски син - чудовище като него трудно ще се остави да бъде завладяно от нейната красота, а да бъде заставено да се подчинява някому или пък да бъде въвлечено в някакъв капан... било абсолют- но немислимо. Ала въпреки отчаяното си положение херцогинята на Мантуа не се обезкуражавала и пак задействала изпитания арсенал от средства за спечелване на мъжете. Отново потеглили пратеници със скъпи, наистина кралски дарове, сред които можело да се намерят рядко срещаните в онази епоха благоухания от Ориента и китайски коприни. Изабела му изпратили дори колекция от скъпи маски, защото узнала, че папският син обичал да броди нощем из Рим с маска на лицето си. Пратениците й, до един натоварени от нея с деликатни шпионски мисии, нашепвали на ухото на Чезаре най-горещи- те поздрави, които тяхната господарка им заръчали да му предадат. По едно време Чезаре съвсем на сериозно започнал да обмисля дали да не премести лагера си в Мантуа, но хитрата владетелка побързала да го разубеди, защото прекрасно си давала сметка, че след като конниците на Борджия се устроят в нейния град, после никой няма да може да ги прогони оттам.

Но докато Изабела д'Есте била заета да очарова Чезаре, тя успяла да убеди всички около себе си, че действа така само поради надвисналата заплаха от нахлуването на Чезаре Борджия в Мантуа. Между- временно Изабела родила дете и веднага помолила Чезаре да му стане кръстник. Дори му подхвърлила, че няма да е зле техните две фамилии да се сродят. Не е известно с какви точно доводи успяла да му въздейства, обаче Мантуа останала една от малкото италиански крепости, които не били превзети и разсипани от войските на папския син.

През 1503 г. умрял бащата на Чезаре папа Александър VI и не след дълго новият папа Юлий II потеглил на поход, въодушевен от идеята да прогони завинаги омразните французи от слънчева Италия. Когато владетелят на Ферара - Алфонсо,

брат на Изабела - заявил, че въпреки всичко ще подкрепя французите, Юлий II решил да му даде заслужен урок. Изабела отново се озовала между два огъня - от една страна, всемогъщият папа, а, от друга - французите и брат й. Не посмяла открито да се присъедини към някоя от двете враждуващи сили, но не по-малко опасности криел вариантът, ако откаже подкрепата си на по-силния от двата противника. Отново трябвало да се заеме с рискована двойна игра, но все пак вече била доста обиграна. Не само че подтиквала съпруга си да се сражава под знамената на папските войски (макар че всички били наясно - Джанфранческо Гонзага нямало да започне да се престарава в битките, понеже папа Юлий II не обичал да пръска много пари за наемни войски), но в същото време позволила на французите да прекосят безпрепятствено територията на херцогството Мантуа, за да се притекат на помощ на брат й във Ферара. Публично не преставала да се оплаква, че французите „нахлули“ в нейните земи, но тайно ги снабдявала с ценни сведения за разположението на папските войски. А за да не събуди подозренията на папата, Изабела пуснала слух, че едва възпряла французите да не плячкосат и опожарят Мантуа. Ловката измама постигнала целта си - папата не изпратил отреди да завладеят Мантуа.

През 1513 г., след дълга и мъчителна обсада, папа Юлий II превзел Ферара и френските войски били принудени да се изтеглят. Изтощен от толкова трудно извоюваната победа, след няколко месеца папата умрял, а след смъртта му над Италия отново надвиснал кошмарът от братоубийствени битки и нескончаеми вражди между градове съседи.

По време на своето владичество Изабела д’Ес- те преживяла много събития, едно от друго по-дра- матични: възход и упадък на трима папи, победоносни набези и последвалия пълен разгром на наемниците на Чезаре Борджия, завладяването на Милано, залеза на могъществото на Флоренция, обсадата на Ферара, покоряването на Рим от войските на Карл V Хабсбург, император на Свещената римска империя. Ала въпреки всички превратности на съдбата дребното херцогство Мантуа не само че

ки прасенца. Всяка утрин орлицата излитала от гнез- дото, за да дири храна за своите орлета, а свинята се втурвала сред гъсталака, за да открие нещо, с кое- то да засити лако- мите си прасенца. Така си живеели като добри съседи - щом паднел нощ- ният мрак, двете майки се скътвали до рожбите си. Но един мършав лешояд, бродещ наоколо, измъчван от глад, най-сетне скроил пъклен замисъл как да засити стомаха си с орлетата и прасенцата. Кацнал на клона до орлицата и заговорил с най- приятел- ски глас: „Орлице, по-добре ще е за теб да не летиш много надалеч, за- щото трябва да се пазиш от онази не- наситна свиня там, долу. Не виждаш ли, че тя не спира да рине корените на дървото, за да го събори на земята и да налапа твоите рожби?“ После се приземил до стъблото и зашепнал на дивата свиня: „Не си случила със съседи- те, сестрице. Ето,

оцеляло, но и укрепнало - спечелвайки си завистта на цяла Италия. Мантуа останала независима и богата през цялото столетие след 1539 г., когато приключил земният път на неуморимата херцогиня Иза- бела д'Есте.

ТЪЛКУВАНЕ

Изабела д'Есте разбирала особеностите на политическата ситуация в тогавашна Италия много по-добре от мнозина свои съвременници мъже, въпреки че сред тях били най-знатните владетели от онази епоха. Интелигентната херцогиня отлично помнела старата мъдрост: ако се присъедини към едната от двете враждуващи страни, ще постъпи много глупаво. Накрая неминуемо ще победи по- силният, а съдбата на по-слабия ще бъде за окайва- не. Всеки нов съюз поражда появата на нови противници и този цикъл ще се повтаря отново и отново, като предизвиква допълнителни конфликти, които се задълбочават все повече, докато накрая се стигне до задънена улица. Дори може да се очаква най-лошото, ако бъдат изчерпани всички резерви за изнамиране на нови влиятелни покровители.

Изабела се стараела да управлява владенията си, ръководена от един-единствен принцип: да опази трона си. Не можела да си позволи да бъде победена, а Мантуа - прегазена от враговете, само защото тя е обещала на някой крал или херцог да му бъде вярна до гроб. Нито пък било възможно тя да разреши някой конфликт, като се намеси на страната на един от съперниците - това само би предизвикало ненавистта и мъстта на пренебрегнатия от нея противник. От всеки конфликт Изабела била длъжна да търси максимално възможната полза за себе си, за короната си, за поданиците си. Ако се е стигало до извънредно ожесточени политически борби - красноречив пример е бурната история на съседна Флоренция, - благоразумната Изабела д'Есте се опитвала преди всичко да не допусне вражески войски да нахлуят в нейната столица Мантуа. Източникът на силата на Изабела била ясно осъзнаваната възможност да разграничава собствените си интереси от интересите на останалите играчи, като

снощи чух с ушите си, докато дремех горе сред клоните, как орлицата разправяше на орлетата си, че ще им домъкне едно малко прасенце сукал че." От този ден насетне нито орлицата летяла над върхарите, нито дивата свиня ровела със зурлата си сред коренищата. Двете майки не смеели да изоставят рожбите си, изплашени до смърт от мисълта да не бъдат изядени от съседа. Така че орлетата измрели от глад, а същата зла участ сполетяла и прасенцата. Спечелил само лешоядът, който здравата натъпкал търбуха си.

„БАСНИ", ЛЕВ ТОЛСТОЙ (1828-1910 г.)

ЦЕНАТА НА ЗАВИСТТА

Веднъж една бедна женица се появила на пазара да продава своето сирене. Ала изневиделица изскочил един котарак, подскочил пъргаво и задигнал бучка сирене. Ня-

на практика не се подчинява на никого, освен на самата себе си.

След като се намесите в борбата, но не по ваш избор, а по силата на драматични обстоятелства, вие сте обречени да бъдете лишени от каквито и да било възможности за поемане на инициативата във вашите ръце. Интересите на борещите се страни ще станат ваши интереси, а вие ще се превърнете в оръдие в ръцете на всемогъщите политически сили. Затова от изключителна важност е да се научите да се владеете, да ограничавате надигащия се в гърдите ви напълно естествен стремеж да се намесите в ожесточената борба, за да подкрепите някой от сражаващите се противници - кой точно, това не е най- важното в момента. Трябва да се държите приветливо и обаятелно с всеки от съперниците, а когато те се вкопчат в смъртоносна схватка, благоразумно да се отстраните от бойното поле. С всяко ново сражение те ще се омаломощават все повече, докато вие ще ставате все по-силен след всяка битка, при която сте успели да предотвратите вашето пряко участие.

„Когато се бият бекасът и мидата, печели само рибарят.“

ДРЕВНА КИТАЙСКА МЪДРОСТ

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

За да успеете в безмилостната игра, чийто залог е все повече власт, трябва да владеете емоциите си до съвършенство. Но дори да се научите да си налагате безупречен самоконтрол, никога няма да можете да овладявате емоционалните изблици на хората около вас. Тъкмо това е най-голямата опасност за най-ловките играчи от всички епохи. Повечето хора действат, подтиквани от вихрените си чувства, въобще не могат да се сдържат и постоян- но се замесват в какви ли не конфликти и спорове. Дори е възможно вашите способности да се самоконтролирате да ги дразнят и вбесяват. В подобни

какво улично псе зърнало наглия котак и се втурнало след него, за да му отнеме плячката. Но едрият котарак не се изплашил, а смело се изправил срещу връхлитащия враг. Вкопчили се в яростна улична схватка. Кучето лаело и хапело като побесняло, а котаракът фучал и го дращел с острите си нокти. Явно никой не можел да предскаже на чия страна ще се наклонят везните на победата.

„Нека да потърсим лисицата и да поискаме тя да реши нашия спор!“, измърморил накрая изтощеният котарак. „Съгласен съм..." - излаяло кучето. И така, изподраните противници се запътили към убежището на лисицата. Тя ги изслушала внимателно, като не забравила да си придаде, колкото можела по-важен вид, като истински съдия.

„Глупави твари сте вие! - отсякла тя накрая. - Защо се биете заради нищо и никакво си-

рене? Ей сега ще го разделя на две половини и така всички ще бъдат доволни.“ Кучето и котаракът веднага се съгласили с мъдрото решение на лисицата. Тогава тя измъкнала нож отнякъде и разделила бучката сирене на две, само че не по дължина, както очаквали кучето и котаракът, а на ширина. „Ама моят дял е по-малък!“ - озъбило се кучето. Лисицата веднага се вторачила в двете парчета сирене. „Хм, май че имаш право, да, наистина е така" - промърморила тя. За да поправи тази досадна своя грешка, хитрата лисана чевръсто отхапала късче от дела на котарака, който обаче не закъснял да изфучи сърдито: „Само че сега моето е по-малко от сиренето на това гадно псе!“ Лисицата отново била принудена да раздава справедливост, за да бъде всичко честно и почтено. Сигурно вече се досещате какво сторил мъдрият съдник - от

случаи те ще се опитат да ви въвлекат в свадата, ще ви умоляват да се присъедините към тяхната кауза и да се замесите в безкрайни сражения или поне ще ви потърсят услугите при сондажите и преговорите за примирие. Ако се поддадете на емоционалните им доводи, лека-полека ще се въвлечете в тяхната игра и в един прекрасен ден с ужас ще установите, че *вашето* съзнание вече е изцяло окупирано от *техните* проблеми. Не бива да се поддавате на съжалението и милозливостта, които евентуално ще изпитвате в подобни ситуации. Защото в тази ко- варна игра никога нищо няма да спечелите, само ще спомогнете, макар и пряко вашето желание, да се умножават и разпространяват конфликтите.

От друга страна обаче, не бива да съзерцавате всички събития отстрани, като напълно безучастен зрител - така може да се стигне дотам, че да обидите някого, без да сте желали именно такъв резултат. За да играете играта, както трябва, нужно е да се представяте като заинтересован от проблемите на другите хора, а понякога даже и да вземате нечия страна. Но дори и когато си позволявате дружелюбни жестове - които понякога могат да бъдат доста рисковани постъпки, - вие сте длъжен да пазите силите си и способността си да разсъждавате абсолютно трезво, за да не позволявате при никакви обстоятелства да ви ощетяват заради въоръжени конфликти, политически междуособици или под- молни интриги. Не се скъпете за подаръците, изслушвайте всички посетители с възможно най-заинтересованото изражение, което сте в състояние на изпишете на лицето си, дори можете да разиграете почти винаги печелившата роля на очарователен домакин - но никога не бива да допускате прекалено близо до себе си както приятелски настроения френски крал, така и коварния Чезаре Борджия. Като им откажете да се подчинявате на техните стратегически замисли и като опазите независимостта си, вие ще си запазите инициативата - сами ще подбирате следващите си ходове и няма да бъдете задължен вечно да се браните и да се страхувате па- нически от агресивните личности около вас.

Дори и да не бързате да грабнете оръжието - това също може да се окаже ефикасно оръжие във

вашите ръце, особено ако изчаквате другите да се изтощят взаимно, - накрая вие ще спечелите най-много от тяхната безумна страст към безогледно кръвопускане.

В древен Китай царството Син било нападнато от съседното могъщо царство Чин. Владетелят на съседното княжество Юан веднага решил да се притече на помощ на Син, но мъдрият му придворен съветник успял да го възпре с думите: „Син няма да се предаде толкова лесно, колкото изглежда на пръв поглед, нито пък Чин ще изтощи много скоро силите си. Ако Чин не грохне до няколко месеца, ние няма да можем да станем най-влиятелното княжество в Южен Китай. Освен това заслугата да се подкрепи един съседен владетел, когато той е изпаднал в беда, не е толкова висока, колкото славата от възстановяването на едно прегазено владение, от възкръсването му сред пепелищата.“ Юан решил да се вслуша в мъдрите слова на своя съветник и по-късно се оказало, че тези предвиждания били удивително далновидни. Юан наистина спечелил завидна слава като спасител на Син от пълен разгром, а накрая обединените войски на Син и на Юан превзели столицата на Чин - доскоро най-силното царство в района. Но този бляскав успех Юан нямало да постигне, ако не бе останал извън конфликта до най-изгодния за намеса момент - когато двете враждуващи сили били изтощени до такава степен, че малобройната войска на Юан успяла да срази нашествениците от царството Чин.

хапал си от сиренето и на кучето. И така, докато накрая не останало нищо за подялба, при това буквално под носа на глупавото, вечно озлобено псе и на не по- малко алчния котарак.

„СЪКРОВИЩАТА НА ЕВРЕЙСКИЯ ФОЛКЛОР“, НЕЙТЪН ОУЗЪБЕЛ, 1948 г.

Ако се въздържате от намеса в даден конфликт, ще спечелите време, за да прецените с голяма точност към коя страна клонят везните на успеха. Освен това може да продължите играта, като обещаете подкрепата си на двата противника, и да продължите да маневрирате така ловко, че от цялата суматоха вие да се окажете единственият победител. Точно така е постъпил през XIV век Кастручо Кастракани, владетел на малкия италиански град Лука (недалеч от Пиза и Ливорно), който кроял планове да завладее съседния град Пистоя. Евентуалната обсада на Пис- тоя би коствала много разходи и жертви, но Кастручо Кастракани бил много добре осведомен, че в този град има две враждуващи политически сили - наричани за удобство от местните жители Белите и Черните. Публична тайна била непреодолимата ненавист между двата клана. Кастручо Кастракани започнал да преговаря конспиративно с Черните, като не забравил да им обещае помощта си за ликвидирането на Белите, а после започнал още по-секретни разговори с Белите - на тях естествено се заклел, че няма да се успокои, докато не бъдат избити водачите на Черните. Всъщност Кастручо Кастракани никого не измамил, защото

спазил дословно обещанията си - изпратил войската си до тази от крепостните врати на Пистоя, която била охранявана от войници, верни на Черните. Те посрещнали с възторг подкрепата от съседите си от град Лука. Но не подозирали, че в същия час втората половина от войската на Лука навлизала откъм другия край на крепостта, през противоположна- та врата на крепостта, където пазели воините на Белите. Двете половини от войската на Кастручо Кастракани се срещнали в средата на площада в центъра на Пистоя и първата им работа била да изтребят местните офицери и войници, без да си създават излишни главоболия, като питат кой бил от Белите и кой - от Черните. Така бил сложен край на братоу- бийствената война, а за хитрия Кастручо Кастракани останала най-голя- мата награда - ключовете на крепостта Пистоя.

Като опазвате независимостта си, вие ще се сдобиете с неподозирани възможности, когато се стигне до военен конфликт - можете да изиграете ролята на миротворец, дипломат, арбитър и прочие, докато всъщност ще браните единствено собствените си интереси. Може да обещавате подкрепата си на всяка от враждуващите страни, при това без да пестите обещанията си. Или - също като Кастручо Кастракани - да се присъедините едновременно към двете страни, но накрая да се възползвате ловко от непримиримостта между яростните съперници.

Много често при избухването на поредния конфликт вие ще бъдете изкушаван от мисълта да се присъедините час по-скоро към по-силния. Или към този, който ви обещава по-щедра отплата в бъдеще, след края на войната. Това обаче е доста рискована игра. Първо, почти винаги се оказва доста трудно да се предскаже коя политическа сила ще надделее в упоритата надпревара за властта. Дори и да успеете да предскажете крайния победител и да се присъедините навреме към неговата кауза, пак няма да бъдете стопроцентово застрахован от провал, защото нищо не ви гарантира, че вашите доскорошни съюзници няма да ви забравят, или просто загърбят, когато се доберат до властта. Но ако пък застанете на страната на по-слабия, вие неминуемо ще се окажете в лагера на победените. Най-малко ще загубите, ако решите да се ограничите с бла- горазумно изчакване.

През 1830 г. във Франция, на третия ден след стихването на уличните вълнения, породени от Юлската революция и окончателното детрониране на Бурбонската династия, застарелият маркиз Дьо Талейран се показал на прозореца, заслушан в ехтежа на камбаните, възвестяващи на парижаните, че е сложен край на метежа. Дипломатът се обърнал към камериера си с думите: „Ах, тези камбани! Вече няма съмнение, че ние победихме!“ „Кои са тези ние, Ваше Превъзходителство?“ - учудил се камериерът. Но Талейран нетърпеливо му махнал с ръка да не говори повече, след което тихо промълвил: „Да не съм чул нито дума повече... Утре ще ти кажа кои са тези *ние.* Нека само да се поогледам и всичко ще ми се изясни.“ Опитният дипломат прекрасно знаел, че само глупаците

се хвърлят през глава в политическите водовъртежи. Всеки прибързан и необмислен ангажимент с която и да е политическа сила застрашава с евентуална загуба на възможности за дипломатическо лавиране и маневриране. Но и другата крайност не е за препоръчване - ако сменяте с лекота ориентацията си, хората ще ви уважават все по-малко, защото ще си мислят, че можете да им измените така бързо, както доскоро сте стори-
ли с техните опоненти. Съдбата, макар и невинаги, все пак може да се
окаже неочаквано капризна и да издигне едни лидери или партии за сметка на тези, които до вчера са били на върха. Обвързването ви с конкретна кауза може да ви лиши от възможността да изчаквате спокойно драматичния развой на събитията и накрая да се възползвате от благоприятните шансове да направите избора си без никакъв риск за вашето бъдеще. Оставете другите да се прехласват по тази или онази идея. Помнете, че който не се хвърля през глава във водовъртежа на политическите междуособици, никога няма да изгуби главата си.

Но понякога може да се стигне до напълно противоположни ситуации - когато ще е най-разумно да изоставите всякакви претенции за по- ловинчата подкрепа на някоя от враждуващите сили и да заявите на всеослушание, че държите на всяка цена да останете неутрален и независим, като ще разчитате занапред единствено на собствените си преценки. Аристократичната поза на напълно независим наблюдател е особено необходима за тези, които искат да спечелят респекта на обществото. Джордж Вашингтон ясно е осъзнавал тази истина, когато е настоявал да се положат колкото е било възможно по-стабилни основи на младата американска република. Затова е успял да избегне съблазните от сключването на съюзи с Франция или Англия, въпреки че е бил подлаган на неимоверно силен политически натиск. Разбира се, в онази епоха един съюз с Франция би се оказал доста полезен за прохождащите Съединени щати, обаче дълготрайният ефект би бил вреден за най-важната кауза - осигуряването на пълната автономия на новообразуваната държава. В противен случай надменната Европа никога не би признала Съединените американски щати за равноправен партньор.

Помнете следното: вие разполагате само с вашата енергия и с времето, което ви е отредила съдбата. Ако се ангажирате прекалено много с чужди дела, няма да ви останат нито сили, нито време да се занимавате с вашите собствени. Затова бъдете предпазлив с хора, които не се уморяват да ви заклеймяват като безсърдечен само защото не взимате присърце тяхната кауза, ала въпреки това не се отказвайте да браните своята независимост и свобода на действие, понеже именно така ще си осигурите бъдещите успехи - с много по-голяма сигурност, отколкото ако предпочетете да действате само като следвате чуждите инициативи.

АСОЦИАЦИЯ

В девствените гори храстите растат толкова нагъсто, така плътно се сплитат клоните им, които са обилно осеяни с бодли, че е невъзможно да преминете през тях. Единственото спасение е да останете, колкото е възможно по-далеч от този непроходим гъсталак.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Няма да са рядкост случаите, когато от вас ще се изисква повече мъжество и смелост, за да предотвратите една кръвопролитна битка, отколкото да се нахвърлите срещу врага с яростни викове и да изтръгнете победата.
Ако в някаква бъркотия вече се е замесил един глупак, не е разумно да се присъединявате и вие, за да станат глупаците двама.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Двете части на този закон ще се окажат много опасни за вас, ако си позволите да отидете твърде далеч. Игрите, описвани в тази глава, са извънредно деликатни, коварни и трудни. Ако решите да разигравате едновременно няколко противника, те може да се обединят срещу вас, след което нищо хубаво не бива да очаквате от съдбата. Ако принуждавате внушителен брой ваши почитатели да чакат прекалено дълго благоволението ви, няма да ги подтикнете да продължават да се прехласват по вас
- обожателите ще ви обърнат гръб и ще си потърсят нов кумир. Хората лесно губят интереса си дори и към най-нашумелите знаменитости. Не е изключено да се окаже най-полезно за вас да се присъедините към по- силната от двете страни, ако сте попаднали насред някакво яростно единоборство. Между другото така ще докажете, че невинаги ще оставате в пълна изолация, че сте способни да си изберете съюзник и да го подкрепяте с всички възможни средства.

Но дори и тогава от решаващо значение ще бъде методът, който вие ще изберете, за да опазите вътрешната си независимост. От изключително значение е да съхранявате непокътнато вътрешното си емоционално равновесие, да поддържате непоклатимото си мнение за всички събития

и личности, с които ви е сблъскала съдбата. Ако умът ви не бъде замъглен от шеметния развой на събитията, ще можете да подберете най- удобния момент за вашето оттегляне, или обратното - за вашето присъединяване към една или друга кауза. Ако вашите съюзници бъдат заплашени от пълен провал, вие ще можете да запазите свободата си, като скъсате с тях категорично и решително. Ако наистина сте успели да спечелите нови приятели, когато сте били на върха на вашия възход, и те нееднократно са декларирали своята привързаност към вас, сега ще бъде най-удобният момент да Изпитате предаността им, като им поискате да ви осигурят надеждно убежище.

З А К О Н

21

ПРЕСТРУВАЙТЕ СЕ НА НАИВЕН, ЗА ДА УЛОВИТЕ В МРЕЖИТЕ СИ ДРУГИ НАИВНИЦИ. ПРЕДСТАВЯЙТЕ СЕ ЗА ПО-ГЛУПАВ, ОТКОЛКОТО СТЕ ВСЪЩНОСТ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Никой не желае да изглежда по-глупав от съседа си. Затова често с голям успех се използва един прост трик - трябва само да внушите на жертвата си, че е много интелигентна личност, при това доста по-интелигентна от вас. След като обектът се убеди в превъзходството си, той никога няма да заподозре, че вие кроите нещо потайно срещу него.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През зимата на 1872 г. по време на посещението си в Лондон американският финансист Асбъри Харпъндинг получил телеграма за откриването на диамантена мина в Дивия Запад. Подател на сензационното съобщение бил Уилям Ралстън, собственик на банка в Южна Калифорния
- сериозен и вдъхващ доверие отдавнашен партньор на Харпъндинг. Въпреки това Харпъндинг сметнал, че това е някаква недодялана шега, вероятно вдъхновена от откритите наскоро диамантени мини в Южна Африка. Имало обаче нещо смущаващо в цялата история - Харпъндинг много добре помнел как преди време никой не повярвал на първите съобщения за златните находища в западните щати, а впоследствие тази

сензация се потвърдила и така се сложило началото на трескавото разработване на златоносните участъци в Калифорния. Но диамантена мина в Дивия Запад! Объркания Харпъндинг показал телеграмата на един от своите приятели - финансиста барон Ротшилд (по онова време един от най-бога- тите личности в света), - като добавил, че вероятно това е някаква глупава шега. Обаче баронът веднага възразил: „Не бъди толкова сигурен, Асбъри! Америка е огромна страна. Вече поднесе доста изненади на останалия свят. Не е изключено в нейните недра да се крият още богатства.“ Харпъндинг не се нуждаел от повече съвети и си взел билет за първия кораб към Ню Йорк.

Когато Харпъндинг се добрал до Сан Фран- циско, там царяло небивали оживление, много напомнящо легендарната златна треска от 1848 г. Диамантената мина била открита от двама златотър- сачи Филип Арнолд и Джон Слак. Те обаче нямали никакво намерение да оповестяват къде се намира драгоценното находище. Според слуховете било нейде в безлюдния щат Уайоминг, но никой не знаел нищо повече. Говорело се, че златотърсачите завели на място един от най-уважаваните геолози, за да извърши компетентна експертиза, като го принудили да обикаля с тях нарочно по обърканите, дълги и предълги обиколни маршрути, за да не може геологът да засече местоположението на находката. Дори го задължили последните два дни да се клатушка на седлото на коня си с превръзка на очите. Когато стигнали до уреченото място, двамата мъже смъкнали кърпата от главата му и на бърза ръка изкопали няколко диаманта пред очите на смаяния геолог. Щом се върнал в Сан Франциско, геологът веднага ги показал на различни бижутери, които оценили камъните много високо - една от оценките скочила до фантастичните един и половина милиона долара!

Харпъндинг и Ралстън предложили на Арнолд и Слек да се върнат с тях в Ню Йорк, за да помолят прочутия бижутер Чарлз Тифани лично да провери скъпоценните камъни. Но златотърсачите не останали във възторг от това предложение, защото подозирали, че банкерите искат да ги измамят. Нап-

„ Всеки човек би трябвало да се гордее най-силно със своите интелектуални способности, защото именно това ни осигурява господстващо положение над животните. Изключително повърхностно е заблуждението, че за да ви уважават другите, ще е напълно достатъчно да им демонстрирате колко ги превъзхождате. Следователно, докато знатните и богатите винаги се стремят да се съобразяват стриктно с положението на всеки човек в обществото според произхода му или според състоянието му, интелектуално издигнатите личности никога няма да се примирят с това неравенство. Хората на духа дори предпочитат да не бъдат забелязвани от обществото. Ако все пак някой успее да се добере до един от тези духовни водачи, това може да се обясни само с нахалството на натрапника, който държи на всяка цена да се добере до някой от интелек-

туално извисените личности. Всъщност такива натрапници въобще не би трябвало да се гордеят с подобни просташки постъпки. За да се отървават от типове от този сорт, хората са способни да измислят какви ли не потайни ходове, за да ги унижат и отблъснат, но ако досадниците упорито продължават да се натрапват, те само усложняват собственото си положение. Човек трябва да се стреми да живее, колкото е възможно по- скромно, и да не се старае много да доказва интелектуалното си превъзходство над околните. В своята прочута поема „Градината с розите“ великолепният персийски поет Сади ни припомня древната мъдрост: „Не трябва да се забравя, че глупакът стократно повече се радва да се срещне с някой мъдрецът, докато мъдрецът никак не е склонен да се срещне с някой глупак. “

От друга стра-

раво заявили, че нямали доверие на никого от Ню Йорк, камо ли на някакви хитри бижутери от Манхатън... Какво можело да им гарантира, че онзи там, Тифани, не бил в комбина с Харпъндинг и Рал- стън - явно решени на всичко, само и само да измъкнат диамантената мина изпод носа на Арнолд и Слек, които съвсем сами, само те двамата, открили съкровището и следователно те и само те притежавали всички права върху него? Ралстън се опитал да уталожи опасенията им, като им предложил залог от 100 000 долара, а освен това бил готов да депозира още 300 000 на тяхно име в банка по избор - след като онези отсреща категорично отказали да вложат дори един цент в неговата банка. Ако сделката се окаже успешна, заявили двамата банкери, златотърсачите щели да получат още 300 000 долара. Смаяни от нечувано щедрите суми, Арнолд и Слек смутено кимнали с глави в знак на съгласие.

Малобройната група потеглила към Ню Йорк, където се провела делова среща в имението на Се- мюел Л. Барлоу. Присъствал цветът на нюйоркското висше общество - генерал Джордж Бринтън Маклелън (герой от Гражданската война), генерал Бенджамен Бътлър, Хоръс Грийли (собственик на *Ню Йорк Трибюн),* Харпъндинг, Ралстън и Чарлз Луи Тифани, основател на легендарната бижутерс- ка компания. Липсвали само главните герои - Арнолд и Слек, защото обикаляли големия град, смаяни от невижданите гледки.

Когато Чарлз Тифани обявил пред присъстващите, че диамантите са истински и че струват цяло състояние, финансистите едва не се разкрещели от възбуда. Веднага изпратили телеграма до барон Ротшилд и другите всесилни магнати да се включат в замисляното акционерно дружество за разработването на находището. В същото време съобщили на златотърсачите, че искат да се извърши още една проверка - за целта Арнолд и Слек трябвало да се съгласят да отведат до диамантената мина още един експерт, който на място да провери залежите. Арнолд и Слек се съгласили, но с едва прикрито не- желание. Междувременно те заявили, че ще се върнат в Сан Франциско. Донесените за пробата необработени диаманти, подложени на изключително

грижлива експертиза от самия Тифани, били оставени за съхранение в сейфа на Харпъндинг.

След няколко седмици някакъв мъж, който се представил като Луис Дженин, най-опитния геолог-експерт в цяла Америка, се срещнал с двамата злато-търсачи в Сан Франциско. По характер този Дже- нин бил непоносим скептик - това проличало още от първите минути на срещата, понеже той заявил открито пред Арнолд и Слек, че е решен да провери още веднъж достоверността на находката. Дженин, воден от Харпъндинг, потеглил към диамантената мина заедно с още няколко от силно заинтересованите местни банкери. Отново се повторило същото мъчително лутане както при предишния експерт - провиране през труднопроходими каньони, прекосяване на буйни планински потоци, досадно редуване на гористи възвишения и мрачни долини, поставяне и сваляне на черни превръзки на очите, докато накрая пътниците напълно изгубили ориентация. Никой вече не се надявал, че ще може да посочи на картата местонахождението на диамантената мина. Но щом се добрали до заветната цел, финансистите били възнаградени за неимоверните усилия, защото пред смаяните им погледи Луис Дженин изкопал от земята изумруди, рубини, сапфири и диаманти от още няколко разновидности. Копали като луди цели осем денонощия и накрая дори крайно скептичният, винаги намусен Дженин бил убеден в истинността на приказната находка. Дори заявил пред онемелите кандидати за инвеститори, че не си спомня в цялата история на минното дело да е бил откриван по-богат залеж на толкова богата гама от най-различни диаманти. „Дайте ми само стотина миньори и необходимите машини и аз ще ви нося диаманти за един милион долара месечно!“

Щом се върнали в Сан Франциско, Ралстън и Харпъндинг основали компания за разработване на находището. От частни инвеститори събрали общо 10 милиона долара. Но първо трябвало да се отърват от Арнолд и Слек. Това означавало да се престорят, че никак не са въодушевени от предстоящата сделка. Двамата банкери Харпъндинг и Ралстън започнали да измислят всевъзможни претексти, за

на обаче, не винаги е зле да се предс- тавяте за глупак. Така много по-лес- но ще печелите всеобщи симпатии и дори топлота, защото всеки ще се радва да се убеди нагледно в това, че превъзхожда. Ще търсят вашата компания така, както се търси топлината на ка- мината, или така, както се предпочита разходка в слънчев ден. Неминуемо се натрапва следният избор: или ще демонстрирате открито своето превъзходство и околните няма да ви обичат: или ще се представяте за по- глупав, отколкото сте всъщност, и тогава с лекота ще печелите симпатиите на хората - обаче за- едно с тяхното снизхождение. “

АРТУР ШОПЕНХАУЕР
(1788-1860 г.)

да омаловажат значението на откритието: не били напълно уверени в експертизата на Луис Дженин; нищо не можело да гарантира на инвеститорите, че находището наистина ще се окаже толкова обещаващо; че не било редно да се уповават само на непроверени слухове и т. н. Както можело да се очаква, двамата простовати, но сприхави златотърсачи побеснели от ярост. На банкерите се наложило на бърза ръка да сменят тактиката - заявили на Арнолд и Слек, че ако чак толкова настояват да притежават свои акционерни дялове от диамантената мина, ще бъдат погълнати на един залък от безмилостните финансови акули, а добронамерените и честни инвеститори веднага ще изтеглят капиталите си и акционерното дружество ще фалира още преди първата копка. По-разумно ще бъде, продължили двамата банкери, златотърсачите да се примирят с вече предложените им 700 000 долара - все пак това за времето било невиждана сума - и да престанат да се лакомят за повече печалби. Едва сега двамата простодушни златотърсачи като че ли започнали да проумяват в каква клопка са попаднали и неохотно склонили да подпишат документите, прехвърлящи всичките права за собственост върху диамантеното находище в ръцете на двамата банкери. Консултантите на банкерите не забравили да напомнят на Арнолд и Слек, че като приложение към договорите е редно те двамата да оставят картите си.

Новината за баснословно богатата диамантена мина се разпространила като пожар. Златотърсачите Арнодл и Слек за една нощ се превърнали в кумирите на Уайоминг. Междувременно Харпъндинг и Ралстън започнали да харчат милионите, събрани от акционерите, за покупка на оборудване, да наемат най-опитните миньори. Дори обзавели луксозни офиси в Ню Йорк и в Сан Франциско.

Но след няколко седмици - още при първите сондажи на находището - въодушевените банкери застинали, понеже се сблъскали със суровата истина: нямало дори помен от диаманти или рубини. Всичко било измама! Те били разорени. Харпъндинг за един ден се превърнал ог един от най-богатите мъже в Америка в последен просяк.

ТЪЛКУВАНЕ

Арнолд и Слек успели да изиграят много по-опитните от тях в измамите Харпъндинг и Ралстън, без да подкупват геолозите експерта или бижутера Тифани. Не, всичко било напълно достоверно - тези експерти наистина вярвали в съществуването на диамантена мина сред дебрите на Скалистите планини в труднодостъпния щат Уайоминг. Но тяхната наивност бледнеела пред наивността на Харпъндинг и Ралстън. Изключително заблуждаващи били външностите и поведението на Арнолд и Слек

- никой нито за миг не допускал дори, че такива простовати златотърсачи са способни да замислят такава грандиозна измама. Но мошениците просто спазвали свято принципа да изглеждат много по-глупави от тези,

които трябва да се уловят в капана - първата Божа заповед на всички измамници.

Планът на Арнолд и Слек всъщност бил много прост - няколко месеца преди да обявят за своето „откритие“, те отишли в Париж, където купили истински необработени диаманти за 12 000 долара - това било част от печалбите им като златотърсачи. Укрили диамантите в находището, така че всеки геолог-експерт би могъл да ги изкопае и да ги занесе в Сан Франциско. Бижутерите, които огледали камъните с лупи на очите си, и самият Тифани, останали във възторг от находката и дори прекалили с паричната оценка на камъните. След това Ралстън връчил на златотърсачите първата вноска от 100 000 долара - а те на бърза ръка „прескочили“ до Амстердам, за да купят нова партида необработени диаманти, този път, без да жалят парите. После веднага потеглили за Сан Франциско и оттам - за своята диамантена мина, за да я заредят със следващата партида диаманти.

Но ефективността на този измамнически план се базира не само на добре замисления трик, но и на завидните актьорски умения на Арнолд и Слек. По време на пътуването си до Ню Йорк те трябвало да се срещнат с милионери и финансови магнати, да мънкат и подсмъркват пред тях като напълно реални простаци, като недодялани копачи на злато в дивите планински клисури. Не само че се били навлекли в окъсани дрехи, но дори ги подбрали с един номер по-къси и затова минувачите по нюйоркските улици се заливали от смях, щом ги зървали да се оглеждат като диваци насред тротоарите. Никому не минавало през ума нито за миг дори, че такива невъобразими тъпанари могат да преметнат най- видните банкери в страната - всесилните магнати, пред които треперела цяла Америка. А след като в съществуването на диамантената мина повярвали такива прочути банкери като Харпъндинг, Ралстън и дори самият Ротшилд, останалите по-дребни риби на финансовия пазар веднага налапали въдицата и трескаво започнали да купуват акции.

Накрая се стигнало дотам, че репутацията на Харпъндинг била окончателно стъпкана и той никога не успял да я възстанови. Ротшилд си извлякъл ценна поука от случая и повече никой не успял да го измами. Слек си прибрал своя дял и изчезнал яко дим - никога не го открили. Арнолд просто се прибрал в дома си в Кентъки. В края на краищата неговите права на собственост върху диамантената мина били напълно законни. Банкерите сами влезли в капана и ако по-късно се оказало, че в „мината“ няма пукнат диамант, това вече било техен проблем. Арнолд използва парите съвсем разумно - разширил фермата си, а накрая, след като забогатял още повече, побързал да основе своя банка.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

За всеки е непоносима мъка усещането, че човекът срещу нас е по-интелигентен. Затова сме изобретили немалко методи за самоутешения: неговите знания са почерпани само от книгите, докато аз съм се учил от живота..." „...родителите му бяха много богати и го изпратиха в най- скъпия, в най-престижния университет. Ако и аз бях от заможно семейство като неговото, сега щях да зная много повече от него..." не, той съвсем не е толкова умен, колкото изглежда на пръв поглед..." И не на последно място може да се чуе следното оправдание: „...той (или тя) може да знае в своята специалност малко повече от мен, но във всичко останало съвсем не блести с ум. Дори и Айнщайн е разбирал само от физика, а във всичко останало си е бил пълен профан!"

След като е ясно колко голямо значение има интелигентността за суетата на повечето от хората, да се обиждат те на тази тема е истинско самоубийство за този, който си позволява дори само на шега да критикува техните умствени способности. За огромното болшинство от нас това е непростим грях. Но ако вие никога и на никого не позволявате да се изказват критично за вашия интелект, ще бъдете много податлив на измами от страна на всевъзможни мошеници. От друга страна, ако сте извънредно предпазлив и винаги внимавате да не изтъквате своето интелектуално превъзходство пред околните, ще бъдете страхотно облекчен, когато се опитвате да ги измамите. Достатъчно ще бъде да им внушите, че в никакъв случай не сте по-умен от тях, дори напротив, по рождение сте си доста тъпичък, и хората сами ще свалят доста от защитните брони, с които всеки се е обградил срещу мошениците. По-нататък не ви остава нищо друго, освен да разиграете ловкия си план и да им докажете на практика, че не може още от първата среща да се знае кой е по-умен и кой - по-глупав.

През 1865 г. пруският канцлер Ото фон Бисмарк се опитвал да застави Австрия да подпише мирен договор, който всъщност защитавал само интересите на Прусия и ощетявал Австрия. Бисмарк бил доста затруднен как да убеди австрийците да сложат подписите си под този неизгоден за тях документ. Оказало се, че представителят на Австрия, граф Блом, бил страстен картоиграч - графът дори се хвалел, че може да отгатне характера на всеки човек само като гледа как разиграва картите от ръката си. На Бисмарк своевременно докладвали за тези странности на граф Блом.

Вечерта преди деня, определен за начало на преговорите, Ото фон Бисмарк с небрежен тон предложил на графа да изиграят две-три игри. По-късно пруският канцлер писал в мемоарите си: „Оттогава не съм играл на карти. Помня само, че в онази паметна нощ играх толкова безразсъдно, че зрителите едва не онемяха. Изгубих няколко хиляди талера, но успях да внуша на граф Блом, че съм най-големият глупак на света." Бисмарк може би от скромност не е добавил, че се постарал да изглежда

удивително глупав не само чрез лекомислените си залози, но и чрез непрестанното бърборене край игралната маса.

Всичко това подлъгало Блом, че е събрал ценна информация за умствените способности на прусака, с когото трябвало да преговаря на следващата сутрин. Австриецът вече знаел, че прусакът е доста агресивен - като всички прусаци, но сега се оказало, че на всичкото отгоре е доста тъп - като всички прусаци, както от десетилетия ги преценявали далеч по-изтънчените австрийци. Всъщност дотук нямало нищо изненадващо - от един агресивен тип можеш да очакваш само глупости, както и обратното. Блом вече бил категорично уверен, че лесно ще се справи с прусака. Безмозъчен дръвник като този там Бисмарк никога няма да може да сътвори някаква хитрост, затова край масата за преговори на графа му се сторило, че е достатъчно само да хвърли един бегъл поглед върху текста на договора, преди да го подпише. Но се оказало, че в текста се съдържали доста неблагоприятни за Австрия клаузи. За искрена изненада на Блом сега, край масата за преговори, Бисмарк доста се различавал от онзи „простоват“ Бисмарк край игралната маса от предишната вечер. Самият канцлер в първия миг дори не повярвал, че хитростта му не била разкрита, защото промърморил удивено: „Хм, никога не съм допускал, че австрийски дипломат от кариерата ще подпише един договор, толкова неизгоден за неговата страна.“

Китайците обичат да повтарят мъдростта: „Маскирай се като свиня, ако искаш да убиеш тигъра.“ В древен Китай ловците наистина са използвали тази техника, като надявали свинска кожа и дори грухтели усърд- но, за да ги допусне тигърът по-близо до себе си, увлечен в очакването на лесна плячка. Накрая обаче плячка ставал самият тигър.

Маскирането като свиня е доста полезно, когато насреща си имате агресивни и самоуверени личности, напомнящи за тигъра от тази китайска легенда. Колкото повече нараства в тях увереността, че ще победят само с един удар, толкова по-лесно ще ги измамите. Този трик е много полезен и ако сте твърде амбициозен, но се намирате на най-ниските стъпала на йерархията - ако се преструвате на по-малко интелигентен, отколкото сте всъщност. Дори ако понякога се правите на глупак, никой няма да ви заподозре, че замисляте нещо застрашително за съперниците си. Достатъчно е да изглеждате като безобидна свиня и никой няма да повярва, че сте способен да таите дълбоко в душата си болезнени амбиции. Дори може да ви подкрепят, докато изглеждате все така глуповат особняк, покорно угаждащ на всички около вас. Тази тактика е използвал с небивал успех Клавдий, преди да бъде обявен за римски император, а също и един френски принц, старателно прикриващ стремежа си да се добере до трона, който по-късно наистина става крал - Луи XIII. Ако се правите на глупак още от млади години, всички около вас ще махнат с ръка и ще ви оставят на мира. А когато се усетят и се опитат да ви ликвидират, ще бъде много късно, защото вие вече няма да сте толкова беззащитен, както преди години.

Няма съмнение, че много хора използват своята природна интели

гентност, за да мамят околните, но кой може да спре тази напаст? Според скалата на човешката суета интелигентността е сред най-високо ценените качества, затова под прикритието на очевидна липса на интелигентност се прониква по-лесно отвъд защитните бариери на всички хора. Както правилно са преценили Арнолд и Слек, чрез привидно наивно и глуповато поведение могат да постигнат чудеса. Онези надменни финансисти вероятно са се присмивали зад гърба на простоватите златотърса- чи, но кой се е смял последен? По принцип винаги трябва да се стараете да накарате хората около вас да повярват, че са по-умни от вас. Тогава те няма да избягват присъствието ви, защото така ще поощрявате тяхното самочувствие. А колкото по-дълго време се навъртате около някоя личност, която се е превърнала в предмет на вашето изострено внимание, толкова по-лесно ще успеете да я измамите.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си опосум Когато се преструва на мъртъв, може да заблуди всички горски хищници. Кой може да повярва, че такова грозновато, глуповато и подплашено горско животинче е способно на такава ловка измама?*

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Не е зле да знаете как да се правите на глупак. Дори и на най-мъдрия понякога се налага да се нагърби с тази нелека роля. Има случаи, когато най-висшата мъдрост се свежда именно до това - да се преструвате, че нищо не разбирате. Разбира се, не бива да позволявате да ви унижават. Само трябва да умеете да разигравате тази карта. Невинаги е разумно да се правите на много умен пред глупаци или на напълно здравомислещ в обкръжението на побъркани люде. Най-добре е да се стараете да ви приемат добре, като си наложите маската на най-глу- павия от всички присъстващи.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

* Опосум е дребен американски гризач, двуутробен, месояден, живеещ по дърветата, може да виси по клоните на опашката си. Ловува предимно нощем, храни се с дребни горски насекоми. (Бел. прев.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО v.

Доста рядко се налага да разкриете пред някого своята интелигентност в пълния й мащаб - почти през цялото време ще ви се налага да се преструвате на по-глупав, отколкото сте всъщност. Ако хората поради някаква случайност все пак узнаят истината за вас - че вие сте доста по- умен, отколкото изглежда на пръв поглед, - те ще ви приветстват повече заради умението ви да оставате дискретен независимо от обстоятелствата, а не толкова затова, че сте им поднесли едно майсторско представление. Разбира се, не е разумно да се правите на глупак в самото начало на кариерата си - всички новаци изгарят от нетърпение да докажат на шефовете си, че са по-умни от конкурентите си. Но колкото повече се издигате, толкова по-често ще ви се налага да сподавяте брилянтните изяви на вашата необикновена интелигентност.

Обаче има ситуации, при които се изисква да се изиграе напълно противоположното представление - например, когато ви се удава възможност да прикриете опита си да измамите някого, като се покажете необикновено интелигентен. При измамите, както и при редица други области на човешкото творчество, външността е от решаващо значение. Ако внушавате доверие, ако сте авторитетен и ерудиран, хората ще вярват на всяка ваша дума. Това може да се окаже много полезно, ако поради нещастно стечение на обстоятелствата ви се наложи да търсите отчаяно как да се измъкнете от някоя крайно неудобна за вас ситуация.

Прословутият търговец на картини Джоузеф Дювейн веднъж бил поканен на прием в дома на нюйоркски магнат - именно този банкер наскоро за баснословна цена купил от Дювейн едно платно на Албрехт Дюрер. Сред гостите бил млад критик, пристигнал неотдавна от Франция, който поразявал публиката с познанията си и със самоувереността си. Подразнена от предвзетия французин, дъщерята на банкера решила да го впечатли, като му показала картината на Дюрер, която дори още не била окачена на стената. Критикът се приближил към платното, разгледал го внимателно и накрая надуто отсякъл: „Не може да има съмнение, че този Дюрер е фалшификат!“ Банкерската дъщеря се сепнала, след което се обънала и изтичала при баща си, за да му съобщи ужасното разкритие. Объркания милионер веднага се обърнал към Джоузеф Дювейн, който обаче за всеобщо удивление само се изсмял презрително: „Колко забавно! Знаете ли, млади човече, че преди вас н,е един, не двама, а цели двадесет и трима експерти от Америка и дори от Европа също като вас не успяха от пръв поглед да преценят, че имат пред себе си оригинала на Дюрер? Ето че и вие не се оказахте по-добър от останалите...“ Самоувереният му тон и несмутимият му вид така силно впечатлили французина, че последният побързал да се извини за досадната си грешка.

Никой не знаел по-добре от самия Дювейн, че пазарът бил наводнен с фалшификати и че повечето от платната на старите майстори всъщ

ност били изработени през последните десетина години. Разбира се, опитният търговец не жалел време и средства, за да се подсигури с най- достоверни експертизи за всяка от картините, които предлагал на елитните си клиенти. Но все пак понякога се случвало да възникнат съмнения за произхода на едно или друго платно. Но най-важното за Дювейн било неговият клиент нито за миг да не се усъмни, че притежава оригинала, а не някакъв долнопробен, макар и майсторски изпипан фалшификат. Освен това ловкият и „изпечен“ търговец отлично съзнавал, че най-важно- то в играта било да умее да внушава на всички около себе си, че никакви експерти - както истинските, така и самозваните - не могат да повлияят на неговата оценка, която за нюйоркските ценители на живописта била най-меродавното мерило. С този инцидент Дювейн още веднъж припомнил колко е важно човек да умее да си придава важност и всяко негово изказване да звучи абсолютно достоверно и компетентно, нетърпящо никакви възражения.

З А К О Н

22

ИЗПОЛЗВАИТЕ ТАКТИЧЕСКИТЕ ОТСТЪПЛЕНИЯ. ПРЕВРЪЩАЙТЕ СОБСТВЕНАТА СИ СЛАБОСТ В СРЕДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ВЛАСТТА СИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако сте по-слаби от противниците си, не се сражавайте за едната слава. По-добре ще е да им се подчините. Смиреният разполага с повече време, за да възстанови силите си, след което ще може да си отмъсти, но едва когато дочака да се стопят силите на врага. Не бива да му доставяте радост, като се съпротивлявате, въпреки че нямате достатъчно сили - за врага ви няма по-голяма радост от победата над вас. Затова сведете смирено глава. Обърнете дясната си буза, ако ви е ударил по лявата. Така ще го принудите да уталожи гнева си. Но не забравяйте по-късно да превърнете слабостта си в сила.

КЕСТЕНЪТ И СМОКИНОВОТО ДЪРВО

„Един човек се покатерил на смокиновото дърво и започнал да яде зрелите смокини. Като видял това, кестенът сърдито разклатил клоните си и възкликнал: „Нещастното смокиново дърво! Неговите плодове са напълно незащитени за разлика от моите. Моите семена растат в корава обвивка, отвсякъде обкръжена със здрави бодли. Никой натрапник не може да се добере до тях...“ Тогава смокиновото дърво започнало да се смее: „Много добре знаеш, глупав стар кестен, че човекът е толкова изобретателен, че ще се справи дори и с твоите толкова зорко пазени кестени. Но за целта ще те удрят с камъни и тояги, а после, като съборят на земята плодовете ти, ще ги мачкат с камъни, за да ги

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Остров Мелос* е стратегически разположен в средата на Егейско море. В древна Елада над морето и над крайбрежието е господствала Атина, обаче Спарта, най-силното царство в Пелопонеския полуостров, навремето първа е била завладяла о-в Мелос. По време на Пелопонеските войни жителите на Мелос отказали да станат съюзници на Атина и останали верни на своята стара метрополия - Спарта. През 416 г. преди Христа атиняните насочили мощната си флота срещу непокорния остров Мелос. Но преди да се стигне до решителния щурм на пристанището, те изпратили делегация, която за последен път да се опита да убеди твърдоглавите островитяни да се покорят, за да не бъдат опустошени селищата им.

„Както ние, така и вие много добре знаете - започнали атинските пратеници, - че пред силата бледнеят всички закони на разума и справедливостта и че винаги по-силният диктува условията, а на по-слабия остава само участта да ги изпълнява.“ Когато жителите на Мелос отвърнали, че това твърдение прави на прах и пепел всички дотогавашни представи за добродетелите на Атина, атиняните веднага им възразили, че те и само те, като по-силни, имат правото да определят кое е справедливо и кое не. Тогава онези от Мелос им припомнили, че само боговете имат право да решават такива съдбоносни въпроси и че с подобна власт не са дарени простосмъртните. „Ние също почитаме боговете, но след много години, прекарани в битки с всички наши съседи, вече нищо не може да ни разу- беди - очевидно в природата е напълно естествено винаги да побеждава по-силният.“

Ала жителите на Мелос не пожелали да отстъпят. Само повтаряли упорито, че могъщата Спарта ще им се притече на помощ. Атиняните веднага им възразили, че спартанците са практични хора, не

* Това е древното име. Този остров днес се нарича Милос, от Цикладския архипелаг, с главен град Плака. От него е наименованието Венера Милоска. (Бел. прев.)

обичат да си нарушават спокойствието и че няма да помогнат на Мелос, защото нищо няма да спечелят от тази намеса, дори ще имат само загуби.

Накрая жителите на Мелос започнали да говорят за принципите на честта и за техния древен закон, който ги задължавал да се противопоставят с оръжие в ръка на всеки нашественик. „Не бива да се заблуждавате с остарелите понятия като чест и достойнство - отвърнали атиняните. - Честта заставя хората да се сражават, докато измрат, въпреки че са изправени пред непреодолима опасност. Причината е в това, че превъзхождащият противник засяга гордостта на по-слабите. Няма нищо срамно да отстъпите пред най-мощната военна сила в цяла Ела- да, когато тя ви предлага такива благоприятни за вас условия.“ С това спорът приключил. Пратениците напуснали залата, за да изчакат отвън решението на опонентите си. Жителите на Мелос останали сами и продължили разгорещения диспут. Накрая решили да разчитат на помощта от Спарта, на милостта на боговете и на правотата на тяхното дело. После повикали отново атиняните и им съобщили, че отказват да се покорят.

Няколко дни по-късно атиняните нахлули в остров Милос. Жителите му се сражавали храбро въпреки отсъствието на спартанците, които предпочели да не рискуват нова война с всемогъщата тогава Атина. На атиняните им били нужни няколко кръвопролитни атаки, преди да успеят да разгромят противниците си и да обсадят главния град на малкия остров. Накрая жителите на Мелос нямали друг изход, освен да капитулират. Разгневените атиняни не си губели времето - избили всички годни да носят оръжие, продали жените и децата като роби, след което населили злочестия остров със свои колонисти. Оцелели само шепа от мъжете на Мелос, които успели да се укрият в пещерите.

ТЪЛКУВАНЕ

Атиняните имали славата на едни от най-практичните и предприемчивите народи в цялата история на човешката цивилизация. Понеже смятали, че и другите разсъждават като тях, те изложили пред

строшат на две, докато моите плодове хората ги до косват нежно, с най-голямо внимание, преди ги сложат в устата си."

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ (1452-1519 г.)

Волтер живял в изгнание в Лондон точно когато антифренските настроения в Англия достигнали апогея си. Веднъж, докато се разхождал по улиците, Волтер бил заобиколен от разгневена тълпа. Разнесли се яростни викове: „Да го обесим! Да обесим проклетия французин на първото дърво!" Но Волтер запазил самообладание и се обърнал към тълпата със следните думи: „Смели английски мъже! Искате да ме убиете само защото съм французин? Не мислите ли, че вече съм наказан достатъчно от Всевишния, като не съм се родил англичанин?“ Разгорещената тълпа в първия миг останала като втрещена от думите му, но вед-

нага след това одобрителни крясъци разцепили въздуха. Дори го съпроводили чак до дома му, за да не го нападне някой друг от местните патриоти.

„АНЕКДОТИ“, КЛИФТЪН ФЕЙДИМЪН, 1985 г.

жителите на Мелос най-разумния аргумент според разбиранията в тогавашна Атина: ако си по-слаб, не ти остава нищо друго, освен да капитулираш. В противен случай можеш да загубиш всичко в една безсмислена кръвопролитна война. Никой не обича да се притичва на помощ на по-слабия - така само ще изложи своите бойци на смъртен риск. Слабият е обречен да бъде самотен и затова трябва да се подчини. От съпротива в подобни ситуации, колкото и да е героична и самоотвержена, може да се спечели само венецът на мъченичеството, но в същото време ще погинат стотици невинни хора.

Не е грях, ако не сте силни и непобедими, и дори може да се превърне в предимство, ако притежавате уменията да изиграете правилно картите си. Ако Мелос се бе подчинил, по-късно можеше да противодейства на атиняните подмолно или пък отначало само да се възползва от новия си могъщ съюзник Атина, докато дочака нейния упадък - всъщност именно това се случило само няколко години по-късно. Щастието е променливо и често може да изостави неочаквано своите доскорошни любимци. Поразумно е временно да приспите с любезно поведение подозрения та на противника, за да имате време да се възстановите, да обмислите и подготвите отмъщението си. Никога не бива да жертвате драгоценното време заради голата чест в една битка, за която предварително е напълно ясно както на вас, така и на противника, че вие не можете да спечелите.

„Слабите личности никога не се съгласяват да отстъпят, при това точно когато това е абсолютно наложително. “

КАРДИНАЛ ДЬО РЕЦ (1613-1679 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Германският писател Бертолд Брехт станал проповедник на комунистическите идеи някъде към 1927-1929 г. Оттогава неговите пиеси, есета и поеми били наситени с революционен патос, като той се стараел да представя убежденията си в пределно избистрена форма. Но когато Хитлер дошъл на власт, Брехт и неговите комунистически събратя станали белязани жертви на новия режим. За щастие на Брехт той имал много приятели в САЩ, негови симпатизанти. В Америка имало и мнозина емигранти, германски интелектуалци, които ненавиждали Хитлер. Затова през 1941 г. Брехт емигрирал в Съединените щати и решил да се

установи в Лос Анжелос с надеждата да се прехранва от работа в киноиндустрията.

Следващите няколко години Брехт посветил на своите сценарии с категорично подчертана антикапиталистическа насоченост. Но не пожънал успех в Холивуд, затова през 1947 г., след края на войната, решил да се завърне в Европа. През същата година обаче Комисията за антиаме- риканска дейност.към Конгреса на САЩ начело със сенатора Джоузеф Маккарти започнала разследвания за предполагаемото проникване на комунистически агенти или пропагандатори в Холивуд. Започнали да събират сведения за Брехт - което никак не било трудно, понеже писателят не криел симпатиите си към марксизма - и така на 19 септември 1947 г. (само месец преди планираното от него напускане на Съединените щати) той бил призован да се яви пред комисията. Освен него на тези заседания, приличащи повече на разпити, трябвало да се явят и още осемнадесет писатели-сценаристи, актьори, режисьори и продуценти - така наречената група Холивуд-19.

Преди да потеглят за Вашингтон (където се провеждали тези заседания), членовете на групата Холивуд-19 решили да се съберат и да обмислят обща стратегия за защита срещу очакваните обвинения. Решили да се защитават активно, с контриране на най-опасните въпроси и с критикуване на методите за събиране на информация от страна на комисията. Планирало се въобще да не отговарят на най-компрометиращия въпрос

- дали са членували някога в Комунистическата партия на САЩ, - а вместо това да прочетат пред комисията обща декларация от името на деветнадесетте призовани граждани, в която да се оспорват пълномощията на комисията и да се обяви въпросната комисия за противоречаща на конституцията. Дори и да си спечелят тежки присъди, деветнадесетте разчитали да спечелят подкрепата на обществото.

Брехт обаче не одобрил тази идея. Каква ще бъде ползата, попитал той, да се правим на мъченици и да спечелим трохите от признателността и симпатиите на обществото, ако в резултат на този съдебен процес изгубим правото си да поставяме пиесите си и филмите си? Брехт не се съмнявал, че интелектуалното ниво на обвиняемите значително надвишавало съответното ниво на обвинителите. Защо такива видни интелектуалци трябвало да се унижават и да слизат до равнището на техните опоненти, като се впускат в яростни, ала по същество напълно безсмислени спорове? Защо да не изиграят членовете на комисията, като при- видно се подчинят на изискванията за доказване на лоялност към прави- телството на Съединените щати? Членовете на групата Холивуд-19 го изслушали със замислени изражения на лицата, но накрая все пак решили да се придържат към вече предложената тактика. Само Брехт заявил, че ще се защитава според своя собствен, доста по-гьвкав метод.

На 30 октомври комисията за антиамериканска дейност най-после призовала Бертолд Брехт. Очаквали той да постъпи така, както и призованите преди него - да спори, да отказва да отговаря на въпросите, да обвинява комисията в незаконно задържане. Обаче за тяхна най-голяма

изненада Брехт се оказал образцово послушен обвиняем. Дори се появил в официален костюм (доста необичайно за него), непрекъснато пушел (писателят вече знаел, че председателят на комисията е страстен пушач), отговарял вежливо и въобще не се опитвал да оспорва правомощията на комисията.

За разлика от всички останали обвиняеми и свидетели Брехт отговорил на въпроса, дали някога е членувал в Комунистическата партия на САЩ - не членувал, което всъщност било самата истина. Един от сенаторите в комисията го попитал: „Вярно ли е, че сте писал пиеси с революционно съдържание?“ Брехт наистина бил автор на немалко пиеси с отявлени комунистически призиви, обаче и този път успял да отклони отговора по същество с думите: „Написал съм немалко поеми и пиеси, посветени на борбата срещу режима на Хитлер. Разбира се, те могат да бъдат класифицирани като революционни, защото в тях аз призовавам за събарянето на този режим.“ Последната забележка била оставена без коментар от членовете на комисията.

Брехт владеел добре английски, но въпреки това поискал преводач, за да използва ловко двусмислените словосъчетания, неизбежни спътници на всеки превод. Когато членовете на комисията заявили, че в преводите на английски на неговите поеми могат да се открият комунистически призиви, Брехт веднага рецитирал тези стихове в оригинал, на немски, след което преводачът ги превел и сега стиховете прозвучали съвсем безобидно. Тогава един от най-активните членове на комисията се разгневил и прочел на глас друга поема на Брехт на английски, след което го запитал: „Вие ли написахте тази поема?“ „Не, аз съм написал на немски подобна поема, която обаче не звучи точно така в оригинал.“ Уклончивите му отговори относно посланията, съдържащи се в неговото творчество, подразнили сенаторите, но учтивият му тон и подчертаното уважение, с което той се отнасял към комисията, го спасили от преминаване към по-детайлен анализ на произведенията му.

Сенаторите решили да приключат с неговия случай само след едночасов разпит. „Благодаря ви много - заявил председателят, - вие би трябвало да послужите за пример на останалите призовани.“ Не само че го освободили, но дори му предложили помощта си, ако имиграционни- те власти му създават някакви спънки преди заминаването му. На следващия ден Брехт напуснал Съединените щати и никога повече не стъпил на американска земя.

ТЪЛКУВАНЕ

Членовете на групата Холивуд-19 още от самото начало на заседанията възприели конфронтационен подход, който им спечелил симпатиите на левите организации. Но заплатили тази своя дързост с причисляването им към черните списъци, което им коствало много години лишения от напредък в кариерата. Докато Бертолд Брехт съумявал да изразява по-завоалирано отрицателното си отношение към комисията за анти-

американска дейност. Разбира се, това не променило убежденията му. По време на краткия разпит Брехт успял да овладее инициативата, като отклонявал насоките на въпросите с уклончиви отговори, загадъчни разсъждения, игра на думи. В резултат той успял да запази свободата си да продължава да пише творби, призоваващи към революционни промени (за което в Съединените щати се полага затвор). Дори съумял да иронизира престаряващите се членове на тази всевластна комисия със своята бчевидно престорена смиреност.

Обърнете внимание на следното: хората, които се опитват да наложат своя авторитет, прикрит зад фасадата на една или друга институция, лесно могат да бъдат заблудени от подобна тактика, при която опонентът привидно се покорява на ограниченията, налагани от представителите на властта. Ако демонстрирате пред такива хора вашето почтително отношение към тяхната роля в обществените процеси, те ще се почувстват важни и значими личности, ще останат доволни от проявеното от вас уважение и без да го осъзнават, ще станат по-уязвими мишени за бъдещите ви атаки. Или ще се превърнат в прицел на вашата ирония, както е в случая с Бертолд Брехт.

„Когато минава знатен велможа, мъдрият селянин трябва да се поклони ниско и да отстъпи тихомълком.“

ЕТИОПСКА ПОСЛОВИЦА

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В царството на властта една от най-често срещаните причини за кардинални грешки е надценяването на значението на ходовете и инициативите на противника. Така ние сами си създаваме проблеми, които бихме избягнали, ако бяхме разсъждавали логично, без да намесваме емоциите. Освен това се поражда безкраен, омагьосан кръг от причини и следствия, защото на всяко наше действие противникът неминуемо ще реагира със съответното противодействие. Припомнете си примера за конфликта между Атина и остров Мелос. Първичните инстинкти ни тласкат към прибързани, необмислени действия, от които най-често срещаният и най-вредният за самите нас вариант е да отвърнем агресивно на всеки, който не крие враждебните си намерения спрямо нас. Затова, когато някой ви раздразни и вие се приготвяте да реагирате по подобаващ начин, опитайте следната тактика: не се съпротивлявайте, не се противопоставяйте. Покажете се като покорно и хрисимо същество. Подложете и другата си буза на удара. Или преклонете глава. Веднага ще установите, че тази съвсем проста процедура ще уталожи гнева на врага, ще неутрализира агресивната компонента в поведението му - той е очаквал,

дори е жадувал да му окажете съпротива, за да може да блесне като герой на фона на вашата очевидна слабост. А сега го заварвате обезоръжен, объркан от това, че вие нямате никакво намерение да встъпвате в рицарски двубой с него. Всъщност вие овладявате ситуацията, защото вашето привидно подчинение е само първата фаза от много по-многоп- ластовия ви план за действие - така го заблуждавате, че той наистина ви е покорил, докато на практика вие приспивате бдителността му, за да можете да продължите да действате тайно, с развързани ръце.

Това е същността на тактиката, основаваща се на подчинението - вътрешно си оставате верен на вашите убеждения, макар че формално отстъпвате пред натиска на неприятеля. Тогава той ще бъде лишен от повод да даде воля на гнева си и ще се колебае какво да предприеме. Надали ще продължи да проявява насилие спрямо вас, след като вие не реагирате на заплахите. Вместо това вие печелите време за подготовката на бъдещите ви действия, които изцяло ще бъдат посветени на идеята за заслужено възмездие и за тотално съкрушаване на врага. Когато интелектът трябва да се сблъска с грубата сила и с агресивността, престорено смирение е мощно оръжие в подкрепа на интелекта. Само че се изисква страхотен самоконтрол. Хората, които се ориентират към рискованата тактика на привидното подчинение, поне временно ще загубят свободата си, а накрая могат да се окажат морално съкрушени от унизителното си отстъпление. Затова не бива да забравяте нито за миг, че става дума само за привидно подчинение така, както някои животни, за да оцелеят, са принудени да се преструват на умрели.

При появата на многократно по-силен противник, което ни заплашва с неминуема гибел, ние винаги прибягваме до изпитаната тактика на подчинение и смирение - много по-разумна от опитите за бягство. Ако се опитаме да избягаме, може би ще си спасим кожата, но невинаги - нападателите могат да ни застигнат и тогава ще пострадаме още повече. Докато при подчиняването можем да заблудим врага и да му нанесем контраудар точно когато той най-малко ще очаква някой да оспорва властта му.

През 473 г. преди Христа в древен Китай, при битката край Фу Джяо, владетелят Гоу Джян от царството Юе претърпял страхотно поражение от владетеля У. Гоу Джян се готвел да се спасява с бягство, но първият му съветник препоръчал да се покори пред волята на завоевателя и да се обяви за покорен васал на У, след което да започне да изучава внимателно слабите му страни, за да може да си отмъсти. Решен да се вслуша в този мъдър съвет, Гоу Джян предоставил на противника си всички свои владения, а самият той се оттеглил в княжеските конюшни

- започнал да работи като обикновен коняр. За три години успял да си изгради образ на кротък и безобиден слуга и накрая господарят, доволен от лоялността му, го освободил с правото да се завърне в родния край. Но се оказало, че Гоу Джян не си губел напразно времето - успял да събере безценни сведения за войските на своя враг и да замисли прецизен план за възмездие. Когато в княжеството на У започнали междуособици, Гоу Джян нахлул начело на армия от оцелелите си привърженици и спече

лил лесна победа. Това е силата, която ни дава престорено подчинение - печелим време и гъвкавост да действаме с поразяваща точност, когато настъпи денят на решителния контраудар. Ако Гоу Джян бе побягнал, накъдето му видят очите, не би могъл да отмъсти за поражението си.

В средата на XIX век независимостта на Япония била заплашена от все по-силното проникване на европейците. Започнали разгорещени дебати относно начините за противопоставяне на настойчивите опити на Чужденците да обсебят ключовите позиции в японската икономика. Един от тогавашните министри Хота Масайоши съставил през 1857 г. меморандум, в който се давали препоръки за японската политика в следващите десетилетия: „Убеден съм, че нашата политика трябва да бъде основана на стремежа за избягване на откритите конфликти. Вместо това трябва да се стремим към намирането на изгодни за нас съюзници. Трябва да изпращаме нашите кораби в чуждите пристанища по всички краища на света, да търгуваме с повече стоки, да заимстваме от чужденците най-добрите им умения и така *постепенно* да налагаме нашето влияние върху чужденците, докато накрая всички страни в света преклонят глави пред нашия несмутим дух и признаят нашата хегемония.“ Това е брилянтен пример за прилагане на разглеждания закон: да се покоряваме с цел да спечелим достъп до тайните на противника. Да изследваме всички възможности за успех в обозримото бъдеще, да внушаваме спокойствие с умерено поведение и скромен, ала непрестанен напредък, привидно да се съобразяваме с обичаите и предпочитанията на по-силния, но вътрешно да опазим нашата култура. Чак накрая ще се изявим като победители, след дълъг период на тайна подготовка за решителната схватка, през което време противникът ще се успокоява с мисълта, че ние сме слаби и покорни, поради което дори за миг няма да му хрумне да вземе предпазни мерки. Така ще можем да му нанесем изненадващ удар и да го зашеметим толкова силно, че вече никога да не може да се окопити. Този изненадващ вариант за нападение в повечето случаи е най-доброто средство за постигането на крайната победа, защото при него противникът е напълно лишен от възможности да ни се противопоставя. Ако японците се бяха опитали да се съпротивляват с оръжие в ръце срещу проникването на европейците, може би щяха да станат жертва на опустошителна агресия, която би заличила тяхната културна самобитност.

Привидната покорност може да ви даде възможност да иронизирате враговете си или да обърнете тяхната сила да работи във ваша полза, както е постигнал Бертолд Брехт. В романа „Шегата“ на Милан Кунде- ра, описващ преживяванията на автора в един от чехословашките трудови лагери, се разказва историята на едно надбягване, в което се състезават затворници и надзиратели - удобен случай за надзирателите да докажат своето физическо превъзходство. Затворниците прекрасно разбирали, че от тях се очаквало да изгубят надпреварата, затова набързо измислили как да демонстрират лоялност - имитирали ловко, че се напрягат до изнемогване, макар че всъщност едва-едва напредвали по пистата; строполявали се, напълно изнемощели, след първите две-три обикол

ки; скачали или тласкали гюлето така вяло, че за надзирателите не било никакъв проблем да спечелят в абсолютно всички дисциплини. Като не отказали да участват в състезанията и като се оставили да ги победят, затворниците нагледно доказали своята покорност пред лагерната управа, макар че на практика с прекаленото си покорство те иронизирали цялата инициатива. Прекаленото покорство е чудесен метод за изява на превъзходство в посока, точно обратна на посоката, следвана от здравия разум. Ако се бяха съпротивлявали, затворниците само щяха да си навлекат гнева на надзирателите, щяха да предизвикат вълна от насилие, щяха да се снижат до нивото на пазачите си. Но чрез прекомерното въодушевление, с което те са посрещнали идеята за подобно състезание, им е помогнало да се подиграят със своите надзиратели, без да бъдат наказани, защото никой не е могъл да ги упрекне за стриктното и ревностното изпълнение на заповедите на началството.

Като се престорили, че изгарят от желание да угодят на капризите на своите надзиратели, затворниците успели да им се подиграят, без обаче да пострадат за тази своя дързост, понеже, формално погледнато, не са били налице някакви причини да им бъдат налагани наказания.

Властта винаги е непостоянна величина и напомня за буен поток, изобилстващ с подмолни течения и открити водовъртежи , шумни водопади и спокойни, дори блатисти участъци. Някои плуват кротко по течението, а други упорито се опитват да напредват срещу течението.

Ако временно силите ви отпаднат, най-добре ще е да изберете тактика на привидното покорство - така ще укротите амбициите си, ще се научите на търпение и самодисциплина, ще натрупате опит, умения и познания. Ако панически се втурнете да се спасявате, накъдето ви видят очите, може да се натъкнете на подводни камъни или ями. Ако отначало се подчините на течението, ще запазите силите си и почти със сигурност може да се каже, че ще спечелите крайната победа.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си могъщ дъб. Той се съпротивлява упорито на свирепите ветрове, въпреки че губи клоните си един по един, а когато вече не остане нито един клон, за да подхранва стъблото, то рухва безпомощно. Ако дъбът умееше да се превива, щеше да живее по-дълго, стъблото му щеше да укрепне много повече, корените му щяха да прораснат по-надъл- боко и ветровете нямаше да бъдат толкова застрашителни за него.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Тъй рече тогава Иисус: „Не може да не сте слушали, че се говори от векове следната премъдрост: око за око, зъб за зъб. Ала аз ще ви кажа, че не бива да се противите на злото, като на всеки, който ви удари, му обърнете другата си буза. И ако някой не спазва закона и се опита да ви отнеме дрехата от гърба, дайте му я. Ако ли пък някой те застави да извървиш една левга с него, прекоси с него две левги. “

БИБЛИЯТА, СКАЗАНИЕ НА МАТЕЙ, 5:38-41.

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Целта на всяко подчинение е да си осигурите оцеляването, за да доживеете до по-добри времена, когато ще можете да възстановите силите си. Желателно в същото време да си спестите страданията, обаче има случаи, когато потисникът е неотстъпчив и не може да се избегнат мъчителните преживявания. Освен това, ако напълно сте сломен и жадувате само да умрете, за да бъде сложен край на мъките ви, поне можете да оставите благороден пример за последователите си.

Но мъченичеството като последица от яростна съпротива, като противоположност на подчинението е опасна и доста често обърквяща тактика - при нея има изобилие от насилие както при всяка битка. На всеки от легендарните мъченици могат да бъдат противопоставени хиляди нормални люде, които не са проповядвали нито някаква религия, нито бунтове и въстания. Затова, макар че мъченичеството понякога може да ви даде неподозирани сили, неговите последици почти винаги са непредсказуеми. Нещо по-важно: на сила, придобита благодарение на мъченичеството, няма да можете да се радвате така, както на предимствата, придобити по нормален начин. Около мъчениците винаги витае атмосфера на самодоволство, по-скоро на самовъзхищение и на надменност, защото те се стремят да убеждават своите последователи, че техният живот не е така ценен както избраната от същите тези мъченици „свята“ цел.

Ако силите ви отслабнат, най-добре ще бъде да пренебрегнете отклоненията от този закон. Оставете мъчениците сами да се справят с предизвикателствата, пораждани от капризната съдба. Махалото все някога ще се върне назад и вие ще трябва да оцелеете, за да видите с очите си края на тази налудничава авантюра, наричана кой знае защо „мъченичество“.

З А К О Н

23

КОНЦЕНТРИРАЙТЕ СИЛИТЕ СИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Трябва да пазите силите и енергията си, като се концентрирате само върху най-важните задачи.
Ще спечелите повече, ако попаднете на богато природно находище и копаете по-надълбоко, вместо да се премествате от едно плитко находище към следващото, също толкова плитко и бедно. Интензивността винаги е за предпочитане пред екстензив- ността. Когато търсите източници на сила, за да укрепите властта си, най-добре ще е да намерите един-единствен могъщ покровител - той ще бъде вашата златна мина, от която дълго ще черпите богатства и благополучие.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В началото на VI век преди Христа в древен Китай княжеството У започнало война срещу своите съседи от север - така нареченото Средно царство. Княжеството У процъфтявало, но му липсвала славната история и завидното ниво на цивилизованост на Средното царство, което от векове било център на китайската култура. Владетелят на У се надявал да спечели завиден престиж, като завоюва богатото Средно царство.

Войната започнала с много помпозност и с бляскави победи, но скоро се затегнала в маловажни схватки с променлив превес на силите. За да спечели победа на един фронт, владетелят на У бил задължен да оголи друг фронт. Първият министър и главен съветник на този владетел - премъдрият У Тцу Ксю - не закъснял да го предупреди, че от юг ги застрашават варварите от Юей, понеже научили за тежкото състояние на княжеството У и обмисляли как да се възползват от отслабването на се-

верния си съсед. Обаче владетелят на У само се изсмял презрително над тревожните нашепвания на своя пръв съветник - достатъчна би била само една крупна победа и славното Средно царство ще падне като презрял плод в нозете му.

През 490 г. У Тцу Ксго изпратил сина си на безопасно място, в отдалеченото царство Чи. Така той искал да подскаже на своя господар, че не вярва в успешния край на проточилата се военна кампания. Вече никой от жителите на У не се съмнявал, че самият У Тцу Ксю не храни надежди за бъдещето на тяхното княжество. Нямало съмнение, че техният самонадеян владетел ще ги доведе до истинска катастрофа. Владетелят побеснял от гняв, упрекнал своя пръв министър в измяна и го осъдил на смърт. У Тцу Ксю се подчинил на волята на господаря си, но преди да забие кинжала в гърдите си, отчаяно изкрещял: „Избоди ми очите, владетелю на У, за да ги забодеш на градските порти, та да могат да зърнат победоносните войници на Юей, когато нахлуят в нашата злочеста столица!“

Точно както предсказал У Тцу Ксю, след няколко години войските на Юей се появили пред стените на столицата на У. Варварите нахлули вътре като мътен порой и обградили княжеския дворец. Едва тогава пребледнелият владетел си припомнил предсмъртните слова на своя пръв министър. Заслепен от първичен страх и неописуем ужас, дори му се сторило, че наистина вижда прикованите в него избодени очи на мъртвеца. Неспособен да понесе този нечуван позор, князът се самоубил „... но преди това сй покрил лицето с щита, за да не срещне на онзи свят унищожително изгарящия поглед на своя министър“.

ТЪЛКУВАНЕ

Поучителната история на княжеството У е красноречив пример за гибелните последици от прекомерната жажда за власт. Опиянени от победите си, болезнено амбициозните владетели са разширявали империите си до гротескни мащаби и се стигало до пълна катастрофа. Така се случило с древна Атина, която протегнала ръце към сравни-

ГЪСКАТА И КОНЯТ

Една гъска, докато ровела из тревата, не можела да намери спокойствие, защото един кон пасял недалеч от нея. Накрая не издържала и злоб- но просъскала: „Няма съмнение, че съм много по-изис- кана и по-съвърше- на от теб, защото ти не умееш нищо друго, освен да мъкнеш товари на гърба си. И аз мога да вървя из полето. Но за разликата от теб аз имам криле, с които мога да се издигна в небесата. Ако по- желая, мога също да се гмурна в реката или в езерото. Аз съм истинско съвършенство, защото съчетавам способностите на птиците, рибите и чифтокопитните като теб!“ Но конят изпръхтял презрително, преди да й отговори: „Не мога да отрека, че си взела по нещичко както от птиците, така и от рибите, та дори и от такива като мен. Можеш да летиш, но си толко- ва тежка и тромава, че никога ня

ма да можеш да се издигаш като чучулигите или лястовиците. Можеш да се носиш по повърхността на водата, ала за разлика от рибите не можеш да плуваш под водата. А когато пристъпваш по земята, с тези разкрачени крака, проточила дългата си шия, съскаща срещу всеки, който ти попадне пред очите, можеш да предизвикаш само подигравки и присмех. Признавам, че съм създаден само да препускам по пътищата, но го правя толкова грациозно! И силите ми са стократно повече от твоите! Мога да се нося като вихър напред! По-добре да ме уважават заради ед- но-единствено мое качество, отколкото да бъда като гъска във всичко останало!"

„БАСНИ ОТ БОКАЧО И ЧОСЪР", Д-Р ДЖОН АЙКИН (1747-1822 г.)

телно отдалечения остров Сицилия и трябвало да заплати с тотален провал. Римляните разпрострели границите на своите владения на огромна площ, но с цената на все по-нарастващата уязвимост на тяхната империя, заплашвана от набезите на десетки варварски племена. Безумната експанзия на Рим е причината за неговия крах.

Съдбата на княжеството У е елементарен урок за това, което може да ви се случи, ако разпилявате силите си на няколко фронта и ако не съзирате бъдещите беди заради настоящите успехи. „Ако не сте застрашен, няма да се сражавате", казва Сун-дзъ. Това прилича на закон от физиката: всичко, което се раздуе до грандиозни размери, неизбежно се са- моразрушава. Вашето съзнание не бива да прескача трескаво от една към друга цел, нито пък да се разсейва от успехите до такава степен, че разумът ви да се замъгли и да загубите ориентация. Ще успеете само ако сте концентриран, реалистичен и не сте забравили поуките от миналото. Който е разсеян, раздвоен или разпилява силите си в най-различни посоки, ще се сгромоляса в калта. При това, колкото е по-нависоко призрачната главозамайваща цел, толкова падането е по-болезнено.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Прочутата банкерска фамилия Ротшилд всъщност има съвсем скромен произход - в еврейското гето във Франкфурт, Германия. Строгите градски власти не са позволявали на евреите да общуват с градските жители, обитаващи кварталите извън гетото, но мъдрите евреи успели да извлекат полза дори от това сурово ограничение - именно заради тази и други подобни забрани те свикнали да разчитат само на себе си, като същевременно се стараели на всяка цена да опазят самобитната си култура. Основател на фамилията Ротшилд е франкфуртски- ят лихвар Майер Амшел (и до днес този град се отличава с най-висока концентрация на банкови централи и клонове в цяла Германия). Към края на XVIII век Майер натрупал от лихварството солиден за времето си капитал. Но той не бил единственият

лихвар в Германия, нито дори във Франкфурт - това, с което се отличавал от останалите, било ясното осъзнаване на огромната полза от съсредоточаването на концентрираните усилия на група банкери в една-единствена насока. Името Ротшилд (на немски - Rot Schild или червена табелка) е останало от изписания в червен фирмен надпис над първата лихварска кантора във франкфуртското гето, откъдето започва небивалият възход на прочутата банкерска фамилия.

„Избягвайте пилеенето на силите си. Непрестанно трябва да се стремите да концентрирате усилията си в разумно подбраната насока. Гениалната личност сигурно може да върши всичко това, което правят другите, но ще съжалява за напразно похабените сили и време.“

ЙОХАН ФОН ГЪОТЕ
(1749-1832 г.)

Първото, с което след натрупването на солиден начален капитал се заел Майер или Дядо Майер, както го наричали признателните му потомци, било да се сближи с най-влиятелните аристократи в Южна Германия и се посветил единствено на обслужването на техните финансови операции. С напредването на годините клиентите на Майер Амшел ставали все по-малобройни, но за сметка на това в списъка оставали само най-богатите. Втората особеност в неговата стратегия е неизменният му стремеж да поверява най-важните сделки само на своите синове или други преки роднини. Петте синове на Майер Амшел скоро поели в ръцете си всички банкови преводи на процъфтяващата финансова къща Ротшилд. Преди да умре през 1812 г., Майер не посочил един от синовете си за свой пряк наследник - вместо това той поискал от тях да се закълнат, че ще продължават заедно да укрепват семейната традиция, за да останат завинаги обединени в усилията си да множат богатството на фамилията. Старецът им оставил като предсмъртен завет девиза никога да не действат изолирано, за да не бъдат погълнати от чуждестранните конкуренти.

След като овладели докрай всички разклонения на вече доста разрастващия се семеен бизнес, петимата синове на Майер Амшел решили да не се ограничават със сделки само в Германия, а да разпространят операциите си из цяла Европа. Пръв напуснал Франкфурт първородният син Натан Амшел - открил финансова кантора в Лондон и се прекръстил на Нейтън Ротшилд. През 1813 г. вторият син Джеймс се преместил в Париж. Третият син Амшел поел бащината кантора във Франкфурт, четвъртият син Саломон се прехвърлил във Виена, а петият, или най-младият Карл Ротшилд основал филиал в Неапол. Петимата банкери постепенно навлезли във всички сфери на финансовите пазари в съответните държави, като не забравяли да поддържат изрядни връзки помежду си - така се е появила една от първите многонационални финансови империи.

Разбира се, с разрастването на мрежата от канторите на Ротшилд във всички посоки се увеличавали рисковете от онези опасности, за които навремето ги предупреждавал старият лихвар Майер Амшел - разпо

късването на мрежата поради липса на синхронизация и взаимопомощ, размиването и обезличаването на семейната фирма сред другите банкерски филиали, постепенното сливане с местните банки, заложни къщи и лихварски кантори. Синовете му се оказали достойни наследници, тъй като строго спазвали бащината повеля и избягнали всички подводни скали, с каквито е осеян пътят на всеки начинаещ банкер. Утвърдили се не само като едни от най- солидните кредитори в цяла Европа, но и като незаменими монополни източници на безценна финансова информация - банкерите от клана Ротшилд основали първата интернационална куриерска служба в Западна Европа и никой не можел да им съперничи в преследването на актуални финансови сведения. Извънредно много им помогнало стрйктното спазване на повелите на инстинктите за оцеляване, придобити от предишните поколения, закре- постени в гетото - да не се поверяват никакви тайни не само на хора извън гетото, но дори и на сънародниците от гетото, които обаче не принадлежат към фамилията. На всичкото отгоре куриерите пренасяли съобщенията в кодирана форма - на идиш, по-точно на непонятния жаргон, използван преди половин век единствено във франкфуртското гето. Постепенно конкурентите на петимата братя преустановили опитите да прехващат поверителните пи- съмца - и без това никой не можел да разшифрова неразбираемите фрази. „Дори и най-хитрите банкери не могат да се оправят в лабиринта на братята Ротшилд“, оплакал се един от опитните френски финансисти след поредния неуспешен опит да се сближи с недостъпния банкерски род.

През 1824 г. Джеймс Ротшилд решил, че е крайно време да си избере съпруга. Това винаги е било тревожен проблем за всички наследници от фамилията, защото позволявало на чужда кръв да проникне в този строго консервативен клан. Пришелците лесно биха изнесли навън зорко пазените тайни на фамилията. Затова Джеймс решил да си потърси избраница в границите на рода - предложил ръката си на дъщерята на брат си Саломон. Останалите четирима братя посрещнали с възторг мъдрото решение на Джеймс. Оттогава този принцип се спазва строго от всички следващи поколения на баснословно богатата фамилия. Две години по-късно Нейтън оженва дъщеря си за един от синовете на Саломон. През следващите десетилетия били регистрирани 18 брака между роднини от прословутата фамилия, като 16 от тях били между първи братовчеди.

„Ние сме като часовников механизъм - сред нас няма излишни зъбни колела“, обичал да повтаря Саломон Ротшилд. Също както при часовниците, всяка съставна част от добре смазания механизъм марка „Ротшилд“ се движела в строг синхрон с останалите детайли, като тази напрегната вътрешна дейност оставала скрита за околния свят - на повърхността се забелязвало само трескавото броене на парите зад гишетата на техните банкови филиали, кредитни кантори и лихварски бюра. Докато останалите богати фамилии пострадали значително заради десетките сътресения на финансовите пазари през смутната първа полови

на на XIX век, свръхдисциплинираните и безупречно добре организираните наследници на клана Ротшилд не само че не допуснали загуби, но и натрупали неимоверно богатство.

ТЪЛКУВАНЕ

Фамилията Ротшилд се появява на сцената в неспокойни времена. Произхождат от гетото - суперконсервативна среда, която не е била променяна от столетия, но петимата братя банкери са били принудени да живеят в епохата, когато започват такива кардинални промени, като промишлената революция, Великата френска революция, безкрайната серия от възход и падение на финансисти и всякакви други предприемачи в Англия, Франция, Италия, Германия, Австрия, Белгия, Холандия и Швейцария. Петимата синове на мъдрия Майер от гетото във Франкфурт оцеляват и преуспяват въпреки всички превратности на съдбата, защото се съпротивляват упорито на всякакви опити за нарушаване на концентрацията на усилията на рода.

Никой не е символизирал тази тенденция по-добре от Джеймс Ротшилд - втория син на стария Майер, изпратен от баща си в Париж. Джеймс става очевидец на краха на Наполеон, на реставрацията на Бур- бонската династия, на възкачването на трона на Орлеанската династия, на повторното обявяване на републиката, на коронясването на Наполеон III. По време на този драматичен и смутен период в Париж настъпват десетки промени във всяка област на човешката дейност. Но само Джеймс Ротшилд не се е променял и е продължавал да спазва свято правилата, признати за най-полезни още от предците му в гетото. За него не е имало нищо по-важно от умножаването на богатствата на рода, от сплотяването на фамилията, от опазването на нейната неприкосновеност. Фамилията успяла да оцелее сред целия този хаос единствено благодарение на упованието на заветите, оставени от предшествениците, които са били обречени да преживеят много изпитания и огорчения през вековете на Средновековието. Никак не е пресилено да се каже, че в основата на изключителните постижения на фамилията Ротшилд, в основата на нейното богатство, благоразумие, мощ и стабилност лежи принципът за концентрацията на усилията, на всички усилия без изключение.

> *Най-добрата стратегия е винаги да се стремите да бъдете, колкото е възможно по-силни. Няма по-важен и по- прост закон в изкуството стратегия от закона да умеете максимално да концентрирате силите си... Казано накратко, няма по-ценен принцип от този: винаги действайте с максимална концентрация.*

„ЗА ВОЙНАТА“, КАРЛ ФОН КЛАУЗЕВИЦ (1780-1831 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Светът се раздира от все повече нарастващото раздробяване - разпокъсват се държави, политически групировки, фамилии. От тази болест на цивилизацията страдат дори междуличностните отношения. Ние сме напълно объркани, защото не умеем да се концентрираме върху някаква сериозна цел, защото хиляди други теми нахлуват в нашето ежедневие. Днес конфликтите са по-сериозни отколкото преди столетия, защото оказват катастрофално влияние върху личните преживявания и съдбите на милиони хора по света.

Решение на този много сериозен проблем може да се търси в отърсването от прекаленото задълбочаване в собствените ни възгледи и в нашето минало. От всеки от нас се изискват все повече умения за концентрация както при мисленето, така и в действията. Или както ни съветва Шопенхауер: „Интелектът е мерило за интензивност, а не за екстензив- ност.“ Наполеон великолепно е решавал всички задачи, изискващи мак- симално съсредоточаване на войсковите единици, за да бъдат хвърлени право там, където противникът е най-уязвим - всъщност това е най-голямата тайна на неговите невиждани успехи на бойното поле. Никой не умеел по-силно от него да съсредоточава волята и цялостното си съзнание върху постигането на зададената цел. Ако подберете само една мишена, ако не мислите за нищо друго освен за нея, и ако си подберете противници, които не умеят толкова добре да се концентрират, ако те са объркани или смутени - ще постигнете целта си така, както умело насочената стрелата ще улучи мишената.

Джакомо Казанова обяснява своите завоевания с умението си да се концентрира само върху една цел и да я преследва, докато не я завладее. Тъкмо способността му да се отдава напълно на жената, която в даден момент е завладяла съзнанието му, му помага да съблазнява дори най- недостъпните дами. Някоя от тях може да обсебва мислите и чувствата му за седмици или месеци, през което време Казанова напълно игнорира всички останали. След като го окованат в кошмарния „оловен“ затвор по заповед на дожа на Венеция - откъдето никой не можел да се измъкне жив, - Джакомо успял да се съсредоточи единствено върху тази наистина жизнено важна цел. Ден след ден обмислял напрегнато всеки детайл от плана за бягство. Не го обезкуражила дори смяната на килията, въпреки че това обезсмисляло многомесечното кртовско копаене на подземен тунел. Той нито за час не се отказал от плана си и накрая успял да го осъществи. „Никога не загубих надежда - писал той по-късно.

- Ако един мъж си науми нещо и ако се посвети изцяло на тази цел, той неминуемо ще успее независимо от трудностите. Ако поиска, може дори да стане велик везир или папа.“

Концентрирайте се само върху една-единствена цел, върху една ми

шена, а всичко останало трябва да остане на заден план. В борбата за власт вие неминуемо ще бъдете принуден да търсите нечия подкрепа - обикновено се търсят влиятелни фигури, разполагащи с колкото е възможно по-широки правомощия. Глупаците имат навика да обикалят с трескава задъханост приемните на големците, защото наивно вярват, че ако почукат два-три пъти на десет врати, ще получат повече, ако чукат ло-настойчиво само на една. Това противоречи на закона за концентрирането на силите, както и на едно от най-важните изводи от анализа на този закон: ще спестите време и енергия и ще се сдобиете с повече власт, ако останете прикрепен към колесницата само на един пълновластен господар. Хърватският изобретател Николай Тесла се е разорил, понеже е разчитал да опази независимостта си, като не се подчинява на един- единствен работодател. Вманиачеиият на тази тема учен отказал дори подкрепата, предложена му лично от всемогъщият американски магнат Джон Пиърпойнт Морган, макар че това коствало на твърдоглавия Тесла загубата на стотици хиляди долари. Накрая се стигнало дотам, че за Тесла „независимостта“ означавала да не зависи от един-единствен, а поне от дузина супербогати инвеститори. Едва когато остарял и обеднял, той започнал да проумява грешката си.

Всички велики художници и писатели от епохата на Ренесанса са се сблъсквали с този проблем, но никой не е пострадал повече от Пиетро Аретино, прочут сатирик от първата половина на XVI век. През целия си живот Аретино страдал от незачитането от страна на този или онзи принц, въпреки че полагал много усилия да им се хареса. Накрая решил да посвети всичките си усилия за прослава на всевластния император Карл V. Едва тогава писателят проумял, че може да се наслаждава на творческа свобода само ако бъде закрилян от някоя наистина могъща особа. В живота на Микеланджело тази роля е играл папа Юлий II, а при Галилео Галилей - династията на Медичите. След дълго служене на един-единствен покровител той ще оцени вашата преданост и - което всъщност е много по-важно - ще става все по-зависим от вашите услуги. Дори накрая може да се стигне дотам, че господарят да бъде подчинен на слугата.

Освен това властта сама по себе си е склонна да се изявява само в концентрирани разновидности. В която и да е организация властта се държи само от малобройна група, от шепа хора. И те далеч невинаги са с най-високите титли или постове. В играта, чийто залог е реалната власт, само глупаците кръжат неуморно като мухи, без да успеят да си подберат цел. Първо трябва да разберете в чии ръце са юздите, а чак след това да се замислите как да се качите на каретата. Още в началото на своята легендарна политическа кариера кардинал Дьо Ришельо схванал, че на върха на френската политическа сцена седи не кралят Луи XIII, а неговата властна майка. По-нататък не било трудно за един буден, неуморен и амбициозен млад духовник като Ришельо да се сближи

с кралицата-майка и да се издигне много по-бързо от всички останали придворни до самия връх на йерархията в кралския двор.

Достатъчно е само веднъж да нанесе удара си - но точно там, където трябва, - за да си осигурите власт и богатство за дял живот.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си стрела. Не можете да поразите с нея две мишени едновременно. Ако мислите ви са хаотични, няма да улучите врага си право в сърцето. Умът ви трябва да бъде остър като стрелата и точно насочен - също като стрелата. Само при безупречна концентрация на всичките ваши духовни и физически сили ще поразите мишената и ще улучите врага право в сърцето.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да оценявате интензивното или съсредоточеното усилие много по-високо от екстензивното или разпиляното. Съвършенство се постига само чрез качество, но никога - чрез количество. Прекалено пилеещите се личности никога не се извисяват над посредствеността - това е всеобщо нещастие за хората с разностранни интереси, - понеже искат да си напъхат носа навсякъде, в крайна сметка си остават гладни. Интензивното ни обещава възход и може да ни доближи до пиедестала на героите от легендите.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Законът за концентрирането на силите също може да крие опасности, така че в някои ситуации по-разумна може да се окаже противопо- ложната тактика - максимално да се разсейват силите. По време на дългогодишните схватки с националистите, предвождани от Чан Кай-ши, в които залогът е бил властта над Китай, китайски комунисти начело с Мао Дзе-дун се ориентирали към умишлено удължаване на военните действия едновременно на няколко фронта, като са наблягали на сабо- тажни набези в тила на врага и засади в планинските местности. По

принцип разпръскването на силите е предпочитан похват от по-слабата страна и затова по същество е основният тактически маньовър във всяка партизанска война. Когато се сражавате срещу по-силна армия, ако концентрирате силите си, само ще улесните противника, като му предоставите по-лесна за откриване мишена. В подобни ситуации е по-разумно да укриете бойците си по-далече от основните вражески сили и да го измъчвате с неуловимостта им.

Ако разчитате на един-единствен източник на вашата политическа мощ, ще бъдете изправен пред една неизбежна опасност - ако вашият покровител слезе от сцената (няма никакво значение поради каква причина), вие ще пострадате много. Точно това се случило с Чезаре Борджия, който бил удостоен с огромна власт от баща си папа Александър VI Борджия. Именно папата осигурява на Чезаре внушителна армия от калени в походите главорези. Ала след внезапната смърт на папата (не е изключено и той да е бил отровен) за Чезаре настъпват толкова тежки дни, че вероятно е съжалявал, че и той не е напуснал този свят заедно с баща си. Папският син, тероризирал от доста години Апенинския полуостров от единия до другия му край, успял да си създаде многобройни непримирими врагове - също не без протекциите на баща си. Затова, ако се нуждаете от солидна протекция, може да нарушите описания по-горе закон и да потърсите няколко, а не само един източник на закрила. Особено ако живеете в смутно, опасно време или ако сте застрашен от много врагове. На колкото повече покровители служите, толкова ще бъде по- незначителен рискът да се провалите, ако някой от хората, които ви защитават, бъде принуден да се раздели с властта си. Дори ще можете да се възползвате за своя изгода от евентуалните противоречия и сблъсъци между вашите многобройни закрилници. Но ако сте предпочели да разчитате само на един от силните на деня, пак трябва да сте извънредно предпазливи и отдалеч да се подготвяте за деня, когато вашият покровител повече няма да е в състояние да ви подкрепя.

Накрая трябва да се напомни, че ако сте изцяло всеотдаен и предан само на една властна особа, рискувате да станете труднопоносим за останалите - това се долавя особено силно в изкуствата. Паоло Учело, художник от Италианския ренесанс, бил дотолкова обсебен от манията да се изявява като ненадминат майстор на перспективата в живописта, че картините в крайна сметка изглеждали безжизнени и неубедителни. Докато Леонардо да Винчи се интересувал буквално от всичко - архитектура, живопис, военно дело, скулптура, механика. Именно в липсата на концентрация на силите му се криела една от тайните на неговия успех. Обаче такива гении са истинска рядкост, докато за повечето от нас е по- разумно да останем привърженици на тясната специализация, интензивността и концентрацията.

З А К О Н

24

ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ИГРАЕТЕ РОЛЯТА НА БЕЗУПРЕЧЕН ПРИДВОРЕН

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Съвършеният придворен умее да преуспява в един свят, в който всичко се върти около властта и политическата ловкост. Той е майстор на тънките измами; умее да лавира, да ласкае вишестоящите, да се възползва от слабостите на силните на деня с привидно благовиден, ала всъщност лукав и неуловимо коварен маниер. Ако научите и прилагате успешно законите на придворното притворство, няма да има предели за вашето издигане в кралския двор.

ПРИДВОРНОТО ОБЩЕСТВО

От самата природа на хората се поражда едно важно следствие - придворно общество може да съществува само ако в центъра има поне една личност, която притежава реална власт. В миналото около всеки суверенен владетел се е формирало дворцово обкръжение, натоварено с много функции: да забавлява владетеля, да укрепва йерархията в монархическата институция, да изтъква влиянието на аристокрацията като съсловие, да акцентира върху ролята на висшите касти, да контролира послушанието на знатните благородници, като помага на краля да ги държи под око. Дворът обслужва властта по много начини, но най-важната му задача е да прославя монарха, като му създава специален, макар и микроскопичен свят, в който всички се надпреварват да задоволяват височайшите капризи.

Да бъдеш придворен никога не е било безопасно призвание. Един арабски пътешественик, посетил през XIX век Дарфур в Судан, съобщава в пътеписа си, че там придворните били длъжни точно да копират това, с което се занимава техният султан: ако той се нарани, те трябва да страдат заедно е него от същите рани; ако падне от седлото по време на езда, те веднага трябва да скочат от седлата си и да се озоват на земята. Подобна пародия може да се открие във всички кралски дворове по всички краища на света. Най-голямата опасност е да не се угоди на владетеля - само една погрешна стъпка може да коства главата на нещастника или поне до- животно изгнание. Умелият придворен е длъжен да умее да ходи по въже, да забавлява господаря си, но в никакъв случай да не прекалява, да се подчинява и в същото време някак си да съумява да се разграничава от останалите царедворци, само че не до такава степен, че да привлече нечие подозрение.

Прочутите придворни според историята са довели до съвършенство изкуството за манипулиране на хората. Те са умеели да помагат на краля да се чувства като образцов владетел. Накратко, били са способни на всичко, ако е било застрашавано положението им в царския двор. Истински магьосници, когато се е налагало да се преструват, понеже никой не е знаел по-добре от тях самите, че в палатите на монарха всичко зависи от това как се поднася. Опитните царски служители винаги са били любезни и благовъзпитани, а тяхната агресия е била от- лично замаскирана зад привидната отзивчивост и фалшивата преданост. Великолепни оратори, те никога не са отронвали дори една дума в повече от най-необходимото, като са наблягали главно на комплиментите или - според случая - на изкусно прикритата ирония. Освен това са умеели ловко да ласкаят височайшите особи и хората са се стремели да попаднат в тяхната компания, понеже придворните благородници са знаели как да забавляват публиката около себе си, без да се превъзнасят или самоунижават. Именно сред дворцовото обкръжение са били избирани кралските фаворити и фаворитки, затова всички амбициозни личности от всяка епоха са полагали неимоверни усилия, за да се

ДВЕТЕ КУЧЕТА

Барбос, преданото дворно куче, което ревностно служеше на господаря си, веднъж видя стария си приятел пудела Жужу, разглезен от господарката, настанил се удобно на мека възглавничка до прозореца. Барбос се втурна към прозореца, размаха опашка и шумно се разля: „Живот си живееш ти там, вътре, Жужутка, откакто господарката се разпореди да те приберат вътре в голямата къща. Сигурно си забравил вече как гладувахме двамата с теб в задния двор? Сега с каква служба са те натоварили?“ „Е, не мога да се оплача - отвърнал Жужу, - защото ми е позволено да живея сред заможни и щастливи дами и господа. Поднасят ми храната в сребърна купа. По цял ден развеселявам господарката, а щом се уморя, се изтягам върху килима или на тази мека възглавничка. А ти как я караш там, навън?“ „Аз ли? -

сепна се Барбос, унило провесил опашка. - Карам я както досега. Мръзна и гладувам по цели дни и нощи, зъзна под дъжда, защото ми наредиха да бдя зорко над господарската къща и да не се отделям от голямата врата. Ако се разлая, когато не трябва, ме шибат с камшика. Но едно нещо не мога да проумея - как успя ти, Жужу, ти, който си такова слабовато мъ- ниче, да се уредиш така добре, докато аз, дори и от кожата си да изскоча, пак нищо няма да постигна... Какво толкова стори, та те прибраха вътре?" „Какво съм сторил ли? Ама че смешен въпрос! Ами че нищо особено, само гдето им показах, че мога да ходя изправен на задните си лапи. "

„БАСНИ", ИВАН КРИ-ЛОВ (1768-1844 г.)

озоват в кралския двор. В много случаи най-способ- ните и най-щастливите от тях са ставали по-могъ- щи личности дори от коронованите особи, защото с течение на годините са се превърнали в съвършени професионалисти в изкуството да се печелят симпатиите на обществото.

Днес мнозина гледат на законите, на които се подчиняват дворцовите порядки, като на остатък от безвъзвратно отминала епоха или като на някакъв странен и любопитен исторически куриоз. Те смятат, както отбелязва още Макиавели, че „...хората вече са се научили как да променят мотивите, ръководещи битките за спечелване на властта и че сега по нищо не напомнят за дворцовите интриги от древните времена. Това е равностойно на твърдението, че хората могат да управляват движението на слънцето и на другите небесни тела." Наистина, вече няма да срещнем абсолютни владетели като Краля-Слънце, но и сега не са рядкост личностите, които си въобразяват, че слънцето се върти около тях. Кралските дворове повече или по-малко са из-чезнали от политическата сцена, но придворно об-кръжение и дворцови маниери ще съществуват докато има битки за властта. Вече не се налага на придворните да скачат от седлото, ако монархът падне от коня си, но законите, на които се подчинява борбата за власт, са вечни - също като властта и интригите около нея. Затова е полезно да се изучава богатият опит на придворните от близкото и далечното минало.

ЗАКОНИТЕ НА ДВОРЦОВАТА ПОЛИТИКА

Избягвайте показността. Не е разумно да говорите само за себе си и да привличате всеобщото внимание върху вашите действия. Колкото повече бъбрите за постигнатото от вас, толкова по-лесно можете да си навлечете нечии подозрения. Но още по-вероятно е да предизвикате завистта на околните. Трябва да бъдете внимателни, много внимателни, когато съобщавате за вашите постижения, и винаги да говорите по-малко за тях отколкото за пос-

тиженията на другите. По принцип скромността е за предпочитане дори и в дворцовите кръгове.

Разумно е да изглеждате безгрижен. Никога не бива да се показвате пред хората преуморен, съсипан от работа. Трябва да се постараете дарбите ви да изглеждат като нещо естествено, като дар от Бо- га. Желателно е да създавате впечатление, че всичко ви се удава с лекота, че сте по-скоро гений, отколкото полусмахнат работохолик. Дори ако някоя задача изисква къртовски усилия, опитайте се да я представите като лека тренировка - никой не обича да гледа как някой се бъхти до изнемощяване. Някои дори могат да ви упрекнат в прекалена показност и опит за самоизтъкване. По-добре съвременниците ви да се удивляват как сте постигнали това или онова, отколкото да ви съжаляват, че сте изтеглили такъв труден жребий.

Не прекалявайте с ласкателствата. На вашите господари може да се стори подозрително, че не ги ласкаете толкова, колкото те смятат, че са заслужили, но прекаленото добро не е за добро. Ако сте подчертано умерен в ласкателните отзиви, няма да си навлечете завистта и неприязънта на съперниците си. Научете се да ласкаете прикрито или косвено
- например като омаловажавате собствения си принос - ако останете в сянка, ореолът около вашия господар ще заблести още по-силно.

Погрижете се да бъдете забелязан. Съществува един парадокс - не бива да изпъквате прекалено много, ала в същото време е полезно да бъдете забелязан, да ви обърнат подобаващо внимание. В двора на Луи XIV е било достатъчно Краля-Слън- це да спре погледа си върху някой от десетките придворни за по-продължително време и този щастливец веднага започвал да се издига в дворцовата йерархия. Няма да имате никакъв шанс да се издигнете, ако владетелят въобще не ви забелязва сред множеството царедворци. Тази задача обаче макар на пръв поглед да звучи доста елементарно, всъщност изисква много умения. Разбира се, трябва да се погрижите за външността си, но най-важното е да съумеете да си изработите свой собствен, наистина неповторим стил и маниери, за да изградите своя уникален, лесно запомнящ се образ.

„Най-разумното е да сте любезен - и съответно най-глупавото е да си позволите да бъдете груб. Така ще си създадете ненужни врагове и всички ще започнат да ви смятат за зле възпитана личност. Това е също толкова неразумно, както ако собственоръчно подпалите собствения си дом. Според всеобщото признание учтивостта е като жетон за игра - никой не гледа на нея като на нещо раз- лично от фалшива монета, но никой не отказва да се сдобие с повече жетони, нали? Ако се отнасяте любезно към хората, те, въпреки че в повечето случаи са скептични и неприязнено настроени, поне донякъде ще се поотпуснат и дори ще ви бъоат задължени. Или да вземем за пример восъка - един корав и грубоват материал във вида, в който ни го предоставя природата. Достатъчно е малко да се поиз- лъска, за да бъде търсен от хората. Необходима е мал-

ко топлина, за да омекне и приеме желаната от нас форма. Така че учтивостта за човешката душа е това, което е топлината за восъка. "

АРТУР ШОПЕНХАУ- ЕР (1788-1860 г.)

Променяйте стила и изразните си средства според предпочитанията на личността, с която разговаряте. Ужасна грешка ще бъде, ако повярвате на празните приказки, че с всички личности в кралския двор трябва да се разговаря по един и същ начин, независимо от техния ранг. С една дума, не се представяйте като прекалено цивилизован. Тези, които по ранг са под вас, с основание ще си помислят, че проявявате обидно снизхождение към тях. А по-издигнатите от вас ще ви се обидят, че ги принизявате до вашето ниво (въпреки че невинаги ще ви позволят да забележите недоволството им). Накратко, за препоръчване е да нагаждате стила на поведението си и на изказванията си към всяка личност в кралския двор, с която сте принуден да контактувате. Това не означава да лъжете, да мамите и да заблуждавате събеседниците си. Дворцовият живот е нескончаем театрален спектакъл, за който се изисква солидно актьорско майсторство, а не дарби, дадени от Бога. Това майсторство се научава като всеки друг занаят. Следователно сте длъжни да се заемете с обучението си. Това златно правило е валидно и до днес за всички сфери на висшата политика - никога не бива да си въобразявате, че вашите критерии за поведение са общовалидни, че вашите преценки са единствено правилните. Ако допуснете подобна грешка, не само ще докажете, че още не сте се разделили с епохата на варварството (тъй като очевидно не умеете да възприемате чужди културни ценности), но и ще рискувате да се провалите като изискан придворен.

Никога не трябва да поемате ролята на вестоносец, който съобщава лоши **вести.** Царете от векове в пристъп на гняв са избивали злочестите вестоносци, които са им донесли лоши новини. Това естествено е отдавна изтъркана истина, ала не означава, че е престанала да бъде ва- лидна. Трябва да предприемете всичко, което е по силите ви - ако е необходимо, дори можете да излъжете или да измамите някого, - но да не се оставите да ви нагърбят с незавидната участ да поднесете лошата вест на вашия господар. Ако му носите само добри вести, той с радост ще посреща всяка ваша поява.

Никога не прекалявайте с демонстрациите на близост или интимност с господаря си. Той няма нужда от приятели, които да му се подчиняват. Той иска да вижда около себе си само подчинени. Не се обръщайте към него като към добър стар приятел, не си позволявайте да интимничите с него - само той притежава това право. Ако той реши, че може да си позволи да общува с вас по този начин, чак тогава може да се отпуснете, но дори и сега не трябва да престанете да внимавате за всяка своя дума или постъпка. Но ако господарят не показва, че държи на всяка цена да демонстрира близостта си с вас, вие трябва да се държите на почетна дистанция.

Никога не критикувайте открито по-издигнатите от вас. Това правило може да се стори на мнозина очевидна истина, която не се нуждае от анализиране, обаче има редица случаи, в които критиката е необходима - ако премълчите подло и страхливо, или ако не помогнете със съвет, ще се изложите на рискове от друго естество. Затова трябва да се научите как да поднасяте мненията си и съветите си косвено, завоалирано и колкото е възможно по-вежливо, без да накърнявате достойнството на владетеля. Премислете всичко два пъти, още по-добре три пъти, преди да решите дали да критикувате някое негово решение. Накратко казано, в подобни случаи е по-разумно да прекалите в обратното направление - т. е. да рискувате да ви упрекнат, че сте прекалено въздържан, предпазлив и благовъзпитан.

Въздържайте се да молите вишестоящите за услуги, почести и благодеяния. Нищо не дразни повече господаря от необходимостта да отхвърли нечия молба. Това го принуждава да се чувства виновен и в крайна сметка го озлобява. Искайте благодеяния, услуги, повишение или други почести, колкото е възможно по-рядко. Много е важно винаги да знаете кога да спрете, обаче в тази насока мярката е от изключително значение за цялостната ви кариера. И най-важното: не искайте от господаря си някаква милост в полза на друго лице, дори и да става дума за най-добрия ви приятел.

Не си позволявайте да се шегувате с външността, вкусовете и предпочитанията на другите. Остроумието и изтънченото чувство за хумор винаги са били две от най-важните достойнства за всеки образцов придворен. Понякога можете дори да си позволявате по-солени шеги, стига да успеете по този начин да разведрите настроението на вашите компаньони, но избягвайте да осмивате външния вид или вкусовете на другите - това са две области, към които другите са особено чувствителни (особено по-издигнатите от вас). Не се опитвайте да ги осмивате дори в тяхно отсъствие, освен ако не сте решил сам да си изкопаете гроба.

Не бъдете циничен, не се превръщайте в **шут.** Не забравяйте винаги да изказвате открито възхищението си от постиженията на другите. Ако непрекъснато мърморите недоволно и упреквате равните на вас и вашите подчинени, те няма да ви останат длъжници и не ще закъснеят да ви се отплатят със същата монета. А това ще има неприятни последици за вас - над вашите действия ще остане надвиснало като буреносен облак мрачното очакване на околните да допуснете някаква незначителна грешка, за да започнат ожесточено да ви критикуват. Ако прекалявате с циничните подмятания и зле цензурираните коментари, ще раздразните тези, които са принудени да ви слушат. И, обратно: ако изразявате умерено одобрение от постиженията на други личности, колкото и да звучи на пръв поглед парадоксално, но именно така ще привличате най-лесно вниманието на публиката върху вашата персона. Способността да се из

разява удивление и възторг, при това напълно правдоподобно, е рядка, все по-рядко срещана дарба, която обаче все още се оценява високо.

Следете зорко собственото си поведение. Огледалото е чудесно изобретение. Без неговата помощ вие трудно ще забелязвате пораженията, нанасяни от безмилостното време върху вашата красота и изискана външност. Но вие се нуждаете от огледало не само за вашето лице и фигура - много по-важно е да имате подръка огледало за вашите ежедневни постъпки. Това донякъде може да се постигне, като се вслушвате в забележките на хората около вас, но този метод далеч не е най-надеждният. Затова няма друг изход, освен *самият вие* да бъдете вашето собствено огледало - за целта е необходимо да тренирате упорито способността да се виждате така, както ви виждат другите. Например не сте ли стигнал до унизително ниво на раболепничене? Или пък просто прекалявате със старанието си да бъдете харесван от другите? А може би сте толкова зажаднял за нечие внимание, че сте заприличал на неизлечимо болен? Ако контролирате внимателно собственото си поведение, ще успеете да избегнете немалко досадно глупави грешки.

Научете се да овладявате емоциите си. Подобно на актьорите в класическите пиеси вие трябва да се научите да се смеете или да плачете по зададен сигнал, при това точно в най-подходящия момент. Трябва да умеете и двете изкуства: да потискате гнева си и страха си, а също и да не демонстрирате прекалено явно вашето одобрение и задоволство. За целта естествено сте длъжен да владеете до съвършенство лицето си. Ако желаете, може да класифицирате това изкуство като изкуство на лъжата, но ако предпочитате да не играете тази тънка игра и да си останете завинаги безупречно честен, прям и сприхав, после не бива да се сърдите, когато другите започнат да разнасят „славата ви“ на непоносимо труден и досадно надменен тип.

Трябва да се научите да напипвате пулса на епохата. Ако се превъзнасяте умерено по миналото, ще спечелите известни симпатии - за препоръчване е да хвалите минали периоди, отдалечени поне двадесет години назад. Да се прехласвате по модата отпреди десетина години е нелепо, освен ако не сте решили да се нагърбите с ролята на придворен шут. Вашият дух и начин на мислене трябва да бъде в крак с времето, дори ако настоящата епоха с недостатъците си дразни вашата чувствителност. Ако обаче мислите ви изпреварват очебийно епохата, в която съдбата ви е отредила да живеете, никой няма да ви разбере. Затова не е много ра- зумно да прекалявате с размишления, чувствително изпреварващи епо-хата. Най-добре ще бъде да умеете да се преструвате, че винаги сте в синхрон с времето.

Бъдете източник на радост и наслада. Да носите радост на околните е умение от решаващо значение. Това е един очевидно общовалиден закон за човешката природа. Ние винаги се стремим да отбягваме всичко, което е неприятно и отблъскващо, докато очарователното **и** обеща

ващото наслада ни привлича неотразимо - както нощните пеперуди обикалят в захлас около светещата лампа. Ако успеете да си създадете подобен ореол, вашият възход ще бъде стопроцентово гарантиран. Тъй като животът е дяволски пестелив на наслади и в същото време е изпълнен с десетки, дори стотици неприятни събития, ако отговаряте на този критерий, ще бъдете необходим за околните както храната и водата. Макар тази истина да изглежда напълно очевидна, дори и в това отношение се допускат много грешки и пропуски. В тази насока за съжаление съществуват няколко важни ограничения: не всеки може да играе ролята на фаворит, тъй като далеч не всеки е надарен с очарование или остроумие. Но поне можем да контролираме нашите отрицателни качества.и да ги потискаме, когато това се налага.

„Благородникът, който е врял и кипял в дворцовите интриги, умее до съвършенство да контролира всеки свой жест, всеки поглед, всяко потрепване на лицето си. Той винаги е далновиден и прозорлив. Остава външно непроницаем, дори и когато е принуден да се преструва, че не подозира за клопките. Дори е способен да се усмихва на враговете си, защото умее безупречно да овладява гнева си, да потиска страстите си, да заглушава гласа на сърцето си и да действа противно на собствените си пристрастия. "

ЖАН ДЬО ЛА БРЮЙЕР (1645-1696 г.)

СЦЕНИ ОТ **ДВОРЦОВИЯ живот**
Примери за фатални грешки

СЦЕНА I

Александър Велики, покорителят на Персия и на целия Изток чак до Индия, почитал много своя учител Аристотел и през краткия си жизнен път оставал изпълнен с уважение към философията - главно благодарение на уроците, преподадени му от гениалния Аристотел. Веднъж Александър се оплакал на Аристотел, че по време на дългите военни походи нямало с кого да беседва по сложната философска проблематика. Аристотел веднага му препоръчал своя ученик Калистен, като го обрисувал като обещаващ млад следовник на философската школа, основана от самия Аристотел.

Аристотел обучил Калистен на всички умения, които според великия древен мъдрец били необходими на всеки придворен. Младежът обаче тайно негодувал против скучните за него правила за изтънчено

светско поведение. Той вярвал единствено в чистата философия, в незавоалираните слова, в споделянето на неподправената истина. Ако Александър наистина толкова силно обича философията, мислел си Калис- тен, няма да възразява, ако някой говори всичко това, което си мисли. По време на една от следващите мащабни военни кампании на Александър младият Калистен изговорил толкова много откровения, едно от друго по-прями и надменни, че накрая Александър бил принуден да заповяда да го екзекутират.

ТЪЛКУВАНЕ

В царския двор е глупаво да се играе абсолютно честна игра. Никога не бива да се самозалъгвате с илюзиите, че вашият господар ще прояви небивал интерес към вашите критики по негов адрес, независимо дали те са правдиви или не.

СЦЕНА II

В сборника, озаглавен „21 истории“, китайските историци са описали подробно всяка от древните китайски династии, като се започне от династията Хан (царувала преди повече от две хилядолетия). В този колосален труд има всичко - житията на владетелите, драматични разкази за възхода и упадъка на всяко царство и княжество, военни хроники и дори статистически данни за населението на китайските провинции, което още в дълбока древност се е измервало с десетки милиони. Всяка история задължително съдържа раздел „Необичайни и странни събития“, в който освен изброяването на земетресенията и наводненията са вмъкнати на пръв поглед такива нелепи съобщения, като раждането на двуглави овце, появата на диви патици, летящи назад, внезапно изгряване и за- лязване на звезди в най-различни зони на небосклона и прочие чудатос- ти. Земетръсите могат да бъдат доказани исторически, но останалите необясними загадки вероятно са били включени в древните хроники с някаква друга цел. Въпросът е какво са имали предвид древните историци, когато са решили да увековечат тези чудати нелепици, приличащи повече на измишльотини и суеверни прокоби, отколкото на сериозни исторически факти?

Китайският император в древността е бил много повече от простос- мъртно създание, облечено в огромна власт - по-скоро са го почитали като божество, като господар на всички природни стихии. Императорският двор е бил тачен като център на Вселената, около който се е въртяло всичко останало. Императорът е въплъщавал съвършенството, с което е бил сътворен нашият свят. Да се критикува височайшата особа, да се подлагат на съмнения неговите действия - това било равносилно на критиката срещу божествения ред и хармония в цялата Вселена. Никой

министър или придворен велможа дори не е смеел да си помисли да се опълчва срещу този ред. Но самите императори за съжаление далеч невинаги са били безупречни и поданиците им винаги са плащали скъпо и прескъпо за всяка тяхна грешка. Да се вмъкнат в хрониките описания на странни, необясними явления - за древните историци това е бил единственият начин да подскажат на всеки от бъдещите владетели, че не всичко в този свят е достигнало съвършенство и че нито един император не бива да се успокоява с мисълта за своето абсолютно непоклатимо и неоспоримо могъщество. Ако някой император прочете пожълтелите пергаменти, разказващи за ято диви патици в небето с глави насочени напред, обаче летящи назад, той непременно трябва да се замисли и да си каже, че може би не всичко е наред в неговата Поднебесна империя. Поуката от това тънко, завоалирано по китайски предупреждение, е ясна
- ако императорът допусне някаква грешка с някой, може да се стигне до още по-странни и тревожни последствия.

ТЪЛКУВАНЕ

За дворцовите съветници в древен Китай въпросът как да поднесат съветите си на императора наистина е бил въпрос на живот и смърт. Редували са се владетели, поколения, династии в течение на много столетия, през които хиляди знатни велможи са заплащали с главите си дързостта си - само защото са се осмелявали да предупреждават или съветват своите господари. За да оцелеят, придворните са били длъжни да потърсят по-косвен, иносказателен начин на изразяване, без обаче да прекаляват и в тази насока, защото, ако се изказват прекалено мъгляво и предпазливо, никой нямало да ги разбере. След дълго лутане древните мъдреци най-после открили компромисно решение: това били исторические хроники и летоописания, в които никога не се уточнявало кой император е подлаган на критика, защото съветите се цитирали в безлична форма, без имена и дати, само като описания на странни необясними явления, нещо като днешните разкази за НЛО. На императора се падала ролята сам да разгадае гатанките и да си направи изводи за сериозността на ситуацията.

В днешния свят вашият началник не се смята за център на Вселената, но дори и той, въпреки гигантския напредък от древността до наши дни, все още си въобразява, че всичко трябва да се върти около неговата особа. Ако дръзнете да го критикувате, той ще се вторачи много повече във вашите персонални качества (особено в недостатъците ви), вместо да се замисли върху това, за което го упреквате. Ето защо също като придворните съветници в древен Китай заради вашата безопасност вие трябва да изнамерите някакъв по-завоалиран способ за поднасяне на съветите и предупрежденията, упреците и критиките. Ако използвате някаква деликатно маскирана символика или други косвени методи, за да

обрисувате картината на предстоящите беди, катастрофи или катаклизми, ще успеете да постигнете целта си, без да се налага да пъхате главата си в примката на бесилото.

СЦЕНА III

В началото на своята кариера френският архитект Жул Мансар получил поръчка да се заеме с някакви второстепенни подобрения във Вер- сайския дворец. За всеки детайл той изготвял подробни планове, за да е сигурен, че съвсем точно е спазил педантичните изисквания на Луи XIV, след което лично ги представял на вниманието на Негово Величество.

Един от най-просветените умове на онази епоха, граф Дьо Сен-Си- мон, описва така техниката, с която Мансар докладвал пред краля: „Най- голямото му умение се свеждаше до следния ловък трик - съзнателно допускаше някакви грешки в скиците си, до една лесно отстраними, и то така разпръснати, че кралят да може веднага да ги забележи. Разбира се, Луи бързо откриваше дефектите, поставяше пръста си върху спорната точка и мигновено предлагаше по-доброто решение. Тогава Мансар ах- ваше, смаян до мозъка на костите си от проницателността на височайшия си клиент, след което започваше да си скубе косите и да се кълне, че в сравнение с Негово Величество той е само един невръстен хлапак и глупав първолак.“ Когато достигнал тридесет години, след като се възползвал многократно от този хитроумен номер, той бил удостоен с чест- та да оглави проектирането на разширението на Версай, въпреки че не бил най-талантливият архитект във Франция през онази епоха, нито пък най-опитният. От тогава до края на кариерата си Жул Мансар остава придворен архитект на Луи XIV.

ТЪЛКУВАНЕ

Още като младеж Жул Мансар станал свидетел на провалите на няколко знатни придворни - наложило им се да се разделят с постовете си не заради липсата на дарби и способности, а само защото не са успявали да задоволят височайшите капризи. Тогава се заклел никога да не допуска подобни фатални грешки. Мансар никога не забравял да изтъква колко много го превъзхождал Луи XIV, с което подхранвал суетата на краля, при това в присъствието на целия двор.

Никога не бива да си въобразявате, че няма нищо по-важно от вашите дарби и таланти. В кралския двор професионалните способности не са най-ценното достойнство - много по-важни са умения да се представяте в такава светлина, че да ви харесват още от пръв поглед. Всъщност, казано съвсем накратко, най-важното умение в двора е да направите така, че вашият господар да изглежда много по-надарен от всички наоколо.

СЦЕНА IV

В двора на император Наполеон I като неофициален придворен художник успял да се наложи Жан Батист Изабей. По време на Виенския конгрес през 1814 г. - след победата над Наполеон и заточаването му на остров Елба - участниците в конгреса, въодушевени от грандиозната си мисия, посветена на решаването на съдбата на цяла Европа, решили да поканят Изабей, за да обезсмърти ликовете им върху грандиозно платно, увековечаващо историческото събитие.

Щом пристигнал във Виена, художникът бил посетен от маркиз Дьо Талейран - водач на френската делегация на конгреса. Дипломатът дал да се разбере, че след като играел централна роля в тези сложните преговори, той с основание очаквал неговата фигура да заеме централната позиция в бъдещото мащабно платно. Изабей веднага се съгласил напълно чистосърдечно с идеята, че именно водачът на френската дипломация заслужава това признание. Но само след няколко дни в ателието на художника се появил херцог Уелингтън, оглавяващ обединените делегации на останалите европейски страни, тъй като именно той доскоро бил главнокомандващ на английската армия. Херцогът поискал от художника същото, което изтъкнал преди няколко дни Талейран. Винаги любезният Изабей веднага признал, че прославеният херцог заслужава да бъде изобразен като централен персонаж във въпросната картина.

Но след като останал сам, Изабей се замислил дълбоко върху решението на този доста труден казус. Ако даде предпочитание на единия от двамата претенденти, другият ще се обиди жестоко и дори може да се стигне до дипломатически скандал - при това точно когато балансът между мира и общоевропейската война бил толкова деликатен. Но когато най-после грандиозното платно било завършено, както маркиз Дьо Талейран, така и херцог Уелингтън останали много доволни. Сюжетът изобразявал мига, когато в единия край на просторната зала, напълнена с дипломати и политици от почти цяла Европа, се появява на прага херцог Уелингтън и естествено всички погледи са приковани към него. Но в центъра на залата е изрисувана, разбира се, не по-малко импозантната фигура на маркиз Дьо Талейран.

ТЪЛКУВАНЕ

Много често е доста трудно да се задоволят всички изисквания на господаря, обаче да се угажда едновременно на двама господари (които, както може да се очаква, се ненавиждат взаимно) е изключително деликатна задача, която е по силите само на гениален придворен. Всъщност подобни главоболия са едва ли не ежедневие за всеки придворен - като се кланя на единия, той губи подкрепата от другите си господари. Налага се да се балансира ловко между двете злини, напомнящи за чудовища

та Сцила и Харибда, между които е трябвало да промъкне своя кораб легендарният Одисей. Господарите трябва да получат това, което им се полага, затова никога не бива да нарушавате благоразположението на един от тях към вашата личност за сметка на усилията ви да се харесате на някой друг от силните на деня.

СЦЕНА V

Джордж Брумел, известен също като Бо Брумел (Бо от френското Beau, или Красивия Брумел), е станал прочут в края на XVIII век със своята изискана елегантност, с въвеждането в мъжката мода на катарамите на обувките (веднага възприети от лондонските контета, наричани в онази епоха с прозвището „денди“), а също и заради хапливото му остроумие. Разкошният му дом в Лондон се превърнал в най-бляскавия салон в столицата. Никой не можел да съперничи на Бо Брумел в областта на модата и изисканото поведение - той постепенно се наложил като неоспорим арбитър по всичко, отнасящо се до мъжката суета. Ако заявявал пред приятелите си, че някакъв модел обувки не струва пукнато пени, всички елегантни господа веднага захвърляли своите обувки от същия фасон и нахлузвали това, с което Бо Брумел е забелязан предишния ден по време на разходката в парка. Особено взискателен бил към възлите на вратовръзките си. Дори лорд Байрон е принуден да признае, че пропилял доста вечери пред огледалото в напразни усилия да разгадае тайната на прословутия, дяволски сложен възел на вратовръзката на този магьосник на изисканата мода.

Сред най-ревностните почитатели на Бо Брумел бил не друг, а самият Уелски принц. Престолонаследникът не закъснял да го привлече в кралския двор и да го удостои с доживотна кралска пенсия. Вече нищс не можело да разубеди Бо Брумел в собствената му непогрешимост и накрая прекалено самоувереният светски лъв стигнал дотам, че започнал да се шегува с доста набитата фигура на Уелския принц, като го сравнявал с часовника на парламента - масивната кула Биг Бен (Едрия, Дебелия Бен). Понеже за всеки елегантен кавалер изяществото на фигурата било въпрос от първостепенно значение, всяко подмятане на тази тема, дори и най-безобидното, се посрещало като непростима обида. При един от кралските обеди, когато прислугата закъсняла да сервира, Бо Брумел се обърнал свойски към принца: „Биг Бен, удари камбаната, за да се по- раздвижат слугите!“ Принцът веднага посегнал към златното си звънче на масата до приборите си, но за най-голяма изненада на задъхания камериер не го нахокал за закъснението при сервирането, а с леден тон му наредил да изпратят Бо Брумел до вратата и повече никога да не го допускат в двореца.

ТЪЛКУВАНЕ

Бо Брумел е успял да омагьоса Уелския принц с необичайното си остроумие. Но дори и на него - легендарен законодател на английската мъжка мода - не било позволено да стига прекалено далеч с шегите, засягащи кралската личност, особено нейната външност. Запомнете добре този урок - никога не си позволявайте да иронизирате лицето или фигу- рата на събеседника си, дори и косвено, особено ако той е вашият господар. Приютът за бедни в лоното на историята е пълен с лекомислени шегаджии, които са прекрачвали всякаква мярка за сметка на своите покровители.

СЦЕНА VI

Папа Урбан VIII копнеел да бъде запомнен от поколенията като талантлив поет, въпреки че за нещастие дарованието му по-скоро клоняло към посредствените. През 1629 г. херцог Франческо д'Есте, запознат с литературните претенции на папата, изпратил придворния поет Фулвио Тести като свой посланик във Ватикана. Едно от писмата на Тести разкрива основната причина, поради която поетът бил удостоен с този виден дипломатически пост: „След като приключи беседата с Негово Светейшество, аз се приготвих да напусна папската резиденция, но Негово светейшество ми даде знак да го последвам и така се озовахме в съседното помещение. Папата се настани пред масичката и ми подаде свитък ръкописи с неловка усмивка на лицето си: „Ние бихме желали Ваша светлост да изслуша някоя от моите творби." Всъщност се оказа, че ми прочете две доста дълги оди, несъмнено заимствани от древногръцкия поет Пиндар, като първата беше възхвала на Светата дева, а другата бе посветена на графиня Матилда."

Ние не знаем какво точно си е мислел Тести за тези доста дълги оди - в онази епоха е било доста опасно за човек като него да изразява открито мнението си, особено в писмена форма. Но по-нататък той е написал: „Разбира се, аз не закъснях да изкажа възторга си от всеки ред, написан от перото на Негово Светейшество, след което целунах папския пантоф, за да благодаря за необичайното оказано ми благоволение (става дума за прочита на папските творби) и чак тогава напуснах папската резиденция." След няколко седмици, когато херцогът гостувал във Ватикана, за да се представи като много начетена особа, той се заел да рецитира по памет цели строфи от папските оди, а след това се впуснал в толкова възторжени хвалебствия, че лично папата го преценил като „...беше така възторгнат, че се изплаших да не би да си е загубил разсъдъка."

ТЪЛКУВАНЕ

Когато се засяга нечий вкус или лични предпочитания, никога не трябва да прекалявате с раболепничането пред вашия господар. Вкусът винаги е прекалено лична ориентация, една от най-деликатните страни на човешкото его. Затова не бива да оспорвате неговите предпочитания
- неговата поезия несъмнено е великолепна, неговите дрехи винаги са най-изисканите, неговите действия за образец за всички останали.

СЦЕНА VII

Един следобед император Джао - владетел от династията Хан от 358 до 333 г. преди Христа - прекалил с виното и заспал в императорския парк. Пазителят на короната, чието единствено задължение било да следи за короната, която императорът бил длъжен да носи на главата си при всички церемонии, прекосявал парка, когато внезапно забелязал, че господарят му е заспал, без да е завит с някаква завивка. Понеже се зас- тудило, добросъвестният придворен смъкнал наметката от раменете си и загърнал с нея своя господар.

Когато императорът се събудил и усетил чуждата наметка върху себе си, веднага попитал камериера си: „Кой е оставил тук дрехата си?“ „Пазителят на короната“ - чинно промълвил камериерът. Владетелят така се вбесил, че наредил веднага да повикат пазителя на императорската наметка, за да го накаже заради небрежността му. А след това заповядал да обезглавят пазителя на короната заради превишаване на пълномощията.

ТЪЛКУВАНЕ

Никога не трябва да превишавате пълномощията си. Правете само това, за което сте били упълномощени, това, за което сте най-подготвен и най-способен. Но никога не посягайте към нещо повече. Никога не е полезно да се престаравате - защото така ще извадите наяве нечие нехайство или нечия некадърност. Ако се заемете със задача, която не ви е била възложена, ще предизвикате подозрения сред хората около вас. Ако сте удостоен с ранга „пазител на короната“, бъдете само съвестен пазител на короната и нищо повече. Пазете излишната си енергия за часовете, когато ще ви бъде разрешено да не присъствате в императорския двор.

СЦЕНА VIII

В един прекрасен ден италианският художник Фра Филипо Липи (1406-1469 г.) решил да се поразсее и с група свои приятели се разходил

с малка лодка в залива на Анкона. Но за зла участ ги нападнали две мав- ритански галери, пленили пътниците, оковали ги във вериги и ги отвели на пазара за роби в една варварска страна, далеч на юг. Цели осемнадесет месеца Филипо прекарал като безправен роб без никаква надежда да се завърне в Италия.

На няколко пъти му се удало да зърне пирата, който го продал в робство, и накрая решил да скицира лицето му. Все още окованият във вериги художник успял да се добере до бялата варосана стена и с няколко изстинали въглена скицирал фигурата на своя поробител в цял ръст, в пищна мавританска носия. Местният велможа, на когото Филипо бил продаден заедно с другите роби, щом узнал за рисунката на стената, наредил да го заведат пред нея и останал във възторг от импровизираната „творба". Тази изключителна дарба се сторила на местните мюсюлмани като дар от Бога. Веднага дарили свободата на Филипо и го преместили в сарая на местния султан като придворен живописец. Всички местни предводители на тамошните най-богати фамилии се изредили да се любуват на неговите портрети. Накрая, в знак на благодарност, разрешили на Филипо да се завърне невредим в Италия.

ТЪЛКУВАНЕ

Всички, които се трудим, за да задоволим потребностите на другите, до известна степен приличаме на Фра Филипо Липи - служейки на хората, ние се чувствуваме като роби, пленени от пирати, оковани във вериги и принудени да работим с пот на челото. Разбира се, не сме чак толкова изпаднали колкото злочестия Фра Филипо Липи. Аналогията с неговата трагична одисея е в това, че всеки от нас също притежава някаква надареност, макар че в повечето случаи дарбите ни не са толкова изявени. Накратко: всеки от нас умее да върши нещо по-добре от останалите. Ако разкриете своите дарования пред вашия господар, ще бъдете забелязан сред множеството. Ако той ви одобри и ви удостои с някакви привилегии, можете да се възползвате от тях като временна опора, за да продължите по-нататък, за да разгърнете по-мащабно вашия талант, докато накрая се разделите с робството.

СЦЕНА IX

Един от камериерите на Алфонсо I, краля на Арагон, съобщил на господаря си, че му се присънило нещо доста странно: кралят го обсипал с щедри дарове, сред които скъпа рицарска броня, арабски коне и дрехи от коприна, брокат и атлаз. Прочутият с щедростта си Алфонсо се засмял и веднага решил, че ще бъде доста забавно да се пошегува с камериера си, затова наредил да подарят на слугата му точно това, което му се привидяло в съня.

Но след няколко седмици, за искрено удивление на краля, камериерът отново го изненадал с още един сън, като описал картинно сцената, в която щедрият крал отрупвал със злато предания си слуга. Алфонсо и този път се разсмял, само че тонът му бил доста по-ехиден от предишния път, а накрая заявил с хладен поучителен глас: „Не вярвай на сънищата. Те винаги лъжат."

ТЪЛКУВАНЕ

Като се съгласил да реализира първия сън на своя слуга, крал Алфонсо много добре е съзнавал, че по този начин ще го спечели завинаги, а пред всички останали в кралския двор ще се прочуе като необичайно щедър владетел, загрижен за своите поданици. Но при втория сън вече липсвало очарованието на сбъднатата мечта - от страна на користния камериер това бил само един нескопосан опит за зле завоалирано изнудване. Никога не искайте прекалено много. Винаги трябва да знаете кога да спрете. Само господарят има правото да решава кога, колко и кому да раздава дарове от царската хазна. Не предоставяйте на господаря си възможност да отхвърли някое ваше желание, защото това може да ви компрометира завинаги не само в неговите очи, но и сред останалите придворни. По-добре да спечелите всеобщото уважение, като се въздържате да искате прекомерно щедри облаги, за да заслужите честта да бъдете почетно възнаграден, без да се стига до унизителни молби.

СЦЕНА X

Прочутият английски художник Дж. Търнър (1775-1851 г.) бил много ценен за майсторското му боравене с необичайно богати цветове. Цветните нюанси в неговите картини били така поразителни, че никой от останалите художници не желаел картините им да бъдат окачвани по стените на изложбените салони в съседство с платната на Дж. Търнър, защото изглеждали потискащо бледи в сравнение с неговите.

Художникът сър Томас Лорънс огледал окаченото в изложбената зала между две негови картини великолепно платно на Търнър, озаглавено *Пейзаж от Кьолн,* Лорънс веднага се оплакал на собственика на галерията, който обаче отказал да премести картината на Търнър - все трябва да има някакви платна в съседство с тези на Търнър. Но самият Търнър, щом узнал за недоволството на сър Лорънс, в последния ден преди откриването на изложбата грабнал четките и сменил фона на яр- козлатистия залез, като потушил яркостта дотолкова, че да не бие на очи в сравнение с картините на сър Лорънс. Един от приятелите на Търнър се ужасил от лишаването на прелестните багри на небето по залез слънце: „Какво за бога си сторил с картината!" Но Търнър само се усмихнал иронично: „Е, няма как, трябваше да успокоя бедния Лорънс... Беше тол

кова нещастен! А ти не се тревожи - това е само слой от сажди. След като закрият изложбата, ще го отстраня за броени минути.“

ТЪЛКУВАНЕ

Повечето от тревогите на придворните са свързани с колебанията как да подхождат към своя господар, когато им се налага да го помолят за някаква привилегия. Обаче те далеч невинаги осъзнават, че тяхната съдба не се решава само от прекия им господар, колкото и да изглежда всевластен в техните очи. Равните на вас и дори подчинените ви също могат да повлияят на бъдещето ви. Обществото винаги е било средище на безчет интриги и сплетни, завистливи подмятания и ехидни коментари. От вас винаги ще се изисква да се справяте ловко с конкурентите, които няма да пропуснат сгодните случаи да ви злепоставят, охулят, компрометират.

Търнър много добре е разбирал, че кариерата, му като художник е зависела не само от покровителите и търговците на картини, но и от реакциите на неговите колеги. Припомнете си колко много майстори на четката са страдали от завистливите си колеги и подражатели, въпреки че талантът им е бил неоспорим. По-добре е временно да омекотите блясъка на вашите творби, за да не си навлечете ненужно завистта и интригите на колегите си.

СЦЕНА XI

Уинстън Чърчил е обичал да рисува и след края на Втората световна война неговите картини започнали да привличат вниманието на колекционерите. Американският издател Хенри Люс, собственик на списанията *Тайм* и *Лайф,* окачили един от пейзажите на Чърчил на стената в кабинета си в Ню Йорк.

По време на обиколката си в Съединените щати Чърчил посетил Люс в кабинета му и по средата на разговора отклонил погледа си към картината на стената. Издателят веднага забелязал, че знатният посетител се загледал в платното, след което се престрашил и предпазливо изказал мнението си: „Хм, все ми се струва, че нещо липсва на този пейзаж. Може би една овца насред моравата...“ За ужас на издателя на следващата сутрин секретарят на Чърчил се обадил по телефона с молба да изпратят картината в Лондон. Хенри Люс изпълнил молбата на Чърчил, силно притеснен, че си е позволил да засегне английския премиер. Но след няколко дни картината била получена обратно в Ню Йорк, само че с корекция в сюжета - насред тучната трева кротко пасяла една рунтава овца.

ТЪЛКУВАНЕ

По всички обществени показатели сър Уинстън Чърчил неимоверно много превъзхождал мистър Хенри Люс, но този виден американски издател също не бил лишен от влияние и възможности да въздейства върху общественото мнение. Но въпреки това на пръв поглед изглежда необяснимо защо Чърчил се е изплашил от оценката на този издател? И защо въобще е обърнал внимание на една забележка, направена от един дилетант?

Всеки кралски двор - многочислена общност от дипломати и държавници, включително и журналистите, които кръжат около тях - се е отличавал с извънредно сложно преплетени взаимоотношения. Крайно неразумно е да обиждате личните вкусове и предпочитания на силните на деня, дори ако те са равни на вас по пълномощия или дори са с по- нисък ранг. Ако личност като Уинстън Чърчил е в състояние да преглътне упрек от страна на дилетант като Хенри Люс, с това британският премиер само е доказал, че притежава извънредно изтънчен усет за такт и отговорност. Може би това е бил снизходителен жест от страна на Чърчил, обаче той е съумял да го извърши така деликатно, че Хенри Люс въобще не се е почувствал засегнат. Запомнете добре урока, който ни е оставил Чърчил - ако е необходимо, дорисувайте вашата картина, поставете овцата насред поляната. Винаги е от полза да се представяте, като благовъзпитан светски кавалер, с маниери, присъщи на безупречния придворен, въпреки че може би не служите на нито един монарх.

ДЕЛИКАТНАТА РОЛЯ НА ЦАРЕДВОРЕЦА (Едно предупреждение)

Маркиз Дьо Талейран е бил съвършен придворен, особено в отношенията му с неговия най-влиятелен господар - император Наполеон I. Когато двамата именити мъже са се срещнали за пръв път, Наполеон, преди да се раздели със събеседника си, споменал мимоходом: „Ще се радвам да се срещнем след няколко дни.“ Талейран притежавал имение в Отьой, едно от парижките предградия. „Ще бъда очарован да ви приема в моя салон, шоп general, - отвърнал министърът, - но понеже моят дом е близо до Булонската гора, може би ще ви бъде приятно, ако ви предложа да излезем на лов някой следобед.“

„Не обичам да стрелям - заявил Наполеон, - но обичам лова. Има ли мечки в Булонската гора?“ Наполеон произлизал от Корсика, където ловът на мечки се радвал на значителен престиж. С този недодялан въпрос той неволно издавал провинциалния си произход. Обаче Талейран успял да сподави смеха си. Дори решил да си устрои една шега, защото не бил доволен от бляскавия успех, който постигнал генералът за много

кратък период въпреки извънредно скромния си произход. Да не забравяме, че маркизът е бил потомък на една от най-старите аристократични фамилии във Франция. Затова на смехотворния въпрос на генерала Талейран отвърнал с любезна усмивка: „Няма много мечки в гората, mon general, но предполагам, че ще успеете да срещнете поне една-две.“

Следващата среща била насрочена в седем вечерта, за да започне *ревът* на мечки в ранния следобед на следващия ден. Домакинът не случайно предложил толкова късен час за началото на лова - сутринта била необходима на слугите му, за да подготвят сцената. Слугите на маркиза пребродили всички пазари в Париж, но никъде не открили мечки за продан, затова били принудени да се задоволят с две свини, след което ги пуснали в гората.

След обяда ловците и хрътките потеглили към Булонската гора. По таен сигнал, подаден от Талейран , слугите пуснали в гъсталака една дива свиня. „Видях мечка!,,, възбудено се провикнал Наполеон и се метнал на седлото. Талейран побързал да го последва със своя кон. Почти половин час изтекъл в лудо препускане, преди да настигнат удивително чевръстата „мечка“. Но тъкмо когато вече предвкусвал поредния си триумф, Наполеон бил настигнат от адютанта си, който се опасявал - не без основание, - че накрая именно той ще излезе виновен за скандалното недоразумение. „Господарю - изкрещял задъханият адютант, - вие, разбира се, вече сте се досетили, че това не е никаква мечка, а дива свиня...“

Наполеон позеленял от гняв, дръпнал юздата и се понесъл в галоп назад към къщата на Талейран. Едва сега започнал да осъзнава как са се подигравали с него през цялото време, но не се осмелил да вдигне скандал, защото се опасявал да не стане за смях. Решил, че е по-разумно да приеме цялото недоразумение на шега. Но въпреки тези усилия не успял да скрие огорчението си от зоркия поглед на маркиза.

Талейран решил, че се налага спешно да предприеме нещо, за да утеши накърненото самочувствие на генерала. Помолил Наполеон да не бърза веднага да се връща в Париж - за компенсация веднага на следващия ден, слугите щели да организират още един лов в негова чест. В гората имало много зайци, а освен това предишният крал Луи XVI много харесвал лова на диви зайци. Талейран дори предложил на Наполеон да си избере една от пушките, с които преди години ловувал Луи XVI. След продължително разгорещено убеждаване накрая той успял да склони генерала да преспи още една нощ в Отьой.

На следващия ден ловците отново навлезли в гората. По пътя Наполеон предупредил Талейран: „Аз не съм Луи XVI, затова сигурно няма да намеря нито един заек.“ Но за негово искрено удивление в гората било пълно с диви зайци. Наполеон убил около петдесет заека и настроението му видимо се подобрило. Към края на деня обаче до него се приближил същият адютант, който го предупредил за мечките, и отново му прошепнал на ухото: „Честно казано, сир, около тези зайци има нещо

съмнително. Кой знае дали онзи мошеник Талейран не е замислил някаква нова шега с нас..." Всъщност адютантът бил доста близо до истината, понел?е Талейран действително изпратил повторно слугите си по пазарите със строгата заповед да не се връщат без десетина дузини зайци, за да бъдат пуснати в този край на гората, където ловците трябва да отведат Наполеон.

Вбесеният Наполеон веднага се метнал на седлото и се понесъл към Париж. Изпратил на Талейран бележка, в която го заплашвал, че маркизът ще съжалява горчиво, ако разпространи в Париж слуха за мнимия лов в Булонската гора.

Месеци били необходими на Наполеон, за да си възвърне доверието спрямо маркиз Дьо Талейран, макар че никога не забравил за унижението, на което бил подложен.

ТЪЛКУВАНЕ

От членовете на свитата на всяка изтъкната личност се изискват толкова много и разностранни дарби, че те би трябвало да бъдат едва ли не магьосници, за да се справят безупречно с деликатните изпитания по време на службата им в някой кралски двор. Длъжни са винаги да изглеждат добре, да сдържат емоциите си, да позволяват на господарите си да виждат върху лицата им само това, което биха искали да видят. Поради това царедворците трябва да притежават редица способности, сред които най-важните са уменията да прикриват своите мисли и чувства и в същото време да се преструват, че са напълно искрени и изпълнени само с най-добри намерения.

От всички прочути царедворци в новата история Талейран несъмнено е бил един от най-ловките. Ако адютантът на Наполеон не бил по- проницателен, Талейран вероятно доста добре е щял да се позабавлява за сметка на генерала. Но също като фокусите под купола на цирка игрите, устройвани от придворните, понякога могат да бъдат доста рисковани и най-незначителните грешки да се окажат с непредвидими последици. Затова не забравяйте, че рискувате извънредно много, ако си позволявате да се шегувате със странностите или с недостатъците на вашите господари. За вашата кариера няма по-сериозна опасност от изобличаването ви като измамник, манипулатор или интригант. Казано още по- кратко, всеки придворен е длъжен никога да не забравя да се появява в двора с маската си, грижливо подбрана и добре премерена, като не бива никому да позволява да надзърта зад нея.

З А К О Н

25

НАУЧЕТЕ СЕ ДА СЕ ПРЕСТРУВАТЕ, ДА СЕ ПРЕДСТАВЯТЕ В НОВА СВЕТЛИНА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Не се примирявайте с образа, който обществото си е изградило за вас. Най-добре е отново да изградите своята самоличност - и то такава, че да привлича всеобщото внимание и никога да не доскучава на публиката. Много по-добре е вие сам да изграждате вашия образ, вместо да оставите тази извънредно важна задача на другите. Ако се налага, използвайте дори и най-драматичните похвати, дръзки жестове и смели постъпки - така ще нарасне вашето могъщество и ще останете в паметта на поколенията.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Гай Юлий Цезар за пръв път привлякъл вниманието на римския елит през 65 г. преди Христа, когато е бил избран за едил - висш служител, отговорен за провеждането на игрите и за разпределението на зърнените доставки. Бъдещият диктатор благоразумно решил да ознаменува, колкото е възможно по-разточително появата си на политическата сцена и организирал поредица от добре подготвени пищни спектакли - гладиаторски битки, схватки с диви зверове, театрални представления. Някои от зрелищата Цезар платил със свои средства. Оттогава за всички римски граждани името на Цезар неизменно е оставало свързано с тези шумни събития, обожавани от населението на Вечния град. Той умело

„Всеки, който възнамерява да гони щастието в тази столица на античния свят (Рим), трябва да бъде истински ха- мелеон - да долавя най-тънките промени в оцветяването около себе си и като митичния Протей да приема всякаква форма или маска, за да се слее напълно със средата. Трябва да бъде гъвкав, ловък в нагаждането и умел в подмазването, безскрупулен, приближен, в повечето случаи перфиден и лукав, но понякога и болезнено искрен, прикриващ повечето от това, което знае, търпелив, прекрасно владеещ лицето си, способен да остава леденостуден, когато другите изгарят от страст. Ако не е дълбоко религиозен (което е доста вероятно за хората от гореописаната категория), трябва поне да си придава вид на покайващ се католик. Ако обаче не одобрява правотата на тези мои наставления, то за негово добро ще е най-разумно да на-

се възползвал от все по-нарастващата му популярност, за да си осигури подкрепата както на патрициите, така и на плебеите, за да бъде избран за консул. Никой политик в историята на Рим преди него не е успявал да си създаде толкова бляскав ореол като личност, загрижена за своята популярност сред всички слоеве на населението.

През 49 г. преди Христа Рим бил на косъм от избухването на поредната гражданска война между двамата съперничещи си лидери - Цезар и Помпей. Тъкмо когато противопоставянето между двамата достигнало своя апогей, Цезар, който много добре знаел ползата от ефектно изиграните роли на политическата сцена, се престорил на разкъсван от вътрешни противоречия, преди да вземе драматичното решение да премине с легионите си реката Рубикон, отделяща Италия от Галия - където Цезар бил главнокомандващ на всички римски легиони. Да нахлуе с войските си в Италия и да потегли към Рим без одобрението на Сената, означавало начало на кървава гражданска война.

Пред строените легионери в блестяща реч Цезар представил аргументите на двата противникови лагера, без да спестява собствените си колебания и мъчителните противоречия, раздиращи душата му

- като истински предтеча на средновековния Хамлет. Накрая, за да бъде финалът на неговия монолог още по-убедителен, Цезар посочил към най-ви- сокия воин от Тринадесетия легион, който като че ли по даден знак надул бойната тръба, след което прекосил моста над Рубикон: „Да приемем преминаването на този достоен воин през реката като знак от боговете и да го последваме, за да отмъстим на двуличните ни врагове. Жребият е хвърлен!“ След пламенния му призив легионите покорно последвали водача си, въодушевени от опиянението, ловко внушено от ненадминатия оратор Гай Юлий Цезар. На следващата година войските, предвождани от Помпей - съперника на Цезар в Първия три- умвират, били разгромени и Цезар станал пълновластен господар на Рим.

Докато се редували сраженията, Цезар се стремял постоянно да изпъква на преден план. Опитен ездач, той винаги яздел начело на легионите си и

никога не забравял, че бил длъжен да дава личен пример с храбростта си и издръжливостта си. Втурвал се смело в разгара на битката, на седлото на най-якия жребец, който можел да се намери в римската конница, така че легионерите да могат постоянно да го виждат начело на атаките. С една дума, Цезар се е стремял да бъде за своите войници пример за подражание, смел и агресивен като бога на войната, като образец за съвършен пълководец. От всички военачалници в римските армии никой не бил така обожаван и почитан както Гай Юлий Цезар. Години след коварното убийство на Цезар неговите войници с гордост си спомняли, че са служили под неговото командване.

пусне Рим, колкото е възможно по-бързо, и кракът му вече никога да не стъпва там. Не зная дали ще прозвучи като хвалба или като опит за извинение, но аз притежавах всички тези качества, с изключение може би само на едно - не бях достатъчно покорен и не се примирявах с всичко около мен.“

„МЕМОАРИ“, ДЖАКОМО КАЗАНОВА (1725-1798 г.)

След разгрома на Помпей зрелищата в Рим станали още по-пищни и грандиозни. Дотогава не било виждано нищо подобно - вихрени надбягвания с колесници на хиподрума, кървави схватки между гладиатори на стадиона, пищни религиозни процесии и бляскави триумфални шествия на победоносни пълководци. За пръв път в околностите на Рим, насред водите на просторно изкуствено езеро, било представено невиждано досега морско сражение между римски галери и пиратски кораби. На фона на всеобщото опиянение оставала като че ли незабелязана ожесточената разправа на привържениците на Цезар с противопоставящите им се представители на римската аристокрация. Представления били организирани и в римските провинции. В подножието наТарпейската скала бил построен огромен амфитеатър. Струпвали се посетители от всички краища на републиката, околностите на Вечния град били изпъстрени с палатки, където се приютявали гостите на столицата. През 45 г. преди Христа, за да подсили блясъка на своето влас гване, Цезар поканил в Рим египетската царица Клеопатра, чието шествие в Рим показало на смаяния римски плебс цялото великолепие на древните фараонски династии.

Тези събития не били само средство за отвличане на вниманието на тълпите - те помогнали извънредно много за популярността на Цезар. Очевидно той бил необикновено талантлив, когато се касаело да се изгражда образ на виден политически водач. Цезар винаги се появявал на форума, в Сената или на стадиона облечен във великолепна пурпурна то- га. Непрекъснато внимавал около него никой да не е застанал на по-ви- соко стъпало. Изключително много се грижел за външността си.

Освен това бил много добър оратор. Умеел да се изказва лаконич- но, като интуитивно усещал в кой момент е най-добре да спре да говори. Никога не се колебаел дали да се появи изненадващо сред римските граждани.

Въпреки че бил извънредно популярен сред римското простолюдие, Цезар бил ненавиждан от своите съперници, които не можели да се примирят с небивалия му възход. На 15 март 44 г. преди Христа група заго- ворници начело с Брут и Касий се нахвърлили срещу него с кинжали в ръце. Макар и умиращ, той осъзнал какво се е случило. Притеглил единия край на тогата върху лицето си, след което опънал другия край върху краката си, за да издъхне достойно, покрит с дрехата си. Според римския историк Светоний последните му думи на гръцки били към осиновения от него Брут, който нанесъл втория удар: „И ти ли, сине мой?“

ТЪЛКУВАНЕ

Театърът в древния Рим бил изключително популярно зрелище, достъпно за всички слоеве на населението. Публиката изпълвала до краен предел просторните амфитеатри и се забавлявала до насита на хапливите комедии или на сърцераздирателните трагедии. За древните театърът бил много въздействащо средство за възпитание и облагородяване на естетическите вкусове, понеже представял в концентриран вид най- съществените страни на реалния живот. Подобно на религиозните ритуали, театралните представления оказвали незабравимо впечатление върху тълпите от простолюдието.

Гай Юлий Цезар бил може би първият държавник, който много добре разбирал жизненото значение на връзката между властта и театъра. Може би това донякъде се дължало на неговата любов към театъра. Постепенно интересът му към импозантните представления прераснал в страст към театрални изяви на най-голямата житейска сцена - сцената на висшата политика, на която Цезар никога не е криел амбициите си да бъде и режисьор, и първокласен актьор. Умеел да съставя безупречно построени речи, владеел изкусно всички ораторски похвати и винаги се е движел сред тълпите като царствена личност, уверена в своето превъзходство. Никой не умеел по-добре от него да използва изненадващи обрати и неочаквани жестове, никой не можел да му съперничи в дарбата да фокусира общественото внимание върху своите изяви. Думите и жестовете му били лесно разбираеми за абсолютно всички слоеве на римското население. Затова не е странно, че за много кратко време той нямал равни на себе си по отношение на своята популярност.

Цезар остава и до днес образец за всички политически лидери. Също като него и вие можете да се научите да подсилвате впечатлението от вашите инициативи с помощта на добре подбрани драматични ефекти, стига да умеете да поднасяте изненади, да поддържате напрежението сред аудиторията, да боравите със символични образи и ораторски асоциации. Но в същото време трябва да неотстъпно да следите реакциите на публиката, за да можете да предугаждате промените в нейните предпочитания, за да оставате непрекъснато в центъра на общественото внимание.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1831 г. една млада жена, чието име било Аврора Дюпен Дюде- ван, напуснала съпруга си и семейството си в глухата провинция и се преместила в Париж. Искала да стане писателка. Според нея брачният живот бил по-лош дори от затвора, защото не й оставало нито време, ни- го свобода, за да преследва страстната си мечта. В Париж тя придобила жадуваната независимост и започнала да се изхранва с писане.

Малко след появата си в Париж обаче тя се сблъскала със суровата реалност. За да се сдобиеш със свобода в Париж, преди това трябва да се сдобиеш с пари. Жените от онази епоха можели да получават пари или от съпрузите си, или ако станат проститутки. Никоя жена дотогава дори не си помисляла, че може да преживява чрез писане на романи. Жените пишели единствено за развлечение, или като хоби, както казваме днес, но само ако са били осигурени от съпрузите си или от наследството си. Всъщност, когато Аврора Дюдеван за пръв път показала ръкописите си на един редактор, той скептично поклатил глава: „От вас, мадам, се иска да се занимавате с децата си, а не с романите си."

Очевидно Аврора Дюдеван пристигнала в Париж, за да преследва един непостижим блян. Накрая била принудена да изобрети съвсем нова стратегия - да се преобрази кардинално, като си изгради свой облик пред обществото. Жените писателки преди нея били принуждавани да се примиряват с ролята на второстепенни любителки на писането, чиято публика трябвало да се ограничава до кръга на техните най-предани приятелки. Аврора Дюдеван съобразила, че ако иска да играе по-видна роля в парижкия литературен елит, ще трябва да организира играта по свои правила - така се стигнало до решението да излезе на сцената не като жена, а като мъж.

През 1832 г. един издател решил да рискува и одобрил за печат първия по- сериозен роман на Аврора Дюдеван „Индиана". Тя решила да го публикува под псевдонима Жорж Санд и цял Париж повярвал, че талантливият нов автор е мъж. Мадам Дюдеван била носила на няколко пъти мъжки дрехи преди отпечатването на „Индиана" (тя никога не пропускала да отбележи, че мъжките ризи и бричове за езда били много по-удобни за носене от дългите рокли). Сега, когато била длъжна да се появява по-често пред обществото, решила да изпробва новото си превъплъщение. Прибавила към гардероба си сиви мъжки шапки, тежки ботуши, модни вратовръзки. Пушела пури и разговаряла като мъж, без да се изчервява от солените изрази.

Странният „мъжко-женски" автор веднага очаровал винаги жадната за сензации парижка публика. За разлика от всички други дами, които плахо си опитвали щастието в писането, Жорж Санд веднага била приета сред иначе трудно достъпната каста от мъже, творци от най-различ- ни сфери на изкуството. Пиела и пушела наравно с тях, дори успяла да

завърти любовни афери с неколцина от най-изявените таланти на епохата - поета Алфред дьо Мюсе, композиторите Лист и Шопен. При всяка от тях Аврора Дюдеван успявала да задържи инициативата в ръцете си
- както в началото на всяка интимна връзка, така и в нейния край.

Тези, които я познавали отблизо, отлично разбирали, че превъплъщението й като мъж било с една-единствена цел - да я предпазва от любопитството и вечно досадните морални упреци на околните. Сред обществото тя се забавлявала извънредно много с новата си роля, но когато оставала сама, отново се връщала към истинската си същност. Освен това прекрасно разбирала, че измисленият от нея странен образ на Жорж Санд бързо можел да омръзне на публиката и затова често била принуждавана да измисля нови и нови драматични ефекти, подсилващи някои от изкуствено създадените черти в характера на нейния „герой“ - след шумните си любовни афери тя започнала да се намесва в политиката, да предвожда демонстрации, дори подстрекавала вълненията на студентите. Никой не посмял да й наложи ограничения на образа, който си останал изцяло нейно творение. Дълго след смъртта й и доста след като хората престанали да четат романите й, нейният умело изграден образ на непокорна жена в мъжки дрехи продължавал да вълнува умовете на хората.

ТЪЛКУВАНЕ

През целия живот на Жорж Санд всички познати и творци, които обожавали нейната компания, имали усещането, че общуват с мъж. Обаче пред своите най-близки приятели, като например Гюстав Флобер, тя признавала, че въобще не желаела да се преструва, че е мъж, но това бил данъкът, който тя трябвало да заплаща, за да не се прости с изостреното обществено внимание. Всъщност Аврора Дюдеван искала само едно - да й бъде позволено сама да изгражда своя характер, сама да направлява живота си. Отказвала да се примири със суровите ограничения, които обществото налагало на нежния пол. Жорж Санд ясно съзнавала, че нямало как да се сдобие с достатъчно влияние и независимост, ако бе останала такава, каквато е била през първата част от живота си - послушна съпруга, майка и домакиня. Затова предприела тази доста смела стъпка, като си изградила нов образ, който можела постоянно да променя според предпочитанията си, и то така, че да привлича всеобщото внимание и да не позволява на никого да остава равнодушен към нейните изяви.

Трябва добре да разберете следното важно правило: светът винаги иска да ви натрапи някаква негова представа за вас. Ако се примирите с този диктат, с вас е свършено - вашето влияние ще остане много ограничено, само в тесните рамки на ролята, която ви е била натрапена. Но нали всеки актьор играе най-различни роли? Тази способност за превъплъщения му придава особена сила.

Вашата нова идентичност ще ви предпазва от околния свят именно защото няма да бъде вашето истинско „аз“ - това ще бъде по-скоро удобен за сцената костюм, който ще можете да събличате, когато прецените за уместно. С помощта на новия си образ ще оставате настрани, прикрит в сянката, но в същото време ще можете да се появявате на сцената. С така подготвената си роля ще привличате вниманието на публиката.

> *„Припомнете си как реагира обществото при появата на нов актьорски талант на сцената. Всички коментират оживено колко прочувствено изпълнява ролята, въпреки че е напълно възможно актьорът въобще да не изпитва никакви чувства.“*
>
> ДЕНИ ДИДРО, ФРЕНСКИ ФИЛОСОФ (1713-1784 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Образът, с който сте надарен от природата, невинаги е този, който най-много ви допада. Много фактори оказват влияние върху него - наследството от вашите родители, влиянието на вашите приятели, общуването със заобикалящите ви личности. Една наистина силна личност ще успее да контролира този процес, като ограничи влиянието на другите хора върху оформянето на личностните характеристики. Но не забравяйте, че тази задача винаги е била една от най-трудните, едно от най-сери- озните предизвикателства пред всяка личност, независимо от особеностите на епохата и от всички други обстоятелства. Няма нищо по-мъчно и нищо по-полезно от това да можеш да се променяш по своя воля. Но същевременно е извънредно заинтригуващо да можеш да се моделираш така, както скулпторът извайва желания образ от безформената глина. Това занимание наистина може да ви превърне в творец - чиято творба сте самият вие.

Всъщност идеята сам да създадете своя нов образ е заимствана от света на изкуството. В течение на хилядолетия само монарсите и най- висшите придворни са се ползвали от привилегията сами да изграждат собствените си публични образи и сами да определят своята идентичност. Освен това само кралете и най-бляскавите аристократи са можели да се наслаждават на удовлетворяващо ги представяне на собствените им образи в произведенията на изкуството. Останалата част от населението винаги е била принуждавана да се задоволява със скромната роля, която му е била отредена от обществото, без да се надява, че може да си позволява някакви по-интригуващи изяви.

Една промяна в тази насока може да се забележи в картината „Па- жовете“, нарисувана от Диего Веласкес през 1656 г. Силуетът на художника е изобразен в лявата част на грандиозното платно - изправен пред недовършената си картина, само че с гръб към нас. До него е застанала испанската принцеса заедно с пажовете си и едно от придворните джуджета. Всички са вперили погледи към картината. Не се виждат хората, позиращи на художника, но могат да бъдат забелязани бледите им отражения в огледалото на отсрещната стена - сред тях се открояват кралят и кралицата на Испания.

Картината изобразява драматичната промяна в разпределението на властта, като ни помага да се досещаме за ролята на всяка от тези височайши особи. Художникът е представен като много по-значима фигура дори и от краля и кралицата. В такъв смисъл той е по-властен дори и от тях, пред които е треперила цяла Испания, понеже именно той създава образите им. Очевидно Веласкес е искал да изтъкне творческата независимост на художника като личност, по-властна от всички короновани особи. С тази своя творба той изпреварва тенденциите за все по-нарастващата роля на хората на изкуството в обществото в страните от Западна Европа. Концепцията за влиянието на образа, който някоя личност би могла сама да изгради за себе си, вече е завладявала доста широки кръгове от обществото и дори се е превърнала в идеал за някои кръгове. По- добно на Веласкес вие трябва да отвоювате за себе си правото да изграждате самостоятелно своя образ.

Първата стъпка в този труден, но ползотворен процес е да осъзнаете възможностите си - да бъдете напълно наясно със самия себе си, да анализирате образа си, който желаете да сътворите - така както всеки актьор е длъжен да се заеме с разучаването на новата си роля преди всяка предстояща постановка. Както е казал Дидро, слабият актьор винаги се старае наистина да се вживее в ролята, вместо само да създава подоб- но впечатление. Хората, които винаги се вслушват в гласа на сърцето си, далеч невинаги се оказват най-добрите на сцената на живота. Тяхната искреност не се взима на сериозно от критично настроената публика. Тези, които най-настървено се стремят да спечелят симпатиите на обществото, рядко биват харесвани, особено ако преиграват. Ако публиката усети, че се е превърнала в обект на някаква ловка манипулация, веднага ще освирка некадърните актьори.

Добрите актьори умеят майсторски да се самоконтролират. Те знаят как да изиграят ролята си така, че да изглеждат напълно искрени. Могат да събудят в нас съчувствие, могат дори да ни разплачат, но не са длъжни наистина да изпитват подобни чувства. Но за сметка на това са ненадминати майстори в изобразяването на чувства, разбираеми и близки на публиката. В реалния свят всеки опит за представяне на актьорите на политическата сцена с истинските им лица често има фатални последици. Всъщност нито един лидер не може да си позволи да се покаже

пред своите последователи с реалния си облик. Затова всички изтъкнати личности в политиката и в изкуството винаги са отделяли голямо внимание на усъвършенстването на способностите си за самоконтрол, на дарбите си да извайват такива образи, които най-добре да отговарят на преследваните от тях цели при конкретните обстоятелства.

Втората стъпка в процеса на изграждането на собствения образ е един вариант от стратегията на Жорж Санд - създаването на впечатляващ, добре запомнящ се характер, който няма да оставя обществото рав- нодушно, който ще ви позволява да изпъквате сред останалите актьори на сцената. Именно такава роля си е бил избрал Ейбрахъм Линкълн. По произход най-обикновен провинциалист, той ясно е съзнавал, че като такъв не е имал много шансове да бъде избран за президент. Въпреки че много от личните му качества са благоприятствали шансовете му да го одобрят като претендент за най-високия пост в страната, Линкълн е обръщал сериозно внимание на всеки детайл. Грижел се е усърдно за външността си, за шапките и дрехите, дори и за брадата си. (Нито един президент преди него не е носел брада.) Освен това бил първият президент, който използвал фотографията като нов метод за популяризиране на образа си, за създаване на легендата за простоватия президент от народа.

Замисълът не е лош, обаче изисква нещо повече от безукорно скромен образ или от добро представяне в даден момент. Пиесите в живота се играят ежедневно и затова е от критично значение подборът на ритъма и синхронизирането между изявите на личността и външните събития, които в повечето случаи са напълно неподвластни на тази личност. Едно от най-важните умения за всеки актьор е изкуството да се поддържа напрежението в залата. Например фокусникът Хари Худини е бил способен да се измъкне за секунди от някакъв капан, обаче нарочно удължавал представлението, за да достави повече емоции на своята въодушевена публика.

Ключът към поддържането на популярността е да се оставят събитията да се развиват привидно най-естествено, без никакво изкуствено пришпорване, а чак когато наближи решаващият миг, да се ускори темпото. Прочути лидери като Наполеон или Мао Дзе-дун са се възползвали ловко от способностите си да се появяват на сцената точно в най-подходящия миг, за да изненадат и очароват публиката.

Франклин Делано Рузвелт също е разбирал значението на този похват и го прилагал със завидно умение. През 1932 г., когато за пръв път го избират за президент на САЩ, огромната страна се гърчи в жестока икономическа криза. Банките фалират трескаво. Малко след като спечелил изборите, за всеобща изненада Рузвелт се оттеглил в сянка. Нищо не споменал за състава на предстоящия кабинет. Дори не се срещнал с предишния президент Хърбърт Хувър, за да обсъдят предаването на властта. Страната настръхнала в трепетно очакване. Рузвелт задвижил лостовете на управлението чак когато публикувал своето обръщение към на

цията по случай встъпването му в длъжност. Произнесъл внушителна реч и недвусмислено подчертал, че възнамерявал да поведе страната в съвсем ново направление, без да копира нерешителните мерки, предприемани досега от неговите предшественици. След което започнал да развива трескава дейност, като речите му и публичните му изяви ставали все по-чести и по-драматични. Този любопитен период от неговата кариера след началото на първия му мандат е останал в историята като „Стоте дни на Рузвелт“. Постигнал неочаквано голям успех, който в значителна степен се дължал на контраста между първите дни в сянка и последвалата рязка промяна в поведението му. Държал обществото в неизвестност и напрежение, след което го смаял с поредица от неочаквани инициативи, но в крайна сметка постигнал целта си - успял да повлияе на хода на общественото настроение. От неговия поучителен пример може да се извлече ценна поука за ползата от умението да се дирижират изявите на дадена личност, отначало без да се разкриват всички карти, за да могат да бъдат изваждани козовете в решителния момент.

Добре изиграната пиеса не само че може да прикрива значителен брой недостатъци или грехове, но може също така да объркa и смути противника. През Втората световна война германският писател Бертолд Брехт работел като сценарист в Холивуд. След войната го привикали пред Комисията за разследване на антиамериканска дейност поради подозренията, че сътрудничи или поне симпатизира на комунистите. Другите писатели, извикани да свидетелстват преди него, се държали прекалено невъздържано и дори си позволявали да обиждат членовете на комисията. Но Брехт се оказал по-далновиден от тях - той възприел съвсем друга тактика, държал се съвсем прилично, отговарял на въпросите точно и сдържано, дори успял донякъде да спечели симпатиите на всички присъстващи в залата. Всеки негов жест бил грижливо репетиран и обмислен, дори и размахването на пурите, защото предварително узнал, че председателят на комисията е страстен пушач. Вместо да произнася като останалите обвиняеми дълги прочувствени тиради, той се ограничавал с благоразумни изяви и след като успял да докаже невинността си, бил освободен от преследване според закона за антиамериканска дейност.

Друг драматичен ефект, който можете да включите във вашия репертоар, е добре преценениятъ и силно въздействащ жест. Към това изключително полезно средство трябва да прибягвате обаче само в най-належащите моменти, за да ознаменувате своя триумф или за да изпъкне смелостта ви. Подобен жест е било драматичното прекосяване на реката Рубикон от Цезар - безумно смел ход, който е смаял неговите легионери и оттогава те са гледали на него като на безумно смел водач. Когато Клеопатра за пръв път приема Цезар в Египет, тя се появила скрита в килим. Джордж Вашингтон на два пъти се е отказвал от върховната власт с подобаваща тържествена и шумна церемония (първият път катс генерал, а после като президент, отказващ се от третия си мандат), което е доказало умението му да действа според изискванията на момента

Именно така грижливо вие трябва да планирате появата си и напускането на сцената на властта.

Но не забравяйте нито за миг, че всяко преиграване може да има доста неблагоприятни, дори фатални последици и че има опасност да се провалят упоритите ви усилия да изпъкнете на преден план. В началото на кариерата си актьорът Ричард Бъртън открил, че ако окупира централното място на авансцената, ще привлича всеобщото внимание За сметка на останалите свои колеги. Както при всяка игра, не е толкова важно какво всъщност правите - много по-значимо е как точно го правите. Така ще можете да налагате на обществото измисления от вас образ.

Последен съвет: научете се да се справяте с най-различни роли, за да можете по-гъвкаво да реагирате на потребностите на момента. Винаги трябва да приспособявате своята маска според ситуацията - да бъдете като бог Протей. Канцлерът Ото фон Бисмарк е владеел до съвършенство това изкуство - с либералите е бил либерал, с консерваторите - консерватор. Но никога никой не е успял да му се противопоставя и затова Бисмарк винаги е постигал целите си.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си древногръцкия бог на морето Протей. Неговото могъщество се дължало на способността му да променя формата си според волята си, да бъде такъв, какъвто случаят го изисква. Когато Меланий, брат на Агамемнон, се опитал да го залови, Протей веднага се преобразил като лъв, а после като змия, като пантера, като глиган и накрая като лист, обрулен от дърво, свободно носещ се по водата.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Научете се как да бъдете всякакъв пред всякакви зрители. Като незримия бог Протей. Бъдете учен сред учените и светец сред светците. Това е изкуството да се побеждава, независимо какъв противник ще се изпречи срещу вас. Разучете добре особеностите на вашия темперамент и се адаптирайте според разбиранията на всеки, с когото ви сблъсква съдбата, като не забравяте дискретно да прикривате тези ваши черти, които не съответстват на момента.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Към този доста важен закон не могат да се посочат отклонения - ако не сте добър актьор, ви очаква неминуем провал на житейската сцена. Дори и за да изглеждате естествен, се изискват доста солидни театрални умения. Слабите актьори само отегчават публиката. Разбира се, не бива да се увличате в другата крайност - прекалено прочувственото ими- тиране на историческите личности само ще отблъсне аудиторията от вашето представление. Всъщност това са законите на класическата драма, установени още преди хилядолетия - закони, които не допускат отклонения и изключения.

З А К О Н

26

НЕ СИ ЦАПАЙТЕ РЪЦЕТЕ С МРЪСНИ ДЕЛА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Винаги трябва да изглеждате като образец на цивилизованост и добросъвестност. Ръцете ви никога не бива да се цапат заради мръсни дела или фатални грешки. Трябва да поддържате безукорна представата за вас в обществото, като обявявате другите за виновници.

Ч А С Т I
ПРИКРИВАЙТЕ ГРЕШКИТЕ СИ - АКО Е ВЪЗМОЖНО, НАМЕРЕТЕ НЯКОЙ, КОЙТО ДА ПОЕМЕ ВИНАТА ВМЕСТО ВАС

Доброто ви име и безупречната ви репутация зависят много повече от способностите ви да прикривате своите прегрешения, а не толкова от уменията ви да изтъкватe своите добродетели. Всеки прави грешки, но тези, които наистина са интелигентни, съумяват да ги прикриват ловко, като прехвърлят вината върху чужд гръб. В подобни моменти винаги е много полезно да се намери някой, който в ролята на изкупителна жертва да поеме вината вместо вас.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Към края на II столетие преди Христа започва бавният, но необратим упадък на някога могъщата китайска империя Хан. Цяо Цяо - първият министър на императора - отдавна се бил наложил като най-влия- телната личност в империята. Загрижен за опазването на властта си и за да преодолее съпротивата на съперниците си, Цяо започнал кампания за

СПРАВЕДЛИВОСТТА НА ХЕЛМСКИЯ СЪДИЯ

Веднъж град Хелм бил сполетян от незапомнена тревога - градският обущар убил един от своите клиенти. Веднага го замъкнали при съдията, който го осъдил на смърт чрез обесване. Когато присъдата била обявена насред градското тържище, един от местните жители шумно възнегодувал: „Ако разреши почитаемият съдия, мога ли да го запитам какво ще правим ние, ако загине от палача единственият наш обущар? Кой от утре ще ни кърпи обущата?“ „Кой? Кой?“, заехтели яростни викове от четирите краища на площада. Съдията кимнал в знак на съгласие и обявил, че ще промени решението си. „Граждани на Хелм, това, което казахте, е самата истина. Понеже в нашия град няма друг обущар, ще бъде зле за нашата

завладяването на стратегически важните Централни равнини. Когато войските на империята Хан обсадили една от най-добре укрепените местни крепости, той допуснал грешка при определянето сроковете за доставки на житото и ориза, необходими за изхранването на войниците. Докато министърът напрегнато очаквал пристигането на керваните, войниците гладували и търпели много лишения. За Цяо не оставал друг изход, освен да изпрати своя помощник до лагера пред обсадената крепост, за да предаде заповедта му за поредното намаляване на дажбите.

Цяо бил задължен да се грижи за дисциплината в армията и за целта поддържал сред войниците обширна мрежа от информатори. Неговите шпиони му докладвали, че войниците се оплаквали, мърморели за разкоша, в който живеел министърът, докато те гладували и мръзнели. Разтревожен не на шега, че недоволството на войската може да го принуди да се раздели с поста си, Цяо повикал помощника си в своята палатка,

„Искам от теб една услуга, която е толкова важна за мен, че няма да ти позволя да ми откажеш!“, заявил мрачно министърът. „Какво се иска от мен?“ '„Искам да дадеш главата си, за да я покажа на войниците.“ „Но аз нямам никаква вина!“, изкрещял помощникът. „Никой не знае това по-добре от мен - съгласил се Цяо, - но ако не те осъдя на смърт, ще започнат бунтове. Мога да ти се закълна още сега, че ще се грижа за семейството ти до сетния си час.“ Този ултиматум не оставял никакви шансове за спасение на злочестия помощник на първия министър, затова той се примирил с жребия, отреден му от съдбата и още същия ден бил обезглавен. Като видели отрязаната глава, войниците забравили за бунтовете и метежите. По-про- зорливите сред тях заподозрели, че и този път се е намесила дългата ръка на Цяо Цяо, но предпочели да замълчат, смаяни от жестокостта на първия министър. Дори се престорили, че повярвали на обясненията на слугите на министъра, според които Цяо нямал никаква вина за провалянето на своевременното доставяне на храните за войската.

ТЪЛКУВАНЕ

Цяо Цяо се добрал до върховната власт в доста бурен период от историята на древен Китай. Увлечени в борбата за първите постове в разпадащата се империя Хан, враговете напирали от всички посоки. Битката за стратегическите крепости в Цен- тралната равнина се оказала доста по-трудна от очакванията на първия министър и той непрекъснато трябвало да се грижи за осигуряването на прехраната и на възнагражденията на наемниците. Не е чудно, че се е оказал подложен на необикновено силен натиск и насред тревогите си забравил да се погрижи за своевременните доставки на храните за армията.

Но след като е станало ясно, че това закъснение ще има много сериозни последици и че сред армията се надигат безредици, Цяо Цяо е бил изправен пред две възможности: първата - да признае грешката си и да се извини на войската, а втората - да потърси изкупителна жертва. Министърът много добре познавал коварствата, съпътстващи интригите около борбите за върховната власт в империята и значението на илюзорните представи на тълпата за ролята на един или друг властник. Затова нито за миг не се поколебал да пожертва своя помощник - в случая нямало по-удобен кандидат за изкупителна жертва.

Грешките при всяко управление, като че ли са неизбежни - светът и до ден днешен е до голяма степен непредсказуем. Но тези, които са облагодетелствани с върховната власт, трябва да внимават много не само когато има опасност да сгрешат, но и след това, когато се налага да се справят с последиците от своите грешки, засягащи понякога милиони човешки създания - също както от хирурзите се изисква бързо и безпогрешно да отстраняват туморите. Извиненията и оправданията са доста примитивни прийоми за всемогъщите властници, затова трябва да ги избягват. Ако започнете да се извиня- вате, ще породите безброй съмнения относно вашата компетентност и искреността на намеренията ви. Ще плъзнат подозрения, че сте допуснали още много грешки, които обаче не сте се осмелили да си

общност да се лишим от него. Но нали все някой трябва да бъде наказан заради убийството? И тъй като имаме двама коминочис- тачи в града, предлагам вместо обущаря да обесим един от тях."

„СЪКРОВИЩА НА ЕВРЕЙСКИЯ ФОЛКЛОР“, НЕЙТЪН ОУЗЪ- БЕЛ, 1948 г.

МАЙМУНАТА И КОТКАТА

Маймуната и котката - приятели неразделни, в игри и забави, в лудории, в пакости всевъзможни. Като близнаци, родени от майка една, били хранени от паницата на общ господар. Случела ли се беля в къщата голяма, вечно обвинявали тях. В един ден - зимен, ветровит, двете лудетини се скътали край огнището в топлата кухня. Не щеш ли, сред зачервената жар съзрели кестени едри, апетитно заоблени, оставени там от грижливия готвач. От тях се надига-

ло ухание тъй ароматно, упойващо, апетитно, че маймунката мигом сбърчила нос. „Котак! - изфучала маймуната дяволита. - Не може ли да опитаме от тези вкусни кестени? Ех, да имах лапи като твоите, нямаше да се мотая нито за миг. Я подай ми една лапа - да ти покажа що е майсторлък!" Още недоизрекла своите слова, маймуната хитра лапата котешка докопала чевръсто, въглените разбърникала, кестените хванала. Но на прага се показала стопанката сърдита, нахокала пакостниците и те хукнали да бягат през глава. От дръзкия грабеж котакът си спечелил обгорени лапи, които ближел и стенел от болки непоносими, а маймуната се облизвала най-доволно, докато кестените печени налапвала.

„БАСНИ", ЛАФОН- ТЕН (ЖАН ДЬО ЛА Ф0НТЕН) (1621-1695 г.)

признаете. По-добре е да се отстранява веднага причината за възникналите проблеми, за да не привличате непрекъснато всеобщото внимание, като подтикнете множеството да фокусира вниманието си върху поредната изкупителна жертва, преди тълпите да се усъмнят във вашите способности да се справяте с проблемите.

„Предпочитам да измамя целия свят, вместо да позволя на света да ме измами."

ЦЯО ЦЯО, ПРЪВ МИНИСТЪР НА ИМПЕРАТОР ХАН, ОКОЛО 155-220 г. ПРЕДИ ХРИСТА

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

От няколко години Чезаре Борджия водел ожесточена борба за спечелване на властта над обширни територии от Аленинския полуостров. Всичките тези кампании папският син предприемал от името на Светия папски престол, за което естествено бил вдъхновяван от баща си - папа Александър VI Борджия. През 1500 г. Чезаре Борджия решил да завземе крепостта Романя в Северна Италия. От десетилетия този ра-йон се владеел от алчни феодали, които натрупали значителни богатства. В областта от години не се била появявала войска или полиция и навред царяло отчайващо беззаконие, вилнеели множество банди, цели местни фамилии безчинст- вали и се изтребвали взаимно в кървави саморазправи. За да въведе някакво подобие на ред, Чезаре решил да назначи един от своите адютанти за управител на областта. Жребият изтеглил Ремиро де Орко, „жесток, безмилостен и много избухлив офицер" според свидетелството на Николо Макиавели. Чезаре дал на Де Орко абсолютни пълномощия над населението на злочестата област.

С присъщата му енергия и размах Де Орко се заел да установява ред, без да се притеснява от жертвите на суровите мерки. Не след дълго всички без- чинстващи банди били прогонени от Романя. Но в

преследването на целта, поставена от Чезаре Бор- джия, неговият адютант Ремире де Орко често прекалявал и само след две години от началото на неговото управление местните жители започнали да го ненавиждат така, както доскоро мразели бандитите и феодалите грабители. През декември 1502 г.

Чезаре решил, че трябва да предприеме нещо, за да успокои изплашеното население. Обявил пред всички местни първенци, че не одобрява прекалено суровите мерки на Де Орко и се оправдал с буйния характер на наместника. По-късно, на 22 декември, той заповядал да хвърлят Де Орко в подземието на крепостта Чезена, а на деня след Коледа местното население било призовано на градския площад, за да присъства на доста зловеща сцена - в прахта се въргалял трупът на Де Орко, главата му била набу- чена на копие, а под копието лежала захвърлена кървавата секира на палача. Както отбелязва Макиавели, хората били вкаменени от ужас, но в същото време доволни, че са се отървали от поредния си потисник.

ТЪЛКУВАНЕ

Чезаре Борджия бил ненадминат майстор в ра- зиграване на жестоки заговори, които неизменно имали за цел утвърждаването на неговата власт. Винаги планирал действията си с няколко хода напред и никога не забравял да приготвя коварни капани за съперниците си. Именно за тези негови качества в своята книга „Князът“ Николо Макиавели го поставя много преди другите исторически личности.

Чезаре успял да предвиди с поразителна яснота какво ще се случи в областта Романя - редът в този смутен район можел да бъде въдворен само с помощта на брутална жестокост, стигаща до безогледно изтребване на всички съмнителни личности. Процесът изисквал няколко години и отначало хората го посрещнали с радост, понеже наивно се надявали да се отърсят от потисниците си. Но скоро наместникът на Чезаре Борджия - Ремиро де Орко - си създал толкова много врагове, че вече никой не желаел присъствието на натрапника. Самият Чеза-

ГАРВАНЪТ, КОБ- РАТА И ЧАКАЛЪТ

Имало едно време двойка гарвани, които си свили гнездо в едно бананово дърво. В хра- лупата на дънера дремела огромна кобра. Веднъж тя издебнала момента, когато гарваните излетели да дирят храна, пропълзяла нагоре до гнездото и излапа- ла наскоро излюпе- ните гарванчета. Но гарваните не искали да напуснат гнездото, където съвсем доско- ро си живеели така добре. Затова отишли при техния приятел чакала за съвет. Той им предложил един хитър план. Гарва- ните тозчас се захванали със зала- гането на капана. Женският гарван кацнал на брега на езерото, където пристигнали за утринното къпане жените от харема на шаха - с окичени перли, рубини, диаманти и изумруди по ръцете, по шията, по гърдите си. Всички тези скъпоценни накити заедно със златните и сребърните

украшения скоро били оставени на брега, след което жените с викове и смях се потопили в езерото. Женският гарван светкавично се хвърлил към купчината, захапал с клюна си първия златен накит, който му се изпречил пред очите, размахал силно криле и литнал към банановото дърво, сподирен от неистовите крясъци на евнусите-пазачи на наложниците от харема на великия шах. Щом се добрала до дървото, птицата пуснала накита в отвора, свързващ гнездото с хралупата на кобрата. Запотените, останали без дъх от преследването евнуси се дотътрили до стъблото на банановото дърво и съзрели кобрата, която, подплашена от виковете им, бързала да се скрие в хралупата си. Веднага я убили с тоягите си, взели златния накит и се върнали при езерото. Оттогава двата гарвана продължават да живеят безметежно сред

ре в никакъв случай не можел да бъде смятан за защитник на справедливостта, но съобразил, че нещо трябва да се направи, за да се избегне допълнителното влошаване на обстановката в близко бъдеще. След като подбрал кой от помощниците му ще се наеме да свърши мръсната работа, папският син не се поколебал да набучи главата му на върха на копието. Очевидно хитрият, коварен Чезаре Борджия още в началото на осъществяването на своя замисъл бил набелязал Ремиро де Орко като евентуална изкупителна жертва.

При случая с Цяо Цяо ролята на изкупителна жертва поел един напълно невинен човек, но в цитирания по-горе епизод от живота на Чезаре Борджия тази незавидна роля била поета от Ремиро де Орко, който в никакъв случай не може да спечели нашето съчувствие, защото с нищо не бил по-добър от своя господар, който го натоварил с мръсната работа, за да не изцапа ръцете си е кръв. При случаи от втората категория по-разумно ще е да се разграничавате от сатрапите и палачите. Така не само ще изглеждате като незасегнат от проблема, но и ще заслужите славата на водач, който е успял да отстрани една от язвите, разяждащи обществото.

> *„Атиняните редовно се грижели за прехраната на неколцина изпаднали в недоимък бедняци, за да могат да ги пожертват при появата на някое застрашаващо града бедствие - чума, суша, глад, вражеско нападение.*
> *Тези изкупителни жертви били извеждани извън градските стени, за да бъдат пребити с камъни.* “
>
> „ЗЛАТНИЯТ КЛОН“, СЪР ДЖЕЙМС ДЖОРДЖ ФРЕЙЗЪР (1854-1914 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Използването на изкупителни жертви е изпитан прийом, стар колкото нашата цивилизация. Подоб-

ни примери могат да бъдат намерени в историите на всички народи от четирите краища на света. Ос- новната идея около тези жертвоприношения е прехвърлянето на вината и на греха на чуждия гръб - за целта се подбира най-удобният човек или животно или дори неодушевен предмет, след което жертвата тържествено се унищожава. Древните евреи са принасяли в жертва кози - от тук е изразът „жертвения козел“ - върху избраното животно жрецът полагал двете си ръце, докато изреждал прегрешенията на синовете на Израел. След това символично прехвърляне на греховете животното било отвеждано в пустинята и изоставяно там. Древните атиняни също като ацтеките предпочитали човешките жертвоприношения, дори се грижели с месеци за специално нарочени лица за бъдещи жертви. Тъй като вярвали, че божествата наказвали хората с чума и глад заради греховете им, хората с радост били готови на всичко, само и само да се отърсят от непоносимото чувство за вина, затова въздъхвали с облекчение, когато греховете им се прехвърляли върху някоя невинна жертва, чиято гибел трябвало да умилостиви суровите божества и да прогони кошмарните сънища на грешниците.

Напълно човешко е да не търсите вината в себе си за допуснати грешки или дори престъпления, а да се озъртате наоколо, за да откриете някоя удобна жертва. Когато чумата стигнала до Тива, Едип търсел трескаво спасение от тази смъртонос- на напаст навсякъде, само не в себе си - царят въобще не допускал, че неговият кръвосмесителен грях е причината за гнева на боговете, които наказали Тива с чумна епидемия. Изгарящата нужда да се прехвърли на някой друг собствената вина е много силен подтик, който умните политици умеят ловко да използват. Жертвоприношенията не случайно са едни от най-древните ритуали - може би дори няма по-стар обичай. Характерното за тези кървави обреди е стремежът за утвърждаване на властта на местния владетел. Припомнете си гибелта на Реми- ро де Орко - Чезаре Борджия. напълно съзнателно се е стараел да подчертае драматичната кончина на своя доскорошен наместник в Романя, за да не търси никой вината в него. Местното население ведна-

клоните на банано-вото дърво.

ПРИКАЗКА ОТ ПАНЧА-ТАНТРА, IV ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА, ПРЕРАЗКАЗА-НА В „ИЗКУСТВОТО НА ВЛАСТТА“, Р. Д. Х. ШУИ, 1979 г.

КАК ТРЯБВА ДА СЕ РАЗПРОСТРА-НЯВАТ ВЕСТИТЕ

Когато Омар, син на ал-Хатаб, приел исляма, той поискал вестта за неговото посвеща- ване по-бързо да достигне до всички негови поданици. Повикал Джамил, син на Муамар ал-Джамахи. Джамил се славел с бързи-ната, с която пре-насял тайни сведе-ния между власт-ниците в района. Ако някой му поверявал някаква своя тайна, Джамил веднага я споделял с всички местни жители. Омар започнал с думите: „Аз приех исляма. Но не го казвай никому... Искам това да си остане между нас. Да не си посмял да гъкнеш дори!“ Джамил излязъл навън и веднага се развикал с цяло гърло: „Да не

би някой да си помисли, че Омар син на ал-Хатаб, приел исляма? Не бива да вярвате, даже и аз да го изрека, дори да ви се закълна в брадата на Пророка!“ Така вестта за голямото събитие светкавично се разпространила навсякъде - точно каквато била волята на Омар.

„НЕЖНАТА РОЗА", КНИГА НА АРАБСКИТЕ МЪДРОСТИ И ХИТРОСТИ, XIII ВЕК

ГЛУПАКЪТ И МЪДРЕЦЪТ

Един мъдрец се разхождал самотен, но внезапно се сепнал, когато някакъв глупак започнал да замеря с камъни. Мъдрецът се обърнал към глупака с думите: „Драги приятелю, теб наистина те бива да хвърляш камъни! Ето ти няколко франка за награда. Всъщност ти заслужаваш много повече, защото здравата се потруди, а всяко усилие трябва да бъде възнаграждавано по достойнство. Но

га доловило това и реагирало точно както се очаквало. За всички нас е дотолкова естествено да се стараем да не търсим вината в себе си и охотно да я прехвърляме на другите, така че с готовност приемаме хипотезата за поемането на греховете от изкупителните жертви.

Кървавите жертви ни напомнят за отблъскващите ритуали от далечното минало, но тази жестока практика е жива и до днес, въпреки че е приела много по-различни форми, много по-завоалирани и по-омекотени. Тъй като властта винаги е зависела от формите, под които се поднася на обществото, силните на деня непременно трябва да изглеждат напълно безгрешни. Именно затова са им необходими изкупителни жертви, също както в дълбоката древност. Кой съвременен политически водач е поемал отговорността за своите грешки? Винаги са били търсени други виновници, други кози за изкупуване на собствените грехове. Когато се провали с гръм и трясък „културната революция“, предложена от Мао Дзе-дун и съратниците му, той дори не се опита да се извини на измъчения китайски народ, а веднага посочи поредната изкупителна жертва - своя първи заместник Чен По Та, един от най-висо- копоставените ръководители на Китайската комунистическа партия.

Франклин Д. Рузвелт винаги се е радвал на репутацията на честен и неподкупен политик. Но през дългата си кариера той неведнъж се е сблъсквал със сложни ситуации, при които някой от неговите сътрудници е допускал сериозна грешка, но неволно, а не поради зла умисъл. Преди двадесет години неговият секретар Луис Хоув бил принуден да се нагърби със злочестата роля на съвременен Ремиро де Орко. Луис бил уличен в манипулиране на представителите на пресата, в некоректно политическо маневриране, в нечисти сделки. Хоув незабавно бил уволнен и никога не посмял да се оплаква, въпреки че признал вината си - Рузвелт не можел да му прости опетняването на грижливо изработения му образ на непогрешим президент.

Изкупителните жертви са много удобни не само с това, че поемат вината върху себе си, но и с ролята си на предупреждение спрямо съперниците.

През 1631 г. бил организиран заговор за отнемането на властта на френския кардинал Дьо Ришельо с кодираното наименование „Празник на наивниците“. Заговорът едва не успял, понеже в него били въвлечени представители на висшата власт, включително и на кралицата-майка. Но Ришельо оцелял благодарение на своите ловки агенти в кралския двор.

Един от главните конспиратори бил Мариляк - пазителят на кралските печати. Кардинал Дьо Ришельо не посмял да го изпрати в затвора, за да не си навлече гнева на кралицата-майка - подобна тактика би имала непредвидими последици, затова си избрал като мишена брата на Мариляк - маршал от френската армия. Този военен всъщност въобще не бил замесен в заговора. Но кардиналът, разтревожен от все повече зачестяващите конспирации, решил да даде такъв урок на враговете си, че да го запомнят добре. Обвинили брата на Мариляк с набързо скалъпени обвинения и го екзекутирали. Така косвено бил наказан истинският подбудител на заговора, който дотогава се мислел за недосегаем, а същевременно били предупредени и всички бъдещи заговорници.

Всъщност често се оказва по-разумно да се избере като изкупителна жертва, колкото е възможно по-невинна личност. Такива хора никога не притежават реална власт и поради това не могат да ви отмъстят. Освен това техните протести ще бъдат много шумни, защото те осъзнават своята невинност, което обаче ще бъде преценено от обществото като още едно доказателство за тяхната вина. Трябва обаче да бъдете извънредно внимателни да не създавате мъченици. От голямо значение е жертвата, избрана да изкупи символично вашите прегрешения, да бъде признавана за виновна, колкото е възможно по-дълго. Ако жертвата е прекалено слаба личност, а наказанието - прекалено сурово, от това несъответствие в крайна сметка може да пострада този, който е избрал и наказал жертвата. По- добре е да се спрете на някоя по-влиятелна особа като изкупителна жертва, при условие че тя притежава власт, но не се радва на симпатиите на обществото.

аз просто нямам още пари в джобовете си... Ах, да, хрумна ми нещо! Виждаш ли оня мъж там, до високото дърво? Е, той, понеже е много богат, ще те дари доста по-щед- ро от мен, бедняка. Стига да събереш повече камъни, ще изкараш солидна печалба!“ Глупакът, подмамен от стръвта, се втурнал да събира камъни и да замеря богаташа под клоните на дървото. Но този път, за негова най-дълбока изненада, не му платили със златни монети. Вместо това от портата изскочили слугите на богаташа, настигнали глупака и му хвърлили такъв як пердах, че му строшили кокалите. Такива досадници могат да бъдат срещнати във всеки кралски двор, които не се уморяват да разсмиват господаря си за наша сметка. За да им затворите устата, трябва да сте доста силен.

Но ако не можете сам да се справите с тях, по-добре ще бъде да ги подма-

мите да се нахвърлят върху някой посилен, който ще им даде суров урок - точно това, което те заслужават.

„БАСНИ“, ЛАФОНТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

ИНДИИСКАТА ПТИЦА

Един търговец преди години се върнал от Индия с необичаен подарък - индийските търговци му били подарили прелестна птица от неизвестна порода. Оттогава той се привързал много към нея и за да не я изгуби, я държал в здраво заключен позлатен кафез. Но птицата се измъчвала зад позлатените решетки и непрекъснато го умолявала да й върне свободата. Накрая търговецът бил принуден да измисли нещо, за да удовлетвори молбата й и се озовал в гъстите индийски гори, където стотици птици като нея живеели на воля. Смутеният мъж започнал да разказ-

Историята изобилства с поучителни примери в още една насока, близка по тематика с проблема около изкупителните жертви. Става дума за провалите на фаворитите. Повечето крале са имали придворни фаворити, които понякога са били предпочитани поради очевидни причини, а понякога никой не е можел да си обясни защо са удостоявани с тази чест. Личности и от двете категории винаги са отрупвани с почести и блага. Но именно кралските фаворити са избирани като най-удобни кандидати за изкупителни жертви при всяка новопоявила се заплаха за репутацията на монарха. Обществото винаги е готово да повярва във вината на тази изкупителна жертва - иначе защо кралят ще жертва своя любим фаворит? Останалите придворни с готовност са сътрудничели на монарха не само за да докажат лоялността си, но и за да се възползват от удобния случай да отмъстят на отритнатия фаворит. Междувременно кралят също печели, защото се отървава от един свой приближен, който знае прекалено много за личния му живот или за съкровените му държавнически амбиции. Такива приближени много често се превръщат в нетърпимо арогантни и иронизиращи особи. Почти същият ефект може да се постигне от съвременните политически лидери, ако пожертват някой от своите най-близки сътрудници. Наистина ще се наложи да изгубите стар приятел или колега, но в дългосрочен план за вас винаги ще е по-важно да прикривате старателно грешките си, отколкото да търпите около вас някоя личност, която, ако един ден се обърне против вас, може да се окаже вашият най-опасен противник. Освен това, ако наистина притежавате достатъчно власт, кандидатите да заемат овакантеното място на ваш приближен или фаворит никога няма да се свършат.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си невинната коза. В деня на изкуплението високопоставен жрец ще доведе козата в храма, ще отпусне ръце върху главата ѝ и ще призове присъстващите да признаят греховете си, за да ги прехвърлят върху злочестото създание, което след това трябва да бъде отведено в пустинята и изоставено там, натоварено с чуждите грехове.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Не е безразсъдно да се признават грешките. Безразсъдно е да позволявате да бъдете уличен в грешки, въпреки че е напълно човешко те да се допускат. Мъдрите се познават по това, че умеят да прикриват грешките си. Репутацията много зависи от това, което успеете да скриете от обществото. Ако не сте безпогрешен, тогава сте длъжен да бъдете много внимателен. “

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

Ч А С Т II
ИЗПОЛЗВАЙТЕ КОТЕШКИ ЛАПИ,
ЗА ДА НЕ СИ ИЗГОРИТЕ РЪЦЕТЕ,
КОГАТО ИЗМЪКВАТЕ КЕСТЕНИТЕ ОТ ЖАРТА

В баснята маймуната сграбчила лапата на своята приятелка котката, за да извади с нея горещите кестени от огъня, за да не си обгори ръцете.

Ако се налага да се извърши нещо неприятно или непопулярно, ще бъде доста рисковано, ако вие лично се заемете с това дело. Ще се нуждае-

ва на птиците в гората за своята любимка, затворена от години в неговия дом. Но още не бил свършил словото си, когато от клоните на близкото дърво паднала на тревата една мъртва птица - почти същата като неговата. Търговецът силно се натъжил, защото си помислил, че тази птица не могла да понесе думите му за пленницата в неговия кафез, сърцето ѝ се пръснало от мъка и тя се строполила безжизнена на земята.

Когато се прибрал у дома, птицата го запитала дали ѝ носи добри вести от далечна Индия. „Не - тихо промълвил той, - вестите не са добри. Една от твоите роднини се строполи мъртва в нозете ми още щом заговорих за твоето пленничество...“ Птицата в кафеза веднага паднала бездиханна на дъното на кафеза. „Ох, какво сторих! Вестта за смъртта на нейната роднина погуби любимата ми пти

те от котешки лапи - от някой, който вместо вас да се нагърби с мръсната работа или с опас- ната задача. Котешките лапи ще измъкнат за вас горещите кестени от жарта, ще пострадат и ще послужат за пример на околните да не се опитват да ви укоряват като истински виновник. Нека някой друг бъде изпълнителят, докато вие само ще обирате овациите.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 59 г. преди Христа десетгодишната Клео- патра - бъдещата царица на Египет - станала свидетелка на детронирането и на прогонването в изгнание на баща си Птоломей XII. Заговорът бил замислен от сестрите на Клеопатра. Най-голямата от тях - Веренисия - била начело на заговора. За да си осигури пълновластен контрол над Египет, тя хвърлила в затвора сестрите си и заповядала да умъртвят съпруга й. Това, изглежда, е бил неизбежен ход за подсигуряването на властта й. Но за един член на царстващата фамилия проливането на царствена кръв било непростимо прегрешение и поданиците й изтръпвали в ужас само при споменаването на нейното име. Отново се заредили заговори, но този път срещу царица Веренисия и след четири години ожесточени междуособици на трона се възцарил Птоломей XII, който не закъснял да предаде на палача Веренисия и другите й сестри, които също участвали в заговора.

През 51 г. преди Христа Птоломей XII умрял и оставил като свои наследници четирите си деца, които доживели до този драматичен ден. Според египетската традиция първородният син Птоломей XIII (тогава едва десетгодишен) бил принуден да се ожени за най-голямата си сестра Клеопатра (18-го- дишна) и те двамата започнали да царуват като цар и царица. От това соломоновско решение обаче никой не останал доволен, защото всички, включително и Клеопатра, жадували за повече власт. Отношенията между Клеопатра и Птоломей XIII с течение на годините се изостряли все повече, като всеки се

ца!" Съкрушеният търговец я извадил навън, на перваза на прозореца. За негова безкрайна изненада птицата като по чудо възкръснала и мигом литнала към клоните на най- близ- кото дърво. „Сега вече мога да ти призная, че вест- та, която ми донесе, никак не беше лоша за мен, въпреки твоята печал. Ти, моят поробител, сам ме научи как да спечеля свободата си." С тези думи тя размахала криле и отлетяла надалеч, най-после свободна като всяка птица в небето.

„ПРИТЧИТЕ НА ДЕРВИША", ИДРИС ШАХ, 1967 г.

ДАВИД И БАТШЕБА

В началото на онази година, в която беше сменен юдейският цар, новият владетел Давид изпрати Йохав с останалите пълководци и цялата израелска войска да нападнат Амон и да обсадят Раба, докато самият цар Давид остана в

опитвал да привлече повече съюзници за своята кауза.

През 48 г. преди Христа Клеопатра дотолкова успяла да изплаши с амбициите си властващата каста, че срещу нея се оформил влиятелен съюз от военни, жреци и придворни, които я принудили да потърси спасение в бягството. Но докато била в изгнание, тя не си губела напразно времето. Искала да управлява сама и да възвърне миналия блясък на Египет. Не се съмнявала, че никой от нейните съвременници не бил могъл да се справи с тази толкова трудна задача. Но не замисляла планове за кърваво отмъщение, защото в паметта й бил жив красноречивият урок, свързан със съдбата на сестра й Веренисия - никой не би желал да се подчинява на царица, която е натопила ръцете си в царска кръв. Дори и Птоломей XIII не посмял да убие сестра си Клеопатра, въпреки че отлично знаел, че тя в изгнание ще се занимава само с едно - ще плете заговори за неговото детрониране.

Малко преди да изтече една година от прогонването на Клеопатра в изгнание, в Египет пристигнал римският диктатор Гай Юлий Цезар с твърдото намерение да завладее завинаги богатия на зърно Египет и да го превърне в поредната римска провинция. Клеопатра веднага съзряла неочаквания си шанс, зашеметяващ като дар от боговете. Върнала се в Египет и пропътувала стотици километри, за да се срещне с Цезар в Александрия. Легендата разказва, че се появила пред смаяния Цезар увита в килим, от който изскочила, за да очарова завоевателя. Веднага се заела да го обайва с всички средства, с които разполагала. Отлично знаела, че Цезар обожавал пищните представления и че се интересувал живо от египетската история, а освен това не бил безразличен към женската красота. Не след дълго Цезар склонил да извърши всичко, което е било по силите му, за да възстанови Клеопатра на трона.

Родините на Клеопатра изпаднали в паника - тя отново успяла да ги надхитри. Птоломей XIII не искал да дочака да бъде екзекутиран от римляните и повел цялата си войска, която все още се подчинявала на заповедите му, срещу лагера на Цезар.

столицата Йерусалим. Една вечер цар Давид се надигна от царското ложе и се поразходи по терасата на покрива на своя дворец. Оттам той видя една жена да се къпе в малкия басейн долу, в градината, и остана поразен от-дивната й хубост. Веднага изпрати слугите си да раз-берат коя е тази неземна красавица и получи следния отговор: „Това е Батшеба, дъщерята на Елиам и съпруга на Урий от Хитит...“ Давид написа писмо на Йохав и нареди писмото да бъде отнесено от самия Урий. В писмото царят израелев бе написал: „Да се из-прати Урий да се сражава с неприя-теля и да не му се пречи да умре дос-тойно, като герой на бойното поле..." Йохав изпрати Урий там, където се водеха най-ожесточените битки, където войската на юдеите настина се нуждаеше от смел и непреклонен вое-началник. Но мъ-жете от обсадена

та Раба не се предаваха лесно. Много кръв се проля по стените на крепостта и много бяха избити от двете страни. А когато една нощ посред мрака изпълзяха навън, те пленяха Йохав и телохранителите му. Всички намериха смъртта си там в онази непрогледна нощ заедно с храбрия Урий.... А когато съпругата на Урий узна, че мъжът й е паднал на бойното поле, тя скърбеше неутешимо по него. Но щом отмина траурният период, цар Давид изпрати за нея и я прибра в своя палат. Тя му стана жена и скоро му роди син.

СТАРИЯТ ЗАВЕТ, САМУИЛ, 11-12

Римските легиони, на които в онази епоха нито една нужда армия не можела да съперничи, набързо разгромили войската на Птоломей XIII и Цезар наредил да го заключат в подземието на двореца заедно с останалите членове на царското семейство. Но най- малката сестра Арсиноя избягала от двореца и се втурнала към лагера на египетските войски, за да се провъзгласи за новата царица на Египет. Клеопатра отново не изпуснала шанса да се възползва от промяната в обстановката и помолила Цезар да освободи Птоломей XIII, но срещу обещанието, че той ще сключи примирие ,с Клеопатра. Разбира се, тя самата нито за миг не повярвала, че брат й ще спази обещанието - отлично знаела, че първата му работа ще бъде да се опълчи срещу сестра им Арсиноя. Всъщност именно това искала да постигне Клеопатра, след което вече нищо нямало да попречи на легионерите на Цезар в кърваво сражение да изтребят всички членове на царската фамилия.

Междувременно Цезар получил солидно подкрепление от Рим и се заел с преследването на бунтовниците. Птоломей XIII побягнал нагоре по течението на Нил и по-късно се удавил във водите му. Цезар заловил Арсиноя и я изпратил в Рим, окована като опасен престъпник. После изтребил значителен брой от враждебно настроените спрямо Клеопатра египетски военачалници, а жреците натикал зад решетките. За да подсили позициите си като царица, Клеопатра се омъжила за единствения свой родственик Птоломей XIV, тогава единадесетго- дишно момче, който за нейно щастие притежавал най-мекушавия характер от цялата царствена фамилия. Четири години по-късно момчето умряло мистериозно, вероятно от отрова.

През 41 г. преди Христа Клеопатра приложила към новия римски водач Марк Антоний същата тактика, която навремето била използвала при опита си да спечели Цезар на своя страна. След като успяла да го съблазни, тя го посъветвала да отстрани сестра й Арсиноя, все още затворена в Рим, под претекста, че заговорничела срещу него. Марк Антоний й повярвал и така на бърза ръка Арсиноя била екзекутирана, с което била отстранена последната съперница на Клеопатра.

ТЪЛКУВАНЕ

Според легендите Клеопатра била ненадминатa съблазнителка, но всъщност истинската причина за успехите й се е криела в умението да подчинява всички около себе си на волята си, като мнозина от тях дори не се досещали, че са подлагани на изкусна манипулация. Цезар и Марк Антоний не само че й помогнали да се отърве от най-опасните си род нини - Птоломей XIII и Арсиноя, - но междувременно изтребили всички нейни врагове както в двореца, така и сред египетските военачалници. Тези двама именити мъже се превърнали за нея в котешки лапи. Те смело се втурвали в огъня заради нея, нагърбвали се с цялата мръсна работа, като в същото време никой не можел да упрекне Клеопатра, че е ви- новна за гибелта на най-близките си роднини. Накрая Цезар и Марк Антоний дори склонили да я оставят да управлява Египет като напълно самостоятелна царица, т. е. по време на тяхното владичество Египет не бил обявен за римска колония. И всичко това вършели, без да се осъзнават, че тя ги манипулира, за да я подпомогнат да осъществи династичните си стремежи. Това е удивителен пример за манипулация от най-фин вид, при това с извънредно важни резултати за политическата обстановка в Източното Средиземноморие.

Една царица никога не трябва да си цапа ръцете с мръсни дела, така както царствената особа не бива да се появява пред обществото с окървавено лице. Но властта не може да оцелее, без да бъдат изтребвани многобройните врагове - така че винаги ще има мръсни задачи за вършене, които трябва да бъдат поемани от някой, който е много близо до трона. Подобно на Клеопатра, всеки владетел ще се нуждае от котешки лапи.

За подобни деликатни поръчки не е разумно да наемате някой извън кръга на лицата, с които сте постоянно заобиколени, защото не можете да предскажете как ще реагира в бъдеще някоя напълно непозната личност. Лесно могат да бъдат открити наивници, които с ентусиазъм ще се втурнат да изпълняват вашите поръчки - само трябва да разполагат с хора, за които ще бъде чест да се поставят на ваше разположение, особено ако им подхвърлите някой кокал в замяна на драгоценната услуга. След като изпълнят задачата и ви предпазят от публично опозоряване, те ще разчистят терена за вашия възход към трона.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Към 1928 г. в Китай избухнала гражданска война между националистите и комунистите, спорещи за властта над многомилионната страна. През 1927 г. Чан Кай-ши, водачът на националистите, се заклел да изтреби всички комунисти до крак и през следващите няколко години той

неведнъж се доближавал доста близо до пълното осъществяване на заветната си цел. След поредното поражение, което комунистите претърпели през 1934-1935 г., те били принудени да отстъпят в глухите западни провинции и там да организират прочутия марш към Северозападен Китай, през страхотно труден планински терен, с обща дължина 9600 км

- възхваляван по-късно от летописците на комунистите като Великия поход. Това стратегическо прегрупиране е струвало на комунистите начело с Мао Дзе-дун десетки хиляди жертви - точният им брой е невъзможно да бъде установен. В края на 1936 г. Чан Кай-ши планирал последната си офанзива, която този път наистина е трябвало да постигне крайната цел

- тоталното ликвидиране на комунистическата зараза. Попречили му обаче масовите безредици в редиците на неговите войски - цели полкове започнали да преминават на страната на маоистите. Самият главнокомандващ Чан Кай-ши бил пленен и предаден на комунистите, от които не можел да очаква милост.

Междувременно обаче японците нахлули в Северен Китай и за ог- ромна изненада на Чан Кай-ши комунистическият водач Мао Дзе-дун му предложил да се споразумеят, вместо да заповяда да го изправят до стената за разстрел. Комунистите, заявил Мао, ще го пуснат на свобода, ако той се съгласи да воюва заедно с тях срещу общия враг - японските нашественици. Чан, който вече се бил простила живота си, не можел да повярва, че щастието отново му се усмихнало. Не можел да повярва също на внезапната коренна промяна в тактиката на комунистите - те изведнъж започнали да се държат с него любезно, с подчертано уважение, дори угоднически. Разбира се, Чан Кай-ши - един от малкото китайски военачалници, който успял да получи солидно военно образование и освен това бил много способен стратег - не се съмнявал, че ще успее да отблъсне японците - ако не се налага да отделя значителни военни ресурси за преследването на комунистическите партизански отреди. А след това можел спокойно да довърши разчистването на сметките си с комунистите. Нямало какво да губи, затова се съгласил с условията, предложени му от щаба на Мао Дзе-дун.

Комунистите продължили да се сражават с японските окупатори по предпочитания от тях метод - разчитали главно на партизанска война, на изолирани дръзки нападения в тила на врага и моментално изтегляне далеч назад в труднодостъпните планини. За разлика от тях националистите начело с генералисимус Чан Кай-ши воювали по всички правила на военното изкуство. Двете армии, след почти десетгодишна кървава война, накрая успели да изтласкат японците от Китай. Но най-горчивото разочарование в бурния живот на Чан Кай-ши тепърва предстояло - едва сега този интелигентен кадрови военен от знатен произход започнал да се досеща каква хитрост замислил срещу него Мао Дзе-дун - беден и необразован, но дяволски хитър селяк. Армията на Чан Кай-ши била принудена да понесе основния дял от натиска на японската артилерия и ави

ация, поради което претърпяла сериозни загуби в жива сила и техника. Сега на чанкайшистите били необходими няколко години, за да възстановят силите си. Но комунистите не само че избягвали японските контраатаки, но и се възползвали от проточилата се война, за да укрепят редиците си, да понатрупат военен опит и да разпространят влиянието във всички китайски провинции. Веднага след края на войната срещу японс ката армия започнала следващата гражданска война, само че този път ролите били разменени - комунистическите дивизии обкръжили отслабналите части на националистите и започнали да ги громят една по една. В крайна сметка за Мао Дзе-дун японците изиграли ролята на котешки лапи, защото подготвили терена за победата на комунистите над чанкайшистите.

ТЪЛКУВАНЕ

Повечето политически водачи веднага биха наредили да бъде отстранен най-злият им враг, ако попадне в техен плен. Но ако Мао Дзе-дун беше ликвидирал Чан Кай-ши, нямаше да може по-късно да се възползва от чанкайшистката армия, за да се справи с японските окупатори. Комунистическите партизански отреди не са притежавали достатъчно боеви опит, военно майсторство, нито пък бойна техника, за да се справят с японците, и са били изправени пред опасността от много дълга и тежка борба с превъзхождащия ги враг. Мао се е оказал доста хитър и не е пропуснал шанса да убие с един удар два заека. Всъщност той е използвал дивизиите, подчинени на Чан Кай-ши, като котешки лапи, за да измъкне горещите кестени от огнището. Мао Дзе-дун ясно е осъзнавал, че за чанкайшистите чуждестранният завоевател ще изглежда много по-голяма опасност отколкото китайските комунисти. Но той нито за миг не забравял и за втората си, не по-малко важна цел - да си осигури пълно господство върху всички китайски провинции. А това не би било възможно, ако не отстрани главния си съперник - националистите, предвождани от опитен и много способен военачалник, какъвто именно бил Чан Кай-ши. Кой е в състояние да му помогне в тази неравна борба? Разбира се, другата най-мощна военна сила по онова време в Китай - японската армия. Защо той да губи хиляди от своите привърженици и да изразходва докрай доста оскъдното си военно снаряжение, муниции и бойна техника, когато мощната японска артилерия и авиация (по онова време една от най-добрите в света) ще помете предните части на чанкайшистите и на фона на борбата между тези два могъщи съперника като победител ще изпъкне третата сила - комунистическите партизански отреди.

Котешките лапи могат да бъдат използвани за постигането на цели от следните две категории: за да се запази външното благоприличие (както е постъпила Клеопатра), или за да се пестят време и усилия. За осъществяването на втората цел е необходимо да се планират предвари

телно колкото е възможно повече ходове, включващи дори временни отстъпления (точно това е направил Мао Дзе-дун, като е освободил пленения Чан Кай-ши), за да може да се подсигури бъдещият решителен успех. Ако силите ви временно са на изчерпване и ви трябва време за тях- ното възстановяване, още повече ще се нуждаете от съюзници, които да ви заместват в най-трудните моменти, докато вие набирате свежи резерви и лекувате раните си. Винаги трябва да търсите по-агресивни личности, които поради прекомерните си амбиции да са готови да изваждат вместо вас кестените от огъня - такива индивиди са по-склонни от останалите да се намесват в борбата и не се страхуват от опасността да бъдат пожертвани за нечия кауза. От вас се изисква само да измислите тази кауза, да я обвържете с интересите си и да посочите целта на вашите нетърпеливи помощници, ревностни за слава, почести и други блага.

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Курияма Дайдзен бил всепризнат експерт по Ча-но-ю (буквално Гореща вода за чая - термин от японските чайни церемонии), тъй като е стажувал дълги години при прочутия майстор на чайните церемонии - Шен-но Рикю. Някъде към 1620 г. Дайдзец узнал от свой приятел, че Хо- шино Соемон задлъжнял с внушителна сума (300 рюйо), защото бил загрижен да помогне на свой близък роднина, изпаднал в пълна несъстоятелност поради трагично стечение на обстоятелствата. Соемон се опитал да стори всичко, което е по силите му, за да спаси своя близък от неприятностите, но накрая се стигнало до единственото възможно решение - бил принуден да започне да изплаща дълговете на своя роднина от личните си спестявания. Дайдзен отдавна познавал Саемон и знаел, че той не умеел да борави с пари и че лесно ще се уплете в някакви неуредици, докато се старае да изплати заема, отпуснат от баснословно богатия търговец Кавашия Санемон. Но в същото време Дайдзен много добре знаел, че гордият Саемон няма да приеме пари от приятеля си, ако той се опита да му помогне.

Един ден Дайдзен посетил приятеля си Саемон и след като се поразходили в градината, за да се полюбуват на прекрасните божури на Саемон, двамата мъже се върнали в гостната. Там Дайдзен видял картина от прославения живописец Кано Тенюи. „Ах - възкликнал Дайдзен, - каква великолепна творба... Не си спомням кога за последен път съм виждал толкова прелестна и изящна рисунка.“ След последвалите възторжени похвали на Дайдзен приятелят му Саемон разбрал, че ще трябва да се примири със загубата на любимата си картина: „Е, добре тогава, щом толкова ти харесва, надявам се, че няма да ми откажеш да ти я предложа като спомен от нашето приятелство?“

Отначало Дайдзен категорично отказвал да приеме толкова скъп

дар, но Саемон упорито настоявал приятелят му да вземе картината и накрая Дайдзен отстъпил. На следващия ден Саемон на свой ред получил един пакет от слугата на Дайдзен - вътре била опакована грижливо много красива ваза. В съпровождащата бележка Дайдзен уточнявал, че моли приятеля си да приеме този подарък като знак на благодарност за картината, която му подарил така щедро предишния ден. Вазата била сътворена от изкусните пръсти на самия Шен-но Рикю и лично надписана от император Хайдеоши. Ако обаче, продължавал в бележката си Дайдзен, самият Саемон не пожелае да задържи вазата за себе си, то той би могъл да я подари на следващия според стриктната йерархия майстор на чайната церемония - според слуховете в императорския двор с тази висока чест щял да бъде удостоен търговеца Кавашия Санемон, който досега неведнъж бил изразявал възхищението си от драгоценната ваза. „До мен достигнаха слухове - продължавал в бележката си Дайдзен, - че той притежавал къс от изисканата хартия (на дворцовия жаргон така наричали банкнотата от триста рюйо), която на теб може би ще ти се стори като равностойна отплата. Така че не виждам някакви пречки да се осъществи тази достойна размяна.“

Щом се досетил какво бил замислил неговият изискан приятел, Саемон веднага отнесъл вазата при богатия търговец. „Как успя да се сдобиеш с този шедьовър! - възкликнал удивеният Санемон, когато Саемон му показал вазата. - Много бях слушал за нея, но едва сега я зърват очите ми! Това е такова съкровище... Истинско светотатство е да бъде разнасяна по улиците!“ Веднага предложил на Саемон размяна на пергамента за дълга от триста рюйо срещу скъпата ваза, като освен това предложил на смаяния Саемон да му плати още триста рюйо отгоре. Но безкористният, благороден Саемон не взел нито едно рюйо повече, отколкото наброявал дългът му към Кавашия Санемон, след което веднага забързал към дома на Дайдзен, за да му благодари горещо за навременната и безценна подкрепа.

ТЪЛКУВАНЕ

Курияма Дайдзен отлично разбирал, че не е лесно да се вършат благодеяния. Ако се подхожда прекалено прямо и грубо, получателят на помощта ще остане унизен от благодеянието, при това колкото то е по- щедро, толкова повече той ще се измъчва. Подобен жест дава на дарителя известна власт над получателя, но това рядко има доброжелателни последици, защото няма човек, който да не желае да бъде напълно независим от всички останали. Едно дарение, извършено деликатно, по някакъв косвен начин, е хиляди пъти по-въздействащо. Дайдзен много добре е знаел, че ако направо предложи пари на Саемон, ще засегне достойнството на приятеля си. Но като му предложил да заплати картината, той е помогнал на Саемон да се почувства щастлив. Така се стигнало до

щастливия край, когато и трите замесени страни били доволни от развръзката на доста заплетената и доста тревожна ситуация.

Всъщност Дайдзен сам е поел ролята на котешките лапи, натоварени със задачата да извадят горещите кестени от огъня. Наистина този жест му е струвал скъпо, но в крайна сметка той не само че се сдобил с ценно произведение на изкуството, но и доказал за сетен път необичайната си дарба да се справя изискано с най-деликатните предизвикателства - много важно условие за успеха на един придворен към японския императорски двор. Добре обученият придворен е длъжен винаги да умее да пипа с кадифени ръкавици, за да смекчава ударите на съдбата. Като оказва помощ на своите приближени, в крайна сметка той всъщност подпомага себе си. Примерът с Дайдзен и Соемон е достатъчно красноречив и поучителен - никога не трябва да изтъквате доброто, което сте извършили за някой от вашите приятели. Вместо това трябва да измислите как да постъпите по-завоалирано, за да помогнете на приятеля си да се спаси от стреса, без да се самоизтъквате или да го принуждавате да се чувства задължен към вас.

„Никой не трябва да бъде прекалено праволинеен. Вижте гората - правите дървета най-рано ги отсичат, докато огънатите остават по местата еи. “

КАУТИЛЯ, ДРЕВЕН ИНДИЙСКИ МИСЛИТЕЛ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Ако мечтаете да се наложите като водеща фигура в политиката или в бизнеса, вие може би си въобразявате, че колкото по-усърден и енергичен изглеждате, колкото по-кипяща дейност разгръщате, толкова по- властен и по-могъщ ще изглеждате в очите на другите. Всъщност ефектът по-често ще бъде напълно противоположен на вашите очаквания - всичко това само ще доказва на обществото, че съвсем не сте толкова силен, за какъвто се опитвате да се представите. Тогава защо да се преуморявате от престараване? Може би просто не притежавате достатъчно компетентност - тогава винаги ще ви се налага да полагате извънредно много усилия, за да поддържате репутацията си на по-способен от останалите конкуренти. Истински силните личности рядко се втурват припряно и задъхано, преко сили, с пот на челото, да преследват целите си. По-често отделят време за размишления върху отминалите събития или бъдещите си планове, докато останалите усърдно се трудят настървено, измъчвани от неспособността си да настигнат водачите в трескавото преследване на властта. Родените за водачи винаги съумяват да си

опазят ръцете чисти, защото намират кой да свърши черната работа вместо тях, докато в това време те си спестяват усилията и опазват репутацията си неопетнена, защото са намерили кой да извади вместо тях кестените от огъня. За призваните лидери неизменно се повтаря, че са ненадминати благодетели, искрено загрижени за добруването на всички свои поданици или подчинени. ,

Разбира се, в разгара на битките за властта често ще ви се налага да изразходвате много енергия или да се залавяте с не съвсем добродетелни, но ефективни инициативи. Но никога не бива да допускате да ви обвиняват, че действате неморално, незаконно или неетично. За тази цел е най-разумно да намерите подходящи помощници или съюзници, които да вадят вместо вас горещите кестени от огъня. Необходимо е също непрекъснато да усъвършенствате уменията си да намирате, уговаряте и използвате такива съюзници, като накрая не бива да забравяте да се отървете своевременно от тях, след като повече няма да са ви нужни.

В навечерието на една решителна битка прославеният китайски стратег Чу Хо Лян бил несправедливо обвинен, че предавал секретни сведения на противника. Като доказателство за неговата невинност главнокомандващият наредил на Чу Хо Лян и поверените му войници за три дни да изработят сто хиляди стрели за стрелците. Ако заповедта не бъдела изпълнена, Чу Хо Лян го заплашвала смъртна присъда. Но вместо да се заеме с тази неизпълнима задача, Чу Хо Лян се разпоредил да доведат до брега пред неговата палатка десетина лодки, от чиито бордове да стърчат снопове от стрели. Късно следобед, когато мъглата се спуснала над смълчаните речни брегове, той потеглил с авангарда си на тези лодки към отсрещния бряг, където била разположена противниковата войска. Врагът се опасявал да не би хитрият Чу Хо Лян да е заложил някакъв коварен капан и не се осмелил да атакува със своите ладии едва забележимите в мъглата лодки от флотата на Чу Хо Лян, само се ограничил с превантивната мярка да обсипе настъпващия неприятел с дъжд от стрели от укрепения бряг. Но щом лодките на Чу Хо Лян доближили брега, вражеските войници започнали трескаво да изпразват колчаните със стрелите. След няколко часа напрегнато дебнене в призрачната крайречна мъгла войниците на мъдрия Чу Хо Лян събрали необходимите сто хиляди стрели.

Чу Хо Лян бил прочут със своенравието си - никога не изпълнявал педантично заповедите на вишестоящите. Винаги се опитвал да измисли някаква хитрост, която да облекчи изпълнението на по-трудните задачи. Ключовият момент при планирането на толкова сложни стратегии е способността да се мисли за всички възможни варианти, да се предвидят реакциите на хората, които ще трябва да подмамите, за да изпълняват вместо вас трудните или опасните задачи.

Съществен елемент при изработването на стратегия от гореописаната категория е да се обвие в мъгла целта, за да не бъде разгадана от противника - например като насочите към неговия бряг множество лод

ки, забулени от речната мъгла. След като неприятелят не може да се досети какво всъщност възнамерявате да предприемете, той ще реагира така, както е реагирал винаги при подобни ситуации. Ако замаскирате намеренията си, много по-лесно ще подтикнете съперниците си да предприемат точно тези ходове, които най-много ви устройват. Но тук има една много важна подробност - желателно е да не се нагърбвате лично вие с тази деликатна задача. Това естествено ще усложни задачата ви и ще изисква по-грижливо планиране с няколко хода напред. Илюстративно казано, от вас ще се изисква да предвиждате движението на билярдната топка след няколко удара в стените на билярдната маса.

В началото на XX век се подвизавал прочутият американски измамник Джоузеф Уейл. Той отлично знаел, че няма никакво значение колко умело ще подходи към поредната си жертва, ако избраният за тази цел наивник въобще не го познава - всеки нормален човек се държи леко подозрително към всички непознати. Затова Уейл винаги се стараел да намери друг наивник, който да извади вместо него горещите кестени от огъня - някой, който да изглежда напълно невинен и искрен и да не вдъхва съмнения. Уейл примамвал хората да му посредничат, като им обещавал внушителна печалба. След като успявал да убеди наивника, че всичко е съвсем почтено и достоверно, измамникът ловко подтиквал жертвата си да се нагърби привидно доброволно с ролята на котешки лапи, за да извади кестените от жарта. По-късно обработеният посредник се заемал да убеждава жертвата да се присъедини към него - така жертвата неусетно сама се напъхвала в капана, защото имала доверие в напълно почтения посредник. Подобни схеми в повечето случаи се оказвали безпогрешни, защото осигурявали надежден параван за мошеника и му помагали да запази името си неопетнено.

Най-лесният и най-ефективен начин да се използват котешки лапи за измъкването на кестените е да се подшушне на някого уж поверително сведение - наивникът няма да закъснее да превърне този слух в обществено достояние. Цялата тънкост е да набележите мишената си, да измислите достатъчно убедителен слух и да откриете подходящ, вдъхващ доверие разпространител. Фалшива или достоверна, информацията е могъщо оръжие, особено ако се разпространява от лице, което не вдъхва съмнения. За вас накрая ще остане да изиграете ролята на напълно невинен и почтен човек, като отричате категорично, че слухът е бил пуснат от вас в обращение сред обществото.

Известният американски психотерапевт д-р Милтън Х. Ериксон често попадал на семейни двойки сред своите пациенти, при които съпругата искала да се подложи на неговата терапия, докато съпругът категорично отказвал да посещава кабинета на психотерапевта. Вместо да си губи времето да убеждава мъжете, д-р Ериксон определял час за прием само на съпругата, която не се колебаела да му разкаже всичко за странностите в поведението на своя съпруг. От своя страна докторът веднага

се заемал да тълкува по-тревожните отклонения в психиката на съпруга - жената ги препредавала на своя мъж и така в крайна сметка се постигал някакъв терапевтичен ефект. Или поне се осигурявало присъствието на мъжа на терапевтичните сеанси, след като съпругът се дразнел дотолкова от небивалиците, които жена му споделяла с него в семейното легло, че не издържал повече и от следващата сутрин започвал да я придру- жава при всеки следващ сеанс.

Освен гореизброените примери могат да се посочат още много случаи, при които е възможно да се спечелят значителни изгоди, ако някой съзнателно се нагърби с ролята на този, който ще трябва да извади горещите кестени от огъня. С такива деликатни ситуации трябва да може да се справя всеки, който претендира за ролята на безупречен придворен. Една от най-прочутите личности в това отношение е бил сър Уолтър Рейли, който не се поколебал да просне в калта скъпата си мантия, за да не си изцапа обувките кралицата Елизабет I при слизането й от кралската карета. Когато се нагърбвате с ролята на защитен екран, чието основ- но предназначение е да предпазва господаря или вишестоящия от беди, опасности или неприятности, вие ще си спечелите уважението и признателността на вашия господар, така че рано или късно ще бъдете възнаграден. Не забравяйте следното важно правило: ако можете да помогнете на някоя знатна особа, обаче без да вдигате излишен шум, без да се са- моизтъквате или хвалите, ще бъдете компенсиран много по-богато.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си котешките лапи - с дълги, заострени нокти, готови да сграбчат плячката, с меки възглавнички, за да може котката да пристъпва тихо и неуловимо. Приближете се до котката и я помолете да ви направи услуга - с лапите си да измъкне от огнището за вас горещите кестени или да одраска лицето на този, който ви заплашва, или да си поиграе с мишката, преди да я схруска. Понякога това може да причини страдания на котката , но в повечето случаи нищо лошо няма да й се случи.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Вършете сам само това, което ви доставя удоволствие, а неприятните задачи оставяйте на другите. Първото ще ви доставя радост, а второто ще ви предпазва от неприятности. Сериозните услуги изискват да се отбла

годарявате с достойни награди или наказания - ако услугата не е била според вашите очаквания. Нека да остане за вас да вършите само добри дела, а злото - да вършат другите.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Методите с котешките лапи и с изкупителните жертви трябва да се прилагат много внимателно и предпазливо. Тези прийоми могат да ви осигурят предпазен щит, който ще прикрива от зоркия поглед на обществото вашето участие в непочтени афери. Ако обаче се стигне до разкъсване на този предпазен щит, ще ви изобличат като манипулатор, интригант или заговорник. Срещу вас ще се надигне страхотен вой, навсякъде ще виждат признаци за намеса на вашата ръка, ще бъдете обвинен в зли- ни, с които всъщност никога не сте имали нещо общо. След като веднъж обявят, че вие и само вие сте в дъното на всички злини в обществото, обвиненията срещу вас ще се посипят като лавина.

През 1572 г. френската кралица Катерина де Медичи организирала тайно съзаклятие за ликвидирането на Гаспар де Колини - френски адмирал, един от най-изтъкнатите водачи в онази епоха на хугенотите (френските протестанти). Колини успял да се сближи с нейния син - краля Шарл IX. Това нежелано от католиците сближаване между младия крал и стария адмирал не давало покой на кралицата-майка. Затова тя поискала подкрепа от могъщия клан Дьо Гиз, който от десетилетия оглавявал френските католици. Катерина де Медичи поискала от херцог Анри дьо Гиз да я отърве от адмирал Колини.

Всъщност истинският план на Катерина де Медичи бил доста по- сложен - тя копнеела за деня, когато ще може да се отърси от влиянието не само от Колини и неговите хугеноти, но и от херцог Дьо Гиз и неговите не по-малко опасни католици. И двете враждуващи партии застрашавали могъществото на короната. Казано още по-кратко, кралицата искала с един удар да се отърве от двамата си най-опасни противници. За постигането на тази цел нямало по-мощно средство от това те да бъдат противопоставени един на друг и насъскани да се избият взаимно. Обаче и двата плана се провалили. Наемният убиец не успял да убие Колини, а само го ранил. Колини много добре знаел кой може да е замислил това покушение и не скрил огорчението и опасението си пред краля. Неуспешният атентат и последвалите ужасяващи разкрития за кървави дворцови заговори довели до най-ужасната гражданска война във Франция от периода на късното Средновековие - така се стигнало до кошмар- ната Вартоломеева нощ, когато били убити хиляди хугеноти.

Ако ви се налага да използвате котешки лапи или изкупителни жертви в по-сериозни кампании, на всяка цена трябва да подходите към тези деликатни маньоври много предпазливо, понеже в един миг всичко може да се провали и да се обърне против вас. В много случаи е по-ра- зумно да използвате като подставени лица някакви наивници, които не подозират за какви цели ще ги употребите, за да не страда вашата репу тация за грешките, пропуските или глупостите на преките изпълнители.

И накрая трябва да се спомене, че понякога е по-целесъобразно да не прикривате участието си в някакъв замисъл - дори може да си позволите открито да поемете вината (но само при условие, че позицията ви във властта е надеждно подсигурена срещу подобни сътресения). При такива ситуации можете да се появите пред обществото с наскърбена физиономия и да помолите да ви простят тези, които всъщност никога не са били и няма да бъдат по-силни от вас. Точно така са постъпвали десетки крале, като са заявявали, че са се жертвали за благото на цялата нация. В други случаи може да се нагърбите с ролята на палач, за да хвърлите в ужас вашите врагове. Тогава въобще няма да ви е нужно да се оглеждате за някой глупак, готов вместо вас да вади парещите кестени от огъня - ще си гй извадите сам, лично, а всички наоколо ще се раз- треперят, щом зърнат могъщата ви десница. Но и тази карта трябва да се разиграва разумно и пестеливо. Ако играете този спектакъл прекалено често, страхът, който сте успели първоначално да вдъхнете сред вашите подчинени, постепенно ще отстъпи пред тяхната омраза и гняв. И преди да се усетите, ще се озовете пред могъща и сплотена опозиция, която рано или късно ще ви събори от трона. Затова при всяка удобна възможност не се колебайте да използвате котешките лапи - този прийом е много по-безопасен.

З А К О Н

27

ИЗПОЛЗВАИТЕ СКЛОННОСТТА НА ХОРАТА ДА СИ СЪЗДАВАТ КУМИРИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всички ние сме склонни - с удивителна наивност - сами да си създаваме кумири и да им се кланяме като на божества. Ако се появи удобен случай, можете да се опитате да решите своите проблеми, при това с един замах, като предложите съвсем нова система от ценности и култови кумири. Говорете кратко и неясно, като не забравяте да наблягате на щедрите обещания за бъдещето - с помощта на ентусиазма ще успеете да замъглите рационалното мислене на повечето от вашите съвременници. Предложете на хората нови ритуали, поискайте от тях да се жертват, за да може вие да се възползвате от тези жертвоприношения. Ако срещу вас не се противопоставя могъща религиозна вяра, вашата система от нови схващания ще ви даде неподозирано могъщество и власт над умовете и сърцата на хората.

ТЕХНИКАТА НА ШАРЛАТАНСТВОТО. ПЕТ ПРОСТИ СТЪПКИ ЗА ИЗДИГАНЕТО НА ВАШАТА ЛИЧНОСТ В КУЛТОВА ФИГУРА

Ако наистина се стремите към власт, несъмнено ще се заемете да търсите методи, които да ви гарантират най-много полза при най-малко

усилия от ваша страна. А след като сте поели по този път, рано или късно ще стигнете до откритието, че един от най-полезните методи е създаването на култови фигури или кумири. Така не само че ще се открият пред вас грандиозни възможности за крупни измами, не само че ревностните ви последователи ще се нагърбват вместо вас с преодоляването на всички препятствия пред вашия възход, но те ще ви охраняват от атаките на всички противници и доб- роволно ще се заемат да привличат все нови и нови поддръжници за вашата кауза. Ако успеете да се наложите като кумир на обществото, ще се издигнете на съвсем ново, много по-високо стъпало към върховната власт - повече няма да ви се налага да прахосвате силите, времето и енергията си в политически борби или задкулисни интриги, за да постигнете целите си. Ще бъдете обожаван и никога няма да допускате грешки, защото кумирите именно затова са кумири, защото един кумир никога не може да сгреши. Той е непогрешим.

Отначало ще ви се струва, че това е гигантска, непосилна задача, но всъщност всичко е много по-просто. Всички ние изпитваме отчаяна потребност да вярваме в нещо - нещо или някой, за когото си въобразяваме, че олицетворява доброто в този иначе доста зле устроен свят. Именно този естествен за човешката природа вкоренен у нас стремеж ни превръща в лековерни наивници, в лесна плячка на измамници и шарлатани - ние просто не можем да понасяме за по-дълго мъчителните периоди на колебания и безверие. Измъчваме се до смърт, когато остане само една ужасяваща пустота на мястото, което доскоро е било заето от досегашния ни кумир или вяра. В какво или в кого точно сме вярвали - това не е най-същественото при този анализ на нашето групово поведение. И затова, когато пред нас се появи нова политическа кауза или претенциозно идейно учение (отричащо всичко създадено досега от човешката мисъл), или нов целебен еликсир, или някакво средство за бързо и лесно забогатяване, или последният писък на модата, или най-новото и най-революционното научно откритие, или пък нови тенденции в изкуството, ние се нахвърляме като риби към стръвта, окачена на куката на рибаря. Ако

Силата на шарлатаните винаги се е крепяла на факта, че наивниците в света се множат с удивителна бързина и че след всеки шарлатанин много скоро се струпва огромна тълпа от негови ентусиазирани следовници. Именно на тези две обстоятелства се дължи триумфът на всеки шарлатанин. Като си помисли човек, че всичко това се случва в епоха, когато науките са в небивал възход! И така продължава от Ренесанса до ден днешен... Как е възможно при такова колосално натрупване на знания, при такъв разцвет на книгопечатането и на всички изкуства все още да съществват полуграмотни същества - безчислени маси от безпросветното простолюдие, готови да прегърнат с възторг всяка измам- на новост, лесна плячка на безсъвестни демагози и нагли лъжци. Тези

лековерни тълпи все повече се превръщат в преобладаващо мнозинство във всички нации и континенти, затова правителствата и партиите са принудени все повече да се съобразяват с техните вкусове, предпочитания и мнения. Колкото и да изглежда парадоксално, но фактите упорито ни убеждават, че империите, завладени от шарлатаните, се разрастват с всеки изминат ден успоредно с все по-широкото разпространение на знанията. Огромни човешки маси винаги са били предразположени да вярват в какви ли не чудеса, мистерии и загадъчни предсказания. Това необяснимо упование в свръхестественото винаги се е засилвало през по-смутните исторически периоди, когато са рухвали устоите на обществения ред и животът е изглеждал несигурен, когато не е оставало нищо освен

не вярвате на това неласкаво заключение, обърнете се към историята: може да се напълни цяла библиотека с описанията на масовата полуда по пореднатa новост в обществения живот, нравите, културата и дори в науката. След няколко века или десетилетия или дори години и месеци хората започват да се присмиват на доскорошните увлечения и пристрастия, но в началото те съвсем не са предизвиквали смях, а са изглеждали като нещо чудесно, привлекателно, дори божествено.

Забързани час по-скоро да повярваме в нещо чудодейно, сами създаваме собствените си кумири, нашите светци и идоли, при това буквално от нищото. Не позволявайте да се прахосва напразно тази склонност на хората да обявяват за божества любимите си личности - побързайте сами да се обявите за кумир. Накарайте хората да изградят култ около вашата особа.

Прочутите европейски шарлатани от XVI и XVII век са усъвършенствали много добре техниката за издигане на определени личности в култови кумири и дори са я превърнали в истинско изкуство. Тези политически възжеиграчи, както и ние днес, са били принудени да живеят в смутна епоха - църквата е била в упадък, докато научното мислене е било във възход. Хората са били отчаяни в търсе- нията си на нова вяра. Тогава на сцената са се появили тези ловки измамници, като са започнали съвсем скромно - с предлагане на чудодейни лекове, мехлеми и еликсири, на алхимични препарати и рецепти. Кръстосвали са всички по-големи градове на всички западноевропейски кралства, като отначало са концентрирали усилията си върху убеждаването на по-малки групи от хора. Но постепенно са разкривали с все по-отчетлива яснота един от най-важните за съжаление закони на човешката психика - колкото е по-голямо едно множество от хора, толкова по-лесно се лъже, заблуждава и мами.

Шарлатанинът се изправял самоуверено насред проста, грубо скована дъсчена платформа в средата на градския площад, а тълпата не закъснявала да го наобиколи от всички страни. Всеки човек е по-склонен да разсъждава разумно, когато е сам, и трябва да разчита единствено на собствения си

разум. Но когато се озове сред тълпата, и най-умният може да оглупее до такава степен, че сам да не може да се познае - защото престава да мисли ло- гично, изплашен да не бъде отлъчен от стадото и поради това се старае да реагира предимно емоционално, както всички около него. Така индивидът заглушава всички свои кълнове на съмнения и престава да се отнася скептично към всичко ново, както обикновено реагира всеки самотник. Страстите и ентусиазираният възторг се разпространяват сред тълпата със скоростта на скоротечна епидемия и обезумелите хора са готови да линчуват всеки, който дръзне да се усъмни в техния полубожествен кумир. Шарлатаните от XVI и XVII век изучавали внимателно тези особености в поведението на тълпите и неуморно са коригирали своята техника, за да се приспособят към изискванията на множеството - така са довели до съвършенство прийомите си за спечелване на вниманието на обществото, за да ги превърнат в послушно стадо, готово сляпо да следва натрапените му култови личности.

Днес методите на тогавашните шарлатани могат да ни се струват остарели, но и днес сред нас бродят хиляди шарлатани, като използват същите методи за подмяна на истината с ловко поднесени и гръмогласно хвалени полуистини, както техните предшественици преди няколко века, само че са сменили имената на еликсирите, които предлагат на доверчивата тълпа. Освен това днешните култови фигури се предлагат на вниманието на обществото в съответната модернизирана форма, като за делта се използват всички медии. Шарлатани или измамници има и днес в абсолютно всички житейски сфери - в бизнеса, в модата, в политиката и дори в изкуствата. Мнозина от тях са възприели традиционните похвати на шарлатаните, без да са имали понятие от историята на тази недостойна тенденция в развитието на човешката цивилизация, но вие не сте длъжен да повтаряте тяхната грешка - за разлика от тях можете да действате много по-сис- тематично и по-методично. Като начало е доста- тъчно само да следвате изброените по-долу пет прости стъпки, усъвършенствани от стотици шарлатани в течение на стотици години.

развалини от някогашните ценности както морални, така и правни, обществени, юридически и икономически. Именно тогава броят на шарлатаните се удесеторява, а техните жертви („самоубийците“, както ги наричали презрително в Англия през XVII век) се увеличавали с неописуема бързина.

„СИЛАТА НА ШАРЛАТАНИТЕ", ГРЕТЕ ДЕ ФРАНЧЕСКО, 1939 г.

В една безлунна черна нощ един бухал си седял на клона на дъба, когато покрай корените му от дупките в земята се показали две кърти- ци, като внимавали да не вдигат шум, за да не ги забележи някой неприятел. „Ей, ти там!", провикнал се бухалът. „С кого искаш да говориш?“, отвърнала по- смелата от двете къртици. Те още не можели да

повярват, че някой ще успее да ги съзре в тази непрогледна нощ. „Говоря на вас двете'.“, креснал бухалът. Подплашените къртици веднага се шмугнали об- ратно в дупките си, а на другия ден из цялата гора плъзнал слухът за мъдрия бухал, който не само че виждал всичко в най-тъмната нощ, но и можел да измисли отговор дори на най-неочакваните въпроси. „Хм, цялата тази работа не ми вдъхва доверие...“, скептично размахал клюна си щъркелът и отлетял към дъба, за да провери лично способностите на бухала. „Колко пръста съм вдигнал?“, задал щъркелът първия си въпрос. „Два", веднага отвърнал бухалът и сега дори вечно скептичният щъркел бил принуден да признае пред себе си, че май този път допуснал грешка, като се е съмнявал в способностите на бухала.

Стъпка 1. Говорете неясно, но простичко и достъпно.

За да създадете от себе си култова фигура, първо трябва да сте надарен с таланта да привличате вниманието на обществото върху вашата особа. Това се постига по-бързо не толкова благодарение на небивали подвизи, а чрез умението да се представяте пред публиката като ясна, лесно разбираема личност, ала в същото време да не казвате нищо съществено. За предпочитане е да се ограничавате с щедри наглед, но всъщност неясни и мъгливи обещания от най-общ характер. Първите ви речи, изказвания и интервюта задължително трябва да съдържат следните два елемента: от една страна, да обещавате нещо грандиозно и напълно новаторско, а, от друга - всичко да е забулено в гъста мъгла. Тази комбинация ще подбуди вашите слушатели да се втурнат в царството на бляновете и да започнат да си въобразяват какви ли не утопични глупости, понеже заради неясните ви призиви ще побързат да свържат собствените си амбиции с вашите политически кроежи.

За да придадете повече атрактивност на вашите смътно очертани политически намерения, ограничавайте се само до подбрани думи и изрази, характерни с гръмко звучене и неопределена същност, които обаче, въпреки прекалено общия си характер, най-силно подхранват илюзиите и възторзите сред слушателите. Всичко това ще създаде в обществото извънредно благоприятното за вас впечатление, че сте необикновено начетен и знаещ, че умеете да проникватe в проблемите по-надълбоко от вашите съвременници. След това не бива да забравите да свържете предложенията си за магическото разрешение на всички злободневни проблеми с новоизграждащия се култ към вашата личност. Ако спазвате пропорциите на тази изпитана рецепта - комбинация от доста смътни обещания, замъглени, но все пак примамливи концепции и див ентусиазъм, ще спечелите много бързо душите на хората и веднага около вас ще се оформи внушителна група от ревностни ваши поддръжници.

Ако прекалите със стремежа да говорите неяс-

но, има опасност да се стигне дотам, че никои да не ви разбере. Но, от друга страна, не бива да се увличате и в прекалено задълбочаване и конкретизиране на проблемите. Полезно е да уточнявате по-ясно само това, което хората ще спечелят, ако се обявят за ваши сподвижници.

Всичките ви обръщения към публиката трябва да са лишени от прекалено конкретизиране, трябва да бъдат пределно ясни и лесни за разбиране. Повечето от проблемите, вълнуващи хората, са породени от комплексни причини: от дълбоко вкоренени неврози или от взаимно преплетени социални фактори, чиито причини са заложени доста назад във времето и е много трудно да бъдат проследени и анализирани. Малцина са хората, които ще имат търпението да се ровят в миналото и ако вие им говорите в тази насока, те няма дори да ви изслушат. Повечето хора предпочитат бързите и лесни решения, които ще излекуват техните проблеми. Способността да се предлагат такива кардинални решения ще увеличат значително вашата власт и ще подпомогнат възхода ви. Вместо да търсите сложни обяснения на трудностите, с които изобилства нашето ежедневие, обещайте на слушателите си връщане към простите здравомислещи принципи, от които са се ръководили нашите прадеди, възстановяване на спокойния живот от доброто старо време.

Стъпка 2. Наблягайте на първосигналното, на видимото и чувственото, като избягвате да посочвате интелектуалното.

След като хората започват да се струпват около вас, вие ще бъдете изправен пред две нови опасности: скуката и недоверието (скептицизма) . Скуката принуждава хората да се заемат с нещо друго, докато скептицизмът им помага да се дистанцират от вас и да разсъждават рационално върху вашите предложения. Така се появява опасността по-умни- те личности да успеят да разпръснат мъглата, която вие с толкова много старания сте подготвили, за да останат забулени истинските ви намерения. За вас, разбира се, ще бъде крайно неприятно, дори много опасно някой да се досети какво всъщност

„А можеш ли да измислиш думи, които да заместват изрази като „така да се каже“ или „по-точно“?“, изрекъл щъркелът втория си въпрос, много по-труден от първия. „Именно“, веднага промърморил бухалът. „А какво върши една птица със своята любима поло-винка?“ „Ухажва я..“, моментално се досетил бухалът. Щъркелът едва не паднал от клона на дъба - толкова бил поразен от мъдростта на бухала. Но скоро се окопитил, изп- ляскал с широките си криле и се втурнал назад към другите горски обита-тели, за да им обясни, че никога, дори на сън, не му минавало през ума, че някъде може да има толкова мъдро и премъдро същество, което на всичкото отгоре прекрасно виждало всяко клонче около себе си въпреки непрогледния мрак. „А може ли да вижда през деня?“, запи-

тала хитрата лисица, подразнена, че се пръкнал по-голям умник от нея. „Стига си се заяждала!“, креснали й в един глас съселът и кучето. „Всички можем да виждаме през деня, та този бухал ли, който съзира през нощта всяко клонче, като че ли е денем!“ Останалите животни се разсмели гръмко над глуповатото питане на лисицата, а тя обидено си подвила опашката и потънала вдън гората. Животните на бърза ръка избрали премъдрия бухал за свой цар и изпратили пратеници да му съобщят за честта, с която бил удостоен. Когато бухалът се явил сред животните, насред ясния, безоблачен небосвод греело ярското слънце и заслепявало всичко живо. Бухалът замижал и затова пристъпвал едва-едва, като отстрани изглеждал преливащ от гордост и достойнство.

сте намислили да постигнете. В подобна ситуация от вас ще се изисква да измислите нещо, за да запушите устата на цинично настроените критици и най-силно мърморещите скептици, като осигурите забавления на простолюдието - което обича зрелищата, откакто свят светува.

Най-ефективният начин да постигнете тази цел е да организирате пищен спектакъл или нещо по- добно. Обградете се с лукс, постарайте се да заслепите последователите си в показен разкош, представете им зашеметяващи зрелища, които те да запомнят за цял живот. Така не само че няма да им позволите да вникнат по-дълбоко във вашите идеи и да проумеят, че всъщност предлагате на хората смехотворни небивалици, на които е съдено никога да не се осъществят. Вместо да бъдете заклеймен като крупен измамник, ще привлечете всеобщото внимание и ще спечелите още повече последователи. Не забравяйте да наблягате на ефектите, где- личкащи най-простите сетива: тамян за обонянието, успокоителна музика за слуха, пъстроцветни диаграми и графики за очите. Можете дори да прибягвате до последните постижения на техниката - те са удивително въздействащи, а освен това никак няма да ви навреди, ако се представяте като радетел за внедряване на последните новости. Стига само да не се престараете в обясненията и да улесните някой от публиката да се досети за истинските ви намерения. Възможно е да се използват екзотични елементи - похвати и постижения на чужди, слабо познати култури или някакви загадъчни обичаи на неизвестни племена. Така може да разнообразявате поднасянето дори и на най-баналните истини.

Стъпка 3. За да изградите структурите на групите от ваши поддръжници, много е полезно да заимствате от богатия опит на църквата и другите религиозни общности.

Ако култът към вашата личност започне бурно да се разраства, неминуемо ще настъпи моментът, когато ще трябва да се замислите как да организирате последователите си. От хилядолетия е доказана валидността на правилото, че за да се наложи

една религиозна общност, от голямо значение е нивото на нейната организираност, особено ако става дума за сплотяване на внушително множество за някаква обща кауза - този принцип остава валиден дори и в нашата подчертано атеистична епоха. Историята помни примери, когато самите религии са залязвали, но са оставали жизнени някои техни форми за изява и методи за въздействие върху масите. Привидно благородните и възвишени цели, провъзгласявани за светая светих от всички църковни разновидности, могат да бъдат безкрайно експлоатирани. Много полезно ще бъде за вашата кауза, ако измислите въздействащи ритуали за вашите последователи, ако ги организирате в стриктно прецизирана и строго спазвана йерархия, ако ги подредите според рангове на святост или на заслуги, ако ги удостоите с титли и псевдоними, които ще звучат в ушите на посветените с религиозен мистицизъм. Още по-ефектно е да искате от тях да принесат скъпи жертви пред олтара на новата религия. Така не само ще напълните сейфовете си с пари, злато и скъпоценности, но и ще умножите многократно силата си. За да подчертаете полурелигиозния характер на вашето движение, ще ви се наложи да живеете, да говорите и да действате като пророк. Неви- наги е необходимо да бъдете диктатор - можете да си изберете друга роля, например проповедник, гуру, шаман или мъдрец, стига само да запазите реална власт над хората, забулена зад мистично-рели- гиозна мъгла.

Стъпка 4. Прикривайте старателно източниците на вашите доходи.

Групата от ваши последователи се разраства все повече и повече; вашето движение постепенно започва да наподобява на нова религия; вашите сейфове се пълнят с даренията на по-заможните хора сред фанатичните ви привърженици. Но никога не бива да се увличате и да позволявате на другите да се досетят, че сте алчен за пари и за власт. Затова рано или късно ще се стигне до деликатния момент, когато ще ви се наложи да започнете да укривате старателно източниците на вашите доходи.

Опулил се с големите си кръгли очи срещу другите животни и те потреперили, защото за пръв път виждали птица с толкова заслепяваща самоувереност. „Той е като Бог!“, изпищяла дивата кокошка. Другите горски твари веднага се развикали в един глас: „Да, той е нашият Бог!“ Веднага го последвали, а когато заслепеният бухал се блъскал във всевъзможни пре- пятствия по пътя си, те - за да не останат по-назад - също се блъскали и препъвали. Така бу- халът неусетно се озовал на магист- ралата, където движението на ав- томобилите било най-оживено. Раз- бира се, ястребът, чието зрение било най-зорко, веднага предупредил жи- вотните, че се за- давал огромен ка- мион с висока ско- рост. Щъркелът побързал да уведоми бухала за грозящата ги опасност. „Именно“, промър-

морил премъдри- ят бухал. „Но не се ли страхувате, че ще пострадате?“, учудил се щъркелът. „Кой? Аз ли?“, спокойно отвърнал бухалът - заслепеният мъдрецът оставал напълно спокоен през цялото това време, защото въобще не бил забелязал камиона. „Той е нашият Бог!“, закрещели животните от свитата на новопровъзгласения цар и продължили да го следват слепешката. Но камионът ги връхлетял като хала и премазал повечето от тях заедно с мъдрия бухал. Поука: за жалост, един заслепен глупак може да принуди много други да оглупеят и да ослепеят също като него.

„УРОЦИТЕ НА ТЪРБЪР“, ДЖЕЙМС ТЪРБЪР (1894-1961 г.)

Вашите последователи искат да вярват, че ако ви следват слепешката, вие ще ги отрупате с несметни богатства. Като се заобикаляте с разкош, вие ще се превърнете в нагледно доказателство за правотата на идеите, които проповядвате. Никога обаче не бива да разкривате, че вашето богатство е измъкнато от кесиите и от джобовете, от чековите книжки и кредитните карти на по-богатите сред най-фанатизираните ви последователи. Вместо това не се уморявайте да им набивате в главите, че движението е толкова много забогатяло само защото изповядва безпогрешни идеи. Последователите ви ще подражават усърдно на всяка ваша стъпка, понеже ще очакват с нетърпение деня, в който и те ще забогатеят. Наивният им ентусиазъм задълго ще ги заслепява и ще им попречи да прозрат, че вие всъщност сте само един ловък и обаятелен шарлатанин.

Стъпка 5. Измислете си врагове, за да поддържате ентусиазма на привържениците си.

Ако групата от ваши последователи се разрасне и движението ви натрупа много богатства, вие ще започнете да привличате като магнити все нови и нови фанатици. Но ако не сте достатъчно внимателен, неусетно ще се установи някаква инерция и след това неумолимият ход на времето ще наложи досадния отпечатък на скуката. А щом вашите идеи започнат да доскучават на публиката, трябва да сте нащрек - още при първите признаци за това тревожно явление. За да поддържате духа на своите последователи, като всеки религиозен или политически лидер трябва да прибегнете до изпитания метод за съживяване на идеята, като откриете или си измислите врагове.

Преди това обаче трябва да сте напълно сигурен, че вашите привърженици не са престанали да вярват в утопията, че са членове на някакъв клуб само за посветени, по-специални личности, обединени от някакви общи цели. След това, за да затегнете редиците им, ще трябва да измислите някакъв много опасен и коварен враг, който денем и нощем плете пъклени кроежи с една-единствена цел - раз-

рушаването на всичко, постигнато досега от вас и от вашите съмишленици. Най-естествено ще бъде като противници да си изберете групата на неверниците, които яростно са ви критикували и са ви обявили за шарлатанин.

Ако нямате врагове, ще се наложи сам да ги изобретите. Дори и сламено чучело да посочите на последователите за враг на вашето движение, те ще се сплотят, ще се въодушевят и ще се нахвърлят върху чучелото. Ако вярват дълбоко във вашето учение, ще смажат всеки, който дръзне да му се противопоставя.

„За да основете нова религия, трябва да сте непогрешим психолог и да познавате задълбочено мисленето на хората със средни умствени възможности, за които най-характерната особеност е тази, че те никога няма да си признаят, че принадлежат точно към тази посредствена категория. "

ФРИДРИХ НИЦШЕ (1844-1900 г.)

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1653 г. двадесет и седем годишният жител на Милано Франческо Джузепе Бори обявил, че имал странно видение. Обиколил целия град, за да осведомим колкото е възможно повече от своите съграждани за това, че архангел Михаил му се явил на сън и му съобщил за високата чест - Бори бил удостоен да поеме поста върховен главнокомандващ на папската армия и че под водачеството на новия папа тази армия ще завладее целия свят. След това архангелът обяснил на Бори, че небесните сили го даряват с чудодейна сила да чете в душите на хората като в разтворена книга и че той не след дълго ще открие философския камък - така бленуваната субстанция, способна да превръща всякакви метали в злато. Приятелите и съседите на Бори останали изумени от дръзките му слова и от промяната в поведението му. Дотогава всички познавали Бори като симпатичен млад човек, любител на виното, жените и хазарта. А сега всичко се обърнало с главата надолу. Бори започнал да се увлича по алхимията и да бърбори само за окултни науки, за мистични загадки и за отвъдния свят.

Това преобразуване било така внезапно и чудодейно, а думите на Бори изпълнени с такъв покоряващ ентусиазъм, че вече започнали да се появяват негови последователи. За съжаление обърнала му внимание и италианската инквизиция, която от де-

„Хората са толкова прости и така силно обсебени от своите най-непосредствени нужди, че един хитрец винаги може да събере невъобразимо много наивници, които с готовност ще се оставят да бъдат мамени."

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ХРАМЪТ НА ЗДРАВЕТО

Малко преди 1780 г. шотландският знахар и шарлатанин Джеймс Греъм успял да си спечели изключително много привърженици, сред които и неколцина от най- богатите жители на Лондон. Греъм основал в Лондон блестящо за времето си представление, като прилагал последните новости на техниката. Още през 1772 г. той посетил Филаделфия и се срещнал там с Бенджа- мин Франклин, който споделил с лю- бознателния шот- ландец своите отк- рития относно електричеството. Може би именно тези беседи с Франклин вдъхно- вили Греъм да поръча да му изработят сложната апаратура, с която бил натъпкан неговият Храм на здравето - заслепи- телна сграда в Лондон, където хитрият Греъм търгувал със своя

сетилетия следяла зорко всички любители на окултните науки. Накрая Франческо Бори бил принуден да напусне Италия и да кръстосва Европа от Австрия до Холандия, без да се уморява да преразказва чудодейната си легенда на всеки срещнат. При това щедро обещавал: „...всеки, който реши да ме следва в моя божествен път, ще бъде щедро възнаграден...“ Последователите се увеличавали с главолом- на скорост. Методът на Бори за привличане на съмишленици бил пределно прост - разказвал последната, най-богато разкрасената версия за своето прословуто видение, след което предлагал като доказателство за силата на своите идеи „да надникне в душата“ на някой доброволец. Поставял само ед- но-единствено условие - кандидатът за посвещава- не в новата вяра да вярва сляпо на Бори като нов месия. Доброволци, разбира се, никога не липсвали. Шарлатанинът изигравал изкусно подготвен и добре трениран сеанс на изпадане в транс, като гледал втренчено с широко изцъклените си пронизващи очи право в зениците на смаяния доброволец, а после с шумни крясъци обявявал на затаилата дъх публика, че доброволецът го допуснал до душата си и така ясновидецът узнал за броени мигове всичките му потайни грехове и дори недостойните помисли за бъдещи прегрешения. Следвала най-важната част от сеанса - Бори обявявал пред поразената публика дали новопосветеният е достоен за духов- но издигане. Ако бил обещаващ, Бори веднага го удостоявал с почетна степен, по-висока от тази, която раздавал на всички нови привърженици.

Култът, основан от Франческо Джузепе Бори, притежавал шест почетни степени, с които щастливците били удостоявани според това, което водачът успявал да „прочете“ в душите им. На недоволните обещавал щедро възнаграждение, ако чрез упорит труд и беззаветно отдаване на идеите на култовата секта те успеят да докажат, че вече са достойни да бъдат обявени за носители на по-висок сан. Франческо Бори - когото всички наричали вече Негово Превъзходителство или Универсалния лечител, изискал от своите последователи да се подлагат на строги изпитания, най-вече да свикват с мизерията и монашеския начин на живот, а не-

нужните им пари и вещи да предават за съхранение в новоучредения орден. Не бивало да се тревожат за това, че са изпаднали в бедност, защото според пламенните обещания на Бори: „... аз скоро ще ви донеса последните си разкрития, които ще ни помогнат да открием философския камък, а това, как- всички знаем, ще ни помогне да имаме толкова много злато, че няма да ни стигнат три живота, за да го изхарчим!“

Бори постепенно започнал да променя стила си на живот, когато с течение на времето в ръцете му започнали да се съсредоточават баснословни богатства. Наемал само най-разкошните къщи в градовете, в които отсядал, след което веднага поръчвал да ги обзаведат с луксозни мебели. После подреждал колекцията си от скъпоценности и антики, амулети и свети мощи, която с всяка изминала година се обогатявала все повече. Пътувал само в бляскава карета, теглена от шест расови врани коня. Но никога не се застоявал прекалено задълго в един град - преди да изчезне за пореден път, обяснявал на привържениците си, че потегля за лов на нови последователи, с което още повече се увеличавал авторитетът му сред членовете на неговата секта. Така станал неимоверно популярен, въпреки че никога не дал някакво по-конкретно доказателство за чудодейната си сила.

Към поредната му временна квартира започнали да се стичат сакати и хроми, слепи и недъгави нещастници от четирите краища на Европа. Всички отчаяно бързали да стигнат при Бори, за чиято целебна сила се носели истински легенди. Той не взимал нито грош за своите прегледи, което още повече му помагало да се сдобие с ореола на чудодеен светец. Всъщност богатствата на Бори били натрупани благодарение на нечувано щедрите дарения на богати и високопоставени особи, подлъгани от щедрите обещания на шарлатанина, че ще успее да открие философския камък. Църквата продължавала да го преследва, отлъчила го, обявила го за опасен еретик и магьосник, но Бори запазил гордо мълчание - така само нараствала популярността му и му спечелила още повече привърженици. Преследвани са само великите личности, повтаря-

прословут еликсир на здравето. В просторния си кабинет, където „лекарят“ приемал заможните си пациенти, била монтирана „най-голяма- та въздушна помпа в целия свят“, според твърденията на Джеймс Греъм. Предпазна чението на тази странна наглед грамадна машинария било да го подпомага при неговите физиологични анализи. Но явно тази шашма не му била доста- тъчна, защото зад масивното му бюро се мъдрел широк подиум с позлатен пиедестал, претъпкан с колби, реторти, епруветки и други стъкленици, пълни с всевъзможни пъстроцветни разтвори, кипящи и врящи, гъсто оплетени със снопове от жици и метални ленти. На всеки новопристигнал пациент мигом му секвал дъхът от главозамайващата гледка и тозчас забравял за оплак- ванията си. Според хвалебственото

am си неговите съвременници, нали самият Иисус Христос е бил разпънат на кръста именно защото е бил велик, ала неоценен месия? От Бори не се искало да извършва нещо в своя защита - неговите последователи все повече надигали глава и дори вече го наричали папата антихрист.

И така славата на Бори се разнасяла от уста на уста, докато един ден той напуснал Амстердам, където отскоро бил отседнал, понесъл със себе си огромни суми от заграбените пари и диаманти. Скъпоценните камъни в ковчежетата на този шарлатанин никак не били малко, защото Бори навсякъде тръбял, че с помощта на просветения си дух за няколко месеца можел да отстранява проклятието от тези диаманти, които дотогава носели нещастия на предишните им собственици и на техните фамилии. Сега обаче настъпил мигът, когато трябвало да се спасява с бягство. Инквизицията бил$ по петите му и накрая успяла да го залови - последните двадесет години от живота си Франческо Бори прекарал в един римски затвор. Но вярата в необикновените му способности не секнала дори и след като бил официално обявен за опасен шарлатанин. Знатни и богати негови поклонници продължавали да го посещават в затвора - сред тях била дори шведската кралица Кристина. Посетителите продължавали да го отрупват с пари и скъпоценности, за да може той да продължи да търси бленувания философски камък.

описание на Енемозер, публикувано в неговата „История на магиите“, издадена в Лайпциг през 1844 г., никой преди високообразованият Греъм не можел така ефектно да съчетава полезното с приятното. Навред из Храма на здравето царяла такава здравословна атмосфера, каквато може би нямало дори и в Рая небесен. Чудесата започвали още от прохладния, обширен парк преди внушителните двери на храма. А вътре стените на всички апартаменти били обсипани с ослепителни лампи, чиито лъчи стигали до най-затънтените кътчета на луксозно обзаведените помещения. Пациентите на Греъм се кълнели, че цялото обзавеждане ги смайвало и заслепявало до такава степен, че дори само това като че ли било достатъчно, за да бъдат изцерени още щом прекрач

ТЪЛКУВАНЕ

Преди да оглави новата култова секта, Франческо Бори успял да създаде сред съвременниците си впечатлението, че е на прага на колосално откритие. Уморен от безпътния си живот, той решил да се посвети изцяло на окултните обреди. От години тези загадъчни хипотези не му давали покой. Направило му впечатление, че още при споменаването, че тайно се занимава с търсенето на магическа формула за превръщане на обикновени метали в злато, хората веднага настръхвали, забравяли за всичко друго и нетърпеливо го молели да сподели с тях още подробности. Така Франческо Бори осъз-

нал каква сила над лековерните наивници би могъл да придобие, ако подготви старателно някаква по- внушителна измама. Така стигнал до идеята за бо- жественото видение. С всяко допълнително разкрасяване на първоначалната версия, колкото повече жертви искал той от последователите си, толкова по-ревностни ставали обезумелите му поклонници.

Не забравяйте следното важно правило: хората не се интересуват от истината. Не искат да слушат за досегашния еднообразен живот на разказвача. Те жадуват да чуят за нещо необикновено, свръхестествено, загадъчно, мистично. Искат да чуят хора на ангелите небесни. Не ги оставяйте да чакат, измъчвани от догадки и съмнения. Измислете някакво мистериозно обяснение за настъпилата с вас карди- нална промяна, обвийте цялата история в призрачен полумрак и не след дълго ще се видите обкръжен от тълпа френетични последователи. Адаптирайте се към изискванията на хората: всеки месия трябва да отразява въжделенията на тълпите. И не забравяйте да им измислите някаква извисена цел. Колкото по-нагоре е прицелена вашата измама и колкото е по-дръзка, толкова повече ще спечелите.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В средата на XVIII век в Европа се разпространявали слухове за някакво светско общество, основано в Швейцария от д-р Михаел Шупах, който практикувал едновременно няколко клона от при- ложната медицина, като наблягал на използването на природните сили, за да лекува сериозни заболявания, смятани дотогава за абсолютно неизлечими. След по-малко от година славата му се разнесла далеч извън пределите на Швейцария и започнали да пристигат страдалци с тежки, в повечето случаи неизлечими увреждания. За да се доберат до глухата планинска клисура, заобиколена от забулените от облаците високи алпийски върхове, където се намирало градчето Лангнау - родното място на Шупах, посетителите трябвало да пропътуват повече от двадесет километра по стръмни пътеки, сред

вали прага на храма. На всеки посетител връчвали луксозно подвързан каталог с най-мъд- рите съвети на лечителя Греъм, накратко обясняващи как пациентите трябва да си опазват здравето. В централната зала се събирали всички болни, които били приключили с по- редната терапев- тична процедура, за да се присъединят към многог- ласния хор на изце- рените пациенти: „Слава! Слава на виталния въздух, на вечния етер! На магнетичната магия - слава! Слава!“ И докато крещели като обезумели, с ръце и очи, вдигнати към тавана, ярките лам- пи в залата посте- пенно угасвали, за да замъждукат по- слабите лампи в никите в стените, където вече били строени младите любвеобилни „розови богини и жрици на здравето“. Всяка вечер този така наречен Храм на здравето се пълнел

с възбудени тълпи. За броени дни станало модно да се посещава храмът на шарлатанина Греъм, като за най-изискан шик се смятало излежава- нето в грамадното легло в императорската спалня, наричано Великото небесно ложе. Според възторженото описание на Енемо- зер „... да пристъпиш в тази вълшебна спалня, да се оставиш жриците на здравето да те положат в плати- новия цилиндър, за да те облъчат то- ковете на здравето, докато наоколо ухае на най-аро- матните билки от Ориента, примесени с тамян и други загадъчни арабски благовония, о, това е неописуемо блаженство, което моето перо не може да пресъздаде... Великото небесно ложе се подпира от шест дебели, но прозрачни колони. Застлано е с най- фин атлаз, небес- носин и пурпурен, а възглавниците са покрити с китайс-

един от кай-красивите пейзажи в цяла Европа. Самото пътуване ги освежавало и им се отразявало добре, така че те се изпълвали с вяра, че ще доживеят жадуваното изцеление.

Д-р Шупах, който скоро се прочул като Лечителя от планините, притежавал в градчето малка аптека. Не след дълго мястото се променило до неуз- наваемост - шумни, изнервени тълпи от пришелци от различни страни се блъскали грубо. Всеки искал пръв да се добере до тясната стая, чиито стени били догоре с лавици, изпълнени с разноцветни бурканчета с отвари и гърнета с мехлеми от различни билки. Докато всички медици от онази епоха предписвали на болните отвратителни буламачи, със сложни и неразбираеми латински имена (както и до ден днешен), лековете на Шупах носели романтични имена като например „мехлем на радостта“, „сърчице на еделвайса“ или „лек срещу нощни кошмари“, а на всичкото отгоре ухаели добре и били доста приятни на вкус.

Посетителите се трупали в доскоро глухото градче Лангнау и търпеливо чакали да им дойде редът да бъдат прегледани от прославения лечител от планините. Налагало се доста да чакат, понеже всеки божи ден лечителят бил посещаван от осемдесет пратеници на знатни особи от всички краища на континента с поръчка да им изпрати някое от своите чудодейни лекарства. Шупах претендирал, че може да поставя диагнози само като хвърли един поглед на урината на пациента и да прочете симптомите на болестта, изброени в писмото, донесено от куриера, който трябвало да се върне със скъпоценното шишенце. (Излишно е да се обяснява, че никакви „погледи“ върху урината не могат да му помогнат при диагностицирането. Няма съмнение, че д-р Шупах е изчитал много внимателно списъка със симптомите.) Когато най-после му оставали няколко свободни минути (да не забравяме, че поне формал- но той е бил длъжен да „изследва“ урината), лечителят извиквал в кабинета си следващия пациент от чакащите на улицата. Обещавал му да „анализира“ урината му по-късно, защото за първия преглед бил достатъчен общия оглед на лицето и тялото на пациента. След това следвала поучителна лекция за

ползата от живота сред природата - планинците никога не се оплаквали от страдания и болести, измъчващи жителите на градовете. Визитата приключвала с няколко фрази, посветени на ефекта от хармонизирането на душата на човека с вечния ритъм на природните явления.

Шупах бил привърженик на няколко метода за лечение, с което рязко се отличавал от всички лекари от онази епоха. Например сляпо вярвал в ползата от електрошоковата терапия. На тези, които се отнасяли подчертано скептично към този нов и недостатъчно проучен метод, Шупах търпеливо обяснявал, че електричеството е природен феномен. А той просто се възползва от мощта на мълниите. Един от пациентите му повтарял в транс, че душата му била обсебена от седем дявола. Лекарят го излекувал чрез серия от седем електрошокови сеанса, като накрая му се заклел, че с очите си видял как дяволите един по един панически напускали тялото на страдалеца, подплашени от електричеството, всемогъщо и всепречистващо като огъня в чистилището. Друг болен се оплакал, че го болели гърдите, защото бил погълнал цяла каруца, пълна със сено, при това барабар с каруцаря! Лечителят от планините го изслушал мълчаливо, после го прислушал и потвърдил, че от корема на болния се чувал плясък на камшик. Обещал му, че нямало никакви трудности да облекчи страданията му, след което му дал очистително и успокоително, взел му таксата и го изпратил по живо, по здраво. Мъжът обаче помолил да му бъде позволено да остане още една нощ в Лангнау, тъй като бил ужасно изтощен от преживяното. Оставили го да преспи на канапето в съседната стая. Събудил се посред нощ и започнал да повръща. Не щеш ли, точно в този миг отвън се показала каруца, пълна със сено (пристигнала по поръчка на хитрия лечител). Отекнал плясъкът на камшика и болни-

ка коприна. И сред цялата тази прелест се реят ефирните звуци на арфи, флейти, лют- ни и нежно упойващи гальовни женски гласове, докато нейде далеч се долавят тържествените акорди на орган. "

„СИЛАТА НА ШАРЛАТАНИТЕ", ГРЕТЕ ДЕ ФРАНЧЕСКО, 1939 г.

СИЛАТА НА ЛЪЖАТА

В град Тернопол* живеел един старец. Името му било Реб Файвел.
Един ден, докато си седял у дома, погълнат от мъдростите на Талмуда**, той се сепнал от шумни ви

*Тернопол - град в западна Украйна, между Лвов и Виница, населен с много евреи до Първата световна война, известен с погромите над евреите, организирани от черносотниците преди войната. (Бел. прев.)

** Талмуд е общо име за двата (Вавилонски и Палестински, или Ерусалемски) древни сборника с еврейски закони и мъдрости. Вавилонският Талмуд се разпространява от края на V век след Христа и съдържа най-меродавните източници на късния юдаизъм. (Бел. прев.)

кове под прозорците на къщата му. Отишъл до прозореца и видял отвън неколцина палави дечурлига. „Сигурно пак са намислили някаква лудория“, рекъл си старецът. „Деца, бягайте по-далеч оттук! - сърдито извикал им той. - По-добре идете при синагогата. - Неспособен да ги отпрати от двора си, Реб Файвел прибягнал до първата небивалица, която му хрумнала в този миг. - Там ще видите невиждано водно чудовище, истински морски змей! С пет крака, с три очи и брада като на козел, само че зелена!“ Успокоен, че найсетне ще се отърве от малолетните досадници, Реб Файвел се върнал на стола си и отново се зачел в любимия си Талмуд. По едно време се подсмихнал дяволито в брадата си, като си спомнил какъв хитър номер изиграл на немирните пакостници.

ят веднага повярвал, че чудодейният д-р Шупах най-после успял да го отърве от непоносимото страдание.

Годините напредвали и славата на д-р Шупах растяла все повече и повече. Удостоявал с консултации най-видните личности от своята епоха - дори Гьоте го посетил в далечното, доскоро откъснато от света Лангнау. Неусетно д-р Шупах се озовал в центъра на новопоявил се култ към живота сред природата. Лекарят не пестял усилия, за да създаде на пациентите си по-поносими условия по време на прегледите и всячески се стараел да насърчава в тях надеждите за побеждаване на болестта. Един от титулуваните професори по медицина, който го посетил в Лангнау, отбелязал в дневника си: „Този планински лечител е направил внушителни преобразувания в онова доскоро глухо градче - видях ресторант с градина, където пациентите се забавляваха добре, докато чакаха деня, в който ще бъдат прегледани. Поднасяха отлична храна, свиреше приятна музика, имаше дори миловидни млади дами. Навред цареше жизнерадостна атмосфера и природните красоти в планинската долина се съчетаваха приятно с изисканото общество в градчето. Този лекар вероятно нищо не може да лекува, но не може да му се отрече дарбата да се справя с хипохондрията и истерията.“

ТЪЛКУВАНЕ

Шупах започнал кариерата си като най-обикно- вен селски лекар. В практиката понякога си позволявал да прибягва до традиционните средства на местната народна медицина и несъмнено е забелязал съответните ползотворни ефекти, защото постепенно планинските билки и природните форми на лечение станали главните лечебни средства в неговия професионален репертоар. Освен това д-р Шупах се убедил на практика от огромната ефективност на психологическия подход към всички пациенти, без изключение, независимо от характера на техните болести и от степента на пораженията. Там, където Традиционните медицински методи и лекарства донасяли на болните само временно потиска-

не на оплакванията или нови страдания и болки, медикаментите и процедурите на д-р Шупах осигурявали облекчение и утешение. За него решаващият момент бил преодоляването на психологическата бариера в душата на пациента, ако той вече е бил склонен да се примирява с горчивия факт, че болестта му е неизцерима. Много го облекчавала едва ли не фанатичната вяра на пациентите в неговите удивителни способности - така всъщност те сами се лекували, без да подозират това. Вместо да им досажда с дълги и трудно разбираеми обяснения с надут тон и изобилие от латински, д-р Шупах използвал ловко особеностите в психиката на всеки свой пациент, за да облекчи страданията му.

Поучителната история на този планински лечител ни илюстрира нагледно ползата от някои много ценни методи при създаването на нов култ:

• Първо, на всяка цена трябва да измислите някакъв ефективен подход, за да накарате хората да повярват във вашите необикновени способности. Постарайте се да ги убедите, че можете да ги затрупате с пл&нини от блага, независимо какво точно ще им обещаете. Тяхната вяра е половината от всичко, което се изисква, за да пожънете небивал успех. Но вие непременно трябва да сте сигурни, че те ще продължават да вярват, че именно на вас, а не на самите себе си, дължат успеха си. От вас ще се иска да измислите нещо - няма кой знае какво значение дали ще е приказна фантазия, неземна мечта, общочовешки блян или идиотска измишльотина - стига да ви свърши работа и да убеди хората да започнат да ви вярват. Останалото те ще довършат сами и ще ви превъзнасят като лечител или магьосник, предсказател или народен водач, като революционер или гений до края на дните ви, а дори и след това...

• Второ, припомнете си още една от поуките, завещани ни от д-р Шупах - наблягайте не само на силата на внушението, но и на простотата. Природата далеч невинаги е ласкава към нас, хората. В нейното царство е пълно със свирепи хищници, отровни растения, опустошителни бедствия, смъртоносни епидемии. Да се вярва безрезервно в лечебния ефект на абсолютно всички дарове на природа-

Но за негово огром- но огорчение не след дълго интелектуалното му занимание отново било прекъснато от шумен тропот. Отново бил принуден да надзърне през прозореца - но за негово искрено удивление този път отвън не видял децата, а внушителна група негови съграждани, тичащи с все сила по прашната уличка.

„Къде сте се завтекли така запъхтени?" - провикнал се от прозореца Реб Файвел.

„Към синагогата! - извикал един от евреите. - Още ли не си чул? Там се появило невиждано водно чудовище, истински морски змей! С пет крака, с три очи и брада като на козел, само че зелена!“

Реб Файвел се засмял весело и самодоволно погладил брадата си. Не очаквал шегата му да има толкова шумен отзвук. Отново се върнал на

стола си, за да продължи с четенето на Талмуда. Но скоро проумял, че днес очевидно не му било съдено да чете на спокойствие древните премъдрости. Отвън се надигала нечувана суматоха. Дочули се забързани стъпки, после шумът прераснал в непрестанен тътен от стотици нозе. Какво било изумлението на Реб Файвел, когато видял как цялата уличка се изпълнила с десетки тичащи мъже, жени и деца. „Ама какво става с вас, бе, хора?“, провикнал се той. „Как какво! Ти на кой свят живееш, Файвел! - сърдито му отвърнали от тълпата, без да намаляват темпото. - Точно пред главната врата на синагогата се появило невиждано водно чудовище, истински морски змей! С пет крака, с три очи и брада като на козел, само че зелена!“ Тълпата подминала дома на Реб

та е само една романтична мечта. Ала в същото време призивът „Назад към природата“ може да ви даде необикновена сила и власт над вашите съвременници, особено ако живеете в несигурни и смутни времена.

Но към този извод трябва да подхождате извънредно внимателно. Няма да е зле да организирате някакъв грандиозен спектакъл, в който вие да сте режисьорът, който като с магическа пръчка дирижира всички събития и промени. Планинският лечител д-р Шупах е умеел да играе тази пиеса със съвършенство, достойно за нашата завист, като е акцентирал на постиженията си, които е успял да извлече от народната медицина - тази многовековна, изпитана и мъдра съкровищница на знания. Освен това е знаел как да режисира всеки лечебен сеанс, така че да внуши на пациентите си увереност в неговата непогрешимост. Шупах не се опитвал да се слее с природата - вместо това решил да използва природата като съвършен декор за своите представления. За да'пресъздадете подобен „природен“ ефект, на вас ще са ви нужни много усилия и дарби - но такава е цената на всеки заслепителен успех.

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1788 г. петдесет и три годишният доктор и учен Франц Месмер бил изправен пред драматичен кръстопът. Този нашумял първооткривател на магнетизма в живата материя твърдял, че в тялото на всяко живо същество се съдържа магнетична субстанция. Според неговите теории всеки специалист по магнетично лечение можел да лекува всички заболявания чрез активиране на тази субстанция, заредена с електрически заряди. Но във Виена твърденията му били посрещани с насмешка от представителите на медицинската наука. Месмер обаче продължавал опитите си с болни от епилепсия (предимно жени). Най-много се гордеел с възвръщането на зрението на една сляпа пациентка. Само че „прогледналата“ девойка била прегледана от друг

лекар и той установил, че тя си останала напълно лишена от зрение. Девойката потвърдила, че не може да различава предметите. Месмер веднага обявил, че враговете му са решили да го компрометират и за целта са подкупили пациентката. Това обвинение още повече разсмяло виенските медици.

^Очевидно строгата атмосфера във Виена не помагала за възприемане на революционните теории на Франц Месмер, затова той решил да се премести в Париж и да започне всичко отначало.

Наел разкошен апартамент и го обзавел лук- созно, точно според целите, които си поставял. Матовите стъкла по прозорците създавали впечатление за религиозен храм, тънещ в полумрак. Огледалата по стените засилвали хипнотичния ефект. Д-р Месмер вече разпратил навред обяви за предстоящата демонстрация на своя терапевтичен метод, основаващ се на ефектите, свързани с регулирането на магнетизма на човешкото тяло, като предлагал на всички хипохондрици и меланхолиц» да изпробват чудодейното въздействие на неговия метод. Жителите на Париж от всички съсловия - особено жените, които посрещнали с много по-силно въодушевление новопристигналия виенски специалист - търпеливо чакали реда си пред приемната на д-р Месмер, за да изпробват чудесата, които той така щедро им обещавал.

Просторният апартамент ухаел на приказни екзотични аромати - за целта инженерите монтирали специална вентилационна система под строгия надзор на претенциозния наемател. След като новите пациенти изпълвали салона, където според обявата трябвало да се проведе демонстрацията, откъм съседното помещение се разнасяли звуците на арфа и мелодичен женски глас. В средата на салона се намирал издължен овален контейнер, напълнен с вода, която според думите на д-р Месмер била предварително намагнетизирана. От отворите в металния капак на контейнера се издигали дълги метални тръби, закрепени към капака чрез еластични връзки. Посетителките получавали указания да се разположат около контейнера, да притиснат края на една от металните тръби към болната част на тялото си, след което да хванат ръцете на съседките

Файвел, а той останал със зяпнала уста, когато зърнал самия равин да подтичва запъхтяно в последните редици. Щом като и самият равин се е втурнал към синагогата, значи работата този път май е доста сериозна!

„Боже милостиви! - скършил ръце старият евреин. - Щом като стари и млади са се завтекли като деца към синагогата, значи наистина се е случило някакво чудо!“

Без да му мисли повече, Реб Файвел грабнал черната си шапка и хукнал сред уличния прах към синагогата, само успял да промърмори задъхано: „Кой би могъл да очаква такова чудо от една невинна шега! Тези хлапаци са виновни за всичко! “

„СЪКРОВИЩА НА ЕВРЕЙСКИЯ ФОЛКЛОР“, НЕЙТЪН ОУЗЪБЕЛ, 1948 г.

си отляво и отдясно и да се притиснат максимално близо една до друга, за да позволят на магнитните силови линии да пронизват цялото множество. Понякога привързвали пациентките с метални корди.

След това Месмер напускал залата и се появявали неговите асистенти, специалисти по магнетизирането (млади, красиви и снажни мъже), носещи в ръцете си делви с намагнетизирана вода, с която пръскали телата на пациентките, после разтърквали предварително посочените от лекаря зони по кожата. Следвал сеанс по възбуждащ масаж, при който повечето пациентки изпадали в транс, а някои дори в делириум. В залата се разнасяли стенания, плачове, крясъци, истеричен смях. В кулминационния момент на масовия делириум Месмер отново се появявал, издокаран в копринена туника, с бродирани по нея пъстри цветя, понесъл в ръката си масивен жезъл от бял, предварително намагнетизиран метал. Обикалял контейнера и докосвал с жезъла пациентките си, за да се възцари спокойствие и тишина. Много от жените били убедени, че странно- то въздействие, което той упражнявал върху тях, се дължало най-вече на пронизващия му поглед. По-разпалените почитателки на Месмер дори вярвали, че той бил способен да възбужда или укротява магнитните сили в тяхната плът само със силата на погледа си.

Месмер станал извънредно популярен само няколко месеца след пристигането си във френската столица. Сред неговите привърженички била дори кралица Мария-Антоанета. Но и тук, в Париж, също както преди това във Виена, представителите на официалната медицинска наука го засипали с яростни упреци, хули и клевети, само че този път той въобще не им обръщал внимание. Достатъчно му било щедрото възнаграждение, което получавал от знатните си пациентки.

Месмер решил да разшири обхвата на своята теория и обявил, че със силата на открития от него природно-телесен магнетизъм можело да бъде изцелено цялото човечество, при това до такава степен кардинал- но, че завинаги да бъдат забравени пороците, престъпленията, нещастията и болестите. Тази концепция отново започнала да печели привърженици по-късно, по време на Френската революция. Култът към месме- ризма залял цялата страна. В редица градове били учредени „хармонизиращи сдружения“, чиято основна задача била да разпространяват идеите на месмеризма. По-късно се изяснило, че зад тази благовидна фасада се събирали най-развратните членове на най-богатите и най-знатните фамилии, за да се отдават на групови оргии.

Обаче точно когато популярността на Месмер достигнала своя апогей, една авторитетна комисия от най-прочутите френски учени публикувала своето изследване, в което се предлагали на вниманието на обществото резултатите от дългогодишните изследвания на теорията за лечение чрез магнетизма, скрит в човешкото тяло. Изводите били унищожителни за виенския шарлатанин - ефектите, обявявани от Месмер за постижения на неговия „научен метод“, всъщност се обяснявали лесно с

групова истерия и масово самовнушение. Докладът бил подкрепен с многобройни факти и наблюдения. С репутацията на Месмер във Франция било свършено. Той веднага напуснал страната и повече никой нищо не чул за него. Но след няколко години негови последователи отново се опитали да възкресят култа към месмеризма, като този път наивните почитатели се оказали още повече.

ТЪЛКУВАНЕ

Удивителната кариера на Франц Месмер може да бъде разделена на два ясно обособени периода. Първият период е виенският, когато той твърдо вярвал в правотата на своята теория и направил всичко, което било по силите му, за да я наложи като общопризната система от възгледи. Но зачестяващите провали и неодобрението на колегите му го подтикнали да смени стратегията си. Първо се преместил в Париж, където никой не го познавал и където екстравагантните му теории намерили благодатна почва. После решил да се възползва от обожанието, с което французите посрещали всяко пикантно и гъделичкащо любопитството им зрелище —именно поради тази причина Месмер превърнал апартамента си в илюзорно, магическо царство, наситено с възбуждащи аромати, мелодии и гледки. Целта била да се доведат пациентките до групов екстаз. Непременно трябва да се отбележи, че виенският шарлатанин категорично отказвал да лекува пациентките си поотделно - според изрич- ното му настояване нито един сеанс не можел да започне, ако не се събирала многобройна група. Той прекрасно знаел, че магнетизмът има много по-силен ефект върху група сродни души, отколкото върху само една личност, защото вярата в чудесата била заразителна и превъзмог- вала съмненията, присъщи на всеки индивид, когато не е сред себеподобните си.

Така от вдъхновен пропагандатор на идеите за магнетизма Месмер се превърнал в безскрупулен шарлатанин, използващ ловко всички известни от векове трикове за обсебване на вниманието на фанатизирани- те последователи. Най-дръзкият трик бил свързан с манипулирането на потисканата сексуалност, която лесно излизала на повърхността на човешкото поведение при подходяща атмосфера и психологическа нагласа в групова среда. Ако един индивид се озове сред група от съмишленици, несъзнателният подтик за социално единение, древен колкото човешката цивилизация, го принуждава да омеква и да не обръща внимание на хладните предупреждения на здравия разум. Този стремеж може да изглежда като израз на желанието за сплотеност и за търсене на закрила в рамките на първобитното племе, но зад него се крие потисканата от обществото сексуалност, която един ловък шарлатанин може да експлоатира и манипулира, за да постигне своите цели.

Това е поуката, която ни е завещал Франц Месмер: вродената ни

склонност да се съмняваме във всичко, което ни заобикаля, се заглушава, ако се присъединим към някоя група. Топлотата и заразяващата близост, струяща от групата, ни подтиква да не обръщаме внимание на скептицизма, който ни е присъщ, когато сме насаме със себе си. Това е обяснението за силата, която получаваме, ако започнем да вярваме в някой култ. Ако вие съумеете по някакъв начин да активирате старателно потисканата сексуалност на хората, те ще започнат да ви приветстват възторжено и тогава може да стигнете до напълно грешния извод, че това е доказателство за вашата мистична сила. Ще придобиете неподозирана власт над съвременниците си, като експлоатирате тяхното неосъзнато желание за безразборно размесване и обединяване в множество, напомнящо на древните езически племена.

Не забравяйте също, че най-силно въздействащи са тези култове, при които се смесват религията и науката. Ако вземете на въоръжение последните постижения на науката и ги смесите с някаква благородна кауза, няма да е много трудно да измислите нова мистична вяра или нова форма на масово изцеление. Хората ще започнат да коментират оживено този ваш хибриден култ и ще му приписват чудодейна сила в такива небивали мащаби, каквито не са ви хрумвали дори в най-смелите сънища.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си магнит - невидими сили привличат метални предмети към него, които на свой ред се намагнитват и започват да привличат други предмети. Като цяло магнитната сила на общата система неизменно нараства. Но след като отстраните първия, истинския магнит, цялата магия изчезва. Най-добре ще бъде вие да се превърнете точно в такъв магнит и чрез невидими сили да привличате хората, като завладявате тяхното въображение и не им позволявате да забравят образите, които сте им внушили. След като се скупчат около вас, никаква сила няма да може да ги откъсне от вас.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Шарлатанът се сдобива с необикновена сила просто като предлага на хората възможност да повярват в това, в което те отдавна са искали да вярват... Лековерните натури не могат да се стърпят да съзерцават отдалеч

и равнодушно чудесата, предлагани им от ловки шарлатани. Затова те се струпват около шарлатаните, попадат под въздействието на тяхната аура, подчиняват се на волята им и стават подвластни на фатални илюзии, което в много случаи има гибелни последици за тях, защото в крайна сметка се превръщат в безропотно стадо.“

„СИЛАТА НА ШАРЛАТАНИТЕ“, ГРЕТЕ ДЕ ФРАНЧЕСКО , 1939 г.

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Съществува една причина, за да се следва един авторитетен водач - много често е по-лесно да се измамят хора, обединени в някаква група, вместо да се заблуждават отделни личности. Но този метод има и своите недостатъци: ако в даден момент членовете на групата започнат да се досещат за вашата същност, вие ще се изправите не пред един, а пред няколко противници, които лесно ще се превърнат в разярена тълпа, готова да ви разкъса на парчета със същата ревност и страст, с която са ви следвали и аплодирали доскоро. Шарлатаните непрекъснато са подложени на тази смъртоносна опасност и винаги са готови да напуснат на бегом града, в който пребивават, веднага щом им стане ясно, че вече никой не вярва на техните чудодейни еликсири. Ако се забавят само с няколко часа, ще рискуват живота си. Затова никога не бива да забравяте, че ако се заигравате с тълпата, вие всъщност си играете с огъня и че непрекъснато трябва да си държите очите широко отворени за всяка искра на съмнение в зениците на вашите предани последователи, а също и за появата на нови, непознати доскоро врагове. След като сте решили да се намесите в рискованата игра с емоциите на тълпата, длъжен сте да знаете как да се приспособявате с максимална гъвкавост към промените в нейните настроения, как да отгатвате и задоволявате желанията й. За целта естествено ще ви се наложи да използвате ваши съгледвачи, шпиони, подставени лица, но в крайна сметка малко предпазливост никога не е излишна, затова дръжте багажа си опакован, винаги готов за дълго пътуване.

Поради тази причина може да предпочетете да работите с хората индивидуално. Ако ги изолирате от тяхната нормална среда, ще постигнете почти същия ефект, както ако се занимавате с група, само че сега ще ви бъде по-трудно да използвате внушенията или заплахите. Ако работите по индивидуалния метод, по-лесно ще успеете да се спасите с бягство, ако някой от вашите събеседници ви заподозре в измама, за разлика от варианта, когато прилагате груповия метод.

З А К О Н

28

СМЕЛО СЕ ХВЪРЛЯЙТЕ В БИТКАТА!

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако не сте уверен в крайния успех, по-добре въобще не се залавяйте с това, което сте замислили, защото вашите собствени съмнения и колебания ще ви провалят. Страхът винаги е много опасно явление - хиляди пъти е по-добре ди се хвърлите смело в битката. Грешките, които може би ще допуснете заради прекомерната си смелост, могат да бъдат поправени с още смелост. Всички ние обожаваме смелчаците, но никой не уважава страхливците.

СМЕЛОСТ И КОЛЕБЛИВОСТ. Кратко психологическо сравнение.

Смелостта и колебливостта предизвикват напълно различни психологически реакции. Колебливостта създава препятствия по вашия път, докато смелостта ви помага да ги преодолеете. След като проумеете тази важна истина, ще разберете колко е важно да се научите да преодолявате вродената си стеснителност и да свикнете да се държите по-смело. По-долу са описани най-важните психологически ефекти от смелостта и колебливостта.

Смелият лъже по-добре. Всички ние понякога проявяваме слабост. Нашите постъпки никога не са съвършени. Но ако по-смело се залавяме с това, което сме замислили, немалка част от нашите недостатъци ще изчезнат като изтрити с магически жезъл. Измамниците много добре знаят старата житейска аксиома - дръзките лъжат по-успешно и по-убеди-

телно. Ако поднесете по-смело някаква история, слушателите ви по-лесно ще ви повярват и няма да успеят да се съсредоточат върху неточностите или противоречията в нея. Ако се наложи да се замесите в някакво мошеничество или да преговаряте с някого, опитайте се да прекрачите границите, които първоначално сте си определили като предел за ва дите амбиции. Поискайте да ви поднесат нещо, което доскоро сте смятали за немислимо, и ще останете изненадан колко често ще бъде изпълнявано поредното ви дръзко желание.

Хищниците **винаги надушват подплашената плячка.** Хората са надарени с шесто чувство за слабостта на другите. Ако още при първата среща демонстрирате желанието си към компромис, отстъпки или капитулиране, ще събудите хищника дори в хора, които по природа въобще не са кръвожадни. Всичко зависи от възприятията и ако веднъж сте се показали като отбраняваща се личност, готова да преговаря на всяка цена и да бъде послушна, ще бъдете безмилостно изтласкани от сцената.

Смелостта винаги побеждава страха. Страхът, който сте насадили във вражеските редици, ще ви създаде неоспорим авторитет. Смелата постъпка ви помага да изглеждате по-могъщ и по-властен, отколкото сте всъщност. Ако атакувате внезапно, потайно и бързо като змия, ще изплашите много повече противника, отколкото, ако действате мудно или плахо. Като го стреснете с някой дързък ход, ще му предадете урок, който той никога няма да забрави. При всяко ваше следващо нападение противникът ще си спомня за този суров урок и ще изтръпва от ужас, така че никога няма да си помисли дори да ви контраатакува.

Ако спрете насред атаката с примряло от страх сърце, сам ще си изкопаете гроба. Ако предварително сте се примирили с мисълта, че няма да успеете докрай да осъществите намеренията си, сам ще си издигнете непреодолими препятствия. Ако възникне някакво затруднение, вие още повече ще се объркате и ще ви се привиждат несъществуващи

ДВАМАТА СКИТНИЦИ

Пътеката, застлана само с наслади, никога няма да те изведе до славата! Удивителните подвизи на Херкулес са плод на необикновената му смелост. Макар че в митичните легенди и в историческите летописи не са запазени много сведения за негови достойни съперници, все пак се споменава за някакъв странстващ рицар, който търсел приключения в едно далечно и за- гадъчно царство, обвеяно с романтика. Рицарят едва навлязъл в това царство, когато неговият оръженосец съзрял каменна колона, с издълбан на нея надпис: „Смели авантюристи, ако копнеете да откриете нещо, което никога не е било виждано от нито един странстващ рицар, трябва само да прекосите този буен поток, да вдигнете каменния слон, издигащ се на отсрещния бряг и да го пренесете на един дъх ***до билото***

на планината, чиито върхове се белеят, покрити от вечен сняг.“ „Хм - промърморил вечно намръщеният оръженосец на своя рицар, - потокът е доста буен и пълноводен.

Сигурно е много дълбоко тук. Ала въпреки всичките тези опасности ще трябва да се гмурнем в бързея и да се доберем до отсрещния бряг. Но не мога да си обясня защо трябва да се мъкне на ръце някакъв каменен слон? За пръв път се сблъсквам с толкова нелепа приумица!“ Още веднъж огледал слона на срещуположния бряг и на бърза ръка преценил, че ще може да носи тежката статуя най-много на четири стъпки. Но да дотътри тази грамада до високата планина? О, не, това не било по силите на нито един великан, освен ако слонът не беше дребен като джудже, за да може да се побере на дланта... Само че какъв подвиг би било носенето на слон-джудже в ше-

опасности. Подплашеният от преследващите го ловци дивеч сам се напъхва в капана.

Колебанието забавя вашето настъпление, докато смелостта го ускорява. Когато решите .да отделите време, за да обмислите по-внимателно плановете си и да претеглите всички „за“ и „против“, вие давате възможност и на противника да стори същото. Ако сте много страхлив, вашите противници ще се нахвърлят върху вас с удвоена енергия.

Но ако сте по-смел, всичко ще бъде различно - няма да има закъснения или отлагания. Бързото и енергично нападение не позволява на врага да Си поеме дъх. Ако например сте решили да съблазните някого, колебанията почти винаги водят до фатални последици. При смелите опитите за съблаз- няване много по-често се увенчават с успехи, защото на ухажвания обект просто не му остава време за размишление.

Смелостта ще ви помогне да се отделите от стадото. Вашите смели действия ще ви превърнат в личност с характер и ще изглеждате в очите на околните като издигнат на непостижимо висок пиедестал. Докато страхливецът е безцветен като избелял тапет, смелчакът мигновено привлича всеобщото внимание, а властта обича само тези, които умеят да печелят вниманието на околните. Ние просто не можем да откъснем погледите си от героите, защото с нетърпение очакваме следващия им подвиг.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През май 1925 г. петима от най-изтъкнатите предприемачи, търгуващи с метални отпадъци в цяла Франция, били поканени на „официална, но строго конфиденциална среща“ с един от директорите на направления в Министерството на пощите. Срещата била в хотел *Крийон* - един от най-изис- каните хотели в Париж. Щом предприемачите се събрали във фоайето на хотела, веднага били отве-

дени в луксозен апартамент на последния етаж, където ги посрещнал елегантно облечен господин, който се представил като Виктор Лустиг, директор от Министерството на пощите.

Бизнесмените нямали представа защо били поканени на тази среща и изгаряли от любопитство. Едва след задължителния аперитив директорът им обяснил за какво става дума. „Господа - започнал той, - възникна един нетърпящ отлагане проблем, който обаче изисква пълна секретност. Правителството е решило да се отърве от Айфеловата кула!“ Предприемачите го слушали смаяно и безмълвно, докато директорът продължил да им обяснява с хладен делови тон - според последните проверки Айфеловата кула отчаяно се нуждаела от солиден ремонт. Първоначално кулата била замислена като временно съоръжение - само за Световното изложение през 1889 г. Разходите по поддържането й се увеличавали с всяка измината година, а сега, в разгара на поредната финансова криза, правителството нямало откъде да намери необходимите милиони. Мнозина парижани ненавиждали Айфеловата кула и с радост щели да приветстват нейното демонтиране. С течение на времето дори и туристите ще забравят за нея, макар че тя ще остане на картичките и фотографиите. „И така, господа, вие сте поканени на тази конфиденциална среща - завършил мосю Лустиг, - за да ви се даде възможност да предложите на правителството своите оферти за изкупуването на Айфеловата кула. Обаче никъде нищо не трябва да разгласявате за информацията, която ви се предоставя на тази среща, понеже опозицията дебне всяка стъпка на правителството и няма да пропусне да организира кампания във вестниците в подкрепа на идеята за запазването на символа на Париж.“

След това им раздал папки с копия от правителствения отчет, изпъстрени с таблици и данни за тонажа на метала, използван за построяването на кулата. Очите им едва не изхвръкнали от орбитите, когато се заели трескаво да пресмятат колко биха спечелили, ако превърнат този символ на Париж в купища старо желязо. След това Лустиг ги отвел при очакващата ги лимузина, за да се поразходят до

пата? „Хм, има нещо подвеждащо в този надпис, нещо, което никак не ми вдъхва доверие! - продължил оръже- носецът. - Прилича ми на гатанка за малки деца... Най-добре ще е въобще да не се занимаваме с този каменен слон.“

С тези думи винаги практичният оръженосец отминал нататък, но смелият рицар се спрял, навел се, за да гребне с шепи от студената вода от потока, наплис- кал лицето си и се взрял към отсрещния бряг. Едва тогава видял, че там наистина го очаквал каменен слон. Рицарят смело нагазил в буйните води, налучкал брода, добрал се до брега и стигнал до статуята с формата на слон. Вдигнал го и го отнесъл на върха на планината, където за негова безкрайна изненада се показала непозната крепост. Слонът внезапно оживял в ръцете му и дори изтръ- бил силно. В отговор от крепостта изскочили десетки бойци с копия и мечове. Втурнали се право към слиса-

ния рицар, а той само се прекръстил, готов да загине като герой. Но след още няколко мига рицарят се вцепенил от изненада, когато разбрал, че тези възторжени непознати люде, които не само че не го нападнали, ами го наобиколили и го приветствали радостно, го посрещнали като новия цар на тяхното кралство, като наследник на наскоро починалия предишен цар. Това е поуката от този разказ: славни подвизи се постигат само от смелчаци, надарени с нечувана дързост и безс- трашие. Онези, които първо се залавят да пресмятат какво ще им коства да извършат чутовен подвиг, какви трудности ще трябва да преодолеят, още ще се чудят, маят и колебаят, докато посмелите ще са забравили за поредния си подвиг и вече ще се радват на заслужените почести и възхвали.

„БАСНИ“, ЛАФОНТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

подножието на Айфеловата кула. Там директорът извадил служебния си пропуск и ги развел навсякъде, където предприемачите пожелали, като ги развличал с подбрани анекдоти, в които неизменно се споменавала Айфеловата кула. Накрая им благодарил любезно за вниманието и ги поканил до четири дни да се явят в същия хотелски апартамент с готовите си оферти.

Няколко дни след предоставянето на офертите, един от петимата търговци с метални отпадъци - да го наречем условно господин П. - получил писмо, в което официално се признавало, че именно той е победителят в тайния търг и че за да се гарантира успешното приключване на сделката, той трябвало да се яви до два дни в хотелския апартамент и да носи със себе си чек за най-малко една четвърт от обявената цена или 250 000 франка (около един милион долара по днешния курс). След представянето на чека приносителят щял да получи всички необходими документи, които ще удостоверяват пред съответните власти, че от днес именно той ще е новият собственик на Айфеловата кула. Г- н П. се зарадвал много от тази неочаквана вест - досега все не можел да повярва, че именно той ще бъде човекът, чието име ще остане в историята като спасителя на Париж от грозната метална грамада. Но когато пристигнал в хотела с подготвения чек, започнали да го гризат мрачни подозрения. Защо срещата е в този хотел, а не в някоя от импозантните правителствени сгради? Защо не пишело нищо във вестниците за толкова крупна сделка? Заради страха на кабинета от опозиционната преса? Ами... ами ако цялата тази потайна суматоха накрая се окаже само някакво дръзко мошеничество, някаква подла измама?! През цялото време, докато слушал встъпителните обяснения на г-н Лустиг относно подробностите по нарязването на Айфеловата кула и извозването на метала с десетки камиони, г-н П. се въртял неспокойно на стола и си мислел само как да се измъкне от тази лепкава каша, в която сам се бил накиснал.

Но внезапно се сепнал - директорът, г-н Лустиг, изведнъж рязко изоставил строго официалния тон и преминал към едва чут шепот. Вместо да про-

дължава със скучните подробности за данните на Айфеловата кула, Лустиг започнал да се оплаква от недостатъчната си заплата, споменал нещо за коженото палто, за което вечно му мърморела жена му, за това как не щадял сили и време, а в министерството никой не го оценявал по достойнство. Намръ- щеният г-н П. най-после се досетил за какво се опитвал да му намекне неговият събеседник и лицето му грейнало в широка усмивка. Нямало съмнение, че г-н Лустиг се опитвал да си изпроси подкуп. Разбира се, това съвсем не било повод за радост от страна на купувача, но все пак г-н П. въздъхнал облекчено, сякаш камък му паднал от сърцето. Вече нямало място за подозрения, че този г-н Лустиг е някакъв дързък измамник. Г-н П. много добре помнел как всички бюрократи от държавните учреждения, с които неведнъж си имал работа - онези лешояди, - никога не забравяли да поискат нещо за себе си! Доверието в изискано облечения му събеседник тутакси се възвърнало и дори измъкнал от джоба на сакото си няколко хиляди франка, за да ги напъха в ръката на Лустиг с обещанието, че ще донесе още пари за подкуп - в момента просто не разполагал с повече банкноти. Накрая му връчил и чека. В замяна г-н П. получил от Лустиг пълната документация на „съоръжението“, както Лустиг наричал Айфеловата кула през цялото време. Най-отго- ре в дебелата папка се мъдрел внушителен документ за нотариално заверена продажба, с подписа на министъра и главния секретар на Министерството на пощите. Доволният купувач напуснал хотел *Крийон,* потънал в мисли за очакващата го тлъста печалба и за заглавията по първите страници на вестниците, придружени с неговата снимка.

На следващия ден г-н П. напразно очаквал официалното изявление в печата от секретариата към Министерството на пощите. Привечер го загризало мъчителното съмнение, че нещо не е наред около тайната сделка. След няколко телефонни разговора му станало ясно, че в нито едно от многото френски министерства няма директор Лустиг и че никому дори на сън не била хрумвала идиотската мисъл да събаря Айфеловата кула. Чак сега жестоката истина блеснала пред очите му - измамили го

„Винаги трябва да се заемате с нещо ново, без опасения, че ви очаква неуспех. Но, от друга страна, не бива да се увличате по недостатъчно обмислени планове. Ако имате съдружник и той ви заподозре, че се страхувате да не се провалите, това ще ви компрометира в неговите очи. Ако се съмнявате в успеха на вашето начинание, по-добре не предприемайте нищо - това ще е много по-безопасно, отколкото да рискувате с нов провал.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ИСТОРИЯТА НА ХУ СА-ЕН

В една схлупена колиба със сламен покрив в долината Намсан живеел с жена си беднякът Ху Са-ен, който последните седем години никъде не излизал, само си седял у дома, в нео-топлената си стая, и препрочитал книгите си... Един ден обаче жена му, просълзена и изтормозена, се

престрашили и тихо му прошепнала: „Стига вече с тези книги, съпруже мой! Каква полза от твоето четене? Цялата ми младост премина в миене на чиниите и в шиене на дрехите за богаташите, без да изкарам пари дори за една пола или блуза. От три дни залък не съм слагала в устата си... Студено ми е, гладна съм! Повече не мога да издържам така!“ Като чул тези думи, мъжът й затворил книгата, надигнал се от стола и без да промълви нито дума, излязъл навън. Щом стигнал до средата на селото, Ху Са-ен спрял един минувач. „Почакай, драги! Знаеш ли кой е най-богатият мъж в селото?“ „Ти да не си паднаА от Луната? Не си ли чувал за Би Он-ши, онзи, който е по-богат от всички останали в цялото село? Ей там е къщата му, онази голямата като палат, с дванадесет порти и с керамични плочи на покрива. “ Ху Са-ен се отправил

подло за цели двеста и петдесет хиляди франка!

Разбира се, г-н П. дори и не си помислил да потърси помощта на полицията. Много добре съзнавал какво би се случило с неговата репутация, ако се разчуело, че е станал жертва на една от най-сме- хотворните измами в цялата историйя на човечеството. За един бизнесмен това било равносилно на самоубийство.

ТЪЛКУВАНЕ

Ако граф Виктор Лустиг, този ненадминат и до днес аферист, се бе опитал да продаде Триумфал- ната арка или някой от мостовете над Сена или статуята на Балзак, никой не би му повярвал. Обаче Айфеловата кула била прекалено очебиен и невероятно мащабен обект, или „съоръжение“, както делово се изразявал „директорът“ Лустиг, така че никой нормален човек нито за миг не би допуснал, че кулата би могла да бъде предмет на измамна сделка. Ала всъщност най-невероятното в тази несъмнено налудничава история било завръщането на Виктор Лустиг в Париж няколко месеца след невероятния му удар. Този цар на мошениците имал нахалството да повтори дръзкия си номер и да „препродаде“ Айфеловата кула - явно питаел някакво пристрастие към това „съоръжение“ - за внушителна сума във франкове, равностойна на днешни един милион и половина долара!

Мащабите винаги лъжат човешкото око. Ако нещо ни впечатлява и ако ни изглежда очевидно само по себе си, ние просто не искаме да допуснем, че зад нещо толкова грандиозно може да се крие подла измама. Достатъчно е да се въоръжите със солиден заряд от дързост и усет за мярка, за да можете да разпростирате мащабите на вашите измамни до предела на физическите ви възможности. Но ако усетите, че наивникът започва да се съмнява във вашето нечувано щедро и многообещаващо предложение, трябва да постъпите точно както е направил безумно дръзкият Виктор Лустиг - той съвсем ра- зумно не е отстъпил, не е намалил цената, а просто я е вдигнал с още няколко десетки хиляди франка, като се е опитал да си изпроси рушвет. Ако поиска-

те още пари от някого, той ще забрави за досегашните ви претенции, защото цялото му съзнание ще бъде погълнато с обмисляне на последното ви искане. Освен това всяка нова претенция от ваша страна ще постави опонента ви в отбранителна позиция, да не говорим за зашеметяващия ефект на всяко безумна смела инициатива.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1533 г. на смъртното си ложе великият московски княз Василий III завещал короната си на своя единствен наследник - тригодишния си първороден син, бъдещия цар Иван IV Грозни (буквален превод от руски - Иван IV Страшни). Освен това умиращият княз посочил младата си жена, великата княгиня Елена, като изпълнителка на завещанието му - така Елена получила правото да управлява Московската Рус, докато синът му Иван не навърши пълнолетие. Висшите дворяни (наричани в Русия боляри) посрещнали с надежда тази вест. От десетилетия московските владетели се опитвали да наложат властта си над болярското съсловие, но след смъртта на Василий III на трона оставало невръстно тригодишно момче. Майка му - неопитна млада жена, сама сред враждебното болярско обкръжение - нямала друг изход, освен да преклони глава пред властните боляри, очакващи с нетърпение отново да удари техният час, за да си възвърнат отнетите им привилегии, да отслабят и да унижат ненавистните им велики московски князе.

Младата княгиня Елена предусещала надигащата се опасност и затова се обърнала за помощ към своя доверен приятел княз Иван Оболенски. Но след първите пет години - през които Елена била регентша на своя непълнолетен син - тя внезапно умряла, въпреки че броени дни преди това се радвала на цветущо здраве. Според слуховете била отровена от най-могъщата дворянска фамилия, всесилните боляри Шуйски. Постепенно князете Шуйски обсебили цялата власт, като хвърлили в тъмницата княз Оболенски, където злочестият дво-

към къщата на богатия Би Он-ши. Щом прекрачил прага на масивната дървена порта, той прекосил двора и влязъл през отворената врата на гостната, след което се поклонил пред домакина и любезно го заговорил: „Имам нужда от десет хиляди юана, за да започна търговия. Затова съм дошъл при теб, уважаеми Би Он-ши, със смирена молба да ми заемеш тези пари.“ „Добре, Ху Са-ен. Къде да изпратя парите?“ „Ще се установя на пазара Ан Сон. Там има магазин един мой познат търговец.“ „Добре, добре... Ще напиша една бележка на Ким. Той е мой съдружник. Отдавна работя с него. Той дава пари на заем на всички търговци от пазара Ан Сон. От него ще си получиш парите. “ „Много благодаря, Би Он-ши. “ Когато Ху Са-ен си тръгнал, смаяните гостите на Би Он-ши не се стърпели и го затрупали с въпроси, любопитни да разберат защо е решил да рис-

кува, като даде пари на заем на един толкова дрипав странник. Никой от гостите дори не знаел от кой род е този Ху Са- ен. Но Би Он-ши посрещнал със самоуверена усмивка изплашените им подмятания: „Няма значение, че беше толкова дрипав и окъсан. Много по-важно беше това, че говореше ясно и разбрано, за разлика от онези, които се опитват да из-мъкнат пари от мен, но без да ми ги върнат. Този Ху Са-ен аз не го познавах до днес, но ми се струва, че не му липсва самоуве-реност, което дава надежда, че ще успее да се справи с всякакви трудности. Най-силно впечатление ми направиха откритият му поглед и самоуверениятму тон - това никога не се забелязва сред из-мамници и лъжци. Разбирам от пари, разбирам и от хора. Парите често принуждават хо-рата да се прекланят и снишават, но мъже като този Ху Са-ен не са от този жалък вид.

рянин умрял от глад. Вече никой не обръщал внимание на осемгодишния сирак - бъдещия цар Иван IV - и никой не го зачитал като велик княз. Ако някой от болярите случайно или преднамерено се опитвал да се сближи с него, веднага го прогонвали в изгнание, като най-дръзките били предавани на палачите.

Така живеел малкият Иван - блуждаел в кремълския дворец, полугладен, облечен в износени дрехи, вечно криещ се от князете Шуйски, които не пропускали сгодните случаи да го заплашват и унижават. Но понякога болярите променяли тактиката си - нареждали на слугите да издокарат Иван в царствени одежди, като му тиквали в ръцете скиптъра и го настанявали в трона, пустеещ след кончината на баща му. След унизителни имитации на старинните дворцови церемонии, при които болярите били длъжни да приветстват великия московски княз, като му отдават царствени почести, те го изритва- ли безцеремонно от трона, пропъждали го от тройната зала с обидни крясъци и започвали поредния безпаметен гуляй. Една вечер неколцина от придворните домъкнали в двореца новоизбрания московски митрополит - в онази епоха глава на руската църква, преди учредяването на московската патриаршия. Духовният водач на цяла Русия бил принуден да се спасява от нападките и ругатните в по-коите на изплашения Иван, но дори и там нахлули князете Шуйски, за да пребият до припадък злочестия митрополит пред изцъклените от ужас очи на младия Иван.

В кремълския дворец Иван имал само един приятел - болярина Воронцов, който единствен от всички придворни бил благосклонен към младия велик княз, съчувствал му и често го съветвал как да оцелява в тази непоносимо враждебна обстановка. Но един ден, когато Иван, Воронцов и московският митрополит заговорничели срещу болярите в трапезарията на двореца, вътре нахлули мъжете от рода Шуйски, пребили нещастния Воронцов, а митрополита подложили не нечувани оскърбления, като го повалили на пода, разкъсали расото му и го заплашили, че ще го екзекутират, ако продължава да мъти главата на младия княз Иван. След това

принудили Воронцов да напусне завинаги Москва.

През цялото време на тази потискаща сцена Иван запазил ледено мълчание. Болярите вече не се съмнявали, че планът им се осъществявал точно според техните кроежи - младият велик княз бавно, ала невъзвратимо се превръщал в послушен, вцепенен от ужас, глух и ням полуидиот. Лекомислено решили, че повече няма причина да се занимават с него и дори охлабили надзора върху младия княз. Но вечерта на 29 декември 1543 г. Иван, вече три- надесетгодишен, повикал Андрей Шуйски в спалнята си. Самоувереният княз мигом изтрезнял, щом прекрачил прага, и се вцепенил, защото веднага бил наобиколен от въоръжените до зъби дворцови стражи. Недоумяващ, той извърнал очи към момчето, но Иван, без да отрони дори една дума, само го посочил с пръст. Стражите веднага се нахвърлили върху княза - всесилния доайен на най-могъщата болярска фамилия, когото никой досега не смеел с пръст да докосне - измъкнали го навън, на бърза ръка го съсекли и захвърлили обезглавения труп в кучкарника, където освирепелите след тридневния глад княжески ловни кучета веднага го разкъсали. През следващите дни Иван успял да обезглави, да хвърли в тъмницата или да прогони в заточение повечето от сподвижниците и приближените на князете Шуйски. Стреснати от незапомнено суровите действия на младия княз, болярите треперели от ужас да не се разделят с главите си. Никой дори в най-кошмарните си сънища не бил допускал, че невинният, подплашен юноша ще се преобрази в безпощаден господар - бъдещия безмилостно жесток цар Иван IV Грозни, който с един замах ще помита всички по пътя си. След като цели пет години подготвял своето кърваво отмъщение, младият велик княз Иван си осигурил неоспорвани от никого права върху върховната власт над Московската Рус за десетилетия напред.

ТЪЛКУВАНЕ

Светът е пълен с „боляри“ - ваши яростни съперници, които ви ненавиждат, които се боят от вашите амбиции, които ревниво бранят все по-стесня-

Искрено се радвам, че ще му помогна да си стъпи на краката и да започне да трупа богатство. “

„ЗАДКУЛИСНИТЕ ИНТРИГИ В КОРЕЙСКИЯ ЦАРСКИ ДВОРЕЦ“, ХА ТАЕХУНГ, 1983 г.

„Страхът, заради който всичко може да ни се струва стократно преувеличено, подхранва всички наши фантазии и ние започваме да си въобразяваме, че враговете ни ще отгатнат колко сме слаби и безпомощни. Страхливите често сами си създават несъществуващи препятствия и се провалят, загрижени за опасности, които съществуват единствено в тяхното въображение. Познавам един херцог, който е способен да умре от страх и който е най-плашливият човек от всички, които съм познавал. Не е учудващо, че именно той по-често от другите непрекъснато редува грешка след грешка.“

КАРДИНАЛ ДЬО РЕЦ (1613-1679 г.)

МОМЧЕТО И КОПРИВАТА

Едно момче се опарило сред копривата, докато си играело в храсталака. Веднага побягнало в къщата при майка си, за да й съобщи, че го докоснало някакво отвратително растение, от което сега кожата на краката му парела болезнено. „Не е вярно, че някакво растение те е докоснало по крака. Ти сам си се напъхал сред копривата, момчето ми - успокоила го майка му. - Затова си се опарил. Следващия път, когато попаднеш сред гъстата коприва, притисни листата й поплътно до краката си и ще се увериш, че няма да те опари. “

Поуката от тази кратка басня е следната: не се страхувайте, че ще се опарите, независимо с какво точно се занимавате.

„БАСНИ“, ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ващите се техни привилегии. Вие желаете да наложите своята власт и да спечелите признанието на обществото, но ако се опитате да увеличите пълномощията си, болярите веднага ще се опълчат срещу вас. Точно пред такава ситуация е бил изправен младият княз Иван, затова отначало е предпочитал да не надига глава, да прикрива амбициите си, да преглъща негодуванието си. Изчаквал търпеливо своя час и когато настъпил моментът за решителни действия, веднага призовал дворцовата стража да се намеси в негова подкрепа. Стражата отдавна ненавиждала надменните, коравосърдечни и жестоки боляри от всесилния княжески род Шуйски. Веднага след като се уверил, че дворцовата стража ще застане зад него, Иван реагирал мълниеносно, както змията напада жертвата си - посочил с пръст смаяния Андрей Шуйски, като въобще не му оставил време да си поеме дъх дори.

Ако се опитате да преговаряте с болярите, нищо няма да спечелите - така само ще им подарите ценно време, през което те ще се окопитят и отново ще започнат да кроят заговори срещу вас. Ако се примирите с някакъв компромис, те няма да закъснеят да се възползват от тази удобна за тях възможност да продължават да заговорничат още по-уси- лено срещу вас, докато накрая ви нападнат и съкрушат. При толкова утежнена ситуация единственото спасение за вас ще бъде да ги нападнете внезапно, без предупреждение, без никакви наивни опити за преговори. Само така ще ги сразите и ще спечелите неоспорим авторитет. ПДе хвърлите в ужас тези, които досега са ви презирали, ще стреснете колебаещите се и ще спечелите доверието и признателността на всички, които ще въздъхнат облекчено при вестта за смазването на вашите врагове.

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1514 г. двадесет и две годишният Пиетро Аретино още работел като младши помощник в кухнята на една от най-богатите и знатни римски фамилии. Младежът мечтаел да спечели пари и

слава с помощта на перото си, да накара света да повтаря с възхищение името му, но как би могъл един скромен мияч на чинии в кухнята да постигне този фантастичен блян?

През същата година папа Лъв X приел пратеничество от краля на Португалия. Португалците му поднесли скъпи подаръци, сред които най-забележителен бил един необикновено едър слон - за първи път от времената на римските императори жителите на Рим виждали по улиците на Вечния град жив слон. Папата толкова харесал слона, че го отрупвал с небивали грижи. Но въпреки любовта и грижите слонът, наричан Хано, след няколко седмици започнал да линее и накрая се разболял сериозно. Папата наредил да повикат най-добрите ветеринарни лекари от цяла Италия - те предписали двеста килограма очистително. Слонът послушно поел лекарството, ала и то не му помогнало. Накрая животното умряло, а папата потънал в неутешима скръб. За да разсее мъката си, светият отец заповядал да повикат Рафаел, за да нарисува слона Хано и да постави картината на гроба на животното с надпис: „Каквото природата ни отнема, само Рафаел може да ни го върне."

През следващите дни един саркастичен памф- лет бил разпространен със светкавична бързина сред светското общество и артистичните кръгове в Рим, като предизвикал водопади от смях и всеобщо одобрение. Заглавието на памфлета гласяло: „Последната ми воля (Завещанието на слона Хано)". В този любопитен памфлет се споменавало между другото: „На моя наследник кардинал Санта Кроче оставям колената си, за да може да имитира моето коленопреклонничество... На моя наследник кардинал Санти Куатро оставям челюстите си, за да може да се наслаждава до насита на всичко, което църквата е успяла да отмъкне от трапезата на всеки християнин... На моя наследник кардинал Медичи оставям ушите си, защото неговите са доста по-малки от моите, та най-сетне да може да подслушва по-добре какво се говори тук и там по негов адрес..." А на кардинал Граси, който имал репутацията на непоправим развратник, слонът завещавал съответната внушителна по размери част от своята анатомия.

КАК ДА СЕ ПО-БЕЖДАВА В ЛЮ-БОВТА

Аз забелязах, че сте твърде плах с дамите, които са успели да завладеят сърцето ви. Това качество може да затрогне дъщерята на някой ме- сар или хлебар, но когато сте си поставили за цел да покорите сърцето на дама от светското общество, трябва да използвате други оръжия. Ще •ви разкрия тайните на женското сърце - няма да срещнете жена, която да не склони да допусне до себе си малко по-грубоват поклонник, ако ще трябва да го сравнява с някой прекалено стеснителен и плах обожател. Поради несръч- ността си мъжете губят много повече женски сърца, отколкото са опазени благодарение на женските добродетели. Ако един любовник е прекомерно страхлив, това веднага ни подсказва на нас, жените, че е прекалено загрижен за своята гордост. Ако той

отстъпи пред опитите на любимата му жена да се съпротивлява на ухажването му, тази жена няма да закъснее да му постави нови и нови изисквания да зачита нейното име и нейната чест. На такива мъже всяка жена би заявила следното: „Ах, моля ви, не ме принуждавайте да стигам прекалено далеч, не поставяйте на толкова сурово изпитание моя морал и моите добродетели..." Ние, жените, непрекъснато се разкъсваме от противоречието между строгите изисквания да бдим над доброто си име и желанието да прикриваме факта, че копнеем да бъдем обичани. Ако подходите към любимата си жена малко по-настойчиво, ако успеете да я сюрпризирате, дори ако проявите даже умерено насилие, но в същото време и докажете, че в никакъв случай не я подценявате, аз мога да ви се закълна, че тя ще бъде ваша. Малко повече смелост от

Памфлетът продължавал в същия дух, без да щади висшите духовници и елита на римската аристокрация, включително и Негово светейшество. Всеки герой бил бичуван точно за тези негови пороци и слабости, с които бил известен във висшите кръгове, за които злословели в светските салони, а оттам клюките достигали и до кухните, за да станат достояние дори на миячите на чиниите. Памфлетът завършвал със следните стихове:

„Нека Аретино бъде ваш приятел.
Защото няма да е добре за вас, ако бъде ваш враг.
Неговите стихчета могат от престола дори папата да свалят.
Затова нека Бог да ви пази от неговото остро езиче.“

ТЪЛКУВАНЕ

Само с един къс памфлет Пиетро Аретино - син на беден обущар и самият той скромен кухненски помощник - станал прочут в цял Рим. Всички в Рим умирали от любопитство да узнаят нещо за този нечувано дързък поет. Дори и самият папа, развеселен от небивалата дързост на младия стихоплетец, заповядал да му доведат непознатия смелчага и даже му предложил да работи в папската канцелария. С течение на годините Пиетро Аретино се наложил като всепризнат сатирик, дори го наричали Бича на принцовете. Необичайно острият му език му спечелил всеобщото уважение, като всички се страхували от него - от краля на Франция до императорите от всесилната династия на Хабсбурги- те.

Стратегията на Аретино била проста, но ефективна: ако сте дребен и неизвестен като Давид, на всяка цена трябва да намерите някой гигант като библейския Голиат, за да го нападнете, сразите и така да спечелите неувяхваща слава и почит. При това колкото по-внушителна е мишената ви, толкова по-силно ще приковете върху себе си вниманието на обществото. И колкото по-смело нападате вашия Голиат, толкова по-очебийно ще се разграни-

чавате от страхливата тълпа и толкова по-възторжени адмирации ще съберете. Във всяко общество има изобилие от хора, които мислят критично за силните на деня, ала малцина са тези, които дръзват да изкажат публично мнението си, особено пък в писмен вид. Да напипаш и да изразиш всеобщото мнение - това винаги, в абсолютно всички епохи е било страхотно силно оръжие. Достатъчно е да налучкате най-обещаващата мишена и да нападнете безумно смело, за да осъществите удара на живота си. Светът винаги се е радвал до обезумяване на подобни спектакли и затова е склонен да дарява такива смелчаци със слава и почести.

ваша страна ще улесни както самия вас, така и обекта на вашите чувства. Забравихте ли мъдрия съвет на Ларошфуко: „Един напълно разумен мъж има право да се държи като луд, ако е влюбен от все сърце, но не бива да изглежда като идиот.“

„ЖИВОТЪТ, ПИСМАТА И ЕПИКУРЕЙСКАТА ФИЛОСОФИЯ НА НИНОН ДЬО ЛАНК- ЛО“, НИНОН ДЬО ЛАН- КЛО (1620-1705 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Повечето от хората са плахи и стеснителни. Ние искаме да избягваме всякакви конфликти и спорове и се радваме от сърце, ако бъдем харесвани от всички наши събеседници. Понякога може да мечтаем за някой и друг безумно смел и дързък подвиг, обаче рядко осъществяваме подобни блянове —защото се ужасяваме от последствията или от това, което другите ще си помислят за нас, или от враждебността, с която ще ни посрещне обществото, ако дръзнем да променим обичайното си поведение.

Въпреки че често се опитваме да оправдаваме нашата плашливост като загриженост за нашите близки, като желание да не нараним никого, истината е точно обратната - ние всъщност сме егоисти, погълнати само единствено от себе си. Тревогите ни относно евентуалната реакция на хората, които ни заобикалят, се свеждат до простото правило - за всекиго от нас е изключително важно как ще бъде приет от обществото. От друга страна обаче, смелостта е дейност, насочена от извършителя към други хора, затова облекчава тях, другите, понеже на свой ред им помага да преодолеят тяхната стеснителност, да разчупят техните окови.

Това може да се проследи особено ясно, ако се анализира процесът на съблазняването. Всички прочути съблазнители са жънели успехи глав- но благодарение на безумната си смелост. Джакомо Казанова например е спечелвал сърцата на жените, които е решавал да съблазни, не толкова със безумно смели действия или необичайно дръзки комплименти и предложения, колкото със способността си да се отдава напълно, духом и телом, на своята избраница - независимо че при него това себеотдава- невинаги е било с доста краткотраен характер. Надали някой съблазни-

тел е умеел по-добре от Казанова да внушава на жените, че в момента за него няма нищо по-важно на този свят от нея - обожаваната, до болка желаната избраница. Това действа на жените много по-силно от всякакви ласкателни комплименти. Прочутият венецианец е умеел ловко да прикрива всеки полъх на колебание, нерешителност или съмнение в избора си - по простата причина, че просто не е бил способен да се колебае или люшка между две или повече възможности.

Част от очарованието да ни съблазняват се корени в това, че в такива моменти ние се чувстваме всецяло погълнати от партньора и поне за малко забравяме за собственото си аз, като захвърляме зад гърба обичайните ни съмнения, колебания, притеснения, които тровят живота ни, откакто се помним, и ще ни измъчват до сетния ни час. Мигът, в който съблазнителят започва да се колебае, цялото очарование на съблазнява- нето отива по дяволите - защото подобна пауза ни дава възможност да си отдъхнем и да осъзнаем, че съблазнителят нищо не върши спонтанно, че думите му не извират от сърцето му, а всичко в него е резултат на грижливо обмислена стратегия. Ако партньорът е достатъчно дързък, енергичните му действия ще ни оставят без дъх и просто няма да имаме време да мислим за нещо друго. Смелостта помита като лавина всякакви колебания, притеснения, страхове. Точно затова ние боготворим смелите личности и предпочитаме да сме по-близо до тях - тяхната самоувереност ни заразява и ни окриля да напуснем поне за малко нашето мрачно, сиво съществуване, в което господстват колебанията и съмненията, страховете и опасенията, мрачните размисли и песимистичните прогнози.

За съжаление малцина са тези, които са безстрашни по рождение. Дори и на Наполеон Бонапарт му се е налагало да си изработва, при това напълно съзнателно, навици на смел воин, защото този необикновено проницателен военачалник и гениален стратег нито за миг не се е съмнявал, че успехът му зависи най-много от резултатите, които ще постигне на бойното поле, където всичко е въпрос на живот и смърт. В светските салони в началото на кариерата си той пристъпвал стеснително и дори неловко, но с течение на времето се научил да преодолява тази своя слабост и да се държи винаги смело и открито - вероятно защото е разбрал с каква безгранична власт го е дарила съдбата. Разбрал е също, че властта може да въздейства така върху възприятията на хората, че дори доста дребен мъж (какъвто в действителност е бил Наполеон I) може да изглежда като титан в очите на околните. Подобна необикновена промяна е преживял и Иван Грозни - от беззащитно, изплашено до смърт момче той се превръща в смел млад мъж, който властва с неоспорим авторитет - стига дори дотам, че е достатъчно само да посочи с пръст своя най-зъл, най-опасен враг, за да го отстрани завинаги от пътя си.

Трябва да тренирате и усъвършенствате смелостта си. Много често това чудесно качество ще ви бъде от изключителна полза. Най-добре ще

е да започнете да развивате смелостта си в деликатната област на преговорите, особено ако се налага вие сам да определяте цената си. Колко често ние сами се унижаваме, като искаме прекалено малко. Когато Христофор Колумб предложил пред испанския двор да осигурят финансирането на замислената от него експедиция, в добавка той си позволил нечуваната дързост - поискал да му бъде присъдена титлата „Велик ад мирал на океана“. Но испанските владетели се съгласили с цената, която Колумб поставил - да бъде почитан според заслугите му. И точно това станало, когато след три месеца той открил Америка. Хенри Кисинджър прекрасно знаел, че при преговори активните действия са много по-ефективни от примиренческата тактика или от стремежите да бъдат задоволени (според реалните възможности) претенциите на другата страна. Поставете високо ниво за вашата цена - както Виктор Лустиг например - и ще получите още повече.

Запомнете следното важно правило: както смелостта, така и страх- ливостга никога не са ваши присъщи качества. Всичко се свежда до много добре заучени навици, подчиняващи се на естествения наш стремеж да избягваме конфликтите. Страховете и опасенията ви от евентуални последици след някое ваше дръзко действие не съответстват на реалността. Почти винаги последиците от едно страхливо поведение са много по-лоши - вашата цена ще спадне и ще се озовете в затворен кръг от съмнения и провали. Проблемите, създадени от смелите ви постъпки, могат да бъдат преодолени, ако проявите още по-голяма смелост.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си срещата между един лъв и един заек. Лъвът пристъпва плавно и гъвкаво, уверен в силните си челюсти, които могат да разкъсат всичко живо, което ще има нещастието да се изпречи пред погледа му. Докато първата и последната мисъл на страхливия заек ще бъде да побегне накъдето му видят очите. И точно защото се втурва през глава, като че ли опашката му се е подпалила, точно затова той неминуемо ще налети на капана или ще се озове право в челюстите на лъва.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Със сигурност мога да потвърдя, че е много по-добре да бъдеш буен, стремителен и дори яростен, отколкото

плах, предпазлив и вечно оглеждащ се. Ако копнееш да покориш някоя жена, най-лесно ще я завоюваш с безумно смела атака. Жената винаги ще се остави да бъде покорена от някой смел и дързък мъж, а не от онзи, който подхожда към нея подчертано предпазливо и прекалено сдържано. Поради тази причина жените по принцип симпатизират на по-младите, защото те са по-импулсивни, по-енергични и по-пламенни.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Смелостта никога не може да бъде водещ стратегически принцип при всички ваши действия. Тя е само тактически инструмент, който трябва да бъде използван в подходящите случаи. Обмисляйте старателно ходовете си, планирайте всеки детайл, за да може накрая да атакувате смело, при пълна концентрация на силите си - именно така ще постигнете категоричен успех. С други думи, ако смелостта при вас е заучена реакция, трябва да се отнасяте напълно сериозно към заучаването на всяка подробност, за да можете да използвате тази добре заучена, дори изпипана реакция при всеки уместен повод. Ако се опитвате да постигнете целите си, като разчитате единствено на безогледната си смелост, бързо ще изтощите силите си, а освен това нерядко може да допуснете фатални грешки. Освен това може да обидите много хора, които с нищо да не са заслужили подобно оскърбително отношение от ваша страна - това се случва често с хората, които не умеят да обуздават буйния си нрав. Такава е била например Лола Монтес - нейната дързост й осигурява нейния триумф, нейната смайваща смелост й помага да омагьоса краля на Бавария. Но тъй като не умеела да се обуздава, същата нейна смелост е една от основните причини за провалите й, независимо дали става дума за Бавария, Франция или Англия. Преминавала е неписаната граница между дързостта и нахалството. Подобна е участта на Иван Грозни - след като е постигнал нечувани успехи благодарение на необичайно изявеното си мъжество, първият руски цар е преминал всякаква разумна граница и е стигнал до садизъм и неконтролируемо насилие. Изгубил е способността да управлява смелостта си и да прибягва до този могъщ, но опасен инструмент само когато е разумно.

Страхливостта - психологическата противоположност на смелостта - няма място в суровото царство на властта. Но можете да извлечете изгоди, ако се научите да преодолявате страховете си. Разбира се, страхът никога не може да бъде оръжие за нападение - използва се само при отбрана. Но може да заблудите враговете си, като се преструвате на страхлив и отчаян, за да ги изненадате по-късно с решително нападение.

З А К О Н

29

ПЛАНИРАЙТЕ ВСИЧКО ОТ НАЧАЛОТО ДО САМИЯ ФИНАЛ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Краят е най-важното събитие при осъществяването на всеки план, понеже увенчава всичките ви усилия. Поради това трябва да го планирате с оглед всички възможни варианти, като вземете предвид последствията, препятствията и дори капризите на съдбата, които могат да провалят резултатите от вашите упорити усилия, подарявайки победата на опонентите ви. Като планирате старателно всичко до финалния етап, няма да бъдете изненадани от обстоятелствата и ще знаете какво да променяте в плановете си или кога да се спрете. Ако умеете да мислите далеч напред, в переспектива, ще съумеете да направлявате съдбата си.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1510 г. флотилия от испански кораби отплавала от остров Ес- паньола (днес този остров е поделен между две малки карибски държави - Хаити и Доминиканската република). Крайната цел на това плаване била Венецуела, където войската, превозвана с тази флотилия, трябвало да се притече на помощ на испанския гарнизон, обсаден в една от тамошните крайбрежни крепости. Корабите още не успели да се отдалечат на повече от десетина мили от пристанището, когато открили в склада с провизиите укрит нередовен пътник - името му било Васко Нуньес де Балбоа, никому непознат обеднял испански благородник, пристигнал

„Малцина са способни да обмислят планове за събития, които евентуално ще настъпят в далечното бъдеще. Повечето държавници. мислят предимно за настоящия момент.“

КАРЛ ФОН КЛАУЗЕВИЦ
(1780-1813 г.)

ДВЕТЕ ЖАБИ

Две жаби обитавали едно блато. Но под жарките слънчеви лъчи блатото започнало да пресъхва и жабите били принудени да го напуснат и да си търсят ново убежище. Докато подскачали сред крайбрежната трева, те попаднали на дълбок вир, пълен догоре с бистра изворна вода. Щом видяла примамливо синеещия се вир, едната жаба извикала към спътничката си: „Хайде да се гмурнем в този вир и да се заселим тук завинаги. Ще имаме подслон и прехрана. Какво друго ни е нужно?“ Но втората жаба предпазливо промърморила: „Ами ако и

тайно в Новия свят, за да търси злато, обаче затънал в дългове и бил принуден да се крие от кредиторите си.

Откакто Христофор Колумб се завърнал в Испания от първите две свои експедиции и съобщил за баснословно богатото, но все още недостъпно за европейците тайнствено царство, наречено от Колумб Елдорадо, Балбоа не можел да мисли за нищо друго, освен за камарите от злато, които очаквали своя първооткривател някъде далеч на запад, зад непристъпните планински хребети на Андите. Без да има някакви разумни основания, Васко Нуньес де Балбоа искрено вярвал, че именно на него ще се усмихне щастието и съдбата ще му позволи да се добере пръв до приказните съкровища. Никой не успял да го разубеди да не вярва в тази илюзорна мечта, още повече когато се отървал от вечно преследващите го кредитори, като се озовал на борда на един от испанските кораби, плаващи точно в желаната от него посока.

За съжаление собртвеникът на корабите - много богатият и знатен кралски наместник Франциско Фернандес де Енцисо - се ядосал извънредно много, когато му докладвали за нередовния пътник, и веднага се разпоредил да оставят Балбоа на брега на първия остров, където ще спре флотилията. Но преди да зърнат някой от малките острови, с които е осеяно Карибско море, Енцисо узнал от капитана на насрещно плаващ кораб, че била превзета крепостта, на която той трябвало да се притече на помощ и че испанските отреди панически отстъпвали от новите колонии в размирната Венецуела. Именно това ненадейно събитие се оказало спасителният шанс за всички авантюристи като Балбоа. Той веднага помолил да го отведат в каютата на Франциско де Енцисо и предложил да поведе флотилията на, към Панама - мимоходом излъгал, че познавал този район от предишните си пътувания. Не забравил да спомене за слуховете за златото в земите на юг от Панама. Възхитените моряци се впуснали да убеждават скептично настроения Франциско де Енцисо да им разреши да променят курса на запад. Така стигнали до бреговете на днешна Панама, където основали първата испанска колония в тези

непознати за тях земи. След няколко седмици те нарекли новооснованото селище порт Дариен.

Както се полагало, за пръв губернатор на Дариен бил обявен Франциско Фернандес де Енцисо - влюбен в себе си испански гранд от знатен аристократичен род, който никак не бил склонен да отстъпи някому почестите заради откриването на Елдо- радо. Само че Васко Нуньес де Балбоа не бил от малодушните, готови да отстъпят някому това, за което те упорито си въобразяват, че им принадлежи. Започнал да критикува нерешителния губернатор и да търси съмишленици, за да ги поведе на юг, към земята на златото. Дори заговорничел да оковат Енцисо във вериги и да обявят него, Балбоа, за новия губернатор на порт Дариен. Изплашен за живота си, Енцисо отплавал за Испания с флагманския кораб на своята флотилия. Върнал се след няколко месеца начело на пратеничество от Испания, снабдено лично от краля с пълномощия да провъзгласят Франциско Фернандес де Енцисо за губернатор на Дариен. На път обратно за Испания губернаторът се удавил поради някаква трагична случайност. Това обаче не попречило да обвинят Балбоа в заговор за убийството на Франциско де Енцисо, за да узурпира поста му.

Благодарение на изключителната си смелост Балбоа досега винаги успявал да се измъква невре- дим от какви ли не затруднения и от ожесточени схватки с неприятеля, ала този път като че ли му било съдено да се прости завинаги с бляновете си за златото и за славата. Дори ако успеел да открие приказното Елдорадо, за да бъде удостоен с титлата губернатор на новата провинция, Балбоа е трябвало да бъде одобрен от краля - но след нелепата смърт на Франциско де Енцисо заподозреният в заговор Балбоа не би могъл да се надява на толкова висока чест. Оставал му само един изход от тази безизходна ситуация - -индианци от племето Панама признали пред Балбоа, че от другата страна на тесния провлак в Централна Америка се ширело ог- ромно, наистина необятно море - Тихият океан, както го наричаме днес - и че ако се пътува все на юг по западния бряг на това непознато море, ще се открие приказна земя, където трябва само да се на-

тук водата пресъхне? Как ще изпълзим от този вир, много по-дълбок от блатото, където живеехме досега?"

Поука: нищо не предприемайте, без да сте обмислили всички последици.

„БАСНИ“, ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

„Не забравяй да хвърляш по един поглед към края, който все някога ще трябва да увенчае твоето дело, независимо че може да си отрупан в момента с важни задачи и неотложни грижи. Много често боговете временно ни дарават неземно щастие, което по-късно без- жалостно ни отнемат, като срутват всичко, което дотогава сме градили.“

„ИСТОРИИ“, ХЕРОДОТ, V ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ЦАРЯТ, МЪДРЕЦЪТ СУФИСТ И ХИРУРГЪТ

В древността царувал могъщ татарски хан. Един ден ханът решил да се поразходи из обширните си владения заедно с пищната си свита от най-изтъкнати местни водачи. Но на пътя ги пресрещнал странстващ мъдрец от сектата на суфисти- те, който веднага се провикнал в лицето на хана: „Който ми подари сто жълтици, в замяна ще получи от мен мъдър съвет!“ Ханът се спрял и запитал странника: „Мъдри човече, какво толкова умно може да се купи за някакви си стотина жълтици?“ „Господарю - ниско се поклонил мъдрецът, - заповядай на твоя ковчежник да ми брои стоте жълтици! Тогава аз веднага ще ти отговоря, без да скривам дори частица от истината!“ Ханът решил да се вслуша в думите на непознатия, защото очаквал да научи някакво необикнове

ведеш, за да напълниш шепите си със злато. Индианците наричали тази легендарна земя Биру, но на испанците начело с Балбоа това нечувано от европейците досега име прозвучало като Перу. Обхванат от трескаво предчувствие, че този път мълчаливите туземци са се изпуснали и са му разкрили една изключително важна тайна, Васко Нуньес де Балбоа веднага решил да прекоси гъстите панамски джунгли и така да стане първият европеец, който ще потопи нозете си в загадъчното необятно море, скрито нейде на запад. А оттам трябвало само да се спусне по неизследвания бряг и да се добере до обвитото в приказни легенди Биру или Перу, да се наведе и да започне да граби златото с пълни шепи - по една шепа за себе си и по една за испанската корона, както повелявали обичаите от онази епоха - епохата на авантюристите и конквистадорите. Ако успее да завоюва за славата на Испания тази злато- носна мина, ще спечели вечната признателност на краля и ще стане баснословно богат. Имало само една пречка - на всяка цена трябвало да се добере до Перу, преди да бъде заловен и окован във вериги от испанските войници.

Така през 1513 г. Балбоа потеглил начело на малоброен отред, наброяващ само 190 войници. По средата на маршрута, насред тесния провлак, на около 145 км от началната точка на прехода, с Балбоа останали само шестдесет войници - другите не могли да издържат тежките условия в джунглите. Особено опасни се оказали кръвожадните насекоми, невижданите проливни дъждове и маларията. Накрая, когато се добрали до билото на най-високия хребет, Балбоа пръв от всички европейци видял безбрежния Тихи океан. Няколко дни по-късно той нагазил във водите на океана, облечен в тежка ризница, понесъл знамето на Кастилия, за да обяви всички тези земи, води и острови за вечни владения на испанската корона.

Местните индианци го посрещнали с радостни викове и струпали пред нозете му късове злато, скъпоценни камъни и великолепни перли. Никога дотогава Балбоа не бил сънувал такива приказни съкровища. Когато запитал туземците откъде са измъкнали всичко това, те посочили на юг, към земи-

те на инките. Но Балбоа разполагал с много малко войници. Решил да се върне в порт Дариен, да изпрати диамантите и златото в Испания като доказателство за добрата му воля и след това да поиска многобройна войска, за да може най-после да завоюва легендарното Елдорадо.

Когато до Испания достигнала вестта за подвига на Балбоа, за мъчителния преход през джунглите и за откриването на западния океан и най-вече за намеренията му следващия път да се добере до бленуваното Елдорадо, доскорошният престъпник веднага се превърнал в национален герой. Моментално го обявили за губернатор на всички завоювани напоследък земи в Централна и Южна Америка. Но преди кралят и кралицата да получат вестта за неговото откритие, те били изпратили нова флоти- лия, командвана от Педро Аирас Давила, известен с псевдонима си Педрариас, като му връчили заповедта да арестува Балбоа с обвинение в убийството на Франциско де Енцисо и сам да поеме управлението на новата колония. Когато Педрариас стигнал до бреговете на Панама, той научил, че грехът на Балбоа бил опростен и че сега Педрариас трябва да' споделя властта с доскорошния престъпник.

През това време Балбоа не можел да се успокои, измъчван от мечтите за златото. Не можел да мисли за нищо друго освен за Елдорадо. В преследването на тази цел той неведнъж рискувал живота си, така че да сподели славата и богатствата с някакъв новопристигнал от Испания кралски наместник било непоносимо мъчително за него. Освен това скоро установил, че Педрариас имал доста тежък характер и самият той също не бил доволен от решението на краля. На Балбоа за втори път не му оставало нищо друго, освен пак да поеме инициативата в свои ръце - затова Балбоа предложил на Педрариас да го оставят да потегли отново през джунглите, само че този път с по-многобройна войска заедно с инструменти и материали за строеж на малки кораби. Възнамерявал да се добере до брега на Тихия океан, там да изгради няколко гемии и с тях да продължи на юг, към Перу, за да завоюва империята на инките. Изненаданият Педрариас нямал друг изход, освен да се съгласи с този дързък план - мо

но ***дълбоко проникновение. Щом била задоволена горещата му молба, мъдрецът промълвил с дълбокомислено изражение на лицетс си: „Велики хане, моят скъпоценен съвет е: никога не започвай нещо, ако не можеш да отгатнеш какъв край ще те очаква!“***

Щом чули тази изтъркана мъдрост, всички придворни от свитата на хана гръмко се разсмели и припомнили на хана, че единствената мъдрост на този странстващ просяк се свеждала само до хрумването му да поиска предварително възнаграждението си - доста щедро за един толкова банален съвет. Обаче ханът гневно смръщил вежди и сърдито процедил през стиснатите си зъби: „ Още е много рано за вас да се смеете! Съветът на този мъдър странник никак не е глупав! Никой от вас не е способен да обмисля грижливо какви ще бъдат последиците от моите заповеди, преди да се заеме с

изпълнението им. За разлика от вас аз ценя много високо този разумен съвет.“ Така ханът решил да запомни добре мъдрия съвет и да го прилага, когато се разпорежда със съдбите на подчинените си. Дори заповядал да го изпишат с позлатени букви на стената в двореца му и да го гравират върху сребърния му поднос. Не след дълго в двореца се надигнал таен заговор срещу хана. Съзаклятниците дълго умували как да убият хана, без да рискуват главите си. Накрая решили да използват придворния лекар - обещали му да го провъзгласят за велик везир, ако прободе хана с ланцет, намазан с отрова. Когато настъпил денят за поредното кръвопускане - обичайна процедура за поддържане на хана в добро здраве, - лекарят взел сребърния поднос, видял надписа върху него: „Никога не започвай нещо, ако не можеш да отгатнеш какъв край

же би защото се досещал, че планът на Балбоа предварително е обречен на провал. По време на този втори поход начело с Балбоа загинали стотици войници, а дървеният материал за корабите изг- нил от проливните дъждове. Но както винаги Балбоа не искал да се примири - очевидно нямало сила на земята, която да го принуди да се откаже от мечтата си - и след като се добрал до брега на Тихия океан, наредил на войниците си да секат дървета за строеж на корабите. С него обаче останали прекалено малко войници, изтощени до смърт, затова бил принуден отново да се върне в порт Дари- ен.

Педрариас поканил Балбоа да обсъдят плановете за следващите действия. В околностите на лагера Балбоа се натъкнал на стария си приятел Франсиско Писаро, който го придружавал по време на първата му експедиция, когато бил открит Тихият океан. Обаче срещата с Писаро била само уловка, за да се приспи бдителността на Балбоа. Писаро водел със себе си стотина войници, които заобиколили Балбоа, арестували го и го върнали в резиденцията на Педрариас, който го обвинил в подстрекателство към бунт. След няколко дни Балбоа бил посечен, заедно с най-верните му последователи. Години по-късно Писаро се добрал до Перу, а заслугите на нещастния Васко Нуньес де Балбоа били напълно забравени.

ТЪЛКУВАНЕ

Повечето хора се поддават най-вече на подтиците на сърцето си, а не на повелите на хладния разум. Техните планове никога не са добре изяснени и когато се сблъскат с неочаквани препятствия, не им остава друг изход, освен да импровизират. Подобни импровизации обаче само ги тласкат към следващия провал и никога не могат да заменят грижливото обмисляне на плановете поне няколко хода напред.

Балбоа мечтаел за слава и богатства, но е имал доста смътен план как да се сдобие с тях. Почти били забравени безумно смелите му походи и откриването на Тихия океан, защото той дръзнал да сто-

ри това, което в света на властта се смята за смъртен грях - не стигнал до края и оставил на другите възможности да вземат превес над него. Един мъж, наистина отдаден безрезервно на амбициите си за власт, би трябвало да бъде достатъчно разумен и да предвиди отдалеч подобни опасности - съперниците за славата от приказните завоевания, хищниците, настръхващи само щом чуят да се говори за злато. Балбоа не би трябвало да споделя с когото и да било, че бил узнал за тайните на инките, преди да е завоювал Перу. Само тогава би могъл да разчита, че ще опази богатството си, славата си и главата си. След като Педрариас се появил на сцената, този амбициозен и безскрупулен губернатор заговорничел неуморно срещу Балбоа. Целта, която преследвал, била да го екзекутира или поне да го хвърли в затвора, преди сам да поеме командването на войските и да завладее Перу. Обаче в този решителен миг Балбоа не можел да мисли за нищо друго освен за бъдещите си завоевания и както винаги реагирал емоционално, защото не бил способен да обмисля предварително ходовете на враговете си.

Каква полза би имал всеки от нас, ако таи в сърцето си някаква безумно смела мечта, след като другите няма да пропуснат да му отнемат славата и почестите? Никога не бива да стигате до замъгляване на разсъдъка, като разчитате само на мъгляви копнежи. Най-полезно е да планирате всичко в детайли чак до финализирането му.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1865 г. Ото фон Бисмарк, пръв министър на кралство Прусия, съсредоточено изучавал картата на Европа - за него тя представлявала по-скоро шахматна дъска, на която разигравали своята игра великите сили. Основните играчи били Англия, Франция и Австрия. Прусия по онова време била само една от няколкото по-големите кралства в състава на Германската федерация, раздробена на десетки суверенни владения. Доминиращ член на тази федерация била Австрийската империя, което

ще те очаква!“, замислил се и дори се вцепенил от ужас, защото едва сега осъзнал какво може да се случи, ако изпълни коварния замисъл на подлите заговорници. Едва сега нещастникът се досетил, че щом на трона се възцари предводителят на заговорниците, първата му грижа ще бъде да отсече главата на злочестия лекар, който знаел прекалено много за заговора.

Ханът, щом забелязал, че лекарят се е разтреперил, го запитал защо е толкова пребледнял и разтревожен. Тогава изплашеният лекар му признал цялата истина. Признанието дошло точно навреме, в последния момент, преди да е станало прекалено късно. Така заговорът бил разкрит и осуетен. Ханът заповядал да доведат при него онези придворни, които го съпровождали в свитата по време на срещата с незнайния мъдрец насред пътя, за да ги попита: „Спомня-

те ли си онзи мъдрец, когото срещнахме на пътя? Същия, който ми даде срещу сто жълтици един мъдър съвет? Тогава вие му се присмяхте и го нарекохте стар глупак. Сега пак ли ще му се присмеете заради неговия съвет, който се оказа най- мъдрата мисъл, която съм научил през целия си живот?“

„КЕРВАНЪТ НА БЛЯНОВЕТЕ“, ИДРИСШАХ, 1868 г.

„Този, който се доверява на предсказателите за своето бъдеще, неволно се обрича да бъде занапред зависим от очакванията на предсказателите относно бъдещите събития, които могат да се окажат много по- значими от това, което предсказателите споделят пред всеки техен посетител. “

УОЛТЪР БЕНДЖАМИН (1892-1940 г.)

само по себе си гарантирало, че останалите германски държавици завинаги ще останат слаби, разпокъсани, лишени от политическа самостоятелност. Бисмарк обаче твърдо вярвал, че Прусия е предопределена за много по-значима роля, вместо да остане за вечни времена смирен слуга на омразната му Австрия.

Ето как Бисмарк започнал своята изключително сложна игра. Първият му ход бил да започне война с миролюбивата Дания, за да върне на Прусия някогашните й северни владения - провинциите Шлезвиг и Холщайн. Той знаел, че подобни териториални претенции могат да разтревожат Франция и Англия, затова предвидливо поканил Австрия да се включи във войната - това му осигурило повод да обяви, че прусаците са решили да освободят Шлезвиг и Холщайн не за да погълнат тези територии, а за да ги присъединят към Германската федерация. За няколко месеца станал ясен какъв ще е изходът от тази война между двамата неравностойни съседи и чак тогава Бисмарк предявил своите прикривани досега претенции - двете северни провинции трябвало да бъдат включени в състава на прус- кото кралство. Разбира се, австрийците се разгневили от вероломния ход на пруския първи министър, но накрая склонили на предлагания им от Бисмарк компромис - отначало се съгласили Прусия да владее Шлезвиг, а за Австрия да остане Холщайн, но след още една година отстъпили и провинция Холщайн в полза на настойчивите прусаци (срещу прилична финансова компенсация). Светът със затаен дъх следял как позициите на Австрия отслабвали от ден на ден, докато силите на Прусия укрепвали все повече и повече.

Но най-дързък бил следващият ход на Ото фон Бисмарк: през 1866 г. той успял да убеди своя сюзе- рен - краля на Прусия Вилхелм I - да обяви, че Прусия ще напусне Германската федерация. Всъщност това напълно неочаквано решение означавало на практика да се обяви война на Австрия, която дотогава оглавявала тази федерация. Срещу тази коварна идея на Бисмарк се надигнала вълна от възмущение в самата Прусия - срещу неговата политика се обявили кралицата на Прусия, синът й

(пруският кронпринц, или престолонаследникът на трона на Вилхелм I), както и принцовете от повечето германски владения, включени в състава на Германската федерация. Бисмарк обаче не се изплашил от гласовете, надигащи се срещу неговата политика. Благодарение на твърдия си курс първият министър накрая постигнал целта си - приготовленията били в пълен ход и след нечувано кратка военна кампания (само за седем седмици!) Прусия, чиято армия била много по-боеспособна, за пръв път в историята си победила надменната Австрия. Пруският крал и неговите генерали дори поискали армията да продължи напред победния си марш чак до Виена, за да могат да отнемат от Австрия колкото можело по-значителна територия. Но Бисмарк, най-далновидният политик в онази епоха, благоразумно ги спрял - сега бил настъпил моментът да наметне мантията на миротворец, загрижен за съдбата на двата братски народа. В резултат на тази благоразумна политика станало възможно да се подпише мирен договор с Австрия, който гарантирал пълна независимост на Прусия като доминираща сила сред всички германски държави. Сега Бисмарк можел да си позволи да издигне Прусия като водеща политическа и военна фигура в състава на новосформираната Обединена северна германска федерация.

Изплашени от решителното прекрояване на картата на Европа, французите и англичаните започнали да сравняват Бисмарк с вожда на хуните Атила, наричан от римляните Бич Божий. След като веднъж бил стъпил на пътеката на войната, кой би могъл да спре победоносното му настъпление? И наистина само след три години Бисмарк провокирал Франция и тя била принудена да обяви война на Прусия. Най-напред се престорил, че одобрява анексирането на Белгия от Франция, но в последния момент променил коренно мнението си. Като играел ловко играта на котка и мишка, той успял да вбеси френския император Наполеон III и в същото време да подтикне своя господар - пруския крал - да обяви война на Франция. Така че никой не се изненадал, когато през 1870 г. избухнала Френско-пруската война. Новосформираната Обединена северна германска федерация с въодушевление се хвърлила във войната срещу Франция. Отново била пусната в ход отлично смазаната пруска военна машина, създадена, за да стъпква всичко по пътя си. За няколко месеца прусаците стигнали на двадесетина километра от Париж. Въпреки че Бисмарк се противопоставял на предложенията да се завладеят изконни френски земи, пруските генерали успели да го убедят, че двете спорни гранични области - Елзас и Лотарингия - на всяка цена трябвало да станат неотделими части от Обединената северна германска федерация.

Всички в Европа вече тръпнели от страх, докато напрегнато се опитвали да отгатнат какъв ще бъде следващият ход на пруската ламя, предвождана от Бисмарк, когото вече наричали Железния канцлер. Всъщност Ото фон Бисмарк вече не бил канцлер, защото само една година по-къс-

но Бисмарк основал Германската империя. Като пръв неин император бил коронясан пруският крал Вилхелм I, а Бисмарк бил обявен за принц. Но след това се случило нещо странно - войнственият дотогава Бисмарк изведнъж започнал да настоява повече въобще да не се воюва. И докато останалите европейски велики сили с трескаво заграбвали колонии в останалите континенти, принц Бисмарк настойчиво съветвал германския император да не ламти за колониални завоевания. Мъдрият политик желаел за Германия да бъде гарантирана сигурност в рамките на променената Европа и за него това било много по-важно от завоюването на нови територии в далечни земи. През останалите години от своята кариера той се стремял главно към опазването на мира и към предотвратяването на нови военни конфликти. Всички си мислели, че Бисмарк се е променил с напредването на възрастта си и че омекнал с течение на годините. Никой не бил в състояние да проумее, че именно това бил финалът на неговия добре замислен и изпипан план.

ТЪЛКУВАНЕ

Има една съвършено простичка причина, поради която повечето хора никога не могат да проумеят кога да атакуват: те просто нямат представа към какво всъщност се стремят. След като постигнат първата си победа, веднага започват да жадуват за още и още триумфи. На тях дори може да им се струва нахално, ако някой им заяви, че именно сега са длъжни да спрат.

Още от началото на своята политическа кариера Бисмарк се заел да преследва една основна цел: да създаде независима германска държава начело с кралство Прусия. Именно затова той предизвикал войната с Дания - не толкова да завоюва от нея неголямата територия на двете погранични, оспорвани от векове северни провинции Шлезвиг и Холщайн, колкото да събуди националистическите чувства на прусаците и да обедини страната под егидата на пруския крал. След това се заел с подстрекателствата, които неминуемо щели да доведат до избухване на война със съседна Австрия, където обаче залогът бил много по-сериозен - пълната независимост на Прусия - след разгрома на австрийската армия ръцете на Бисмарк били напълно развързани. Именно заради тази изключително важна перспектива умният канцлер отказал да поддържа настояванията на краля и на генералния щаб да бъдат заграбени повече австрийски територии. Накрая Ото фон Бисмарк разпалил войната с Франция, за да обедини напълно разпокъсаните от няколко столетия германски кралства и княжества, херцогства и графства, както и десетки още по-дребни суверенни владения.

След като постигнал заветната си цел, Бисмарк прекратил завоевателната си политика спрямо повечето от съседите на Прусия. Никога не поискал да припишат всичките заслуги на неговото име, нито веднъж не

се изкушил от призивите за още победоносни походи. Вместо това стегнал здраво юздите на новата огромна държава в сърцето на Европа, въпреки войнствените изявления на генералитета, на простолюдието и дори на самия пруски крал (вече обявен за германски император) да се воюва още и още. Позволил си само да се полюбува на своето творение - новопоявилата се Германска империя, без обаче да се поддава на неразумната еуфория, която замъглявала умовете на неговите съвременници. До края на живота си Ото фон Бисмарк не позволил да бъде прекрачен пределът на плановете, които той така старателно предначертал още в началото на своята необикновена кариера.

> *„Историческият опит ни учи, че ако някой отдалеч предвижда действията, които ще трябва да предприеме занапред, това му позволява да действа устремено и вихрено, когато настъпи моментът да изпълни предначертаните си планове."*
>
> КАРДИНАЛ ДЬО РИШЕЛЬО (1585-1642 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Според космологията на древните гърци за олимпийските богове нямало тайни относно бъдещето на всеки простосмъртен. Те предварително знаели какво ще се случи, дори до най-второстепенните подробности. Докато хората според елините винаги ставали жертви на съдбата
- подвластни на емоциите си, неспособни да виждат нещо друго освен най-непосредствените опасности. Такива герои, като Одисей например, способни да гледат далеч напред и да планират с много ходове напред, изглеждали обречени на страдания, защото дръзнали да се доближат до боговете в способностите да предсказват бъдещето. Тази идея е валидна и до днес - тези сред нас, които могат да мислят в перспектива и да се подготвят за всички възможни обрати в бъдещето, все още ни се струват могъщи като древните богове.

Обяснението се крие във факта, че повечето хора са прекалено обсебени от грижите на момента и никак не им е лесно да пренебрегнат настоящите опасности. Изисква се голяма душевна сила, за да се преодолее естествената човешка нагласа за доминиране на емоциите, за реагиране на събитията едва когато те наистина започват да се реализират. Повечето хора вярват, че са наясно с това, което може да им поднесе бъдещето, понеже са обмислили всички възможности. Обикновено остават горчиво излъгани - това, което си мислят за бъдещето, винаги е пречупено през призмата на техните съкровени желания, поради което виждат в бъ

дещето това, което им се иска да се случи. Плановете им са доста смътни, базиращи се не толкова на реалността, колкото на техните най-общи представи, минал опит и настоящи мечти. Хората вярват, че са способни да обмислят всичко много грижливо, от началото до края, обаче на практика съзнанието им е обсебено преди всичко от предвкусването на щастливия край и така се самозалъгват, подведени от силата на своите желания.

През 415 г. преди Христа атинската бойна флота потеглила към бреговете на Сицилия. Атиняните вярвали, че тази експедиция ще им донесе богатства, власт и слава, при това точно когато наближавал краят на шестдесетгодишните Пелопонески войни. Те обаче не отчитали опасността от подобно нахлуване на територия, толкова много отдалечена от техните родни брегове. Не очаквали, че местното население ще се съпротивлява така ожесточено - което никак не е за удивление, понеже те са се сражавали за своите бащини огнища. Нито са допускали, че всички неприятели на Атина ще се сплотят срещу общия си враг и че така ще се стигне до война на няколко фронта, което принудило атиняните да разпръснат силите си. Сицилианският поход се оказал пълен провал, довел до разрушаването на една от най-великите цивилизации в историята на човечеството. Атиняните са стигнали до тази катастрофа понеже са били подвластни на подтиците, пораждани от емоциите си, вместо да се вслушат в гласа на хладния разум. Мечтаели са само за блясъка на славата и не са се замисляли за опасностите, смътно очертаващи се в далечината.

Кардинал Дьо Рец от всички французи, живели през XVII век, най- добре умеел да анализира подбудите на своите съвременници и да обяснява защо толкова много хора са се проваляли. Когато избухнало въстание срещу френската монархия през 1651 г., младият крал Луи XIV внезапно напуснал Париж начело на своята придворна свита, за да се установи в един от дворците извън столицата. Присъствието на Краля-Слън- це близо до огнището на бунта се оказало толкова непоносимо бреме за повечето от бунтовниците, че се опитали да променят обстановката с дръзки нападения. Именно това била непосредствената причина за техния провал, понеже отсъствието на краля от Париж му предоставяло много повече пространство за маневриране. „Най-обичайната причина за повечето грешки, допускани от хората - записал по-късно кардинал Дьо Рец в дневника си, - е да се страхуват прекалено много от настоящите опасности, но в същото време да подценяват бъдещите трудности и изпитания."

Опасностите, които могат да надвиснат над нас в далечното бъдеще, винаги ни изглеждат с бледи и неясни очертания. Ако можехме да ги виждаме по-ясно, щяха да бъдат избягнати удивително много грешки и провали. Колко планове биха били изоставени още в самото начало, ако се знаеше предварително, че при лекомислените ни опити да се отървем

от някоя незначителна неприятност ние неволно ще си навлечем много по-сериозна беда? Планирайте всичко, колкото е възможно по-прецизно
- само така няма да позволите неясните ваши планове да ви вкарат в беда. Дали ще се появяват от никого неочаквани последици? Дали няма да ми се наложи да се справям с нови, напълно неизвестни врагове? Дали някой друг няма да се възползва от плодовете на моя труд? Трагичният финал е много по-често явление, отколкото щастливият край, затова не бива да се увличате и да очаквате само безоблачен край за поредното ви намерение.

На изборите във Франция през 1848 г. си съперничели Луи-Адолф Тиер, привърженик на строгото спазване на законите, и генерал Луи Еу- жен Каваняк, който за разлика от Тиер не можел да се похвали със знатен произход, но за сметка на това се прочул след безмилостното потушаване на вълненията в Париж. Тиер скоро разбрал, че е изостанал безнадеждно в тази ожесточена надпревара, чийто залог бил много висок, и отчаяно се заел да търси някакво спасително решение. Погледът му се спрял на Луи Бонапарт, племенник на великия Наполеон, по онова време скромен депутат в парламента. Този Бонапарт не изглеждал много умен, но само името му щяло да се окаже достатъчно да подтикне избирателите да си спомнят за славната Наполеонова епоха и да повярват, че отново ще има силна власт в неспокойната Франция. Освен това Тиер се надявал Луи Бонапарт да се превърне в негова покорна марионетка. Първата част от този план сработила безпогрешно и Наполеон бил избран с внушителна преднина. Проблемът обаче бил в това, че Тиер не съобразил един иначе доста прост факт - Бонапарт се оказал много амбициозен и само след три години разпуснал парламента, обявил се за император и управлявал самовластно Франция през следващите осемнадесет години, за ужас на Луи-Адолф Тиер и на членовете на неговата партия.

Краят винаги увенчава нашите усилия. Краят на всяко наше действие решава дали ще се сдобием със слава, с пари, с някаква награда. За да стигнете до успешен край, винаги трябва да се стараете да анализирате всички обстоятелства и възможности с кристална яснота и никога да не забравяте да мислите за финалния етап. Освен това трябва да помните, че сте заобиколен с хищници, кръжащи около плячката, готови да ви я отмъкнат изпод носа. Освен това трябва да очаквате всевъзможни критични ситуации, които ще ви подмамят да действате импулсивно и да импровизирате. Бисмарк е умеел да заобикаля тези опасности, понеже е планирал всичко чак до края, така че не е бил изненадван от кризи и провали. Именно затова никому не е позволил да му отнеме лаврите на славата. След като е достигнал мечтаната си цел, той се оттеглил в черупката си като костенурка. С толкова съвършен самоконтрол могат да се похвалят само боговете.

Ако умеете да предвиждате с няколко хода напред и да планирате

стъпките си чак докрая, повече няма да се изкушавате да действате единствено под влияние на емоциите или заради желанието да импровизирате. Ако ясно виждате в бъдещето, ще избегнете вредните последици от вашия гняв или моментно замъгляване на разума - основната причина за провалите на учудващо много хора, които съвсем не са били лишени от други дарби. Ако умеете да се владеете, ще стигнете до успешния край и няма да изпитата огорчението от евентуален провал.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си за олимпийските богове. От недостъпната висота, през облаците, те съзерцават суетните на хората, като предварително знаят, че великите мечти на хората ще доведат само до страхотни провали и неописуеми трагедии. Те ни се смеят на неспособността ни да гледаме напред, в бъдещето, отвъд настоящия ден. Но най-много ги разсмиват нашите детински наивни заблуди.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Много по-лесно е никога да не се намесваме в опасни и непредвидими замисли, отколкото да се чудим как да се измъкнем от тях! Не трябва да приличаме на тръстиката, която отдалеч привлича погледа, докато се издига стройно нагоре, но се огъва при първия полъх на вятъра, лишена от сили за съпротива. Вместо това трябва да оставаме хладнокръвни и разумни, да не пилеем силите си, преди да се сблъскаме с по-сериозни препятствия, да не губим надеждата да осъществим докрай намеренията си. Отначало ние сме тези, които направляваме събитията и владеем обстановката, но често с напредването на хода на събитията те се изплъзват от нашия контрол.“

МИШЕЛ ДЬО МОНТЕН (1533-1592 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Стратезите обичат да повтарят, че всеки план трябва да предвижда мерки за всички възможни варианти и да осигурява известна степен на

гъвкавост. Това безсъмнено е вярно. Ако се вкопчвате прекалено стрик- тно в плана си, няма да можете да го променяте по-късно, когато евентуално ще бъдете изправен пред неочакваните изненади, поднасяни от капризната съдба. След като обмислите възможности за вашите бъдещите действия и фиксирате целите си, ще може да си изградите алтернативни варианти за действие и така ще разполагате с резервни пътища за постигане на същите цели.

Обаче повечето хора търпят загуби не толкова заради прекалено грижливото и детайлизирано планиране, колкото заради неяснотата на намеренията им и подчиняването им на тенденцията за импровизиране пред лицето на рязко променящите се обстоятелства. Няма особено дълбок смисъл да се разсъждава върху отклоненията от този закон, понеже нищо добро няма ви сполети, ако не планирате дългосрочно. Ако обаче сте си поставили ясни цели и сте способен да мислите далеч напред, поради несигурността, която крие бъдещето за всеки от нас, вие ще бъдете принуден да се подготвите за адаптиране в движение към новите обстоятелства. Ще успеете да си осигурите достатъчна свобода на действие само ако имате добре дефинирана цел и перспективно, дългосрочно планиране.

З А К О Н

30

ОПИТВАЙТЕ СЕ ДА ПРЕДСТАВЯТЕ СЪБИТИЯТА ТАКА, СЯКАШ ПОСТИГАТЕ ВСИЧКО БЕЗ ОСОБЕНИ УСИЛИЯ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всичките ваши действия трябва да изглеждат естествени, като че ли постигате успехите си с лекота, без никакви по-особени усилия. Никой не бива да има дори бегла представа за вашия усърден труд, за вашата дългогодишна напрегната практика, за вашите временни неуспехи и за поуките от тях, благодарение на които постигате днес успехите си със завидна бързина. Когато се заемете с нещо, отстрани трябва да изглежда като че ли сте в състояние да постигнете много повече. Не се поддавайте на изкушенията да споделяте с другите вашите методи на работа, за да не ви отрупат с любопитни и често пъти доста досадни въпроси.

Пред никого не разкривайте професионалните си умения и тайнства, защото могат да бъдат използвани срещу вас.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Японската чайна церемония - наричана още Ча-но-ю (буквално Гореща вода за чая) - произхожда от древни времена. Тя обаче достига

върха на естетизма и изяществото в последното десетилетие на шестнадесетото столетие благодарение на таланта на легендарния Шен-но Рикю, всепризнат и ненадминат и до днес японски придворен експерт по чайните церемонии. Въпреки че нямал знатен произход, Рикю се издигнал толкова високо в йерархията, че бил удостоен с титлата „Главен придворен церемониалмайстор“. В присъствието на Рикю никой друг от дворцовата свита нямал право да поднася чая на императора. С течение на времето Шен-но Рикю се превърнал в неоспорим авторитет по всички естетически, а дори и политически въпроси. Тайната на неговия успех може да бъде обяснена с умението му да остава непринуден и съвършено естествен при всякакви обстоятелства, понеже умеел изкусно да прикрива усилията, които му коствал дори и най-дребният жест.

Един ден Шен-но Рикю и синът му били поканени на тържествена чайна церемония в дома на един виден аристократ. По пътя синът забелязал някаква старинна каменна врата на фасадата на дома, в който ги очаквали. Тази врата някак си не съответствала на стила на сградата. „Не, не съм на това мнение - казал баща му. - По-скоро ми се струва, че тази врата прилича на донесена от някой планински храм, много отдалечен от столицата. Ако не греша, навярно пренасянето на тази тежка врата е струвало много пари на собственика на къщата.“ Ако собственикът на къщата наистина е изразходвал толкова много усилия заради една врата, той би намекнал за това свое постижение на чайната церемония, но в такъв случай един изискан придворен като Шен-но Рикю незабавно би напуснал церемонията, защото не би могъл да изтърпи самох- валството на домакина, който според правилата на японската дворцова етикеция не би трябвало да изтъква своите усилия.

Една друга вечер, когато бил помолен да се отбие при свой приятел за чаша чай, Шен-но Рикю видял как домакинът излязъл в градината, вдигнал фенера в ръката си, за да прогони мрака, откъснал един лимон от лимоновото дърво и се върнал об- ратно в къщата. Този жест очаровал Шен-но Рикю
- домакинът проявил искрена загриженост за до-

ПРОСЛАВЕНИЯТ ХУДОЖНИК КА-НО ТАННУИ

Дате Масамуне повикал Кано Таннуи да декорира два златни паравана, високи шест стъпки. Художникът заявил, че според него на тези паравани най-много ще подхождат изискано семпли черно-бели рисунки, след което се прибрал у дома си, за да обмисли сюжетите. На следващата сутрин, веднага след изгрев слънце, той отново се появил в палата на Дате Масамуне, понесъл със себе си внушителна по размери кана, пълна догоре с черен туш. Натопил в туша една конска подкова, която бил донесъл от дома си. След това Кано Таннуи започнал да притиска подковата към първия параван, докато едрите отпечатъци запълнили цялата повърхност. Сетне грабнал най-едра- та четка от своя комплект и изтеглил няколко смели щрихи напреки на отпечатъците от конската подкова.

В този миг обаче зад гърба му се появил Масамуне, за да добие представа за творческия похват на прославения художник. Но щом огледал параваните, Масамуне сърдито закрещял: „Каква е тази отвратителна цапани- ца! Как си се осмелил да обезобразиш моите безумно скъпи паравани, гравирани от чисто злато?“ С тези думи господарят сърдито му обърнал гръб и с гневни стъпки напуснал помещението. Слугите му се доближили до художника и шепнешком му обяснили, че никога досега не са виждали Масамуне толкова вбесен. „Не биваше да идва тук толкова рано - спокойно им отвърнал Кано Танну. - Дори още не съм започнал да нанасям най-важните рисунки. Когато свърша, тогава да заповяда. “ След това художникът си избрал една от най-дреб- ните и най-фини четки, нанесъл тук-там няколко поправки и за искрено удивление на прислугата грозни-

пълването на трапезата с всичко необходимо и абсолютно спонтанно излязъл навън, за да донесе съвсем пресен лимон. Но когато поднесъл лимона на госта си, а слугите след броени минути сервирали оризов кейк, Шен-но Рикю се досетил, че не всичко било така спонтанно, както изглеждало на пръв поглед - точно обратното, цялата сцена била предварително репетирана, за да докаже пред знатния гост съобразителността и любезността на домакина. Но той се издал пред проницателния Шен-но Рикю с няколко дребни жеста, наглед незабележими, но говорещи красноречиво на опитен придворен с набито око за всички детайли около дворцовите ритуали - какъвто именно бил Шен-но Рикю, най-изящният майстор на доведените до съвършенство японски чайни церемонии.

Накрая Шен-но Рикю заявил, че видял достатъчно за този ден, отклонил поканата да вкуси още от оризовия кейк, поклонил се вежливо, но леко хладно - точно според древния ритуал, - след което напуснал този дом и никога повече не се появил в него.

Веднъж японският император Хайдейоши решил да посети Рикю преди предстоящата чайна церемония. Но предишната нощ започнал да вали обилен сняг. Шен-но Рикю веднага съобразил, че се налагат промени в подредбата на помещението и наредил на слугите си да поставят кръгли възглавнички върху всеки от камъните, покриващи пътеката през двора на имението му. На другата сутрин той станал много рано, още преди зазоряване, надникнал навън и бързо се успокоил, като се уверил, че снеговалежът е спрял. Заповядал отново да приберат възглавничките. Така камъните под тях не били заледени и нямало опасност император Хайдейоши да се подхлъзне на някой камък. Когато се появил на прага заедно със свитата си, Хайдейоши се спрял за миг, очарован от възхитителната гледка - съвършено оформени кръгли камъни, недокоснати от снега, след което се обърнал към своите придворни и им признал, че не помнел някой някога да е проявявал такава любезност към него.

След смъртта на Шен-но Рикю неговите идеи продължили да оказват дълбоко влияние върху

практикуването на чайните церемонии. Шогунът Йоринобу от династията Токугава, син на прославения император Йеясу, изучавал особено старателно записките на Рикю. В градината си шогунът притежавал каменен фенер, изработка на прочут японски ваятел. Знатният аристократ Сакаи Тада- кадзу помолил шогуна за разрешение да го посети и да разгледа това произведение на изкуството. Йоринобу отвърнал, че за него тази визита ще бъде чест и заповядал на градинарите си да подредят всичко в градината за предстоящото височайше посещение. Градинарите обаче нищо не разбирали от предписанията за изпълнение на чайните церемонии и на бърза ръка решили, че каменният фенер само ще загрозява гледката, понеже прозорчетата по фенера им се сторили прекалено малки. Повикали един занаятчия от квартала да разшири прозорчетата. Няколко дни преди визитата на Сакаи Тада- кадзу господарят Йоринобу решил да огледа градината. Когато видял промените по стария каменен фенер, той се разгневил до такава степен, че бил готов да измъкне самурайския си меч и да отреже главите на глупавите градинари, които обезобразили скъпоценната антика до такава степен, че грижливо подготвената визита на Сакаи Тадакадзу напълно се обезсмисляла.

Когато Йоринобу най-после се успокоил, той си припомнил, че на времето купил два еднакви каменни фенера и че вторият в момента се намирал в градината на неговото имение на остров Кишу. Йоринобу бил принуден да заплати огромна сума, за да наеме бързоходен кораб и най-добрите гребци, които можело да бъдат намерени за толкова кратко време, след което им заповядал за две денонощия да му донесат каменния фенер - непосилна задача за темповете на плаване в онази далечна епоха. Но гребците извършили истинско чудо, като нито за минута не оставили греблата, пък и се случил попътен вятър, така че пристигнали точно навреме. За огромна радост на Йоринобу вторият каменен фенер се оказал още по-красив от първия, защото останал непокътнат, скрит сред гъстия бамбук в продължение на цели двадесет години, дори бил покрит с мъх, което още повече увеличавало антиквар-

те отпечатъци от конски копита като по чудо се превърнали в раци, а едрите щрихи - небрежно нахвърляни преди минути с голямата четка

- сега започнали да приличат на стъбла на крайречен папур. Сетне се извърнал към втория параван и го напръскал обилно с туш. Доскоро безупречно чистата повърхност се покрила цялата с дребни капки и пръски, ала когато Кано Танъуи сменил четката с една от онези със средните размери, за да добави няколко изкусни мазки, картината сякаш оживяла - пред опулените очи на слугите възкръснал дивен пейзаж с лястовици, носещи се ниско над скръбно сведени върби. Когато Маса му не отново се появил, за да прецени окончателно готовата творба, той останал изумен от божествения талант на художника - преклонението пред неговата рядка дарба сега било не по-малко от гнева, с

ната му стойност. Когато най-после Сакаи Тада- кадзу се появил в градината на шогуна Йоринобу, гостът останал очарован от безценната древна скулптура - той не си я бил представял толкова интересна и привлекателна. За щастие високопоставеният гост въобще не се досетил какви усилия и грижи струвало на домакина да осигури толкова подобаващо посрещане.

които го посрещнал малко след като Кано Танъуи се появил в неговия палат.

„ЧА-НО-Ю - ЯПОНСКАТА ЧАЙНА ЦЕРЕМОНИЯ", А. Л. СЕДЛЪР, 1962 г.

ТЪЛКУВАНЕ

За перфекционист като Шен-но Рикю не съществувала по-висша естетическа наслада от някоя внезапната изява, от която обаче да не лъхало на нещо противоестествено. За него красотата винаги се изправяла пред смаяния ни поглед без никакво предупреждение, без никакви видими усилия, репетиции или преструвки.

Природата е способна да сътвори такива изящни творения благодарение на своите вечни закони и неизменни процеси, че от хората се иска само едно
- да не развалят нейното съвършенство с неумелите си ръце, с грозните си вещи и сгради, издигани с толкова много труд и пот, страдания и мъки, опити, предприемани слепешката, и безчет несполуки. Ако някой позволи на зрителите да се досетят за огромните усилия, които той е трябвало да полага, за да постигне съответния резултат, цялата наслада от съзерцанието на неговата творба се проваля завинаги и безвъзвратно. Така става, когато се прекали с играта, както например с предварително подготвената, лъжливо спонтанната сцена с откъсването на лимона.

Вие навярно често ще прибягвате до всевъзможни трикове и необичайни хрумвания, за да постигнете целите си - може например да държите прислужниците си будни цяла нощ, за да местят възглавниците върху облите камъни във вашия двор - но никой не бива да ви заподозре в подобна старателно обмислена операция. Не забравяйте, че природата, нашата вечна учителка в изкуството за постигането на съвършенството, никога не ни разкрива тайните си и „професионалните“ си трикове, поради което всички вярваме убедено, че ако успе-

ЛЕГЕНДАРНИЯТ БОРЕЦ

Живял някога един легендарно силен и непобедим борец, който владеел 360 хватки. Борецът решил да предаде майсторството си на един от синовете си и за няколко години го научил да прилага 359 от тези майсторски хватки, но поради някаква неясна причина не му показал последната. С течение на времето младият борец станал толкова опитен, че вече побеждавал без усилие всеки, който дръзвал да се изправи срещу него на тепиха. Младежът неусетно започнал да се възгордява след всяка своя победа и накрая се осмелил да се появи в султанския дворец. Предложил на султана

ем да постигнем и ние някоя от нашите далеч по- скромни цели с привидна лекота и безгрижие, ще се доближим поне малко към съвършенството на ми- росъзданието.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Прочутият фокусник Хари Худини, ненадминат в номерата с измъкване от всевъзможни капани или затворени пространства, в една своя реклама класифицирал своето изкуство като умение да се превръща непостижимото в постижимо. Всички зрители, които са имали възможност да наблюдават със собствените си очи неговите удивителни сеанси, са единодушни по най-важния въпрос за неговата кариера - със своите легендарни постижения Хари Худини разчупвал всички закостенели представи за пределите на човешките възможности.

Една вечер през 1904 г. четири хиляди лондончани очаквали Хари Худини да се появи, за да докаже, че е приел необикновеното предизвикателство - да се измъкне от чифт окови от най-неразру- шимия модел, който дотогава бил измислен. Към веригите били добавени шест комплекта от катинари и по девет ключалки към двете белезници. Някакъв прочут механик от Бирмингам посветил цели шест години за тяхната направа. Експертите, които огледали внимателно оковите, белезниците, катинарите и ключалките, заявили, че никога досега не били виждали по-стабилни средства за окованe и че според тях е невъзможно някой да се измъкне от примката им.

Тълпата очаквала с нетърпение експертите да приключат с оковаването и заключването на белезниците около китките на Хари Худини. Накрая фо- кусникът се скрил във внушителен черен шкаф, поставен в средата на сцената. Минутите се нижели бавно и мъчително, но колкото повече напредвали стрелките на часовниците, толкова по-ясно ставало на всички присъстващи, че този път белезниците и оковите ще победят непобедимия до вчера Хари Худини - за пръв път в неговата бляскава кариера.

да му бъде позволено да премери силите си с любимия на султана борец, като допълнил, че не се страхува от силния, именит и опитен в двубоите съперник. Султанът се разгневил от самоуверения тон на непознатия младеж и заповядал веднага да приготвят тепиха за реиі ителната схватка. Щом про- ехтял гонгът, мла- дежът се хвърлил срещу противника си с яростен вик, но бил веднага повален на тепиха - за ужас на младежа, неговият опитен противник му приложил точно онази последна хватка (триста и шестдесетата), която младежът преди години така и не успял да научи от баща си. Съперникът му ловко се извъртял, отблъснал удара на младия си конкурент, сетне светкавично се надигнал, сграбчил го през кръста, вдигнал го във въздуха над главата си и с все сила го тръшнал на тепи- ха. Султанът и свитата му при- ветствали победи-

теля с възторжени викове. Накрая султанът попитал победителя как успял да се справи с новия си млад и силен съперник. Опитният борец му признал, че от доста години насам пазел в тайна тази хватка именно за подобна среща с решителен характер. Султанът се изненадал от разкритието на своя борец, понеже не подозирал, че в борбата може да има тайни, грижливо пазени от другите борци. Тогава борецът му напомнил, че свои тайни имал и предводителят на стрелците към султанската гвардия, който обаче категорично отказвал да разкрие тези тайни пред другите стрелци, защото не бил сигурен дали самият той няма да се превърне в тяхна мишена.

„ЛЕГЕНДАТА ЗА СААДИ“, ПРЕРАЗКАЗАНА В „ИЗКУСТВОТО НА ВЛАСТТА“, Р. Д. Х. ШУИ, 1979 г.

Но в един миг той надникнал през вратата на шкафа и помолил временно да му свалят белезниците, за да може да съблече сакото си - вътре било непоносимо горещо. Съдийската комисия обаче категорично отказала да приеме този неочаквано предложен от състезателя компромис, защото го заподозрели в подготвянето на някакъв хитроумен трик. Обаче Хари никак не се смутил от този твърд отказ. Без да използва ръцете си, той повдигнал сакото с ловки движения на раменете си, обърнал го наопаки, измъкнал със зъбите си миниатюрен нож от вътрешния джоб на сакото си и само с чевръсти отмествания на главата си успял да прежеже ръкавите откъм раменете си. След като се изхлузил благополучно от сакото си, той се върнал обратно в шкафа, докато публиката вече ревяла, обзета от див възторг.

Накрая, след като накарал ентусиазираните зрители да го изчакат още - достатъчно, за да започнат да се озъртат нетърпеливо, Хари Худини за втори път се измъкнал от черния шкаф, само че сега ръцете му били свободни. Фокусникът тържествуващо вдигнал ръцете си, от които висели отключените белезници. Дори и до днес никой не е успял да намери смислено обяснение за магическия начин, по който Худини успял да се измъкне от този непреодолим капан. Макар че му бил необходим почти един час, за да се освободи от белезниците, веригите и катинарите, Хари не изглеждал измъчен или изморен, дори не бил изпотен. Нито пък се забелязвали признаци на колебание или неувереност. Никой не се съмнявал, че оплакването му от горещината в черния шкаф било само второстепенен номер за подсилване на драматичния ефект. Зрителите останали с впечатлението, че Хари Худини дори се подиграва с тях - целият му вид подсказвал, че тези белезници и вериги, въпреки че били рекламирани като специална изработка, за него всъщност били детска играчка и че можел да се измъкне от тях много по-рано, но нали все пак трябвало да достави по-ефектно зрелище на публиката, която прилежно си платила за доста скъпите входни билети.

В течение на много години Хари Худини се измъквал с възхитителна ловкост от какви ли не клопки и капани. Успял да се освободи от яките въжета,

с които го привързали към така нареченото Морско чудовище - странен мелез между октопод и кит, уловено в океана край Бостън. После изскочил от грамаден плик от плътна хартия, в който фокусни- кът предварително бил напъхан и сетне пликът бил старателно залепен... най-странното в този номер било, че пликът останал напълно непокътнат! Преминавал като на шега през яки тухлени стени; измъквал се от усмирителни ризи, докато висял само на едно въже високо във въздуха; скачал от мостове в ледени води с ръце и крака, здраво стегнати в стоманени вериги; пред изумените погледи на смаяната публика се потопил в пълна догоре с вода ог- ромна чаша за коктейли и започнал да се освобождава от катинарите по ръцете си в продължение на цял час, без да има достъп до кислорода от въздуха! При всеки негов номер смъртта дишала във врата му, но той винаги съумявал да я избегне със свръхчовешка самоувереност. Може би най-забав- ният от всички негови налудничави трикове бил онзи с живия слон, тежък повече от четири тона, който буквално се „изпарил“ пред изумените зрители - според едно от редките интервюта на Хари Худини за този възхитителен номер му били необходими цели осемнадесет месеца упорит труд. Най-озада- чващото в случая било обстоятелството, че всичко това станало в доста тясна зала, където просто нямало къде да се дене толкова едро животно!

Лекотата, с която Хари Худини се изтръгвал от невъзможно трудни положения, принуждавала зрителите да се съмняват дали той не използва някакви тайнствени окултни сили, защото не било лесно да се обяснят успехите му само с необичайните му физически способности. Германският илюзионист Клепини решил да се възползва от съмненията в способностите на Хари Худини и го обвинил пред журналистите, че използвал хитроумни приспособления, след което не забравил да изтъкне, че за разлика от него той, Клепини, бил напълно честен спрямо лековерните зрители и че бил готов да до- каже правотата на твърденията си в своеобразен „дуел“ или състезание по ловкост в отключване от белезници. Накрая било решено „дуелът“ да се състои в Холандия.

„Не позволявайте на другите да узнаят истината за вашите способности. Мъдрият човен никога няма да се съгласи да бъдат принизявани дарбите и заложбите му, познанията и талантите му, за- щото е уверен, че заслужава да бъде почитан от хората. Той ще ви позволи да придобиете представа за спо- собностите му, но няма да ви разкрие всичко докрай. Ни- кога и пред никого не трябва да ставате напълно ясен, разгадаем, предви- дим. Ако относно вашите способности се разнасят повече слухове и легенди, вместо конкретни и точни сведения, вие ще се превърнете в прочута личност и ще спечелите страхопочитанието на вашите съвремен-ници.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658'г.)

Худини все още не бил осведомен за слуховете, които се разпространявали за неговите методи и постижения, но когато узнал за тях, се вбесил от лъжите на своя конкурент и през 1902 г. обявил, че е съгласен да се срещне с Клепини. Клепини веднага приел предизвикателството и така бил насрочен първият в историята на илюзионизма „дуел с белезници". Клепини подкупил един от асистентите на Хари Худини и по този подъл начин научил, че секретният код, който Худини използвал за от- ключване на белезници, бил от онзи вид, при който се прилагала така на- речената френска комбинация. Клепини решил да избере точно тези белезници, за да провали плана на Хари Худини. Според Клепини така Худини със стопроцентова сигурност щял да бъде изобличен като измамник, използващ непозволени според правилата спомагателни механични инструменти.

В началото на решителното представление, точно както очаквал Клепини, Хари Худини предложил да се предостави на Клепини сам да избере белезниците - тогава Клепини избрал точно тези белезници, които били заключени с помощта на секретната „френска" комбинация.

Обаче Хари Худини като че ли предусетил измамата, защото отказал да заключи белезниците на Клепини. Двамата започнали да се карат на сцената, стигнало се дори до сбиване. След няколко минути вбесеният Хари Худини гневно махнал с ръка и обявил, че вече е склонен да се примири, след което заключил белезниците около китките на съперника си. През следващите пет минути Клепини отчаяно се мъчил да се освободи, обаче така и не успял. Нещо не било наред... макар че само преди броени минути той бил изпробвал същите тези проклети белезници зад паравана. Защо сега кодовата дума не му помагала? Изпотеният Клепини напразно се мъчел да проумее какво се е объркало в толкова хитро- умния му план. Изтекъл цял час, после още един, разочарованата публика започнала да се разотива и накрая Клепини обявил, че се признава за победен и помолил Хари Худини да го освободи от белезниците.

Белезниците, които Клепини преди това бил отключил зад паравана, като използвал кодовата комбинация CLEFS (на френски ключове), сега се деблокирали чрез кода FRAUD (на английски FRAUD означава измама). Клепини въобще не успял да си обясни по какъв начин Хари Худини успял да се справи с тази дяволски трудна задача.

ТЪЛКУВАНЕ

Въпреки че ние нямаме представа как точно Хари Худини е изпълнявал своите удивителни номера, поне едно е ясно: това не е било някакво чудо, магия или феномен от областта на окултните, свръхзагадъчните или трансцеденталните чудеса, а само резултат на упорит, многогодишен кръвтовски труд и безкрайни тренировки - само че всичко това фо- кусникът старателно е криел от погледите на вечно любопитната публи

ка. Хари Худини никога не е разчитал на сляпата случайност, на щастливия си шанс - вместо това той денем и нощем е разучавал действието и устройството на заключващи механизми от всички възможни видове и модели, проучвал е триковете на илюзионисти, разработени много преди неговата първа поява на сцената, ровел се е в книгите, посветени на тайните на механиката. През останалото време се е стараел да усъвършенства тялото си, да го поддържа в превъзходна форма, за да бъде необикновено гъвкаво по време на поредното представление. Особено важ- но било за Хари Худини умението да контролира дишането си и да синхронизира работата на всички мускули.

В началото на забележителната си кариера Хари Худини научил един страхотен трик от гастролиращ японски илюзионист - как да поглъща топка от слонова кост, а след това отново да я изважда от устата си. Хари тренирал безброй пъти този номер с малки обли картофи, завързани с връв, докато накрая се научил да движи погълнатия картоф нагоре и надолу с помощта на мускулите на глътката си и повече не се нуждаел от връвта. Преди да обковат китките му с белезниците и да го вържат здраво с веригите, организаторите на лондонското представление старателно проверили тялото и пребъркали дрехите на Хари Худини, за да се уверят, че той не е скрил някъде по себе си някакъв помощен инструмент - обаче никой не се досетил да надникне в гърлото му, където именно били укрити миниатюрните приспособления, които по-късно му помогнали да се освободи от оковите. Но дори и да беше открита тайната на този фокус, Клепини пак не би бил прав - Хари Худини е успял да се изскубне от оковите и белезниците като по чудо не толкова заради тези инструменти, а благодарение на изключителните си способности да владее тялото и волята си.

Клепини бил напълно надхитрен от Хари Худини, който решил да задълбочи още повече играта, като позволил на опонента си да научи кода на „френските“ белезници и да го подмами да избере именно тях от многото белезници, доставени на сцената според условията на дуела. После, докато се преструвал, че се бие ожесточено с Клепини, за един ненадминат по ловкост фокусник като Хари Худини не представлявало никаква трудност да смени незабелязано кода за отключвано на белезниците от CLEFS на FRAUD. За този удивителен трик му били потребни няколко седмици, обаче за публиката останали скрити старанието и трудът на забележителния илюзионист. Никой не помнел някога да е бил виждал Худини изнервен - нали една от задачите му била да изнервя публиката и най-вече конкурентите си. За целта съзнателно удължавал сеансите си, за да задълбочи непоносимия драматизъм и да доведе зрителите на сантиметри до масов делириум. Винаги успявал да избегне смъртта, винаги оставал широко усмихнат, ловък, гъвкав и самоуверен - истински супермен.

Ако наистина сте решили да се отдадете на преследването на власт

та, трябва да тренирате безброй пъти техниката на появата ви пред публиката - независимо дали става дума за сцена или за телевизионно студио. Никога не бива да се показвате изпотен, задъхан, омаломощен. Има хора, които си въобразяват, че по този начин ще демонстрират колко са усърдни и честни спрямо своята публика, но всъщност не постигат нищо друго, освен да убедят зрителите си, че не са кой знае какви гении. Запазете за себе си истината за реалните усилия, които ви е струвало всяко постижение - така както пазите зорко професионалните си тайни. Тогава ще изглеждате съвършен, уверен и грациозен като бог. Никой не бива да знае как един бог постига целите си - за простосмъртните е достатъчно само да гледат със затаен дъх божествените резултати.

> *„Един само стих може часове да ни погълне; но ако не изразява мисълта, споходила ни в този миг, напразен щс е тежкият ни труд да плетем и разплитаме бродерията фина, изтъкана от образи и думи.“*
>
> „ПРОКЛЯТИЕТО НА АДАМ“, УИЛЯМ БЪТЛЪР ЙЕЙТС, (1865-1939 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Първите представи на човечеството за силата и властта са произлезли от примитивните впечатления на нашите далечни предци под влиянието на най-удивителните природни явления - ослепителния блясък на светкавиците в небето, внезапните наводнения, свирепостта на дивите зверове. Тези първични сили не изискват никаква мисловна дейност, при тях въобще не може да се говори за някаква предварителна подготовка за противодействие - нашите предшественици само са изпадали в ужас при тяхната внезапна поява, смаяни от тяхната безгранична власт върху живота и смъртта на хората. И до ден днешен подобни прояви на грубата, необуздана първична сила си остава моделът, на който ние винаги сме мечтаели да подражаваме. С помощта на законите, открити от учените, и благодарение на конкретните технически постижения можем в значителна степен да пресъздаваме и дори да превъзхождаме тези удивителни природни феномени. Нещо обаче все пак липсва в продуктите на нашата цивилизация - нашите машини и апаратури са шумни, вибриращи и неумеещи да прикриват усилията, с които се справят с поставените от нас задачи. Дори и най-бляскавите постижения на човешката мисъл не могат да предизвикат в душите ни онова възхищение, каквото например може да постигне за секунди едно невръстно дете. Чарът на малките деца, който ни обезоръжава веднага, щом погледът ни попадне върху тях, се крие във факта, че ние се радваме от все сърце, когато срещ

нем създания, които са много по-искрени и по-естествени от нас самите. За съжаление не можем да се върнем в детските си години, но това не ни пречи да запазим в душите си благоговейно почитание към всички прояви на естественото, на природно хармонизираното.

Колкото и да е странно на пръв поглед, но именно от едно от най-неестествените явления в човешката цивилизация - натруфения, суетния и предвзет ренесансов кралски двор - произлиза един от първите писатели, който е изследвал този принцип, господстващ над нашата психика. В прочутата *Книга със съвети към изисканите придворни,* издадена през 1528 г., Балтасаре Кастилионе описва условията, които е длъжен да изпълнява всеки амбициозен млад човек, ако желае да се издигне до някой виден пост в кралския двор. Освен безупречни маниери според Кастилионе от такъв кандидат се изискват много други познания и умения, сред които особено важна е така наречената *sprezzatura,* или способността да се представят дори и най-значителните трудности като леки за разрешаване задачи. Писателят дори настоява всеки придворен да се старае да „...върши всичко с безгрижен вид, за да прикрива старателната си подготвителна работа и да придава на всяко свое изказване или постъпка спонтанна или поне максимално непринудена външна форма“. Всички ние поначало сме склонни да се възхищаваме от тези, на които се удава да постигат целите без много усилия. Ако нещо се върши напълно естествено, с лекота и дори с грациозност, нашето възхищение нараства десетократно. Според Балтасаре Кастилионе: „...там, където се постига нещо с цената на много пролята пот и работа до премаляване, никога няма да се открие дори следа от грациозност и лекота, което може напълно да обезцени непосилния труд, похабен за достигането на целта“.

Много от идеите, описвани с понятието *sprezzatura,* са почерпани от света на изкуството. Всички велики таланти на Ренесанса са прикривали старателно упоритите усилия, които са им коствали техните ненадминати и до днес шедьоври. Пред любопитните погледи на публиката са били излагани само напълно готовите произведения. Микеланджело например си е позволявал с нетърпимо груб тон да отпраща дори папите, които са се опитвали да смущават творческия му процес. Един художник или скулптор от епохата на Ренесанса винаги се е грижел неговото ателие или студио да остава плътно затворено за публиката и дори за неговите меценати - не само заради опасения от неизбежните имитатори, но главно за да се опази магическият ефект на напълно завършените творби.

Един от прочутите ренесансови художници - Джорджо Вазари, първият изтъкнат критик в историята на изкуството - осмивал безкомпромисно творбите на Паоло Учело заради незачитането на законите на перспективата. В платната на Учело ясно се долавяли признаците за неимоверно големите усилия на художника да доведе до предвзета имитация на съвършенство всяка композиция - но вследствие на неимоверното му престараване произведенията му са изглеждали грозни и претру

пани с псевдопространствени ефекти. Ние и днес реагираме по аналогичен начин, когато съзерцаваме някой прекалено амбициозен изпълнител. Щом доловим, че той се старае на всяка цена - без оглед на трудностите и разходите - да ни убеди в своите идеи, усещането за илюзия мигновено се изпарява. А подобни усещания винаги ни дразнят, тъй като възпрепятстват естествения ни стремеж за колкото е възможно повече комфорт в нашето ежедневие. От друга страна, спокойните, самоуверени в таланта си майстори на четката и словото, на сцената и песента ни омагьосват с уменията си да поднасят изискано, без никакво видимо напрягане своите достойни за обожание шедьоври, независимо че всъщност всичко това им е коствало неимоверно много усилия и е изисквало години, за да бъде доведено до съвършенство.

Идеята за *sprezzatura* (т. е. преднамерено омаловажаване на трудностите, съпътстващи реализиране на целта) е валидна за всички проявления на вашия стремеж към повече власт, защото придобиването на властта извънредно силно зависи от илюзорния образ, който ще изваете за себе си в очите на вашите зрители. Вашите публични изяви всъщност са вашите творби - както картините за художника или статуите за ваяте- ля. Вашите изяви трябва да бъдат прецизни визуални послания, лесно разбираеми и убедителни, да сътворяват блянове и смътни очаквания, дори да забавляват публиката. Ако направите тази фатална грешка да разкриете професионалните тайни на вашия творчески процес, ще станете само един от многото простосмъртни и всеки от нас ще си каже, че и той може да постигне същото, стига да разполага с повече пари и време. Докато това, което е неразбираемо, си остава завинаги вдъхващо почит и благоговеене.

В значителна степен ореолът, който маркиз Дьо Талейран е успял да съгради около своя образ в света на висшата дипломация, се е дължал на способността му да прилага тази концепция. Той никога не е бил почитател на усърдния ежедневен труд, заради това винаги се е стараел да принуди другите да работят за него - да шпионират, да проучват, да извършват прецизни трудоемки анализи. А накрая, когато резултатите от този внушителен труд са му били поднасяни, той с лекота е нанасял заключителните щрихи в деликатните дипломатически инициативи. Когато неговите шпиони надушвали, че има вероятност от сериозна промяна в политическата конюнктура, той беседвал на тази тема в светските кръгове с подчертана небрежност, създавайки измамното впечатление, че е успял да надуши витаещата във въздуха промяна единствено благодарение на рядката си дарба да предсказва бъдещите събития, особено най-тре- вожните. Като резултат всички оставали с впечатлението, че Талейран бил едва ли не ясновидец. Кратките му остроумни афоризми почти винаги обобщавали чудесно текущата ситуация, обаче никой не се досещал какви подробни анализи и проучвания е изчитал външният министър на Франция, преди да стигне до подобни проницателни обобщения. На

всички в правителството, включително и на Наполеон, Талейран правел впечатление на необикновено мъдър дипломат, всепризнат доайен, необикновено проницателен държавник, едва ли не на магьосник в областта на европейската политика. Този крайно полезен за кариерата на Талейран ефект зависел до голяма степен от умението му да представя постиженията си като резултат от необичайната му надареност.

Има още една причина, поради която е разумно да криете старателно вашите професионални трикове и тайни - ако споделяте лекомислено толкова важна информация, ще подарите на съперниците и конкурентите си идеи, които те могат да използват срещу вас. Ще изгубите всички предимства, от които бихте могли да се възползвате, ако бяхте запазили благоразумно мълчание. Всички ние жадуваме светът да узнае с какво се занимаваме, искаме да получим аплодисментите, защото сме уверени, че сме ги заслужили с цената на упоритя си труд. Искаме да спечелим симпатиите на обществото заради безсънните си нощи, заради напряга-нето на силите, заради неистовото старание. Много е важно да се научите да контролирате тази склонност към самозалъгване, защото в повечето случаи крайните резултати са напълно противоположни на очакванията ни. Не забравяйте полезното правило: колкото по-непрогледна мис- териозност ви заобикаля, толкова по-внушително ще изглежда вашето влияние във вашата професионална общност. В очите на колегите и съратниците, а също и пред конкурентите си ще бъдете единственият, който може да върши това, с което се занимавате. Едва ли е необходимо още да се обяснява какви изгоди могат да се получат при подобна привилегирована позиция. И накрая още една особеност на тази стратегия: ако успеете да създадете впечатление, че сте постигнали всичко с лекота, благодарение най-вече на дарбите си, хората веднага ще повярват, че ако поне малко се напрегнете, ще постигнете още по-главозамайващи резултати. Така не само ще спечелите техните адмирации, но дори ще започнете да вдъхвате страх сред хората, които ви заобикалят. Вашата власт ще им се струва безгранична, защото никой няма да може да определи докъде всъщност се простира.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си конно надбягване. Ако гледате конете и жокеите прекалено отблизо, ще забележите как се опъват поводите, ще станете свидетел на усилията на ездачите да контролират всяко движение на жребците и кобилите, ще останете потресен от тежкото, дори мъчително дишане на изпотените животни. Ако обаче се отдалечите на по-значително разстояние, ако се настаните на най-високите редове или в кабините над тях, всичко там, долу на пистата, ще изглежда приятно за окото и дори грациозно. Ще ви се струва, че ездачите и конете се носят във въздуха леки като перца. От по-голяма дистанция всяка дейност изглежда много по-лесна, отколкото ако сте в непосредствена близост до извършителите.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ -

„С каквото и да се заемете, дори и с нещо напълно три- виално, не разкривайте професионалните си секрети - така ще ви преценяват за много по-способни, отколкото сте всъщност. Това се обяснява с тази особеност на човешката психика, според която зрителите са склонни да вярват, че ако някой може да се справи добре с някакви изключително трудни задачи, той притежава способности за осъществяването на още по-грандиозни планове.“

БАЛТАСАРЕ КАСТИЛИОНЕ (1478-1529 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Тайнствеността, с която се обграждате, докато работите, трябва да изглежда естествена и непринудена, дори безгрижна на моменти. Ако демонстрирате пред околните колко много усилия ви костват вашите постижения, ще създадете неприятно, даже отблъскващо впечатление - никой не харесва личностите, които взимат играта прекалено на сериозно. Хари Худини например е бил достатъчно интелигентен, за да схване, че е възможно да представи като част от играта, като елемент на шоуто дори и усилията си да прикрива тайните, благодарение на които осъщест

вява своите знаменити трикове. Никога не показвайте творбата си, преди да е окончателно завършена. Ако обаче започнете да се престаравате да пазите ревниво от чуждите погледи своите постижения и творчески методи, ще изпаднете в безизходица, също като художника Понтормо, който посветил последните пет години от живота си да крие фреските си от любопитните посетители и в резултат загубил напълно разсъдъка си. Винаги трябва да запазвате способността си да се надсмивате сам над себе си.

Понякога все пак може да се окаже полезно да разкриете пред публиката тайните на вашия творчески процес. Всичко зависи в крайна сметка от вкуса и интелекта на вашите посетители, а също и от особеностите на конкретния момент. Прочутият американски шоумен Ф. Т. Барнъм отлично знаел, че публиката изгаряла от желание да надникне зад кулисите, да се почувства съпричастна в неговите бляскави спектакли и че ще остане очарована, ако той си позволи да повдигне крайчеца на завесата и да сподели със зрителите поне част от своите тайни. Освен това публиката винаги оценявала високо чувството за хумор и честността на всеки шоумен. Барнъм решил да се възползва именно от тези нейни пристрастия, като публикувал своята автобиография точно когато бил на върха на славата си. В нея той разкривал много от своите прочути трикове и професионални тайни, плод на дългогодишен труд.

Ако планирате предпазливо и внимателно как да разкриете пред публиката някаква скромна част от вашите тайни похвати, методи и техники, ще създадете у почитателите си илюзията, че ги уважавате и цените, че сте готов да ги издигнете до ранга на ваши сътрудници и дори партньори, макар че в действителност сте скрили от тях най-важното от вашия професионален инструментариум.

З А К О Н

31

ДРЪЖТЕ ПОД КОНТРОЛ ВСИЧКИ ВЪЗМОЖНИ ВАРИАНТИ В СЦЕНАРИЯ. ОСТАВЕТЕ ДРУГИТЕ ДА ИГРАЯТ С КАРТИТЕ, КОИТО ВИЕ СТЕ ИМ РАЗДАЛИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Най-успешни са онези измами, при които се създава илюзията, че на жертвата е предоставена възможност за избор. Най-много жертвите ви да си въобразят, че са наблюдавани зорко от вас, докато всъщност отдавна са станали ваши марионетки. Много полезно ще бъде за каузата ви да предложите на хората няколко възможности, подбрани така, че винаги вие да печелите. Принуждавайте хората около вас да бъдат заставени да избират от две злини по- малката, като и двата варианта да са благоприятни за вас, макар и в различна степен. Изправете ги пред нетърпяща отлагане дилема - да попаднат в заложените от вас капани, независимо какво ще изберат на този драматичен кръстопът.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Още от самото начало на своето царуване великият московски княз Иван IV (известен по-късно като първия руски цар Иван Грозни) бил из-

правен пред нерадостната картина - страната отчаяно се нуждаела от реформи, но той не разполагал с властта, необходима за тяхното осъществяване. Най-силно била ограничавана властта му от ненаситните за привилегии висши дворяни, или както ги наричали в Русия - боляри, които от десетилетия налагали навред своята воля и измъчвали безправното селячество.

През 1553 г. двадесет и три годишният Иван се разболял сериозно. Прикован към леглото, той бил принуден да събере най-видните боляри в спалнята си, за да се опита да изтръгне от тях обещанието да служат предано на неговия син. Някои се колебаели, а други направо отказали да се подчинят на заповедите му. Така Иван за сетен път се убедил, че не може да налага волята си над непокорното болярско съсловие. Успял да превъзмогне болестта, но никога не забравил този горчив урок - болярите никога нямало да се откажат от мечтите си да го свалят от трона. За съжаление мрачните предвиждания се сбъднали - повечето от най-знатните руски дворяни му изменили, като преминали на страната на Полша и Литва - върлите врагове на Московската Рус в онази смутна епоха. Дори един от най-близките му приятели княз Андрей Курбски внезапно се опълчил срещу него, дезертирал в Литва през 1564 г. и се превърнал в най-опасния претендент за трона на Иван IV.

Докато княз Андрей Курбски събирал войски за предстоящото нападение на Московското княжество, властта на Иван IV Грозни ставала все по- нестабилна. Точно когато побягналите на запад дворяни започнали да подготвят нахлуването в Русия, на изток татарите отново надигнали глави. Останалите в страната боляри сеели размирици и смут. Обширните размери на Московската Рус извънредно много затруднявали защитата на нейните граници. Иван Грозни бил изправен пред неразрешима дилема - ако избере да нападне на изток татарите, ще рискува съкрушителен удар в гърба, откъм западната граница с Литва. С тази смъртонос- но опасна многоглава хидра можел да се справи само ако разполагал с абсолютна власт. Но с такава

Германският канцлер Ото фон Бис- марк, вбесен от непрестанните критики, с които го обсипвал Рудолф Вирхов - виден германски патолог и един от водачите на либералната опозиция, изпратил при него секундантите си, тъй като решил да му обяви дуел. „Щом като ме призовавате на дуел, редно е аз да имам правото да избера оръжията за дуела - заявил Вирхов. - Сега ще ви покажа какъв е моят избор!“ Патологът взел две наденици от шкафа с образци от своите микробиологични опити. На пръв поглед те по нищо не се различавали. „Едната от тези наденици е заразена със смъртоносни бактерии, но другата е взета от контролната проба и е напълно безопасна. Ако Негово Превъзходителство изяде едната наденица - по негов избор, то тогава аз ще погълна другата!“ Още на другия ден пристигнал пратеник на канцлера със съобщение

за отмяната на дуела.

„АНЕКДОТИ“, КЛИФТЪН ФЕЙДИМЪН, 1985 г.

ЛЪЖЕЦЪТ

Имало едно време един арменски цар, който бил много любопитен и непрекъснато жадувал за все нови и нови развлечения. Веднъж царят изпратил свои вестоносци из цялото си царство със следното послание: „Слушайте царската воля! Който от вас успее да докаже пред нашия цар, че е най-отявленият, най-дръзкият и най-хитрият лъжец в цяла Армения, ще бъде възнаграден с ябълка от чисто злато, която нашият велик господар лично ще му връчи!“ Хора от всички краища на царството започнали да се тълпят пред портите на двореца и нетърпеливо напирали да се доберат до тронната зала, където трябвало да бъде проведено необичайното състезание. Струпали

власт дотогава не бил удостояван нито един от великите московски князе.

Иван Грозни трескаво търсел изход от безнадеждната обстановка до сутринта на 3 декември 1564 г. Тогава жителите на Москва станали свидетели на странна гледка - стотици шейни били подредени на площада пред Кремъл. Слугите припряно товарели съкровищата от дворцовата хазна и от покоите на Иван IV заедно с хранителните припаси от избите на двореца. Московчани не можели да повярват на очите си - Иван IV, съпроводен от всички свои придворни, изоставял двореца и дори столицата! Без никакви обяснения царят се настанил в едно глухо селце на юг от Москва. Цял месец след това удивително събитие Москва била обзета от ужас - всички се опасявали, че Иван IV е решил да отстъпи престола от страх да не загуби главата си, когато жестоките боляри превземат цялата власт в страната. Търговците побързали да затворят магазините си. По улиците кръстосвали необуздани тълпи, които грабели, а сетне палели навред, като убивали всеки, който се опитвал да им се противопостави. Вече било опасно да се живее в Москва. Едва на 3 януари 1656 г. пристигнало послание от великия московски княз Иван, в което се обяснявало, че той повече не можел да търпи безчинствата на болярите и затова решил завинаги да се откаже от престола.

Прочетено пред многохилядната тълпа на площада пред Кремъл, това прощално послание обаче имало много странен ефект: търговците и останалото простолюдие обвинили за всички несгоди не Иван IV, а коварните боляри - ненавиждани от десетилетия от простия народ заради тяхната алчност, надменност и жестокост. Разярени тълпи залели улиците, проехтели гръмки закани за кръво- жадна разправа с дворяните, които побързали да се изпокрият вдън земя. Набързо била подготвена група от първенците на града - най-богатите търговци, видни представители на висшето духовенство и дори на тези от дворяните, които досега не смеели да се противопоставят на Иван IV, - за да го помолят в името на Свещената Рус отново да заеме трона си в Кремъл. Иван IV ги изслушал в селото край Мос-

ква с характерното за него каменно изражение, но не прекършил волята си. Едва след няколко дни предложил ново решение, и то чак след като в това доскоро никому неизвестно селце се изредили пратеници от всички съсловия: или да му се закълнат като абсолютен монарх, цар-самодържец, който ще има пълните права да управлява, както намери за добре, или да си търсят нов пастир.

Изправени пред драматичния избор между кървава гражданска война и прекланянето пред неограничения царски деспотизъм, почти всички съсловия в Московското княжество одобрили решението да имат силен цар с непоклатима власт. Иван Грозни склонил да се върне в Москва и да се заеме с възстановяването на реда чак през февруари. Церемониалното шествие било много тържествено и внушително. Руснаците повече нямали право да се оплакват, защото сами си избрали да живеят при деспотична власт.

ТЪЛКУВАНЕ

Иван IV Грозни бил изправен пред много труд- на за решаване дилема - да отстъпи пред натиска на боляри те за него било равносилно на смъртна присъда. Но другата възможност означавала страната да бъде хвърлена в братоубийствена гражданска война, заплашваща с пълно опустошение на Великото московско княжество. Дори ако Иван IV би успял да излезе победител в това масово кръвопролитие, страната щяла да бъде толкова изтощена и омаломощена, че тенденцията към разцепление лесно би могла да надделее над стремежите към укрепване на централизираната власт. Дотогава младият Иван Грозни се справял успешно с всички препятствия благодарение главно на умението си да напада изненадващо, смело и съкрушително. Но сега подобна стратегия би се оказала пагубна най-вече за самия него - колкото по-свирепо се нахвърли върху своите многочислени противници, толкова по-яростна ще е тяхната ответна реакция.

Класическият метод, при който вие се опитвате да демонстрирате превъзходството си над противника, има една основна слабост - много често

се всякакви личности - от най-бедни- те до най-богати- тв, от абсолютно всички съсловия - селяни и занаятчии, просяци, скитници и крадци, принцове и принцеси, търговци и зе-мевладелци. Оче-видно в страната нямало недостиг на лъжци и на царя били потребни много дни и нощи, за да изслуша най-претенциозните от многобройните кандидати. Обаче царят все не бил доволен, защото още след първите фрази ядосано махвал с ръка и се провиквал, че вече бил слушал тази лъжа за десети път. Владетелят дори започнал да се уморява и да съ-жалява за нера-зумното си хрумване, дори се питал дали да не обяви състезанието за приключено, без да е избран победител, когато ненадейно през прага на залата плахо пристъпил един просяк, целият в дрипи, по-окаян от всички други бедняци в царството. В ръка-та си просякът стискал дръжката

на очукана глинена кана. „Какво мога да сторя за теб, нещастнико?“ - сърдито попитал царят. „Ваше величество - смирено се поклонил странникът, - не ме ли помните? Дължите ми едно златно гърне и аз дойдох, за да си го взема об- ратно.“ „Ти си абсолютен лъжец! - изкрещял царят. - Нищо не ти дължа!“ „Абсолютен лъжец, така ли ме нарекохте, ваше величество? - попитал несмутимо просякът. - Тогава ми дайте златната ябълка като награда за умението ми да лъжа. “ Царят едва сега се усетил, че този хитрец е на път да го изиграе, и се опитал да се отърве с извъртане: „Не, не, сбърках! Ти не си лъжец!" „Тогава ще мога ли да си получа златното гърне?“ - попитал мъдрият просяк. Царят бил принуден да признае, че просякът честно си заслужил наградата и заповядал да му дадат златната ябълка.

„АРМЕНСКИ ПРИКАЗКИ И БАСНИ“, ПРЕРАЗКАЗАНИОТ ЧАРЛЗ ДОУНИНГ, 1993 г.

този метод причинява всеобщо негодувание. Нещо повече - подобна тактика е възможно да предизвиква още по-необуздана реакция, която да помете светкавично вашата власт. Иван IV Грозни, който никога не се е колебаел да използва смело всички възможни средства, за да закрепи още повече властта си, ясно е осъзнавал, че трябва да използва само едно средство, за да извоюва окончателната победа - привидното си оттегляне от светската власт, при това, колкото е възможно по-шумно и преднамерено. Естествено, царят въобще нямал намерение да отстъпи властта на своите непримирими врагове, но въпреки това предоставил на народа „правото сам да решава съдбата си“ - или да поиска абдикацията на царя, след което неминуемо щяла да се възцари пълна анархия с непредвидими последици, или да признае абсолютния характер на царизма. За да се застрахова срещу евентуален провал, Иван IV Грозни ясно дал да се разбере, че самият той предпочитал да се откаже от престола. „Ако си мислите, че ви лъжа, ще се оттегля от трона - заявил той - и ще видите какво ще се случи...“ Разбира се, никой не пожелал да бъде изпробван този вариант. Всички руснаци се уверили от собствен опит какво станало, когато Иван IV Грозни се оттеглил временно, при това само за един месец. Ог- ромната страна настръхнала, изправена пред кошмарни очаквания вследствие неговата абдикация - нашествия на татарите, гражданска война и брато- убийствени междуособици, разрушения и смърт. Всъщност всичко това наистина се сбъднало, но след смъртта на Иван IV Грозни, в така нареченото Смутно време.

Временното оттегляне от политическата сцена е изпитан похват за овладяване на инициативата. По този начин ще предоставите на хората възможност да се замислят как ще изглежда животът им без вас, след което им предоставяте да избират, въпреки че всъщност вие сте този, който предрешава техния избор. Все едно че сте им заявили открито: „Аз ще се оттегля и ще стоя в сянка, а за вас остава перспективата да страдате заради последствията от моето оттегляне. Е, мога и да се върна и да поема в ръцете си тежкото кормило на властта, ала

само ако бъдат спазени стриктно следните мои искания..." Така можете да регулирате исканията на хората, защото те ще бъдат изправени пред силно ограничения избор: да приемат или да не приемат вашия ултиматум. Разбира се, те ще се съгласят да удовлетворят желанията ви, защото алтернативният вариант е още по-неприемлив за тях. Все едно че им извивате ръцете, макар че това следва да се разбира само в преносния смисъл на думата, защото поне привидно на хората все пак им е оставен някакъв избор. Когато обществото си въобразява, че му е позволено само да избира бъдещето си, то много по-охотно ще влезе в капана.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Нинон дьо Ланкло - може би най-прочутата френска куртизанка от XVII век - имала пълни основания да смята, че животът изобилства с наслади и развлечения. Всичките нейни любовници били със знатен произход. Приказно богатите принцове и херцози, маркизи и графове й плащали щедро, забавлявали я със своето остроумие и интелект и я третирали като равна на тях. Подобен живот - наситен със светски блясък и осеян с низ от шеметни развлечения - бил много по-забавен от всякакъв брачен договор. Но през 1643 г. майка й внезапно умира и двадесет и три годишната Нинон остава съвсем сама - без семейство, без зестра, без близък, на когото да може да разчита. Обзета от паника, тя се отчайва до такава степен, че изоставя напълно досегашните си познати и постъпва в манастир, твърдо решена да изкупи греховете, натрупани заради многобройните си интимни връзки. Но само след година напуска манастира и се премества в Лион. През 1648 г. Нинон дьо Ланкло отново се връща в Париж. За нейна изненада се оказва, че не е забравена, дори напротив - тълпи от нови обожатели, както и някогашните й любовници изпълват нейния салон, защото тя била най-остроумната, най-духовитата и най-интригуващата куртизанка в цял Париж.

Финансистът Дж. П. Морган веднъж споменал пред един бижутер, че се интересува от игла за вратовръзка с инкрустирани по нея перли. След няколко седмици бижутерът уведомил Морган, че е намерил игла с превъзходна перла, след което я изпратил на банкера. Цената била пет хиляди ■долара. На следващия ден пакетът бил върнат на бижутера. В съпровождащата бележка Морган написал: „Много харесах иглата, обаче не ми хареса Цената. Ако приемете предложението ми за четири хиляди долара - за тази сума е приложен редовен чек към пакета, - изпратете ми обратно пакета с иглата, при условие обаче, че е непокътнат восъчният печат с вашето клеймо. " Ядосаният бижутер отказал да приеме чека за четири хиляди долара и с гневен жест отпратил прислужника на банкера. След това отворил кутийката в пакета, за да

върне злополучната игла на своя колега, от когото временно я заел, но вътре намерил само редовен чек за пет хиляди долара.

„АНЕКДОТИ“, КЛИФТЪН ФЕЙДИМЪН, 1985 г.

Но поклонниците на Нинон дьо Ланкло скоро откриват, че тя е променила коренно системата си за подбор на партньори и приближени. Принцовете, херцозите и другите високопоставени придворни отново й предлагали щедро заплащане за нейните интимни услуги, но тя рязко променила правилата на играта - обявила пред всички, че отсега нататък тя ще определя кой да бъде удостоен с правото да споделя леглото й. Дори да развържели докрай кесиите си, напълнени догоре със златни луидори, повтаряла Нинон дьо Ланкло, това нямало да разтопи сърцето й.

Само ако тя пожелаела, някой от любовниците й ще бъде приеман от нея, и то веднъж месечно. Отсега нататък така щяло да бъде и никой не ще можел да я принуди да промени решението си.

Тези, на които разрешавала интимна близост срещу щедро заплащане, Нинон дьо Ланкло наричала „клиентите“, докато далеч по-многоб- ройната група на компаньони, ухажори, духовни приятели и светски познати получила наименованието „мъчениците“. Те посещавали редовно нейния салон, за да се насладят на чара й и на необичайно находчивите й и поучителни, понякога дори доста хапливи остроумия, на умението й да свири на лютня. Всички посетители били уверени, че почти винаги в нейния прословут салон могат да срещнат едни от най-видните представители на политическия и на духовния елит, включително Молиер, Ла- рошфуко и Сен-Евремон. За по-преданите и най-заслужилите от „мъчениците“ се предвиждала специална поощрителна „премия“. Позволено им било да кандидатстват за най-висшата категория, наричана „фаворитите“. Те се ползвали от привилегията да се наслаждават на нейните прелести, без въобще да става дума за заплащане, само че при изричното условие, че тя и само тя ще определя кога да бъде прекъсната тази връзка... може би след седмица или след месец. В много редки изключения този срок е бил удължаван повече от месец. Един „клиент“ никога не можел да се издигне до ранга на „фаворит“, но всеки „мъченик“ имал право да се надява, че все някога може да му се усмихне щастието, макар че нищо не му гарантирало това и не било изключено все така безутешно да чака до края на живота си. Например поетът Шарльовал никога не станал фаворит на Нинон, обаче това не го отчаяло и той си оставал един от най-редовните посетители на нейния салон - просто не можел да живее, заявил виднинят романтик, ако се лишал от лъчезарната й компания.

Когато висшето парижко общество узнало за своеобразната класификация, въведена като нечувано новаторство от Нинон дьо Ланкло, злите езици веднага я взели на прицел. Идеята на Нинон за радикална промяна във възгледите относно положението на куртизанките в обществото скандализирала кралицата-майка и нейните придворни дами. Но за тях-

но искрено огорчение, мъжете от дворцовите кръгове съвсем не били скандализирани - напротив, сега почти се утроил броят на посетителите на салона на мадам Дьо Ланкло. По едно време дори се смятало за престижно да се озовеш в редиците на чакащите да бъдат допуснати в кръга на „клиентите“. Някои благородници се опитали да се оправдаят с желанието да подпомогнат финансово преуспяването и поддържането на блясъка на нейния салон. Истинска надпревара започвала, когато Нинон дьо Ланкло трябвало да си подбере кавалер за поредното посещение в нейната запазена ложа в театъра. Като още по-изтъкната привилегия се считало да се вредиш сред кастата на „мъчениците“, които имали правото да се наслаждават на нейната изискана компания, без да им се налага да развързват кесиите си и на всичкото отгоре не им било забранено да хранят сладката надежда в един прекрасен ден да се озоват в кръга на „фаворитите“. Тази възможност силно въодушевявала младите благородници, защото в светските кръгове се разнасяли легенди за способностите на Нинон дьо Ланкло и нейните познания в тънкостите на любовното изкуство. Така че пред вратите на нейния салон се трупали млади и стари, ергени и женени мъже, за да се включат в едната от двете категории. Що се отнасяло до самата Нинон, тя извличала солидна полза и от двете категории.

ТЪЛКУВАНЕ

Животът на една елитна куртизанка създава предпоставки за придобиване на влияние върху мъжете в такива мащаби, каквито са немислими за една омъжена жена, но има и своите отрицателни страни. Мъжът, който си плаща за услугите на куртизанката, по същество я притежава, макар и само за стриктно определен период от време, след което той е напълно свободен да реши да я изостави завинаги. Когато тя започне да старее, нейните възможности се ограничават, защото все по-малко мъже ще я посещават. За да избегне мизерията на старини, тя е длъжна да започне да трупа богатство още от младини. Така че алчността на куртизанките, предмет на толкова много легенди, всъщност отразява една напълно реална необходимост. Това обаче сериозно уврежда техния обобщен образ в представите на обществото, понеже разваля илюзията на мъжа, че е желан заради своите мъжки качества, а не само заради парите си.

Нинон дьо Ланкло през целия си живот се ужасявала дори само от мисълта, че може да зависи от един-единствен мъж. Много отрано тя вкусила от свободата и привикнала да се чувства с любовниците си рав- на.

Странно, но нейната система, при която всеки посетител на салона й е бил поставян на мястото, което си е заслужил, е устройвало не само самата Нинон дьо Ланкло, но и нейните познати и приятели. „Клиенти

те“ са били длъжни да си плащат, но само фактът, че са били допускани до спалнята на прочутата Нинон дьо Ланкло, ги изпълвал с тръпки, каквито друго преживяване не им е доставяло. А тя е печелела от това, че е задоволявала превъзходно всичките им желания, от които на първо място би трябвало да бъде класирана мъжката суета. За разлика от „клиентите“ „мъчениците“ не са били задължавани да плащат и това им е давало основания да се смятат за посетители от по-висша категория. Освен това те са имали право да таят в себе си надеждата някой ден да бъдат удостоени с титлата „фаворит“. Има още нещо много важно - Нинон дьо Ланкло не е задължавала никого да кандидатства за някоя от тези три категории - всичко се е разигравало изцяло на свободен избор. Мъжете са можели да избират към коя група да се присъединят. Излишно е да се обяснява колко силно е помагал този факт на посетителите на Нинон да запазят илюзиите си, свързани с мъжката им гордост.

Такава е силата на стратегията, при която на хората се предоставят възможности за избор - или поне илюзията, че имат такъв, защото играчите всъщност играят с картите, които вие сте им раздали. Когато не им давате право на избор, вие на практика имитирате зловещата стратегия на руския цар Иван Грозни, която крие страхотни рискове. Докато Нинон дьо Ланкло е създавала обстановка, при която тя е печелела при всеки възможен вариант. От „клиентите“ си тя е получавала парите, които са й били необходими да поддържа блясъка на своя салон. От „мъчениците“ е печелела влияние в обществото и винаги е била обкръжена с тълпи от поклонници - своеобразен „мъжки“ харем, при което не са съществували никакви проблеми да си подбира любовници.

Тази остроумна тактика обаче се оказала уязвима - съществувала възможност, макар и доста ограничена, някой от „мъчениците“ да се добере до много по-привилегированата категория на „фаворитите“. Илюзията, че някога някому може да се усмихне щастието да вкуси от неземните наслади, обещавани им от най-бляскавата куртизанка на Париж - столицата на света в онзи век, - била изключителна съблазън за всеки мъж със светски амбиции. Тази надежда можела да тласне мъжете към авантюри и рискове, дори да изпаднат в смешни ситуации.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Думи като „свобода“, „възможности“ и „право на избор“ навяват асоциации за варианти, далеч надвишаващи ограниченията, които ни налага суровата реалност. Ако се изследват по-внимателно, тези възможности се оказват стеснени от доста строги ограничения, независимо дали става дума за нашата професионална реализация, за политическите избори или за правото да изберем в супермаркета точно тази стока, коя

то в момента ни е необходима. Много' често нашите възможности се свеждат само до избора между „А“ и „Б“, като цялата останала азбука остава пренебрегната. Но докато все още ни е оставена някаква скромна възможност сами да взимаме решения, почти никога не се замисляме върху другите възможности, от които сме лишени. Ние сами „избираме“ да вярваме, че играта се играе честно от всички и че сме опазили нашата свобода. Предпочитаме да не се замисляме много върху същността на нашата свобода на избор.

Това нежелание да се изпробват дори най-скромните възможности от предлаганите ни от съдбата варианти се обяснява с факта, че прекалено голямата свобода понякога може да ни изплаши. Самата фраза „неограничени възможности“ звучи безкрайно обещаващо, но тези „неограничени възможности“ на практика ни сковават, защото сред мъглата от най-различни варианти ние се затрудняваме да направим най-разумния избор. Затова се чувстваме по-удобно, ако разполагаме с по-ограничен набор от шансове.

На свой ред от тази особеност на нашата психика се възползват измамниците и шарлатаните. Благодарение на стремежа ни към частично ограничаване на нашите възможности пред нечестните изнудвачи наистина се откриват неограничени подходи. Ако предлагате на хората няколко възможности за избор, те може въобще да не заподозрат, че сте замислили коварен план да ограбите парите им, защото през ум няма да им мине, че вие им предлагате евтина, но безплатна стръв в замяна на нещо много по-ценно. Затова една от първите задачи на всеки изпечен мошеник е да стесни възможностите за избор, с които дотогава са разполагали неговите жертви. Не случайно се казва: ако успеете да накарате една птичка да се напъха сама в клетката, тя ще пее много по-вдъхно- вено.

Ето някои от най-често използваните варианти за „управление на възможностите за избор“.

Представяне на възможности за избор в най-ярките възможни багри.

Това е любимият похват на Хенри Кисинджър. Като държавен секретар по времето на президента Никсън, Кисинджър винаги е смятал, че той е много по-добре осведомен от своя шеф. Следователно в повечето случаи е имал право самостоятелно да решава кое становище да се разглежда като оптимално в конкретната ситуация! Ако обаче предприемал някакви опити да действа по-самостоятелно, веднага този акт бил възприеман от президента и от останалите негови съветници едва ли не като обидно предизвикателство. Затова Кисинджър прибягвал до следната проста, но много полезна хитрина - никога не предлагал само едно- единствено решение на даден проблем. Вместо това поставял на масата три или четири предварително разработени варианта, само че ги подна

сял така ловко, че едното от тях да изглежда много по-привлекателно от останалите. Всеки път Никсън подемал играта, без да заподозре, че Ки- синджър го подтиквал именно към предварително избраната насока. Това е великолепно средство за въздействие върху неуверен в себе си господар.

Подбуждане към съпротива.

Това се оказал един от най-важните проблеми, с който се е сблъскал американският психотерапевт д-р Милтън Х. Ериксон при лечението на пациенти, оплакващи се от повторно активиране на психичните заболявания. Той бил един от първите психиатри, които през 50-те години на XX век започнали да използват хипнотичната терапия. Пациентите му се възстановявали с удивително бързи темпове, но тяхната привидна възп- риемчивост към тази терапия всъщност само е маскирала вътрешната им съпротива. Не след дълго „излекуваните“ психично болни си възвръщали старите навици, след което обвинявали за това своя психиатър и накрая преставали да го посещават. За да избегне този компрометиращ резултат, д-р Ериксон променил лечебната процедура - още в началото на всеки цикъл от сеанси с нов пациент той го съветвал да не се опитва да преодолее вредните си навици, а само да се стреми максимално да се отпусне, да не мисли за това, дали има някакъв напредък в лечението на неговото заболяване, дори да се опита да се върне в първоначалното си състоянието. След като се изправяли пред тази неочаквана за тях терапия, болните обикновено се стараели да постигнат най-лесното - да не се отпускат, като продължавали да мислят за фазата, до която е достигнало лечението им. Така д-р Ериксон постигал желания от него резултат.

Това е полезен метод при работа с деца или с по-своенравни хора, които се радват да вършат точно обратното на това, което вие изисквате от тях. Затова трябва да се стараете да ги тласкате към вариант, който е точно обратен на този, който всъщност вие желаете да реализирате.

Смяна на игрището.

През 50-те години на XIX век американският магнат Джон Дейвид- сън Рокфелер решил да превърне своята компания в недостижим за конкуренцията монополен субект в добива и разпространението на петролни продукти в САЩ. Ако обаче се бе ограничил само с изкупуването на по-дребните компании, те веднага биха отгатнали намеренията му и биха започнали да се съпротивляват. Вместо това Рокфелер започнал тайно да купува контролните пакети от акциите на железопътните компании, които превозвали цистерните с петролни продукти. И когато след това предлагал да му бъде продадена някоя местна фирма - разпространител на бензин или суров нефт, при евентуален отказ финансистът веднага напомнял на собствениците, че ги заплашва неминуем фалит, понеже те вече зависят от него като притежател на средствата за доставка на нефта.

За Рокфелер не било проблем да им спре „кранчето“, за да ги принуди да му продадат своите бензиностанции или рафинерии, при това на цени, изгодни само за него. Цялата хитрост на тази стратегия се корени в мъдрото прилагане на принципа за „смяна на игрището“.

Тази хитра тактика наистина позволява на вашите съперници да се досетят, че всички ключови позиции са завзети от вас, което не бива да ви смущава, защото вашите врагове така или иначе няма да разполагат с друг избор, освен да капитулират пред настъпателната ви офанзива. Този метод е особено полезен срещу противници, които са решили да се съпротивляват докрай.

Стесняване на възможностите.

Този метод е усъвършенстван в края на XIX век от прочутия търговец на картини - французина Амброаз Волар. Купувачите често се отбивали в неговата зала, за да потърсят някое ново платно на Пол Сезан. Волар обаче излагал само три творби на все по-търсения импресионист, като през цялото време се държал подчертано разсеяно, дори понякога дремел в ъгъла. Това му помагало да се извини пред купувачите, че под нито една картина не бил поставен етикет с цената на творбата. Посетителите пристъпвали нерешително от едното платно към съседното и накрая напускали галерията, неспособни да вземат решение какво точно да купят. Обикновено се отбивали след ден-два, за да хвърлят по още един поглед на картините на Сезан, но Волар вече ги бил скрил в склада си и на тяхно място окачил по-незначителни платна от друг художник, но продължавал да настоява, че те не отстъпвали по нищо на творбите на Сезан. Озадачените купувачи нямали друг избор, освен да позяпат ново- изложените платна, отново потъвали в размисъл и пак си тръгвали, без нищо да са купили от Волар. Същата сцена се повтаряла отново - но всеки следващ път Волар излагал в галерията си все по-слаби творби. Накрая купувачите разбирали, че ако продължават да отлагат своите решения, за тях няма да остане нищо стойностно, защото най-добрите плат- на отдавна ще са купени от други ценители или защото на следващия ден ще заварят в галерията още по-слаби творби, при това на нови, по-висо- ки цени.

Описаната техника е много полезна - така можете да увеличавате цените всеки път, когато купувачът се колебае, и дните се нижат без полза за вас. Може да се разглежда също като класически пример за убеждаване на хронично нерешителни клиенти, които постоянно се заблуждават, че ако изчакат до утре, ще купят желаната стока, но на по-ниска цена.

Тласкане на слабия противник към бездната.

Колкото е по-слаб вашият противник, толкова по-лесно може да стеснявате неговите възможности за маневриране. Кардинал Дьо Рец,

прочут политически манипулатор от XVII век, навремето служел като неофициален съветник на Орлеанския херцог, който бил известен със своята нерешителност. Много усилия коствал на Дьо Рец всеки негов опит да убеди херцога да предприеме някакъв акт - херцогът по цели часове обмислял различни варианти, претеглял ползите и вредите, предпочитал да изчаква до последния момент, с което много досаждал на всички около себе си. Но Дьо Рец накрая измислил как да се справи с този проблем: описал всички възможни опасности, като прибягнал до съзнателни преувеличения, докато едва не довел херцога до лудост, защото, каквото и да замислял, злочестият херцог навсякъде виждал дебнещи го опасности, освен една-единствена спасителна посока - именно тази, към която го тласкал кардинал Дьо Рец.

Тази тактика донякъде напомня на описания вече вариант „Представяне на възможности за избор в най-ярките възможни багри“, само че тук се изисква от вас по-агресивно поведение. Полезно е да въздействате върху емоциите на хората - ако акцентирате на техните страхове, ще ги тласнете към по-решителни действия. Ако обаче се опитате да ги убеждавате с разумни доводи, те винаги ще измислят някакво оправдание, за да протакат това, което вие искате да се осъществи час по-скоро.

Съдружници в престъплението.

Това е класически сюжет от репертоара на майсторите в занаята. Започва се с това, че поканвате избраното от вас лице да ви помага в някакво престъпление и така между вас се заражда изключително стабил- на близост, защото ще ви свързва общата тайна, споделената вина и пролятата от вас двамата кръв. Вашият партньор ще се присъедини към вас, ще стане ваш съучастник (спомнете си за Сам Джийзъл от Закон № 3) и така ще се превърне в лесен за манипулиране обект. Серж Стависки, прочут френски измамник от двадесетте години на XX век, така омотал държавните органи в своите заплетени интриги, че те не посмели да го осъдят. Много често е разумно да въвлечете в някой от вашите незаконни замисли лицето, което ще се окаже най-опасно за вашата съдба, ако планът ви се провали. Но не забравяйте, че за целта се изисква да бъдете много внимателни.

Изправяне на врага пред неразрешима дилема.

Тази йдея е била демонстрирана от генерал Уилям Шърман, когато той предприел знаменития си поход през цяла Джорджия към столицата на щата - град Атланта, в разгара на Гражданската война в САЩ. Южняците били осведомени в каква посока е поела колоната на северняци- те начело с генерал Шърман, но не били наясно къде точно ще ги атакува Шърман, защото той внезапно заповядал колоната да се раздели на две равни части. Южняците се стъписали - ако нападнат едната колона, другата ще ги обкръжи и ще се озоват в капан. Това е илюстрация на кла

сическия похват на адвокатите: те обичат да изправят свидетелите пред два варианта на описанието на престъплението, като при двата варианта съзнателно са допуснати неточности. Свидетелите отговарят на въпросите на адвокатите, но с всеки свой отговор рискуват да се компрометират. Номерът тук е да се удря бързо и безмилостно: не давайте на жертвата време да се измъкне. Като я изправите пред такава неразрешима дилема, тя сама ще си изкопае гроба.

Доста важно е да схванете следната особеност. По време на схватките с враговете често ще бъдете принудени да ги наранявате жестоко - просто защото няма да ви остане никакъв друг изход. И ако на всичкото отгоре е напълно ясно на околните, че именно вие сте нанесли първия удар, редно е да очаквате контраатака, отмъщение или възмездие. Но ако успеете да подлъжете жертвата, че тя сама си е виновна за нещастието, което се е стоварило върху главата й, тя мълчаливо ще се примири със съдбата си. Когато Иван Грозни напуснал Москва, жителите на руската столица го молили на колене с насълзени очи да се върне и да вземе властта в ръцете си. През следващите години никой не смеел да го упрекне заради въведения от него нечуван терор, защото те сами му дали пълни права да разполага с живота и смъртта на поданиците си. Така че винаги е полезно да предоставяте на жертвите си сами да избират коя отрова да погълнат и да прикривате колкото може по-старателно истината, че именно вие сте в дъното на цялата история.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си рогата на побеснял бик. Бикът ви е притиснал, дори заклещил в ъгъла към стените с острите си рога. Не можете да помръднете нито наляво - там ви очаква заплашително единият рог, нито надясно - защото ще ви промуши другият рог.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„След като някое неприятно събитие отмине и с течение на времето започне да затихва, разбираме, че дори и най-тежките рани и други страдания, които сами сме си причинили, са се оказали по-малко болезнени в сравнение с раните и страданията, които са ни причинили нашите врагове.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Методиката за избор на гореописаните варианти за „управление на възможностите за избор“ преследва една основна цел: да ви помага да прикривате по-успешно истинските си намерения, които неизменно са свързани с разширяване на вашето могъщество за сметка на свободите, възможностите и правата на съперниците ви. Тази тактика може да се прилага успешно, ако вашето надмощие над противниците ви не е дос- татъчно заздравено и ако не сте склонни да действате напълно открито. Но по принцип този метод не се използва много често, защото за един владетел или политически лидер не е ласкателно да демонстрира предпочитания към грубата сила и варварско погазване на свободите на населението. Обикновено по-мъдрите управници прибягват до по-елегант- ните и по-завоалираните методи за утвърждаване на тяхната власт, като оставят на своите поданици или подчинени поне илюзията, че имат право на избор.

От друга страна, като ограничавате възможностите на другите, вие стеснявате и своето пространство за маневриране. Понякога възникват ситуации, при които за вас ще се оказва по-благоприятно да оставите на съперниците и на враговете си по-голяма свобода за действие. Така ще можете да проследите по- пълния набор от техните стратегии, ще можете да ги шпионирате по-ефективно и в резултат ще планирате по-разум- но вашите ответни действия. Именно така е действал най-известният финансист от първата половина на XIX век - парижкият банкер барон Джеймс Ротшилд. Той е бил убеден привърженик на схващането, че ако се опита да спъва ходовете на своите конкуренти, няма да може да проследява по-задълбочено техните стратегически планове, което пък ще му попречи да планира по-далновидно своята стратегия. Затова е предпочитал да остави известна степен на свобода на съперниците си, но само в краткосрочен план, за да може да надделее над тях в дългосрочна перспектива.

З А К О Н

32

СВИРЕТЕ НА ТЪНКИТЕ СТРУНИ НА ФАНТАЗИЯТА И БЛЯНОВЕТЕ НА ВСЕКИ, КОЙТО ВИ ЗАОБИКАЛЯ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Истината много често се избягва, защото е неприятна, а понякога дори е отблъскваща. Никога не се позовавайте само на истината и реалността, освен ако не сте подготвен да посрещнете хорската ярост, защото сте разрушили илюзиите им. Животът е прекалено суров и потискащ. Ето защо хората, които умеят да създават романтични произведения или да въздействат на нашите фантазии, са като оазиси в пустинята - всеки ще се радва да бъде заобиколен с такива интересни личности. Затова, ако умеете да свирите на струните на фантазиите на хората, ще се сдобиете с неподозирана власт.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Градът-държава Венеция процъфтявал в течение на векове, затова неговите обитатели твърдо вярвали, че тяхната малка по площ, но неимоверно богата република била избраница на съдбата. През средните векове и през ранния Ренесанс Венеция на практика държала монопола върху търговията с Изтока, което й позволило да се превърне в един от най-богатите градове в цяла Европа. Благодарение на либералното за времето си републиканско управление венецианците се ползвали от привилегии, за които повечето от тогавашните италиански държавици не

ПОГРЕБЕНИЕТО НА ЛЪВИЦАТА

Царят на животните - гордият лъв - внезапно загубил своята царица и всички земни твари се надпреварвали да му докажат своята преданост, като му предлагали помощта си да го утешат в скръбта. Тези досадни прояви на верноподани- чество обаче още повече го дразнели. Все пак лъвът бил принуден да спазва традициите, затова изпратил свои представители сред цялото животинско царство, за да обявят къде и кога ще бъде погребението на лъвицата. На слугите било заповядано да се погрижат всички царски заповеди да се изпълняват точно и навреме, всички традиции да се спазват без никакви пропуски или отклонения, а гостите да бъдат подреждани точно според техния ранг и заслуги в просторната подземна зала, отредена за траурната церемония. От само себе си се подразбирало,

смеели дори да мечтаят. Откриването на Новия свят обаче станало причина да се преместят богатствата и властта на Запад, към бреговете на Атлантическия океан - отначало към Испания и Португалия, а по-късно към Холандия и Англия. Венеция по никакъв начин не можела да се конкурира с тях в търговията с Новия свят, още повече че през 1570 г. й бил нанесен последният удар върху някогашното й могъщество - през тази година турците превзели остров Кипър, който дотогава бил владян от венецианците. Бавно, но невъзвратимо залязвало величието на доскоро всемогъщата република.

Знатните фамилии започнали да напускат Венеция. Банките закривали клоновете си. Гражданите били обзети от униние и песимизъм. Те още помнели славното минало или били слушали безброй разкази за охолството в което са живели прадедите им. Потискаща била мисълта, че тези славни времена са отминали безвъзвратно. Все пак част от венецианците не престанали да се надяват, че божествената Фортуна е решила само да се пошегува с тях и че доброто старо време отново ще се върне. Обаче веднага изниквал тревожният въпрос, какво да правят, докато настъпи този бленуван ден.

През 1589 г. из цяла Венеция плъзнали слухове за появата на някаква мистериозна личност, наричана от тълпата Брагадино - гениален алхимик, натрупал невероятно богатство, защото умеел да добива злато с помощта на някаква загадъчна субстанция, чийто състав естествено той пазел в най-дълбока тайна. Мълвата се разпространила почти мълниеносно, понеже преди няколко години един венециански благородник, докато прекосявал Полша, узнал от тамошен пророк, че Венеция ще възвърне блясъка и могъществото си, ако успее да открие алхимик, способен да произвежда злато. И така, щом се разнесла вестта за златото, добивано от този незнаен Брагадино (чийто палат бил претъпкан със злато чак до покрива и от ръцете му непрестанно изпадали златни дукати) - всички започнали да въздишат замечтано - ето, с помощта на този магьосник Венеция отново ще започне да преуспява.

Представители на най-знатните венециански родове се запътили към Бреша, където живеел Бра-

гадино. БрОдели неуморно по всички етажи на раз- кошно обзаведения замък и с благоговение гледали как той им демонстрирал уменията си да добива злато, като използвал за суровина някакви малоценни минерали. Можете ли да си представите смайването на знатните венецианци, когато пред широко разтворените им очи тези минерали изчезнали яко дим и на тяхно място се появил ситен златен пясък! Още през следващата седмица венецианският сенат се събрал на заседание, посветено специално на въпроса, как да успеят да примамят легендарния Брагадино да се премести завинаги във Венеция. Градският сенат, прочут със своето скъперничество, бил готов да поеме дори разходите по пренасянето на имуществото на алхимика. И точно в този съдбоносен ден се разнесъл тревожният слух, че вечният враг на венецианците - всесилният херцог на Мантуа, се опитвал да им измъкне изпод носа безценния магьосник! Херцогът не можел да си намери покой, след като неговите слуги му съобщили как този Брагадино вече се готвел да позлати всичко в Палата на дожите във Венеция, дори и дръжките на вратите щели да бъдат от чисто злато. Смър- тно изплашен да не би онези подлеци от Мантуа да отмъкнат Брагадино с помощта на някой подъл и коварен номер, венецианският сенат дори мислел да организира публичен диспут, за да се гласува някакво решение, с което Брагадино да бъде завинаги задължен да живее само във Венеция и да използва чудодейните си способности само за благото на жителите на града. В замяна му се обещавали нечувани привилегии, както и щедри субсидии като начални инвестиции, за да може алхимикът да разгърне дейността си в промишлени мащаби - но само ако спазва условията, поставени от сената.

По-късно през същата година мистериозният Брагадино наистина се появил във Венеция. С пронизващи черни очи и гъсти вежди, придружаван навсякъде от два огромни черни неса от породата мастиф, той наистина изглеждал много внушителен и дори застрашителен. Настанил се в разкошна резиденция насред един от най- представителните площади на Венеция. Сенаторите организирали за неговото посрещане пищно празненство. Цялото

че нито един пред- ставител на родо- вете от животин- ското царство нямал право да не се яви на погребението. Монархът дал воля на мъката си и цялата пещера - лъвовете нямали царски дворец и за- това пещерата им служела за кралска резиденция - се ог- ласила от мощния му рев и от не по- малко звънкото ехо. Следвайки неговия пример, всички придворни животни започнали да реват, всяко от тях със своя глас. Всеки царски двор е особено място - там всеки може да се преструва на наскърбен или на весел, или на напълно безразличен, стига само господарят да остане доволен от маските, наложени на лицата на присъс- тващите. Макар че никога не е си- гурно дали той наистина е доволен, или и той на свой ред е надянал ня- каква своя, царствена маска.

Но нека да се върнем там, откъ- дето бяхме започ- нали. И така, да се озовем отново в

траурната зала в лъвската пещера и да се огледаме - докато всички ронели потоци от сълзи, единствен еленът не пролял нито една сълза! Как така се осмелил този негодник да не зачита скръбта на своя господар? Всъщност имало защо да не заплаче еленът - той никога нямало да забрави, че именно лъвицата навремето го лишила от жена му и сина му. На един лукав придворен обаче му направило впечатление странното поведение на елена и затова побързал да сподели откритието си със своя господар - еленът не само че не страдал и не ридаел наред с останалите горски твари, но дори тайно се подсмихвал, като ги гледал как се заливали в рев и сълзи. Гневът на царете е страшно бедствие, както го е казал още цар Соломон, а пък лъвският гняв е още по-ужася- ващ. „Жалка и окаяна тревопасна твар! - ревнал лъвът. - Как така

обзавеждане на този луксозен палат и всички останали разходи, включително и лъскавите одежди на самия алхимик, били за сметка на градската хазна. Задоволявали с щедра ръка всичките му капризи. Цяла Венеция била обзета от алхимична треска. По ъглите на уличките амбулантните търговци продавали дървени въглища за пещите, които гражданите започнали масово да зидат в мазета. Много се търсели дестилационни апарати, ковашки мехове, наръчници за прилагане на алхимични рецепти. Всички се заели с трескава алхимична дейност - по- точно почти всички, защото не е редно да причисляваме и самия Брагадино към това обезумяло множество.

Алхимикът като че ли никак не бързал да се заеме с добива на тоновете злато, които трябвало да спасят Венеция от пълна разруха. Наистина е странно, ала това още повече спомогнало за нарастване на популярността му. От близки и далечни страни пристигали любопитни пратеници, които нетърпеливо настоявали час по-скоро да бъдат представени на загадъчния вълшебник. Сред тях се срещали чужденци от всички краища на Европа, та дори и от далечна Азия. Месеците се нижели мъчително бавно в напрегнато очакване, но подаръци от къде ли не продължавали да се трупат в двореца на Брагадино. Ала той все още с нищо не бил доказал, че в най-скоро време ще се заеме със златоносното производство. Някои вече не можели да скрият нетърпението си и се питали колко още ще бъдат принудени да чакат. Отначало сенаторите приканвали тези нетърпеливи личности да проявят малко разум и да не смущават гениалния алхимик, защото на всички било добре известно, че той е много особена натура и не понася някой да го притеснява. Но накрая се надигнали представителите на най-знат- ните венециански родове и под техния натиск сенатът бил принуден да отстъпи и да поиска от Брагадино да докаже на публиката, че наистина ще възвърне стократно похарчените заради него огромни суми.

Брагадино само изгледал намръщено делегатите на сената, но все пак решил да им отговори. Заявил, че вече е почти готов да дари на града тайн-

ствената субстанция, без която не може да се добива злато в големи количества. Самият той досега нееднократно използвал тази субстанция и вече бил разработил с подробности технологията за удвояване на първоначалното количество злато. Ако обаче трябвало да се усъвършенства методът и да се добива не два пъти, а три или четири пъти повече злато от началния обем, налагало се да изчака още до окончателното приключване на експерименталния стадий. И ако му обещаели никой да не го притеснява още седем години, той можел да постигне непостижимото - да увеличава тридесеткрат- но количеството на златото! Повечето от сенаторите се съгласили с доста убедително звучащите доводи на алхимика, като се утешавали с надеждата, че така ще се доберат до истинска златна мина, при това бездънна, от която ще черпят богатство до насита техните внуци и правнуци. Намерили се обаче и скептици, които прекъснали словото на Брагади- но с яростни викове, че повече не могат да чакат, и искали златото още сега, защото седем години били прекалено много за някакъв незнаен пришълец, който на всичкото отгоре живеел изцяло от издръжката на градската хазна. Мнозина от техните съграждани споделяли исканията им. Накрая противници на алхимика успели да се наложат и го задължили да им докаже нагледно способностите си - искали злато, и то много, и то още сега!

Брагадино им отговорил сдържано, с леко надменна интонация и с достойнство на ненадминат професионалист, обиждан незаслужено от невежи аматьори, че ако дожът на Венеция и неговите съветници престанат да му се доверяват, той ще се счита за предаден от тях и ще напусне завинаги града, като ще остави алчните венецианци сами да си произвеждат толкова необходимото им злато. И наистина напуснал града още същата нощ, като първо се преместил в Падуа, а по-късно (през 1590 г.) се озовал в Мюнхен, по специална покана на баварския херцог, който всъщност никак не бил беден, само че в момента бил заплашван от многобройните изгубили търпение кредитори, защото бил прекалил с дълговете заради прекалено разпуснатия си начин на живот. Херцогът се надявал с един майс-

дръзва да се хили, когато всички наоколо са потънали в сълзи? Но не искам да си цапам царствените нокти с кръвта на този простак! Драги приятелю, смели мой съратнико - обърнал се той към сивия вълк, - ще отмъстиш ли за нашата царица? Искам да му откъснеш рогатата глава и да я оставиш като символ на жертвоприношение в подножието на нейното смъртно ложе!“ Тогава еленът се обадил, защото разбрал, че ако не се защити по някакъв начин, след малко с него ще бъде свършено: „Ваше величество, струва ми се, че е дошло време да прекратите с траура. Не е нужно да се измъчвате повече. Спомням си, че няколко пъти аз имах честта да се срещна с вашата почитаема съпруга, но сега не успях веднага да я позная, защото лежи там отрупана с траурни цветя. Но знаете ли какво сподели с мен тя тогава, при нашата

последна среща? „Драги приятелю - рече ми тя, - искам още отсега да знаеш, че някога, когато ще бъда принудена да се разделя с този грешен свят, не искам край моето смъртно ложе да се проливат реки от сълзи - това ще е напълно ненужно хленчене. Защото аз ще замина там горе, в райските селения, където ме очакват светците и ангелите небесни. Нека царят на животните да не скърби прекомерно за мен, ако иска да остана доволна от него дори и когато съм там, горе, откъдето ще продължа да го наблюдавам..." Еленът още не беше довършил словото си, когато всички животни ревнаха в един глас: „О, да, това е знамение, това е истинско чудо небесно!“ И така еленът, вместо да бъде сурово наказан, бил удостоен с царската благодарност и признателност. Поуката е следната: правете, каквото ви хрумне, само и само да успеете да достави-

торски удар - разбира се, с помощта на всемогъщия Брагадино - да си възстанови богатството и престижа, като се разплати с досадните лихвари. Брагадино отново бил настанен в разкошно жилище и отрупан с всевъзможни привилегии - също както във Венеция - и познатата ни историята отново се повторила.

ТЪЛКУВАНЕ

Няколко години преди да се преобрази в ролята на чудодейния алхимик Брагадино, младият Ма- муня, родом от остров Кипър, живеел във Венеция, без някой да се интересува от него - градът бил пълен с пришълци от всички народи, живеещи по бреговете на Средиземно море. Може би именно поради това имал прекрасната възможност да изучава нравите на някога процъфтяващата столица на презморската търговия с Ориента. Не след дълго наблюдателният младеж схванал, че почти всички венецианци се надявали едва ли не на някакво чудо, което да възвърне някогашната слава, богатство и търговска мощ на техния град-държава. И без него градът гъмжал от всевъзможни шарлатани и мошеници. Само че докато те мислели само как да подобрят методите си, за да предложат на публиката по- ловки, по-изтънчени и по-трудни за разкриване измами, младежът изучавал особеностите на човешката психика. По-късно напуснал Венеция, обиколил съседните страни, натрупал известно състояние с помощта на своите алхимични умения и накрая отново се върнал в Италия, като отначало се установил в Бреша. Там си създал репутация на необикновено талантлив алхимик, после изчакал мълвата да разнесе славата из цяла Италия, и разбира се - да достигне до Венеция, което именно било заложено в ловко замисления план на дръзкия шарлатанин. Многогодишните му наблюдения от първоначалния му престой във Венеция му подсказвали, че ще е много по-полезно за него, ако не избързва с преместването си в този град, защото ще успее да си създаде много по-бляскав ореол, ако изчака от дистанция славата му да набъбне до невероятни размери.

Отначало той не смеел да използва преки де-

монстрации, за да убеждава зрителите в своите божествени способности - за целта се оправдавал с благовидния предлог, че подобни показни представления били по същество просташки забавления, достойни единствено за простолюдието и за невежите тълпи, скупчващи се като обезумяло стадо по ъглите на пазарите, за да зяпат прехласнато поредния неук шарлатанин. С течение на времето популярността му постепенно нараствала и накрая Брагадино можел да си позволи да обитава един дворец, от който дори принц не би се срамувал. Разбира се, той не закъснял да запълни залите и покоите със странни ориенталски украси, дрехи и амулети. Като прибавим и звъна на златото, който като че ли постоянно се долавял от всяко повдигане на ръцете му, повече сякаш не било нужно на неговите почитатели, за да започнат да шепнат с възторг за техния спасител. Удивителните му способности затвърдили славата му на гениален алхимик, още повече че бил подпомаган с много пари от влиятелни покровители като всемогъщия херцог на Мантуа, който не се уморил да го кани в двореца си в Мантуа, за да остане там завинаги, заобиколен от разкош и лукс. След като си извоювал тази завидна репутация и херцози и сенатори се надпреварвали за благосклонността му, в повечето случаи на този невиждано ловък шарлатанин въобще не му се налагало да прибягва до сложни мистификации, за да демонстрира чрез тях алхимичните си способности. В онези смутни времена хората са искали да вярват, жадували са да се докоснат до някакво чудо небесно и затова са били удобни обекти за всякакви мошеници. Венецианските сенатори, които са присъствали на знаменитата „демонстрация“, до такава степен са се нуждаели от злато, че са били готови да се заловят дори за сламка и може би затова въобще не са забелязали тънката стъклена тръбичка, скрита в ръкава му, чрез която Брагадино е поръсвал минерали със златен прах. Брилянтен фокусник, сръчен фалшификатор, той успял да се справи с тази всъщност нелека роля - той се оказал незаменимият алхимик, сякаш наистина възкръснал от техните сънища. И след като успял да изгради около лика си тази смайващо въздействаща аура, никой повече не посмял да се усъмни в дарбите му.

те утеха и радост на вашия знатен господар, дори и ако се наложи да съчинявате неимоверни лъжи, които обаче да са приятни за неговия слух. Той непременно ще се улови на тази стръв и ще ви обяви за своя най-скъп приятел.

„БАСНИ“, ЛАФОНТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

„Ако искаш твоите лъжи да звучат правдоподобно, никога не казвай такива истини, които не са чак толкова правдоподобни!"

ЙЕЯСУ, ЯПОНСКИ ИМПЕРАТОР ОТ ДИНАСТИЯТА НА ШОГУНИТЕ ТОКУГАВА, XVII ВЕК

Такава е поразяващата сила на фантазиите, особено в епохи на оскъдица, мизерия и всеобщ упадък. Хората много рядко, по-точно почти никога не са склонни да повярват, че техните проблеми са причинени само

от тяхното бездействие, глупост или алчност. Винаги търсят друг виновник - или други личности, или други народи, или боговете, или пък целият свят им е крив, затова е добре дошло всяко предложение за спасяване на положението. Ако Брагадино се бе появил във Венеция въоръжен с грижливо разработена икономическа теория, обясняваща причините за упадъка на града-държава, ако беше предложил на венецианците сурови мерки за възстановяване на отминалото им могъщество, сигурно щяха да го посрещнат с яростно неодобрение. Реалността е прекалено сурова и отблъскваща, а спасителните методи са много болезнени (в повечето случаи става дума за усиления труд, с който прадедите на венецианците са успели да постигнат възхода на града още преди началото на Ренесан- - са), затова така упорито се поощряват търсенията на методи за лесно и бързо забогатяване. От друга страна, фантазията е лесно разбираема и безкрайно по-привлекателна.

За да се сдобиете с власт, вие трябва да се наложите като източник на идеи, които ще доставят само радости и наслади на хората около вас, като особено важно е да наблегнете в своите проекти на задоволяването на човешките фантазии. Никога не обещавайте постепенно подобряване на състоянието на различните обществени прослойки след години на напрегнат, дори непосилен труд - с подобни слова никого няма да очаровате. Вместо това ги засипвайте с обещания да им свалите звездите от небето, да излекувате тежко болните и да възкресите мъртвите, или да им изкопаете купища злато.

> *„Никой не се отказва от възможността да повярва в някоя екстравагантна хипотеза, дори и тя да звучи напълно фантастично, стига да му бъде поднесена в привлекателни краски.“*
>
> ДЕЙВИД ХЮМ (1711-1776 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Фантазиите не могат-да съществуват самостоятелно, напълно изолирани от реалността. Изисква се като „задължителен фон“ наоколо да царува непоносима скука и сив, отруден бит. Именно върху такава почва най-добре вирее фантазията, защото е пълна противоположност на скуката и на отсъствието на всякаква надежда за по-добро бъдеще. Във Венеция към края на XVI век реалността е била отчайваща и лишена от всякакви перспективи. Докато фантазията, предложена от загадъчния Брагадино, предлагала на венецианците бързо и лесно възстановяване на помръкналия блясък на града благодарение на чудесата на алхимията.

Въпреки че заради машинациите на Брагадино реалният живот на алчните венецианци още повече се влошил, за тях оставала скромната утеха, че поне за известно време си намерили някакво упование за бъдещето.

Този, който успее да развихри фантазиите на публиката и да противопостави някаква бляскава своя идея срещу сивотата на ежедневието, може да се сдобие с огромно влияние. Но докато се опитвате да измислите с какво да омаете главите на наивниците, не забравяйте за баналните истини, които ръководят нашия сив и труден живот. Не бива да обръщате внимание на отегчителните разкази на хората за трудностите, с които те са принудени да се борят - нищо ново няма да научите от тях. Вместо това се опитайте да разберете за какво копнеят, какви скрити блянове се спотайват в сърцата им. Едва тогава ще знаете къде да потърсите вълшебната пръчка, с която ще ги поведете към илюзията, от което вие ще спечелите много - за разлика, разбира се, от наивниците, които ще ви повярват.

Макар че епохите неумолимо се сменят, и днес хората имат по-раз- лични разбирания, нека да разгледаме няколко от вариантите за временно и измамно преодоляване на потискащата скука на ежедневието.

В реалния живот.

Промените винаги са отчайващо бавни и постепенни. Изисква се упорит труд и немалка доза късмет плюс готовност за саможертва, както и безкрайно търпение.

В царството на фантазиите.

Някакво внезапно чудо ще промени за една нощ живота ви, ще ви направи богат, няма да сте принуден да се трудите, нито ще ви е нужен повече късмет плюс саможертви, плюс търпение.

Разбира се, измишльотини от този род могат да се открият само в басните, с които ни залъгват шарлатаните, каквито и днес шетат сред нас. Именно на подобна главозамайваща фантазия се дължи бляскавият успех на Брагадино във Венеция и в Мюнхен. Ако обещавате на тълпите някаква грандиозна и тотална промяна - например бедните да забогатеят, а болните да се изцерят, нещастните да стигнат до екстаз и неземно щастие - веднага около вас ще започнат да се събират стотици и хиляди последователи.

Как според вас един германски знахар от XVI век е успял да се добере до завидния пост - придворен лекар на бранденбургския курфюрст, без въобще да е учил медицина? Този ловък измамник, чието име е Ле- онард Турнайзер, се изхитрил да предлага на пациентите си свои чудодейни еликсири, които „гарантирали“ мигновено изцеление и спестявали на болните мъките от ампутациите, кръвопусканията и очистителните (това бил целият инструментариум на медицината от онази епоха). Очарованите придворни дами и кавалери се прехласвали най-много по неговия специален разтвор от „течно злато“, който обаче бил страхотно скъп.

Ако го посещавал пациент, страдащ от някакво загадъчно заболяване, Турнайзер му изготвял хороскоп и въз основа на разположението на звездите му предписвал какъв талисман да си избере. Кой можел да устои на подобна съблазън - бързо и лесно оздравяване и великолепно самочувствие, при това без никакви болки и страдания!

В реалния живот.

Обществото се подчинява на твърдо установени правила и се вмества в строго очертани граници. Ние отлично познаваме кое ни е позволено и кое не, поради което през целия си живот сме обречени да циркулираме в едни и същи социални кръгове.

В царството на фантазиите.

Можем да се озовем в напълно нов свят, където господстват съвсем други правила и където цари изобилие от примамливи обещания.

В началото на XVIII век цял Лондон приказвал само за странния млад чужденец Джордж Псалманазар, пришълец буквално от другия край на света - от дяволски далечния и почти непознат остров Формоза (днешен Тайван), край бреговете на Китай. Оксфордският университет наел Псалманазар да обучава студенти на местния език - да го наречем условно тайвански, - защото този несъществуващ език, разбира се, дори няма име. След няколко години Псалманазар „превел“ даже Библията на „тайвански“, а сетне чевръстият автор издал дебела книга, посветена на „тайванските обичаи, религиозни ритуали, исторически загадки и географски особености“. Книгата се продавала като топъл хляб, или казано на съвременния жаргон - веднага се превърнала в бестселър. Поканили в двореца младия „учен“, след което, разбира се, салоните на висшето общество веднага отворили вратите си пред него, още повече че неговите разкази за далечната му островна родина били много интересни и увлекателни.

Чак след смъртта на Псалманазар се оказало, че той всъщност бил най-обикновен французин, но за сметка на това пък бил надарен с неограничено въображение. Всичко, което той разказвал за загадъчния остров Формоза - за езика и азбуката, за книжовността и за културните традиции, - били от край до край негови измишльотини. Хитрецът разчитал на пренебрежителното отношение на тогавашното английско общество към чуждите култури, но се съобразявал и с прехласването на слушателите по всичко странно, екзотично и необяснимо. Британската култура от онова време не била в състояние на задоволи глада на публиката за фантастични сюжети, изпъстрени със нереални и загадъчни случки.

Разбира се, фантазиите, посветени на екзотична тематика, са способни да се преплитат със сексуалните фантазии. Само че при последните трябва да се избягва старателно каквото и да било скъсяване на дистанцията до обекта на желанията - защото разочарованието и най-вече отегчението сред обожателите настъпват след като на тях им бива поз

волено да се докоснат до своя любим обект - точно това от хилядолетия е кошмарът на всяка куртизанка. Плътските прелести на метресата трябва само да възбуждат апетита на нейния господар към още и още, и все по-различни наслади. За да власти, фантазията трябва да остава до известна степен неосъществена, а насладата, която тази фантазия обещава
- да бъде докрай нереализирана, неконсумирана. Танцьорката Мата Хари например, която се превръща едва ли не в идол на цял Париж преди Първата световна война, всъщност съвсем не е била някаква изключителна красавица. Но нейното могъщество се е крепяло на фантастичния ореол, който тя успяла да създаде и да поддържа около себе си - иначе няма как да се обясни защо хиляди парижани, на които дотогава все пак не са липсвали забавления, са я намирали неописуемо екзотична и зага- дъчно фатална жена.

Друга форма на фантазия на екзотична тема е надеждата за отърва- ване от скуката. Измамниците винаги са обичали да експлоатират желанията на публиката да се пренесе в друг, по-приятен, и най-вече по- интересен свят, защото хората почти хронично страдат от непреодолима скука, но им липсва смелостта да захвърлят всичко и да се впуснат в някоя авантюра. Няма никакво значение какъв ще е конкретният сюжет
- еднакво добра работа вършат проектите за намиране на пиратски съкровища или испански каравели на океанското дъно, или пък отвличането на някаква прелестна, знатна и заможна мексиканска сеньорита и получаването на солиден откуп за нея, или пък афера с нелегални доставки на пушки за някоя южноамериканска хунта, която отчаяно се стреми да смени поредния диктатор и да постави вместо него своя най-амбициозен полковник - всичко може да се окаже полезно, стига да не е скучно.

В реалния живот.

Обществото е силно разединено и в него конфликтите изобилстват.

В царството на фантазиите.

Хората могат да се обединяват в мистични съюзи, ако им се обещава небивало щастие.

През двадесетте години на XX век в САЩ необичайно ловкият мошеник Ото Харцел за кратко време спечелил милиони благодарение на Френсис Дрейк - знаменития английски пират, който заради безумно дръзките си безчинства в океаните и моретата бил удостоен от кралица Елизабет I с благородническа титла. Идеята на Харцел била следната: всички наивници, чието второ име било Дрейк, щели да получат право да претендират за дял от баснословното съкровище на пирата Френки Дрейк, до скривалището на когото се добрал единствено Харцел след многогодишно лутане. **В** Щатите се оказали неочаквано много „наследници“ на славния пират - хиляди Дрейковци изпращали трескаво доларите си в кантората на Харцел, защото за измъкване на потъналото съкровище от океанското дъно бил необходим солиден начален капитал.

Вдигнала се такава страхотна олелия, каквато дори самият Харцел не очаквал - отвъд Атлантика англичаните протестирали съвсем основателно, че капитан Френсис Дрейк бил „техен“ и че янките нямали никакви основания да протягат ръце към испанското злато - нали от векове насам това било английска привилегия! Разярените американци обаче не се примирили с презрителната надменност на бившата метрополия и се стигнало до улични демонстрации, грижливо отблъсквани от полицията, до призиви към американския президент и до спорове чак във Вашингтон. Поуката е ясна: обещайте на тълпата невиждани богатства, организирайте съответното сдружение или някаква там организация, агенция или фондация и ще се сдобиете с огромна мощ. Обаче не забравяйте, че тази игра е смъртно опасна и много лесно може да се обърне срещу вас. Фантазиите с демагогска подплата са изключително въздействащи, но в същото време са невероятно рисковани.

В реалния живот.

Смъртта. Мъртвият никога не се завръща, миналото не може да бъде променено.

В царството на фантазиите.

Внезапно опровергаване на тази непоносимо тежка истина.

Измамите от тази разновидност предлагат изключително много варианти, обаче се изисква необикновено развито професионално умение и едва ли не дяволска проницателност.

Много отдавна никой не е дръзвал да отрече изключителната изящност и ценност на платната на Вермеер, обаче за всеобщо съжаление те били много малко на брой и затова представлявали истинска рядкост. Само че през тридесетте години на XX век внезапно пазарът на творби от старите майстори започнал да се наводнява с картини на Ян Вермеер. Експертите не смогвали да се отзовават своевременно на всички поръчки за щателни анализи на тези произведения на изкуството. За всеобща изненада нито една картина не вдъхвала съмнения дори и сред най- добрите специалисти, утвърдени като световни светила, познавачи на фламандската живопис от средата на XVII век. Тогава колекционерите като че ли били обхванати от масова лудост - подобни творби били гордост за всяка колекция. Като че ли Лазар бил възкръснал от гроба - възраждането на Вермеер изглеждало не по-малко чудо. Сякаш най-после миналото било променено...

Доста по-късно излязла наяве горчивата истина: всички тези новопоявили се платна с подписа на Вермеер били изумително талантливи фалшификати, дело на някакъв холандски шарлатанин Хан ван Мееге- рен. Той си признал, че избрал именно Вермеер, защото след грижливо проучване на търсенията на най-запалените колекционери стигнал до напълно достоверния извод, че единствено по Ян Вермеер купувачите въздишали най-често, с най-дълбок копнеж, следователно желаещите да го

притежават били готови на всичко, за да се доберат до някой от неговите шедьоври.

Запомнете нещо много съществено: ключовият момент при всяка човешка фантазия е дистанцията. Само далечното може да възбужда, да примамва, да ни обещава, да ни се струва просто и лесно постижимо, без да ни създава каквито и да било проблеми. Затова, ако решите да обещаете на публиката някакво чудо, първо трябва да се погрижите да подберете нещо, което не е лесно за проверяване, не е достъпно за скептиците, песимистите и неверниците. Никога не допускайте някой от вашите настоящи или бъдещи клиенти да се сближи с вас - дръжте ги на дистанция, защото, колкото са по-далеч от вас и вашата чудодейна технология, толкова по-добре и за вас, и за тях дори. Ако някоя от жертвите ви упорито настоява да проникне във вашата творческа работилница и вие не можете да го спрете, най-разумно ще е да изчезнете час по-скоро. Никога не бъдете пределно изчерпателен и конкретен, когато описвате пред тълпата фантастичните си постижения, с които ще ги ощастливите в най- скоро време - много по-изгодно е да се ограничите само със най-смът- ните очертания на миража. Разбира се, и в това направление не бива да се прекалява: все пак трябва да позволите на бъдещите ваши жертви да се доближат до обещаното от вас чудо, за да налапат въдицата, но все пак не забравяйте да ги държите, колкото е възможно по-надалеч. Нека си остават в царството на техните блянове и копнежи, мечти и миражи.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си Луната. Тя е недостижима - ту се скрива зад облаците или зад хоризонта или пък се стопява почти докрай, за да се появи отново в пълния си блясък. Ние я гледаме, ние й се възхищаваме, тя ни подтиква да въздишаме и да мечтаем, да чезнем и вехнем по несбъднатите си блянове, защото Луната ни тласка към далечното и незримо- то. Защото никога не ни предлага нещо напълно ясно, нещо очевидно и лесно доловимо. Защото Луната е олицетворение само на мъглявите обещания и неясните копнежи.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Лъжата често е очарователна примамка, изкусна машинация, която с голям успех може да бъде вплетена в някаква фантастична измислица. Или да бъде забулена чрез мистични концепции. Докато истината е хладен и скучен сбор от неопровержими факти, които в повечето случаи са доста неприятни. Лъжата е много по-прият- на на вкус. Няма по-неприятни хора от онези, които винаги се придържат само към истината, а в същото време не са способни да измислят поне една романтична и увлекателна лъжа... Според мен е много по-интересно, пък и значително по-изгодно да се поднасят на хората лъжи, скрити под привлекателна романтична опаковка, вместо голи и скучни истини.“

„АВТОБИОГРАФИЯ НА ЗАКЛЕТИЯ ИЗМАМНИК“,
ДЖОУЗЕФ УЕЙЛ (1875-1976 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Да се експлоатират фантазиите на масите е могъщо средство за постигане на успех, но понякога може да бъде много опасно. Фантазиите обикновено включват елемент на игра - публиката е наполовина уверена, че вие се опитвате да я измамите, но въпреки това не се оттегля, защото отдавна е закопняла за зрелища и празненства. Затова бъдете предпазлив - никога не бива да позволявате на зрителите да надникнат във вашата лаборатория или работилница, за да не узнаят професионалните ви тайни.

След като Брагадино се установил в Мюнхен, за свое разочарование той открил, че здравомислещите баварци се отнасяли към чудесата на алхимията доста по-скептично от темпераментните венецианци. Всъщност в цял Мюнхен му повярвал само баварският херцог - понеже отчаяно се нуждаел от някаква решителна намеса отвън, която да му помогне да се измъкне от кашата, която сам надробил. И докато Брагадино играел играта на изчакване, която той най-добре умеел, докато приемал щедрите подаръци и умишлено протакал, гневът на публиката се трупал все повече и повече. В играта били вложени внушителни суми, а все още нямало налице никакви резултати. През 1592 г. баварците се обърнали към съдебните власти и Брагадино едва не увиснал на бесилката. Както винаги дотогава, той раздавал щедри обещания, които въобще нямал намерения да спазва, само че този път не преценил правилно кога търпението на публиката ще се изчерпи, а освен това фатална шега му изиграл неговият неуспех да удовлетвори фантазиите на тълпите.

Един последен съвет: никога не допускайте грешката да повярвате, че фантазиите са изцяло плод на човешкото въображение. Истина е, че те противоречат на всички наши представи, които по традиция са породени от възприятията ни спрямо реалния свят, обаче самата реалност понякога е толкова невероятна, че фантазиите могат да бледнеят пред нея и да се окажат просто израз на нашите желания за опростяване на събитията. Например образът, който президентът Ейбрахъм Линкълн е успял да изгради - като олицетворение на простоват, но честен и неподкупен провинциален адвокат, на всичкото отгоре с брада - му осигурил небивала популярност като защитник на правата на простолюдието.

Ф. Т . Барнъм постигнал огромен успех с джуджето Том Тъмб, след като го представял в най-различни роли - например като Наполеон. Всички останали във възторг от шоуто на Барнъм, в това число дори и кралица Виктория, може би защото с хумореските си ловкият Ф. Т . Барнъм просто откликвал своевременно на най-злободневните теми и фантазии на своите съвременници. Да не забравяме, че той подбирал за своите персонажи най-прочутите имена на деветнадесетото столетие, които били добре известни не само на висшите кръгове, но и на бедняшките тълпи. Джуджето Том Тъмб изобразявало нагледно измислени сцени с тези исторически личности, при което техните подвизи неизменно били идеализирани. Но в същото време продуцентът на това увлекателно шоу
- познатият ни вече Ф. Т . Барнъм - строго спазвал закона на сцената: фантастичните сценарии винаги да завършват с щастлив край, за да не остане публиката разочарована, като постиженията на великите личности се представят под формата на лесно разбираеми сюжети, в които са сведени до минимум проблемите, изпряващи се пред всички действащи лица.

Както Линкълн, така и джуджето Том Тъмб се престрували на простонародни личности, макар че внимателно поддържали необходимата дистанция. Ако решите и вие да се заиграете с подобна фантазия, трябва да култивирате в себе си усет за опазването на точно преценената дистанция и никога да не позволявате на вашият „простонароден“ образ да стане прекалено познат на публиката, защото ще престане да въздейства върху въображението на масите.

З А К О Н

33

ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА РАЗКРИВАТЕ СЛАБОТО МЯСТО НА ВСЕКИ ОТ ОКОЛНИТЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всеки човек има някакви слабости, така, както всяка крепостна стена има своите слаби места. Тези слабости обикновено са свързани с несигурността, с неконтролираните емоции или неподвластните на волята инстинкти. Но може да се окаже и някоя малка тайна. Всеки път, когато напипате слабото място на някого, можете да се възползвате от това откритие, за да улесните постигането на вашите цели.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА ОТКРИВАНЕ НА СЛАБИТЕ МЕСТА НА ПРОТИВНИЦИТЕ

Всеки от нас притежава съпротивителни сили. Ние сме свикнали да живеем скрити зад нашите защитни брони, за да не бъдем засягани от промените, от натрапничеството на приятелите ни, от атаките на враговете ни. Ние не искаме нищо повече освен всичко край нас да продължава така, както е било досега - според естествените закони на битието. Ако ще трябва непрекъснато да призоваваме на помощ нашите съпротивителни сили, за да се отбраняваме срещу нежеланите промени, много бързо ще изчерпим силите си докрай. Но когато общуваме с другите, не бива да забравяме, че и те си имат своите слаби места - някакви на пръв поглед незабележими пробиви в техните предпазни брони, които няма да устоят на нашия натиск, ако успеем да налучкаме тези уязвими точки.

Някои хора не могат да прикриват слабите си места, докато други се справят много успешно. Но именно личностите от втората категория всъщност могат да бъдат победени по-лесно, защото си въобразяват, че са стабилно защитени и неуязвими за всякакви външни влияния.

Когато планирате къде, кога и кого да нападнете, трябва да се съобразявате със следните принципи:

Обръщайте повече внимание на неосъзнатите жестовете и на други подобни сигнали.

Зигмунд Фройд споменава в изследванията си: „Нито един смъртен не може да пази тайна. Ако устните му останат запечатани, ще го издадат треперещите му пръсти. Дъхът на предателството ще се излъчва от всяка пора по кожата му.“ Това наистина е прекалено критична концепция за слабостите на човешките характери, но в нея се акцентира на значението на привидно незначителните жестове и на неволно изпуснатите думи.

Ключовата позиция при тази стратегия е не само да умеете да се ориентирате къде да атакувате противника, но и да подберете грижливо мястото и начина за преодоляване на неговата защита, за да го принудите да издаде своите най-съкровени тайни. Дори по време на най-обикновен разговор, ограничаващ се само до теми от ежедневието, може да узнаете нещо за въпросите, чиито отговори вашите събеседници упорито избягват. Затова е много полезно да се научите да слушате внимателно и да анализирате всяка дума, отронена от човека, с когото разговаряте. Полезно е също да можете да печелите симпатиите на вашия събеседник - така по-лесно ще го предразположите към откровеност. Това е доста хитър трик, който често е бил използван от маркиз Дьо Талейран, дългогодишен френски външен министър - да измъква ловко тайните на своите събеседници под претекста, че споделя с тях изключително секретни сведения. Това обикновено предизвиква мигновена реакция от страна на вашия събеседник, която не само че е напълно искрена, но дори ще ви помогне да напипате слабите му места.

Ако подозирате някого, че в защитата му сре-

ЛЪВЪТ, ДИВАТА КОЗА И ЛИСИЦАТА

Лъвът преследвал дивата коза в глухата планинска клисура. Царят на животните нито за миг не се усъмнил, че ще настигне обречената коза и вече дори предвкусвал как ще задоволи глада си. Струвало му се, че било невъзможно козата да му се изплъзне. Само че прекалено тясното дефиле му пречело да се изравни с бързо бягащата дива коза. Подплашеното до смърт животно събрало всичките си сили и скочило като стрела през пропастта, за да се озове на спасителния отсрещен склон, още по-стръмен и по-скалист от другия. Лъвът се заковал на място, смаян от неочаквано дългия скок на козата. В този момент зад завоя се показала негова стара позната - лисицата. „Какво става с теб? - удивила се лисицата. - Как можа да оставиш тази глупава коза да ти се изплъзне

щу външния свят има точно определено слабо място, изпробвайте тази хипотеза, само че индиректно. Ако примерно той (или тя) копнее да бъде обичан, не си пестете ласкателствата. Ако човекът срещу вас реагира със задоволство на вашите комплименти - независимо дали са разумни или са плод само на вашето въображение, - това ще означава, че сте попаднали на вярната следа. Трябва да тренирате окото си да улавя дори най-незначителните детайли - например дали някой дава щедри бакшиши на келнерите, дали крие в джобовете си тайни писма и бележки, какво обича и на какво се възхищава. Много е полезно да разберете пред кого се прекланя човекът, който ви интересува, какво боготвори, какво е готов да пожертва - може би ще успеете да откликнете на фантазиите му. Не забравяйте, че всички ние се стремим да прикриваме слабостите си, така че малко може да се узнае от един трезвен разговор от най-общо естество, ограничен единствено до благоприличните теми. Това, което си проличава в дребните, второстепенни детайли, често се изплъзва от контрола на съзнанието на нашите събеседници - именно това вие искате да узнаете, за да изготвите план, с който да ги подчините на вашата воля.

Търсете във всеки човек дали в него не се крие някое безпомощно дете.

Повечето от нашите слаби места се коренят в събития, свързани с детството, понеже тогава са ни липсвали умения да се защитаваме надеждно срещу всякакви външни влияния, които са застрашавали нашето благополучие. Възможно е като дете вие да сте били прекалено разглезени по принцип или в някоя конкретна област, или пък да не е била задоволявана някоя ваша емоционална потребност, така че в зряла възраст тези аномалии във вашето поведение да са заглушени, но все още да влияят върху психиката ви.

Един от признаците за подобен вид слабост може да се прояви, когато съдбата ви заставя да контактувате с човек, който много често действа по детински маниер. В подобни случаи трябва да бъдете нащрек, защото могат да настъпят непредсказу-

изпод носа! Достатъчно е само да искаш нещо от все сърце и непременно ще го постигнеш. Вярно е, че тази пропаст е много дълбока, но аз не се съмнявам нито за миг, че ще я прескочиш.Та ти не си кой да е, а царят на животните! Една глупава коза успя да прескочи отсреща, та на теб ли ще се опре това нищо и никакво препятствие? Нали не се съмняваш в моите най-искрени, чисто приятелски чувства към теб? Е, щом сме приятели, как мога тогава да ти дам лош съвет? Никога няма да си помисля дори да подлагам на изпитание твоя живот, ако не вярвах безпределно в твоята необикновена сила и ловкост...“ При тези думи кръвта на гордия лъв, който никога не търпял някой да го превъзхожда, веднага кипнала. Скочил над пропастта, като вложил в скока цялата си сила и умение. Обаче не успял да прескочи пропастта, паднал в

еми обрати в неговото поведение. От значение е също дали вашите жертви или съперници в своето детство са отраснали без бащина подкрепа - това и досега може да оказва влияние върху тяхното поведение и да ги тласка към необичайни реакции. Все пак можете да се възползвате от тяхната емоционална дисхармония и да им предложите подкрепата си, от която те толкова отчаяно се нуждаят - така ще ги подчините много бързо на волята си и те няма да могат да се съпротивляват срещу вашите планове.

Търсете контрастите.

Едно открито предателство често се прикрива зад напълно противоположни изяви. Хората, които най-силно се бият в гърдите, в повечето случаи се оказват отвратителни подлеци: зад прекалено скромна външност може да се крие отблъскваща похотливост; нервните и затворени личности понякога се проявяват като склонни към невъздържани и рисковани авантюри; най-срамежливите всъщност умират да бъдат забелязани, да им бъде обръщано повече внимание. Ако се научите да надзъртате под измамната външност на хората около вас, не след дълго ще се доберете до техните слаби места, които в редица случаи се оказват напълно противоположни на качествата, които те демонстрират пред обществото.

нея с главата надолу, разбил се в острите камъни на дъното и веднага умрял.

Какво сторила сетне неговата най-вярна приятелка? Лисицата предпазливо се спуснала до дъното на пропастта, за да се увери, че царят на животните наистина е мъртъв. Отдала му последни почести, поплакала над трупа му, но тъй като лъвът вече не се нуждаел от нейното преклонение и от нейните ласка-телства, лисицата въздъхнала тежко и се заела да оглоз- гва кокалите му.

„БАСНИ“, ИВАН КРИ- ЛОВ (1768-1844 г.)

Напипвайте слабите места.

Понякога, докато търсите упорито слабото място на някого, вие може да се натъкнете не на това, което първоначално ви е интересувало, но все пак да попаднете на нещо любопитно. Днес, когато няма кралски дворове, но има задкулисни интриги сред влиятелни кръгове, които непрекъснато се стремят към още повече власт, от всички страни се прилага страхотен натиск върху фигурите, които са се добрали до върха на пирамидата на властта. Така че, ако искате да осъществите някой ваш амбициозен план, първо, трябва да разберете кои са тези скрити в сянка, но извънредно влиятелни фигури, които притежават привилегията директно да съветват най-високопоставените особи. След това се на-

ЪРВИНГ ЛЕИ- ЗЪР

Прочутият холи-вудски агент Ър- винг Лейзър веднъж се опитал да продаде правата върху сценария на една пиеса на всемогъщия магнат на киното Джак Уорнър. „Днес разговарях доста про-дължително с него - обяснявал ядоса-

ният Лейзър (пред сценариста Гарсън Кенин), - но за мое огромно съжаление въобще не стана дума за тази пиеса. Не посмях дори да му спомена за нея...“ „Но защо?" - запитах го учудено аз. „Защото се налага да изчакам до следващия уикенд, когато щеПъда в Палм Бийч.“ „Нищо не разбирам!“ „Нима? Нали знаеш, че почти всяка седмица прекарвам неделите в Палм Бийч, само че точно този уикенд Джак Уорнър няма да бъде там. Имал някаква предпреми- ерна прожекция, или нещо подобно... Само че не съм сигурен дали ще прескочи до Палм Бийч през следващия уикенд и точно затова съм толкова изнервен сега!“ „Ървинг, аз вече наистина нищо не мога да проумея...“ „Тогава слушай внимателно! - прекъсна ме той. - Много добре зная какво върша. Това е хитър маньовър, защото с булдог като Джак никога не е лесно, затова трябва да го ата-

лага по някакъв начин - няма значение какъв ще е той - да узнаете за слабите места на тези хора, които са наследници на някогашните придворни съветници. По такъв косвен маршрут ще можете да оказвате някакво влияние върху най-издигнатите лидери. Наистина това влияние не може да бъде много голямо, но по-важното е това ваше влияние да бъде достатъчно, за да се реализират плановете ви. Не забравяйте, че във всяка верига може да се намери слабо звено. Затова една от най-важните задачи от вашия път към успеха е да намерите кой от обкръжението на високопоставените личности ще се окаже податлив на вашия натиск.

Запълвайте пролуките и празнините.

В душевността на всеки човек има две основни празнини, които той се стреми да запълни - несигурността в собствените му възможности и усещането за нещастна, дори обречена съдба. Несигурните личности в повечето случаи са нещастни, понеже им липсва признанието на обществото. Докато при хронично нещастните персони се налага по-задълбочено изследване, за да се открият корените на тяхното нещастие.

Наблягайте на неконтролируемите емоции.

Като пример за неконтролируеми емоции може да бъде посочен параноичният страх - т. е. страхът, който въобще не може да бъде оправдан с оглед на текущата ситуация. Към тази извънредно опасна категория от емоции могат да бъдат причислени също такива първични мотиви като похот- та, алчността, суетата, омразата. Хората' попаднали под властта на такива емоции, често губят самоконтрол - вие можете да се възползвате от това тяхно безпомощно състояние, за да ги подчините на волята си.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1615 г. Арман Жан дьо Плеси - тридесет и три годишен епископ от Лусон, известен по-късно

в цяла Европа като кардинал Дьо Ришельо - произнесъл реч пред представителите на трите най-влия- телни съсловия във Франция: висшето духовенство, аристокрацията и заможните граждани, които обаче не притежавали знатен произход (бъдещото „трето съсловие“). Ришельо бил избран да изложи схващанията на висшето духовенство - необикновено висока чест за един толкова млад и все още недостатъчно известен епископ. В общи линии изказването му точно съответствало на позициите, отстоявани от клерикалните среди. Към края на тази своя знаменита реч обаче Ришельо си позволил едно изненадващо отклонение, което нямало нищо общо с политиката, следвана от църквата, но било дълбоко обвързано с неговата собствена политическа линия, на която този забележителен държавник не изменил до края на живота си. Той се обърнал към трона, където бил настанен кралят Луи XIII (тогава едва петнадесетгодишен). Непосредствено до трона се намирало креслото на кралицата- майка Мария де Медичи, която управлявала Франция като регентша, докато нейният син не навърши пълнолетие. Всички присъстващи очаквали Ришельо да завърши речта си с обичайните хвалебствия по адрес на Негово Величество. Но вместо това епископът отклонил очи от младия крал и повече не отместил погледа си от кралицата-майка. Речта му за всеобщо удивление завършила с продължителна и толкова неприкрита възхвала на нейното власта- не, че дори другите представители на Светата църква се смутили. Обаче самодоволната усмивка не напуснала лицето на кралицата-майка, докато ръкопляскала оживено след края на речта на младия строен духовник.

След една година Мария де Медичи удостоила Ришельо с почетния пост кралски секретар по дипломатическите дела - невероятен успех за младия провинциален епископ, никому неизвестен преди онази забележителна негова реч. Така той получил достъп до непристъпните върхове на властта. След като се озовал в Лувъра, Ришельо се заел да проучва тайните взаимоотношения в двора със същото старание, с което начинаещият часовникар разучава действието на часовниковия механизъм. Разбира

кувам здравата точно когато той не очаква и когато е най-уязвим. “ „Но какво общо има това с Палм Бийч?" „Защото при всяко негово посещение в Палм Бийч той не пропуска възможността да се отбие в баните в Спа. Именно там трябва да го изненадам. Сега ще ти разкрия един трик, един от малкото, които минават пред Джак Уорнър. Гой вече навърши осемдесет и понеже винаги е бил много суетен, никак не обича да го виждат гол в банята. Така че, когато се приближа аз, гол като него, в банята, хм, е, може да се получи донякъде конфузно, но това няма значение, защото сега е важна пиесата и всичко останало не бива да ни занимава. Та аз ще отида при него и той естествено ще се смути, защото ще го изненадам гол, както майка му го е родила. Е, да, той ще се опита да ме отпрати още в първите се-кунди, само че по-

неже няма да има къде да избяга от мен, по-лесно ще каже „да“. Защото отлично знае, че ако ми отвърне „не“, още дълго няма да може да се отърве от мене там, в банята, след като му направя предложението си да вземе сценария. “ Две седмици по-късно прочетох във вестниците, че могъщата кинокомпания „Уорнър Брадърс“ се е ангажирала с нов сценарий. Веднага позвъних по телефона на Ървинг Лейзър Ървинг и го попитах как бе успял да постигне този завиден успех. „А ти как мислиш, че стана тази работа? - попита ме той на свой ред. - Всичко се уреди с един удар... точно както го бях предвидил. Видя ли, че онзи номер върши чудесна работа!“

„ХОЛИВУД“, ГАРСЪН КЕНИН, 1974 г.

се, проницателният духовник веднага схванал каква важна роля играел в двора Кончино Кончини, фаворит на Мария де Медичи (по-скоро неин таен любовник) - на практика този потаен италианец се явявал една от най-важните политически фигури в цяла Европа. Кончини бил доста суетен и прекалено влюбен в себе си. Ришельо веднага си изработил печеливша стратегия и започнал да се държи с него като с крал. Така за броени месеци Ришельо станал предпочитаният фаворит на Кончино Кончини. Но през 1617 г. всичко се обърнало с главата надолу - младият крал, който дотогава показвал всички признаци на кротък идиот, внезапно като че ли се пробудил от дълъг зимен сън, организирал таен дворцов заговор и успял да ликвидира досадния за него Кончини, след което натикал в Бастилията първите помощници на бившия фаворит на майка си. Така Луи XIII с един удар си подсигурил властта и по всички признаци се готвел да изтласка майка си от реалното управление на страната.

Нима Ришельо дцсега е залагал на съсгледа стратегия? Дотогава той неизменно се стремял към все по-тясно сближаване с Кончино Кончини и Мария де Медичи, а ето че сега всичките нейни приближени, министри и придворни съветници били лишени от кралската милост. Някои дори били нати- кани в затвора. Самата кралица-майка била въдворена в Лувъра, което на практика било равносилно на домашен арест. Ришельо обаче не си губел времето в нерешителни колебания - сега, когато никой не се осмелявал да подкрепя повече до вчера всемогъщата Мария де Медичи, той смело обявил, че ще остане неин привърженик. Проницателният епископ отдавна прозрял, че Луи няма да може изцяло да се отърси от нейното влияние - не само защото кралят все още бил твърде млад и неопитен, но и защото винаги дотогава е бил изключително силно привързан и зависим от нея. Така се стигнало до рязък обрат в двора - Ришельо останал единственият влиятелен закрилник на Мария де Медичи и като такъв можел по-добре от всеки друг в цялото кралство да се нагърби с деликатната роля на посредник между височайшите майка и син. В замяна Ришельо вече се ползвал с безрезервното

доверие на изплашената кралица-майка и това му помогнало да предотврати следващите опити за дворцови заговори - нещо повече, благодарение на енергичната си намеса за поддържане на статуквото в дотогава нестабилното равновесие между различните дворцови клики неговото влияние още повече нараснало. През следващите няколко години кралицата-майка ставала все по-зависима от Ришельо и през 1622 г. най-после успяла да му се отплати за предаността - чрез своите съюзници в Рим (Мария де Медичи произхождала от могъщата флорентинска династия Медичи) тя уредила епископ Ришельо да бъде ръкоположен за кардинал.

През 1623 г. кралят Луи XIII отново се озовал в почти безизходна ситуация. Вече никому нямал доверие, особено на приближения кръг от кралски министри и съветници. Въпреки че отдавна не бил незрял юноша, Луи си оставал детински наивен и слабохарактерен. За него държавните дела представлявали низ от почти непреодолими затруднения. А ето че сега се озовал като пълновластен господар и абсолютен монарх на трона на най-силната тогава държава в Европа. Мария де Медичи вече била лишена от регентски права, само че успяла да опази в значителна степен влиянието върху сина си (след първоначалните колебливи опити на Луи да се справи сам с управлението на кралството). Разбира се, след като тя оставала най-влиятелната фигура в двора след младия монарх, от огромно значение била личността на нейния първи съветник - а тази първостепенна роля била поета именно от кардинал Дьо Ришельо. Отначало Луи едва успявал да прикрива омразата си към кардинала, но все пак го търпял заради Мария де Медичи, която обожавала кардинала. След няколко години Луи XIII се убедил окончателно, че няма да може да се справи с управлението на кралството без неговата безценна помощ и така Ришельо бил признат за главен придворен съветник на младия монарх, а по-късно и за пръв министър на Франция.

Ришельо повече не се нуждаел от подкрепата на Мария де Медичи. Престанал да я посещава в покоите й в Лувъра и да я ласкае, нито пък се вслушвал в мнението й, дори започнал да оспорва

ГОЛЯМОТО ЗНАЧЕНИЕ НА „ДРЕБНИТЕ ФАКТИ“

Колкото повече отминават годините, толкова по-силно се замислям за дребните факти, на които в забързаното си ежедневие често не отдаваме нужното внимание. Най-добре е да илюстрирам този извод с един поучителен пример. Преди години бях ангажиран за една мащаб- на сделка с президента на някаква банка в Омаха. Сделката включваше прехвърлянето на правата върху част от железопътните линии около Омаха - всъщност не само около, защото релсите прекосяваха града по най-оживените улици. Като допълнителна, но доста важна клауза към предложението за договор се предвиждаха и правата за експлоатация на жп моста през реката Мисисипи. Шефовете ми бяха в по-голямата си част емигранти от немски произход и аз трябваше

да преговарям с доставчици от Берлин. Докато чаках отговора на моите началници, аз се възползвах от паузата, за да изложа предложението си относно разработването на едно минно находище. Много добре знаех, че президентът на банката в Омаха беше доста богат, затова реших да рискувам с по-голям залог... Междувременно не си губех времето - почти през ден играех голф с банкера, посещавах дома му, правех компания на него и на жена му при посещенията им в местния театър. Макар че той проявяваше известен интерес към сделката с минното находище, все пак още не беше решил да се включи в играта. Но аз не се отчайвах и продължавах да го убеждавам, че си струва да се обмисли вариантът за начална инвестиция от порядъка на един милион двеста и петдесет хиляди долара. Според моите изчисления, аз би

предложенията и и да се противопоставя на нейните желания. Вместо това кардиналът съсредоточил всичките усилия в служба на младия крал, като се стараел да направи монарха зависим от съветите си. Всички предишни първи министри на кралството, които до един били наясно с тъжната истина, че Луи XIII никога няма да може да се справя самостоятелно с трудната задача да държи уверено държавното кормило, се стараели да му спестяват неприятностите. Само кардинал Дьо Ришельо избрал съвсем различна тактика - той съзнателно тласкал краля към все по-трудни за решаване замисли, като например борбата срещу хугенотите и войната с Испания, която се проточила неочаквано дълго. Тези необикновено мащабни инициативи на амбициозния първи министър още повече задълбочавали зависимостта на краля от Ришельо, който се оказал единствената наистина силна личност в онази епоха, способна да поддържа ред в цялото кралство. Все в този дух кардинал Дьо Ришельо продължил да управлява през^следващите осемнадесет години, възползвайки се умело от слабостите на монарха. Не може да се отрекат обаче положителните резултати от управлението на Ришельо - той успял най-после да постигне обединението на страната около силната централна власт и да я превърне в най-могъщата политическа и военна сила в цяла Европа за следващите няколко века.

ТЪЛКУВАНЕ

На всички събития в политиката и в дворцовия живот кардинал Дьо Ришельо гледал като на поредица от военни кампании, които на всяка цена трябвало да бъдат спечелени. За него нямало по-важен стратегически ход от своевременното разкриване на слабите места в отбраната на противника, където именно трябвало да бъде насочено острието на атаката. Още преди да произнесе знаменитата си реч през 1615 г., той търсел упорито слабите звена във веригата на властта и доста скоро схванал, че това е деликатната роля на кралицата-майка. Всъщност самата Мария де Медичи никога не е била сла- бохарактерна - тя се справяла дотогава доста ус-

пешно с две трудни задачи - ръководството на неспокойното кралство и настойничеството над малодушния си син. Обаче единствен Ришельо успял да прозре, че и на нея не й достигали силите за велики дела и че тя все пак си оставала жена, неуверена в способностите си, коятО се нуждаела от подкрепата на силни мъже. Ришельо не закъснял да се възползва от това свое прозрение и започнал да й оказва такава почит и внимание, каквито дотогава тя не била получила от нито един от многочислените аристократи в двора. Мъдрият духовник ласкаел дори нейния фаворит Кончини, въпреки че бил наясно колко силно младият крал ненавижда този хитър италианец. Ришельо отдавна разбирал, че неминуемо ще настъпи денят, в който Луи XIII ще предяви правата си сам да управлява кралството, но знаел също, че кралят е толкова силно привързан към майка си, че и след отстраняването на Кончини Луи отново ще бъде зависим от нейната воля. Ришельо не се съмнявал, че за да спечели благоволението на капризния млад монарх (който бил способен да сменя мнението си по няколко пъти само за един ден), първо, трябвало да спечели сърцето на кралицата-майка - тъй като единственото неизменно в поведението на Луи XIII било отношението към майка му.

След като се добрал до позицията, за която отдавна мечтаел - първи министър на кралството, Ришельо побързал да изтласка от властта кралицата-майка, за да съсредоточи усилията си изцяло върху следващата слаба брънка от веригата - сла- бохарактерния й син, френския крал Луи XIII. Въпреки че се стремял отчаяно да изглежда като величав монарх, кралят не бил способен да промени характера си - като че ли съдбата го била орисала вечно да се подчинява на по-силните личности около него. Тъкмо в тази неизлечима слабост на Луи XIII се криела една от причините за шеметния възход на доскоро никому неизвестния епископ от Лу- сон.

Запомнете следното полезно правило: когато попаднете в кралския двор, първата ви задача трябва да бъде да напипате слабите звена във верижно организираната йерархия на властта. Напълно е

трябвало да вложа деветстотин хиляди долара, като за банкера от Омаха оставаше да инвестира остатъка от триста и петдесет хиляди долара. Той обаче продължаваше да се колебае. Една вечер, когато гостувах в дома му, аз се появих на вечерята ухаещ на великолепния френски парфюм на мадам Коти, наречен от нея „Априлски теменужки“. По онова време не беше много обичайно един мъж да използва толкова фин и скъп парфюм. Но явно съпругата на банкера не споделяше тези провинциални предразсъдъци,

защото ме попита с подчертан интерес: „Откъде се снабдихте с този прекрасен парфюм?“ „О, това е много специална доставка - самоуверено й обясних аз. - Този парфюм е изработен специално по моя поръчка в една от най- реномираните парижки парфюмерийни компании. Наистина ли ви харесва?“ „Дали ми харесва? Това е

много слабо казано. Аз го обожавам!" Още на следващия ден се разрових в моите запаси и измъкнах два празни флакона от някакви други парфюми. Отидох в един от луксозните магазини в центъра на града и купих десет унции от парфюма на мадам Коти с нежното име „Априлски теменужки". Налях скъпоценната течност в двата празни флакона, запечатах ги много предпазливо и накрая ги опаковах в гланцова хартия, която се използва само за коледни и венчални подаръци. Същата вечер отново бях поканен в дома на банкера, така че за мен не представляваше никаква трудност да поднеса двата флакона като подарък за неговата съпруга. „Специално ми ги изпратиха от Кьолн - дръзко излъгах аз. - За щастие бях резервирал предварително нещичко по една моя специална заявка..." На следващия ден банкерът ми позвъни в стаята ми в хоте-

възможно да се окаже, че истинската власт не е в ръцете на краля или кралицата, понеже цялото управление е съсредоточено в ръцете на някаква личност, скрита зад декорите на пищната сцена, каквато представлява всеки кралски двор. Особено важ- на е ролята на кралските фаворити. Също така не е изключено тази скрита в сянката всевластна особа на свой ред също да има слабости и дори пороци - не по-слаби от недостатъците в характера на самия монарх. От всичко това един интелигентен и ловък придворен може да се възползва и да достигне до върховете на властта в кралството.

Когато ви се налага да общувате с хора с детински черти в характера си, неспособни да взимат и отстояват смели решения, не забравяйте, че именно подобни личности, измъчвани от комплекс за малоценност, са склонни да се увличат по грандиозни проекти и дръзки авантюри. Така те ще станат още по-зависими от вас, защото за тях вие ще бъдете ръководна фигура и те ще разчитат на вас за закрила и покровителство.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През декември 1925 г. гостите на най-престиж- ния хотел в Палм Бийч, Флорида, посрещнали с любопитство един загадъчен посетител, който се появил в шикозен *Ролс-Ройс,* зад чието кормило седял японски шофьор. През следващите дни всички следели с погледи този елегантен и изискан мъж, който се разхождал в парка около хотела, държейки под ръка фино изработен бастун, получавал десетки телеграми на ден и въобще поразявал всички присъстващи със странностите си. Но най-много ги озадачавало нежеланието му да контактува с другите гости на хотела. Все пак узнали, че бил граф, че името му е Виктор Лустиг и че произлизал от една от най-богатите и знатни фамилии в Европа. Но с това се изчерпвали сведенията, до които скучаещите богати туристи успели да се доберат.

Не е лесно да си представим тяхното удивление, когато на следващия ден открили граф Лустиг

да се разхожда в компанията на един от най-невз- рачните гости на хотела - някой си Херман Лолер, човек без титла, собственик на неизвестна дребна компания. Всъщност никой не познавал отблизо този Лолер, само се носели слухове, че наскоро натрупал известно богатство и че много държал да се запознае с повече бизнесмени, но че засега без видим успех. Така че сега с радост беседвал със загадъчния граф, който говорел безупречен английски, макар и с лек чуждестранен акцент. И така само за няколко дни двамата мъже се сприятелили.

Разбира се, Лолер скоро се разприказвал до насита и признал пред новия си високопоставен приятел, че не всичко в неговия бизнес е наред, дори очаквал сериозни трудности. На свой ред графът също му признал, че до неотдавна и той имал сериозни проблеми с източниците на доходи, защото в онази далечна източна страна след поредната революция му било отнето всичко - огромното имение, семейните скъпоценности, сметките в банките. А вече бил твърде възрастен, за да се заеме с търговия или с друг бизнес. За щастие - неохотно промърморил графът, съдбата се смилила над него и той открил едно съвсем неочаквано фантастично решение - машина за копиране на банкноти. „Да не би да става дума за някаква фалшификация?“ - прошепнал изуменият Лолер. „О, разбира се, че дори дума не може да става за нещо подобно“, спокойно му отвърнал Лустиг, след което се заел да му обяснява с пълни подробности доста сложните химически процеси, благодарение на които можело да се копира с абсолютна точност всичко, което е отпечатано на хартия. Достатъчно било да се постави в машината банкнота от един долар и след шест часа банкнотата се удвоявала - т. е. получавали се две банкноти, при това напълно еднакви. После признал, че тази машина била измъкната в пълна тайна от Европа, въпреки страхотните рискове и трудности, че била разработена в пълна тайна от германците през войната с цел да бъде подкопана британската финансова система, но поражението на Германия осуетило внедряването на това чудо на техника- та в по-широки мащаби. Само че графът по някакви неведоми канали се добрал преди всички други

ла. Жена му била до такава степен омаяна от прекрас- ния парфюм, че само ахкала и въздишала, защото никога досега не била използвала такъв омайващ аромат. Разбира се, аз не признах на банкера, че той сам може да й набави, колкото си пожелае от този ароматен парфюм от магазина, който беше на две преки от неговата банка. „ Тя не се уморява да ми набива в главата, че не съм оценявал колко съм щастлив, след като се познавам с такъв възхитителен кавалер като теб." От този ден моята позиция в техния дом се промени коренно, защото банкерът сляпо вярваше на преценките на сво- ята съпруга. За съ- жаление това му струваше раздялата с триста и петдесет хиляди долара. По онова време това беше моят най- сериозен удар.

„АВТОБИОГРАФИЯ НА ЗАКЛЕТИЯ ИЗМАМ- НИК“, ДЖОУЗЕФ УЕЙЛ **(1875-1976 г.)**

ко този шедьовър на човешката мисъл и от няколко години така си попълвал доходите, без да споделя абсолютно с никого тази опасна тайна. Когато нетърпеливият Лолер помолил да му бъде показана машината, Лустиг го завел в апартамента си и поставил еднодоларова банкнота в някаква разкошна на външен вид махагонова кутия с много прорези, ръчки и циферблати. Лолер втренчено следял всеки жест на графа. На следващата сутрин Лустиг с тържествуваща усмивка измъкнал от кутията две банкноти, напълно еднакви, още влажни от химикалите.

Лустиг връчил двете банкноти на Лолер, който незабавно ги отнесъл в местния банков клон - там ги приели като напълно редовни. Тогава бизнесменът започнал да отрупва графа с трескави молби да му продаде чудодейната машина. Графът отначало отказвал под претекст, че за него това би означавало да се лиши от единственото си средство за препитание, затова Лолер му предложил баснословно щедра оферта - 25 000 долара, което навремето било внушителна сума (около 400 000 долара по днешната стойност). Но дори и сега Лустиг не смеел да се раздели със скъпоценната си придобивка, като изтъкнал съвсем друго съображение - не му се искало да вкарва новия си приятел в такива разноски. Но накрая склонил и двамата партньори си стиснали ръцете. На финала графът неохотно отронил: „...все пак бих могъл да се утешавам с мисълта, че само за няколко дни ти ще успееш да си възстановиш разходите, дори ще отпечаташ два пъти повече банкноти...“ Накрая задължил Лолер да му се закълне, че пред никого, при никакви обстоятелства няма да разбули тази ценна тайна и едва тогава благоволил да прибере в джоба си честно заслужените 25 000 долара. Късно вечерта графът най- спокойно напуснал хотела. След една година, след стотици безуспешни опити да отпечата поне една стотачка, Лолер бил принуден да потърси помощта на полицията, като им признал, че граф Лустиг го измамил жестоко само с две банкноти по един долар, с някакви химикали и с една лъскава махагонова кутия.

И докато още не съм приключил с тази тема, нека да спомена още един факт, който заслужава нашето внимание. Става дума за следното: за характера на един човек може да съди дори и по отношението му към най-дребните наглед житейски проблеми - защото именно в подобни случаи хората забравят за своите маски и за защитните механизми, изобретени от тях, за да прикриват истинските си намерения и стремежи. При тези събития често може да се срещнат примери на необуздан егоизъм, дори и при привидно напълно благочестиви хора, подплатен с пълно неразбиране на желанията на околните. След като откриете тези дефекти в тяхно- то поведение относно второстепенните или най-дреб- ните житейски поводи, с много голяма вероятност може да се очаква, че ще ги намерите и в тяхното отношение към най- важните житейс

ТЪЛКУВАНЕ

Граф Лустиг бил надарен с орлово око за човешките слабости. Умеел да ги долавя дори в най- незначителните на пръв поглед жестове. Например Лолер пръскал прекалено много пари за бакшиши на келнерите, проявявал нервност в разговорите дори с портиерите на хотела и с останалия персонал, като споделял прекалено шумно оценките си за собствения си бизнес. Лустиг скоро се досетил, че този непознат копнеел да му се обръща повече внимание и жадувал да му се оказва почит, за която си въобразявал, че е заслужил, след като бил спечелил толкова много пари. Освен това бил неуверен в своите възможности и в мястото си в обществото. Лустиг поначало се отбил в този хотел с надеждата да открие поредната наивна жертва и за щастие в лицето на Лолер попаднал на изключително подходящ обект - късоглед богаташ, мечтаещ някой да задоволи суетните му желания.

Като предложил на Лолер да се сприятелят, Лустиг прекрасно знаел, че с този жест (който на графа не струвал абсолютно нищо) Лолер щял да предизвика завист сред останалите гости на хотела

- да не забравяме, че високомерният граф съзнателно не удостоявал с вниманието си всички останали гости на хотела. Освен това благодарение на своята графска титла и на изтъкнатия си произход Лустиг предлагал на притеснителния новобогаташ (от онези, които французите винаги класифицират с презрителното понятие „парвеню“, което буквално означава „домогнал се до нещо“ - до пари, титла, служба, власт) достъп до иначе недостъпния свят на висшето общество. И като за капак същият този високомерен благородник от знатна фамилия притежавал тайната на машина, която с един замах можела да освободи Лолер от всичките му притеснения. Лолер си внушавал, че ако евентуално се сдобие с тази машина, до известна степен ще се изравни по статус с Лустиг - нали графът му доверил, като на най-близък приятел, че отдавна разчитал само на това техническо чудо, за да си набавя необходимите средства, за да поддържа що-годе прилич- но съществуване. Така че никак не е изненадващо, че Лолер е налапал въдицата.

ки проблеми, въпреки че подобни индивиди всячески ще се опитват да прикриват тези свои недостатъци. В никакъв случай не бива да се забравя за тази особеност на човешката психика. Ако в дребните дела от нашето ежедневие един човек се изявява като егоист и във всичко търси само изгодата за себе си, без да се замисля за правата на останалите; ако се опитва да обсеби за свое благо това, което по право принадлежи на някаква многобройна човешка общност; то вие със сигурност можете да си съставите извода, че у него няма нагласа към справедливост, че той не е нищо повече от един завършен негодник, който не се осмелява да причинява зло единствено поради страха си от законите.

АРТУР ШОПЕНХАУЕР
(1788-1860 г.)

БИТКАТА ПРИ ФАРСАЛА

Когато двете армии - едната предвождана от Гай Юлий Цезар, а другата от Гней Помпей - стигнали до Фарсала и построили лагерите си, Помпей продължавал да разсъждава по същия начин, както бил свикнал от години. Но неговите съветници и приближени били до такава степен уверени в предстоящата победа, че отстрани някой би си помислил, че вече са я извоювали. Особено настървени да се впуснат в бой, колкото може по-скоро, били предводителите на конницата, защоЬго били отчаяни храбреци, с великолепно снаряжение, с отлични коне, а освен това и убедени, че по численост превъзхождат конницата на Цезар. Според сведенията, събрани от съгледвачите, Помпей разполагал с пет хиляди конници, докато Цезар - само с хиляда. А при пехотата предимството на Гней Помпей било още

Запомнете: когато търсите наивници, винаги се оглеждайте за незадоволени, хронично недоволни от себе си и от собственото си положение личности, които отдалеч да се издават, че са неуверени и нещастни. Подобни индивиди са толкова загрижени и обсебени с колебанията около своето преуспяване, че се нуждаят отчаяно някой да им подаде ръка. Именно тази тяхна нужда е пролуката в защит- ната им броня, през която вие можете да проникнете, за да ги подчините на волята си.

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1559 г. френският крал Анри II умрял, след като бил смъртоносно ранен в окото по време на рицарски дуел в Лувъра. На трона се възкачил неговият първороден син Франсоа II, но в действителност Франция се управлявала от вдовицата на Анри кралицата-майка Катерина де Медичи, която отдавна била доказала, че притежава необикновени умения да се справя с най-сложните държавнически дела. На следващата години обаче Франсоа умрял (едва шестнадесетгодишен, оставил като своя вдовица шотландската кралица Мария Стюарт). Катерина де Медичи веднага поела властта като регент - ша на следващия свой син Шарл IX, който бил коронясан едва десетгодишен.

По онова време главната заплаха за кралицата- майка идвала от много по-малкото кралство Нава- ра, изолирано в подножието на Пиренеите. Наварс- кият крал Антоан дьо Бурбон и неговият много влиятелен брат Луи, принц Дьо Конде веднага предявили претенциите си да бъдат признати като регенти на малолетния Шарл IX вместо Катерина, която на всичкото отгоре била чужденка (италианска принцеса от флорентинската династия на Медичите). Разтревожената Катерина на бърза ръка провъзгласила Антоан дьо Бурбон дьо Навара за гене- ралейтенант на кралство Франция, с което временно задоволила амбициите му. Освен това тази нова почетна титла задължавала Антоан да пребивава в двора, в парижкия Лувър, което означавало

да бъде плътно следен от съгледвачите на италиан- ката. Следващият й ход бил още по-хитър - за никого в двора не било тайна пристрастието на Анто- ан дьо Бурбон към хубавите млади придворни дами, така че Катерина наредила на прелестната Луис дьо Руе да го съблазни - така Катерина де Ме- дичи имала неограничен достъп до всички скрити замисли на Антоан дьо Бурбон и на хугенотите от свитата му. Този маньовър се оказал толкова успешен, че кралицата-майка се погрижила за сформирането на своеобразен екип от млади и красиви придворни дами, винаги на нейно „разположение“, за да й докладват за дворцовите заговори и сплет- ни - на дворцовия жаргон го наричали Летящия ес- кадрон. Не след дълго една от дамите от Летящия ескадрон била „прикрепена“ към принц Дьо Конде и Катерина де Медичи вече била наясно с абсолют- но всички кроежи на френските протестанти (така наречените хугеноти), които заплашвали властта ьа нейните синове католици.

За да се застрахова от всякакви рискове, през 1572 г. Катерина де Медичи омъжила дъщеря си Маргьорит дьо Валоа за Анри, сина на Антоан, който след смъртта на баща си бил коронясан за крал на Навара. За да няма повече подозрения, че Анри ще остане лоялен към трона, италианката го насочила към най-обаятелната от дамите в състава на Летящия ескадрон - любвеобилната Шарлот дьо Бон-Санблансе, баронеса Дьо Сов. Катерина де Медичи не се посвенила да предприеме този рискован ход, въпреки че собствената й дъщеря била омъжена за Анри. След няколко седмици Маргьорит дьо Валоа записала в дневника си: „Мадам дьо Сов до такава степен обсеби моя съпруг, че ние не само вече не споделяме една и съща спалня, но дори престанахме и да разговаряме...“

Баронесата се оказала извънредно талантлива в шпионирането и помогнала много на Катерина да държи под око всички опити на младия Анри Навара да се отърси от опеката й. А когато най-малкият син на кралицата - херцог Д’Алансон - започнал опасно да се сближава с Анри, Катерина де Медичи започнала да се опасява, че Анри и синът й могат да се опитат да заговорничат срещу нея - зато-

по-внушително - неговата пехота наброявала четиридесет и пет хиляди, докато пехотинците на Цезар били само двадесет и две хиляди. На следващия ден, докато двете пехоти кръстосвали мечове в кръвопролитната схватка, конниците на Помпей се впуснали във вихрена атака, обаче толкова самоуверено, че разтеглили извънредно много редиците си - целта им била да обхванат в обръч десния фланг на Цеза- ровите легиони. Но кохортите на Цезар, калени от битките в Галия, не се огънали, а ги контраатакували напористо, само че прибягнали до нова тактика, непозната на конницата на Помпей - легионерите не хвърляли копията си от разстояние, както било според римските военни традиции, а изчакалц противниковите ездачи да се доближат по-плътно до първите редици. Едва тогава обсипали помпеанците с копията, спазвайки изричните

указания на Цезар да не се прицелват в бедрата на конниците - както обикновено ставало в битките досега,

- а да се стремят да поразят враговете в главите им. Цезар отлично познавал нравите на противниците си - макар и два пъти по-многобройни, те не притежавали богат военен опит като неговите подбрани легионери, защото били предимно изнежени и капризни потомци на знатни римски фамилии, с дълги коси и скъпи шлемове, с инкрустирани щитове... Младежи в разцвета на силите си, които обаче изпаднали в неописуема паника, когато челните ездачи се повалили от седлата си с лица, разкъсани от копията на Цезаровите легионери. Младите аристократи и офицери от конницата на Помпей мигновено застинали от ужас, вцепенени от мисълта да останат обезобразени за цял живот.

И макар, както после се доказало

ва наредила на баронеса Дьо Сов да се напъха и в леглото на херцог Д'Алансон. Разбира се, тази най- способна представителка на Летящия ескадрон много бързо оплела в мрежата си Д'Алансон и между него и Анри пламнала яростна омраза. Така бил сложен край на тяхното приятелство, което толкова много притеснявало вечно подозрителната Катерина де Медичи.

ТЪЛКУВАНЕ

Преди крал Анри II да умре след злополучния си дуел в Лувъра, съпругата му Катерина де Медичи била принудена в течение на години да преглъща неописуемо горчивия хап на съдбата - мъжът й бил изцяло обсебен от Диан дьо Поатие, една от най-нагли- те кралски метреси в цялата френска история, където кралските фаворитки не са никакво изключение. От собствен опит Катерина се убеждава, че ако един мъж е твърдо решен да покори някоя жена, нищо не може да го спре - нито моралът, нито семейството му, нито положението му в обществото могат да му попречат да задоволи похотливите си страсти. И докато той си остава заслепен от нагоните си, може въобще да не се досети, че любовницата му неусетно придобива над него по-голяма власт от всички останали от неговото обкръжение - точно така се случило с Диан и Анри. Затова Катерина де Медичи, уязвена и жестоко наранена от съпруга си, когото впрочем била дарила с осем деца (ала въпреки това те не успяват да продължат династията Валоа и с Анри дьо Навара се възцарява Бурбонската династия), накрая решила да използва слабостите на мъжете в своя изгода, като им подхвърля любовници, които да шпионират за нея. След като планът й бил окончателно оформен, от Катерина де Медичи се е изисквало само да подбере най-прелестните придворни дами за попълване на Летящия ескадрон и да ги поднася на всеки неин противник в двора, който също като покойния й съпруг не можел да устоява на греховните съблазни.

Запомнете едно полезно правило: винаги трябва да бъдете нащрек за онези страсти и пороци на хората около вас, които те явно не могат да контро-

лират. При това, колкото е по силна една страст, толкова по-уязвима е съответната личност. На пръв поглед този извод може да ви се стори изненадващ, тъй като по-страстните натури поне привидно изглеждат по-силни. Но всъщност те само запълват цялото сценично пространство с шумните изяви на своя емоционален живот и с това не позволяват на околните да надзърнат по-надълбоко в техните души - тогава всички наоколо биха се убедили, че тези страстни натури въобще не притежават силни характери. Желанието на един мъж да покори на всяка цена една жена в действителност разкрива колко е безпомощен този мъж - такива като него са ставали жертви на безчет измами и заговори, откакто свят светува. Обяснението се крие във факта, че е почти невъзможно подобни емоции да останат скрити от зорките погледи на околните, а щом някой става ясен за другите, неговите способности да се защитава веднага се намаляват. Освен това, ако някой не може да владее чувствата си, другите не закъсняват с опитите си да завладеят душата му.

ЧЕТВЪРТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Арабела Хънтингтън, съпруга на прочутия в края на XIX век железопътен магнат Колие П. Хънтингтън, имала доста скромен произход и през целия си семеен живот страдала в обкръжението на знатните и богати кръгове в Северна Америка. Веднъж, когато й се наложило да даде прием в имението на съпруга си в Сан Франциско, местният елит се отнесъл крайно пренебрежително към поканата, понеже всички богати фамилии продължавали да я смятат за парвеню, измъкнало се от низините единствено благодарение на шанса да оплете в мрежите си приказно богатия Колие П. Хънтингтън. Затова пък усърдно я посещавали търговците на картини, за да останат още след първите минути разочаровани от отчайващото й невежество. Само един от тях възприел коренно противоположна тактика - прочутият Джоузеф Дювейн, най-ловкият от всички професионалисти в този бранш.

нагледно, повечето от тях да били все още далеко от обсега на Цезаровите копиехвъргачи, конниците на Помпей издърпали поводите на конете си, за да скрият лицата си под шлемовете, но толкова объркали редиците си, че на бойното поле настъпил истински хаос, щом върху тях се впуснали атакуващите кохорти на Цезар. Конниците най-безсрамно побягнали назад, но били пресрещнати от легионите в центъра и безмилостно избити. Помпей, който командвал другия фланг, щом узнал за катастрофата, сполетяла неговата конница, забравил, че в храмовете на Рим още го величаят като Помпей Велики, и се оттеглил в палатката си, без да отрони нито дума, като че ли боговете го били лишили от дар слово, и там дочакал окончателния разгром на многохилядната си армия.

„ЖИВОТЪТ НА ЮЛИЙ ЦЕЗАР“, ПЛУТАРХ, (46-120 г. СЛЕД ХРИСТА)

През първите години от познанството си с Арабела Джоузеф винаги благоразумният Дювейн нито веднъж не се опитал да й продаде някое от своите неимоверно скъпи платна. Вместо това той я забавлявал усърдно с легенди за знатни личности - за щастие проницателният търговец винаги притежавал изобилен запас от любопитни истории, събиран със същата загриженост, с която трупал колекцията си, за да може да отвлича вниманието на клиентите си в най-подходящите моменти. На Арабела най-много й допадали разказите за приключенията и интимните авантюри на коронованите особи. Най-после тя срещнала сродна душа - интелигентен и светски мъж, който обаче, за разлика от всички останали, се държал с нея като с равна на него, като понякога дори не можел да скрие, че тя все пак го превъзхождала, понеже била от богата фамилия. Междувременно Дювейн всъщност не си губел времето, тъй като формирал упорито нови естетически предпочитания в бъдещата си заможна клиентка. Докато усъвършенствал вкусовете й, той неуморно наблягал на най- важния според него принцип при колекционирането - най-хубавото изкуство е това, за което се плаща най-скъпо. След като Арабела усвоила старателно мъдрите уроци на Дювейн, от този момент нататък той се отнасял към нея като към фин ценител на класическата живопис, въпреки че отлично помнел какво невежество проявявала тя по време на първите им срещи.

През 1900 г. Колие П. Хънтингтън умрял и Арабела се оказала собственичка на огромно състояние. За изненада на всички нейни познати вдовицата Хънтингтън внезапно започнала да харчи колосални суми за скъпи картини - от Рембранд до Веласкес, като единственият й доставчик, разбира се, бил вездесъщият Джоузеф Дювейн. След няколко години Дювейн й продал *Момчето в синьо* на Гейнсбъроу за най-високата цена, която дотогава е била обявявана за произведение на изкуството - удивително щедър жест от семейство на мултимилионер, което преди това знаменателно събитие не е проявявало особен интерес към колекциониране на картини.

ТЪЛКУВАНЕ

Джоузеф Дювейн много бързо успял да прецени що за личност е била Арабела Хънтингтън и какво я е измъчвало: тя жадувала за признание, копнеела да бъде приета в надменното общество на супербогатите. Вечно несигурна в себе си заради произхода си от нисшите слоеве, тя била готова на всяка цена да се сдобие с потвърждение на своя нов социален статус. Хитрият Дювейн решил да изчака - вместо да се втурне веднага да я убеждава колко е престижно да се трупа колекция от платна на прочути майстори, той внимателно и предпазливо се стремял към задълбочаване на тяхното приятелство. Постепенно успял да я убеди, че тя заслужава вниманието му не толкова защото е съпруга на един от най-бога

тите мъже в света, а заради собствените й достойнства - с което именно я спечелил окончателно. Дювейн никога не си позволил да се отнася високомерно и пренебрежително с Арабела Хънтингтън - вместо да й изнася поучителни лекции, той само споделял с нея своите разбирания, предпочитания и познания, като подплатявал всичко това с интригуващи разкази за жизнените лутания на великите творци и за съдбата на техните шедьоври. И накрая бил щедро възнаграден, при това напълно заслужено - тя се превърнала в една от най-преданите му клиентки, което доказала с покупката на *Момчето в синьо*.

Хората винаги са жадували отчаяно да бъдат признавани и приемани в обществото. Този вид комплекс за малоценност е златна мина за всеки, който си е наумил да се възползва от човешките слабости, за да постигне целите си. Причините са няколко: първо, тази слабост е всеобщо разпространена, с незначителни изключения. Второ, много лесно може да се експлоатира този хорски недостатък. От вас ще се изисква само да измислите някой благовиден повод, да се запознаете и сближите с подобни личности, след което трябва да се заемете усърдно с подобряването и придаването на финес на техните вкусове, разбирания и дори навици. Така ще им окажете неоценима услуга и ще им помогнете изключително много да заемат това място в обществото, за което те отдавна са бленували. И след като рибата веднъж е захапала кукичката със стръв-та, вие ще можете да въртите макарата на въдицата и да теглите кордата отново и отново... и така в течение на много години, защото именно вие поднасяте на тези личности нещо, от което те отчаяно се нуждаят, но никога няма да могат да постигнат сами. Те може въобще да не заподоз- рат как вие се възползвате от техните слаби места, защото все пак им помагате да бъдат по-щастливи, а това си струва цената, колкото и висока да е тя.

ПЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1862 г. пруският крал Вилхелм предложил на Ото фон Бисмарк едновременно два поста - министър-председател (канцлер) и министър на външните работи. Бисмарк бил прочут със смелостта си, с неукротимите си амбиции и с енергичната си подкрепа за укрепване на пруската военщина. Но тъй като крал Вилхелм бил заобиколен от либерали, стремящи се всячески да ограничат кралската власт - за съжаление тогава те били мнозинство в парламента и в кабинета, от страна на монарха поверяването на тези два възлови поста на Бисмарк било доста рискован ход. Дори кралица Аугуста се опитвала да разубеди краля, но въпреки че дотогава Вилхелм често склонявал на компромиси, този път се оказал неочаквано твърдоглав.

Само една седмица след като оглавил кабинета, Бисмарк произне

сăл поредната си знаменита реч - както винаги образец за блестяща импровизация, - с която се опитал да убеди министрите в необходимостта да се увеличи численият състав на пруската армия. Приключил със знаменитата си мисъл: „Най-важните въпроси на нашата епоха ще бъдат решени със стомана и кръв, а не с речи и резолюции!“ За тази реч веднага заговорили не само в Прусия, но в цяла Германия. Кралицата изкрещяла в лицето на краля, че този Бисмарк бил само един варварин и заклет милитарист, който се опитвал да узурпира цялата власт в Прусия, и че незабавно трябвало да се вземат мерки срещу неговите попълзновения. Либерално настроените министри веднага надигнали гласове в нейна защита. Вдигнал се толкова оглушителен шум срещу Бисмарк, че Вилхелм накрая започнал да се опасява, че ако запази Ото фон Бисмарк начело на кабинета, може дори да стигне до гилотината, както злочестият Луи XVI във Франция.

Самият Бисмарк отлично съзнавал, че трябва да се притече на помощ на своя крал, преди да е станало прекалено късно. Освен това знаел, че попрекалил и че било редно да изкаже съжаленията си заради прибързаните си гневни изблици. Но след като обмислил още веднъж всички ключови положения в своята стратегия, железният канцлер решил не само да не поднесе извиненията си, но дори да предприеме точно обрат - ното на това, което очаквали от него либералите и дворцовите кръгове. Бисмарк много добре познавал своя крал и затова отлично съзнавал докъде можел да стигне в оказването на натиск върху монарха.

Когато канцлерът се появил в покоите на краля, Вилхелм вече бил порядъчно подготвен от кралицата за тази решителна среща. Кралят не скрил от Бисмарк опасенията си да не се стигне до гилотината. Но Бисмарк само му отвърнал със съвършено уверен тон: „Да, Ваше Величество, тогава ще бъде свършено с всички нас! И без това все някога ще се мре... Има ли по-величествена смърт от смъртта за благото на отечеството? Ако съдбата реши, готов съм дори да пожертвам живота си, но ще се боря до сетния си дъх за честта на моя крал и за славата на нашата родина! Никога, нито за миг дори не съм се съмнявал, че Ваше Величество няма да пожертва драгоценната си кръв, за да запечата с нея завинаги правата си върху трона, които притежава по Божия милост. Каква е разликата къде ще дочака един истински мъж своята кончина - на гилотината или на бойното поле, - след като поколенията ще запомнят завинаги неговия подвиг - че е загинал в битка за своята чест?“

Неукротимият Ото фон Бисмарк продължил все в тоя дух, като призовавал към честта на монарха и към отговорността му като върховен главнокомандващ на пруската армия. Нима кралят ще позволи да бъде изтикан от кормилото на кралството и ще допусне да бъде оскърбена паметта на славните му предци? Или честта на Германия е по-маловажна от парламентарните бръщолевения? Далновидният канцлер не само че убедил краля да се противопостави на кралицата и на либералите от ка

бинета и от Райхстага, но го подтикнал да се заеме с възраждането на армията - което всъщност било най-важното за Бисмарк.

ТЪЛКУВАНЕ

Бисмарк не се съмнявал, че кралят бил податлив на внушенията, с които го отрупвало неговото обкръжение. Обаче в същото време проницателният държавник много добре знаел, че Вилхелм бил възпитаван - като всички пруски крале - в милитаристичен дух и в сляпо зачитане на нормите на честта, следователно с основание е можело да се предполага, че се е срамувал от мекушавостта си, спрямо кралицата и министрите. Всъщност - Бисмарк бил готов да се закълне в това - крал Вилхелм тайно копнеел да остане в историята като велик и могъщ владетел, обаче не е смеел да даде простор на скритите си амбиции, тъй като се опасявал да не завърши трагично като Луи XVI. Така както при някои личности привидно безумно смелото поведение всъщност служи за прикритие на техните страхове, при Вилхелм I случаят е бил коренно противоположен - зад притеснителната му фасада се е спотайвал копнеж към героични дела и бляскав триумф.

Бисмарк отдавна предугаждал, че зад миролюбивите пози на краля се спотайвал таен копнеж към слава, затова решил за пореден път да рискува и да заложи на неувереността на монарха. Така се стигнало дотам, че неумолимият железен канцлер успял да тласне своя нерешителен господар към три поредни войни (в течение на по-малко от петнадесет години!), в резултат на които в средата на Европа се появила могъщата Германска империя. Страхът и несигурността са великолепен материал за ваятелите на човешките души, които умеят да се възползват ловко от хорските слабости. Всеки страхливец копнее да бъде Наполеон. Но му липсва вътрешна сила. Тогава вие можете да се превърнете в неговия Наполеон, като го тласнете към безумно смели действия, при което ще го направите напълно зависим от вас. Не забравяйте винаги да търсите точно противоположните тенденции и схващания на тези, които се открояват на пръв поглед в една личност. Никога не вярвайте само на външните впечатления, които добивате от човека срещу вас.

АСОЦИАЦИЯ

Вашият враг крие старателно своите секрети, които му осигуряват защита срещу неприятелите, като си въобразява, че никой няма да може да се добере до тези тайни. Но те могат да излязат наяве въпреки съпротивата му. Ако в бронята му има поне една пролука, на всяка цена трябва да се доберете до нея. А след като напипате тази пукнатина, през нея можете да проникнете в замислите му, след което лесно ще го превърнете във ваш послушен слуга.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да се стремите да откривате слабото място на всеки, с когото ви се налага да общувате. Това е изключително важен елемент от умението да принуждавате другите да се покоряват на волята ви. За тази цел обаче не е достатъчно само да умеете да анализирате действията на хората и мотивите, скрити зад тези действия. Трябва да знаете как да подхождате конкретно към всеки индивид - неговата воля се подчинява единствено на мотивите, които го интересуват, а тези мотиви могат да бъдат най-различни. Един се стреми към слава, друг преследва само материални интереси, но все пак повечето хора обръщат най-много внимание на това, което им доставя удоволствие. Тънкостта в изкуството, посветено на подчиня- ването на околните, се състои именно в това - да знаете как да подреждате мотивите и стремежите на другите хора според тяхната степен на значимост, така че да използвате това подреждане с оглед на вашите интереси. Ако сте наясно с основните мотиви или движещи пружини на хората около вас, ще се доберете до ключа, който ще подчини тяхната воля на вашата.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Ако във вашата стратегия за преуспяване залагате най-вече на слабите места на хората, може да се изправите пред една опасност, която е толкова сериозна, че в никакъв случай не бива да я подценявате или пренебрегвате: след като веднъж сте поели по тази стръмна пътека, много по-бързо може да се доберете до върха, обаче също толкова лесно може да се озовете в дълбока пропаст, от която няма измъкване. Това може да се случи, ако с вашите действия предизвикате ответна реакция, която няма да сте в състояние да овладеете.

В игрите с властта винаги трябва да мислите с няколко хода напред и да планирате с брилянтна прецизност. При това често ще разчитате на неумението на вашия противник да планира своята игра и на неспособността му да отгатва вашата стратегия, най-вече поради факта, че той е прекалено обременен емоционално. Но може да се окаже, че и вие не сте непогрешим. Когато свирите на тънката струна на най-уязвимото място на другия - нещо, за което той не умее да се контролира, - рискувате да освободите в душата му емоции, за които не сте подозирали нито вие, нито вашата жертва, при което няма да има никакви гаранции, че така изкусно скроените ви планове няма да се провалят. Ако тласнете някоя наплашена, стеснителна личност към по-смели действия, има опасност тя да загуби чувство за мярка и да стигне прекалено далеч. Нали всеки човек жадува болезнено за повече признание и може да поиска да получава от вас още грижи и внимание. Така детински наивният и най-леко- мислен компонент в неговото съзнание, на който сте разчитали при съставянето на плана си за тази изкусна манипулация, може в крайна сметка да се обърне срещу вас и да ви обърка сметките.

Не забравяйте, че колкото повече слабото място на вашия противник е свързано с неговите чисто емоционални подбуди, толкова по-вероятно ще бъде сам да си навлечете някоя страхотна беда. Затова предварително трябва да сте наясно докъде да се разпростирате в тази игра и никога да не губите контрола върху вашия противник. Освен това в ни-, какъв случай не бива да забравяте, че крайната ви цел е да се сдобиете с повече власт, а не да подчините на волята си една-единствена личност.

З А К О Н

34

БЪДЕТЕ ЦАРСТВЕН, МАКАР И ПО СВОЕМУ. ДРЪЖТЕ СЕ КАТО ВЛАДЕТЕЛ, ЗА ДА СЕ ОТНАСЯТ ОСТАНАЛИТЕ КЪМ ВАС КАТО КЪМ ИСТИНСКИ МОНАРХ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Начинът, по който се държите пред другите, ще определя начина, по който другите ще се държат с вас. Ако сте прекалено вулгарен или простоват, хората ще престанат да ви уважават. Когато един владетел уважава себе си, той ще вдъхва уважение и у своите придворни. Ако действате законно, с увереност в собствените си сили, ще докажете на всички, че сте достоен да носите короната.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През юли 1830 г. в Париж избухнала революция и кралят Шарл X бил принуден да абдикира. Незабавно се свикало Национално събрание с представители на елита от по-изтъкнатите съсловия, за да изберат наследник - така било решено да коронясат за крал на Франция орлеанския херцог Луи-Филип, произхождащ от Орлеанския клон на Бурбонската династия.

Още от самото начало станало ясно, че Луи-Филип ще бъде съвсем различен крал от всичките свои предшественици не само защото произлизал от един по-страничен клон на Бурбонската династия или защото

не бил наследил короната по право. Той бил удостоен с тази върховна чест след продължителни скучни заседания на специално подбрана за целта комисия, което в крайна сметка можело да постави под въпрос неговата легитимност като френски монарх. По-скоро новият крал дразнел всички наоколо с пренебрежението си към монархическите традиции, с липсата на стремеж за все по-категорично утвърждаване на кралската институция. Той имал повече приятели сред банкерите, отколкото сред аристократите. Стилът му не бил опит за въвеждане на нова линия на поведение, както било в имперския двор на Наполеон I, а някакъв неопределен стремеж за принизяване на династията за сметка на желанието да се смеси с банкерите и индустриалците. Може би, защото Луи-Филип осъзнавал, че именно на тях е задължен за властта си. С образа на Луи-Филип парижани не отъждествявали скиптъра или короната, а чадъра и сивата шапка, с които той гордо се разхождал по булевардите на Париж - така както типичните парижки буржоа излизали на разходка след обилния обяд. Когато Луи-Филип поканил в двореца Джеймс Ротшилд - най-влиятелния банкер в цяла Франция, той се държал с него като с равен. И за разлика от всички предишни крале той не само че отделил известно време за разговор на финансови теми - както би сторил всеки друг крал - но парите и валутите, сметките и лихвите били единствените теми, за които разговаряли негово величество и мосю Ротшилд, защото кралят обичал парите не по-малко от прочутия банкер.

След като всичко се изяснило около краля буржоа, хората започнали да го презират. Аристокрацията не можела да му прости нарушаването на спазваните от векове предписания за поведение на кралете и само след няколко години оттеглила подкрепата си за Луи-Филип. Междувременно все по- нарастващите бедни прослойки, включително и радикалите, които свалили от трона Шарл X, били още по-недоволни от Луи-Филип, който нито се държал като истински крал, нито управлявал като представител на широките маси. Банкерите, с които Луи-Филип бил най-близък, скоро осъзнали, че сега те в действителност управляват Франция, а не

„Никога не бива да жертвате достойнството си, както не бива да изпадате в пристъпи на самосъжаление, когато останете сам. Единственият критерий за справедливост трябва да бъдат собствените ви понятия за чест и морал. По-разум- но е да разчитате повече на вашата собствена преценка и да не спазвате всички съвети, които ще получите от хората около вас. Вашите добродетели най-често биват застрашавани от собствените ви лекомислени постъпки, а не толкова от различните външни фактори. Ако дълбоко в себе си изпитвате страхопочитание пред законите на съвестта и човечността, няма да се нуждаете от учител по морал, както ни учи Сенека.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ХИПОКЛИД В СИЦИОН

При следващото поколение техният род се сдобил с още по-голяма слава благодарение на честта, която им оказал Клистен, владетелят на Сицион. Този Клистен имал дъщеря Агариста, която той искал да задоми за най-достойния жених в цяла Елада. По време на Олимпийските игри Клистен спечелил надбягването с колесници и обявил пред всички, че който желаел да се пребори за ръката на дъщеря му, трябвало да пристигне до шестдесет дни в Сицион. Или по-рано, добавил накрая Клистен, понеже вече бил взел решение да омъжи дъщеря си най-късно до една година след изтичането на този шестдесетдневен срок. За борбите той поръчал да изработят специален тепих. Хиподрумът в Сицион, бил построен отдавна, така че имало къде да се надбягват с колесници младежите, които щели

този невзрачен крал, затова не след дълго престанали да си правят труда да се преструват, че питаят поне някакво уважение към него. Един ден, когато трябвало да започне пътуване с железницата, организирано специално за кралското семейство, а Луи-Филип си позволил да закъснее, Джеймс Рот- шилд го смъмрил сурово със същия безапелационен тон, с който разговарял само със слугите си, и то, когато се провинят. Но Луи сам си бил виновен, че се стигнало дотам - нали той пръв заговорил с банкерите като равен с равни, ето че сега му се отплащали така, както заслужавал.

Постепенно зачестили вълненията сред най- бедните съсловия - именно така започнало брожението, което довело да детронирането на Шарл X - предшественика на краля буржоа. Кралят незабавно се разпоредил да бъдат наказани метежниците. Но какво защитавал Луи-Филип? Във всеки случай не монархическата институция, която той дълбоко презирал, нито пък демократическата република, срещу която яростно се противопоставял. Защитавал всъщност собственото си богатство, както и богатствата на другите банкери, което обаче никак не се харесвало на мнозинството парижани.

В началото на 1848 г. в по-големите градове французи от всички съсловия започнали демонстрации с искания за реформи в избирателното право, за да стане Франция наистина демократична страна. През февруари демонстрациите прераснали в метеж. За да спечели популярност сред масите, Луи-Филип отстранил министър-председателя и на негово място назначил един от водачите на либералната опозиция. Но крайният ефект бил напълно противоположен на очакванията на краля - хората разбрали, че положението на краля е толкова нестабилно, че с още малко усилия лесно ще могат да го съборят от трона. Демонстрациите веднага се развихрили още повече - всъщност това вече било истинска революция, с барикади и кръв, с войски и оръдия, стрелящи направо по дрипавите тълпи, ужасени и бягащи панически сред тесните парижки улици.

През нощта на 23 февруари 1848 г. многобройна тълпа от разгневени парижани обкръжила от

всички страни двореца. Изненадан от неочаквано драматичния развой на събитията, изплашен до смърт да не свърши на гилотината, Луи-Филип побързал да абдикира през същата паметна нощ и веднага заминал за Англия. Не оставил наследник на престола, нито пък имал време да предлага кой да го замести - цялото му управление се стопило в мрака на февруарската нощ и изчезнало безследно като пътуващ цирк, който набързо си събрал палатките и завинаги напуснал града.

ТЪЛКУВАНЕ

За разлика от всички френски крале и водачи преди него Луи-Филип съзнателно се стремял да не създава около себе си величествен ореол. Той не вярвал, че е необходимо да се набляга на символи, които по традиция са изтъквали величието на монарха, заради твърдото си убеждение в необратимото настъпление на новата ера. В това отношение бил напълно прав: новата ера, ерата без крале и кралици, наистина изгрявала на хоризонта и никаква политическа сила не била в състояние да върне историята с няколко века назад. Само че грешал кардинално в предвижданията си относно промените в динамичното преразпределяне на властта.

Отначало скромната шапка и непретенциозното чадърче на краля буржоа забавлявали французите, но не след дълго започнали да се дразнят от парвенюто, което по силата на ред случайности се озовало на трона, опразнен най-после от омразните Бурбони. Хората разбирали, че Луи-Филип всъщност съвсем не е един от тях, въпреки старателните му напъни да се представя под тази маска за такъв. Шапката и чадърчето били само ловък и ефектен трик за насърчаване на илюзиите на народа, че в многострадалната Франция най-после е настъпила епохата на всеобщото равенство и че занапред всичко ще бъде подчинено на законите на справедливостта. В действителност именно при управлението на Луи-Филип неравенството в разпределението на богатството е достигнало най-критични стойности. Освен това французите винаги са очаквали от своя държавен глава да бъде представителен, да

да се опитат да спечелят ръката на Агариста. Започнали да пристигат кандидати от всички гръцки градове, защото освен честта да бъдат одобрени от Клис- тен всеки от тях искал да спечели слава за своя роден град. Клистен ги събрал на агората и започнал да ги разпитва за имената и за произхода им. После ги настанил в своя дворец, за да ги опознае по-отблизо - разговарял с тях или поотделно, или заедно по време на пировете, ала не забравял да се ин- тересува за духов- ните им качества, за темпераментите им, за образованието им и маниерите им... Ала най- важното изпитание за всички женихи било държа- нието им край трапезата. Всички тези събития се разиграли по време на престоя на мла- дежите в Сицион, като Клистен се грижел гостите му да бъдат забавлявани добре и по царски. Поради някаква неясна причина атиняните

най-много допадали на Клистен, като особено силно впечатление му направили двамата синове на Тисандър, ала най-много му харесвал единият от тях - Хипок- лид. Настъпил последният ден от срока, определен от Клистен за избор на бъдещия му зет. В чест на важното събитие Клистен заповядал да принесат в жертвоприношение сто вола, а после дал в двореца си небивало угощение, на което били поканени не само младежите, състезаващи се за ръката на Ага- риста, но и цялото население на Сици- он. Когато пиршеството приключило, младежите започнали да се надпреварват в свирене на различни музикални инструменти и в умело водене на разговори край трапезата. И в двете състезания победител отново се оказал Хипоклид и младежът толкова много се зарадвал от победата си, че след като погълнал повечко вино, помолил музикантите да

олицетворява гордостта и престижа на нацията. Това го разбирал дори един непоносим радикал като Робеспиер, да не говорим за император Наполеон I, който като че ли бил откърмен с усет за величие. Едва след като прогонили жалкия Луи-Филип, французите осъзнали за какво всъщност копнеели - за президент на Франция избрали праплеменника на Наполеон I. Той отначало не бил известен на обществото, обаче всички се надявали да успее да пресъздаде поне част от някогашното величие на Наполеон I и така да изтрие досадния спомен за краля буржоа.

Силните на деня често биват подлагани на изкушението да се преструват, че са част от народа. Опитват се да подхранват илюзията, че няма никаква разлика между един крал или министър-предсе- дател и един дребен чиновник, който едва преживява с мизерната си заплата. Но явно забравят, че хората са извънредно чувствителни към подобни опити да бъдат спечелвани чрез евтини иопулистки призиви или изтъркани демагогски похвати. Хората от низините в обществения живот много добре знаят, че никога не са притежавали и че никога няма да притежават реална власт. Единствената възможност за известно сближение между тези, които държат цялата власт, и останалите, които са лишени от нея, е била демонстрирана от Франклин Рузвелт, който неведнъж обяснявал, че един президент е длъжен да споделя целите и моралните ценности на своята нация, въпреки че е желателно да остава патриций по стил на мислене. Той никога не си позволявал да се хвали с умението си да премахва дистанцията между него и тълпата.

Водачи, които се опитват да стопят тази разлика чрез фалшиви изяви, свеждащи се до показно ин- тимничене с хора от нисшите класи, рано или къс- но ще изгубят доверието на обществото и ще бъдат презирани от всички - както от елита, така и от ухажваното от тези неискрени лидери простолюдие. Също като Луи-Филип те дори няма да заслужават да бъдат отвеждани на гилотината - най-добре ще бъде подобни скучни и бездарни играчи да се стопят в мрака на нощта, все едно че никога не са били сред борещите се за властта.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 80-те години на XV век, когато Христофор Колумб упорито се стремял да си осигури пари за своите легендарни плавания, мнозина от неговите съвременници вярвали, че той произлизал от италианските аристократични кръгове. Този възглед останал в историята благодарение на биографията на прославения мореплавател, написана след смъртта му от неговия син. Според нея Христофор Колумб бил потомък на графовете Коломбо от областта Монферат. Последният граф Коломбо на свой ред твърдял, че предшественик на техния род бил легендарният римски военачалник Колоний, а по някаква неясна странична линия тяхната фамилия била свързана с един от последните византийски императори. Дотук доста внушително потекло. Всъщност нямало нищо внушително в потеклото на Христофор Колумб, защото в действителност той бил син на Доменико Коломбо, който започнал като скромен тъкач, а по-късно станал кръчмар и накрая се заел да продава сирене.

Самият Христофор Колумб създал мита за своя знатен произход, защото отрано почувствал, че е призван от съдбата за велики дела и че в кръвта му има нещо царствено. И наистина се държал така, като че ли произлизал от някой от най-високо- поставените италиански родове. След началните си лишени от блясък години, преминали в каботажно или крайбрежно плаване с търговски кораби, Христофор Колумб, който бил родом от Генуа, се преместил в Лисабон. Под прикритието на въображаем знатен произход ловкият генуезец успял да се ожени за наследницата на една от най-изтъкнатите лисабонски фамилии, което му осигурило достъп до двореца на португалския крал.

Като използвал родните на съпругата си, Христофор Колумб най-после успял да си уреди няколко аудиенции при краля Жоао II. Целта на италианския авантюрист била да се сдобие със средства за замислената от него грандиозна експедиция
- да се стигне по море до източните брегове на Индия. В замяна на териториите, които трябвало да бъдат завоювани за прослава и обогатяване на пор-

му посвирят, а самият той започнал да танцува в средата на залата. Сега вече не танцувал, за да се състезава с другите кандидати за ръката на Ариста, а само за собствено удо- волствие. Но Клис- тен, който внима- телно следял всяка негова стъпка, за- почнал сериозно да се съмнява дали не е допуснал голяма грешка, като обещал любимата си дъщеря на този младеж. Точно тогава Хипоклид спрял, за да си поеме дъх и сетне помолил слугите да му донесат една по-яка маса. Изпълнили веднага молбата му и той скочил на масата, за да продължи да танцува върху нея. Първо изпълнил ня- колко лаконически танца, после про- дължил с танци от Атика и накрая завършил с това, че се изправил на главата си и продължил да отмерва такта, като размахвал краката си във въздуха. Танците от Лако- ния и Атика никак не харесали на Клистен, но все

пак още обмислял какво да предприеме, ала в следващия миг, когато Хипоклид започнал да рита във въздуха, царят не издържал и избухнал страховито. „Чуй ме, о, сине Тисандров! - извикал Клистен. - С този танц ти току-що проигра женитбата си!"

„ИСТОРИИ", ХЕРОДОТ, V ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

тугалската корона, Христофор Колумб искал редица облаги за себе си - титлата „Велик адмирал на Океана", пълномощията на вицекрал на всички открити от него земи и десет процента от приходите от търговията с тези земи за вечни времена. В добавка генуезецът настоявал изрично да бъде признато правото за наследяване на тези привилегии от неговите бъдещи потомци. Най-изумителното в тази невероятна история са способностите на Христофор Колумб по времето, когато той се е договарял с португалския кралски съвет - дотогава той е бил само търговец от средна ръка, почти не е имал представа от навигация, не можел да борави дори със секстанта, а на всичкото отгоре никога не е бил водач на някаква експедиция или поне задморска мисия. Накратко, Колумб не е притежавал абсолютно никаква квалификация за рискованото пътуване, за което се опитвал да убеди краля на Португалия. Може би именно поради тази причина италианецът не изложил ясно и прегледно обяснение за начина, по който възнамерявал да осъществи дръзките си плацове, а се ограничил само със смътни обещания - да открие нов път на запад - към Индия и Китай.

Когато Христофор Колумб приключил със своето изложение, Жоао II се усмихнал, след което любезно отклонил предложението на генуезе- ца, но все пак си оставил вратичка за бъдещи преговори. Вероятно именно тогава Колумб е проумял нещо от изключителна важност, което запомнил завинаги - кралят на Португалия не отхвърлил исканията му като напълно несъстоятелни и дори признал, че това са напълно законни претенции. Всъщност кралят бил дотолкова впечатлен от нечувано дръзките претенции на Колумб, че започнал да се чувства спокоен в неговата компания - може би заради царствените мащаби на замисленото от Колумб дело. Докато за самия Колумб изводите от аудиенциите, с които бил удостоен от Жоао II, били насърчителни с оглед на бъдещите му планове, въпреки отказа на краля да организира експедицията. Вече нямало съмнение, че като предявявал неимоверно завишени претенции, Колумб се сдобил с невероятно висок престиж - нали дори самият крал повярвал, че италианският мореплавател навярно притежава някакви по- особени познания за задморските земи, иначе не би могло да бъде обяснено вниманието, което било оказано на Колумб в португалския двор.

След няколко години Колумб се преместил в Испания. Като използвал познанствата си сред португалската аристокрация, той се добрал до испанския кралски двор, след което успял да си издейства заеми от най- влиятелните испански банкери, което на свой ред му позволявало да споделя трапезата с най-изтъкнатите испански херцози и принцове. Пред тях

той не се уморявал да повтаря предложението си да му бъдат осигурени средства за замислената от него презморска експедиция на запад, като не забравял да добави същите свои искания, които изложил и пред Жо- ао II. Знатните испански грандове не били единодушни в преценките относно идеята на странния италианец - някои не желаели да я обсъждат, но се срещали и негови доброжелатели, като например могъщия херцог Медина. За съжаление дори техните възможности не се оказали достатъчни, за да бъдат удовлетворени амбициите на Христофор Колумб. Но той не се отчайвал. Скоро проумял, че единствената личност в цяла Испания, която можела да му помогне, била кралица Изабела Кастилска. През 1487 г. Христофор Колумб най-сетне бил приет от кралицата и макар че не успял да я убеди още от първата среща в необходимостта да бъдат пожертвани средства за неговата идея, той все пак успял да я очарова и от тогава бил често канен в двореца.

През януари 1492 г. била превзета Гранада - така Испания най-после успяла окончателно да изтласка от Иберийския полуостров маврите, които от седем века притискали испанците към скалистите Пиренеи. След като от кралската хазна се стоварило тежкото бреме на военновременните разходи, кралица Изабела си спомнила за настойчивия генуезки мореплавател и решила, че е настъпил моментът да удовлетвори мечтата му. Така Кралство Испания осигурило на Колумб средства за оборудването на трите каравели, чиито имена са записани със златни букви в историята на световното мореплаване - *Санта Мария, Ниня* и *Пинта.* За самия адмирал първоначално била предвидена доста скромна премия, тъй като все пак нямало сигурни гаранции, че той наистина ще открие нов път на запад към Индия. Но за него най-важен бил фактът, че кралицата подписала договора, за който така упорито и многократно настоявал - испанската корона му признавала всички права и титли, за които претендирал Христофор Колумб. Само едно искане му било отказан - именно то било записано в текста на договора с възможно най- дребния шрифт - онези десет процента от приходите от търговията с новооткритите земи за вечни времена. По същество това негово искане бил абсурдно, защото не се поставяли никакви ограничения по време. Ако тази клауза наистина би трябвало да се спазва, неговите потомци до ден днешен щяха да бъдат сред най-богатите хора на земята. Вероятно Колумб в онзи исторически миг е бил толкова силно развълнуван, че не е обърнал внимание на пасажите, написани с най-дребния шрифт в договора между него и кралския съвет на Испания.

Удовлетворен от разбирането, което срещнал в Испания, през същата 1492 г. Христофор Колумб отплувал на запад в търсене на път по море до далечна Индия. Преди да потегли обаче, той проявил достатъчно здрав разум да наеме най-добрия и най-опитния навигатор, който можело да се намери по онова време в целия испански флот. Пътят до Индия така и не бил открит, но още през следващата година Христофор Ко-

лумб успял да убеди кралицата да подкрепи идеята за още едно плаване на запад - тя вече била убедена, че Христофор Колумб е роден за велики дела.

ТЪЛКУВАНЕ

Като мореплавател Христофор Колумб всъщност не блестял с някакви способности. Познавал морето по-зле от повечето моряци, които плавали под негово командване. До края на живота си не се научил самостоятелно да определя географската ширина и дължина на откритите от него територии, погрешно обявявал не особено големи острови за цели континенти, отнасял се твърде зле с екипажите. Обаче в една област той бил истински гений - знаел как да се пазари. Как иначе би могла да се обясни следната невероятна загадка - синът на невзрачен търговец на сирене от далечната Генуа да успее да се добере до най-знатните кръгове на испанската аристокрация, най-труднодостъпната в цяла Европа?

Христофор Колумб (наричан от испанците Кристобал Колон, а от италианците Кристофоро Коломбо) бил надарен с удивителната способност да обайва висшите благородници. Той просто умеел да внушава доверие, което в действителност било доста ловка заблуда. Най-важното в неговата стратегия било, че самоувереността му не била агресивна, но не била и примиренческа - неговите съвременници свидетелствали, че прочутият мореплавател предпочитал да споделя дръзките си планове с необичайно притихнал и напълно спокоен тон. Именно такъв вид, самоувереност най-много допадала на аристократите от всички епохи. Уверените в превъзходството си наследници на старинни знатни фамилии, способни да проследят родословието си до няколко столетия назад, не се нуждаели от гръмогласно доказване на правата си. Защото прекрасно знаели, нещо повече, те били откърмени с тази увереност, че им принадлежат техните имения и титли, богатства и привилегии. С личност като Колумб се чувствали в свои води, към него усещали някакъв на пръв поглед необясним афинитет, защото той преследвал именно това, което техните далечни, но именити прадеди вече били постигнали - да се извисят над простолюдието, да се дистанцират завинаги от тълпите, да се разграничат от бедняшките слоеве.

Много е важно да се разбере следното: всеки от нас притежава правото сам да определя цената си. Как ще се държите в решителните моменти, когато ще се уговаряте за своето бъдеще - това изключително много ще зависи от това как оценявате себе си и вашите способности. Ако искате малко, ако притеснено пристъпвате от крак на крак, ако нервно кършите пръсти и стоите с приведена глава, хората ще си помислят, че това е отражение на вашия характер. Но това всъщност не е вашето истинско „аз“ - просто вие сте си избрали тази унизителна роля „за пред хората“. Далеч по-изгодно ще бъде за вас да възприемете Колумбовата

тактика - само ще спечелите, ако се държите самоуверено, твърдо, като вдъхвате доверие сред вашите слушатели, при това до такава степен, като че ли носите корона на главата си.

> *„Всички прочути измамници са осъзнавали своята необикновена сила. Всъщност изкуството на измамата до голяма степен се крепи на увереността в собствените способности. Ако не вярва в успеха си, нито един измамник няма да може да говори толкова подкупващо, пламенно, убедително..."*
>
> ФРИДРИХ НИЦШЕ (1844-1900 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Като деца ние започваме нашия живот с големи надежди и очаквания. Искаме да получим всичко от заобикалящия ни свят. Този оптимизъм обаче постепенно започва да гасне още с първите ни самостоятелни изяви пред обществото. С напредването на възрастта все по-ясно осъзнаваме границите на собствените си възможности, ограничени впрочем и от краткостта на нашето съществуване. А след като се научим да очакваме все по-малко дарове от живота, започваме да се примиряваме с тя- гостната мисъл, че е напълно естествено да сме орисани с доста ограничени възможности. Започваме да се снишаваме и дори да се унижаваме, като стигаме до оскърбителни молби по повод на най-дребното наше искане. При подобно стесняване на хоризонта пред нас е възможността съзнателно да пренасочим усилията си точно в противоположната посока - да престанем да си спомняме единствено за провалите, да се опитаме да забравим за естествените ограничения, налагани от живота пред нашите възможности, да бъдем по-настойчиви в исканията си и в мечтите си. За да постигнем тази вдъхновяваща цел, трябва да използваме една по-особена стратегия, с която да променим себе си. Нека да я наречем Стратегията на короната.

Стратегията на короната се основава на една сравнително проста поредица от причини и следствия. Ако искрено си вярваме, че сме родени, или по-точно казано предопределени свише за велики дела, нашата вяра не може да остане заключена в нас, защото ще огрява всичко наоколо, също както царската корона създава около монарха царствен ореол или аура, внушаваща величие и респект. Това огряващо всичко по пътя си излъчване ще вдъхновява хората около нас до такава степен, че те искрено ще повярват - несъмнено ние притежаваме някакви по-особени сили, след като сме така уверени в себе си. Хората, удостоени с рядката

чест да носят корони, ни изглеждат като полубожества, за чиито възможности няма предели. Тази наша вяра също въздейства на монарха като някаква своеобразна и невидима, ала много ясно доловима обратна връзка. Така се подхранва взаимната илюзия, споделяна както от царствените личности, така и от техните поданици, че за монарсите не съществуват никакви ограничения, никакви граници. Ако решите да използвате Стратегията на короната, вие също ще останете изненадани от плодовете, които ще можете да берете по-скоро, отколкото сте допускали дори в най-смелите си очаквания. Ще заприличате на щастливите деца от заможни семейства, от които преди Коледа се иска само да споменат за какъв подарък копнеят и след броени дни желанието им се сбъдва. При тези галеници на съдбата очарованието им се крие не в подаръците, а в увереността им, че почти всяко тяхно желание ще се сбъдне. Възрастните също се радват, когато могат да осъществят желанията на децата си
- също както Изабела Арагонска е изпитвала радост и гордост, тъй като е успяла да удовлетвори желанието на Колумб.

Историята на цивилизацията изобилства с красноречиви примери за невероятния възход на удивително способни личности, издигнали се от низините на простолюдието. Достатъчно е да припомним житието на византийската императрица Теодора, на Христофор Колумб, на Лудвиг ван Бетовен, на Бенджамин Дизраели - всички те са прилагали успешно Стратегията на короната, въпреки че не са притежавали знатен произход. Тези прочути личности са вярвали толкова силно в своите възможности, че днес техните думи звучат едва ли не като истински пророчества. Всъщност те са прилагали един доста прост трик: най-важното е сам да си повярвате, че сте призван за легендарни подвизи. Дори ако ви се наложи някога да лъжете сам себе си, пак трябва да действате като крал - само тогава поданиците ви ще ви признават за велика личност, достойна да ръководи нацията.

Короната може да ви разделя от поданиците ви, но и от вас ще се изискват немалко усилия, за да бъде това разделяне реално и неотменимо: ако носите корона на главата си, от вас ще се изисква да действате по-различно от всички останали в държавата, да подчертавате непрекъснато дистанцията, която ви отделя от вашите поданици. Една от най-често прилаганите тактики за подчертаването на тази дистанция е винаги да се съхранява достойнството, независимо от конкретните обстоятелства. Докато на Луи-Филип не му се е налагало да се преструва, че се различавал от останалите френски граждани, защото той всъщност е бил действителен крал не на всички французи, а по-скоро се изявявал като крал на френските банкери. Затова толкова лесно слязъл от политическата сцена при първия опит на поданиците му да се отърват от него. Тъй като му е липсвало царствено достойнство и ясно дефинирани цели, Луи- Филип е изглеждал като мошеник в очите на поданиците си. Заради това короната така лесно се търкулнала от главата му.

Не бива да се смесва царственото поведение с арогантността и над

менността: те може да изглеждат за някого като присъщи за коронованите особи, обаче всъщност само издават несигурността на този, който си позволи да се държи отвисоко и прекалено важно пред поданиците си. По-скоро това са качества, напълно недопустими за една истински царствена особа.

Етиопският император Хайле Селасие - който успял да се качи на трона през 1930 г. и да не отстъпи никому короната си цели четиридесет години - започнал като никому неизвестен юноша (тогава носел името Лиж Тафари). Наистина произлизал от аристократична фамилия, която обаче била доста далечен клон от царствената династия, чийто представител Менелик II бил избран за негус (абисински цар). Но въпреки това Хайле Селасие отрано излъчвал невероятна самоувереност и се държал така царствено, че поразявал всички, които общували с него.

Едва четиринадесетгодишен, Тафари се преместил в царския дворец и веднага направил толкова силно впечатление на Менелик II, че скоро се превърнал в негов любимец. Царят бил удивен от самообладанието, сдържаността и самоувереността на младия Тафари дори и при най- трудните ситуации. Другите млади благородници (най-вече наследствените принцове) в етиопския царски двор били много надменни и суетни, неблагодарни и завистливи, което веднага проличало в опитите им да отстранят Тафари от царската свита. Той обаче въобще не реагирал на жалките им интриги, защото осъзнавал, че това били прояви на вътрешна несигурност, които не можели да разклатят позицията му в двореца. Но не всички придворни били лишени от далновидност - мнозина с ранг, по-нисък от този на принцовете, вече се досещали, че бъдещето принадлежи на Тафари и че рано или късно той ще се качи на трона, защото още отсега се държал като царствена особа.

По-късно, през 1936 г., италианските фашисти нападнали Етиопия и Тафари, който вече се наричал император Хайле Селасие I, бил принуден да емигрира, след което поискал помощта от Обществото на народите (възстановено като ООН след 1945 г.) Италианските представители се нахвърлили срещу Хайле Селасие с непростимо вулгарни клевети и упреци, но той запазил достойнството си и с нищо не показал, че бил жестоко обиден от дипломатите на Мусолини. Тази благородна поза на етиопския император още повече ги разгневила. Царственото достойнство се демонстрира най-въздействащо чрез запазването на непроницаема маска независимо от трудните обстоятелства. Длъжен сте през цялото време да показвате, че нищо около вас не е в състояние да ви засегне и това трябва да бъде ясно на целия свят. Тази позиция е много силно въздействаща и поради това е изключително убедителна.

Царственото държание може да помага не само на коронованите особи. Най-ловките и най-талантливите измамници, както и мошениците, действащи в международни мащаби, често са се прикривали зад аристократична маска. Така мошениците предварително обезоръжавали

околните и намалявали подозренията им или ги принуждавали да заемат отбранителни позиции. Например граф Виктор Лустиг винаги е знаел, че след като успее да замае главата на бъдещата си жертва, този злочест наивник веднага ще започне да допуска невъобразимо глупави грешки. Прочутият американец Джоузеф Уейл също си позволявал да демонстрира, че бил много богат, и се държал безгрижно и нехайно, харчейки крупни суми като истински милионер. Когато лансирал версията, че притежавал тайната на някакъв фантастичен способ за лесно печелене на пари, той оставал хладен и недостъпен, подобно на крал, като създавал сред околните впечатлението, че бил баснословно богат. Наивниците не закъснявали да го затрупат с молби да им разреши да купят патента на тайнственото средство за бързо забогатяване, понеже си въобразявали, че ще забогатеят като него.

За да можете да изиграете по-лесно някаква рискова роля, за която се изисква царствено достойнство, ще ви бъдат от полза няколко от изпитаните методи за постигането на тази амбициозна цел.

Първо, използвайте по-често стратегията на Христофор Колумб. Винаги искайте много, невероятно много. Вдигнете високо цената си и не отстъпвайте.

Второ, много е полезно да следвате стъпките на най-влиятелната личност във вашето обкръжение, но без да уронвате собственото си достойнство. Ако по-късно дръзнете да го атакувате, веднага ще се озовете на една плоскост с него. Това е тактиката на Давид, използвана от него в борбата му срещу Голиат. Като изберете по-виден съперник, веднага ще създавате усещане за величие.

Трето, не забравяйте да поднесете някакъв подарък или нещо подобно на тези, които са над вас в йерархията на властта. Това е стратегията на всички, които разчитат на някакъв патрон или покровител, меценат или спонсор. Ако поднесете подарък на вашия покровител, с това ще му подскажете, че вие сте равен с него. Измамниците много отдавна знаят кому, кога и какви подаръци да подаряват. Например нашумелият през Ренесанса италиански поет Пиетро Аретино искал следващият негов патрон да бъде изключително богатият херцог на Мантуа. Аретино много добре знаел, че само с подмазване и преклонение нищо няма да постигне, затова решил да спечели херцога с щедри подаръци, като му поднесъл в дар последните шедьоври на своя приятел Тициан. Херцогът, разбира се, приел с благодарност подаръците на Аретино и така между тях двамата веднага се установила близост, каквато въобще не съществувала дотогава. Херцогът вероятно е повярвал на измислиците, които Аретино сам разпространявал за своя знатен произход. Сега бил ред на херцога на Мантуа да върне на Аретино този царствен жест и наистина успял „да се отсрами“ - поетът бил възнаграден богато. Ако изберете тактиката с подаръците, винаги ще жънете успехи, понеже така няма да уронвате престижа си - наистина, вие ще вършите всичко това само за

щото по-късно ще помолите за помощ, само че това ще бъде приятелски акт между двама мъже (или жени) с изравнени права и нива на влияние, от които единият поради някакъв каприз на съдбата в момента има повече пари от другия.

Запомнете. Най-много от самия вас зависи каква ще бъде вашата цена. Ако искате малко, толкова и ще получите. Ако обаче искате повече, с това ще сигнализирате, че заслужавате царствено възнаграждение. Дори тези, които всячески се стремят да провалят вашия възход, дори и те ще ви уважават заради вашите качества.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си царската корона. Поставяте я на главата си и веднага ще се промени позата ви, осанката ви, цялото ви излъчване. Ще изразявате увереност, без сянка от съмнения. Един мъж с корона на главата е длъжен да изглежда преизпълнен с достойнство - в противен случай тази корона няма да му приляга. Ще се окаже, че е била предназначена за някой по-достоен от вас. Не чакайте деня на коро- нацията - великите владетели винаги се коронясват сами.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Всеки може да бъде крал по своему, стига да бъдат смислени и полезни за хората вашите дела. Няма значение, че не подпечатвате писмата си с кралски печат. Бъдете възвишен в копнежите си, благороден в помислите си. Тогава с всяка ваша постъпка вие ще доказвате пред себе си, че заслужавате да носите корона на главата си, въпреки че в действителност това абсолютно никога няма да се случи.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Идеята да се държите с подчертано достойнство, с царствен престиж, ще ви помогне незабавно да изпъкнете сред тълпата, но ако прекалите с тази тенденция, ще се изправите пред сериозен риск. Никога не

бива да допускате грешката да се надявате, че можете да се издигнете над сивото средно ниво чрез действия, които ще обиждат и принизяват хората около вас - те никога няма да ви простят подобно унижение и рано или късно ще ви отмъстят. Освен това нерядко възникват ситуации, при които аристократичните пози са изключително опасни.

Чарлз I Стюарт, английски крал от 1625 до 1649 г., през 40-те години на XVII век се сблъскал с горчивото разочарование на почти всички съсловия от неговото управление. Отвред се носели гласове да бъде ликвидирана монархията в Англия. Страната се разтърсвала от метежи и смутове. Начело на недоволните от монарха изпъквал решителният Оли- вър Кромуел. Ако Чарлз беше постъпил по-разумно и далновидно, ако беше подкрепил умерените реформатори и ако поне привидно беше склонил да пожертва част от привилегиите си, историята на Англия щеше да е много по-различна. Но вместо това той заел още по-царствена поза, посрещнал с яростен гняв вестта за бунта и се заклел, че ще отмъсти безмилостно за това посегателство спрямо короната и величието на кралската власт, защитавана от Божията промисъл. Неговата невероятна упоритост и неотстъпчивост дразнели всички около него неимоверно много и ги подтиквали към още по-яростно противодействие. Накрая Чарлз загубил всичко, включително и главата си. Оттук следва простата, но извънредно полезна поука: винаги трябва да се стараете да вдъхвате доверие сред околните, а не да се отнасяте с тях арогантно и пренебрежително.

Накрая да припомним: понякога наистина е възможно да се придобие известно влияние над околните с помощта на простовата вулгарност. Това ваше качество дори може да се стори забавно на някои хора, понеже е лесно разбираемо за всички. Обаче в желанието си на всяка цена да спечелите играта може да се случи така, че да преминете разумните граници и тогава играта ще стане много опасна за вас, понеже винаги ще се намерят хора, които са по-вулгарни от вас и още през следващия сезон ще ви замести някой по-млад и по-покварен.

З А К О Н

35

УСЪВЪРШЕНСТВАЙТЕ ИЗКУСТВОТО ДА ПОДБИРАТЕ НАЙ-ПОДХОДЯЩИЯ МОМЕНТ ЗА НАЧАЛОТО НА ВСЯКА СЛЕДВАЩА ФАЗА ОТ ПЛАНА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Никога не бива да изглеждате забързан, припрян, закъсняващ - всяко бързане издава липса на самоконтрол, неумение да си разпределяте задачите в рамките на времето, с което разполагате. Винаги трябва да изглеждате търпелив и уверен в себе си, като човек, когото съдбата с нищо не може да изненада. Много е полезно да умеете да налучквате най-подходящия момент за всяко ваше действие - така ловко, както безпогрешният детектив напипва решаващата улика на местопрестъплението. Трябва да сте способен да надушвате повеите на епохата и особено появата на нови тенденции, които ще ви изведат до върховете на властта. Научете се да се спотайвате търпеливо, когато моментът за вашата намеса още не е назрял, а когато плодът узрее, откъснете го с един замах, без сянка от колебание.

УРОКЪТ НА СЕРТОРИЙ

Войската, предвождана от Серторий, бързо увеличавала броя си, защото всички племена между Пиренеите и долината на Ебро преминали на негова страна. От четирите посоки към лагера на Серторий се стичали въоръжени мъже от планинските клисури, готови веднага да потеглят на поход и да извоюват победата. Но мъдрият Серторий бил много обезпокоен от лошата дисциплина в лагера, от прекалената самоувереност на доброволците, които въобще не обръщали внимание на неговите заповеди, понеже не мислели за нищо друго, освен за предвкусвания разгром на врага. Като се убедил окончателно, че ще бъде много трудно да обуздае порива на тези варвари да се впуснат през глава в кръвопролитно сражение, Серторий безпомощно вдигнал рамене и ги оставил да потеглят

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Жозеф Фуше започнал като скромен и безличен преподавател в една от провинциалните семинарии. След 1780 г. в продължение на десетина години той сменил няколко града, за да се прехранва като учител по математика. Но никога не се отдал всецяло на църквата, нито се съгласил да бъде ръкоположен за свещеник - защото таял в душата си по-амбициозни мечти. Търпеливо чакал своя житейски шанс и заради него не поемал никакви други ангажименти. И когато най-после през 1789 г. избухнала Френската революция, Фуше решил, че повече не бива да чака - хвърлил расото, пуснал си дълга коса според новата „революционна“ мода и станал революционер. Просто такъв бил духът на новото време. Да пропуснеш да се качиш на кораба, преди той да отплава към новите земи, означавало да си неизлечимо късоглед за хората от мизерстващото съсловие, към което по силата на произхода си принадлежал Жозеф Фуше. Но той не пропуснал да се озове на палубата. Успял по някакъв неизвестен на нас начин да се сближи с водача на революцията Робеспиер и бързо започнал да се издига сред бунтарите срещу стария ред. През 1792 г. жителите на Нант го избрали за свой представител в Националното събрание, призвано да изкове новата конституция на френската република.

Когато се озовал в Париж, за да заеме мястото си като представител на град Нант, Фуше станал свидетел на яростните сблъсъци между умерените и радикалните якобинци. Отначало той не бързал да се присъедини нито към едната, нито към другата група, може би защото инстинктивно предусещал, че и двете групи няма да постигнат окончателна победа. Властта рядко се задържа в ръцете на тези, които започват една революция, нито дори в ръцете на тези, които се присъединяват по-късно след грижлива преценка на обстановката. Властта обича другите, които не започват, а завършват революцията. Именно към тази група Фуше желаел да се присъедини.

Усетът му за избор на най-подходящия момент бил направо безпогрешен. Започнал като умерен

якобинец, защото именно умерените имали мнозинство. Ала когато настъпил моментът да се решава съдбата на краля Луи XVI, Фуше схванал, че повечето представители искали най-сурово наказание за монарха, затова гласувал да изпратят Луи Капет на гилотината. Сега вече станал радикал. Но след като Париж продължавал да ври и кипи сред вихъра на необузданите политически страсти и вражди между различните течения сред новата върхушка, Фуше съвсем разумно преценил, че е по-добре за него да се отдалечи от столицата и да остане жив, като не се обвързва с никаква фракция. След няколко месеца бил избран за проконсул на Лион - всъщност основната му задача се свеждала да надзирава екзекуциите на местните аристократи. В един момент обаче той заповядал да прекратят кланетата, защото предусетил, че настроенията в страната се променят - и въпреки че ръцете му били окървавени, гражданите на Лион го приветствали като спасител от така наречения Период на терора.

Дотогава Фуше разигравал умело картите, които държал в ръката си, но през 1794 г. неговият стар приятел Робеспиер го извикал в Париж, за да изслуша отчета на Фуше за дейността му в Лион. Диктаторът Максимилиан Робеспиер все още оглавявал най-радикалната якобинска фракция, която организирала кървавия терор в изстрадалата страна. Точно в този последен период от живота му Робеспиер е рязал глави както отляво, така и отдясно, затова Фуше имал всички основания да се опасява, че следващата глава, която ще се търкулне от гилотината, ще бъде неговата. През следващите седмици отношенията между Фуше и Робеспиер се обтегнали още повече. Докато Робеспиер открито обвинявал Фуше, че таи опасни амбиции и призовавал да го арестуват, Фуше действал тихомълком, като тайно събирал около себе си привърженици сред тези, които вече не понасяли диктата на Робеспиер. Фуше решил да печели време. Много добре знаел, че колкото по-дълго остава на свобода, толкова повече граждани ще успее да обедини срещу Робеспиер. Но първо трябвало да си осигури широка подкрепа, преди да се осмели да надигне глава срещу диктатора. Търсел съмишленици както сред умерените,

към вражеския лагер. Опитният военачалник се надяв ал те да бъдат отблъснати от превъзхождащите сили на противника и така да получат горчив урок, който да ги научи на повече предпазливост и благоразумие. Серторий се надявал след този провал неопитните воини от долината на Ебро да се вслушват по-внимателно в неговите мъдри съвети. Събитията се развили точно според неговите очаквания и Серторий повел войската си, за да им се притече на помощ, когато бойците от местните племена отстъпвали безпомощно, за да подирят убежище в неговия укрепен лагер. Той ги приел и направил всичко, което било по силите му, за да повдигне духа им. Но очевидно тези негови усилия не били достатъчни, затова след няколко дни Серторий събрал всички бойци насред лагера. Изкарали пред тях два коня - единият се оказал възстара мършава

кранта, омаломощена, с доста жалък вид. Докато вторият кон бил буен и силен жребец, с лъскав косъм и голяма опашка. Зад мършавата кранта се изправил висок и силен воин, а зад силния жребец стоял нисък мъж, чиято външност не привличала погледите. Серторий вдигнал десницата си и всеки от двамата мъже сграбчил опашката на коня пред него. Силният започнал да дърпа с такава сила опашката на мършавата кранта, сякаш искал да я откъсне, докато нисичкият само скубел косъм по косъм от буйната опашка на силния жребец. Силният мъж така и не успял да постигне успех, само гдето предизвикал бойците от двете му страни да се усмихват подиграватално. Накрая се уморил и пуснал опашката на коня, което било знак, че се отказва от състезанието. В това време неговият съперник вече бил оскубал повечето кичури от опашката

така и сред якобинците, като разчитал на страха на всички политици от отмъстителния Робеспиер - в онези зловещи дни никой не бил сигурен, че още утре няма да загуби главата си. Така се стигнало до съдбоносния 27 юни - тогава Конвентът се надигнал срещу Робеспиер и не го оставил да довърши обичайната си предълга реч. Арестували го веднага и след няколко дни на гилотината се търкаляла не главата на Фуше, а главата на Робеспиер.

Когато се върнал в Конвента след гибелта на Робеспиер, Фуше изиграл един интересен и абсо- лютно неочакван ход: от него, който досега се изявявал като водача на опозицията срещу Робеспиер, се очаквало да седне на скамейките в Конвента между представителите на умерената фракция. За всеобща изненада Фуше отново шокирал публиката, като седнал при якобинците. Може би за пръв път в живота си той не избрал да се присъедини към мнозинството. Никой не можел да повярва, че винаги разумният и предпазлив Фуше ще допусне такава глупава грешка - за всички било пределно ясно, че умерените са надделели над крайно левите якобинци и над фракцията на Робеспиер, така че сега бил техен ред да започнат да секат главите на противниците си. Следователно, като се настанил сред якобинците, Фуше доброволно се присъединявал към бъдещите жертви, още повече че самите якобинци го ненавиждали като един от главните виновници за тяхното поражение. Да се присъединиш към губещата страна е дяволски рискован ход, обаче Фуше си бил направил добре сметката - той очаквал, че ще разполага с достатъчно време, за да събере много поддръжници и да изтласка умерените от властта. И наистина, макар че умерените поискали през декември 1795 г. Жозеф Фуше да бъде арестуван и на бърза ръка изпратен на гилотината, времето на безогледния терор вече било отминало безвъзвратно. Площадните екзекуции не се радвали на одобрението на парижаните и Фуше още веднъж си спасил главата.

Започнал нов период - властта била поверена на Директорията. Това обаче не било поредното якобинско управление, защото сега силните на деня били от умереното крило в Конвента - но по-уме-

рени от тези, които настоявали за нова вълна от терор, само че този път насочен срещу якобинците. Радикалът Фуше успял да опази главата си, но бил принуден да я сведе. Чакал търпеливо в сянка в продължение на няколко години, докато стихнат призивите да му бъде наложено сурово наказание. Някъде едва към края на периода, през който управлявала Директорията, Фуше успял да се сближи с видни представители на новата власт и се заел да ги убеждава, че вече се занимавал с нова дейност - събиране на поверителни сведения. Така станал платен агент на правителството и скоро започнал да се изявява като превъзходен професионалист. През 1799 г. бил възнаграден за усърдието с влиятелния пост министър на полицията. Сега имал всички пълномощия да шпионира цяла Франция. Излишно е да се обяснява колко много му помогнал този пост, за да надуши накъде се обръща посоката на вятъра. Фуше скоро установил, че общественото мнение, горчиво разочаровано от бездарните управници, започва да се преориентира към един млад и смел генерал, чиято съдба като че ли изглеждала завинаги обвързана със съдбата на Франция. На 9 ноември 1799 г., когато Наполеон взел властта чрез държавен преврат, Фуше обявил, че си спял в своята спалня. Вероятно е спал цяло денонощие. За косвеното му сътрудничество - по- точно заради пасивността му, защото работата на Фуше била именно да разкрива и предотвратява държавни преврати - Наполеон го назначил като министър на полицията в новото управление.

През следващите години Наполеон бил принуден все повече и повече да разчита на подкрепата на Фуше. Дори подарил титла на някогашния революционер - херцог Отрантски - и го отрупал с богатства. Но през 1808 г. Фуше, който винаги умеел удивително ловко да се нагажда според посоката, от която духал вятърът, доловил първите, все още трудно забележими признаци, че звездата на Наполеон започвала да залязва. Безплодната война на Наполеон с Испания - страна, която не представлявала заплаха за Франция - красноречиво доказвала, че императорът очевидно започнал да губи усет за реалността. Никой не обича да остава на потъва-

на силния жребец, който пръхтял и qe мятал отчаяно и шестима яки мъ- жаги едвам го удържали. Серто- рий се надигнал и отново вдигнал ръка, за да въдвори тишина, преди да заговори на войниците: „Сами видяхте, приятели мои, как с упоритост може да се постигне това, при което не помага грубата сила. Много препятствия могат да се преодолеят, ако не се бърза прекалено, ако не искаме всичко да постигнем наведнъж, а се научим да изчакваме и ако се справяме с пречките една по една. Стара истина е, че никой и нищо не може да устои пред постоянството на упоритите. Времето е най-добрият съюзник на мъдрите, които умеят да издебват най-подходящия миг за атака, но може да се окаже най-злият враг на лекомислените, които, без да се замис- лят, се втурват с голи мечове срещу врага. “

„ЖИВОТЪТ НА СЕРТО- РИЙ“, ПЛУТАРХ, (46- 120 г. СЛЕД ХРИСТА)

щия кораб. Фуше започнал да конспирира с Талейран за свалянето на Наполеон от трона. Въпреки че тази конспирация се провалила - Талейран бил отстранен от властта, а самият Фуше си запазил поста, - шпионите на императора вече не го изпускали от погледите си. Но проницателният министър на полицията отново можел да разчита на успех, защото правилно преценил смътните признаци за надигащите се промени - мощта на императора бавно и незабележимо, но неотклонно клоняла към залез. През 1814 г. Наполеон изгубил всичко и армиите на съюзниците стигнали чак до Париж.

Следващото управление било наречено Период на реставрация на монархията, защото начело на държавата бил кралят Луи XVIII, брат на гилотини- рания през 1792 г. Луи XVI. Жозеф Фуше, чийто нос много добре надушвал повеите за предстоящите социални сътресения, знаел, че Луи няма да може да се задържи задълго на трона, понеже не притежавал дори една стотна от дарбите на Наполеон. Фуше отново се заел със старото си занимание - изчаквал да изкристализират промените, като през това време от него се изисквало само да се скрие от сцената. И наистина предвижданията му се оправдали и този път - през февруари 1815 г. Наполеон избягал от остров Елба, където бил заточен. Луи XVIII изпаднал в паника - неговата полиция изцяло преминала на страната на разбунтувалото се гражданство, което приветствало с възторг връщането на Наполеон във Франция. Стигнало се дотам, че Луи XVIII бил принуден да търси спасение от Жозеф Фуше - някогашния якобинец, който гласувал да бъде изпратен на гилотината брат му, злочестия Луи XVI - понеже сега този якобинец се бил превърнал в една от най-влиятелните фигури в политическия живот на Франция. Фуше обаче никога не допускал глупавата грешка да подкрепя победените и отказал да помогне на Луи XVIII под предлог, че въобще не се налагало да се бяга от Париж. Фуше се заклел пред краля, че Наполеон няма да си върне Франция, въпреки че очаквал точно обратното. Разбира се, само след няколко дни Наполеон, обкръжен от възторжени тълпи, вече стигнал до вратите на Париж.

Китаецът Ши имал двама синове - първият обичал науките, а вторият - военните приключения. Първият син заминал за двореца на владетеля на царството Чи и станал там учител, а вторият се озовал в царството Чу и се записал в тамошната войска. Беднякът Мен, като чул как съседът му Ши успял да подреди двамата си синове, веднага изпратил своите деца да последват техния пример. Първият син на Мен се заел да тълкува моралните учения на древните мъдреци в двореца на княза на Чин, но князът му заявил: „Сега всички китайски царства и княжества враждуват, както никога не е било, и всеки владетел мисли само как да въоръжи войската си до зъби. Ако аз трябва да се вслушвам в твоите съвети, само след месец от моето княжество няма да остане камък върху камък.“ За да се отърве от досадния проповед-

Кралят Луи XVIII, след като видял как монархията отново се сгромолясва, изпълнен с подозрения, че Фуше му готви някакъв смъртоносен капан - за да го изпрати накрая на гилотината също като покойния му брат, неговия предшественик на трона, - веднага се разпоредил министърът на полицията да бъде арестуван. Кралят имал още едно основание за тази заповед - той не желаел способен и хитър политик като Фуше, за когото нямало тайни в политическия живот на Франция - да се озове отново в лагера на поддръжниците на Наполеон. На 16 март 1815 г. полицаи заобиколили каретата на Фуше на един от оживените парижки булеварди. Нима най-после настъпил краят на кариерата на непобедимия Жозеф Фуше? Може би, но все пак оставало поне още едно действие от пиесата: Фуше най- спокойно обяснил на бившите си подчинени, че законът не разрешава да бъде арестуван един кралски министър насред улицата. Смаяните полицаи само козирували смутено и го оставили да се прибере в своя дворец - да не забравяме, че Фуше притежавал титлата херцог. По-късно през този драматичен ден те, разбира се, не закъснели да се появят в двореца на Отрантския херцог и да му предоставят заповед за арест. Фуше хладно кимнал, след което вежливо попитал дали ще му разрешат да се измие и преоблече „за последен път“. След като получил разрешението, Фуше изчезнал в една от стаите и повече не се появил. Разгневените полицаи обърнали наопаки целия дворец и чак накрая видели стълбата, подпряна отвън до един от прозорците, гледащи към задната градина.

През този и през следващия ден полицията търсела упорито Фуше из целия Париж, но вече се чувала канонадата на оръдията на Наполеоновата армия, победоносно напредваща към столицата. Фуше изскочил от скривалището си едва когато Наполеон влязъл триумфално в Париж. Отново успял да избегне срещата с гилотината. Наполеон веднага го приел в новия кабинет и така Фуше пак се оказал на своя пост. През прословутите Сто дни на Наполеон - до катастрофалното поражение край Ва- терло - Фуше на практика бил този, който управлявал Франция. След падането на Наполеон на трона

ник на морални истини, жестокият княз на Чин заповядал да го кастрират. През това време вторият син на бедния Мен се стараел да докаже пълководческите си дарби в двореца на царя на Вей. Царят на Вей обаче заявил пред своя първи съветник: „Моето царство отслабва с всяка изминала година. Ако трябваше да разчитам само на войската си, а не прибягвах до дипломатически хитрости, отдавна царството Вей да беше покорено от враговете. Затова ще е по-разумно да не отпращаме от нашия царски двор този младеж, който гори от желание да умре в битка, понеже той може да стане много опасен за нас, ако премине в лагера на някой от многото наши противници и поведе чуждата войска срещу нашия град." Така царят стигнал до жестокото, но единствено възможно решение - за да не избяга младежът при враговете на царс-

твото Вей, царят заповядал да отсекат нозете на младежа. Двете съседни семейства - на Шу и на Мен - спазвали една и съща стратегия, само че едното семейство улучило най-подходящия момент, докато другото не. Успехът зависи не толкова от избраната стратегия, колкото от избора на момента за нейното прилагане.

ЛИЕН ДЗУ, ЦИТИРАН В „ПОГЛЕД КЪМ КИТАЙСКАТА ИСТОРИЯ" ОТ ДЕНИС БЛУУДЪРТ, 1967 г.

Султанът осъдил трима души на смърт. Единият от осъдените, знаел, че султанът много обича своя жребец, предложил за една година да отложат присъдата му и да му позволят да се грижи за великолепния арабски жребец - дори обещал на падишаха, че ще научи коня да лети. Султанът веднага се съгласил да прояви малко милост, след като си представил, че след година ще бъ-

се върнал Луи XVIII, но Жозеф Фуше - също като котките от приказките, които притежавали по девет живота - отново запазил поста си в правителството. Наистина сега бил принуден да служи на друга форма на управление, но по това време властта му и могъществото му били до такава степен неоспорими, че дори и кралят не смеел да му се противопостави.

ТЪЛКУВАНЕ

В този облян в кръв период на безпрецедентно ожесточени схватки за върховната власт над цяла Франция Жозеф Фуше оцелял благодарение на шестото си чувство да подбира ловко най-подходящия момент за всяко свое действие. Той ни е оставил в наследство ценни уроци за тази изключително полезна тактика.

Първият урок на Жозеф Фуше е свързан с необходимостта да се отгатва точно посоката на ветровете, причиняващи политическите бури; да се разбира духът на времето. Фуше винаги е гледал с две стъпки напред, загрижен да види пръв надигащата се на хоризонта вълна, на чийто гребен той би могъл да се добере до висините в управлението на неспокойната страна. Вие винаги трябва да сте в крак с времето, да не се оставяте да бъдете изненадани от политически обрати и държавни преврати. Никога не бива да падате зад борда, колкото и сил- на да е бурята, бушуваща в морето около вас. Понякога обаче никак не е лесно да се долови духът на времето. Става дума за разпознаването на скритите подмолни признаци за надигащите се решаващи събития, а не за шума и суматохата на повърхността. Вместо да се вкопчвате в руините, които са ни завещани от безвъзвратно отминалите дни, много по-добре е да се устремите към новата звезда, изгряваща на небосклона. Такъв е бил Наполеон по времето, когато Жозеф Фуше е министър на полицията при Директорията, и следователно е притежавал всички права да се противопостави на възхода на Наполеон.

Второ, да се отгатва посоката, в която духа вятърът, още не означава, че непременно трябва да

промените само за една нощ политическите си убеждения. Всяко обещаващо победа политическо движение създава мощна опозиция и се изисква много мъдрост, за да се прецени коя страна е по-из- годна за целите на конкретната политическа личност. Необходим е талант за предугаждане на реакцията на обществото - както е сторил Жозеф Фуше след екзекутирането на Робеспиер. По-добре да разчитате в подобни моменти на прогнозата, че рано или късно надигналата се вълна ще отмине и вие отново ще изплувате, невредим, със съхранени сили, способен за нови схватки с враговете. Едва тогава, при новите, много по-благоприятни обстоятелства, можете да потърсите своето място на политическата авансцена.

И накрая да припомним, че Фуше освен с вече описаните дарби е бил надарен със забележително търпение. Ако не се въоръжите с търпение, няма да сте способен да изчакате най-благоприятната обстановка за следващата фаза от вашия план и неминуемо ще се озовете в лагера на победените. Когато всичко наоколо било против Фуше, той не се опитал да се съпротивлява, не изпаднал в криза, не крещял и не чупел вази като Наполеон например. Той само запазил своето прословуто ледено спокойствие, след което побързал да напусне временно сцената, сетне се заел ловко, безшумно и предпазливо да търси съмишленици и да се домогва до подкрепата на властниците, за да дочака деня, когато отново може да излезе на преден план в политическия елит. Когато се озовавал в отбранителна позиция, Жозеф Фуше разигравал само една стратегия, която е била за момента единствената печеливша карта - изчаквал е да удари неговият час, защото знаел, че ако прояви достатъчно търпение, времето ще работи в негова полза. Неговата забележителна кариера е ярък пример за ползата от усъвършенстването на изкуството на изчакването, но в същото време е необходимо да се притежава още едно умение - умението да се подбере най-подходящият миг за напускането на прикритието и за подаване на сигнала за атака.

де единственият владетел в целия свят, който притежава хвъркат кон. Но вторият осъден измерил първия с недоверчив поглед: „Какви са тези глупости? Къде се е чуло и видяло кон да лети сред облаците! Откъде накъде ти хрумна тази щуротия? Или просто се опитваш да отложиш неизбежното?“ „Не е точно така - отвърнал първият подсъдим. - Искам само да се опитам да си възвърна свободата. Първо, до една година султанът може да умре. Второ, може пък аз да умра. Трето, може и конят да умре. И четвърто... защо пък да не науча проклетото животно да лети?"

„ИЗКУСТВОТО НА ВЛАСТТА“, Р. Д. Х. ШУИ, 1979 г.

КРОТУШКАТА И ПЪСТЪРВАТА

Един рибар в един прекрасен майски ден ловял риба с изкуствена муха край брега на Темза. Стръвта била умело поставена, затова една малка и неопитна кротушка веднага се устремила към нея. Но майка й я спряла в последния миг: „Не бързай толкова, дете мое, защото не знаеш какво те очаква. Изчакай малко, преди да се втурнеш през глава към примамката. Сигурна ли си, че това наистина е муха? Нека някоя друга риба опита преди теб тази муха... Ако това там наистина е муха, тя ще се опита да ти избяга още при първия твой опит да я глътнеш. Така че си дай вид, че искаш да я погълнеш. Ако мухата потрепне и се опита да се спаси с бягство, чак тогава трябва да наистина да я погълнеш. " Повече не й се наложило да обяснява на своята неопитна и незряла

„Териториите могат да бъдат завоювани отново, но времето - никога. "

НАПОЛЕОН БОНАПАРТ (1769-1821 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Времето е изцяло изкуствена система за измерване, съзнателно измислена от нас, за да стане поне малко по-поносимо, малко по-близо до нашите човешки мащаби понятието за безкрайността на Вселената - както като време, така и като пространство. И след като сме изобретили концепцията за времето, ние сме се заели да смекчим неговите необратими последици - така се полага началото на изкуството за заобикаляне на иначе неумолимите закони на времето. Времето за едно невръстно дете тече бавно и детето няма никакви причини да се притеснява за недостиг на време - нали целият живот е пред него. Докато при възрастните понякога ходът на времето може да се окаже от фатално значение за тяхното щастие или нещастие. Обяснението е съвсем просто - за всеки наблюдател ходът на времето зависи от неговите възприятия, които обаче - както всички знаем - могат да се променят а широки граници според вътрешни причини или външни промени. Това е първото правило, което трябва да бъде усвоено, когато анализираме изкуството за подбор на най-подходящия момент за всяка наша инициатива. Ако нашите емоции нарушават душевното ни равновесие и ние сме подвластни на тревожни опасения, колебания, смутове или нещо подобно, ходът на времето ще ни се струва забързан - този ход ще забави своя ускорен ритъм едва когато успеем да овладеем емоциите си. Тези възможности за корекции на нашите възприятия за всичко, което е свързано с хода на времето, могат да ни помагат да се отърсваме от страховете си и да обуздаваме най-гневните си изблици. Но най- важно в тази насока е следният урок - да запомним фундаменталното правило, че най-важното човешко умение, свързано с понятието време, е търпени-

ето, което лежи в основата на всички останали трикове, свързани с времето.

Ние сме длъжни да оперираме с три основни понятия за времето, като всяко от тях носи със себе си своите проблеми, за чието решаване се изискват много умения и практически опит. Първото понятие е периодът с излишък на време - да го наречем така, защото е свързано с дългогодишни усилия, необходими за да бъде осъществен някакъв мащабен план, за който се изисква много време за обмисляне, подготовка и изчакване на най-подходящия момент за всяка фаза от плана. Тук от съществено значение е способността да се изчаква, да не се действа импулсивно, да се издебва най-благоприятната възможност. Следващото понятие е недостигът на време, при което можем да се възползваме от липсата на време като могъщо оръжие, чрез което да разстройваме плановете на противника. Третото понятие е крайната фаза, когато отдавна замисленият план трябва да се завърши с един замах, без никакво колебание, без каквото и да било протакане, защото най-после сме издебнали най-подходящия момент след продължителна подготовка и още по-продължително изчакване.

рожба, защото, докато си говорили, една припряна пъстърва се шмугнала зад тях и след секунда налапала въпросната муха, заедно със скритата зад нея кукичка на въдицата, с което нагледно доказала на дъщерята колко мъдър бил майчиният съвет.

„БАСНИ“, РОБЪРТ ДЪДСЛИ (1703-1764 г.)

Период с излишък на време.

Чжоу Ян, прочут художник от епохата Мин (китайска династия от XVII век), описал една случка, която променила коренно живота му. В един късен зимен следобед той се запътил към съседния град на отсрещния бряг на реката. Носел със себе си скъпи книги и рисунки върху пергамент. При носенето му помагал неговият чирак - някакво съвсем младо момче. Когато салът приближил отсрещния бряг, Чжоу Ян попитал собственика на сала за колко време ще стигнат до градските порти, защото се притеснявал да не ги хлопнат под носа му заради късния час и е младия си помощник да замръкнат насред пустото поле. Лодкарят погледнал момчето, после плъзнал поглед към внушителния вързоп с книги и пергаменти, след което кимнал: „Ще стигнете навреме, стига само да не бързате.“

Но щом стъпил на брега, Чжоу заповядал на момчето да не изостава нито на крачка зад него и поел с бърз ход напред. Опасявал се да не остане извън стените на крепостта и да го нападнат местните разбойници. Чжоу и момчето вървели все тъй забързано, дори накрая започнали да подтичват. Но за беля задъханото момче изтървало вързопа, копринения ширит се скъсал и книгите се разпилели наоколо. Отнело им много време, докато отново събрали ценния товар, затова стигнали до крепостната врата прекалено късно.

Когато ускорявате крачките си заради страх или нетърпение, вие сам си създавате куп проблеми, които естествено изискват време, за да бъдат разрешени - така че в крайна сметка няма да спестите време, необходимо за решаването на конкретната задача. Припрените личности понякога могат да успеят по-бързо да се доберат до заветната цел, обаче това им коства много неприятности, могат да възникнат нови напълно неочаквани усложнения и непрекъснато да се измъчват с нови и нови трудности. Понякога най-добрият ваш ход пред лицето на опасността е да не предприемате нищо - само да чакате или съзнателно да протакате. След изтичането на определен период от време пред вас могат да се появят нови, много по-благоприятни възможности, за чието съществуване досега дори не сте подозирали.

Процесът на стратегическото изчакване изисква от вас не само да контролирате своите емоции, но и да се справяте с безпокойството на вашите съратници, колеги или спътници. Не е изключено някой от тях да си въобразява, че ако се предприеме нещо веднага, това ще бъде проява на сила и могъщество и поради тази заблуда да се опита да ви тласне към спешни, но необмислени действия. В същото време за вас ще е от огромна полза, ако успеете да подлъжете врага да предприеме спешна контраофанзива и така да попадне в капана, който сте му подготвили. Ако го тласнете в някакво гибелно за него направление, а вие оставате настрани със свежи сили, скоро ще настъпи мигът, когато за вас ще е най-изгодно да се намесите, за да нанесете на противника си съкрушително поражение, от което той повече да не може да се възстанови. Именно такава е била любимата стратегия на Токугава Иеясу - легендарен японски император от XVII век. Неговият предшественик на японския императорски трон - амбициозният, но прекалено упорит Хайдейо- ши, при когото Токугава Иеясу служил като военачалник, - нападнал Корея. Токугава Иеясу отказал да вземе участие в тази рискована кампания, защото отлично съзнавал, че е обречена на провал и че това ще доведе до абдикацията на Хайдейоши. По-добре да останете в сянка за дълъг период, дори за години, но да дочакате деня, когато вашата мъдра стратегия ще се увенчае с пълен успех - точно както е постъпил Токугава Йе- ясу.

Невинаги е разумно да се отлагат решителните фази в даден замисъл единствено с оглед на печеленето на време заради някакви опасности или за да се удължи някой приятен момент. Най-важното в подобни случаи е да се приближавате все по-близо към върховете на властта, като задължително обръщате внимание на следните фактори.

Първо, ако съзнанието ви не е обременено с притеснения за предстоящи събития, вие ще можете да преценявате много по-далновидно сегашното си състояние и шансовете си за близкото или далечното бъдеще. Второ, ако разполагате с повече време, по-добре ще устоявате на съблазните, с които ще се опитат да ви подмамят вашите коварни враго

ве. Най-често жертвите на всевъзможни измами са вземали погрешни решения именно в обстановка на недостиг на време. Трето, който разполага с повече време, той ще може да избира оптималното от по-голям брой тактически решения. Вашите творчески възможности ще се увеличат значително, ако знаете, че не ви се налага да бързате. Четвърто, не бива да се заемате с нова задача, преди да сте приключили предишната. А за да изградите стабилна основа за вашия бъдещ просперитет, може да се наложи да пожертвате няколко години. Не бива да избързвате с толкова важна задача, защото успехът винаги се постига бавно и с много усилия.

И накрая да припомни, че ако поради някаква причина решите да протакате развръзката, ще е разумно през този период да се оттеглите настрани, на безопасна дистанция, където ще съумеете да овладеете емоциите си и да изчакате спокойно времето, когато ще е най-благопри- ятно за вас да се появите на сцената. Любителите на прибързаните решения често допускат елементарни грешки, защото виждат само това, което им се иска. Много по-добре е да виждате точно това, което е в действителност, дори и да се окаже неприятно за вас или да изисква от вас допълнителни усилия.

Недостиг на време.

При този вариант целта е да се наруши ритъмът на противника, т. е. да го принудите да избърза или да го накарате да ви чака, да изостави своите планове и да се провалят намеренията му. Като го смущавате по този начин, а вие оставате хладнокръвен, ще спечелите време за осъществяване на вашите планове, което е наполовина спечелена победа.

През 1473 г. турският султан Мехмед Завоевателя поканил пратеници на унгарския крал да го посетят, за да бъде сложен най-после край на неясните отношения между двете държави, които от години враждували и взаимно се атакували, без обаче да бъде обявена война между тях. Когато маджарските пратеници пристигнали в Турция, за да започнат разговорите, посрещнали ги висши турски сановници с извинението, че Мехмед съвсем наскоро бил принуден да напусне Истанбул, за да потегли на поход срещу стария враг на турската империя Узун Хасан. Но тъй като султанът настоявал спешно да се сключи мирен договор с унгарския крал, по негова молба великият везир предложил на пратениците да ги съпроводи до района, където турската войска начело с Мехмед Завоевателя се сражавала с противниковите сили.

Когато пристигнали в уговорения район, пратениците пак не заварили султана, понеже той преместил стана си още на югоизток, увлечен в преследване на отстъпващия неприятел. Тази досадна история се повторила още няколко пъти - където и да отседнели, пратениците били посрещани с почести, отрупвани с подаръци и канени на преливащата от лакомства трапеза, но така и не успели да се срещнат със султана. Най- после Мехмед успял да разгроми окончателно Узун и се срещнал с ун

гарските пратеници. Но сега условията му около мирния договор се оказали много по-неприемливи за унгарците. След няколко дни преговорите приключили и отново се стигнало до предишната безизходица. Оказало се обаче, че това устройвало хитрия Мехмед, защото всъщност той искал само да не бъде нападнат в гръб от унгарците, докато воювал срещу Узун Хасан. Именно заради тази стратегическа цел султанът напълно умишлено отлагал и протакал разговорите.

Да се принудят неприятелите да чакат е много полезен метод за печелене на време, поне докато те не се досетят за вашите тайни кроежи. Ако времето работи във ваша полза, те ще си губят напразно времето и накрая ще се изнервят до такава степен, че ще оголят фланговете си или други слаби места в техните позиции, което ще бъде прекрасна възможност за вас да им нанесете съкрушителен удар. Но не по-малко въздействащ е и противоположният ефект: да принудите враговете ви да се разбързат. Можете примерно да започнете кампанията си предпазливо, без да пришпорвате събитията, а после внезапно да започнете да оказвате все по-силен натиск, за да ги накарате да си помислят, че ще ги разгромите, ако те не вземат съответните спешни мерки. Хората разсъждават много по-зле при недостиг на време и често допускат грешки, някои от които могат да се окажат фатални за тях. Именно тази тактика според Николо Макиавели е използвал много чесуо Чезаре Борджия по време на важни преговори - внезапно променял темпото на разговорите и започвал да настоява за спешни решения, като не оставял на опонентите си време за обмисляне, защото в Италия никой не е смеел да му се противопоставя.

Джоузеф Дювейн, изтъкнатият американски търговец на картини, много добре е знаел, че ако започне да притиска със срокове такъв колеблив клиент, какъвто бил петролният магнат Джон Д. Рокфелер - например, ако му съобщи, че някакви много ценни платна ще трябва да напуснат Съединените щати, защото чуждестранен милионер се интересува от тях - клиентът веднага ще промени поведението си. Зигмунд Фройд е забелязал, че пациенти, които посвещавали години на психоаналитичните сеанси без никакво подобрение, внезапно се подобрявали за броени дни, ако той ги предупреждавал, че повече няма да има време за техните оплаквания. Известният френски психоаналитик Жак Ласан използват подобрен вариант на тази тактика - понякога свеждал предварително уговорения едночасов сеанс само до десетминутна беседа, при това без никакво предупреждение. След като това се повтаряло при няколко поредни сеанса, пациентите разбирали, че са длъжни да оползотворяват по-плътно времето в кабинета на техния психоаналитик, вместо да го похабяват в незначителни подробности. Да повторим - поставяне на крайни срокове е изключително могъщо оръжие за ликвидиране на остатъците от човешката нерешителност и до принуждаването им да се съсредоточават само върху една конкретна, нетърпяща отлагане цел. Зато

ва никога не отстъпвайте пред исканията им или молбите им за отсрочки. Бъдете безмилостни, ако искате да победите, и не им подарявайте нито секунда.

Особено талантливи в сгъстяване или в разводняване на темпото са фокусниците и илюзионистите. Легендарният Хари Худини е бил способен за броени минути да се освободи от веригите или белезниците, обаче съзнателно е протакал сеансите си, докато публиката започне да се изпотява от напрежение. Според спомени на зрителите на неговите удивителни представления имало мигове, когато на всички присъстващи им се е струвало, че времето наистина е спряло да тече. Фокусниците много добре знаят, че да се забави темпото, е изпитан метод за смущаване на нашите възприятия. Колкото по-бавно се движат пръстите на фокусника, толкова повече се подлъгва нашето съзнание, че всичко на сцената става много бързо - това е последствие от напрежението, на което са подложени зрителите. Така се стига до заблудата, че заекът се появява мигновено от цилиндъра на илюзиониста. Прочутият американски фокусник от XIX век Жан-Еу- жени Робер обяснявал така този ефект: „Колкото по-бавно показвате един сюжет, толкова по-кратък ще се стори той на публиката.“

Крайна фаза.

Можете да играете играта с неподправена артистичност - да чакате търпеливо в течение дори на години, да прибягвате към всевъзможни хитроумни капани, за да принудите противниците си да нарушават своите планове, разчети и разписания, но всичките тези колосални усилия могат да се окажат напълно безплодни, ако не знаете как да приключите своя замисъл. Не бъдете като онези, които на пръв поглед изглеждат като примери за търпеливост, ала всъщност само се страхуват да се приближат до обекта. Всяко търпение може да се окаже напълно лишено от смисъл, ако не е комбинирано с желание и с подготовка за мълниеносна и безмилостна атака срещу врага в точно подбрания оптимален момент. Може да чакате, колкото се налага, но в решителния миг трябва да сте хладнокръвен и точен, бърз и безкомпромисен. Използвайте изненадата и бързината, за да парализирате жертвата си, прикривайте грешките си, доколкото е възможно, впечатлявайте околните с авторитетния си вид и със студената си решителност.

Ако притежавате търпението на индийски укротител на змии, ще можете да измъкнете змията от кошницата, но само ако действате бав- но, премерено, ритмично. След като тя се покаже изпод капака на кошницата, ще се осмелите ли да протегнете ръката си към отровните й зъби? Естествено, тази идея не е разумна, затова трябва да сте готов да реагирате мълниеносно и да се отдръпнете рязко назад, ако това се наложи. За вашата дарба да разпределяте правилно времето си ще се съди най-вече по това как ще реагирате при крайната фаза от изпълнението на вашия план.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си полета на ястреба - той кръжи търпеливо високо горе, в небесната синева, докато зорко оглежда всичко, което се движи там долу, на земята. А те, пълзящите по земята, нямат представа, че две очи следят отвисоко всяка тяхна стъпка. Внезапно, точно в най-подходящия за него миг, ястребът се устремява като стрела надолу с такава вихрена скорост, че нищо не може да му избяга - така жертвата се озовава вкопчена в ноктите на ястреба и полита с него нагоре към висините, преди въобще да проумее какво се е случило.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Има приливи, има и отливи в живота на всеки от нас. Ако прилива уловиш, ще доплуваш до брега на щастието. Пропуснеш ли го, ще бъдеш до края на дните си от тинята на мизерията заобиколен, в плитчините на бедността затънал.“

„ЮЛИЙ ЦЕЗАР“, УИЛЯМ ШЕКСПИР (1564-1616 Г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Нищо няма да спечелите, ако се оставите да ви носи течението. Доколкото е възможно вие трябва да диктувате темпото, иначе неминуемо ще бъдете жертва. Няма отклонения от този закон.

З А К О Н

36

ПРЕЗИРАЙТЕ ТОВА, КОЕТО НЕ МОЖЕТЕ ДА ПРИТЕЖАВАТЕ. НАЙ-ДОБРОТО ОТМЪЩЕНИЕ СПРЯМО НЯКОГО Е ДА ГО ПРЕНЕБРЕГВАТЕ НАПЪЛНО

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако признаете съществуването на един незначителен проблем, вие неволно ще му придадете по-голямо значение, отколкото той заслужава. Колкото повече внимание обръщате на някого от вашите врагове, толкова по-силен ще бъде той. Понякога дори дребна грешка може да се задълбочи и да прерасне в нещо много по-сериозно, докато вие се опитвате да я поправите. В такива случаи най-добре ще е да оставите всичко да се разреши от само себе си.

Ако не можете да постигнете някаква цел, престорете се, че презирате този недостоен за вас обект. Колкото по-незаинтересован изглеждате пред обществото, толкова по-добре ще се котирате.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Прославеният водач на мексиканските бунтовници Панчо Виля бил предводител на местна разбойническа банда, но след избухването на революцията в Мексико през 1910 г. се превърнал в своеобразен народен

ЛИСИЦАТА И ГРОЗДЕТО

Една гладна лисица видяла зрял грозд и се опитала да го стигне, но макар че подскачала упорито, все не успявала да се добере до него. Много й се искало да опита от ароматното грозде, но накрая се изтощила, отчаяна, че не може да стигне прекалено високия грозд, промърморила огорчено: „Хм, сигурно никак не е сладко... Защо ли ми е потрябвало толкова кисело грозде! " Не е ли по-мъдро да казваме за нещо, което не можем да достигнем, че е незряло, отколкото да си признаем горчивата истина, че е сладко, ала недостъпно?

„БАСНИ", ЛАФОНТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

герой - ограбвал влакове и раздавал парите на бедните, предприемал безумно дръзки рейдове и на всичкото отгоре намирал време да ухажва прелестните местни хубавици и да ги запленява с романтичните си подвизи. Подвизите му очаровали цяла Америка - на всички угрижени в сивото ежедневие чиновнички той напомнял за легендарна личност, изникнала като че ли от съвсем друга епоха, някаква кръстоска между Робин Худ и Дон Жуан. Но след няколко години жестоко преследване и кръ- вопролитни престрелки със силите на реда водачът на мексиканската революция Панчо Виля бил принуден да отстъпи пред многократно превъзхождащите го правителствени войски, предвождани от генерал Каранса. Разгроменият отряд на Виля се укрил в родните на Панчо глухи планински клисури в северния мексикански щат Чихуахуа. Накрая - може би заради все по-често спохождащите го пристъпи на отчаяние - Панчо Виля рязко променил тактиката си и започнал да напада северния съсед на Мексико - Съединените щати, като обвинявал американците или „грингос" за всичките си неуспехи, защото според него мексиканското правителство отдавна щяло да бъде свалено, ако не получавало подкрепа от север.

През март 1916 г. Панчо Виля напада град Кълъмбъс в щата Ню Мексико. Неговата банда не само че опустошила града, но дори избила седемнадесет американски войници и цивилни граждани. Президентът на САЩ Удроу Уилсън - който като хиляди американци досега се възхищавал от подвизите на дръзкия мексикански бунтовник - рязко променил отношението си към Панчо Виля и обявил, че бандитът заслужава най-сурово наказание. Съветниците на президента настоявали да бъдат изпратени войски в Мексико, за да заловят Панчо Виля. За една толкова могъща държава като Съединените щати било недопустима проява на слабост - упорито повтаряли те - да не накаже такова нагло предизвикателство, като въоръженото нахлуване през южната граница. Освен това - продължавали президентските съветници - повечето от американските граждани досега смятали президента Уилсън за непоправим пацифист, за противник на всякакво

насилие, но така повече не можело да продължава и крайно време било той да докаже, че е смел и мъжествен водач на Съединените щати, като прибегне до военна сила, за да защити границите на страната и да гарантира безопасността на нейните жители.

Натискът, на който бил подложен президентът Уилсън, бил толкова силен, че за по-малко от един месец той получил разрешение от правителството на генерал Каранса за изпращането на десетхиляд- на армия със задачата да бъде заловена бандата на Панчо Виля. Цялата тази авантюра получила гръмкото название Наказателна експедиция - за военачалник бил избран смелият американски генерал Джон Пършинг, прославен с акциите срещу бунтовниците във Филипините и срещу индианските племена в югозападните щати. Никой не се съмнявал, че опитният генерал Пършинг лесно ще се справи с Панчо Виля.

Наказателната експедиция се превърнала в сензацията на деня и десетки репортери от американските вестници потеглили заедно с войските, предвождани от генерал Пършинг. Тази кампания, пишели те в първите си репортажи, щяла да бъде изпитание за силата на Америка. Войниците били въоръжени с оръжие от най-новите образци, офицерите разполагали дори с полева радиовръзка, а във въздуха кръжели разузнавателни самолети.

През първите месеци войските се разпръснали на малобройни отреди, за да пребродят по-бързо планините в Северно Мексико. Американците предложили петдесет хиляди долара награда за сведения, които биха разкрили къде се укриват бандата на Панчо Виля. Но мексиканците, макар и разочаровани от Панчо Виля, защото пак започнал разбойнически набези, отново го обявили за свой кумир, след като срещу него се изправила могъщата американска армия. Те се надпреварвали да отрупват офицерите на генерал Пършинг с фалшиви подвеждащи сведения - някой бил зърнал Панчо Виля в това село, друг пък разполагал с напълно противоположни сведения за посоката на движение на бунтовниците, аеропланите веднага отлитали в двете посоки, а пехотата се разделяла на две групи и

Джордж Бърнард Шоу написал унищожителна критика, посветена на икономическите възгледи на Дж. К. Честъртън. Приятелите на Честъртън напразно очаквали той да отвърне на това предизвикателство. Накрая историкът Хилеър Белок не издържал и го попитал защо не реагира. „Драги Белок - отвърнал му Честъртън, - аз вече му отговорих. За личност като Бърнард Шоу, който се мисли за по-умен от всички други на този свят, мълчанието е най-труд- но смилаемото остроумие. “

„АНЕКДОТИ“, КЛИФТЪН ФЕЙДИМЪН, 1985 г.

МАГАРЕТО И ГРАДИНАРЯТ

При някакъв злощастен случай едно магаре загубило опашката си и за свое най-дълбоко съжаление останало за цял живот осакатено. Изгубило много дни и месеци да дири изгубената си опашка, защото било толкова глупаво, че все още се надявало нейде да я намери. Веднъж му се наложило да прекоси една поляна, след което се озовало в съседната градина. Градинарят видял как магарето стъпкало най-хубавите лехи, побеснял, изтичал до него и безжалостно му отрязал двете уши, след което ядосано ги захвърлил върху тревата. Нещастното магаре, което още не можело да прежали загубата на опашката си, сега, като останало и без дългите си уши, още повече се отчаяло.

„БАСНИ“, ПИЛПАЯ, ИНДИЯ, IV ВЕК СЛЕД ХРИСТА

също поемала по неясните следи. Но в крайна сметка никой не успял да попадне на дирите му. Неуловимият бандит винаги изпреварвал всеки маньовър на американските военни.

През лятото на същата година числеността на корпуса, натоварен с Наказателната експедиция, набъбнала до 123 000 войници и офицери. Всички страдали от изтощителната жега, от комарите, от трудния планински терен. Когато се завръщали за обход наново в областите, които наскоро били пребродили с пушки в ръце, дразнели както местните жители, така и мексиканските власти. Веднъж Панчо Виля се скрил в една пещера високо в планините, за да излекува раните си след поредната престрелка с мексиканските войници. От това труд- нодостъпно скривалище той спокойно наблюдавал лутането на американските войски в долината, които напразно кръстосвали местността, без да успеят да го заловят.

Тази злополучна игра на котка и мишка продължила и през зимата. Цяла Америка проумяла, че прехваленатa Наказателна експедиция се превърнала в някакъв недодялан фарс - всъщност американските репортери отново започнали да се възхищават от смелостта и находчивостта на Панчо Виля и да се изпълват с уважение към способностите му да оцелява в трудна партизанска война, още повече че бил изправен пред стократно превъзхождащ го противник. През януари 1917 г. Уилсън най-после наредил на генерал Пършинг да се изтегли от Мексико. Но след като американските войски се завърнали безславно в родината си, мексиканските бунтовници отново надигнали глава и възобновили набезите в най-южните райони на САЩ. Американските военни били принудени да използват дори авиация, за да осигурят безпрепятственото изтегляне на своя окупационен корпус. Наказателната експедиция наказала самата себе си, защото завършила с унизително отстъпление.

ТЪЛКУВАНЕ

Удроу Уилсън бил замислил Наказателната експедиция като демонстрация на сила - тя трябвало

да послужи за урок на всички бунтари като Панчо Виля и да докаже нагледно на целия свят, че никой не може да си позволи да разиграва могъщите Съединени щати. Според първоначалните планове експедицията трябвало да приключи само за няколко седмици и после всичко да потъне в забрава.

Но събитията се развили съвсем различно. И колкото повече се протакала експедицията, толкова повече се фокусирало вниманието на обществото върху некадърността на американците и хитростта на Панчо Виля. Скоро забравили за първоначалните цели на тази злополучна кампания, защото общественото внимание се изместило върху проблемите с боеспособността на американската армия. Разгневените щабни офицери изпращали все повече войници на юг и накрая се стигнало до комичната ситуация - огромна армия, наброяваща повече от сто хиляди войници, да преследва банда от стотина души и да не може да ги залови в продължение на месеци въпреки свръхмодерното си въоръжение! И накрая цялата тази войска да се върне безславно там, откъдето потеглила, след като пребродила напразно половин Мексико. Наказателната експедиция постигнала точно обратната на поставената цел - не само че не заловила Панчо Виля, но дори спомогнала за невероятното нарастване на неговата популярност и слава.

Но какво друго можел да предприеме президентът Уилсън? Трябвало да настоява пред генерал Каранса мексиканските власти сами да заловят Панчо Виля. Или да се възползва от факта, че самите мексиканци се уморили от вълненията, предизвиквани от бандата на Панчо Виля, преди да е обявена Наказателната експедиция. Президентът би могъл да се споразумее с мексиканците и да спечели подкрепата им за много по-скромна и по-малко шумна, но затова пък по-ефективна акция със същата цел - залавянето на прословутия бандит. Или да се организира засада около границата между САЩ и Мексико, за да може при следващия му опит да нахълта в територията на Съединените щати Панчо Виля да бъде заловен. Или пък да не обърне никакво внимание на този проблем и да изчака мексиканците сами да се справят с него.

ЧУДОДЕИНИЯТ ВОЛ

Веднъж министърът на правосъдието Токудайджи трябвало да оглави императорската полиция. Тъкмо събрал подчинените си край средната врата на крепостната стена около двореца, когато се разнесла тревожната вест, че от веригите се отскубнал някакъв вол, който принадлежал на чиновника Акикане, и че сега волът бродел по коридорите на административна- та сграда. Животното дори се добрало до подиума, където министърът Токудайджи се оттеглил след беседата със своите нови подчинени, за да си почине от последвалия обилен обяд. Всички придворни се изплашили, че това нечувано събитие вероятно предвещава някаква зла поличба, и нетърпеливо настоявали веднага да се потърси съветът на придворния гадател. Но за всеобщо удивление първият министър, бащата на

министър Токудайджи, заявил с най-спокоен тон: „Този вол не е ви-> новен, защото не е надарен с разум. Но за сметка на това има здрави крака, така че не можем да очакваме да остане край веригите, щом като е успял да ги отскубне от стената. Нито пък ще е справедливо да лишаваме един нисш чиновник от неговото любимо животно.“ След тези мъдри слова той се разпоредил да върнат вола на собственика му, но да не забравят да сменят рогозката, която досега била използвана от министъра. След това не настъпило никакво необичайно знамение, както се опасявали подплашените придворни. Оттогава в императорския двор се разнесла мълвата, че ако стане някакво чудо, но никой не му обърне внимание, неговата чудодейна сила веднага ще се стопи.

„ЕСЕТА ЗА ЛЕНИВОСТТА“, КЕНКЬО, ЯПОНИЯ, XIV ВЕК

Запомнете следното важно правило: вие сами си подбирате проблемите и в много случаи сами си създавате нови трудности и главоболия. Но със същата лекота можете да изберете варианта, при който ще се преструвате, че въобще не забелязвате съответния дразнител или че за вас проблемът е тривиален, който дори не заслужава вашето внимание. Това е много силен ход. Ако не реагирате спрямо някое предизвикателство, няма да му помогнете да се развихри с пълна сила. Така вашата гордост ще остане незасегната. Ако си придавате вид, че дори не сте забелязали някой дразнещ ви субект, това ще е най-добрият урок, който можете да му дадете. Но ако се окаже, че е невъзможно някакъв проблем да бъде напълно пренебрегнат (да не забравяме, че бандата на Панчо Виля е причинила смъртта на американски граждани), тогава поне трябва да се погрижите операцията по отстраняването на този проблем да бъде проведена в пълна тайна, за да не привличате ненужно вниманието на обществеността към някакъв вредител, който рано или късно трябва да бъде стъпкан. Ако си губите времето и силите в подобни заплетени ситуации, вината ще бъде изцяло ваша. Ако се научите да си придавате невъзмутим вид независимо от външните предизвикателства, ще можете без притеснения да обръщате гръб на всички опити да бъде унизен вашият престиж и повече никой няма да може да ви навреди.

„Помислите си само - правителството похарчи сто и тридесет милиона долара, за да ме залови! А аз ги принудих да кръстосват сред опустошените, безлюдни планински местности. Понякога може да се наложи да изминаваш цели петдесет мили, без да срещнеш поток или вир, от който да утолиш жаждата си.
Те не получиха нищо освен непоносимия пек и жиленето от комарите...
И накрая нищо не спечелиха. “

ПАНЧО ВИЛЯ (1878-1923 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1527 г. английският крал Хенри VIII Тю- дор решил да измисли някакъв начин, за да се отърве от съпругата си Катерина Арагонска. Кралят не можел да се примири с мисълта, че Катерина не успяла да му роди син - наследник на трона, който да осигури продължението на династията на Тюдори- те. Хенри много добре знаел, че го сполетяло Божието наказание, или както било написано в Библията: „Ако един мъж вземе жената на брат си, това ще е нечисто деяние, защото той ще открие голотата, за- пазена само за брат му, и за този грях ще бъде наказан с лишаване от потомство.“ Преди да се омъжи за Хенри, Катерина била съпруга на брат му Артур, първороден син на баща им Хенри VII. Обаче Артур умрял само няколко месеца, след като се оженил за Катерина Арагонска. Хенри изчакал да отмине траурът и сключил брак с вдовицата на брат си. Катерина била дъщеря на крал Фердинанд Арагонски и кралица Изабела Кастилска, затова бракът й с Хенри бил изцяло подчинен на динас- тичните интереси на Англия и Испания. Сега обаче Катерина била принудена да обяснява нееднократно на недоверчивия Хенри, че бракът й с неговия брат Артур въобще не бил консумиран - Хенри се измъчвал от мисълта, че техните отношения са нечисти според предписанията на Библията и че техният брак ще се окаже безплоден и нищожен. Катерина отново и отново повтаряла, че е останала девствена след краткотрайното си съжителство с Артур - дори римският папа Клемент VII я подкрепил, като благословил брака й с Хенри, което отхвърляло всички подозрения в нечисто кръвосмешение. Но след няколко години брачно съжителство Катерина така и не успяла да дари Хенри със син, а на всичкото отгоре малко след 1520 г. започнала нейната менопауза (тя била с 6 години по-възраст- на от Хенри). За мнителния крал това означавало недвусмислено, че го е излъгала, че е била девствена, че техният брачен съюз бил греховно кръвосмешение и че сега Бог го наказва за този грях.

Всъщност имало съвсем друга причина, поради която Хенри така настървено се стремял да се

В тази връзка е ра- зумно да се настоява да бъде позволено на всекиго - независимо дали е мъж или жена - да подбира позна- тите си единствено според собствените си предпочитания, така че да се чувства свободен в тяхната компания. Така се укрепва приятелството между хората. Нещо повече, според повечето от хората няма нищо странно, ако понякога си позволявате да се отнасяте към тях отвисоко - разбира се, в съвсем малки граници. Така за тях приятелството с вас ще бъде още по- ценно. Една остро- умна италианска пословица гласи: „Chi non stima men • stimato." (Уважават този, който не ги уважава.) Но ако наистина имате доста високо мнение за някоя личност, най-ра- зумно ще бъде да бягате от нея ка- то от чума. Естес- твено, това в ни- какъв случай не може да се счита за израз на признателност, обаче въпреки това е

единствената правилна позиция - от ваша гледна точка, разбира се. Щом като дори едно куче няма да понесе да се отнасят с него снизходително и презрително, какво остава за човека?

АРТУР ШОПЕНХАУЕР
(1788-1860 г.)

МАЙМУНАТА И ГРАХОВИТЕ ЗЪРНА

Една маймуна напълнила двете си шепи с грахови зърна. Но едно зърно се търкулнало от ръката и паднало на земята. Маймуната веднага се навела, за да го вдигне, но изпуснала двадесетина други зърна от шепата си. Опитала се да ги събере и тогава на земята се изсипали останалите грахови зърна от двете й длани. Ядосаната маймуна разпръснала граховите зърна във всички посоки и побягнала.

„БАСНИ“,
ЛЕВ толстой (1828-1901 г.)

отърве от Катерина: междувременно той се влюбил пламенно в една млада красавица - Ана Болейн. Освен че бил луд по нея, той се надявал тя най-сет- не да му роди жадувания престолонаследник. За целта бракът с Катерина трябвало да бъде разтрогнат. Нетърпеливият Хенри веднага изпратил пратеници до Клемент VII, но папата категорично отказал му даде развод.

През лятото на 1527 г. в цяла Европа плъзнали слухове, че Хенри се опитвал да постигне невъзможното - да анулира брака си въпреки забраната на Клемент VII. Катерина съответно категорично отказала да абдикира, но понеже била прекалено измъчена от упоритите настоявания на Хенри, го заплашила, че ще потърси убежище в манастир, ако той не се откаже от порочното си намерение. Междувременно обаче Хенри измислил нова стратегия
- престанал да посещава спалнята на кралицата, защото смятал, че е нередно да споделя леглото със снаха си - явно той вече не я считал за своя закон- на съпруга. Освен това настоял да я наричат вдовс- тваща уелска принцеса - титла, на която Катерина имала право като вдовица на крал Артур. Накрая, през 1531 г., той я прогонил от кралския двор и я заточил в отдалечен замък. Папата веднага му наредил да я върне в двора под страх от отлъчване - най-страшното наказание за всеки католик. Хенри не само че не се трогнал от тази заплаха, но дори продължил да настоява, че бракът му с Катерина отдавна бил разтрогнат, така че през 1533 г. се оженил за Ана Болейн.

Разбира се, Клемент VII яростно отказал да признае този брак, но Хенри и сега не му обърнал внимание. Повече въобще нямал намерение да признава папската власт и дори бил решил напълно да скъса с католическата църква, за да установи в цяла Англия господството на англиканската църква, начело на която естествено трябвало да бъде самият той - кралят на Англия Хенри VIII Тюдор. След този безумно дързък за времето си акт било напълно естествено новооснованата църква да обяви за кралица именно Ана Болейн.

Папата опитал с всички заплахи, за които се споменавало в Библията, ала нищо не помагало.

Хенри просто престанал да му обръща внимание. Клемент VII бил бесен от ярост - никой никога дотогава не се е осмелявал да го предизвиква толкова открито, никой не си е позволявал да се отнася към него с такова обидно презрение. Хенри го унизил страхотно, но папата не разполагал с възможности да си отмъсти. Дори и заплахата за отлъчване (която между другото така и не била осъществена) не помогнала.

Катерина също се чувствала безкрайно обидена от незачитането на Хенри. Опитала се отново да си възвърне позициите в двора, но Хенри въобще не обръщал внимание на отчаяните й призиви и скоро прекъснал всякакви връзки с нея. Изолирана от двореца, пренебрегната от краля, измъчена и унизена до смърт, тя бавно, ала сигурно гаснела и накрая, през януари 1536 г., сърцето й не издържало и тя починала в замъка, където била заточена от Хенри.

ТЪЛКУВАНЕ

Когато отдавате внимание на някоя личност, вие ставате партньори, които трябва да съгласуват действията си и реакциите си. При този процес неизбежно ще трябва да се примирите с известна загуба на инициатива. В човешките взаимоотношения има много динамика - като оказвате признание на други хора, дори и ако това признание се свежда само до яростно противопоставяне на техните стремежи, вие неизбежно се поддавате на тяхното влияние. Ако Хенри се бе впуснал в ожесточени разпри с Катерина, щеше да се заплете в безкрайни и безплодни спорове, които неминуемо щяха да отслабят неговата решителност и дори да го принудят да капитулира. (Катерина била много властна и неотс- тъпчива жена.) Ако пък кралят бе опитал да започне да убеждава папа Клемент VII да отмени своята забрана за развода на Хенри с Катерина, щеше да затъне в лепкавото тресавище, към което водела любимата тактика на папата - безкрайни увъртания и отлагания с единствената цел да се спечели време, да се обещава какво ли не, ала при едно категорично условие - кралят да се подчинява на решенията на папата.

Така както някои могат от всичко да съчинят някаква клюка, така пък други са способни да вдигнат много шум за нищо. Те винаги обичат да говорят шумно, с предвзети думи, като си дават вид, че в целия свят няма нищо по-сериозно от темата, която са подхванали. Така се стига или до забъркването на някаква ужасна свада, или до измислянето на поредната мистерия. Трябва да сте много обезсърчен и отчаян от всичко около вас, за да давате ухо на подобни безсмислици. Глупаво е да се обременявате с допълнителни тревоги, още повече ако те не ви касаят. Редно е въобще да не им обръщате внимание. На този свят много неща могат да изглеждат изключително важни (ако не завинаги, поне до известно време), но след като хората престанат да се интересуват от тях, едва тогава се разбира, че са били напълно незначителни. Докато има проблеми

от съвсем друг характер, които - ако им обърнете посериозно внимание - могат да ви поразят със заплахите, скрити зад тях. Всичко може да се уреди по някакъв задоволите- . лен начин, ако не отлагаме прекалено много решенията на проблемите. В много случаи самото лекарство е причината за появата на някое заболяване. Не е разумно винаги да чакаме всичко да се оправи от само себе си.

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ЧОВЕКЪТ И НЕГОВАТА СЯНКА

Имало едно време един чудак, който се опитвал да улови сянката си, но все не успявал. Щом пристъпвал една-две крачки, тя веднага се отмествала още по-напред. Тогава ускорявал крачките си, ала пак не успявал да настигне своята вечно изплъзваща се сянка. Накрая се вбесил и се затичал с все

Хенри обаче никога не е имал подобни намерения. Той е избрал най-могъщото оръжие - пълното пренебрегване на противника. Най-лесно можете да унищожите своите зложелатели, като въобще не ги забелязвате. Това отначало ще ги объркa, а после така ще ги вбеси, че те рано или късно ще допуснат някоя грешка. И понеже ще бъдат лишени от всякакъв достъп до вас, няма да има как да ви навредят.

Това е обидният вариант при прилагането на този закон. Ако разигравате картата на презрението, ще бъдете много силен, защото ще се възползвате от възможността вие да диктувате правилата на играта. Тогава войната ще се води според вашите инициативи, а тази позиция е много трудно уязвима. Вие сте кралят и имате пълното право да не обръщате внимание на всичко, което не ви допада. Не е зле да следите зорко как ще се отразява тази ваша тактика на враговете ви - те ще побеснеят, обладани от неистова ярост. След като престанете въобще да им обръщате внимание, за тях единствено ще им остане да живеят, подхранвани само ог безсилната си злоба.

> *„Особено създание е човекът. Ако го удариш, ще ти прости. Ако го поласкаеш, може да ти обърне внимание, но може и въобще да не те забележи. Но ако го пренебрегваш, веднага ще те намрази.“*

„КЕРВАНЪТ НА БЛЯНОВЕТЕ“, ИДРИС ШАХ, 1968 г.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Нашите желания често имат доста парадоксални последствия - колкото повече желаем нещо, колкото по-настървено го преследваме, толкова по- упорито то ни убягва. Ако демонстрираме повишено внимание към някакъв обект, този обект яростно отблъсква нашите атаки. Това е така, понеже проявяваме прекалено пламенен интерес - това винаги принуждава другите да застават нащрек, дори и да

се страхуват от нашите амбиции. Неконтролируемите желания отслабват собствените ни позиции и ние се превръщаме в слаби, безволеви и смехотворно патетични празнодумци.

В подобни ситуации трябва да обърнете гръб на това, за което тъй страстно жадувате, дори няма да е зле да демонстрирате презрението си към него или поне пълното си равнодушие. Това е изключително силно въздействащ метод, който непременно ще накара околните да побеснеят от яд. Разбира се, те няма да закъснеят да реагират - ще изберат такава тактика, която според тях ще ви подейства най-силно - може да се опитат да ви подкупят или спечелят на тяхна страна, но не е изключено да се опитат да ви унищожат. Ако изберат първия вариант, това ще означава, че сте се справили успешно с началната фаза от плана за спечелването на тези хора. Ако обаче се окаже, че те са твърдо решени да се справят с вас независимо от всичко останало, тогава няма да има съмнение, че с нещо сте ги обезпокоили дълбоко и че сте ги принудили да играят играта по вашите правила (вж. Закони 8 и 39 за подтикването на околните към действие).

Презрението е привилегия на кралете. Реално е само това, върху което те решават да спрат погледа си, докато това, на което презрително обръщат гръб, може безпогрешно да се смята за мъртво. Именно това е било едно от най-страшните оръжия в богатия „дворцов инструментариум“ на Луи XIV
- ако не харесвал някого, Краля-Слънце се държал така, сякаш въобще не забелязвал досадния натрапник и не забравял да изтъкне превъзходството си, като прекъсвал рязко всеки опит за диалог. Това е израз на властта, с която и вие бихте се сдобили, ако сте използвали умело метода на неприкритото презрение и ако сте показвали на някого през определени интервали от време, че въобще не се нуждаете неговото присъствие.

След като методът с демонстриране на обидно пренебрежение винаги помага за усилване на влиянието, от това неизбежно следва, че противоположният метод - ангажиране и забъркване в някакъв конфликт - ще доведе само до отслабване на позициите на този, който се намесва в ситуация, от коя-

сили, само че, кол- ■ кото по-бързо бягал, толкова по- бързо се отмествала сянката му - яв- но била решила да му избяга и никога да не попадне в ръцете му, като че ли била безценно съкровище. Но ето, виж! Тази неразделна спътница на чудатия преследвач, която само допреди миг го следвала предано по петите, сега изведнъж се озовала пред него. Читателю любезни, лично аз неведнъж съм наблюдавал Фортуна как се отнася към нас. Един човек може да върши какво ли не, само и само да привлече вниманието на кап- ризната богиня, ала накрая да се окаже не само, че си е губел напразно времето, но дори сам си е навлякъл на главата куп неп- риятности. Докато друг, както по всичко си личи, бяга от нея като дявол от тамян, а на нея като че ли й доставя наслада да го преследва, за да го дари с щастие.

„БАСНИ",
ИВАН КРИЛОВ (1768-1844 г.)

то ползата ще се окаже много малка. Като отдавате незаслужено внимание на някой незначителен противник, самият вие се принизявате до неговото ниво и в очите на другите се превръщате в незначителна личност. При това, колкото по-дълго време коства съкрушаването на този противник, толкова по-силен ще изглежда той. Когато Атина решила да завладее Сицилия през 415 г. преди Христа, никой не се съмнявал в бързата победа на могъщата Атина над слабата Сицилия. Обаче се оказало, че Атина се въвлякла в продължителен кръвопролитен конфликт и това помогнало на Сиракуза (най-силния град-държава на о-в Сицилия) да се издигне като военна сила, уверена във възможностите си. Накрая Сиракуза победила Атина и това й осигурило самочувствие за няколко века напред. Подобни случаи има и в наши дни. Президентът Джон Фитцдже- ралд Кенеди допусна подобна грешка в позицията спрямо режима на Фидел Кастро в Куба - през 1961 г. агресията в Залива на свинете се провали и така Кастро се превърна в международен герой.

Съществува обаче и втора опасност: ако успеете да унищожите дразнителя или ако поне сте го наранили сериозно, рискувате да пренасочите симпатиите на обществото към него, защото хората винаги предпочитат да даряват със съчувствието си по-слабия. Критиците на Фран- клин Делано Рузвелт не се уморявали да се оплакват от огромните разходи, които неговата администрация отделяла за правителствените проекти, обаче обществото не реагирало на тези атаки, защото станало свидетел на успешните усилия на президента да сложи край на Великата депресия (така наричат американците Световната криза от 1929-1936 г.). Противниците на Рузвелт си въобразили, че най-после се добрали до нещо, което ще го изобличи пред цялата нация като непоправим прахосник
- Рузвелт не пестял парите си, когато трябвало да задоволява капризите на своето куче Фала. Опозицията вдигнала страхотна врява: как е възможно за едно нищо и никакво псе да се харчат толкова много пари, при това от парите, измъкнати от джобовете на почтените данъкоплатци, когато милиони американци тънат в незапомнена мизерия! Рузвелт обаче имал готов отговор, как се осмеляват неговите критици да се нахвърлят срещу едно беззащитно кученце? Една от най-забележителните му речи, препредавана по всички радиостанции в САЩ, била посветена изцяло на защитата на злочестата Фала. Популярността на президента веднага надминала всички рекорди. В този случай по-слабата страна било кучето на президента, затова атакуващите го не само че нищо не спечелили, но дори си навлекли омразата на милионите американци, тънещи в мизерия. Хората предпочели да дарят симпатиите си на Фала, която веднага била обявена за underdog (буквално - кучето, което е отдолу, или кучето, което губи в кучешкия двубой) така, както преди години симпати- зирали на непокорния бандит Панчо Виля само защото се сражавал срещу стократно по-силен противник.

Винаги е изкушаващо да поправим допуснатите от нас грешки, но

колкото повече се стараем, толкова по-лошо става. Понякога е по-изгод- но с оглед на висшите политически съображения да ги оставим сами да заглъхнат. През 1971 г. *Ню Йорк Таймс* публикува секретни документи на Пентагона, съдържащи изобличаващи данни за американската агресия във Виетнам. Държавният секретар на САЩ Хенри Кисинджър се вбесил и вдигнал невъобразим скандал. Силно разгневен заради нека- дърността на администрацията на тогавашния президент Ричард Ник- сън - публикуването на секретна информация от подобен вид е абсолют- но недопустимо според законите на всяка страна в света, - той препоръ- чал незабавно да се сформира работна група, която да предотврати подобни случаи на изтичане на поверителни сведения. Тази група получила от медиите ироничното прозвище Групата на водопроводчиците. Именно този специален екип по-късно проникна в офисите на Демократическата партия в хотела *Уотъргейт* и така избухна скандалът със същото име, който накрая доведе до сгромолясването на Никсън. По-късно се изясни, че публикуването на въпросните секретни документи на Пентагона всъщност не е била чак толкова сериозна заплаха за правител- ствената администрация, обаче Кисинджър вече бил изпуснал духа от бутилката. В опитите си да се справи с един проблем той създал нов, още по-опасен: параноята на тема секретност, обхванала всички правителствени служби, се оказала в крайна сметка много по-вредна за управлението на страната, отколкото въпросните журналистически разкрития. Ако Кисинджър не бе обърнал внимание на папките, тайно изнесените от Пентагона, скандалът би отшумял от само себе си, при това за много по- кратък период.

Вместо да фокусирате вниманието си единствено върху конкретния проблем - с което само ще си навредите още повече, като позволите на зрителите да забележат колко сте разстроен и загрижен, - далеч по-мъд- ро е да заемете надменна аристократична поза и да отричате съществуването на какъвто и да е проблем. Тази стратегия може да се осъществи по няколко начина.

Първият начин се нарича „гроздето е кисело“ по прочутата басня на Лафонтен. Ако много силно искате да постигнете нещо, но не можете да го притежавате, най-лошото ще е да привлечете вниманието на обществото към вашето разочарование. Затова никога не бива да хленчите, да се оплаквате - детинска илюзия е надеждата, че ще спечелите нечие съчувствие. Много по- въздействащ подход е демонстрирането на пълно безразличие. През 1861 г. писателката Жорж Санд била предложена от своите почитатели да бъде призната като първата жена, приета във Френската академия. Прозорливата Жорж Санд скоро се убедила, че това е пълна утопия - надменните френски академици никога нямало да допуснат жена в академията. Вместо да се оплаква, тя обявила, че въоб- ще не се интересува от шанса да се присъедини към тази групичка от мухлясали и изкуфели одъртели дърдорковци. Презрителното й отноше

ние предизвикало всеобщо възхищение - ако беше показала гнева си заради отказа на академиците, Жорж Санд би доказала, че всъщност е искала на всяка цена да бъде одобрена за член на Френската академия. Вместо това обаче тя се изказала с нечувано презрение за този клуб на престарели дядовци - така че защо да съжалява, че не е допусната в най- скучното заведение в цял Париж? Ако започнете да викате, че „гроздето е кисело“, в някои случаи това може да се прецени като признак на слабост, обаче в този епизод от живота на Жорж Санд подобна тактика е била напълно оправдана.

Второ, ако ви атакуват личности, които в никакъв случай не ви превъзхождат, можете да отвлечете вниманието на публиката, като се преторите, че нищо не се е случило. Можете да се направите на разсеяни или да отговаряте уклончиво, с една дума да демонстрирате недвусмислено, че конкретният случай въобще не ви засяга. Съответно, ако допуснете някаква досадна и глупава грешка, най-разумната реакция е да си признаете чистосърдечно и да класифицирате случая като неволен пропуск.

Японският император Го-Сайджин (един от най-изтъкнатите познавачи на чайната церемония) притежавал една безценна антика - древна кана за чай, за която му завиждали всички придворни. Един от неговите почетни гости - Дайнагон Тсунехиро - помолил императора да му позволи да поеме скъпоценния съд в ръцете си, за да я разгледа по-внима- телно на по-светло, по-точно на външната веранда. Уникалната кана рядко била вдигана от масичката за чай, но в този ден императорът яв- но бил в добро разположение на духа, защото снизходително склонил да удовлетвори молбата на своя виден приближен. Когато Дайнагон изне- сял каната до парапета на верандата обаче и я вдигнал нагоре, за да я огрее слънцето, тя се изплъзнала от ръцете му, паднала на каменния под и се разбила на стотици парченца.

Естествено, императорът изпаднал в необуздан гняв. „Признавам, че бях прекалено тромав, след като допуснах каната да се изхлузи от дланите ми - промърморил Дайнагон, - но бедата всъщност не е чак толкова голяма. Тази кана за чай от епохата Идо наистина беше много стара и никой не можеше да предскаже колко години още щеше да остане непокътната, но след като не се използва според предназначението си, според мен е по-скоро щастлива поличба, че се отървахме от нея.“ Тази напълно неочаквана реакция от провинения придворен благородник кой знае защо веднага подействала успокояващо на императора. Причината за този странен обрат се криела в това, че Дайнагон дръзнал да демонстрира небивало мъжество - нито хленчел за милост, нито се опитвал да измисли някакво жалко оправдание. Точно обратното, Дайнагон не пропуснал случая да изтъкне своето величие и мощ, като се отнесъл към своя пропуск с аристократично презрение. На императора не му оставал друг изход, освен да се постарае да остане на височината на положението и също да демонстрира височайше пренебрежение към подобна дребо

лия. Ако не бил прикрил гнева си, щял да изглежда в очите на своята свита дребнав и малодушен, при което трудно би могъл да докаже превъзходството си над Дайнагон Тсунехиро.

Добре е да се знае, че сред равни по ранг личности тази тактика може да донесе повече вреди, отколкото изгоди. Ако посрещнете с безразличие някакъв инцидент с особено неблагоприятен финал, ще ви сметнат за безсърдечен негодник. Но ако сте майстор на импровизираните инсценировки и ако реагирате по-емоционално, ако вдигнете непоносима за околните шумотевица, ще си спестите доста време и сили, защото ще изпреварите гневната реакция на вашия началник и в същото време ще му поднесете на поднос една неочаквана възможност да се покаже като небивало щедър и широко скроен джентълмен.

Ако ви заловят, че сте извършили някаква грешка или опит за измама, ще бъде много сериозен пропуск да се опитвате да се оправдавате с помощта на всевъзможни доводи, или да търсите начин да се извините, или най-нагло да отричате. Така само ще размътите водата и ще влошите собствената си позиция. По-разумно е да опитате напълно противопо- ложно поведение. Ренесансовият поет Пиетро Аретино често се хвалел с аристократичния си произход, което, разбира се, било чиста измислица. Той бил обущарски син. Когато враговете му най-сетне се добрали до истината и побързали да я направят достояние на цялото висше общество, слуховете плъзнали с невиждана бързина из всички салони и за броени часове цяла Венеция вече била отвратена от наглите лъжи на Аретино. Ако беше се опитал да се защити, щеше да стане за смях. Реакцията му обаче била напълно неочаквана и спокойно може да послужи като образец за справяне с подобни деликатни ситуации. Пиетро най-спокойно обявил на всеослушание, че може наистина да е син на прост обущар, но това доказва само неговото величие, тъй като е успял да се издигне от най-презрените низини до каймака на обществото. Наистина, оттогава насетне нито веднъж не прибягнал до същата лъжа, дори напротив - най-словоохотливо осведомявал знатните дами и господа за всички подробности относно своето скромно потекло.

Запомнете един полезен съвет. Пренебрежителното, подчертано надменното отношение е великолепно средство за отблъскване на всякакви досадни неприятности от по-дребен характер и спасителен метод за отстраняване на педантите, завистниците или по-сприхавите, нервните и подчертано заядливите личности. Никога не бива да показвате пред другите, че нещо или някой ви е засегнал дълбоко или че сте обидени - това само ще подскаже на околните, че вие наистина сте били изправени пред сериозен проблем. Презрението е ястие, което е най-добре да се сервира студено и без нито едно потрепване на мускул по лицето.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си малка, наглед незначителна рана. Въпреки че е съвсем дребна, тя продължава да ви дразни и досажда. Опитвате се да я изцерите с какви ли не лекарства, оплаквате се на всички около вас, почесвате кожата около нея, ако ви сърби, настървено отстранявате коричката върху раната. Накрая се намесват и лекарите, но сега става дори още по-зле, защото превръщат нищо и никаква дребна рана в голям медицински въпрос. А всичко можеше отдавна да отшуми, ако не й обръщахте внимание и оставехте тази проклета дребна рана сама да зарасте.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да знаете как да разигравате сцени, изпълнени с презрение. Това е най-вежливият начин за отмъщение. В света има толкова много хора, за чието съществуване никога нямаше да подозираме, ако около имената им не се вдига шум благодарение на усърдните атаки на техните противници. Няма по-силно отмъщение от пълна- та забрава, защото това означава да се погребе някоя личност в гробището на невзрачните нищожества, за да тъне там под праха на собствената си нищожност.“

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Методът на презрението трябва да се прилага извънредно предпазливо и с повишена деликатност. Редица второстепенни проблеми ще бъдат разрешени от само себе си, ако не им обръщате прекалено голямо внимание. Ако игнорирате някого с незначително обществено положение и се преструвате, че въобще не го забелязвате, следващия път, когато извърнете поглед към него, не е изключено да се изненадате от неприятната гледка - зад гърба ви се е появил нов сериозен съперник, изпълнен с желание за мъст. Могъщите италиански принцове от ренесансова Италия пренебрегвали напълно Чезаре Борджия в началото на не

говата кариера, когато бил само един от младите офицери в армията на своя баща - папа Александър VI Борджия. Започнали да му обръщат внимание едва когато вече било много късно - дребното зверче сега се превърнало в непобедим лъв, чиято зинала паст заплашвала да погълне цяла Италия. Дори и когато демонстрирате публично презрението си към някой от съперниците си, вие трябва тайно да го държите под око, за да сте сигурни, че не крои нещо опасно срещу вас. Не му позволявайте да се превърне в злокачествена ракова клетка.

Полезно е да развивате уменията си да предусещате проблемите още когато са незначителни и да полагате грижи тези трудности да бъдат решавани своевременно, преди да е станало безвъзвратно късно. Научете се да разграничавате потенциално опасните хора във вашето обкръжение от онези, които се чувстват засегнати от вас, но не чак толкова дълбоко - тяхното раздразнение може само да угасне след известно време. Не бива обаче да преставате да следите зорко поведението на хората както от първата, така и от втората категория. Докато е останал да тлее дори един въглен в жаравата, не е сигурно дали отново няма да лумнат опустошителни пламъци.

З А К О Н

37

ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ОРГАНИЗИРАТЕ БЛЯСКАВИ ЗРЕЛИЩА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако умеете да поразявате въображението на хората около вас, като не се страхувате от грандиозните, преднамерено показни жестове - това винаги и безпогрешно ще ви помага да изградите величествен ореол около вашата личност. Ако искате да бъдете забелязани, организирайте пищни спектакли за обкръжението си, преливащи от завладяващи визуални символи и недвусмислени послания. Не спестявайте блясъка на вашата аура, ако желаете никой да не забележи с какво се занимавате в действителност.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В началото на 80-те години на XVIII век в Берлин плъзнали слухове, че някакъв странен и забележителен лечител - д-р Вайследер, вършел истински чудеса в специално наета и обзаведена за целта бирария. Пред вратите на залата се тълпели десетки хора - слепци, инвалиди и още много страдалци, на които традиционната медицина не можела да помогне. Според мълвата докторът използвал магическото въздействие на лунните лъчи, затова се прочул с прозвището Лунния доктор от Берлин.

През 1783 г. се разнесъл поразителният слух, че д-р Вайследер успял да изцери неизлечимо болна жена от много заможно семейство. Чудоде- ецът веднага се превърнал в знаменитост. Дотогава го посещавали само

дрипави бедняци, чакащи с часове по пейките пред бирарията. Но сега картината се променила - започнали да пристигат блестящи каляски, от които слизали господа, облечени в рединготи, и дами с огромни фризури. Някои били сериозно болни, но имало и хора, водени само от любопитство. Докато си изчаквали реда, бедняците им обяснявали разгорещено за странната терапия, практикувана от загадъчния лечител - той не приемал пациенти, ако лунният сърп не бил във фазата на нарастването. Мнозина добавяли, че самите те вече били изпитали върху себе си благотворното въздействие на неговия странен метод на лечение и охотно споделяли възторжените си впечатления. Всички ахкали и се кръстели, обзети от суеверно благоговение пред чудните, неподозирани от никого досега способности на лунните лъчи. Нерядко лунната лечебница била посещавана за втори и за трети път от болни хора, които вече били преминали първоначалния цикъл на лечение, но не можели да се наситят на тази небесна благодат.

Вътре, в просторната зала на някогашната бирария, посетителят се стъписвал още от прага заради необичайната гледка - посрещала го внушителна група хора, порядъчно натъпкани в иначе немалкото пространство, представляващи пъстра смесица от всички съсловия, възрасти и националности - истинско вавилонско стълпотворение. През високите прозорци откъм северната страна на залата прониквали сребристите лунни лъчи. Лекарят и съпругата му - изглежда, че и тя била надарена с чудодейни лечебни познания - практикували само на втория етаж, към който водела стълбата в дъното на залата. Колкото повече се приближавал новодошлият пациент към заветната стълба, толкова по-ясно можел да чуе радостните викове и възторжените крясъци, долитащи от горния етаж - но това според вдъхновените обяснения на посветените в тънкостите на новото лечение се случвало само когато докторът постигал поредния си зашеметяващ успех. Така например цялата зала ехтяла от възгласи, след като д-р Вайследер успял да върне зрението на един възрастен човек, ослепял още в детството си.

АНТОНИМ И КЛЕОПАТРА

Тя разчитала преди всичко на физическото си присъствие и на магическото си обаяние. Пристигнала по реката в ладия с позлатена кърма и пурпурни платна, изпъвани от вятъра, докато гребците потапяли във водата греблата със сребърни накрайници под звуците на флейти. Самата Клеопатра лежала върху царствено ложе под балдахин, изтъкан от златни нишки, облечена като Афродита.

От двете й страни я пазели двама юноши, облечени като бога на любовта Купидон, с ветрила в ръце, за да разхлаждат въздуха под балдахина на египетската царица. Вместо екипаж на борда на царската ладия били подредени най-бляскавите красавици от нейната придворна свита, всички дегизирани като нереиди и грации и около тях се разнасяло невероятно ухание на източни

благовония, разпръсквани от многото кандила и мангали, подредени покрай двата борда на ладията. Безчет по-малки лодки съпровождали като почетен кортеж кораба на владетелката на Египет откъм двата бряга на реката, но имало и други по-голе- ми кораби, които бързали към град Таре. Постепенно тълпите се оттеглили от площада пред градския пазар, където Анто- ний очаквал пристигането на царицата, настанен на махагоново кресло, което се полагало на всеки римски пълководец, върху подиум, към който никой простосмъртен не смеел да приближи, защото отвсякъде бил заобиколен от римската стража. Когато плъзнала мълвата, че Афродита вече идва към брега, за да разкрие на Дионисий всички наслади, които може да му обещае Азия, Антоний изпратил пратеник с вест до Клеопатра, че за него ще бъде чест да я покани на трапезата си. Египетската царица обаче решила, че

След като попаднел на горния етаж, новодошлият трябвало да си избере от двете редици от чакащи хора - едната за кабинета на доктора, а другата за кабинета на жена му. Най-после, след мно- гочасово чакане, щастливецът бил допускан в кабинета на д-р Вайследер - възрастен мъж с посивели коси, с уморено лице и проникновен поглед. Лекарят нареждал на пациента да легне на кушетката и да разголи мястото, където били концентрирани оплакванията му, преглеждал го набързо и му заповядвал да стане и да се обърне към прозореца, но така, че болното място от тялото му да е подложено на прякото въздействие на лунните лъчи. Д-р Вайследер внимателно масажирал заболелия участък, мърморел нещо неразбираемо, хвърлял по няколко професионални погледа към луната, а накрая си прибирал хонорара и изпращал пациента по живо, по здраво. Междувременно в другия кабинет същото вършела жена му с пациентките - което все пак изглежда малко странно: как така луната успявала да огрява с еднаква интензивност двата кабинета. Очевидно никой не си губел времето с подобни досадни подробности, защото дамите не се оплаквали, дори напротив - не се уморявали да възхваляват фрау Вайследер, която очевидно притежавала същата вълшебна дарба като своя именит съпруг.

ТЪЛКУВАНЕ

Напълно е възможно д-р Вайследер нищо да не е разбирал от медицина, но е бил наясно с човешката природа. Отлично знаел, че болните не се нуждаят толкова от рационални обяснения и сложни латински диагнози, нито пък от внушителни демонстрации на последните постижения на медицинската наука, колкото от някакъв по-ефикасен метод, който незабавно да откликва на техните емоционални състояния. Дайте им всичко това и те сами ще довършат останалото - просто като си въобразят, че са се излекували с помощта на светлината, отразена от едно небесно светило. Никой не се усъмнил как е възможно това небесно светило, отдалечено от Берлин на хиляди километри, да въздейства с та-

кава сила и точност върху определени пациенти, страдащи от различни болести. Нито пък си задавали въпроса, защо досега нито един образован медик или древен лечител не е споменавал никъде за подобно чудо. Д-р Вайследер не се нуждаел от хапчета, от отвари или прахове, не му се налагало да изнася пространни беседи върху своето епохално откритие, нито му била необходима някаква сложна апаратура, с която да се усилва лунното въздействие. Ловкият шарлатанин прекрасно разбирал, че колкото по-прост изглежда неговият „метод“, толкова повече наивници ще се уловят на примамката. Ако бе монтирал допълнителни съоръжения - разбира се, не за да вършат някаква работа, а просто за да вдъхват повече респект и страхопочитание сред наивниците, - някой „по-умен“ би могъл да заподозре, че лунните лъчи не са достатъчно силни, за да стигнат чак до огнището на неговото заболяване. Затова, а и за ограничаването на началните разходи, в неговата „лунна зала“ имало само една стълба - според думите на д-р Вайследер тази стълба водела едва ли не направо към небесните селения - десетина широки прозорци, и разбира се, целият този изключително скромен интериор бил обилно заливан от благодатните лунни лъчи. По-евтин и по-доходен номер надали е бил изобретяван в цялата многовековна история на измамите, чрез които малцина хитреци са забогатявали и се прославяли за сметка на простодушните и доверчиви хора.

Един полезен съвет: Колко дълъг ще се окаже вашият път към успеха - това в голяма степен ще зависи дали ще следвате отъпканите пътища, или ще предпочитате преките пътеки, наистина доста по-стръмни, но много по-къси. Щом сте решили да се издигнете на всяка цена, няма да ви се размине срещата с човешката завист, злоба и с перверзното желание на мнозина около вас да се противопоставят на всичките ви опити да ги привлечете за ваши съюзници. Едно от най-могъщите средства за скъсяване на пътя към върха са образите, понеже те са способни да влияят направо върху чувствата ни, върху сърцата ни, като ловко заобикалят нашите умове. След като заслепят зрението ни, образите пораждат толкова силно въздействащи асоциации,

по-уместно ще е той да дойде на борда на нейната ладия,, и римлянинът, за да докаже своето благоразположение към владетелката на царството край Нил, приел поканата и пристигнал на ладията, тънеща в разкош и злато, красота и благоухания. Антоний нямал думи, с които да изкаже възхищението си от божественото прием, който му бил оказан, но все пак успял да спомене, че през целия си живот не е виждал такава невероятна гледка. Всичко наоколо грейнало в море от светлина по знак, даден от палубата в мига, в който римският консул стъпил на нея. Светлини имало на всяка тераса и всеки покрив на всяка от къщите в пристанището, някои подредени като квадрати, а други - описващи кръгове, така че се сливали всички сияния в едно удивително зрелищно зарево.

„ЖИВОТЪТ НА МАРК АНТОНИЙ“, ПЛУТАРХ (ОКОЛО 46-120 г. ПРЕДИ ХРИСТА)

В средните векове са разчитали изключително много на символите. В онези времена те били използвани като заместители на писменото слово. Вместо да се търси зависимостта между две понятия, като се проследяват скритите очертания на причинно-следствените връзки, мисълта на изследователя се насочвала към изнамирането на връзки, основаващи се единствено на символичните значения. Символичното позволявало да се разкриват безкрайно много взаимовръзки между предмети и понятия. Всичко можело да означава определен брой от най-раз- лични идеи благодарение на различните специфични качества на тези предмети. От своя страна, всяко качество също можело да притежава по няколко символични значения. Концепциите с най-голяма сложност били асоциирани с хиляди символи. Всичко можело да бъде използ-

че хората забравят за всичко останало. Още по-мощен ефект се постига, когато на едно място се скуп- чва тълпа от „изцерени“ пациенти, които с готовност споделят радостта си от небивалото облекчение, споходило всеки от тях, след като са се напатили в продължение на години, понеже традиционна- та медицина за сетен път се е оказала абсолютно безпомощна. Очите им, заслепени от вълшебната лунна светлина, остават напълно слепи за ловката измама, на която са станали поредните жертви.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1536 г. бъдещият крал Анри II се запознава със своята първа метреса Диан дьо Поатие. Тогава тя била на тридесет и седем години, вдовица на великия сенешал на Нормандия. Междувременно Анри - жизнерадостен седемнадесетгодишен момък - едва започвал своите младежки лудории. Отначало тяхната връзка изглеждала чисто плато- нична, защото Анри бил обсебен от духовното влияние на Диан дьо Поатие. Но скоро се изяснило, че той я обичал предано и горещо, затова винаги предпочитал нейната спалня пред спалнята на младата си съпруга френската кралица Катерина ди Меди- чи.

През 1547 г. умрял баща му, крал Франсоа 1, и Анри бил коронясан. Тази сериозна промяна криела много опасности за Диан дьо Поатие. Вече била четиридесет и осем годишна и въпреки хладните бани и тайнствените екстракти за подмладяване, възрастта започвала да й личи неумолимо. Бъдещето не й предвещавало нищо хубаво - сега Анри бил крал, така че нямало гаранции дали няма да се върне в леглото на жена си, а след това да се заеме с традиционното занимание на всички френски крале преди него - да сменя фаворитките, още повече че френският двор никога не страдал от липса на млади, очаровател ни и бляскави придворни дами, с което отдавна си бил спечелил завистта на всички останали кралски дворове в цяла Европа. В края на краищата Анри II бил само на двадесет и осем, а

освен това имал и великолепно телосложение. Но Диан дьо Поатие отказвала да се предаде толкова лесно. Нали все още била обаятелна за своя високопоставен любовник, все така страстно го привличала, както през изтеклите единадесет години.

Тайното оръжие на Диан дьо Поатие били символите и образите, на които тя отдавала изключително внимание. Още в началото на връзката й с Анри тя измислила художествен мотив, който изобразявал техните преплетени инициали, символизиращи, техния съюз. Тази наглед не особено ориги- нална идея действала на Анри като магнит и скоро той се разпоредил този магически знак да бъде изобразяван навсякъде - по кралските мантии, по паметниците, в църквите, дори и на фасадата на Лу- вра (тогавашната кралска резиденция в Париж). Любимите тонове на Диан дьо Поатие били бялото и черното, затова при всяка удобна възможност тя се появявала в тоалети, издържани само в тези два цвята. Всеки дворцов служител познавал това нейно пристрастие и накрая се стигнало дотам, че приемите в Лувъра започнали да приличат на сборища на пингвини. Но малко след коронясването на Анри тя стигнала още по-далеч: решила, че било крайно време да се идентифицира с римската богиня Диана, на която била кръстена. Изборът не бил чак толкова неразумен, колкото може да се стори някому - Диана е богинята на лова, а ловът - любимото занимание на младия крал. Освен това в изкуството през епохата на Ренесанса богинята Диана олицетворявала целомъдрието и душевната чистота. За дама като Диан дьо Поатие този ход - да бъде отъждествявана с тази богиня - означавал веднага да се засили сиянието, което тя щедро разпръсквала около себе си в кралския двор, защото така се сдобивала с още един повод да изисква да се отнасят към нея с невиждан респект. Като измислила това ловко прикритие за символичното представяне на „чистотата“ на връзката между нея и краля, Диан дьо Поатие постигала още една много важна цел - да се разграничи от всички досегашни кралски метреси.

За да подсили още повече тази изключително

вано, за да изобразява и да прославя сюблимното. Така например дори едно орехче можело да изобразява неземната сила на Христовия кръст - ядката символизирала божествена природа на Спасителя, зелената външна обвивка - неговата човечност, коравата черупка - кръста като символ на издръжливостта пред изпитанията и мъченичеството.

Така е било възможно да се приписват на всички предмети символи, указващи към понятия от вечността. Всеки скъпоценен камък е привличал погледите не само заради естественото си излъчване, но и заради тайнствената символика, която олицетворявал. Асоциирането на розите и непорочната девственост е много повече от едно поетично сравнение, защото разкрива тях- ната обща същност. За всяко понятие, изплувало в нашето въображение, логиката на символизма може да създаде хармо-

ничен букет от идеи.

„УПАДЪКЪТ НА СРЕДНОВЕКОВИЕТО“, ЙОХАН ХУИЗИНГА, 1928 г.

Имало някога един мъж, чието име било Сакамотоя Хечигуан, който живеел в Кийо- то. Когато през десетия месец от 1588 г. император Хайдейоши го поканил в Китано на тържествената Чано-ю (чайна церемония), Хечигуан поднесъл като дар на императора голям червен чадър с диаметър четири метра, закрепен на стълб с височина два метра. Около периферията на чадъра висяла лента от същата коприна с ширина половин метър, така че слънчевите лъчи не можели за заслепят очите на този, който се намирал под чадъра. Този подарък така зарадвал император Хайдейоши, че той, за да се отплати на Сакамо- тоя Хечигуан за преживените мигове на наслада, се разпоредил да бъдат опростени

полезна за нея асоциация, Диан дьо Поатие наредила да се започне цялостно преустройство на нейния замък в имението Анет. Зидарите съборили старата сграда и на нейното място издигнали внушителен храм с дорийски колони, проектиран изцяло като подражание на класическите римски храмове. По изричните указания на Диан дьо Поатие майсторите каменоделци използвали за строежа само белия нормандски камък с характерните за него черни ивици - така навсякъде се повтаряли само нейните любими тонове. Над всички колони и арки, капите- ли и корнизи, врати и прозорци се виждали сплетените инициали на Диан и Анри. Останалите удобни за подобни украси места по фасадата и оградата били запазени за древните символи на богинята Диана - елени, лунни сърпове и ловни кучета. А вътре стените били скрити зад грамадни гоблени, изцяло с ловна тематика. Нямали брой картините, миниатюрите, медальоните и рисунките по керамиката, посветени изключително на римската богиня. В градината се издигала внушителната статуя на Диана Ловджийката от прочутия скулптор Гужон - сега тя се пази в Лувъра. За никого от посетителите не било загадка коя е дамата, позирала на скулптора.

От това, което видял в замъка Анет, Анри останал поразен и още по-пристрастно се заел да тръби наляво и надясно за образа на Диан дьо Поатие като римска богиня. През 1548 г. именитата двойка се появила в Лион за поредния кралски празник и местните жители ги приветствали, като представили жива картина, изобразяваща сцена от ловните приключения на богинята Диана. Един от най-та- лантливите поети на Франция Пиер дьо Ронсар започнал да пише поема след поема в чест на божествената Диана. Така той внесъл сериозен принос в култа към тази богиня, който обхващал вече цялото кралство. Като че ли наистина Анри повярвал, че Диан дьо Поатие го дарила с божествена аура, защото изцяло посветил на нея целия остатък от живота си. До самата си нелепа смърт през 1559 г. Анри II й останал верен - провъзгласил я за херцоги- ня, отрупал я с несметни богатства и не се уморил да показва едва ли не религиозното си преклонение пред своята първа и единствена метреса.

ТЪЛКУВАНЕ

Диан дьо Поатие, която по рождение всъщност притежавала знатен произход, успяла да постигне непостижимото - да очарова и омагьосва крал Анри II в продължение на повече от двадесет години. Когато той умрял, тя била прехвърлила шестдесетте, но до последния ден от живота му страстта на краля не затихвала, дори напротив - за изумление на всички придворни с всяка изминала година той я обичал все повече. Може би защото тя го познавала така добре, както никоя друга. Кралят не блестял с интелектуални способности, но за сметка на това обожавал празненствата и зрелищата - особено му допадали рицарските турнири, великолепните арабски коне, красивите елегантни дами. За самата Диан дьо Поатие увлечението на Анри по разкоша и великолепието било проява на детинщина, но тя не пропускала да се възползва от тази негова слабост при всяка удобна възможност.

дълговете на Хечигуан към императорската хазна. не

„ЧА-НО-Ю, ЯПОНСКАТА ЧАЙНА ЦЕРЕМОНИЯ“, А. Л. САДЛЪР, **1962 г.**

От всички ходове на Диан дьо Поатие най-въздействащо се оказало отъждествяването ѝ с римската богиня на лова Диана. С това много находчиво хрумване тя ловко пренесла играта от кралската спалня и бал- ната зала в двореца към царството на въображението, подсилвано от за- гадъчната символика на древната митология. Никак не е лесна задача една кралска метреса да се преобрази в олицетворение на целомъдрието и душевната чистота, ала по всичко личи, че през XVI век Диан дьо Поатие се е справила с това, което днес бихме нарекли примерно „божествено предизвикателство“. В противен случай, без подкрепата на богинята, Диан дьо Поатие щяла да бъде само една стареща метреса, тръпнеща от страх пред мисълта кога ще бъде прогонена от двора. Благодарение на символите и образите, взети на заем от римската митология, Диан дьо Поатие изглеждала като надарена с необяснима, едва ли не митична сила, предопределена от самите богове да царува в достолепно и недостижимо величие.

Вие също можете да използвате играта със символите и образите, за да поразявате въображението на заобикалящите ви личности така, както е сторила Диан дьо Поатие със своите черно-бели тоалети, гербове и украси по интериора. Един от най-масовите днешни примери са търговските марки и фирмените знаци. Тази игра може да се продължава и задълбочава едва ли не до безкрайност - ако намерите някакъв символ от миналото, който най-точно да пасва на вашите цели или идеали, не е зле незабавно да го включите в арсенала от вашите любими средства. След което ще изглеждате по-величави дори от всичките римски богини, взети заедно.

„Слънцето със своя неотразим блясък затъмнява всички останали звезди и други светила по небосвода така, както кралят засенчва своите придворни, защото и той огрява всички около себе си с несравнимото си сияние, защото и той като Слънцето стопля всички палати, създава живот, носи радост и веселие и защото никога не помръква неговият ореол. Именно затова избрах Слънцето като най-величествения небесен знак, достоен да символизира величието на монарха.“

ЛУИ XIV, КРАЛЯ-СЛЪНЦЕ (1638-1715 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Да се използват думите, за да се защити някаква позиция, понякога е доста рисковано занимание, понеже думите са много опасен инструмент и често пораждат огромни заблуждения. Думите, които хората използват, за да ни убедят в тяхната правота, всъщност ни приканват да ги заместим с думи, с които нашето съзнание е привикнало да борави. Така ние рискуваме да се оплетем в плетеницата от понятия и понякога дори се стига до парадоксалното състояние да повярваме точно в обратно- то на това, което думите се опитват да ни съобщят. Това може би е съставен компонент на нашата перверзна природа. Освен това срещат се и думи, които могат да ни засегнат болезнено или да предизвикат в съзнанието реакции, напълно неочаквани за този, който ги е изговорил.

От друга страна, срещу влиянието на думите има един надежден лек - визуалното, т. е. всичко това, което виждат очите ни. Това, което ни казва нашето зрение, ни дава увереност и не оставя никакво място за съмнения и колебания. Подобно на музиката, визуалното надделява над рационалните логично обусловени разсъждения. Представете си как Лунния доктор се е опитвал да прилага своите медицински методи, как се е опитвал да убеждава пациентите си, като им разказвал за целебните свойства на луната и за това, че от всички земни хора само той умеел да направлява магическите качества на небесното светило. За негово щастие д-р Вайследер е умеел да организира впечатляващи спектакли, при които не е имало нужда от много думи. В момент^, в който пациентите прекрачвали прага на неговата „лечебница“, образът на луната им говорел достатъчно красноречиво.

Запомнете следното правило: думите винаги ще ви поставят в положението на отбраняващ се. Ако се налага да обяснявате вашите постижения, дори само с това могъществото ви ще бъде поставено под въпрос. От друга страна, образът не се нуждае от вашата помощ, защото сам

въздействa върху зрителите. Образът не предизвиква въпроси и съмнения (защото се възприема много по-лесно и по-убедително), създава много въздействащи асоциации, устоява на подривното действие на всевъзможни интерпретации, веднага осъществява комуникацията и прекрачва границите, налагани от социалните различия в различните обществени съсловия. Думите са способни да причиняват спорове и разногласия, докато образите притежават дарбата да обединяват и да сплотяват хората, поради което не думите, а образите са сред най-важните инструменти на всяка власт.

Символите притежават същата власт, понеже са или визуални (например статуята на богинята Диана), или са вербално описание на нещо визуално (например понятието Краля-Слънце). Символите могат да подсказват за нещо реално (например образът на богинята Диана е символ на лова), но могат да ни насочват и към абстрактни понятия, като нравствена чистота, патриотизъм, смелост които обаче са наситени с емоционални асоциации. Символът играе ролята на съкратено описание за по- удобно повествувание на нещо сложно. Поради това то може да съдържа десетки значения, като за изразяването на всяко от тях са необходими поне по няколко думи. Именно затова символите са много по-синтезира- ни носители на информация в сравнение с думите. Символът Краля-Слънце, както е бил обясняван от Луи XIV, можел да се разчита под формата на няколко слоя, обаче красотата в тези асоциации не се нуждае от пояснения и говори пряко на тези, за които е бил измислен. Чрез този ясен символ Дуй XIV се разграничава ярко от всички останали крале в историята. Подобен символ може да съдържа неизказано силна мощ.

Първата стъпка в използването на символите и образите е да се разбере превъзходството на зрението пред всички останали възприятия. Преди Ренесанса често се спорело дали зрението и останалите сетива - вкус, допир и така нататък - са въздействали върху човека в относително еднаква степен. От Ренесанса насам обаче се признава, че визуалното определено доминира над всички останали сетива и че именно чрез зрението най-лесно възприемаме всяко ново послание отвън. Както е казал Балтазар Грациан: „Истината обикновено се вижда и много по-рядко се чува.“ Когато Фра Филипо Липи - талантлив италиански художник от ранните години на Ренесанса - бил продаден като роб на маврите, той успял да си извоюва свободата благодарение на това, че скицирал силуета на своя господар на една бяла стена само с парче въглен. Когато господарят на Фра Филипо Липи зърнал скицата, той веднага разбрал, че неговият роб е надарен с божествен талант, и му върнал свободата. Само един-единствен образ се е оказал далеч по-въздействащ от стотиците слова, с които дотогава художникът се е опитвал да спечели благосклонността на своя господар.

Никога не бива да пренебрегвате нито един детайл около визуалното подреждане на символите. Някои фактори, като цветовете например,

пораждат огромен символичен резонанс. Когато ловкият измамник Джоузеф Уейл се заел да разпространява рекламен бюлетин, за да рекламира някакви фалшиви дребни сувенири, той го кръстил *Бюлетинът на червените букви* и го отпечатал с червено мастило. Този цвят създава усещане за нещо спешно и неотложно, за сила и могъщество, за богатство и преуспяване. Уейл отлично познавал ползата от такива наглед второстепенни детайли при осъществяване на някоя сложна измама и в това отношение спокойно можел да съперничи на най-добрите дизайнери в престижните рекламни агенции. Ако в наименованието на някоя стока или в името на някоя компания участват думите „златен, златна, злато", те непременно трябва да бъдат отпечатани със златни букви. Тъй като за всеки човек зрителните асоциации доминират спрямо всички останали видове, хората ще реагират много по-лесно на цветовете, отколкото на думите.

Визуалното крие в себе си огромен емоционален потенциал. Римският император Константин през по-голямата част от живота си почитал слънцето като бог, обаче един ден, като погледнал към яркото небесно светило, за свое безкрайно удивление Константин видял образа на огромен кръст, насложен върху слънчевия диск. Това загадъчно видение - съчетанието на кръста и слънцето - го убедило в предстоящия възход на новата религия и не след дълго императорът обявил приемането на християнството като официална религия в цялата римска империя. Надали ще се намери в човешката история по-въздействащ пример за силата на визуалните символи. Затова за вас ще бъде много полезно, ако се научите да използвате умело символите и образите, които както в миналото, така и днес все още са способни да упражняват върху хората въздействие, несравнимо с другите способи за влияние върху умовете на нашите съвременници. С помощта на тези изпитани средства много по- лесно ще се сдобиете със значителна власт.

Визуалните образи често се появяват като поредица и дори начинът на тяхното подреждане може да се разглежда като един по-сложен, комбиниран символ. Обикновено в началото се поставя символът на властта (герб, знаме или друг обобщаващ знак на нация, династия, политически режим, партия, движение, съюз, агенция или фондация). По-късно, в средата на поредицата от символи, идва ред на този, който изобразява конкретното събитие, по чийто повод се предлага на обществото този ред от символи - събитие от национален мащаб или конгрес, конференция, съвещание, фестивал и т. н.

Към края на Втората световна война генерал Айзенхауер заповядал на американските войски да се насочат към Париж след напускането на френската столица от германските войски. Обаче френският генерал Шарл дьо Гол се противопоставил на тази заповед на главнокомандващия на съюзническите войски, защото се опасявал, че така ще се създаде впечатление, че отсега нататък американците ще решават съдбата на

Франция. С много усилия Дьо Гол успял да наложи своя план - в Париж първо трябвало да влезе френската Втора бронирана дивизия начело с него като командващ силите на Френската съпротива. Тази стратегия се оказала напълно успешна - след като Дьо Гол успял да спечели възторжени овации с появата си по парижките булеварди, съюзниците започнали да го третират като новия водач на независима Франция. Шарл дьо Гол твърдо вярвал, че един пълководец винаги трябва да крачи начело на своята войска. Тази визуална асоциация се оказала от решаващо значение за пораждането на емоционалната реакция, която генералът искал да предизвиква.

Ако в една стратегия съзнателно се набляга на употребата на символи, възможно е да се стигне до трансформация на понятията и така не е изключено повече да не можете да се представяте за Краля-Слънце, нито пък да се криете вечно под туниката на Диана, римската богиня на лова. Но за сметка на това можете да използвате символите за непряко въздействие върху зрителите. Разбира се, може да си измислите своя митология, при което да използвате героически фигури от близкото минало - много е удобно да експлоатирате за вашите цели славата на прославени личности, които вече са мъртви, но не от много отдавна, така че спомените за техните подвизи още са много ярки в паметта на нацията. Целта е да създадете около своята личност героичен ореол. Именно затова ще ви бъдат необходими значимите фигури от близкото минало, тъй като вашата най-обикновена личност не може да възбуди въображението на публиката, да не говорим, че никой не може да си представи вашия образ, заобиколен от героичен ореол. Сама по себе си Диан дьо Поатие въобще не е излъчвала някакво митично сияние, понеже е била нормално човешко създание като всеки от нас. Но символът, свързван с нейното име, й помогнал да се издигне над нормалното ниво и тя е изглеждала божествена в очите на своя най-верен обожател - френския крал Анри II.

Използването на символите от столетия е изпитано средство в арсенала на придворните, защото често помага да се смекчава въздействието на бруталните слова. Американският психотерапевт д-р Милтън Х. Ериксон в своята практика винаги се стараел да открива символите и образите, които най-добре ще му помогнат за комуникацията с пациентите, при които се оказвали безсилни методите за вербално общуване. Когато пациентът се оказвал необичайно неподатлив към методите, традицион- но използвани в психотерапията, той преустановявал процедурите с директно задаване на въпроси, а вместо това се заемал да обсъжда с пациента някаква свободно избрана тема, която на пръв поглед нямала нищо общо със заболяването и проблемите, които са го предизвикали. На един от своите пациенти д-р Ериксон описал най-подробно пътуването си в една от пустините на Аризона през 1950 г. Така неусетно терапевтът достигал до най-подходящия символ, който според него би помогнал на пациента да започне да осъзнава своите проблеми. Ако примерно болният

се чувствал прекалено изолиран в своето ежедневие, д-р Ериксон му говорел за някакво самотно дърво, което открил в пустинята, за това как то устоявало на ветровете, на горещината, на безводието, и на най-важ- ното - на самотата. Ако пациентът откликвал по някакъв начин на тази покана за установяване на емоционална асоциация и ако започнел да възприема дървото като символ на всички самотни божи творения, съществувала надежда да се поддаде на следващите опити на терапевта да разчупи психичните механизми, блокиращи съзнанието на пациента.

Използвайте неограничената мощ на символите като метод за събуждане, за раздвижване, за обединяване на вашите сподвижнйци, на вашия екип. През 1648 г. във Франция избухнали спонтанни всенародни бунтовете срещу кралската власт. Привържениците на краля наричали метежниците с презрителното наименование „прашките“ (на френски - „фронде“), като ги сравнявали с хлапетата, които се опитвали отдалеч да си отмъстят на по-големите от тях младежи, като ги обстрелвали с камъни от своите прашки. Кардинал дьо Рец решил да превърне това название в символ на бунтовете. Именно затова и до днес това смутно време е известно като Фронда. Бунтарите веднага приели това презрително название като символ на своето движение и дори започнали да накичват шапките си с шалове, вързани като прашките. Когато се хвърляли в битка срещу кралските войски, „фронда“ бил ^техният боен вик. Ако не се е появил този обединяващ символ, може ви въстанието щяло да заглъхне доста по-рано. Поуката е проста: желаете ли да оглавите някакво движение, в никакъв случай не забравяйте да му измислите обединяващ символ, защото колкото повече емоционални асоциации успеете да събудите, толкова по-устремен ще бъде вашият възход.

Най-добрият начин да се използват образите и символите е те да бъдат организирани талантливо в грандиозен спектакъл, който да спечели горещото одобрение, дори страхопочитанието на хората и да им помогне да не мислят само за неприятните факти и проблеми от реалния живот. Това лесно може да се постигне - човекът обожава всяко зрелище, което е по-грандиозно, по-разнообразно и по-извисено от ежедневната сивота. Постарайте се да въздействате на емоциите на обществото и то ще изпълни всички места в салона. И не забравяйте, че най-прекият път към сърцата на хората са визуалните образи и символи.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си кръста и слънцето - разпъването на кръста, под палещите слънчеви лъчи. Насложени един върху друг, тези два образа създават нова комплексна фигура. Именно така се ознаменува изгрява- нето на една нова власт. Това е толкова силно въздействащ символ, че не са нужни повече обяснения.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Хората винаги се впечатляват от повърхностното представяне на нещата... Поради това князът трябва да се погрижи хората около него да бъдат заети и забавлявани с празници и спектакли, като за целта той е длъжен да подбира най-подходящите дни и месеци във всяка година.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Ако някоя обществена личност си позволи да пренебрегва влиянието на символиката и образа, които нейните съвременници са си изградили във въображението за нея, то тя неминуемо ще изгуби властта си. Затова за този закон не съществуват изключения.

З А К О Н

38

МИСЛЕТЕ КАКВОТО СИ ИСКАТЕ, НО СЕ ДРЪЖТЕ КАТО ОСТАНАЛИТЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако демонстрирате нещо, което е в разрез с разбиранията и вкусовете на епохата, ако разпространявате гръмко нови нетрадиционни идеи или нестандартни схващания, хората ще си помислят, че се опитвате да привлечете вниманието им, или че ги гледате отвисоко. Разбира се, те няма да ви простят тази нечувана дързост и все ще измислят как да ви накажат, затова, че сте ги принудили да се почувстват по-незначителни от вас. Много по-безо- пасно е да се смесите с множеството и да си давате вид, че споделяте общоприетите разбирания. Споделяйте вашата оригиналност само с приятели, за които сте сигурни, че са толерантни, или с онези, които със сигурност ще оценят екстравагантността ви.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 478 г. преди Христа Спарта изпратила своята бойна флота към малоазиатските брегове на Персия, предвождана от младия спартански благородник Павзаний. Древногръцките градове-държави наскоро били отблъснали опасната персийска агресия и сега Павзаний поел по море начело на обединените флоти на Спарта и Атина със заповед да накаже персийските нашественици и да освободи островите и крайбрежните градове, завзети от персийците. Както спартанците, така и атиняните це-

нели високо способностите на Павзаний. Той отдавна бил доказал, че е безстрашен воин, с подчертана склонност към рискованите операции по суша и по море.

С удивителна скорост Павзаний и неговите бойци превзели Кипър, след което корабите се насочили към най-северната част на малоазийския бряг, наричана от елините Хелеспонт, за да превземе крепостта Византиум (днешния Истанбул). Но Павзаний толкова се възгордял от победата си над персите, че започнал да демонстрира признаци на поведение, което далеч надхвърляло стандартните за онази епоха разбирания за пищност и помпозност. Появявал се на публични сборища с напомадена коса, в пищни персийска туника, придружаван от египетски телохранители. Организирал разточителни банкети по персийски маниер, при които забавленията на гостите са представлявали по същество подражания на зрелищата, представяни на азиатските сатрапи. Престанал да се среща с досегашните си приятели, свързал се с персийския цар Ксеркс и във всичко се държал като персийски диктатор.

Вече никой не се съмнявал, че славата главоза- маяла Павзаний. Неговите войници, както и спар- танците и атиняните, отначало предполагали, че това са временни капризи, които с течение на времето ще отминат - всички отдавна знаели, че Павзаний винаги се увличал по показните жестове. Но когато той започнал да упреква елините заради прекалено скромния начин на живот и да си позволява да обижда обикновените гръцки войници, всички се замислили - този път Павзаний явно превишил всички допустими граници. Макар че нямало неоспорими доказателства за това прегрешение на Павзаний, започнали да се разпространяват слухове, че той преминал на страната на персийците и че тайно копнеел да се издигне до могъществото на персийския цар Ксеркс. За да не позволят да се раздухат метежите, спартанците обявили, че Павзаний повече няма да командва тяхната бойна флота и че е крайно време да се прибере у дома.

Павзаний обаче продължил да се облича в персийски дрехи, дори и когато се върнал в Спарта.

ТРЯБВА ДА РАЗГОВАРЯТЕ С МНОЗИНА, НО ДА РАЗМЕНЯТЕ МИСЛИ С МАЛЦИНА

Лесно е да се озовеш сред вихъра на опасностите, като се впуснеш да плуваш срещу течението. Но никак не е лесно да издържиш докрай на това предизвикателство - само мъж като Сократ може да се похвали с подобно постижение. Несъгласието с чуждото мнение често се възприема като лична обида, защото е признак за незачитане на възгледите на околните. Малцина са достойни за истината и ако сбъркате в тази преценка, последиците могат да бъдат много тежки. Не е разумно човекът да бъде преценяван единствено по това, което бърбори на градския пазар, защото думите, които ще изрича, няма да имат нищо общо със съкровените му мисли, а ще се сливат с общоприетите глупости. Мъдрецът винаги избягва да противоречи на

глупака и не се впуска в безсмислени спорове. На този свят няма нищо по-свободно от човешката мисъл, затова са напразни всякакви опити тя да бъде обуздавана и заключвана в клетка. Най-мъдро е да се затворите в убежището на вашето мълчание и ако понякога ви се прииска да го нарушите, правете го предпазливо и само пред подбрани и доверени приятели.

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

Bene vixit, qui beve latuit („Добре живее този, който добре умее да се прикрива...“)

ОВИДИЙ, (43 Г. ПРЕДИ ХРИСТА - ОКОЛО 18 г. СЛЕД ХРИСТА)

Умните хора трябва да бъдат като ковчежетата за скъпоценности с двойно дъно - ако някой случайно надникне в тях, да не може да забележи някоя от ценностите, скрити в ковчежето и пазени единствено за

След няколко месеца на свои разноски той наел една триера и се върнал в Хелеспонт, като преди това съобщил на спартанците, че възнамерява да продължи да се сражава срещу персите. В действителност той имал съвсем различни планове - да стане едноличен владетел на цяла Елада, с помощта на самия Ксеркс. Накрая спартанците не издържали и го обявили за обществен враг, след което изпратили един боен кораб по следите на неговата триера с нареждането да го арестуват. Павзаний се подчинил, може би защото настоявал да опровергае обвиненията в държавна измяна. Спартанците го обвинили, че превишавал в абсолютно недопустими размери правата си като главнокомандващ, че обиждал гръцките войници, че си позволил да издигне паметници само за своя прослава, без да спазва традицията да се благодари на градовете-държави, изпратили синовете си да се сражават в далечните задморски територии. Но накрая Павзаний спечелил: спартанците не се осмелили да го осъдят заради знатния му произход, въпреки многобройните доказателства за съмнителните му контакти с персите - смъртния враг на Елада в онази епоха.

Павзаний вече смятал, че е недосегаем, и изпратил пратеник с послание до Ксеркс. Обаче пратеникът, вместо да потегли към персийския царски двор, се върнал в Спарта, за да прочете писмото пред възмутените спартанци. Те решили да се сдобият с още доказателства за измяната на Павзаний и затова изпратили пратеника да се срещне тайно с изменника в един храм, където предварително скритите спартанци ще подслушат разговора между Павзаний и пратеника. Подслушваните останали напълно шокирани от откровенията на Павзаний - никога дотогава не били чували някой да се изказва с такова неприкрито презрение по адрес на всемогъщата Спарта. Решили единодушно да го арестуват при първата удобна възможност.

Когато се връщал от храма към дома си, Павзаний предусетил, че му е заложен капан. Побягнал назад, за да се скрие в храма, но спартанците заобиколили храма с войници (според древния обичай не било допустимо да се посяга на неприкосновеност -

та на бегълци, криещи се в свещените храмове). Павзаний категорично отказал да се предаде. Понеже не смеели да нарушат традицията и да нахлуят с мечове в храма, спартанците не свалили обсадата на храма, докато Павзаний вътре не умрял от глад.

ТЪЛКУВАНЕ

На пръв поглед може да изглежда, че Павзаний просто прекалил с увлеченията си по една чужда на Елада култура - това съвсем не е някаква новост или патент само на нашето съвремие, понеже се е случвало от най-древни времена. Тъй като явно не можел да се примири със суровия спартански аскетизъм, Павзаний се прехласвал неимоверно по персийските вкусове относно интимния живот на човека и сексуалните наслади. Носел персийски дрехи и употребявал източни благоухания, за да се надсмее над простоватите схващания на своите сънародници за дисциплината, аскетизма и простотата в ежедневния живот.

Почти винаги става така, когато хората се напъват да възприемат чужда култура, коренно различаваща се от традициите, вкусовете и разбиранията на средата, в която са отрасли. Но много често се намесва още един психологически фактор: хората, които не крият възхищението си от ценностите, почитани от другите нации, доста често прекаляват с презрението и отричането на постиженията на своята родина. Такива сноби наблягат на външните ефекти, упорито търсят екзотиката във всички сфери на живота, за да демонстрират превъзходството си и за да се дистанцират от простолюдието, което не желае да се раздели със старите обичаи и норми. Редно би било подобни личности да се държат с повече достойнство, да показват респект към тези, които не споделят техните вкусове и схващания. Такива екстраординерни личности изпитват непреодолима нужда да демонстрират превъзходството си над останалите, които пък от своя страна никога няма да забравят подобни обиди.

Древногръцкият историк Тукидид написал следните редове за Павзаний: „Като не криел презрението си към всичко, що било свято за спартан-

погледите на посветените.

СЪР УОЛТЪР РЕЙЛИ (1554-1618 г.)

КОГАТО ВОДИТЕ СЕ СМЕНЯТ

Веднъж Кидър, учителят на Мойсей, отправил сурово предупреждение към всички хора.
Ще настъпи ден, заявил той, когато всички реки, езера и кладенци ще пресъхнат. После отново ще се напълнят с вода, само че това ще бъде друга вода - ако някой човек отпие дори една глътка от нея, веднага ще изгуби паметта си. Само един човек слушал внимателно зловещите пред сказания на пророка, затова побързал да събере вода и да я скрие на си- гурно място. След което зачакал да настъпи злокоб- ният ден, когато всички води ще се сменят. На уречения ден потоците спрели да бълбукат, дори и най- широките реки пресъхнали, кладенците опустели, езерата изчезнали.

Онзи мъж, който единствен от всички хора се вслушал в предупреждението на пророка, като се убедил, че е настанал фаталният ден, отишъл в скривалището си и изпил запазената там вода. Когато излязъл навън, реките отново изпълвали руслата си, водопадите отново се си пели върху мокрите камъни, езерата се синеели, изворите бликали. Мъжът се спуснал в долината при останалите хора от неговото племе. Но останал безкрайно изненадан - те вече говорели и разсъждавали по съвършено различен начин от преди. Като че ли нищо не помнели от миналото и въобще не се тревожели от тази необяснима и внезапна промяна. Опитал се да ги заговори, ала те веднага си помислили, че е полудял или нещо подобно. Дори започнали да се държат враждебно към него. Отначало мъжът не смеел да пие от новата вода, но когато неговият резерв се

ците, като подражавал само на чужденците, той сам си навлякъл подозренията на своите съграждани и ги дразнел неимоверно с отказа си да спазва вековните традиции.“ Културните норми обикновено са плод на вековни търсения и проверки на жизнено важни схващания, религиозни вярвания и морални идеали. Не е логично да се очаква подобни гаври с всичко свято да останат ненаказани. Всеки, който си позволи подобна дързост, ще бъде възмезден рано или късно, дори и наказанието да се ограничи само до изгнание.

Мнозина от нас, също като Павзаний, са се поддавали на увлечения по екзотичното, по чуждестранното. Това желание е разбираемо, но трябва да се спазва мярката. Ако показвате преднамерено, че предпочитате само чуждото във всички житейски области, ще се издадете пред обществото, че всъщност копнеете само за едно - да докажете на съвременниците си, че ги превъзхождате във всяко едно отношение.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В края на XVI век в Италия се надигнала мощ- на протестна вълна срещу реформацията, поддържана от протестантите. Тази контрареформация, както я наричали в онази епоха, предлагала нова версия на инквизицията, за да бъдат изкоренени всички ереси и нарушения на строгите догми на Католическата църква. Сред тези жертви се оказал и ученият Галилео Галилей, но още повече бил преследван доминиканският монах и философ Томазо Кампанела.

Последовател на материалистичната доктрина на римския философ Епикур, Кампанела не вярвал в чудеса, не вярвал нито в рая, нито в ада. Църквата измислила тези нелепици, писал Кампанела, за да владее умовете на простолюдието и да го държи в подчинение и страх. Само че толкова дръзки идеи вече граничели с атеизма, затова Кампанела бил принуден да се изразява иносказателно. През 1593 г. Инквизицията го осъдила на затвор заради ерети- ческите му вярвания. Шест години по-късно под

предлог за частична амнистия той бил преместен в един манастир край Неапол.

По онова време Южна Италия била испанско владение и в Неапол Кампанела се замесил в заговор за прогонване на испанските нашественици. Надявал се да бъде установена независима република, в която всичко да се подчинява на неговите утопични идеи. Тогава италианската инквизиция, която си сътрудничела отдавна с испанската, отново го хвърлила в затвора. Този път обаче се стигнало до мъчения, за да го принудят да издаде истинските си схващания. Кампанела висял, вързан с вериги за ръцете си, със свити колене, на сантиметри над дъска с остри метални шипове. Тази поза била непоносимо мъчителна и накрая жертвата повече не можела да издържа и се отпускала върху шиповете, които раздирали плътта й.

През всичките тези години обаче Кампанела научил много за тайните на властта. След като се озовал пред опасността да бъде изгорен заради еретичните си възгледи, той променил стратегията си
- вече не обявявал публично схващанията си, защото предпочитал да ги пази в тайна.

За да се спаси от смъртното наказание, Кампанела се престорил на луд. Оставил инквизиторите да повярват, че забравил напълно за някогашните си богохулни възгледи просто защото изгубил разсъдъка си. Все пак не прекратили веднага мъченията, за да проверят дали затворникът не симулира лудост, но през 1603 г. отменили смъртното му наказание, като го заменили с доживотен затвор. През първите четири години той останал окован във вериги към стената на килията в подземието. Но въпреки тези нечовешки условия Кампанела продължил да пише, макар че вече не бил толкова лекомислен, та да изразява открито идеите си.

В една от книгите на Кампанела, озаглавена *Испанската монархия,* се процеждала идеята, че Испания била удостоена с божествената мисия да разпростре влиянието си в целия свят. Авторът предлагал на испанския крал доста практични съвети в макиавелистки стил за постигането на тази грандиозна цел. Кампанела много се интересувал от творбите на Николо Макиавели и в тази своя

свършил, той нямал друг изход, освен като всички останали да започне да пие от новата вода. Още повече, че за него се оказало непоносимо мъчение да не бъде разбиран от никого и да се отличава от всички около себе си. Но щом започнал да пие от новата вода, поведението му веднага заприличало на поведението на другите. Така постепенно той успял да забрави за миналото, за скривалището си, а останалите повярвали, че този луд внезапно си възвърнал разсъдъка.

„ПРИТЧИТЕ НА ДЕРВИША“, ИДРИС ШАХ, 1967 г.

„Никога не бива да оборвате мнението на някой от хората около вас. Ако искате да достигнете преклонната възраст на Метусалем, не трябва да се опитвате да възразявате срещу абсурдните твърдения на вашия събеседник. Освен това трябва да се избягва вред-

ният навик да коригирате грешките на хората, допуснати от тях по време на разговор, дори и да се ръководите от най-добри намерения. Ако ги прекъсвате и поправяте, лесно можете да ги обидите. Винаги е било много трудно, ако не и невъзможно, да се промени мисленето на хората. Ако се дразните от очевидните глупости, които двама души си разменят, докато разговарят, а вие сте принуден да слушате този разговор, по-добре ще е да се опитате да си представите, че те са актьори в някаква комедия. Това е изпитан метод за изолиране от неизбежните досадници. Ако някой си въобразява, че има правото да променя световния ред и да се намесва в най-сложните проблеми на битието, остава ни само възможността да благодарим на небето, когато той най-после завинаги ще изчезне от погледа ни. "

АРТУР ШОПЕНХАУЕР
(1788-1860 г.)

книга той изложил идеи, съвсем противоположни на тези, които всъщност изповядвал. По същество *Испанската монархия* била дързък опит на автора да заблуди църквата, че се е променил радикално, и че вече е приел ортодоксалната вяра. Опитът му се увенчал с успех - през 1626 г., шест години, след ка то била публикувана тази книга, папата най-после разрешил на Кампанела да напусне мрачния затвор.

Малко след като се озовал на свобода, Кампанела написал творбата *Победа над атеизма*, в която нападал свободомислещите автори - макиаве- листи, калвинисти и еретици от всички известни разновидности. Книгата била написана под формата на дебати, в които еретиците изразявали своите схващания, а после били оборвани с порой от аргументи в полза на католицизма. Кампанела очевидно се реформирал напълно - поне тази негова книга недвусмислено го доказвала. Но така ли било в действителност?

Никога дотогава > не били излагани писмено вярванията на еретиците с такава дълбочина и замах. Като претендирал да описва тези богохулства само за да може да ги обори, Кампанела всъщност пропагандирал в полза на еретиците и подкрепял борбата им срещу католицизма. Когато описвал доводите на католиците, за които се предполагало, че са неговите съкровени възгледи, той се ограничавал със скучни клишета и прекалено сложни и неразбираеми догми. Докато фразите в устата на еретиците изглеждали напълно ясни, дръзки, логични и искрени. В сравнение с тях изказванията на католиците били досадни и неубедителни.

Католиците, които прочели тази книга, я намирали за смущаваща и двусмислена, но нямали право да твърдят, че е еретична - едно от най-красно- речивите доказателства за това е фактът, че Кампанела не бил хвърлен отново в затвора. В края на краищата, когато бранел устоите на католицизма, Томазо Кампанела използвал доводите, до които прибягвали всички католически свещеници. Но през следващите години нашумялата на времето творба *Победа над атеизма* станала настолна книга, или истинска библия за атеистите, макиавелис-

тите и свободомислещите, които охотно се възползвали от остроумните доводи, описани от Кампане- ла. Като съчетавал привидната лоялност към църквата със замаскирания начин за изразяване на истинските си убеждения, при това така, че всички негови сподвижници да могат да го разберат, Томазо Кампанела доказал, че е усвоил уроците, почерпани от писанията на Николо Макиавели.

ТЪЛКУВАНЕ

Заплашен да бъде преследван безмилостно, Томазо Кампанела бил принуден да предприеме три стратегически хода, които му спасили живота, отървали го от затвора и му позволили да продължи да изразява схващанията си. Първо се престорил на луд - през Средновековието това позволявало да не се търси повече отговорност от психично болния заради постъпките му. След това написал книга, в която добросъвестно излагал схващания, напълно противоположни на идеите, в които вярвал, въпреки преследването от църквата. И накрая - това е най-блестящият ход в целия му бурен живот - Кампанела привидно отрича своите идеи, въпреки че в действителност успява да запознае с тях читателите си. Това е много стар, но много полезен трик: вие претендирате, че отхвърляте опасните идеи, само че, докато ги отричате, привидно „неволно“ ги описвате с пълни подробности. На пръв поглед се подчинявате на господстващото ор- тодоксално учение, но тези, които ви познават, ще се досетят, че в действителност вие иронизирате тънко католическите догми. Така постигате едновременно две цели - отстоявате схващанията си, но не рискувате живота и свободата си.

В обществения живот е неизбежно някои идеи, духовни ценности или традиции да се отдалечат от първоначалното им предназначение и да се превърнат в инструменти за потискане на човешкия дух. Но също така неизбежно се появяват бунтари, които въстават срещу това мракобесие и предлагат да бъде заменено с нови идеи, много по-прогресивни за своето време. Но ако се следват първоначалните стъпки на Томазо Кампанела, всички опити за по-

ГРАЖДАНИНЪТ И ПЪТЕШЕСТВЕНИКЪТ

„Огледайте се наоколо - посъветвал го един от продавачите на пазара. - Това е най-големият пазар в целия свят!“ „Е, не е точно така“ - поправил го пътешественикът. „Или поне един от най- големите - не се примирявал продавачът. - Но пък нашият пазар е най-красивият в целия свят!“ „И този път не познахте - отново го коригирал непознатият странник. - Ако искате, да ви разкажа за пазарите, които вече съм посещавал..." Накрая местните жители, които неволно станали свидетели на този разговор, не издържали, пребили с камъни чуждоземния гост и го зарили в земята по залез слънце.

„БАСНИ“, РОБЪРТ ЛУИ стивънсън (1850-1894 г.)

„Ако Николо Макиавели имаше поне един умен последовател сред всички князе (принцове) на Земята, първото, което би препоръчал на своя обещаващ ученик, щеше да бъде да се заеме с писането на книги против макиавелизма.“

ВОЛТЕР (1694-1778 г.)

пуляризиране на новите идеи няма да доведат до нищо добро, дори напротив - разпространителите на тези идеи ще бъдат безмилостно преследвани и жестоко наказвани. Само чрез мъченичество нищо не може да се постигне - по-добре да се живее в свят, в който царува потисничество, дори може да се предприемат опити за приспособяване към неговите сурови правила. Междувременно обаче е полезно да се намери начин да се изразят завоалирано новите бунтарски идеи в замаскирана форма, но все пак разбираемо за тези, които умеят да четат между редовете.

„Много отдавна пред никого не съм споделял това, в което вярвам, нито пък вярвам на това, което говоря. Ако все пак някога се случи да кажа някоя истина, то тя ще е така старателно прикрита сред останалите лъжливи слова, че ще е доста трудно да бъде разбрана.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ, В ПИСМО ДО ФРАНЧЕСКО ГУИЧИАРДИНИ, 17 МАЙ 1521 г.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Всички ние с помощта на куп лъжи крием усърдно истинските си предпочитания към една или друга идея, защото обществото не ни позволява да изразяваме напълно открито мнението си. Още от детските си години сме научени да прикриваме мислите си, да полагаме значителни усилия, за да повтаряме, макар и неохотно, всичко това, което нашите родители и близки очакват да чуят от нас. През цялото време трябва да внимаваме да не ги засегнем. За повечето от нас това е естествена норма за поведение, защото винаги ще съществуват иДеи и разбирания, които ще бъдат предпочитани от повечето хора и ще бъде напълно глупаво да се опитваме да ги оспорваме. Ние продължаваме да вярваме в това, което сме си избрали като наше верую, но външно се прикриваме зад изкусно изработени маски.

Срещат се обаче хора, които възприемат сблъсъка си с подобни ограничения в човешкото поведение като недопустимо ограничение на тяхната свобода и които изпитват непреодолима нужда да докажат превъзходството на собствените си разбирания по абсолютно всички въпроси.

Винаги става така, че техните аргументи успяват да убедят само неколцина събеседниците си, защото мнозинството не само не приема възгледите им, но дори започва яростно да преследва безразсъдно дръзките новатори. Никакви логически доводи не могат да помогнат в подобни ситуации, защото повечето хора яростно бранят възгледите си, без много да се замислят върху съдържанието им. В техните вярвания се намесва силен емоционален компонент. Никой не обича да бъде заставен да преосмисля схващанията си или да променя навиците си. Ако вие си позволите да предизвиквате хората около вас, независимо дали директно с проповеди, спорове, книги, или пък косвено - чрез вашето странно поведение, - всички ще ви намразят и рано или късно ще се опитат да ви отмъстят.

Мъдреците много отдавна са усвоили един важен урок: възможно е да се спазват общоприетите норми, без да се вярва в тях. Така разумните личности печелят следните преимущества: имат възможност да изповядват точно тези учения, идеи и възгледи, които най-много ценят; могат да ги споделят само с подбрани свои единомишленици, без да рискуват живота си или свободата си. След като са се домогнали до влиятелни позиции в обществото, чак тогава те могат да се опитат да убедят по-широк кръг хора в правотата на своите идеи - но и в този случай е по-безопасно да направят това завоалирано, като подражават на стратегията на Кампанела, при която се е наблягало на иронията и на косвените внушения.

В края на XIV столетие в Испания било поставено началото на масови преследвания на евреите - Инквизицията изгорила хиляди жертви на кладите, но повечето успели да се спасят, като напускали страната в панически бяг. Тези, които въпреки гоненията останали в Испания, били длъжни да се покръстят. Но през следващите триста години испанците се сблъсквали с едно неочаквано и смущаващо за тях явление в общественото развитие: мнозина от покръстените евреи привидно спазвали безукорно догмите на католицизма, обаче вътрешно си останали предани на древната еврейска религия. Повечето от така наречените маранос (свине или шопари - обидно прозвище за евреите въобще в испанския език, равностойно на чифути) се домогвали до високи постове в управлението на кралството, женели се предимно за представители на старите аристократични фамилии и всячески се стараели да демонстрират християнската си набожност, въпреки че в домовете си тайно продължавали да спазват еврейските религиозни ритуали. Испанската инквизиция реагирала, като създала специален орган за преследването на такива лъжех- ристияни. С течение на десетилетия покръстените шпаньолски евреи усъвършенствали уменията да се представят за истински испанци, навсякъде се появявали с кръстове на гърдите, давали щедри дарения на църквите, дори понякога си позволявали антисемитски изказвания - всичко това било предназначено да поддържа тяхната вътрешна свобода и да запази непокътнати вярванията им.

Обществото ценяло само привидната маска, която е избрал всеки от тях - никой не познавал'по-добре тази вечна истина от многострадалните маранос. Тази максима е в сила и до днес. Стратегията за нейното спазване е много проста - също както Кампанела написал *Победа над атеизма,* за да спаси живота си и да защити идеите си. По аналогичен начин постъпили и испанските евреи.

Не бъдете толкова глупав, та да си въобразявате наивно, че в наши дни е свършено с някогашните гонения на еретици и инакомислещи. Например Джонас Солк си въобразявал, че чистата наука е много по- важна от политиката и бюрокрацията. Докато работел върху изследванията, посветени на откриването на ваксина срещу полиомиелита, той си позволял да нарушава всички правила - публично обявил за откритието си, преди да го е представил пред научната общност, като не отдал необходимото признание на учените, които са работили по този важен проблем преди него и са трасирали пътя към успеха. Обществото го приветствало, обаче учените го упреквали в нарушаване на каноните. Пренебрежението спрямо колегите му станало причина за изпадането му в изолация и затова Джонас Солк бил принуден да посвети години на усилията да запълни тази празнина и да търси сътрудници и спонсори.

Бертолд Брехт бил изправен пред съвременен съд, който всъщност много не се различавал от съда на испанската инквизиция - така наречената Комисия за антиамериканска дейност. Тъй като по времето на Втората световна война той работел в американската филмова индустрия, през 1947 г. Брехт бил задължен да се яви на разпит, защото го подозирали, че симпатизира на комунистите. Другите писатели, повикани заедно с него да дават показания пред комисията, се държали агресивно и дори войнствено. Брехт обаче, който наистина отдавна изразявал в Творчеството си подкрепа за комунистическата кауза, избрал противополож- ната стратегия: отговарял добросъвестно на всички въпроси, но отговорите му били от най-общ характер, така че можели да бъдат интерпретирани по различни начини. Всъщност той прилагал стратегия, аналогич- на на стратегията на Кампанела. Дори си облякъл костюм и си сложил вратовръзка - нещо доста необичайно за него. Пушел непрекъснато по време на заседанията, защото подразбрал, че самият председател на комисията е страстен пушач. И така накрая успял до такава степен да спечели симпатиите на членовете на комисията и особено на нейния пред- седател, че го освободили веднага след задължителните въпроси.

По-късно Брехт се преместил в Източна Германия (ГДР), където се сблъскал с друга разновидност на съвременната инквизиция. Тук властвали комунистите - привърженици на още по-крайни догми, които естествено не закъснели да се нахвърлят срещу Брехт с упреци за декадентст- во и песимизъм. Той не се заел да спори с тях, но внесъл дребни корекции в някои от своите пиеси, за да не дава повече доводи в подкрепа на твърденията на своите противници. Междувременно се погрижил да бъ

дат запазени за поколенията оригиналните текстове на всички свои драматургични творби. Привидното му примиряване и в двата периода от неговия бурен живот са му осигурили възможности да продължи да работи, несмущаван от външни въздействия, без да му се налага да коригира начина си на мислене. Така Брехт успял да оцелее и да твори при различни условия в различни държави и да докаже, че е по-силен от всякакви репресии.

Хората на властта трябва зорко да се пазят от грешки като тези, които допуснали Павзаний или Джонас Солк, а освен това трябва да се научат да бъдат по-хитри от лисици и да умеят да се преструват умело, че са загрижени за всеобщото благо. Прочути исторически личности като Юлий Цезар и Франклин Делано Рузвелт са успели да превъзмогнат своя аристократичен произход, като напълно, съзнателно са култивирали в себе си умението да бъдат фамилиарни с обикновените хора. Те са изразявали тази фамилиарност в дребни жестове, често със символичен характер, за да покажат на хората, че техните водачи споделят общоприетите ценности въпреки различията в общественото положение.

Логичното продължение на този метод е да умеете да се приспособявате към всякакви хора при всякакви обстоятелства. Когато се появите пред обществото, трябва да оставите зад гърба си вашите идеи и ценности, за да си сложите онази маска, която според вас е най-подходяща за групата, в която сте се озовали. Бисмарк е играл тази игра с голям успех в течение на години. Мнозина от съвременниците му не са били наясно към какво се е стремял железният канцлер. Хората могат да поемат стръвта, защото ще си въобразяват, че вие споделяте техните идеи. Ако сте много внимателни, няма да ви обявят за лицемер - защо да го правят, след като вие не сте им разкрили съкровените си мисли.

АСОЦИАЦИЯ

Във всяко стадо има поне една черна овца. Останалите овце упорито я отбягват, защото не са сигурни дали тази черна овца трябва да принадлежи към стадото. Така че тя или се влачи самотна зад стадото, или блуждае нейде по-настрани, след което става лесна плячка на вълците и те не закъсняват да я разкъсат. Затова винаги стойте сред стадото
- там е много по-безопасно, защото мнозинството ще ви пази, както пази всеки свой член. Ако мислите по-различно от стадото, пазете тези ваши еретични мисли единствено за себе си, но външно спазвайте общоприетите възгледи.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Не давай на псетата това, що е свещено; не хвърляй бисери пред свинете, защото те ще ги стъпчат и ще се нахвърлят върху теб.“

НОВИЯТ ЗАВЕТ, ИИСУС ХРИСТОС, СКАЗАНИЕ НА МАТЕЙ, 7:6

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Има смисъл да отстоявате твърдо своите възгледи само когато сте си осигурили непоклатима позиция в царството на върховната власт и без никакви рискове можете да си позволите да изразявате мнения, напълно различни от мненията на останалите. Този маниер на поведение е задължителен в случаите, когато желаете да поддържате ясно очертана дистанция между вас и заобикалящите. Когато поел поста президент на Съединените щати, Линдън Джонсън си позволявал да беседва със своите съветници дори по времето, което отделял за ежедневния си тоалет. Тъй като никой друг в Белия дом дори не смеел да си помисли за подобна „привилегия“, с този доста необичаен жест Джонсън демонстрирал на околните, че няма намерение да следва стриктно строгите предписания на протокола. Същата игра разигравал много преди него римският император Калигула, само че в още по-драстични мащаби - навличал женско бельо или просто намятал първата хавлия, която му попадала пред погледа, преди да приеме важни посетители. Стигнал дори дотам, че наредил да изберат за консул любимия му кон. Хората не могли да му простят обидите, с които унижавал всички около себе си, и така дошъл денят, когато Калигула намерил смъртта си. Дори и тези, които са на най-високите стъпала в една държава или империя, трябва да бъдат предпазливи и да не обиждат своите поданици, защото не може да се отгатне кога ще им потрябва тяхната подкрепа.

Накрая трябва да се спомене, че във всички епохи и при всички режими е имало и ще има особняци, на които обществото позволява да осмиват овехтелите общоприети норми и онези културни традиции, които явно са се превърнали в отживелици. Именно благодарение на необичайно острите си подигравки със съвременните нрави Оскар Уайлд е успявал да привлича вниманието на обществото. Той не е криел, че не одобрява остарелите схващания и вкусове. За изненада на неговите противници публиката масово одобрила пиесите и другите му творби. Но не бива да се забравя, че изключително ексцентричната роля, с която се нагърбил този талантлив сатирик, накрая успяла да опропасти завинаги живота му. Ако обаче не е бил надарен с толкова ярък талант и ако не е умеел така превъзходно да забавлява публиката, неговите забележки само щяха да обиждат хората.

З А К О Н

39

НАЙ-ЛЕСНО СЕ ЛОВИ РИБА В МЪТНА ВОДД

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Гневът и другите подобни емоции никога не са от полза, когато трябва да се взимат стратегически важни решения. В такива решаващи мигове винаги трябва да сте хладнокръвни и обективни. Но ако успеете да вбесите противника, а в същото време вие да останете напълно спокойни, ще спечелите огром- но преимущество. Много е полезно да изкарвате неприятеля си от равновесие. За целта е от полза да откриете някаква пукнатина в неговото самочувствие - това ще ви помогне да го предизвикате, след което лесно ще овладеете ситуацията.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През януари 1809 г. император Наполеон, разгневен заради провала на кампанията в Испания, бързал да се върне в Париж. Неговите шпиони и доверени лица му докладвали за тревожния слух, че външният министър на империята маркиз Дьо Талейран заговорничел срещу императора в съдружие с Жозеф Фуше - министъра на полицията. Веднага след пристигането си във френската столицата императорът, по-мрачен от всякога, заповядал двамата заговорници веднага да се явят в императорския дворец. Когато двамата министри най-после се изправили пред него, Наполеон започнал нервно да пристъпва напред-назад, като припомнял на Фуше и на Талейран безславния край на всички досегашни заговори, насочени срещу него, после споменал за финансовите спекулации, подриващи стабилността на стоковия пазар, след което насочил гнева си

ИТАКУРА ШИГЕ-МУНЕ ОБИЧАЛ САМ ДА СТРИВА СВОЯ ЧАЙ

Съдията Итаку- ра Суво-но-ками Шигемуне бил сред малцината посвете- тени в дворцовите чайни церемонии. Отдавна бил свикнал сам да си стрива чая, докато заседавал в сградата на съда. Нцкой не можел да си обясни тази стран- ност на съдията, но той имал сериозни основания за това. Веднъж той се опитал да научи какво мислят хората за него. Обърнал се към своя стар приятел Еи- ки, търговец на чай, който също като Шигемуне обожавал чайните церемонии. „Хората говорят, че много лесно се дразниш по най- дребни поводи - споделил с него Еи- ки, - особено ако някой от подсъди- мите се опитва да скрие част от ис- тината. Веднага започваш да ги хо- каш невъздържано, затова никой вече не смее да ти възложи съдебно дело, още повече че с твоите викове ти не помагаш исти-

срещу законодателите, протакащи важни закони и решения, а накрая отново се върнал на темата, която очевидно най-много го тревожела - подлите министри, които минирали грандиозните задачи, пред които била изправена империята.

Докато Наполеон сипел гневните си закани, Талейран останал неподвижен, облегнат на лавицата над камината, с напълно спокоен и самоуверен вид както винаги. Наполеон се обърнал към своя външен министър и продължил с още по-заплашите- лен тон: „За тези министри смятам, че имам право да ги обвиня в държавна измяна, започнала още в мига, когато са поставили под съмнение непобеди- мостта на империята!“ При зловещата дума „държавна измяна“ императорът очаквал външният министър да настръхне или поне да трепне. Талейран обаче само продължавал да се усмихва неопределено, външно спокоен, дори с леко отегчен вид.

Смирените физиономии на Талейран и Фуше още повече вбесили Наполеон и той закрещял още по-припряно и невъздържано. Сред министрите имало абсолютни негодници, продължавал разпалено той, които с нетърпение очаквали смъртта му, и пристъпил още една крачка към Талейран, който го гледал с немигащите си нищо неизразяващи очи. Накрая Наполеон не издържал на втренчения поглед на своя пръв дипломат и яростта му избухнала като вулкан: „Вие сте подлец! - креснал той в лицето му. - Никога в нищо не сте вярвал. За вас няма нищо свято! Готов сте да продадете дори майка си! Аз ви отрупах с почести и богатство, но явно нищо няма ви спре, ако искате да ме нараните.“ Останалите министри се спогледали с недоумение - никога досега не били виждали безстрашния генерал Бонапарт, всемогъщия император Наполеон I толкова разстроен и безпомощен.

„Заслужавате да ви смачкам като тази чаша - тропнал с крак Наполеон и захвърлил в камината скъпата кристална чаша за шампанско. - Притежавам достатъчно власт, за да го сторя, но ви презирам толкова много, че нямам никакво намерение повече да си губя времето с вас. Дали пък да не ви обеся пред вратите на Тюйлери? Хм, и това може да се случи в някой прекрасен ден... - Задъхан, с по-

червеняло като при пристъп лице, с искрящи от ярост очи, императорът като че ли вече не можел да се спре да сипе обида след обида: „Всъщност какво си въобразявате, маркиз Талейран? Нима не знаете, че не сте нищо повече от едно лайно, обвито в най-лъскавата коприна? Ами какво ще ми кажете за жена си? Да не би да сте забравили, че сам ми признахте, че Сан Карлос е бил неин любовник?“ „Може и да е така, сир, обаче не вярвам тази клюка да засяга славата на Ваше Величество, нито пък моята“ - спокойно парирал удара Талейран, напълно владеещ се, въпреки че тонът му внезапно станал ледено студен. Наполеон продължавал да сипе обиди, но се отдръпнал от камината. Талейран се възползвал от паузата, за да прекоси бавно залата с характерното си накуцване. Когато един от слугите му подал палтото, Талейран на излизане се обърнал към другите министри (които вече не се надявали да го видят отново) с хладната забележка: „Колко жалко, че един толкова велик човек е тъй зле възпитан...“

Но въпреки гнева си Наполеон не заповядал да арестуват външния министър. Вероятно е решил само да го освободи от всичките му задължения и да му забрани достъп до императорския двор, като си въобразявал, че унижението, на което го подложил, представлявало достатъчно наказание. Но въобще не се замислил, че вестта за невъздържаното му избухване ще се разпространи светкавично из цял Париж - всички коментирали възбудено как императорът напълно изгубил контрол и как Талейран го засрамил с достойното си хладнокръвно поведение. Сякаш се обърнала нова страница в историята на империята - за пръв път смаяните французи виждали техния герой да губи хладнокръвие пред поредната опасност. Сред пищните зали на двореца пропълзял полъх на тревожно предчувствие за предстояща катастрофа. Или както по-късно Талейран майсторски обобщил ситуацията само с една фраза: „Това може би е началото на края.“

ТЪЛКУВАНЕ

Това може би наистина е било началото на

ната да излезе на-яве.“ „Е, радвам се, че ми го казваш така откровено - отвърнал Щигему-не. - Едва сега за-почвам да проумявам защо хората започват да се озъртат притеснено, когато им повиша тон. Дори съм имал дела, при които свидетелите едва ли не си глът- ват езика и не могат да довършат показанията си.“ От този ден нататък съдията поставял пред себе си в съдебната зала малка мелничка за чай. Докато изслушвал показанията, съдията не спирал да мели чая. Така лесно можел да разбере да-ли е ядосан или не, като поглеждал към стрития чай - ако не бил смлян както трябва, това недвусмислено означавало, че бил много разгневен, с което се съобразявал при обявяването на присъдата. Така започнал да отсъжда безпристрастно и хората напускали съда много по-доволни от преди.

„ЧА-НО-Ю, ЯПОНСКАТА ЧАЙНА ЦЕРЕМОНИЯ“, А. Л. САДЛЪР, 1962 г.

Ако е възможно, опитайте се да потискате неприязънта, която изпитвате към някого, независимо кой е той. Да се говори гневно с друг човек - това означава да му демонстрирате омразата, която изпитвате към него. Подобни емоции са не само ненужни, но дори вредни, защото така вие можете да станете опасен за околните, да стигнете до отблъскваща вулгарност или най-малкото да 'изглеждате глупав и смешен в техните очи. Гневът или омразата никога не трябва да се демонстрират, но ако не е възможно напълно да ги елиминирате, поне се опитайте да ги впрегнете в полезни и разумни дела. Нека да не забравяме, че най-отровни са именно студенокръвните змии.

АРТУР ШОПЕНХАУЕР
(1788-1860 г.)

края. До Ватерло са оставали още шест години, обаче с величествения възход на Наполеоновата империя било свършено - това станало ясно на всички след катастрофата, с която приключило нахлуването в Русия. Талейран бил първият, който прозрял мрачното бъдеще, особено след ненужната война в Испания. По някое време през 1808 г. проницателният министър решил, че в името на бъдещия мир, за който отдавна жадувала Европа, Наполеон трябвало да слезе от политическата сцена. И веднага се заел да заговорничи с Жозеф Фуше.

Възможно е тази конспирация да не е била нищо повече от таен замисъл за дворцов преврат с еднаединствена цел - да бъде свален Наполеон. Защото е трудно да се повярва, че двама толкова опитни, разумни и практични министри, едни от най-ловките играчи в световната дипломация, ще стигнат само до средата на пътя и ще изоставят заговора си на произвола на съдбата. Може би само са се опитали да размътят водата с надеждата, че ще тласнат Наполеон v към някоя фатална грешна стъпка. Да го предизвикат и да го подтикнат да даде воля на гнева си, при което всички да се уверят, че императорът вече не може да контролира нервите си и следователно не може да управлява страната. Всъщност описаното по-горе избухване на Наполеон безсъмнено навредило на неговата репутация.

Това е често срещан проблем, който винаги може да изникне, когато някой от играчите в политическия театър реши да реагира прекалено бурно. Останалите актьори отначало се вцепеняват от напълно естествения пристъп на страх и ужас, но само след няколко дни бурята е утихнала и небето отново се е прояснило. За главното действащо лице обаче остават последиците от гневния му несдържан изблик - смущението и неудобството, предизвикани от евентуално изпуснатите неразумни или неверни фрази в момента на яростния пристъп. Затова е много важно да умеете да овладявате темперамента си, защото, ако изгубите контрола върху поведението си, винаги ще бъдете изправени пред риска да изтървете някакви обидни или издайничес- ки фрази, които при нормално състояние на духа ви

и при пълно самообладание никога не бихте произнесли. Понякога могат да се окажат достатъчни само няколко невъздържани тиради и хората ще започнат с нетърпение да очакват деня, в който завинаги ще се отърват от вашето присъствие.

Изправен пред вероятността за крайно опасна- та конспирация на двамата най-влиятелни свои министри, Наполеон по всяка вероятност е имал пълното право да избухне и да вдигне страхотен скандал. Но като е реагирал така яростно, в присъствието на трети лица, той само е демонстрирал своята безпомощност. Да покажете, че сте уязвим, е равно- силно да обявите публично, че сте изгубили контрол върху събитията - това за съжаление донякъде напомня безпомощния плач на малко дете, което със сетни усилия се опитва да наложи своето. Силните духом, ако наистина владеят положението, никога няма да допуснат подобна проява на слабост.

В онази драматична ситуация Наполеон е разполагал с немалко възможности за реагиране. Можел е да се замисли какво всъщност се крие зад факта, че двамата негови най-проницателни и способни съратници са се обърнали срещу него. Достатъчно е било да не издава чувствата си, а само да ги изслуша, след което да продължи да ги следи зорко. По-късно е можел да се опита да ги спечели отново на своя страна. Но и противоположният вариант е бил напълно реален - да се отърве от тях, като използва обявяването на присъдите и дори екзекуциите им като поредна демонстрация на своето неподлежащо на съмнение могъщество. Не са били нужни никакви тиради, нито детинско стискане и размахване на юмруци, нито досадните последици от конфузната сцена - достатъчно е било само да стегне примката около вратовете на коварните за- говорници.

Запомнете една важна поука: никога няма да успеете да подтикнете към лоялност вашите подчинени или колеги с гневни изблици. Те само ще започнат да се съмняват във вашите способности да удържите властта. Като излагате на показ вътрешната си слабост, с подобни невъздържани избухвания само ще предизвестите своя предстоящ и не- възвратим провал.

МАЙМУНАТА И ОСАТА

Една маймуна си отхапвала от една сладка, зряла круша. Но една оса се заела да й досажда най-нахално, настойчиво и неуморно, защото и тя помирисала апетитната круша. Дори заплашвала маймуната, че ще я ужили, ако не й остави от крушата. Хитрата маймуна позволила на осата да кацне върху крушата, но в следващия миг я ударила с лапата си. Раздразнената оса веднага литнала настрани, после се върнала при маймуната и я отрупала със всички обиди, които знаела, една от друга по-злобни. Ала и това не я успокоило, кацнала върху носа на маймуната и я ужилила жестоко. Не успяла обаче да измъкне жилото си и така загинала, като преди това изпитала много по-силни страдания, отколкото била причинила на маймуната.

„БАСНИ“, ДЖОНАТАН БЪРЧ (1783-1847 г.)

ЯМАТА НА ИГУМЕНА РЮОГАКИ

Кин-ю, военачалник от втори ранг, имал брат игумен, който се наричал Рюогаки и бил прочут с лошия си нрав. Край стената на манастира на Рюогаки растяла невиждано едра коприва - истинско чудо, защото приличала повече на дърво, отколкото на храст. Никъде другаде нямало такова чудо - копривата била толкова висока, че хората от околността я наричали „копривата на игумена Рюогаки“. „Това е обида за нашата света обител!“ - заявил възмутеният игумен и наредил да ***отсекат дървото. Но останал дънерът и хората започнали да говорят за него като за „дънера на игумена Рюогаки“. Рюогаки се вбесил още повече и веднага се разпоредил дънерът да бъде изтръгнат и захвърлен някъде подалеч от манастира. Само че сега зейнала внушителна яма, която шегобийците веднага***

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В края на двадесетте години на XX век Хайле Селасие вече почти бил осъществил мечтата си - да подчини цяла Етиопия под своята власт, защото вярвал, че страната се нуждаела от силно и централизирано ръководство. Като регент на императрица Заудиту (заварена дъщеря на последната етиоп- ска кралица) и като неин наследник на трона, на Хайле Селасие му се наложило да похаби десетина години в яростни схватки с непокорните вождове на най-войнствените етиопски племена. Но сега пред него оставало само едно препятствие към престола
- императрицата и нейният съпруг Рас Гугса. Хайле Селасие много отдавна не хранел илюзии за отношението на царствената двойка към него - Заудиту и Гугса го ненавиждали и копнеели за деня, в който ще могат да се освободят от опеката му. Затова Хайле Селасие - най-мъдрият от всички етиопски държавници - при първия удобен повод побързал да отпрати далеч на север своенравния Гуг- са. Съпругът на императрицата бил удостоен с почетната титла губернатор на размирната северна провинция Бегемедер, което обаче го заставяло да напусне столицата, където императрицата останала сама да се справя с новите интриги на неуморимия Селасие.

Следващите години преминали в мир, защото Гугса бил изпълнен с решимост да докаже уменията си на върховен администратор, лоялен към централната власт. Но Хайле Селасие не му вярвал, защото неговите шпиони непрекъснато му напомняли за заговорите, които замисляли императрицата и Гугса - царствената двойка не можела да се примири със съперничеството на техния енергичен и властен роднина и с нетърпение очаквали деня на разплатата. Но годините отминавали и въпреки че Гугса не предприемал нищо, Хайле Селасие знаел какво е необходимо да се предприеме - той бил длъжен да предизвика Гугса да се раздвижи, да се обяви против него и така да издаде намеренията си. Трябвало само да измисли повод, за да го предизвика, при това преди Гугса да е напълно готов за съпротива.

нарекли „ямата на игумена Рюогаки“.

„ЕСЕТА ЗА ЛЕНИВОСТТА'\ КЕНКЬО, ЯПОНИЯ, XIV ВЕК

От няколко години северното племе азебу галас непрекъснато се бунтувало срещу централната власт. Воините от племето систематично нападали и плячкосвали съседните селища. Никой от тях не плащал данъците, дължими на централната власт. Хайле Селасие обаче не предприемал никакви наказателни мерки срещу тях, дори ги оставил да се укрепят в северните райони на вечно размирната страна. Накрая през 1929 г. той заповядал на Рас Гугса да поведе армията срещу бунтовниците от Севера. Привидно Гугса се подчинил, но бил много засегнат, защото никога дотогава не бил влизал в конфликт с племето азебу галас и тази заповед - каквато се отдава обикновено на простите сержанти - жестоко накърнявала честта му. В момента пред него нямало друг изход, освен да се нагърби с опасната мисия за спасяването на нацията. Но не се примирил нито за миг с амбициите на Хайле Селасие, затова първата му задача, щом се озовал сред войската, била да пусне слуха, че Хайле Селасие замислял да ликвидира местната християнска църква (която се числи към православието, макар че се отличава с някои особености от църквите в източноевропейските страни), защото планирал да поиска от папата в Рим да присъедини Етиопия към католицизма и накрая да превърне страната в италианска колония. Надигнали се гневни викове с искания да бъдат сурово наказани виновниците за тази измяна. Гугса побързал да се възползва от благоприятния за него развой на събитията и се заел да сплотява под своето командване непокорните северни племена. През март 1930 г. огромна за мащабите на Етиопия армия от 35 000 щика начело с Гугса поела на дълъг поход, чиято крайна цел, разбира се, съвсем не се оказала земята, населявана от непокорното племе азебу галас, а разположената доста по-надалеч в южна посока Адис Абеба. Рас Гугса разчитал на внушителното си превъзходство в жива сила и нито за миг не се усъмнил, че този път ще си разчисти окончателно сметките с омразния Хайле Селасие. Преди да потегли на смъртен бой, Гугса обявил свещена война и се заклел пред своите привърженици, че ще върне Етиопия в лоното на истинското християнство.

Той въобще не подозирал за коварния капан, заложен от далеч по-проницателния Хайле Селасие. Много преди Гугса да се отправи на север срещу племето азебу галас, Селасие си осигурил подкрепата на ети- опската църква. И преди да пламне всеобщо въстание срещу него, той успял да подкупи неколцина от най-важните съюзници на Гугса, които по-късно наистина изменили на своя водач в най-решителното сражение. Веднага щом въстаническата армия поела на юг, в небето се появили ае- роплани, разпръскващи позиви, в които се апелирало да не се вярва на подстрекателствата на Гугса, понеже върховната етиопска църква въобще нямала намерение да оттегля подкрепата си от Хайле Селасие. Църквата дори признавала изрично Хайле Селасие за истински християнски

водач на Етиопия и в същото време отлъчвала от своето лоно завинаги Рас Гугса заради подпалване на гражданска война. Тези листовки успели да внесат истински смут сред войниците от армията на Гугса. Когато се стигнало до решителната битка, повечето от обезкуражените войници се разбягали, пък и точно тогава дезертирали подкупените от Хайле Села- сие висши офицери и племенни вождове.

Битката приключила доста бързо. Само най-преданите приближени на Рас Гугса продължавали да бранят своя водач. Всички начело със самия Гугса били избити до крак. Императрицата, сломена от гибелта на съпруга си, не могла да преживее тази съкрушителна вест и починала след няколко дни. Така на 30 април 1930 г. Хайле Селасие осъществил своята заветна мечта - вече никой не можел да му попречи да обнародва възвание към цялата нация, в която сам се обявявал за пожизнен ети- опски император.

ТЪЛКУВАНЕ

Хайле Селасие винаги мислел с няколко хода напред. Той много добре знаел, че ако остави Рас Гугса сам да определи времето и мястото, откъдето ще пламне бунтът срещу централната власт - под този доста общ термин Хайле Селасие винаги разбирал силна власт, начело на която да стои самият той, без да е длъжен да я дели с когото и да било, - опасността ще е много по-голяма, отколкото, ако Гугса да действа според планираните от „централната власт“ ходове. Затова Селасие ловко подтиквал лековерния Гугса да вдигне бунт - за целта Хайле Селасие бил готов да използва всички възможни средства: преднамерено засягал мъжката чест на Гугса, като го подтиквал да се сражава с воините от северното племе азебу галас, въпреки че самият Гугса дотогава поддържал съвсем прилични отношения с тях. Като обмислял всички възможни сценарии, Хайле Селасие подготвил старателно терена, така че въстанието начело с Гугса предварително било обречено на провал. Нещо повече, Хайле Селасие с един удар отстранил двата си най-опасни съперника - агресивните водачи на племето азебу галас и съпруга на императрицата Рас Гугса.

Това е пример, красноречиво илюстриращ квинтесенцията на този закон: когато водите са спокойни и бистри, вашият опонент ще разполага с достатъчно време за подготовка и с пространство за маневриране, за да замисли и организира заговор срещу вас. И тъй като ще ви атакува ненадейно, всички предимства от изненадващия първи удар ще бъдат на негова страна, което до голяма степен ще му помогне и занапред да държи в ръцете си стратегическата инициатива. Затова сте длъжен „да размътите водата“, да принудите рибата да излезе на повърхността, където много по-лесно ще я уловите в мрежата си, стига тя да е предварително приготвена за улова. Така ще откраднете инициативата от врага. Най-добре се постига тази изключително важна тактическа цел, като въз

действате на чувствата на противника - на неговата гордост или суета, омраза или любов, - няма значение за какво точно ще се заловите, стига да ви свърши работа. А след като водата стане много мътна, глупавата лакома риба непременно ще налапа стръвта. Колкото по-силно е вбесен вашият противник, толкова по-зле ще се справя той със сложната обстановка и накрая ще се озове във вртопа, който сте му подготвили, за да се удави в него и никога повече да не може да изплува нагоре.

„Владетелят никога не трябва да обвинява армията си само защото е разгневен. Военачалникът не бива да започва война, когато е обзет от негодувание."

/ -

СУН-ДЗЪ, IV ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Склонните към гневни реакции хора често прекаляват и стигат дотам, че рискуват да станат смешни. Обикновено те взимат всичко прекалено насериозно и приемат много тежко всяка нанесена им обида или оскърбление. Очевидно това са свръхчувствителни натури, които за нищо на света не искат да се примирят с представата, че е възможно понякога и те да станат за смях - досадно събитие, от което обаче никой не е застрахован. Всъщност най-абсурдното е това, че те си въобразяват, че колкото по-силно се гневят на всички около себе си, толкова по-силно е тях- ното могъщество. Истината е точно обратната - гневът и сприхавостта не са израз на сила, а доказателство за безпомощност. Хората временно могат да се впечатлят от вашата яростна реакция, но след като всичко утихне, те ще ви уважават много по-малко. Освен това ще разберат, че вие лесно губите контрол върху реакциите си, и веднага ще си кажат, че могат да се възползват от тази ваша слабост.

Това обаче още не означава, че винаги трябва да потискаме гнева си или другите емоционални реакции, защото съществува и нова опасност
- да не успеем да изразходваме натрупаната в нас енергия и да се стигне до нежелани деформации в поведението ни. Вместо това трябва да се опитаме да сменим перспективата - да си припомним, че в царството на властта нищо не е на лична основа.

Всеки от нас поне веднъж е въвличан във верига от неприятни събития, без да си дава сметка, че причините могат да се коренят назад в миналото - чак в годините на детството ни. Дори следите от първопричините могат да се проследят още по-назад - нали родителите ни някога също са били деца и така нататък. Нашият гняв може да се гради също и върху причини, чиито корени са скрити във взаимоотношенията ни с

други хора, в натрупани от години огорчения от предишни наши неуспехи или проблеми в личната, в професионалната или в друга сфера. Ако някой ни вдъхва съмнения, че именно той е вдъхновителят на нашия гняв, възможно е в пристъп на ярост да го обсипем с незаслужени обвинения. Ако обаче някой избухне и започне яростно да ви упреква, а на вас ви се струва, че тези упреци са незаслужени, не си въобразявайте, че този гневен пристъп е насочен само срещу вас - не бива да бъдете толкова мнителен. Причините могат да се окажат много по-сложни и по-дъл- боки, защото се коренят назад в миналото, където са замесени немалко предишни обиди, и всичко е толкова преплетено, че не си заслужава да се мъчите да го разберете докрай. Вместо да приемате този акт като лич- на обида, по-разумно е да се опитате да овладеете емоциите си.

Това изместване на перспективата ще ви позволи да се справяте по- успешно с преодоляването на сложните предизвикателства, които са неизбежен спътник на борбата за власт. Вместо да реагирате още по-ярос- тно в сравнение с опонентите си, по-добре ще е да използвате факта, че вашите противници са изпуснали нервите си и поради това са по-лесно уязвими. Запомнете добре най-важния принцип на поведение при подобни емоционални конфликти: на всяка цена трябва да се стремите да запазите разсъдъка си бистър, докато всички други около вас не загубят ума си окончателно.

По време на войната на Трите царства в древен Китай (III век преди Христа) съветниците на главнокомандващия Цяо Цяо му представили документи, уличаващи неколцина от неговите подчинени в заговор, чиято цел била да сътрудничат на неприятеля. Съветниците настоявали пред Цяо Цяо предателите веднага да бъдат арестувани и екзекутирани пред войската за назидание, обаче Цяо Цяо бил достатъчно мъдър и хвърлил в огъня компрометиращите писма. Точно в този критичен момент, в навечерието на решителната битка, никак не било разумно да раздава правосъдие, което ще смути и разстрои дисциплината в армията. Цяо Цяо решил първо да се справи с много по-важната задача - да спечели предстоящата битка. По-късно можел да си разчисти сметките с изменниците. Така Цяо Цяо се справил и с двата проблема, защото запазил завидно хладнокръвие в решителния момент.

Да сравним този маниер на поведение с реакцията на Наполеон спрямо Талейран - императорът е допуснал много сериозната грешка да търси личностите, които са били организаторите на заговора срещу неговата абсолютна власт. По-разумно би било да избере тактиката на Цяо Цяо - първо да се преценят всички евентуални последици от замислените действия. Този подход е далеч по-опасен за противник, дори и за един толкова ловък дипломат, какъвто безсъмнено е бил маркиз Дьо Талейран, и би спомогнал за постепенното, но окончателно отстраняване на външния министър на френската империя от ключовите позиции в пирамидата на властта.

Гневът винаги ограничава възможностите ни да реагираме, а за всеки, който се е устремил към властта, свободата на действие е извънредно важен фактор. След като се научите да не приемате всяко смущаващо събитие като прекалено лично, вие скоро ще установите, че позициите ви в обществото са се укрепили до такава степен, че е възможно сам да останете изненадан от тази рязка положителна промяна. Едва тогава ще имате възможност да се възползвате от емоционалните реакции на хората около вас. Ще можете да ги тласкате към по-смели решения, ще ги въодушевявате, като им описвате победата, която те ще постигнат, само ако се напрегнат още малко. Или пък ще ги победите, като използвате същите средства, които те са избрали, за да ви унизят или унищожат. Припомнете си как се е справил Хари Худини с конкурента си Клепини. Отначало Худини се престорил, че е много по-неспособен от Клепини, с което е приспал бдителността на съперника си и го подвел да очаква лесна победа. След това Хари Худини напълно съзнателно е позволил на Клепини да научи каква е комбинацията, с което го подтикнал към точно определени ходове. И накрая го победил с удивителна лекота. Това е класически пример за справяне с прекалено арогантен съперник - отначало се преструвате, че с нищо не го превъзхождате, дори, напротив - той явно е по-силен от вас, - след което го сразявате с един решителен неотразим удар.

Сун Пин, главнокомандващ на армиите в царството Чи, ученик на великия древнокитайски стратег Сун-дзъ, веднъж повел войската си срещу армиите на съседното княжество Вей, чиято армия двойно превъзхождала войската на Сун Пин. „Ще запалим сто хиляди факли през първата нощ, която ще прекараме в земите на княжеството Вей! - заповядал мъдрият Сун Пин. - Но през следващата нощ ще намалим факлите на петдесет хиляди, докато на третата нощ в нашия лагер ще оставим да светят само тридесет хиляди..." На третата нощ съгледвачите на противника доложили на командирите от войските на княжество Вей, че силите на настъпващия противник се стопяват по-бързо от снега в планините. „Знаех си, че онези от царството Чи са жалки страхливци!" - възкликнал предводителят на войските на княжеството Вей, след което заповядал веднага да се атакува лагерът на Сун Пин, но в бързината тежката пехота, която не можела да напредва бързо заради масивните си брони и щитове, изостанала по пътя към противниковия лагер. Войските на Сун Пин изпълнили точно заповедта му и отначало отстъпвали, за да подмамят вражеските войници да навлязат в тясна планинска клисура, където били обкръжени и избити до един от тежката пехота на Сун Пин. Главнокомандващият на армията на Вей загинал заедно с подчинените си, след което конниците на Сун Пин лесно се справили с останалите войски от княжеството Вей.

Ако се изправите лице в лице с необикновено разгорещен опонент, не забравяйте, че най-ефективната тактика в подобни драматични миго

ве е да сдържате реакцията си. Припомнете си примера, който ни е оставил маркиз Дьо Талейран - нищо не може да въздейства така силно върху прекалено изнервения ви опонент, както хладнокръвното ви поведение. Не бива обаче да си позволявате в такъв критичен момент да се подигравате с опонента си - ако се усмихвате подиграателно в лицето му, само ще го вбесите още повече и ще подтикнете да се нахвърли срещу вас с цялата си ярост. Достатъчно е само да запазите хладнокръвие и да се задоволите с аристократична, дори отегчена поза. Така ще охладите желанието на човека срещу вас да задълбочи спора и да се стигне до страхотен скандал, чиито последици са непредвидими и затова нищо няма да ви гарантира, че ще спечелите тази игра на нерви. При подобни сблъсъци с прекалено темпераментни натури можете да спечелите много, след като вашите съперници ще се принизят и ще си позволят да се държат детински глупаво, докато вие ще опазите достойнството си и самообладанието си.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си езеро, гъмжащо от риба. Водата е бистра, времето е спокойно, няма вятър, няма вълни по повърхността на езерото: Рибата кротува дълбоко във водата. Но ако вие размътите водата, рибите ще изплуват. Ако още повече размътите водата, те ще се подплашат и ще се издигнат до повърхността, ще започнат да гълтат, каквото им попадне, включително и стръвта по куките на вашата въдица.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Ако вашият противник притежава горещ темперамент, не пропускайте всяка удобна възможност да го раздразните. Ако той е самонадеян, опитайте се да погъделичкате неговото самолюбие... Мъдрият стратег умее да създава ситуации, за които предварително знае как ще реагира врагът, като го подмамва с нещо, за което е известно, че ще привлече вниманието на противника. Той размахва примамка пред носа на противника, докато го въвлече в заложения капан, за да го нападне там с войските си, които дотогава са чакали в прикритията си.“

СУН-ДЗЪ, IV ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Когато предизвиквате чувствата на хората, трябва да бъдете изключително предпазлив. Най-добре ще е да научите повече за нрава на вашия противник, преди да се впуснете в някаква рискована авантюра, защото не знаете дали няма да се окаже по-разумно да не оставите рибата да си кротува на дъното.

Жителите на град Тир, столица на древната Финикия, вярвали, че ще успеят да се противопоставят на войската на Александър Велики, който вече бил завладял половината от Мала Азия, но не се решавал да нападне една толкова солидно укрепена крепост. В целия античен свят трудно можело да се намери друга крепост, толкова непристъпна, като столицата на Финикия, от три страни заобиколена от водите на Средиземно море. Жителите на Тир изпратили пратеници при Александър с обещанието да го признаят за владетел на целия Изток, ако не напада техния град и ако се закълне, че никога няма да се опита да проникне в него. Разбира се, това го раздразнило и той заповядал да бъде обкръжена финикийската столица. Градът се съпротивлявал цели четири месеца и накрая Александър решил, че не си струва да губи време и сили - по-късно можел да се завърне пред стените на Тир и да го обсади наново, но сега се налагало да продължи похода срещу персите. Затова Александър им предложил да преговарят за примирие. Жителите на Тир обаче не преценили правилно силите си, като си въобразявали, че техният град никога не може да бъде превзет от нито един завоевател и отказали да преговарят с пратениците на Александър Македонски. Пратениците били обезглавени от финикийците като израз на презрението им към исканията на завоевателя, нахлул от север в техните земи.

Това вече окончателно вбесило Александър. Сега за него нямало значение колко дълго ще трае обсадата и колко войници ще загуби пред крепостните стени на Тир. Македонският цар разполагал с всичко необходимо за продължителна обсада, прекъснал снабдяването на града по море и накрая успял да сломи съпротивата на обсадените. Така се стигнало до гибелта на Тир - градът бил опожарен до основи, стените - сринати, а непокорните му жители - продадени в робство.

Понякога можете да си позволите да предизвиквате противниците си дори и ако те са много по-силни от вас, както е постъпил Сун Пин, но първо трябва да проверите дали ще можете да се справите с предизвикателствата, които крие една толкова рискована стратегия. Най-важното е да напипате слабото място в бронята на противника. Ако обаче не откриете никаква пролука в защитата на врага - ако той е изключително силен, - няма смисъл да се опитвате да го предизвиквате. Винаги трябва внимателно да преценявате своите и противниковите възможности и да анализирате грижливо съотношението на силите. Ако допуснете фа- талната грешка да дразните акулите, жестоко ще си изпатите.

Накрая нека да припомним, че понякога може да се окаже полезно дори едно яростно избухване, но само ако е добре изиграно представление от ваша страна, като през цялото време вие трябва да владеете нервите си и да запазите способността си да преценявате трезво. Най-важ- ното е да прецените внимателно срещу кого трябва да бъде насочен вашият гняв и какви могат да бъдат евентуалните последици. Никога не бива да предизвиквате ответна реакция, която ще ви причини сериозни неприятности. Желателно е по-рядко да си позволявате гневни пристъпи, за да не ги обезцените и да ги превърнете в ежедневие, защото хората около вас постепенно ще престанат да ви обръщат внимание, въпреки че вие ще продължавате да сипете закани към тях. Пристъпите на ярост, ако се повтарят прекалено често, неминуемо ще се обезценяват, независимо дали са преднамерени или спонтанни.

З А К О Н

40

БЪДЕТЕ НАЩРЕК, КОГАТО ВИ ПОДНАСЯТ ПОДАРЪЦИ. НЕ ПРИЕМАЙТЕ ПОКАНИ ЗА БЕЗПЛАТНИ УГОЩЕНИЯ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Това, което ви предлагат безплатно, почти винаги крие опасности - или ще ви принуди да се замесите в някаква афера, или е ловък трик, целящ да ви задължи косвено към този, който ви натрапва щедростта си. За истински ценните придобивки винаги се налага да се заплаща солидно. Като си платите порядъчно, вие не се обременявате с чувство за вина, не се смятате за нечий длъжник, нито пък за измамен от някого. Освен това в повечето случаи е разумно да се плаща пълната цена - така няма да бъде накърнявано вашето самочувствие. Бъдете щедър, но само с вашите собствени пари и не се страхувайте да ги пуснете в обръщение, защото щедростта не само е признак на духовна сила, но и много помага при опитите за сдобиване с повече власт.

ПАРИТЕ И ВЛАСТТА

В царството на властта всичко трябва да се преценява единствено според реалната му стойност, защото там всяко нещо си има цена. Това,

ЛЕГЕНДИТЕ ЗА ЗАРОВЕНИТЕ СЪКРОВИЩА

Мнозина слабоумни обитатели на големите градове цял живот се надяват да изкопаят някога някакво приказно имане от земните недра и да бъдат богати до гроб. В Магреб (Мароко, Алжир, Тунис, Либия и Западна Сахара) има много бербери, които не могат да си осигурят препитание по естествения за всички хора начин - чрез упорит труд. Те се стремят да се сближават с по-заможни- те от своите съграждани, представят се за „учащи“, като им предоставят тайнствени древни писмена, написани на непознат за арабите език, след което си предлагат услугите като преводачи. Разбира се, документът се оказва завещание на отдавна мъртъв собственик на заровено съкровище, като се посочва и точното място на скривалището. Така тези самозванци се опитват да се сдо-

което ви се предлага даром или след оживени пазарлъци с отбив от цената, често се заплаща косвено, по психологически път - с цената на разкъсващи притеснения, пораждани от усещането за зад- лъжнялост, или по линията на компромиси с качеството на закупената стока, или пък е за сметка на несигурното бъдеще заради вашето неохотно съгласие да бъдете въвлечен в неясни комбинации и машинации и т. н. Силните личности много рано се научават как да бранят своите най-ценни ресурси - независимостта си и свободата да маневрират напълно самостоятелно. Като плащат пълната цена, те успяват да се опазят от опасни обвързвания или от ненужни притеснения.

Най-добре ще е да бъдете максимално открит и ясен, но в същото време гъвкав, когато трябва да се оперира с парични суми. Така по-лесно ще научите какво означава понятието „стратегически оправданата щедрост“. Като поднасяте някому най- подходящия за момента подарък, вие поставяте получателя в зависимост от вашата воля. Щедростта обикновено размеква сърцата на хората, което сил- но облекчава всевъзможните измамници. Ако си спечелите репутацията на щедър дарител, вие ще се радвате на всеобщото одобрение и така ще успявате да отвличате вниманието на обществото от истинските ви кроежи. Ако разпределяте богатството винаги с оглед на по-лесното постигане на вашите стратегически цели, ще очаровате не само краля, но и неговите придворни, ще зарадвате стотици хора и ще си спечелите десетки ценни съюзници.

Спомнете си за най-надарените исторически личности, постигнали бляскави успехи в борбата за власт - Юлий Цезар, кралица Елизабет I, Микеланджело, династията на Медичите. Сред тях няма нито един скъперник. Дори измамниците, ако са от класа, не пестят разходите, само и само да успеят да осъществят замислените от тях крупни, немислимо дръзки измами. Ако някой човек реши да стегне вървите на кесията си, със стопроцентова сигурност може да се твърди, че гледката няма да е приятна. Ярък пример за личности от диаметрално противоположната категория е Джакомо Казанова

- той е спечелвал женските сърца не само защото

се е отдавал докрай духом и телом, но и защото е раздавал със същия замах цялото съдържание на портфейла си. Всеки представител на силните на деня прекрасно знае прастарата истина, че парите са способни да оказват страхотно психологическо въздействие и че няма врати, които те да не могат да отворят.

На всяка личност, която с лекота си играе с парите, съответстват хиляди други, които са заключени в черупките си, защото сами са се отказали да използват парите творчески, конструктивно и стратегически. Те са пълната противоположност на силните на деня личности, които са родени да властват. Изключително полезно ще бъде за вас умението да разпознавате безпогрешно представителите на тези две коренно различни категории, защото, както трябва да избягвате хитрите изнудвани, които с парите си могат да отравят всичко около себе си, така трябва да сте нащрек с другите, които са толкова сковани, че можете да спечелите много, ако използвате тази тяхна слабост. Ето как изглежда тази категоризация по-обстойно.

Лакомата риба.

Лакомата риба проявява интерес само към количеството на парите. Ледена и безсърдечна, пред очите й се мяркат само безжизнени балансови отчети. На хората около себе си това студенокръвно създание гледа или като на жалки пионки, или като на пречки в опитите й да се докопа до колкото може по-тлъсто богатство. Никой не желае да си има работа с лакомата риба и с времето всички лакоми риби са обречени да измрат в самота, което доказва окончателно тяхната абсолютна безполезност.

Алчната риба е най-предпочитаната жертва на артистичните измамници - тя кълве настървено на всякаква стръв, стига да става дума за лесно печелене на пари. В лакомията си е способна да погълне не само примамката, но и кукичката заедно с кордата и поплавъка. Такива ненаситни натури лесно могат да бъдат водени за носа, защото са вманиачени да отделят цели нощи в пресмятане на бъдещите си печалби (но е почти невъзможно да бъдат принудени да пожертват част от времето си за ня-

бият със средства, за да започнат да копаят в пустинята. Понякога търсачите на съкровища допълват своя репертоар с магически трикове, които до такава степен изумяват лековерните им слушатели, че те приемат всичко за чиста монета, макар че в действителност не може и дума да става за магия... Тези легенди рядко почиват на някакви достоверни сведения. Читателят трябва да е наясно, че ако понякога наистина се разкриват съкровища, укрити старателно в потайни места, в тъмни пещери или другаде в земните недра, това се дължи единствено на чистата случайност, а не на някакви систематични проучвания... Тези, които вярват наивно или се впечатляват от подобни легенди, в името на Аллаха трябва да отказват всякакво съдействие на онези, които се опитват да мамят хората само защото не могат да си изкарват почтено прех-

раната, тъй като са лениви и некадърни. Не бива да си губите времето с такива измами и хитри уловки.

„МУХАДИМАХ“, ИБН-ХАЛДУН (1332-1406 г.)

СКЪПЕРНИКЪТ

Един скъперник, за да бъде сигурен, че никой няма да му отнеме притежанията, продал всичко, което имал и с парите купил огромен къс злато, закопал го в градината си и после често наобиколял мястото, за да проверява дали някой не се навърта около неговото съкровище. Това обаче възбудило любопитството на един от неговите слуги, който веднага се усъмнил, че там е закопано нещо много ценно. Издебнал господаря си и когато онзи заминал нанякъде, слугата изкопал златото. Когато скъперникът се върнал в дома си и заварил само празната дупка, заплакал горчиво и заскубал отчаяно косите си. Но един от съседите, ка-

кой човек, който се нуждае да му Оъде ооърнато внимание). Те никога не се интересуват от това, което вълнува другите, и затова не зачитат съветите на психолозите, дори и когато биха извлекли косвена полза. Всеки се старае да избягва контактите с тях, защото те или ще се заемат да експлоатират околните, или ще се опитат да припечелят нещичко за чужда сметка.

Демонът на пазарлъка.

Властните натури умеят безпогрешно да оценяват кое колко струва, при това не само в пари, но и според разходваното време, престижната стойност на вещите и дори в зависимост от психологическите предимства от избора на дадена стока. Но именно това е непосилна задача за демоните на пазарлъка. Тези вечно спорещи досадници са способни да похабят часове, за да отбият поне малко от цената, и не се уморяват да се самоизмъчват с мисълта колко много биха си купили за същите пари. Но явно не им стигат тези проблеми, защото в повечето случаи те се връщат изпотени Ьт ожесточеното спазаряване с някакъв боклук в чантата си, който или трябва да бъде даден на поправка още следващия ден (а поправката хич не им излиза евтино), или просто трябва да се захвърли в кофите за смет и да се купи нещо качествено, само че два пъти по-скъпо. Такива глупави дребнави пазарлъци (невинаги става дума само за пари, защото времето също е ценност, да не говорим за похабените нерви) отблъскват другите хора. Така демоните на пазарлъка обикновено остават самотни и неразбрани, но дори и това не ги смущава, защото за тях най-важното в живота е да не бъдат излъгани от продавачите по сергиите.

На пръв поглед хората от този тип вредят само на себе си, но тяхното влияние е заразително - ако не умеете да им се противопоставяте, - те ще ви заразят с присъщата им несигурност и неволно ще ви подтикнат и вие да започнете като тях да се озъртате за нещо по-евтино. Не се опитвайте да ги променяте, дори не се впускайте в спорове с тях. Само си представете мислено колко им е струвала поредната „придобивка“ в пари за неизбежните бъдещи ремонти, в похабено време, в изпокъсани нерви.

Садистът.

С помощта на натрупаните от тях богатства финансовите садисти са способни да разиграят злобни игри, но не толкова за да се сдобият с още повече власт, колкото, за да демонстрират своето могъщество, влияние и безнаказаност. Ако ви наемат да работите за тях, ще издребняват при всеки удобен повод, а понякога дори и без него ще минат. Ще ви тормозят неуморно и накрая ще ви разболеят от язва. Садистите като че ли си въобразяват, че щом плащат някому за труда му, той е длъжен да им търпи капризите, тормоза и обидите. Въобще не са надарени със светско отношение към парите. Ако съдбата ви изиграе лошата шега да ви сблъска с такъв тип, поразумно ще бъде да се примирите с финансовите загуби, вместо да се забърквате в изтощителни напразни опити да се наложите над садисти от гореописаната категория.

Заслепеният дарител.

Щедростта определено е една от най-въздействащите изяви на силните на деня. От незапомнени времена щедростта е привличала всеобщото внимание, смекчавала е обтегнати отношения, спомагала е за сключване на съюзи, които дотогава са били смятани за абсолютно невъзможни. Но най-ра- зумно е щедростта да се използва предпазливо, най-вече с оглед на вашите стратегически интереси, особено когато сте си наумили конкретна цел. Заслепените дарители са нечувано щедри, защото са готови да пожертват всичко, за да спечелят любовта и обожанието на околните, или защото са болезнено чувствителни към преклонението на другите спрямо тях. Способни са да отидат дори дотам, че да не постигнат въобще желания от тях ефект - получателят на дарението може да прелива от благодарност към тях, което в повечето случаи озадачава дарителите. Въпреки че отстрани щедрите дарители могат да изглеждат на пръв поглед много привлекателни, трябва да бъдете нащрек с тях, защото няма гаранции, че няма да ви обременят с техните неразрешими емоционални проблеми.

то го видял тъй смазан от мъка, му рекъл: „Стига си скубал косите си! По-добре грабни един камък и го закопай в ямата! Повтаряй си, че там лежи заровено твоето злато, защото така или иначе ти не го използваше за нищо. Камъкът ще ти свърши същата работа..."

Поуката е следната: ценността на парите не е в тяхното притежание, а в тяхната употреба.

„БАСНИ", ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

В Япония е много популярна поговорката: „Тада йоти такаи моно ва най", което в превод означава: „Нищо не е така ценно, както подаръкът от сърце, когато нищо не се иска в отплата."

„НЕДОИЗКАЗАНОТО", МИЧИРО МАТЦУМОТО, 1988 г.

Юсуф ибн Джа- фар ел-Амуди имал обичай да взима доста много пари от тези, които идвали да се обучават в неговата школа. Веднъж го посетил един виден правник, който му заявил: „Впечатлен съм от твоя метод на преподаване и не се съмнявам, че насаждаш в умовете на възпитаниците си само мъдрост и доброта. Но не е според нашите традиции да искаш пари в замяна на знания. Освен това твоят метод може да бъде зле изтълкуван. " Ала Ел-Амуди му отвърнал с най-спокоен тон: „Аз никога не продавам моите знания. На този свят няма достатъчно пари, за да бъде купено това, което се крие в главата ми. А колкото до опас- ността да бъдат изтълкувани зле моите постъпки, ако престана да искам пари от учениците си, рано или късно ще се намери някой друг, който да изпразни кесиите на бащите

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1532 г. испанският конквистадор Фран- циско Писаро завоювал Перу и златото потекло като река към Испания. Испанци от всички съсловия започнали да мечтаят как ще забогатеят само за една нощ, ако успеят да се доберат до Новия свят. Като мълния се разпространявала мълвата за върховния вожд на някакво загадъчно индианско племе в източната част на Перу - веднъж годишно, в чест на някакъв древен ритуал, жреците събличали вожда, обсипвали го целия със златен прах и го потапяли в близкото езеро. От уста на уста се носела легендата за Златния мъж или на испански El Dorado, откъдето се родило понятието Елдорадо - приказ- но царство, по-богато дори от империята на инките, защото там дори паветата по улиците на тяхната тайнствена столица били от чисто злато, а храмовете - с позлатени колони и стъпала. На европейците от онази епоха тази измислица им се струвала напълно правдоподобна, след като се говорело така упорито за туземен вожд, който можел да си позволи да потапя в езерото златния прах, полепнал по косите му - явно такъв приказно богат владетел управлявал златна империя. Така че хиляди испанци се втурнали през Атлантика, за да претърсят об- ширната северна половина на Южна Америка, където според слуховете би трябвало да се намира легендарното Елдорадо.

През февруари 1541 г. от Кито, столицата на Еквадор, потеглила най-многобройната от всички експедиции, които били въвлечени в тази небивала авантюра. Водач бил Гонсалво, брат на Франциско Писаро. На изток потеглили 340 испанци в ослепителни брони, придружавани от 4000 индианци - наети като носачи и водачи. Внушителната кавалкада завършвала с 4000 свине, няколко дузини лами и около 1000 кучета. Но още през първите седмици амбициозно замислената експедиция била сполетяна от първите беди - тропическите дъждове като че ли нямали намерение да престанат, докато не удавят всичко живо наоколо. Броните започнали да ръждясват, а хранителните припаси - да плесеняс-

ват. Всеки път, когато командирът Гонсалво Писа- ро запитвал поредния местен индианец за пътя към Елдорадо, получавал толкова уклончиви и противоречиви отговори, че скоро се оказало напълно безсмислено да се следват подобни указания - индианците или криели от испанските завоеватели местонахождението на Елдорадо, или въобще не знаели нищо конкретно. След кратките разпити индианците били измъчвани до смърт, за да бъде изтръгната съкровената тайна, след което ги давали за храна на кучетата. Слухът за безмилостните испанци бързо се разпространил сред местните племена и те разбрали, че единственото спасение от проклетите испанци е разпространяването на най-различни версии за местонахождението на Елдорадо с едничката цел тази злокобна експедиция да бъде отпратена някъде по-надалеч, за да не бъдат избити всички местни жители. И докато Гонсалво и хората му се лутали в търсене на несъществуващите горски просеки, неусетно затъвали все по-навътре в непроходимите джунгли.

Съкрушаващо униние завладявало все по-упо- рито сърцата на завоевателите. Униформите им се изпокъсали, броните изгубили блясъка си заради всепроникващата ръжда - накрая се принудили да ги захвърлят като ненужна тежест. Обувките им се износили и гордите европейци били принудени да продължат боси сред буйните треволяци и бодливи храсти, пълни с всякакви насекоми. Вече били изядени не само свинете и ламите, но и кучетата, а също и по-негодните коне. Сега преживявали само с корени и диви плодове. Гонсалво Писаро най-после проумял, че така доникъде няма да стигнат. Решил да опита да продължи по река и с много труд неговите конквистадори построили грубоват шлеп от полуизгнилите греди. Не им достигали коне за теглене на шлепа от брега. Пътуването по реката Напо също се оказало нелесно занятие. Напълно отчаян, Гонсалво Писаро заповядал да устроят лагер край един от по-широките завои на реката, след което изпратил напред многочислена група да потърси индиански селища, откъдето да се набавят храни. Останал в лагера да чака завръщането на групата, но накрая открил, че водачите на групата го йзоста-

им. Точно ти би трябвало най-добре да знаеш, че един човек или е алчен, или не е. Но човек, който въобще не взима нищо от този свят, е най-по- дозрителен, защо- то покварява душите на своите ученици, като размекват волята на своите жертви. "

„ХИТРИНИТЕ НА ДЕРВИША", ИДРИС ШАХ, 1970 г.

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ОБИЧАШЕ ПАРИТЕ ПОВЕЧЕ ОТ ЖИВОТА СИ

В древни времена живял един стар дървар, който всеки ден се изкачвал до планината, за да насече дърва. Носел се слух, че този дървар бил голям скъперник, понеже трупал в скрито място среб- рото си и се надявал с някакво вълшебство (за което се шепнели най- различни легенди, ала никой не знаел нещо със сигурност) среброто да се превърне в злато - всички знаели, че старецът нищо не ценял повече от

златото. Един ден върху стареца се нахвърлил огромен тигър. Настигнал го само с три скока и го грабнал с грамадните си зъби. Синът на дър- варя, като видял в каква беда изпаднал баща му, се опитал да му помогне. Носел дълъг прът и остър кинжал и скоро настигнал тигъра, който не можел да бяга много бързо, понеже мъкнел злочестия старец със себе си. Така синът успял да халоса тигъра с пръта по главата и спасил баща си - за щастие дърварят не бил пострадал много, защото тигърът го захапал за дрехите. Когато старецът се съвзел и видял пребледнелия си син надвесен над него, а настрани лежал раненият тигър, веднага се развикал: „Да не си посмял да намушкаш тигъра с кинжала! Ще му повредиш кожата! Ако кожата му остане непокътната, ще вземем много пари за нея... Убий го, но не засягай кожата му!" Докато синът слушал

вили, понеже решили да продължат без него все надолу по течението на реката към заветната цел.

Дъждовете не секвали и накрая войниците от отряда на Гонсалво Писаро окончателно забравили за бленуваното Елдорадо - не искали вече нищо друго, освен да се върнат в Кито. Най-после през август 1542 г. от внушителната експедиция, която в началото наброявала хиляди мъже, сега малко повече от стотина окаяни нещастници се добрали в Кито. На губернатора на Кито му се струвало, че тези призраци са изскочили от самия ад - покрити с белези и струпеи, олюляващи се, повечето накуцващи, едва загърнати в неописуеми дрипи, с неузнаваем вид, изнемощели и страхотно отслабнали. В продължение на година и половина те изминали пеша сред безмилостните джунгли кошмарно дълъг и тежък маршрут под формата на гигантска дъга с около две хиляди мили обща дължина. От огромните разходи, пропилени за тази грандиозна експедиция, нямало никаква полза - не съществувала и следа от легендарното Елдорадо, нито от индианското злато, което като че ли потънало вдън земя след един замах с магическа пръчка на зъл вълшебник.

ТЪЛКУВАНЕ

Но дори и провалът на мисията на Гонсалво Писаро не успял да изплаши испанските авантюристи. След 1542 г. били организирани още няколко експедиции, посветени на търсенето на прокълнатото Елдорадо. И след тях както след войниците на Гонсалво Писаро оставали само опожарени индиански селища, осеяни с трупове на местни жители, подлагани преди смъртта си на нечовешки мъчения, за да издадат къде са скрили златото техните жреци и вождове. Невъзможно е да бъдат изчислени финансовите загуби от тази грандоманска експедиция, но въпреки безплодните опити примамливият блясък на мечтата за Елдорадо още задълго не помръкнал.

Трескавото търсене на Елдорадо не само че коствало милиони жертви - при това не само индианци, но и немалко испанци - но то спомогнало до голяма степен за началото на рухването на могъ-

ществото на испанската империя. Златото обсебило трайно умовете на милиони испанци. Все пак конквистадорите, след упорити опити прехвърлили в Испания внушителни количества злато, добито от другите задморски провинции в Новия континент, което обаче веднага било влагано в нови и нови проекти за намирането на Елдорадо, вместо да бъде похарчено за земеделие или за други по-перспективни дейности. Хиляди младежи изоставяли бащините домове и испанските градове бързо опустявали. Селата тънели в разруха, армията не можела да попълни необходимите бройки от новобранци за войните в Европа. Към края на XVII век населението на страната намаляло почти наполовина - само жителите на Мадрид от 400 000 в началото на XVI останали около 150 000 в края на XVII век. Испания затънала в многовековен упадък, от който никога не се възстановила.

Властта обича единствено онези, които са способни на изумителна самодисциплина. Мисълта за бързо и лесно забогатяване може да размъти и даже да помрачи окончателно разсъдъка дори на най- здравомислещите натури. Тези, на които съдбата наистина им се е усмихнала и някак си са се изхит- рили да натрупат тежко имане за броени месеци, винаги ще ламтят за още и още. Така, както винаги се налага да се заплаща скъпо и прескъпо за всяко безплатно угощение, така и парите, щедро изсипани от съдбата в скута ни, рано или късно ни костват огромни усилия.

В своята заблуда алчните хора са способни да пренебрегнат всичко, от което в действителност ще зависи властта, към която те се стремят - самодисциплината, добронамереното отношение на заобикалящите ги хора и така нататък. Важно е да разберете следното: с едно- единствено изключение - неумолимата смърт - нито една промяна в нашето благосъстояние не може да настъпи бързо. Набързо натрупаните богатства рядко се оказват дълготрайни, защото нямат солидна основа. Затова никога не бива да позволявате на парите да ви подмамят да напуснете крепостта на вашите от години утвърдени житейски принципи. По-разумно е да се стремите само към повече власт - тогава парите сами

трескавото шепнене на баща си, тигърът се съвзел от удара по главата и отново захапал бащата, като го за- мъкнал вдън гората, където синът не успял да проникне и там старият му баща намерил смъртта си.

„КИТАЙСКИ ПРИТЧИ“, В СБОРНИКА „БАСНИ и ПРИТЧИ НА НАРОДИТЕ“, ДИАНА ДИ ПРИМА, 1960 г.

МОИСЕИ И ФАРАОНЪТ

Записано е в легендите за пророците, че Мойсей бил допуснат в двореца на фараона (според хипотезите на египтолозите вероятно това е бил Рамзес Велики, 1304-1236 преди Христа), защото се заклел, че ще покаже на господаря на Египет невиждани чудеса, вълшебства и приказни дарове. В онази далечна епоха всеки ден слугите на фараона, които нямали чет, поднасяли на огромните трапези по 4000 овце, 400 крави, 200 камили и подобава-

ще дойдат при вас. Оставете Елдорадо за наивниците и глупаците.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В началото на XVIII век никой в средите на английската аристокрация не притежавал толкова за- видно положение, колкото херцог Марлборо. След успешни военни кампании срещу вечните врагове на Англия - французите - херцог Марлборо си спечелил всеобща почит като най-талантливия стратег и военачалник в цяла Европа. Неговата съпруга Сара Чърчил, херцогиня Марлборо, след многобройни неуспешни опити най-после успяла да се добере до заветната си мечта - тя била избрана за първа придворна дама на кралица Ана, коронясана през 1702 г. През 1704 г. английските войски, командвани от херцог Марлборо, постигнали внушителна победа срещу армията на френския крал при Блен- хайм край Виена, след което херцогът се превърнал в национален герой на Англия. За да изрази възхищението си от талантливия пълководец, кралица Ана подписала декрет, с който херцогът получавал всички права върху внушително имение край Удс- ток, в графство Оксфордшир, заедно със съответните средства, осигурени от кралската хазна, за да бъде построен разкошен замък - какъвто се полагал на славния победител във войната с французите. Още преди да бъде започнат строежът, съвре- менниците му измислили име - замъка Бленхайм. Херцогът решил да повери проекта за замъка на младия архитект Джон Ванбург - истински представител на късния Ренесанс, забележителен автор не само на изящни сгради, но и на прецизно построени пиеси. И така строежът започнал през лятото на 1705 г. с пищна церемония и големи надежди.

Джон Ванбург бил надарен с необичаен усет и ярко дарование за смели, но стойностни архитектурни решения. Според неговия проект замъкът Бленхайм трябвало да бъде величествен паметник на могъществото на херцог Марлборо и да се извисява гордо в средата на огромен парк с изкуствени

щия се към тях брой пилета, риби, напитки, сладкиши, плодове и други лакомства. Всички египтяни и цялата войска на славния фараон се настанявали край трапезите. От четири столетия фараонът бил. обявен за син на боговете и никой не можел да лиши от прехрана неговия народ. Но когато Мойсей отправил гореща молитва към небето: „О, Боже, моля те да съкрушиш могъществото на фараона“, Бог откликнал на страстната му молитва и отговорил: „Ще го удавя във вода и ще го лиша от цялата му мощ и ще затрия неговите войски, които ще преследват теб и твоя народ.“ Изминали няколко години от това паметно Божие обещание, но фараонът продължавал да тъне в разкош, в цялото си величие. Мойсей вече губел търпение, кога най-сетне Бог ще се смили над него и ще съсипе омразния фараон. Накрая не издържал и потег-

езера, дълги, елегантно извити мостове, грижливо очертани градини и други фантастични детайли. Още от първия ден на грандиозния строеж обаче херцогиня Марлборо започнала да намира пропуски в проекта на Ванбург - непрекъснато го обвинявала, че пилее прекалено много средства за замъка и околните архитектурни елементи, а освен това настоявала с нетърпящ възражение тон всичко да бъде завършено, колкото било възможно по-скоро. Сара Чърчил (това било нейното име, преди кралица Ана да я удостои с титлата „херцогиня Марлборо“) тормозела Ванбург и неговите подчинени за всеки детайл, независимо дали е първостепенен или маловажен. Очевидно била обсебена от мания за спестовност, въпреки че не й се налагало да похарчи нито пени от своите средства, тъй като строежът се финансирал изцяло от кралската хазна. Според слуховете именно това нейно престараване е влошило чувствително отношенията й с кралица Ана, макар че е възможно да е имало и други допълнителни причини за този конфликт, но така или иначе през 1711 г. Нейно Величество я отстранява от двореца и й нарежда да освободи апартамента си в съседство с кралските покои. Вбесена от загубата на своето доскоро могъщо влияние, а и от необходимостта да се лиши от щедрата кралска пенсия, херцогиня Марлборо напуска завинаги Лондон, но преди това не забравя да нареди на изумените си слуги да опразнят най-старателно дворцовия апартамент

- дори бронзовите дръжки на вратите били демонтирани!

През следващите десет години строежът в Бленхайм бил спиран и наново продължаван на няколко пъти, защото ставало все по-трудно да се издействат още пари от кралските министри. Херцо- гинята била убедена, че единствена грижа на архитекта Ванбург била как да я разори и да я докара до просешка тояга. Стигнала дотам, че наредила на прислугата си да проверява тежестта на всяка партида от масивните каменни плочи, количеството на варта, дължините на железните прути за оградата и парапетите. Не се уморявала да мърмори, че били наети нечувано много работници и надзиратели. Самият херцог Марлборо, вече остарял и изтощен

лил към Синайска- та планина и отново призовал своя бог: „О, Боже, нали ми обеща, че ще разрушиш царството на фараона и ще го принудиш да стане покорен твой роб. Кога ще изпълниш тази твоя заветна закана?“ От небесата проехтял гръмовен глас: „О, Мойсей, ти искаш да унищожа величието на фараона, но хиляди пъти хиляди от моите слуги на Земята ми напомнят да не го правя, защото те се препитават от богатата фараонска трапеза и се радват на спокоен живот, откакто този фараон е начело на Египет. За- това, докато той не причинява страдания на моите създания, аз няма да наказвам фараона." Отчаяният Мойсей попитал Господа: „Тогава колко още ще трябва да чакам, за да изпълниш обещанието си?“ „Моето обещание ще бъде изпълнено

- отговорил Бог отвъд небесата, - когато той престане да изхранва

моите създания.

Ако започне да стеснява изобилието на своята царска трапеза, да знаеш, че е ударил неговият час!“ Случило се тъй, че един ден фараонът рекъл на Аман: „Мойсей сбира около себе си синовете на Израел и всява смутове навред, де що се появи. Ние още не знаем какво е замислил този неспокоен евреин. Но знаем само, че сме длъжни да поддържаме складовете пълни със зърно, за да не останем без запаси.“ След това всемогъщият властелин на Горен и Долен Египет се разпоредил да се намалят двойно дажбите на фара- онската трапеза до 2000 овце, 200 крави и 100 камили и да се ограничат допълнително раздаваните количества хляб и други храни през двата от всеки три поредни дни от календара. Тогава Мойсей си припомнил Божиите слова и се досетил, че наближава денят за тяхното изпълнение, защото вече

от нескончаемите препирни, не искал нищо, освен да се настани най-сетне в замъка и там да доживее, колкото му е отредено. Непрестанно обаче възниквали непредвидени спънки и строежът отново бил замразяван, после се възобновявали скандалите около надниците на строителите, които приключвали с поредната закана на властната херцогиня, че ще се отърве завинаги от непоносимия за нея архитект Ванбург. В разгара на една от най-ожесточени- те препирни херцог Марлборо не издържал на това нечовешко напрежение и умрял. Така и не доживял да преспи поне една нощ под покрива на замъка Бленхайм.

След смъртта на херцог Марлборо на всички станало ясно, че той оставил в наследство на Сара Чърчил огромно имение, оценено на повече от два милиона фунта стерлинги - огромна за времето си сума, напълно достатъчна да се довърши започнатият строеж. Но херцогинята и сега не пожелала да отстъпи нито грош - в продължение на години по нейна заповед злополучният архитект получавал заплащане колкото строителите, така че не е чудно, че той не издържал и обявил, че от следващия ден ще им се наложи да си търсят друг архитект. Неговият заместник не се осмелил да внася промени и буквално следвал проекта на Ванбург. През 1726 г. Джон Ванбург починал, прогонен завинаги от замъка по изричното нареждане на херцогиня Марлборо, като не дочакал края на своето най-грандиозно творение. Величественият замък Бленхайм бил признат от следващите поколения за предшественик на следващия период в развитието на архитектурата, характерен с подчертано романтичен стил, така че може да бъде смятан за първото доказателство за нова тенденция в архитектурната мисъл, но на своя създател донесъл само двадесетгодишни огорчения и кошмарни страдания.

ТЪЛКУВАНЕ

За херцогиня Марлборо парите били само средство да си доставя садистична наслада и за демонстрация на могъщата й власт. До края на живота си тя вярвала, че ако загуби парите си, ще загуби

и властта си. Само че в конфликта й с Джон Ван- бург тя преминала всякаква допустима мярка, понеже той бил изключително надарен архитект и тя му завиждала за способността му да твори и така да се сдобива със слава, пред която бледнеело влиянието на нейното огромно богатство. Наистина тя не била удостоена с подобен дар от съдбата, но затова пък имала достатъчно пари, за да го измъчва и упреква за най-незначителни поводи, с което успяла окончателно да вгорчи живота му.

Обаче садизъм от този вид се заплаща извънредно скъпо. Дори и всемогъщата херцогиня Марл- боро не успяла да избегне отрицателните последствия от опитите й да удовлетвори своите садистични страсти - строежът се проточил с десетина години повече, отколкото всъщност било необходимо за довършването на величествения проект на Ванбург. Сара Чърчил сама си била виновна за рязкото влошаване на отношенията й с всички нейни познати, което станало единствената причина за хладния и прием в кралския двор. Последвали десетки съдебни дела, някои от тях за смехотворно дребни суми, което обаче не попречило на адвокатите и съдиите да ги проточват с месеци и години. Самият Ванбург накрая горчиво съжалявал, че потърсил справедливост от кралския съд в споровете си с херцогиня Марлборо. Все пак последната дума останала за потомството, което завинаги запомнило Джон Ванбург като един от най-талантливите английски архитекти, докато по адрес на херцогиня Марлборо както тогава, така и днес никой не е написал поне една добра дума.

Устремените към властта трябва да притежават извисен дух и никога да не си позволяват да бъдат уличавани в дребнавост. Особено пък когато става дума за пари - отношението на дадена личност към парите най-ясно разкрива чертите на нейния характер. По-добре е да харчите със замах и да си създадете репутация на щедър човек, защото накрая ще намерите начин да се възползвате от тази слава. Никога не позволявайте дреболиите от финансово естество да замъглят погледа ви и да не ви позволят да уловите най-същественото в житейската картина. Ако околните започнат да ви пре-

нямало съмнение, че над тънещия доскоро в изобилие Египет надвисвали дни на оскъдица и глад. Жреците - пазители на древните традиции, записали в храмовите папируси, че в онзи трагичен за Египет ден, когато фараонът се удавил във водите на Червено море, в неговия двореца били заклани само две овце. Откакто свят светува, никога не е имало нещо по-добро от щедростта... Ако един мъж е богат и ако пожелае да живее като знатен господар, без да е удостоен с царствена грамота, ако иска другите мъже да свеждат глави пред него, да го тачат и да го наричат свой господар и княз, в замяна той е длъжен всеки ден да запълва масата си с обилна храна. Всички, които се домогват до властта, трябва да се стремят да я спечелят най-вече със своето гостоприемство, защото скъперничеството и сребролюбието са презирани както на то-

зи, така и на онзи свят.

„ПРАВИЛАТА, КОИТО ТРЯБВА ДА БЪДАТ СПАЗВАНИ ОТ ВЛАДЕТЕЛИТЕ“, НИЗАМ АЛ-МУЛК, XI ВЕК

зират заради вашето скъперничество, това може да съсипе кариерата ви. Ако пък искате да приютите под крилото си талантливи и работливи помощници, които да съдействат за вашия възход, длъжен сте да им плащате добре - с парите си ще купите тяхното съпричастие към вашите планове много по-лесно, отколкото с най-гръмки закани, наказания или демонстрации на власт.

ПУРПУРНАТА ТУНИКА

Докато персийс- . кият цар Камбиз воював в Египет, неколцина прославени мъже от Ела- да посетили Египет по една или друга причина - повечето, както е редно да се предполага, пътували по търговия, други служели във войс- ката, но се срещали и хора, водени от чисто любопитство, просто за да видят и научат, колкото може повече. Сред пътниците от последната група бил Сило- зон, син на Аеций - брат на прокудения в изгнание По- ликрат от Самос. Докато се намирал в Египет, на Сило- зон много му про- вървявало - както си бродел по улиците на Мемфис, издокаран в пурпурна туника, пред него се изпречил Дарий

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Пиетро Аретино, син на беден обущар, успял да се издигне до висините на литературната слава в национален мащаб благодарение на дарбата си да съчинява с удивителна лекота нечувано хапливи сатирични стихове. Но като всички творци от епохата на Ренесанса и той се нуждаел от патрон, който да му осигури прилично съществуване, без обаче да се намесва в творчеството му. През 1528 г. Аретино решил да опита нова стратегия в търсенето на знатен и заможен покровител. Напуснал Рим и се преместил във Венеция, където вече познавали стиховете му. Дотогава поетът успял да спести немалка сума, която все пак не била достатъчна, за да го осигури за по-дълъг период от време. Затова малко след появата си във Венеция той се нанесъл в нов дом, без обаче да престава да чука на вратите на местните аристократи. Отначало нямал успех, затова решил още веднъж да коригира тактиката си и започнал да дава пищни приеми в дома си - канел всички наред, независимо дали било богати търговци или бедни гондолиери. Пръскал пари и когато излизал да се поразходи из града - подаряван щедри суми на просяци, сираци, дори на перачките край каналите. Не е чудно, че мигновено се разпространила мълвата за добродетелите на доскоро немного познатия поет. Някои дори го мислели за знатен благородник, решил да погостува инкогнито на тяхната красива Венеция.

Местните художници, поети и други влиятелни личности скоро свикнали да гостуват редовно на щедрия Аретино. За няколко години той се превър-

нал в една от тамошните знаменитости и вече никой не замислял представителен светски прием, без да бъде поканен прочутият Пиетро Аретино. Наистина, щедростта му коствала по-голямата част от спестяванията му, обаче с похарчените дукати той успял да си купи влияние и добро име - а това е крайъгълният камък на всеки проект за сдобиване с повече власт. И тъй като в ренесансовата епоха било обичайно само богатите да си позволяват да пръскат пари без мярка, аристократите веднага решили, че този Аретино притежавал някакви тайни лостове да оказва влияние върху съдбините на града. А след като вече нямало капка съмнение в скритото му могъщество, всички започнали да се надпреварват да спечелят благосклонността му. Как биха могли да го постигнат най-лесно, най-бързо и най-гарантирано, освен с щедри дарове (не само пари в брой) и с всевъзможни услуги. Така Аретино се видял отрупан от покани, подаръци, широко разтворени кесии. Херцози и херцогини, графове и графини, баснословно богати търговци, папи и принцове се надпреварвали да спечелят благосклонността му, като го удостоявали с вниманието си под всички възможни форми.

Разбира се, по рождение обущарският син съвсем не бил прахосник - цялото му поведение във Венеция било плод на старателно обмислена стратегия, която за негово щастие очаровала и стари, и млади. Но за да си осигури охолно бъдеще, той се нуждаел от всемогъщ господар с бездънна кесия. След като анализирал внимателно възможностите, Аретино решил да съсредоточи усилията си върху баснословно богатия херцог на Мантуа. Без да губи време, сръчният поет сътворил епична поема, посветена само на възхваляването на несравнимия господар на Мантуа. Това било обичайна практика в онази епоха - в замяна на жеста (посвещаването на поемата на избрания патрон) поетът получавал скромна стипендия, която все пак се оказвала дос- татъчна, за да се справи със следващата творба. Така преживявали немалко придворни поети, за съжаление с вечно превити гърбове. Обаче Аретино искал нещо повече - искал слава и власт, влияние и признание, а не само мизерно заплащане. Вярно би-

(тогава бъдещият цар на Персия не притежавал никаква власт, защото все още бил само един от телохранителите на Камбиз). Щом го зърнал, Дарий пожелал да притежава тази великолепна туника, пристъпил към Силозон и му предложил да я купи.

От погледа на Силозон не убягнало напрегнатото изражение на лицето на персиеца, затова му отвърнал предпазливо: „Тази туника не я продавам, колкото и много пари да ми предлагат, но ако чак толкова ти харесва, просто ще ти я подаря. “ Дарий му благодарил горещо и взел туниката. В този миг Силозон веднага си помислил, че за пореден път загубил, защото бил голям добряк и глупак. Но се случило така, че Камбиз умрял, после избухнал бунтът на седемте персийски предводители срещу неговия наследник Магуз, а накрая на персийския трон се озовал не друг, а същият Да-

рии, които някога получил пурпурната туника като дар от Силозон насред прашната улица в Мемфис. Тази вест изумила Силозон и той веднага потеглил към Суза. Изправил се пред парадния вход на царския дворец и обявил, че има право да бъде вписан в списъка на благодетелите на новопровъзгласения цар. Дворцовата стража веднага съобщила на царя за странника, който не спирал да крещи нещо неразбираемо пред портите, но Дарий не успял веднага да се досети кой може да е този непознат. „Отскоро съм на престола, така че не може да съм задължен на някакъв непознат, на всичкото отгоре грък. Тук няма много гърци, така че не е редно да имам дълг към някой от тези пришълци. Но все пак можете да го поканите в двореца. Искам да разбера какви са му исканията. " Стражите съпроводили Силозон до тронната зала и когато пре

ло, че посветил поемата си на мантуанския херцог, но имал намерение да му я поднесе като подарък, с което искал да му подскаже, че не се стреми към поредната стипендия, а желае да бъде третиран от херцога като равен нему.

Кампанията на Пиетро Аретино с подхвърлянето на римувани подаръци не се ограничила само с тези дарове за господаря на Мантуа. Тъй като поетът бил близък приятел с най-изтъкнатите творци на Венеция - скулптора Якопо Сансовино и художника Ти- циан, той успял да убеди тези двама именити мъже да се присъединят към изобретената от него система за раздаване на артистични подаръци. Не след дълго както Тициан, така и Сансовино се включили в акцията. Още преди да се впусне в тази рискована аван- тюра, Аретино си направил труда да изследва грижливо характера на херцога и се запознал с вкусовете му и предпочитанията му, затова сега за него никак не било трудно да посъветва Тициан и Сансовино какви точно творби ще допаднат на господаря на Мантуа. Накрая Аретино поднесъл лично картините и скулптурите в нозете на херцога на Мантуа, като не забравил да добави последната си поема, по-пате- тична от предишните. Херцогът не бил на себе си от нечувано щедрите и изискани дарове.

След още няколко месеца Аретино изпратил в Мантуа още дарове - скъпи саби, изящно изработени седла, великолепни образци от венецианско стъкло - все предмети, за които поетът бил сигурен, че ще трогнат сърцето на херцога. Не минало много време и Тициан, а също и Сансовино на свой ред започнали да получават дарове от херцога. Новата стратегия на Аретино започнала да носи плодове. Случило се, че в затвора на Мантуа бил заключен доведеният син на един от приятелите на Пиетро Аретино - поетът веднага се погрижил да освободят младежа. За щастие на Аретино бащата се оказал доста заможен търговец и в израз на благодарността си обещал на Аретино пълната си подкрепа за всяко негово начинание. Кръгът на влиятелните приятели на поета сатирик се разраствал все повече, защото вече не било никаква тайна, че той можел да разчита на влиянието на всемогъщия по онова време херцог на Мантуа.

Все пак се стигнало и до временно обтягане на техните отношения, защото Аретино допуснал грешката да припомни на херцога за щедрите подаръци, които той му изпращал в началото на тяхна- та дружба. Но поне не се унизил с хленчове и молби за парични помощи - нали размяната на подаръците между двамата мъже била нещо като взаимна проява на внимание между равни, така че било неуместно да се поставя въпросът за пряко заплащане. Тогава Аретино просто решил да се изтегли от кръга на приближените до херцога на Мантуа и да си потърси нов покровител. И наистина успял след упорити и системни усилия, след внимателно анализиране на политическите междуособици, с каквито изобилствала историята на Италия от епохата на Ренесанса. Пиетро Аретино спечелил благосклонността на най-знаменитите аристократи на своето време, като император Карл V, херцога на Урбино, френския крал Франсоа I и накрая - могъщата флорентинска династия на Медичите. При наличието на толкова много покровители, един от друг по-мо- гъщи, Аретино не бил принуден да се кланя на някой от тях и влиянието му било не по-слабо от това на аристократите по рождение от по-среден мащаб.

ТЪЛКУВАНЕ

Пиетро Аретино много добре знаел, че парите притежават две основни възможности. Първо, те са изключително удобен инструмент за размяна на услуги в процеса на придобиване на повече власт. Това, което можело да се купи с пари, не било нещо вечно, а само степен на влияние сред хората. Като поддържал парите си в оживено обращение, Аретино успял да изгради стабилна сфера на влияние, която с лекота се разраствала все повече и повече, като накрая успял да си възвърне всичките първоначални разходи.

На второ място трябва да се подчертае, че Аретино високо ценял ролята на подаръците. Да подариш някому нещо, означавало според него или да го признаеш за равен на себе си, или да му отдадеш почит като на по-високопоставена особа. Освен това подаръкът, по силата на неписаните пра-

водачите го попитали какво иска от царя на Персия, той припомнил на Дарий случката с туниката. „О, да, ти наистина си най-щедрият сред хората, защото тогава аз нямах никаква власт и ти нямаше изгода да ми подаряваш туника. Наистина твоят дар не беше от най-скъпите, но моята благодарност е огромна, все едно, че сега ми поднасяш най-скъп дар. Аз ще ти се отплатя с повече златни и сребърни монети, отколкото можеш да броиш, така че никога да не съжаляваш, че си смъкнал една дреха от гърба си, за да я подариш на Дарий, син на Хис- тасп.“ „Велики царю - промълвил Силозон, - моля те, не искам нито злато, нито сребро. Искам само да ми върнеш правата над Самос, който след като Орест уби моя брат Поликрат, е под властта на един от твоите васали. Нека Самос да бъде твоят дар за мен, но само ако нито един от жи-

телите на острова не бъде убит или отведен в робство. " Дарий склонил да изпълни молбата на Силозон и изпратил войска под командването на Отан, един от седемте предводители, с изричната заповед да бъде удовлетворена молбата на Силозон.

„ИСТОРИИ", ХЕРОДОТ,
V ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

„Парите са най-полезни и най-въздействащи, когато се окажете жертва на някоя измама и някой мошеник ви изпразни джобовете - по този начин само за броени часове ще поумнеете за цял живот."

АРТУР ШОПЕНХАУЕР
(1788-1860 г.)

вила за добрия тон, задължава получателя на всяка цена да върне жеста - например приятели могат да си разменят подаръци, обаче в повечето случаи очакват да получат в замяна нещо равностойно. Този механизъм невинаги е добре уточнен, но по-важ- ното в случая е това, че върши добра работа.

Аретино обикновено избягвал да се обвързва категорично с някой от силните на деня, защото ненавиждал лакейството. Не бива да се забравя, че все пак става дума за един от най-язвителните и волно- думни сатирици на онази далечна епоха. Вместо това предпочитал да действа като център на някаква неофициална, но много динамична общност от именити творци. Така, благодарение на проницателността си, съчетана с немалка доза амбиция и дързост, той успял да постигне забележителен резултат - вместо да се чувства задължен към силните на деня, той принуждавал силните на деня да се чувстват задължени към него. Именно това всъщност била крайната цел на неговата игра с обмен на подаръци - стълбата, по която той ловко се изкате- рил до най-високите обществени слоеве. Към края на своя забележителен живот Пиетро Аретино станал един от най-прочутите поети в цяла Европа.

Разберете следното. Парите могат да определят взаимоотношенията между хората, ала тези отношения всъщност не зависят най-вече от количеството на парите - много по-силно повлиява начинът, по който вие получавате, приемате или използвате тези пари. Могъщите личности раздават пари с лекота, защото предпочитат да купуват влияние, а не мъртви вещи. Ако се примирите с подчинено положение в обществото, само защото досега не ви е споходило щастието, може завинаги да си останете със сведена глава. Опитайте се да изиграете този знаменит трик, с който Пиетро Аретино е успял да разиграва почти цялата италианска аристокрация - поне за миг си повярвайте, че сте равен с властващите. Преструвайте се, че сте знатен благородник, раздавайте щедро всевъзможни блага, разтворете широко вратите на вашия дом, завъртете парите си в трескав ритъм, създайте си фасада на могъща, дори всесилна личност и за вас ще заработи чудодей-

ната алхимия, която преобразува парите във влия- ПОДАРЕНАТА ние върху околните. РИБА

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Малко след 1820 г., като натрупал огромно състояние в Париж, банкерът барон Джеймс дьо Ротшилд бил изправен пред доста сериозен проблем: как може един немски евреин, пълен аутсайдер в очите на висшето общество във Франция, да спечели респекта на прочутата с ксенофобията си френска аристокрация? Ротшилд съвсем не бил от онези, които не познавали неписаните закони, на които се подчинявали капризите на властта - прекрасно знаел, че богатството му донесло завиден обществен статус, но все пак оставало социалното отчуждение, което не можело да бъде изтрито нито с помощта на този статус, нито чрез цялата сила на богатството му. Затова започнал да търси друг изход на тази мъчна задача, като се питал замислено как може да спечели сърцата на знатните парижани.

Чрез благотворителност? Това не можело да трогне французите. Или чрез политическо влияние? Той вече го притежавал, но този факт накарал всички да го гледат с още по-силно подозрение. Накрая се досетил — ахилесовата пета на преситените парижани била скуката - колкото и да звучало парадок- сално, в столицата на света също имало скучаещи личности, особено в периода след реставрацията на монархията и възвръщането на трона на Бурбонс- ката династия. Висшите класи бързо започнали да се отегчават дори и от дворцовите приеми и балове. Тогава Ротшилд решил да пожертва страхотно много пари, само и само за да успее да осигури забавления на публиката. Наел най-добрите архитекти от цяла Франция, за да проектират парка и бал- ната зала в новото му имение. Като главен управител на имението назначил Мари-Антоан Карем, който се радвал на славата на най-изтънчения познавач на изкуството за организиране на бляскави приеми, и така се заредила удивителна поредица от пищни празненства. А това е изкушение, на което

Кун-ю Ксю, пръв министър в царството Лю, бил запален почитател на рибните блюда. Затова хората от всички краища на царството не забравяли да купят някоя вкусна риба, ако успеели да си уредят да бъдат приети от всесилния министър. Но Кун-ю невинаги приемал подаръците. Помладият му брат не се стърпял и веднъж се осмелил да му възрази: „Нали обичаш риба? Защо не прие този дар?“ Кун-ю му отвърнал с назидателен тон: „Именно защото много обичам рибните блюда! Ако бях приел този подарък, щях да се чувствам задължен пред тези просители. И след като съм притиснат от усещането за задълженост, ще трябва да измисля някакъв начин да заобиколя законите. И тогава си- гурно ще бъда принуден да се простя с високия пост, който сега заемам. И вече ни-

кой няма да ми носи риба. Докато при обратния вариант - ако не приема предлаганата ми риба, въпреки че много я обичам - винаги ще'имам пари сам да си купя онази риба, която най-много ми се услажда. "

ХАН ФЕЙ-ДЗЪ,
КИТАЙСКИ ФИЛОСОФ,
III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

Взимах пари само от онези, които с готовност се присъединяваха към моите проекти, чиято привидна цел беше да се ограбват трети лица. Моите жертви до един бяха алчни типове, готови на всичко, за да се облагодетелстват. Докато аз печелех, колкото да си осигуря удобството и удоволствията, които можеше да ми предложи животът. Моите жертви рядко се замисляха върху особеностите на човешките характери. Не се интересуваха и никак не ги беше грижа за техните подчинени. Ако бяха изучавали по-старател-

нито един французин не бил могъл да устои, дори ако домакинът е някакъв швабски чифут. Ежеседмичните соарета в салоните на Ротшилд започнали да привличат все повече и все по-знатни посетители. Така само за няколко години той спечелил нещо безценно, което му гарантирало светско влияние и безоблачно бъдеще - приемането му от изисканото парижко общество.

ТЪЛКУВАНЕ

Стратегически погледнато, щедростта винаги е била страхотно оръжие в битките за изграждане на стабилен тил, абсолютно задължителен за всеки завоевател, преди се впусне в атака срещу крепостта, наречена власт, особено ако този завоевател е пришълец. Барон Джеймс дьо Ротшилд бил още по-ин- телигентен - много добре разбирал, че парите му, след като са издигнали висока бариера между него и французите, му създават образ на опасен, вдъхващ страхове тип. Най-разумният начин да се преодолее тази пропаст бил да се пожертват крупни суми, защото с изключително щедрия си жест той доказал на подозрителното френско общество, че наистина го цени и уважава и че е способен да тачи всички постижения на френската култура. На практика той копирал старите обичаи на индианските племена в Северна Америка - ако някое племе искало да покаже, че превъзхождало съседните, вождът заповядвал да се започне грандиозна вакхана- лия под формата на езически ритуални танци около племенния огън, като се хвърлят в огъня най-ценни- те вещи, измъкнати от вигвамите на племето. Силата на Ротшилд не била толкова в самите пари, колкото в способностите му да ги изразходва с щедър замах, а също и увереността му, че Ще успее да си възвърне всички загуби.

Накрая тези нашумели соарета в имението на барона започнали да символизират новите представи за преуспяване и не след дълго имали достойно отражение не само във деловите среди, но и сред всички слоеве на обществото. Като харчел страхотно много пари по време на своите приеми, той се надявал да демонстрира, че силата му се прехвърля

от суховатата материя на банковото дело към приказното царство на културата. Ротшилд наистина спечелил социално признание благодарение на внушителните си разходи, но се сдобил още и с широк кръг от сподвижници, което вече не можело да се купи само с пари. За да гарантира, че богатството му ще остане ненакърнимо, той трябвало да си дава вид, че е готов да го пожертва за доброто на обществото. Накратко казано, това е същността на метода, наричан „стратегически оправдана щедрост“ - способността да се оперира гъвкаво с богатството, да се застави да работи, но не за да се купуват недвижими имоти или движими вещи, а за да се печелят сърцата на хората.

но човешката природа, щяха да отделят много повече часове за своите подчинени и познати за сметка на времето, което похабяваха в преследването на всемогъщия долар. И тогава нямаше да бъдат мамени толкова лесно.

„АВТОБИОГРАФИЯ НА ЗАКЛЕТИЯ ИЗМАМНИК“, ДЖОУЗЕФ УЕЙЛ ’ **(1875-1976 г.)**

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Медичите от ренесансовата Флоренция са постигнали страхотно могъщество благодарение на богатството, натрупано от тяхната банкова дейност. Но във Флоренция - република от няколко века - самата идея за купуване на власт с пари била в пълно противоречие с демократичните ценности, с които не напразно се гордеел този знаменит италиански град-държава. Основателят на тази прословута фамилия Козимо I де Медичи никога не си е позволявал да парадира с огромното си богатство. Към 1470 г., когато неговият внук Лоренцо де Медичи навършва пълнолетие, фамилията разполага с толкова много финансови средства, че се оказало практически невъзможно повече да се укрива истината. Всеки жител на Флоренция бил наясно с факта, че градът се управлява само от Медичите.

Лоренцо разрешил този проблем по своему, като разработил стратегия за отвличане на вниманието на обществото, която често била използвана от следващите поколения банкери и финансисти - той се превърнал в най-именития и най-щедрия меценат на всички времена. Не само че харчел огромни суми за картини и статуи, но дори създал най-влиятелната в цяла Италия школа за обучаването на бъдещи таланти. Именно там е получил своето образование младият Микеланджело Буонаро- ти, като е живял няколко години в разкошния палат на Лоренцо де Медичи, заслужено наричан Лоренцо Великолепния от признателните творци. Подобна е била съдбата и на Леонардо да Винчи. След като Лоренцо де Медичи ги прибрал под крилото си, Леонардо и Микеланджело не закъснели да се отблагодарят на своя щедър покровител, като създали изумителни творби, които и до днес остават ненадминати шедьоври, за

емащи достойно място в съкровищницата на световното изкуство.

Когато възниквали проблеми, Лоренцо де Медичи не забравял да насочи срещу противниците си могъщото оръжие, каквото в епохата на Ренесанса представлявало меценатството. Град Пиза - отколешен враг на Флоренция - се опитал да се разбунтува срещу флорентинското господство през 1472 г., но ловкият господар на цяла Тоскана принц Лоренцо де Медичи успял да спечели на своя страна недоволните, като обещал внушителни дарения за университета в Пиза. Жителите на Пиза отдавна се гордеели със своя университет - никой не можел да ги разубеди, че в Италия можело да се намери по-бляскаво средище на науката и културата, но от десетилетия университетът обеднявал и западал все повече и повече, така че щедрата помощ на Лоренцо се появила съвсем навреме. Жителите на Пиза останали трогнати от жеста на фамилията Медичи и съвсем забравили за намеренията си да отхвърлят завинаги „флорентинското потисничество".

ТЪЛКУВАНЕ

Няма съмнение, че Лоренцо де Медичи наистина е обичал изкуството, но само с това пристрастие не може да бъде обяснена разточителната му щедрост спрямо десетки художници и ваятели, на които се дължи бурният възход на изобразителното изкуство по време на разцвета на Италианския ренесанс. Флорентинският владетел много добре разбирал каква полза може да извлече от своята подчертано хуманна дейност. И не е пропуснал да се възползва от благоприятните обстоятелства. В онази епоха във Флоренция банкерството не е било на почит като източник за трупане на богатства, а още по-слабо е оценявано като средство за до- могване до властта. Докато изкуството било нещо съвсем различно, защото се е радвало на всеобщо възхищение, подкрепяло е гордостта и самочувствието на местните жители и се е смятало едва ли не за източник на божествено, полурелигиозно вдъхновение. Като е пръскал огромни суми за подпомагане на творците, Лоренцо е отвличал вниманието на съгражданите си от своята най-важна дейност — лихварството, считано от мнозина и до днес за нещо отвратително, грозно и нечестно. Така потомците на рода Медичи, чиито прадеди никога не са притежавали благороден произход, са успели да се слеят с представителите на италианската аристокрация. Трудно може да се измисли по-разумно приложение на принципа за стратегическата щедрост, чиято основна цел е да се отвлича вниманието на обществото от източниците и методите за трупане на богатства, като се забулват под прелестната мантия на изкуството или непрозрачното расо на религията.

ЧЕТВЪРТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Луи XIV бил надарен с орлов поглед, когато трябвало да се оценява стратегическата роля на парите в дадена ситуация. Когато се озовал на трона, той заварил страната на прага на нова вълна от смутове и феодални междуособици, като противоречията между отделните знатни фамилии и между останалите съсловия станали така непреодолими, че Франция била застрашена от нова гражданска война. Затова младият крал се принудил да спечели аристокрацията на своя страна. Нямало друг изход, освен да бъдат пожертвани огромни за времето си суми, с които да бъдат задоволени тщеславието на представителите на най-знатните фамилии, но само при условие че склонят с изискването на Луи да живеят в кралския дворец, където да бъдат зорко следени от неговите съгледвачи. След като станели зависими от кралската щедрост, той можел да бъде спокоен, че феодалите вече никога няма да застрашат властта му.

Следващият ход на Луи XIV отново се оказал поредното доказателство за умението на краля да използва принципа за стратегическата щедрост - той принудил аристократите окончателно да капитулират пред него, като и този път не жалел средствата от кралската хазна. Ако кралските лакеи му докладвали, че някой от благородниците замисля заговор или се опитва да сее интриги и смутове в двора, Луи XIV нареждал да го следят още по-зорко, а самият той се заемал да измисли план, как да се справи с поредния непокорен васал. Естествено, Луи XIV не разполагал с по-могъщ инструмент от парите. Но първо трябвало да се подготви почвата, преди да се стигне до решителната развръзка. Така непокорният херцог или граф в един прекрасен ден научавал, за свое искрено изумление, че е отредена щедра стипендия на неговия първороден син и наследник - проницателният Луи XIV не забравял, че все някога ще дойде денят, в който този син ще приеме титлата от своя баща. Освен преки парични помощи са се раздавали министерски, съветнически и дворцови титли, разменяли са се наследствени права върху огромни имения във всички френски провинции, от дворец в дворец са се разнасяли скъпи подаръци, като за целта най-удобни са били предметите на изкуството. Подаръците се леели от ръцете на Луи XIV като от рога на изобилието. Накрая, след няколко седмици или месеци, посветени на тази старателно обмислена подготовка на сцената, кралят приемал набелязания благородник и му поставял своите условия, които в общи линии винаги, без никакви изключения, се свеждали до укрепването на едноличната кралска власт. Някога непокорният херцог или граф забравял за клетвите пред своите съмишленици, че е готов да загине, но няма да се примири с ти- раничната централизирана власт. Ако Луи XIV се бе опитвал да наложи волята си с груба сила и чрез заплахи за смъртни наказания, навярно би се сблъскал с много по-яростна съпротива от страна на своите васали -

историята изобилства с подобни трагични примери. Кралят-Слънце обаче е предпочитал друга стратегия, много по-коварна и по-успешна, защото с помощта на подкупите, раздавани с царствена щедрост, Луи се е възползвал от човешките слабости и се е справял дори и с най-твърдог- лавите си противници. А след като е осигурявал непоклатимостта на своя тон, кралят не срещал затруднения да си набави отново, но този път в двукратен размер изразходваните средства, така че в крайна сметка той винаги печелел. Никой не може да напада устремено, ако почвата под краката му е мека и хлъзгава, а именно това била първата грижа на краля - да размекне почвата под нозете на най-непокорните представители на знатните фамилии.

ТЪЛКУВАНЕ

Луи XIV прекрасно разбирал, че всички сме обременени с емоционално отношение към парите и че тази особеност на човешката психика има обяснение, което се корени в преживяванията от нашето детство. Когато сме били деца, всички сме се радвали на топлината и обичта на нашите родители и близки, които често са били изразявани под формата на подаръци. Този емоционален елемент никога не ни е напускал независимо от напредването на възрастта. Тези, които получават подаръци, независимо дали са в пари или в някакви предмети или други, косвени облаги, се усещат поласкани, трогнати, очаровани също като малките деца, изправени край коледната елха. И точно в тези мигове хората стават много уязвими за външно влияние. Те вече не могат да откажат на молбата на дарителя, защото са изгубили собствената си воля, размекната от щедрите дарения. Точно затова Луи XIV полагал толкова грижи предварително да натори и размекне почвата, в която бил решил да посее семената на своя замисъл.

За да се гарантира успехът при прилагането на този подход, подаръкът трябва да бъде забележителен, уникален, удивително щедър - накратко казано, да се запомни задълго с това, че никога и никъде досега не е бил поднасян някому толкова щедър дар. Има още една тънкост около този метод, от която също можете да се възползвате - един скъп подарък ще бъде оценяван много по-високо, ако преди да прояви този ненадеен жест на сдобряване, дарителят се е държал подчертано студено и отчуждено спрямо този, за когото ще бъде предназначен подаръкът. Но и тук се налага да се спазва разумната мярка: колкото повече щедрост проявявате към някой от вашите приближени, толкова по-скоро ще се притъпи това оръжие. Методът, основаващ се на стратегическото подбиране на обекта, към когото на всяка цена трябва да бъде проявена нечувана щедрост, си има и други слаби страни - облагодетелстваните лица могат да свикнат с вашите дарове и да си въобразят, че ги заслужават едва ли не само заради знатния си произход.

ПЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В град Едо (така се наричало Токио през седемнадесети век) живеел търговецът на антики Фушимийя, който веднъж се отбил в чайната към един от многото театри в града. След като изпил следобедния си чай, той постоял неподвижен още няколко минути, без да откъсва втренчения си поглед от чашата. Накрая тръснал глава, изправил се и поискал да купи тази чаша. След като платил сумата, която му поискал съдържателят, търговецът Фушимийя напуснал чайната. Един от занаятчиите, жител на квартала и редовен посетител на същата чайна, забелязал странното поведение на този по-особен гост и се осведомил за името му. Отговорили му, че този мъж е един от най-известните търговци на антики в Едо и че е прочут като личен доставчик на ценни предмети за двореца на принц Изумо. Занаятчията мигом изскочил на улицата и на бегом настигнал Фушимийя, след което го помолил да му бъде разрешено да плати за чашата, която вероятно е някаква ценна антика, щом експерт като Фушимийя пожелал да я притежава. Но търговецът само се засмял: „Това е най-обикновена чаша от глината, която копаят в Бизен. Не струва много. Аз я гледах така съсредоточено само защото се бях изплашил да не протече отнякъде и да намокри дрехата ми.“ Но занаятчията продължавал да настоява, защото си припомнил, че посветените в тънкостите на чайните церемонии винаги се интересували от всякакви странни предмети или от неподправената красота във всички природни явления. Фушимийя се смилил над непознатия занаятчия, защото разбрал, че тази чаша явно означава много за него, и му я подарил за спомен.

Занаятчията грабнал чашата и се опитал да разбере с какво толкова е привлякла вниманието на опитен експерт като Фушимийя-сан. Но не открил нищо необичайно. Не престанал обаче да си блъска главата над тази загадка и накрая стигнал дотам, че престанал да отделя достатъчно време за поръчките, които го чакали в работилницата му. Окончателно изтормозеният мъж се запътил към центъра на Едо. Поразпитал минувачите и те го насочили към магазина на Фушимийя. Търговецът, разбира се, веднага си спомнил за него, огледал го и се досетил, че неволно му е причинил силно страдание, затова заявил, че от любезност е съгласен да купи обратно злополучната чаша за 100 рюйо. Всъщност чашата била най-обикновена и в никакъв случай не струвала толкова много, но той просто искал така да се извини на занаятчията за безпокойството. Онзи оставил чашата, взел парите, поклонил се ниско и напуснал магазина на Фушимийя.

Скоро се разпространил слухът, че Фушимийя пожертвал цели 100 рюйо за някаква чаша. От всички краища на Япония в магазина пристигали слугите на видни търговци с бележки, съдържащи вежливо съставени молби да бъдат удостоени с честта да купят легендарната чаша. Отегченият Фушимийя скоро се уморил да обяснява, че проклетата чаша

всъщност не струвала дори пет пари, обаче купувачите не мирясвали. Накрая вдигнал примирено рамене и обещал, че ще обяви чашата за продан и дори ще организира специален търг.

Щом започнало наддаването, двама от най-заможните представители на търговската гилдия веднага вдигнали залога до 200 рюйо и дори започнали да се карат помежду си, спорейки кой пръв е предложил тази цена. В суматохата мъжете се вкопчили тъй яростно един в друг, че прекатурили масата и чашата с грохот се стоварила на пода. С търга набързо било свършено. Фушимийя сияел в щастлива усмивка и наредил на своя прислужник да измете парчетата, като се надявал лекомислено, че вече се е отървал от тази досадна история. Но след няколко години прочутият експерт по чайните церемонии Матсудайра Фумаи се отбил в магазина на Фушимийя и поискал да му покажат прославената чаша. „Като чаша тя явно не струва много - обяснил Фумаи странната си молба, - но излъчва нещо сантиментално и затова ми се струва, че би представлявала ценност като награда на състезанието за най-добрите майстори на изтънчените чайни церемонии.“ След това броил удивително висока сума за чашата. Тази счупена и по-къс- но залепена чаша се превърнала в един от най-ценните експонати на първокласните антикварни магазини в Едо.

ТЪЛКУВАНЕ

Тази поучителна история ни припомня един съществен аспект от властта на парите: хората могат да бъдат разделени на две групи - групата на тези, които трупат пари заради облаги, и втората група хора, които са способни да използват парите като инструмент за постигане на по-висши цели. Ако спадате към втората категория и се отнасяте към парите само като към средство за осъществяване на вашите стремежи, ще се съгласите с твърдението, че за една изискана личност сантименталните преживявания и чувства са най-значимите ценности и че точно за тези възвишени цели е най-добре да се използва могъществото на парите. Поуката е проста: колкото повече се раздавате, толкова по-силно ще бъде вашето влияние в обществото. Този, който чрез богатството си умее да доставя радост и положителни емоции, е много по-ценен от онзи, който само прахосва парите си за луксозни, но ненужни подаръци.

ШЕСТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Акимото Судзутомо, зможен аристократ и посветен в тайнството на дворцовите чайни церемонии, веднъж дал на слугата си 100 рюйо и му заръчал да купи изящна чаша за чай, като изрично упоменал от кой доставчик да бъде купен скъпоценният предмет. Слугата изтичал до магазина, огледал въпросната чаша и се усъмнил дали си струва толкова висо

ка цена. След упорит пазарлък той успял да смъкне цената до 95 рюйо. След няколко дни Судзутомо решил да използва новата чаша и слугата с гордост му съобщил, че успял да отбие пет рюйо от обявената цена.

„Как може да си такъв невежа!“ - възкликнал Судзутомо. „Една чаша за чай, за която ти искат 100 златни рюйо, непременно е някоя ценна антика, предавана с трепет от поколение на поколение. Такива ценности се продават само когато някой знатен род е притиснат от липса на пари. Такива хора се надяват да намерят купувач, който ще им брои не сто, а дори сто и петдесет рюйо. Какъв ще е този купувач, който не се замисля за чувствата на другите? Освен това една антикварна ценност си струва сто рюйо, но ако се стигне до срамно спазаряване за деветдесет и пет рюйо, се създава представа за посредственост. Повече не искам да виждам тази проклета чаша!“ С тези гневни слова Судзутомо ядосано отместил чашата настрани и никога вече не посегнал към нея.

ТЪЛКУВАНЕ

Когато настоявате да платите по-малко, наистина може да си спестите пет рюйо, но ще обидите човека срещу вас и ще си създадете неблагоприятна репутация на скъперник, която ще ви преследва до гроб. Така ще ви се наложи всъщност да платите много по-скъпо. Научете се да плащате цената, която ви искат - така в крайна сметка ще си спестите повече разходи.

СЕДМИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Някъде в началото на XVII век в Япония група военни по време на поход, когато имало затишие между битките, решили да се позабавляват. Измислили да се състезават кой най-дълго ще издържи на аромата на тлеещия тамян. Всеки от участниците бил длъжен да обяви какво ще пожертва от своето снаряжение, за да бъде поднесено като почетен дар в нозете на победителя в предстоящата надпревара - лъкове, стрели, седла и други скъпи вещи, необходими за всеки конник (в онази епоха само знатните по рождение имали право да се сражават като кавалеристи). Случило се така, че прославеният водач Дате Масамуне минавал наблизо и получил покана да се присъедини към забавлението. Като награда той предложил кратуната, която носел окачена на колана си, за да има винаги глътка вода на разположение (т. е. вместо манерка). Всички избухнали в смях, защото никой не желаел да се състезава за толкова евтина и проста вещ. Но след като смеховете стихнали, все пак приели предложението на Масамуне-сан и кратуната била подарена на победителя в състезанието.

Дошъл краят на забавлението и всички военачалници се наканили да се разотиват по своите палатки. Масамуне довел своя разкошен жребец

и връчил поводите му на победителя с думите: „Ето ти този кон в замяна на кратуната.“ Присъстващите военачалници веднага се засрамили, като си спомнили как се подигравали с подаръка, който първоначално обявил прославеният Дате Масамуне.

ТЪЛКУВАНЕ

Мъдрият Масамуне прекрасно разбирал, че парите предоставят на притежаващите ги колосални възможности да се доставя наслада на другите. Колкото повече човек дарява, толкова повече признателност ще спечели. Когато предлагате кон срещу кратуна, вие демонстрирате неограниченото си могъщество.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си река. За да се предпазите от наводнения, вие изграждате бент напреко на нейното русло. Но не след дълго се оказва, че в тази застояла заблатена вода могат да виреят само най-жалките живи същества - понеже няма приток на свежи струи, замира всякакво развитие на живота в яза. Затова трябва да срутите бента. Когато водата бликне и започне сама да се пречиства, ще се радвате на богат улов на риба. Ще се радвате на изобилие, ще натрупате богатство, ще бъдете щастлив. Реката трябва да тече неспирно, за да процъфтява

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Ако един изтъкнат мъж се проявява като скъперник, това е неподлежащо на съмнения доказателство, че е глупак. За високопоставените особи няма по-опасен порок от сребролюбието. Свидливият никога нищо няма да постигне, защото не притежава приятели, които да му помогнат да се издигне или да завоюва нещо стойностно. Този, който желае да има приятели, не трябва да се увлича прекалено по притежаването на скъпи вещи, земи и замъци, а да се стреми да си спечели приятели с изискани и достойни за възхищение подаръци. Точно както же- лязната руда привлича желязото, така златото и среброто притеглят към нас сърцата на заобикалящите ни. “

„РОМАНС ЗА РОЗАТА“, ГИЙОМ ДЬО ЛОРИ (ОКОЛО 1200-1238 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Властващите никога не бива да забравят, че винаги се крие някаква уловка за всичко, което се предлага безплатно. Приятелите, които ни правят услуги, без да пожелаят нещо в замяна, по-късно ни отрупват с желанията си, които многократно превишават това, което са ни били подарили. Всяка сделка си има своите подводни камъни, както физически, така и психологически. Затова е редно да се научите да си плащате, и то да си плащате солидно.

От друга страна, този закон предлага значителни възможности за измами и мошеничества, ако решите да го прилагате от другата страна на игралната маса, наречена Живот. Да използват съблазните около безплатните угощения е любим и изпитан похват на всички майстори на машинациите и аферите.

В наши дни не е имало по-ловък измамник, по-изкусен артист в сферата на машинациите от Джоузеф Уейл, известен под прозвището Заклетия измамник. Уейл много рано е научил златния принцип, че нищо не тласка толкова бързо и силно хората в капана, както тяхната алчност. „Желанието да получиш нещо даром - написал той в автобиографията си, - е струвало много скъпо на стотиците, на хилядите хора, които са си имали работа с мен и с други измамници като мен... Когато хората се научат да не си въобразяват, че може да получават подаръци от когото и да било, ще секнат престъпленията и всички ние ще заживеем в прекрасна хармония. Само че все не мога да повярвам, че някога ще доживеем този приказен ден...“ Практикувал стотици схеми за измами, хитрини и уловки в продължение на десетки години, Уейл дава изпитани съвети как да се мамят простодушните с безотказно работещия капан, наречен „лесно спечелени пари“. Веднъж той обявил, че е готов да подари недвижим имот на най-достойния от всички кандидати - кой би могъл да устои на тази стръв, - след което добавил с по-дребни букви в дъното на обявата, че за целта от желаещите се изисквало само да платят по 25 долара за регистрационна такса. Понеже имотът бил обявен за напълно безплатен, струвало си да бъде пожертвана тази скромна такса за участие в „конкурса“ и така Заклетия измамник за няколко дни насъбрал хиляди долари. В замяна той щедро снабдявал наивниците с фалшиви нотариални актове. При следващата си авантюра неуморимият Уейл пуснал обява за нечувано високи залози за конни надбягвания, гарантиращи 200 % печалба само за няколко седмици. След това му оставало само да прибере своя дял от печалбата (с доста по-висок процент от обявения) и накрая да се оттегли настрани и да се любува на многохилядната тълпа от алчни наивници.

Урокът, който ни е завещан от Джоузеф Уейл, всъщност е много прост: винаги можете да подмамите жертвите си с обещания за лесно натрупани пари. Хората по същество са лениви и винаги предпочитат

парите да им се изсипят в скута, вместо да се трудят честно за тях. Ја доста скромна такса можете да продадете съвет как да се спечелят милиони долари (Ф. Т. Барнъм е сторил точно това в края на живота си). После тази скромна такса, като се умножи по милиони участници, ще ви позволи да натрупате истинско състояние. Ако подмамвате хората с обещания за лесни пари, ще разполагате с необятни възможности за следващите ви машинации, понеже хорската алчност е толкова силна, че ги заслепява напълно и те няма да се досетят за вашите бъдещи ходове. Или както ни поучава Джоузеф Уейл, половината от забавлението в подобни игри се състои именно в това да научиш тълпата на следната проста истина: „Алчност - това е желанието никога да не си плащаш сметката!“

З А К О Н

41

ВНИМАВАИТЕ МНОГО, АКО СЕ ОПИТВАТЕ ДА ПОДРАЖАВАТЕ НА ВЕЛИКИ ЛИЧНОСТИ. ИЗБЯГВАЙТЕ ЗАДАЧИТЕ, КОИТО ЯВНО НЕ СА ПО СИЛИТЕ ВИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Това, което се случва за пръв път в историята, винаги изглежда по-добро, по-внушително и по-ориги- нално, отколкото, когато се повтаря и потретва. Ако имате прославен баща или се опитвате да следвате стъпките на някоя от великите личности, ще трябва да положите двукратно по-големи усилия, за да затъмните бляскавата им слава. Не се погубвайте в тяхната сянка, не се поддавайте на внушенията от миналото. Много по-добре е сам да утвърдите името си и самоличността си, като възприемете съвсем различен подход. По-добре ще е за вас да изтриете окончателно от съзнанието всички спомени за прехваления си баща и да махнете пренебрежително с ръка на неговото завещание, след което да съберете всичките си душевни сили, за да го засенчите, като следвате собственото си призвание.

ПРЕДИМСТВО-
ТО НА
ПЪРВОП-

Мнозина можеха да бъдат ярки звезди в небосвода на своите професии, ако не бяха изпреварени от великите исторически личности. Да бъдеш пръв е огромно предимство. Ако пък притежаваш и усет за величие, ще бъдеш двойно по-просла- вен. Ако пръв протегнеш ръка, ще се добереш до най-тлъстата плячка. Тези, които първи проправят пътеките, печелят цялата слава, докато вторите, които следват техните стъпки, приличат на вторите синове в знатните-семейства, принудени да се задоволяват с трохите, останали на трапезата след първородните синове...

Соломон мъдро се е застъпвал за повече миролюбив, за разлика от баща си, цар Давид, който бил прочут с бойните си подвизи. Като се отклонил кардинално от пътя, следван от баща му, Соло-

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1715 г., когато Краля-Слънце умира след славно петдесет и пет годишно царуване, погледите на всички се обръщат към неговия внук, предварително посочен от самия Луи XIV за законен наследник на трона - бъдещия френски крал Луи XV. Дали това момче, тогава едва петгодишно, ще успее в бъдеще да се наложи като неоспорим господар на нацията, дали ще се прояви като самовлас- тен владетел, с една дума, дали ще се повтори слав- ното царуване на Краля-Слънце? Неговият дядо Луи XIV бе наследил престола в навечерието на кръвопролитна гражданска война, но бе успял да я предотврати и да превърне изстрадалата Франция, разорена след столетните вълнения и безредици между католици и хугеноти, в първостепенна военна и политическа сила, доминираща на европейската сцена повече от половин век. Последните години от царуването му обаче се оказали трудни за него - вече доста стар, уморен и отегчен от всичко и от всички, той живеел с една-единствена надежда - че това невръстно момче ще се превърне в могъщ и непобедим владетел, който ще тласне страната към възход и така ще укрепи създаденото от своя велик предшественик Луи XIV.

За осъществяването на тази амбициозна цел момчето било поверено на най-блестящите умове на Франция от онази епоха - мъдри мъже, които го обучавали в изкуството на държавника, като се наблягало предимно на методите, предпочитани от неговия славен дядо Краля-Слънце. Нищо не било изпуснато при съставянето на програмите за обучение на престолонаследника. Но когато Луи XV най- после се озовал на трона, внезапно започнал да се променя осезаемо - повече не желаел да се отегчава с мъчните за него уроци, не искал да доставя радост на заобикалящите го, нито се опитвал да налага волята си. Нали бил на най-високото стъпало в една процъфтяваща държава, нали владеел цялата власт и всичките богатства на Франция. Можел да върши всичко, което си пожелаел.

През първите години на своето царуване Луи

XV се отдавал само на забавления, като всички тежести на властта поверил на своя доверен пръв министър Андре-Еркюл дьо Фльори. Това спестявало на младия крал всякакви грижи, защото като всеки юноша той искал само едно - да се налудува до насита. За щастие Дьо Фльори се оказал мъдър министър. Но постепенно ставало все по-ясно, че това не е само детински период, който ще отшуми с течение на времето. С всеки изминал ден, месец, година всички се уверявали, че Луи въобще не се интересува от управлението на кралството. Основна- га му грижа не било състоянието на финансите на Франция, ниго опасността от нова война с Испания, а скуката. Не можел да понася отегчението и ако не бил зает с лов на елени или не преследвал някоя миловидна девойка, той се опитвал да убие времето край игралната маса, като губел огромни суми само за една нощ.

Разбира се, дворът не закъснял да се приспособи към предпочитанията на младия владетел. Придворните сега се тревожели единствено как да измислят нови начини да привлекат вниманието му, да спечелят благосклонността му, за да добавят още някоя титла към наследствените си, защото всяка нова титла била придружавана с щедра и до-животна кралска пенсия, а постове като кралски министър или съветник осигурявали внушително заплащане срещу почти никаква работа. Грижите за процъфтяването на Франция били на последно място в списъка с предпочитанията на аристокрацията. Дворът се напълнил с паразити, а дълговете на държавата набъбвали.

През 1745 г. Луи XV се влюбва в мадам Дьо Помпадур - дама от средното съсловие, която обаче успява да се издигне до върховете на светското общество благодарение на своя чар, интелект и най-вече на изгодната си женитба. Мадам Дьо Помпадур става официално призната кралска фаворитка, след което не закъснява да се наложи като арбитър по модата и вкусовете на Франция от средата на XVIII век. Но се оказало, че тя имала и политически стремежи, така че никой не се изненадал, когато амбициозната мадам, загрижена да заличи нерадостните спомени от младостта си - причинени

мон открил много по-лесен път към славата. Нашият славен крал Филип II управлява целия свят от своя трон благодарение на своето благоразумие, неподвластно на влиянието на времето. Ако него-вият непобедим баща Карл V може да ни послужи като образец на мъж, кипящ от енергия, то Филип II е олицетворение на разсъдливостта. Това увлечение по всичко, що е ново, помага на тези, които имат мъдри съветници, да си спечелят място в пантеона на безс-мъртните. Без да се разделят със своите дарби, надарените отказват да следват отъпканите пътеки и започват да проп-равят свои сред не-познатото, за да се сдобият с неувяхваща слава. Хо- раций е отстъпил на Виргилий славата на ненадминат автор на епическа поезия така, както Марциал преди това е оставил лирика-та като област, в която да се изявява само Хораций. Теренций избрал

комедията, а Персей - сатирата, като всеки от тях е таял надежди да се наложи като най-талантливия автор в своя жанр. Дръзкото въображение никога не желае да се примири с жалката роля на подражател или епигон.

„РАЗКАЗИ ЗА ПРОЧУТИ ИСТОРИЧЕСКИ ЛИЧНОСТИ“, БАЛТАЗАР ГРАЦИАН, ПРЕВОД КРИСТОФЪР МАУРЪР, 1996 **г.**

ЖИВОТЪТ НА ПЕРИКЪЛ

Като младеж Перикъл бил склонен да избягва всякакви срещи със съгражданите си. Една от вероятните причини за тази странност в поведението му вероятно е била приликата му с омразния на всички атиняни тиран Пизис- трат. Съвременниците на Перикъл се удивлявали между сходството във външността на двамата мъже - почти еднакви бради и очертания на лицето, дори говорели с един и същ

от скромното й потекло, започнала да действа като неофициален пръв министър на кралството - следващите назначения, повишения, награждавания и уволнения на всички министри, съветници и придворни се уреждали не в кабинета на краля, а в будоара на мадам Дьо Помпадур.

За съжаление дори и когато навлязъл в зряла възраст, Луи XV продължил да се интересува единствено от развлеченията. В най-притихналого крило на обширния версайски дворцов комплекс кралят наредил да изградят публичен дом, където дворцовите лакеи му водели специално подбрани млади красавици от всички провинции на кралството. Подземни проходи и скрити стълбища осигурявали на Луи достъп до публичния дом по всяко време на денонощието. След смъртта на мадам Дьо Помпадур през 1764 г. нейното място не останало задълго незаето, защото на сцената се появила следващата кралска фаворитка - мадам Дьо Бари. Тя също не закъсняла да наложи своята воля в кралския двор и също като мадам Помпадур преди нея започнала да се намесва в държавните дела. Ако някой министър не й допадал или не изпълнявал прищевките й, тя тутакси му искала оставката. Цяла Европа настръхнала, когато надменната Дьо Бари - дъщеря на хлебар - прогонила от Версай блестящия дипломат, външния министър Етиен дьо Шоазьол, защото не зачитал достатъчно мнението на мадам! С напредването на годините кралският дворец приютявал все повече астролози, знахари и всякакви други шарлатани, събирани от цяла Европа, за да задоволяват любопитството на Луи относно загадките на окултното. Младият и разглезен Луи, комуто се паднала върховната власт над цяла Франция още когато имал жълто около устата си, с напредването на годините ставал все по-непоносим за своите поданици.

На Луи XV се приписва девиза „Apres mois le deluge“ (След мен - потоп.) И наистина можело да се стигне дотам, ако изтощен от разврат и преяждане, Луи не умрял през 1774 г. Страната и особено нейните финанси били в окаяно състояние. Неговият внук получил изключително тежко наследство. Франция се нуждаела отчаяно от реформи и силен

водач. Обаче Луи XVI се оказал по-слабоволев дори и от дядо си и можел само да наблюдава безпомощно как страната се сривала по стръмното надолнище, водещо към блатото на революцията. През 1792 г. републиката, извоювана от Френската революция, обявила, че монархията се ликвидира завинаги. Дори наричали Луи XVI Луи Последния. След няколко месеца той бил принуден да коленичи под ножа на гилотината. С отсичането на височайшата му глава изчезнал целият блясък и мощ, който Краля-Слънце се опитал да придаде на короната.

ТЪЛКУВАНЕ

По време на царуването на Краля-Слънце Франция се променила много. Той се озовал на трона в изключително тревожен период, когато във Франция назрявала братоубийствена гражданска война, и я превърнал в най-могъщото кралство в Европа. Един от готвачите във Версай веднъж допуснал грешка при приготвянето на някакво блюдо за трапезата на Краля-Слънце и предпочел да се самоубие, вместо да се изправи пред разгневения Луи XIV. Наистина Луи XIV имал немалко метреси, но тяхната власт се ограничавала до прага на кралската спалня. Краля-Слънце събрал в своя двор най-брилянтните умове на своето време. Символ на безграничната му власт бил огромният дворцов комплекс във Версай. Тъй като не желаел да доживее дните си в двореца на своите прадеди - парижкия Лувър, - Луи XIV наредил да стартира строежът на новия грандиозен дворец във Версай, при това на съвсем пусто място, където строителите започнали буквално от нулата, като с това символизирал, че с него започва нова епоха, която по нищо няма да прилича на предишната. Всъщност Краля-Слънце получил в наследство едно голямо „нищо“ - угасващата Бурбонска династия, - обаче успял да й вдъхне сили за нов подем, като й присвоил своите нови символи.

За разлика от Краля-Слънце, неговият внук Луи XV символизирал съдбата на всички богати наследници, на които жребият изсипва всички бла-

маниер, гладко и увличащо, без запъваме, с лесно разбираема структура на речта. Отначало много го притеснявал фактът, че произлизал от богат и влиятелен аристократичен род. На Перикъл неведнъж му се налагало да тръпне от страх, че ще го сполети прочутото атинско наказание „ост- ракизъм“. Затова не побързал да се впусне веднага в политическите борби, а започнал кариерата си във войската, където показал завидна храброст и инициативност. Така постепенно се стигнало до онзи драматичен период в развитието на Атина, когато Аристид вече бил мъртъв, Темистокъл гниел в изгнание, а Кимон Атински често отсъствал от града заради бойните походи в далечни земи. Така Перикъл най-после решил да се посвети на политическата кариера, като предпочел да се присъедини към партията на атинския демос - това, разбира се, го задължавало да

вземе присърце тегобите на бедняците. Тогава мнозина се заели да го обсипват с хули, защото бил роден в богато семейство, а се опитва да измами тълпите, като се преструва, че е загрижен за тяхната съдба. Перикъл много тежко понасял тези незаслужени обвинения, особено подозренията, че тайно се готвел да установи своята тирания. Но точно тогава в Атина се завърнал Кимон, който не криел от никого, че симпатизира на аристократите. Тогава Перикъл решил да се обвърже окончателно с другата партия и да се смеси с народа - отчасти защото бил загрижен за собствената си безопасност, но също жадувал за победа над своя съперник. Сега му се налагало да промени коренно живота си. Вече никой не го видял да броди по улиците, освен по тази, която водела от дома му до градския пазар.

„ЖИВОТЪТ НА ПЕРИКЪЛ-, ПЛУТАРХ (46-120 г. СЛЕД ХРИСТА)

гини в скутовете им още при тяхното раждане. Такива жалки потомци напразно се опитват да подражават на славните си предшественици и колкото повече се стараят, толкова е по-сигурно, че ще се провалят. Отстрани на нас може да ни се струва, че няма нищо по-лесно за сина или наследника на един велик крал да продължи да укрепва мощта на кралството, ала в царството на властта са възможни дори още по-странни отклонения от пътя, който следва нашата логика. Изнеженият и неимоверно разглезен Луи XV като всеки син на богати родители предпочитал само да пилее щедрото наследство, защото не е бил принуден да започне от нула като своя дядо Луи XIV. Или както посочва Макиавели, само необходимостта може да тласне един човек към решителни действия и когато тази необходимост изчезне, изчезва и остатъкът от решителността. И след като не е бил принуждаван да предприема някакви смели действия, Луи XV избрал пътя на най-малкото съпротивление и продължил да живее все така, по закона на инерцията. При него Версай
- символът на величието на абсолютната монархия, достигнала до своя разцвет при царуването на Луи XIV, - се превърнал в средище на банални нас- лаждения, в своеобразен Лае Вегас, само че не под егидата на мафията, а под короната на Бурбонската династия. Накрая се стигнало дотам, че мизерстващото френско селячество се изпълвало с все по- дълбока ненавист към своя крал и по време на Френската революция поискало кървава сметка от неговия злочест наследник.

Луи XV е разполагал само с една възможност да се измъкне от капана, в който би попаднал всеки друг на негово място, ако той вместо Луи XV беше наследил властта над цяла Франция след смъртта на Луи XIV - да започне от нищо, ако не в буквалния, то поне в психологическия смисъл, да се разграничи от всички свои предшественици на трона и да поеме в съвсем нова посока, за да създаде свой собствен свят. Ако допуснем, че вие се озовете в по- добна ситуация, за вас ще бъде хиляди пъти по-доб- ре да потърсите своя път, своето място в история- та, незаето досега от никого, дори и ако този дръз- новен жест ви коства страхотно много усилия.

Властта зависи изключително от това как изглеждате в очите на другите и ако чезнете и вехнете в сянката на великия си баща или на някой друг прославен крал, който е бил на същия престол преди вас, никой няма да забелязва вашето присъствие.

„Но когато короната стане наследствена, синовете бързо дегенерират в сравнение с бащите си. И ако не се опитват да се изравнят с тях по достойнства и добродетели, остава им само другият, много по-лош избор: да предпочитат да не правят нищо, освен да се забавляват, да редуват всякакви видове наслади и да задоволяват страстите си, защото са убедени, че именно с това трябва да е запълнен животът на всеки наследствен принц. “

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През най-ранните години на своята младост Александър Велики се отличавал с несдържания си стремеж да не прилича по нищо на баща си Филип Македонски. Мразел пресметливостта и хитростите, с които толкова често си служел баща му, надутите му речи, пиянството и разврата му. Александър знаел, че бил длъжен да си изгради съвсем нов, напълно отличаващ се образ на владетел, затова се насилвал съзнателно да бъде запомнен като безумно смел и безстрашен воин, умеещ да владее емоциите си, и най-вече езика си, да говори лаконично и да не си губи времето в празноглави забавления, от които не може да се спечели никаква слава. Освен това Александър се дразнел от факта, че баща му Филип завоювал по-голямата част от Елада, дори веднъж се оплакал: „Баща ми е решил да завоюва всичко наоколо и да не остави нищо за мен!“ Докато другите синове на властни бащи се задоволяват да наследят внушителното бащино богатство и

ЖИВОТЪТ НА ХУДОЖНИКА ПИЕТРО ПЕРУ-ДЖИНО (около 1450-1523 г.)

От поучителния пример, който ни е оставил Пиетро Перуджино, научаваме колко полезна може да се окаже бедността за развитието на някои таланти и да ги подтикне да се стремят към съвършенство, независимо от професията им. Перуджино копнеел да се издигне, доколкото му позволявали възможностите, затова напуснал Перуджа и се премести във Флоренция. Обаче през първите месеци трябвало да живее в мизерия, дори да спи в някакъв сандък, понеже нямал легло. Спял през деня и работел нощем, защото продължавал да изучава ревностно тайните на своята професия. След като за Пиетро единственият източник на радост станало рисуването, той вече не можел да си представя живота без четките и платно-

то. Но тъй като бил много беден, Перуджино трябвало да поема незавидни поръчки, с каквито навярно никога не би си губил времето, ако не бил принуден да мисли преди всичко за прехраната си. Сигурно богатството, което можел да спечели с творбите си, е щяло да му затвори пътя към следващите успехи - точно както бедността го пришпорила да поеме по тази стръмна, но славна пътека. Осъзнавайки това, Перуджино не обръщал внимание нито на студа, нито на жегата, нито на глада, нито на неудобствата или лошата слава, че си губи времето с жалки поръчки. Искал само да доживее до деня, когато ще бъде доволен от себе си, заобиколен с богатства и кръпещ се в лъчите на славата. Затова си повтарял неуморно, както се повтарят поговорките, че всяка буря отминава и отново грейва слънце. Обичал още да казва, че в хуба-

да живеят охолно, Александър искал само да засенчи баща си, да затъмни името му в историята като надмине неговите постижения.

Той бил болезнено чувствителен на темата, че превъзхожда многократно баща си. Един търговец на коне от Тесалия довел в двореца на македонския цар някакъв много буен кон, за да се опита да го продаде на Филип. Конят се казвал Буцефал. Никой от царските коняри не успял да го обуздае - жребецът се оказал прекалено неподатлив към техните опити да го успокоят. Затова Филип наредил на търговеца да си прибере жребеца. Докато наблюдавал тази тягостна сцена, Александър само мълчал със смръщени вежди, ала накрая не издържал и процедил през зъби: „Какъв прекрасен жребец изпускате само защото не можете да се справите с него, защото нямате нито умения, нито дух!“ Филип се ядосал и троснато му предложил той да вземе коня за себе си, щом толкова му харесва. Наредил да върнат търговеца в двореца, като тайно се надявал самоувереният му син да получи заслужен урок и да престане да мърмори. Оказало се обаче, че Александър дал добър урок на баща си и на неговата свита - не само че се метнал на гърба на Буцефал, но дори го подкарал в галоп, след което успял така майсторски да опитоми жребеца, че не слязъл от седлото му през целия път чак до Индия. Придворните го приветствали бурно, обаче Филип се намусил, защото вече не гледал на Александър като на първороден син, а като на опасен съперник на неговия авторитет.

Предизвикателното поведение на Александър спрямо баща му ставало все по-тревожно. Един ден двамата мъже се впуснали в разгорещен спор пред цялата царска свита и Филип измъкнал меча, за да удари с него сина си, но тъй като бил прекалил с виното, се препънал и паднал. Александър посочил към баща си и се провикнал: „Мъже на Македония, вижте царя, който се готви да ни преведе от Европа в Азия! Не може да пристъпи пет крачки от едната маса до другата, без да се стовари на пода!“

Когато Александър навършил осемнадесет, един недоволен воин от дворцовата стража пронизал Филип с меча си. Щом из цяла Гърция се разп-

ространила вестта за смъртта на македонския цар, гръцките градове един след друг се надигнали срещу македонското потисничество. Съветниците на Филип предлагали на младия цар Александър да действа по-предпазливо, както постъпвал баща му Филип в подобни случаи. Но Александър отново действал по своему - предприел дълъг и изморителен поход до най-отдалечените краища на своето царство, превзел всичките разбунтували се градове и отново обединил царството с брутална ефективност.

Когато младият бунтар поотраснал, неговото противопоставяне срещу баща му постепенно започнало да заглъхва и дори неусетно започнал да прилича на него, въпреки че никак не искал да се стига до този нежелан за него ефект. Но омразата на Александър към баща му не угаснала със смъртта на Филип. След като обединил Гърция, той отправил поглед към Персия - наградата, която не успял да постигне баща му, въпреки че и той копнеел за завоюването на тази огромна източна империя. Ясно си давал сметка, че ако успее да покори Персия, тогава наистина ще затъмни завинаги славата на баща си.

Александър нахлул в Азия само с 35 000 воини, за да посрещне персийската армия, наброяваща повече от един милион души. Преди да започнат битките с персите, той преминал начело на армията си през града на някогашния владетел Гордий. Там, в най-големия храм, от десетилетия стояла царската колесница, привързана с изключително сложен възел. Според легендата този, който успее да развърже Гордиевия възел, ще властва над света. Мнозина дотогава опитвали да развържат възела, ала нито един не успял. Александър, като се убедил, че е невъзможно да се разплете това кълбо от възли, измъкнал меча си и с един замах намерил решение на задачата. Този символичен жест нагледно показал на целия свят, че младият македонски цар няма намерение да подражава на другите, защото винаги ще търси свое решение на всяка задача.

Въпреки чудовищното превъзходство на противника, Александър победил персите. Повечето от съвременниците му очаквали той да се задоволи с

во време трябва да се градят заслони, където да се подслоняват хората, застигнати насред пътеката от поредната свирепа буря.

„ЖИТИЯ НА ВЕЛИКИ ХУДОЖНИЦИ“, ДЖОРДЖО ВАЗАРИ (1511-1574 г.)

ПРОБЛЕМЪТ НА ПОЛ МЪРФИ

Дори и най-бегло-то запознанство с шаха показва, че тази мъдра игра е великолепен замес-тител на военното изкуство и че може да се разглежда като забележителен метод за възпроизвеждане на уроците, които са ни оставили най-великите пъл-ководци от Уилям Завоевателя до На-полеон Бонапарт. При противопоста-вянето на две враждуващи армии на бойното поле се прилагат същите стратегически и тактически прин-ципи, които използ-ват шахматистите по време на ре-шителни шахматни турнири. И в двата случая са не-

обходими проницателност и способност за изчисляване на шансовете за победа чрез предвиждане на развоя на събитията с няколко хода напред. Както военните, така и шахматистите трябва да умеят да отгатват стратегиите на противника, да бъдат решителни и могат бързо да коригират своите планове, да се стремят с всички сили към победа, ала в същото време да бъдат готови да изпият горчивата чаша на катастрофалното поражение. Съществува и още една поразителна аналогия между военното дело и играта на шах - в двете области на човешкото познание се намесват мощни подсъзнателни мотиви, въздействащи върху поведението на играчите. Не става дума само за агресивността и за стремежа към по беда на всяка цена, характерни за всички игри, в които единият Mooiie да спечели само ако другият загуби

този низ от блестящи победи - това бил нечуван триумф, достатъчен да му осигури вечна слава. Но той отново изненадал всички, като им напомнил, че се отнасял към собствените си постижения също както към делата на баща си - за него завоюването на Персия символизирало миналото, а той не желаел да почива върху лаврите на минали победи, нито да позволи на миналото да засенчва настоящето. Потеглил към далечна Индия, за да разшири империята си отвъд всички познати "дотогава граници. Успели да го спрат само измъчените му войници, доведени до ръба на изтощението.

ТЪЛКУВАНЕ

Александър Велики е най-яркият представител на една доста рядко срещаща се в историята категория - син на прочут баща и на непобедим владетел, който обаче успял да задмине баща си по слава и власт. Причината да се срещат толкова рядко личности от подобна класа е много проста: бащата обикновено посвещава живота си на началното натрупване на богатства, защото е започнал от нулата. Отчаяна нужда го подтиква към сурови битки, защото той няма какво да губи, нито пък има зад гърба си прославен баща, с когото трябва да се състезава. Такъв вид хора имат всички основания да вярват в себе си - да вярват, че правят всичко по най- добрия възможен начин, защото нали самият живот им го доказва това с факта, че те преуспяват и завоюват солидни постижения.

Когато човек като него има син, той се превръща в доминиращ и потискащ фактор в развитието на сина си, налага му насила своите мнения и оценки - въпреки че синът започва да се развива в напълно различна среда от тази, в която бащата е започнал своя жизнен път. Вместо да позволи на сина си да поеме по своя нов и неутъпкан път, бащата се опитва да подкара сина си по своите стъпки, може би защото тайно в себе си се надява момчето да се провали - както Филип е очаквал синът му Александър да падне от гърба на Буцефал. Бащите завиждат на синовете си, защото са по-млади и жизнени и защото преливат от желание да се нало-

жат над всички около себе си. Синовете на подобни властни мъже проявяват тенденция да израстват като малодушни страхливци, изплашени от мисълта да не изгубят това, което са спечелили бащите им.

Синът никога няма да се измъкне от сянката на баща си освен ако не възприеме безумно смелата стратегия на Александър - да отрече напълно миналото, да създаде свое собствено царство, да постави баща си в сянката, вместо да позволи самия него да го сполети тази участ. Ако не можете да започнете буквално от нулата - все пак ще бъде глупаво да се лишавате от цялото наследство, което ви се полага, - поне можете да започнете от психологическата нула, като отхвърлите бремето на миналото и поемете в напълно нова посока. Александър инстинктивно е предусещал, че привилегиите, получавани по рождение, пречат на оформянето на характера и в крайна сметка не помагат за издигането на личността по стълбата на успеха. Затова трябва да бъдете безмилостни спрямо миналото - не само с вашия баща, но и с неговия баща, и с всички ваши предшественици. Само слабите разчитат единствено на лаврите си и се уповават на миналите си победи, защото в играта, чийто залог е властта, няма време за почивка.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В много от древните източни царства - например в Бенгалия и Суматра, - след като царят управлявал няколко години, неговите поданици го убивали. Това се извършвало отчасти под формата на ри- туално възраждане на върховната власт, но по-важ- ното съображение в този варварски обичай било подчинено на стремежа да се предотврати превръщането на царя в прекалено могъща фигура. Древните индонезийци имали достатъчни основания за подобни опасения, понеже всеки цар се стремял да установи непроменяем ред в царството си за сметка на стремежите на всички останали членове на племето, включително и на собствените си синове.

- така наречените игри с нулев изход според терминологията, възприета в науката за игрите. При всички войни крайната цел е пълният разгром на врага, а при играта на шах целта е да бъде матиран царят на противника. И двете цели могат да се асоциират с древния мит за цар Едип. Вярно е, че първоначалното представяне на крайната цел при играта на шах включва само идеята за залавянето на противниковия цар, т. е. да бъде лишен от възможност за маневриране, като бъде затиснат в ъгъла и обграден отвсякъде от фигурите на нападателя. Тук обаче е завоалиран елементът на отцеубийството, понеже никой не е по- неподвижен от един мъртвец. Матиране на царя буквално означава: „Царят е убит!“ Нашите познания за несъзнателните мотиви, които оказват силно влияние върху мисленето на шахматистите, ни под-

Вместо да брани племето от враговете и да го води към победоносни сражения, царят се опитвал да господства над поданиците си. Затова или го пребивали с тояги до смърт, или го умъртвявали по специален царствен ритуал. Междувременно опразненият трон бил заеман от по-младия и жизнен наследник, който се заемал веднага да установява своя нов ред.

Двойственото, но преобладаващо враждебно отношение спрямо краля, или бащата, също е отразено в легендите за живота на много герои, които не са познавали своите бащи. Например Мойсей, този архетип на властен мъж, бил намерен захвърлен сред тръстиките край Нил и затова въобще не знаел кои са родителите му. Именно защото не бил обременен с комплекси спрямо сравнението с баща си, той успял да се издигне до върховете на властта. Херкулес не е имал земен баща - понеже бил син на бога Зевс. След като превзел Персия, Александър Велики започнал да разпространява слуха, че е син на бога Юпитер Амон, а не на Филип Македонски. Легендите и ритуалите от този вид отстраняват човешкия фактор, понеже символизират деструктивната сила на миналото.

Миналото пречи на младия герой да си изгради свой собствен свят - защото е длъжен да следва стъпките на баща си, дори ако бащата е мъртъв или лишен от власт. Героят трябва да се покланя пред предшествениците си и да спазва традициите. Ако въобще е възможно, героят трябва да пренесе в настоящето само това, което е осигурявало победите в миналото, въпреки че обстоятелствата може би са се променили значително.

Властта зависи от способностите да се запълва някаква празнина, да се заема вакуума, останал след премахването на колосите от миналото. Само след като сте отстранили хвърлящата масивна сянка фигура на бащата, вие ще разполагате с необходимото пространство, за да създадете вашия нов ред. Съществуват няколко стратегии, с които можете да постигнете тази цел, макар че по същество това все пак са вариации на класическото решение - екзекуцията на краля, само че в по-приемливи форми, за да бъдат одобрени от обществото.

сказват, че дори и при играта на шах доминира желанието да бъде победен бащата, само че по един по-цивилизован начин. Няма съмнение, че шампионът по шах от XIX век Пол Мърфи е изживял една удивителна одисея, която го е отвела сред висините на шахматната мисъл. Най-удивител- ното обаче в историята на неговия живот е фактът, че това се е случило с него точно една година след внезапната, напълно неочаквана смърт на баща му, което естествено е представлявало страхотен шок за младия шахматист. Тук се сблъскваме с красноречив пример, илюстриращ ефекта на сублимацията, който може да бъде сравняван дори с класическите примери, като Шекспировия Хамлет или фундаменталния труд на Фройд „Тълкуване на сънищата". Трябва да се спомене нещо и за начина, по който Мърфи възприема своя успех като шампион, защото

Може би най-лесният начин да се избяга от сенките на миналото е просто да се отрече тяхното величие, да се използва естественият вечен антагонизъм между поколенията, като се насъскат младите срещу старите. За тази цел все пак е необходима някаква удобна, стара и почтена фигура, която да оглави това движение. Мао Дзедун е започнал решителна борба срещу старата култура, която ярос- тно се съпротивлявала срещу промените, като разчитал на потисканите младежи, които не желаели да се примирят с внушителното присъствие на древното конфуцианско учение в китайската култура. Джон Ф. Кенеди е знаел добре какви опасности крият пътешествията сред дебрите на миналото, затова е полагал много усилия, за да не напомня неговото управление на това на предшественика му Дуайт Д. Айзенхауер, който е президент на Съединените щати през целия период на петдесетте години на XX век. Кенеди например не е желаел да играе голф, въпреки че голфът се смятал за привилегия на богатите и самият Айзенхауер е бил запален почитател на голфа. Вместо това обичал да играе футбол на моравата пред Белия дом. Администрацията при Кенеди, след постъпването на редица млади и жизнени кадри, се е противопоставяла във всяко едно отношение на тежката, трудно променяща се администрация при двата мандата на Айзенхауер. Кенеди разчитал на един закон, валиден за всяко общество от древността до наши дни - младите лесно се противопоставят на старите, понеже копнеят по-скоро да завоюват своето място под слънцето и да се измъкнат от сенките на техните бащи.

Дистанцията, която ще успеете да установите между вас и вашите предшественици, често изисква въвеждането на някакъв символизъм, някакво средство за афиширане на отклоняването от традициите. Например Луи XIV създал грандиозен прецедент за подмяна на символите за необхватното могъщество на кралската власт, като е изградил свой дворец в никому неизвестното дотогава селце Версай край Париж и е изоставил завинаги Лувъра - който от векове се е утвърдил като традиционна резиденция на френските крале. Испанският крал Фи-

се натрапва съмнението дали последвалият колапс в душевния живот на Мърфи не е последица от онези странности в човешката психика, които могат да причисляват страдащите от подобен проблем към типа описан от Фройд с термина Die am Erfolge scheitern (Съкрушените от успеха). Ако тази идея се изрази с помощта на терминологията, възприета в класическата психология, Мърфи се е изплашил от надигналата се в самия него вълна на самоувереност след неочаквано бурния му успех. Фройд винаги е изтъквал, че хората, които рухват под бремето на прекалено бляскавата победа, реагират така странно, защото могат да понасят подобно психично претоварване само в царството на мечтите, ала не и в реалния живот. Да се заколи или кастрира бащата в бляновете е едно, но да се извърши в действителност - съвсем друго. Реал-

ните ситуации провокират в нашите умове неосъзнати приливи на усещане за вина, способни да достигнат неочаквано висок интензитет, след което естествено се стига до пълно ментално крушение на личността.

„ПРОБЛЕМЪТ НА ПОЛ МЪРФИ“, ЪРНЕСТ ДЖОУНС, 1951 г.

лип II е постъпил по същия начин, когато е построил върху гола поляна центъра на своето могъщество - двореца Ел Ескориал. Луи XIV дори е отишъл още по-далеч - не е желаел да бъде крал като своя баща или като по-далечните си предшественици, не е носил корона, нито скиптър в ръка, дори не е обичал да седи на трона, защото е измислил нова разновидност за налагане на авторитета си чрез свои символи и ритуали. Луи XIV превърнал древните ритуали, почитани от неговите предшественици, в отживелици, предизвикващи само насмешки сред съвременниците му. Следвайте неговия пример: никога не позволявайте да ви упрекват, че сляпо подражавате на вашите предшественици. Ако наистина се ограничавате само до техен тесногръд и педантичен подражател, никога няма да ги надскочите. Трябва физически да демонстрирате колко сте различен от тях, като установите нови символи и нов стил, които да ви отличават от всички владетели, носили преди вас същата корона, която сега украсява вашата глава.

Римският император Август, наследил след Юлий Цезар върховна- та власт в империята, разбирал много добре тази особеност. Цезар бил велик пълководец, ала в същото време и ненадминат организатор и вдъхновител на незапомнено помпозни шествия и пиршества, гладиаторски игри и театрални представления. Освен това Цезар постигнал забележителни успехи и като дипломат, въпреки че се поддал на чара на Клеопатра. С една дума, Гай Юлий Цезар е бил изключителна фигура. Затова Август, въпреки че също не бил безразличен към пищните церемонии, въобще нямал илюзии, че ще успее да затъмни славата на Цезар, затова решил да се отличава от него, като разчитал да потърси основание за своето могъщество във възкресяването на класическата простота в бита на древните римляни.

Проблемът с потискащо могъщия предшественик се свежда то това, че много преди вашето раждане той е запълнил със символите си цялото обществено пространство. За вас буквално не е останало място къде да изпишете името си. За да се справите с тази потискаща ситуация, вие сте длъжен да осигурите достатъчно празно пространство, като на първо време може да потърсите някоя все още незаета ниша в обществения живот, където да се превърнете в първостепенна фигура.

Когато прославеният атинския държавник Перикъл започнал да се издига, той упорито търсел какво именно е липсвало дотогава в речите и в действията на останалите атински политици. Повечето от изтъкнатите лидери от неговата епоха произлизали от аристократични фамилии.

Всъщност и на самия Перикъл произходът бил аристократичен. Но той решил да изостави веднъж завинаги този модел и да го замени с демократични тенденции. Разбира се, изборът му нямал нищо общо с неговите лични предпочитания, обаче му осигурил бляскав успех - той се превърнал в кумир на народа. Вместо да се състезава в полето на славата с великите си предшественици и с могъщите си живи съперници, той успял да си създаде завидна популярност, която никакви сенки от миналото не могли да засенчат.

Когато започнал да рисува, испанският художник Диего де Веласкес много добре знаел, че не може да надмине великите майстори от Ренесан- са. Вместо да се заеме с усъвършенстване на стила си и да подражава на прославените италиански живописци, той се заел да налага свой собствен уникален стил, който се струвал на публиката прекалено груб и несъвършен. Художникът обаче не отстъпил и довел своя стил до съвършенство. В испанския кралски двор се намерили придворни, които също копнеели да скъсат с миналото, ала нечувано дръзкото новаторство на Диего де Веласкес ги вцепенявало. Повечето хора се страхуват да скъсат така драматично с традициите, но тайно продължават да се възхищават от онези храбреци, осмелили се да въстанат против отживелиците. Именно заради това може да спечели учудващо гореща подкрепа от съвременници този, който се престраши да постави началото на ново течение.

При някои хора обаче може да се наблюдава своеобразно твърдоглавие, стигащо дори до откровена глупост, когато настояват да се спазват буквално поуките на историята. Повърхностните умове вярват, че ако една личност, живяла преди вас, е успяла да постигне нещо, вие също ще можете да дублирате този бляскав успех, като извършите същите действия. Този вариант винаги ще съблазнява тези, които искат да живеят лесно и охолно. Обаче обстоятелствата в живота никога не се повтарят с математическа точност.

Когато генерал Дъглас Макартър поел командването на американските войски във Филипините по време на Втората световна война, един от неговите адютанти му поднесъл книга, описваща различни прецеденти за успешно проведени битки от командирите, заемали висши постове преди него в американската армия. Макартър попитал адютанта с колко екземпляра от тази книга разполага щабът на корпуса. Адютантът веднага рапортувал, че са доставени само шест екземпляра. „Много добре!

- радостно възкликнал генералът. - Няма да е трудно да ги изгорите всичките. Не желая да се обвързвам с каквито и да било прецеденти. Ако възникне някакъв проблем, ще се наложи сам да вземам решение, напълно самостоятелно, и то незабавно.“ Разумно е да възприемете аналогич- на стратегия спрямо миналото: съборете всички мостове, свързващи ви с миналото, изгорете всички книги, след което се опитайте да се научите да реагирате своевременно на обстоятелствата според особеностите на конкретната обстановка.

Възможно е да си въобразявате, че сте се освободили от потискащото влияние на вашите предшественици, и най-вече от могъщата сянка на баща ви, обаче с напредването на възрастта ви неволно ще започнете да подражавате на примера, завещан ви от мъртвия ви баща, въпреки че навремето сте се бунтували яростно срещу него. Като младеж Мао Дзе- дун никак не харесвал баща си и се опитвал упорито да открие своя собствена идентичност, да си създаде нова ценностна система. Но когато започнал да старее, Мао отново поел по бащините си стъпки. Известно е, че бащата на Мао Дзе-дун винаги е поставял на по-високо ценностно стъпало физическия труд и се е отнасял пренебрежително към всякакви интелектуални занимания. На младини Мао не можел да понася обидно- то отношение на баща си към хората на мисълта и към творците, създаващи изкуство, на старини обаче несъзнателно се преориентирал към възгледите на баща си и така се стигнало до ужасяващите последици на прословутата „културна революция“ - цяло едно поколение китайски интелектуалци били заставени да се занимават с тежък физически труд. Този грандиозен кошмар е струвал неописуемо скъпо на цялата китайска нация. Не забравяйте жизнено важното правило: вие всъщност сте това, което е бил вашият баща. Не си позволявайте лукса да похабите напраз- но много години за изграждането на собствената ви уникална самоличност, а накрая да се предадете и да позволите отново да ви обладаят духовете, изпълзели от миналото, независимо дали става дума за примера, оставен от бащата, или за поуките, оставени ни от славните прадеди, или за горчивите уроци на историята.

Може би е трудно да се намери по-ярък пример за вредата от живот в лукс и излишества от властването на Луи XV - когато властта е осигурена и подпечатана с доживотна гаранция, нищо не е необходимо да се върши. Това е много сериозна опасност, особено за онези, които се сдобиват с могъщество, богатство и власт в съвсем ранна възраст. Например американският драматург Тенеси Уилямс се възгордял неимоверно след блестящия успех на неговата пиеса *Стъклената менажерия*. „Преди да литна на крилете на славата - написал той по-късно, - аз живеех доста трудно, с много лишения, дните ми бяха запълнени докрай С борбата за оцеляване, обаче в онези незабравими дни бях истински щастлив, понеже човешкият организъм е създаден именно за такъв живот, обагрен с драматична борба за оцеляване. Започнах да осъзнавам колко много енергия съм влагал в тази битка едва когато битката приключи и отшумя. Най-после постигнах заветната сигурност. Тогава седнах и се огледах наоколо. И внезапно се почувствах депресиран.“ Уилямс стигнал едва ли не до нервно разстройство, което обаче му било необходимо - притиснат до ръба на психичната криза, той отново започнал да пише с няко- гашната си жар и така се родил прекрасният шедьовър *Трамвай желание*. Подобна е историята на ненадминатия руски писател Фьодор Ми- хайлович Достоевски, който, след като създавал поредната си майстор

ска творба, която му гарантирала финансова опора, започвал да страда от мъчителни пристъпи на творческо безплодие. Тогава грабвал всичките си спестени пари, отбивал се в най-близкото казино и не ставал от масата, докато не изгубвал последния си грош. След като отново затъвал в мизерия, отново сядал до масата - само че този път не ставало дума за игралната маса, а за масата за писане, за да роди още един истински шедьовър.

Разбира се, не е нужно да стигате чак до такива крайности, но няма да е зле да се подготвите за варианта да започнете всичко от нулата в един прекрасен ден, вместо да живуркате сред охолство и безделие. С тази задача се е справил успешно Пабло Пикасо - чрез непрекъснато променяне на стила на рисуване, като често си е позволявал да скъса окончателно с всички досегашни свои постижения, въпреки че именно на тях е дължал досегашните си успехи. По този начин той е избягнал горчивата участ на мнозина други не по-малко талантливи творци, превърнали се под влиянието на ранните си триумфи в карикатури на собствените си образи от годините на ранния си творчески възход. Хората на властта добре познават уловките от този вид и също като Александър Велики непрекъснато се стараят да изградят своята личност. На бащата не бива да му се позволява да се върне във вашия дом и да заеме най-почетното място край трапезата - напротив, трябва да бъде изтласкван от вашия път с всяка ваша крачка.

АСОЦИАЦИЯ

Образът на бащата. Той вечно ще хвърля внушителната си сянка върху своите деца, ще ги потиска по-силно от всички тирани на този свят и дълго след като си е заминал, ще ги тегли към миналото, ще смазва младежките им пориви, защото с примера си ще ги подтиква да поемат по същата пътека, отдавна отъпкана от неговите стъпки. Нямат брой хватките, с които бащите ни принуждават да бъдем като тях, или по-точно - такива, каквито те са мечтаели да станем. Затова винаги, когато се озовем на някой съдбоносен кръстопът, трябва да умъртвим неговия образ в собствената си памет и най-после да се осмелим да се отървем от натрапчивото му присъствие в нашите сърца.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Трябва да бъдете много внимателни, когато решите да подражавате на някоя велика личност - ще ви се наложи да положите двойно повече усилия, за да я засенчите. Ако само следвате стъпките на някой от великите, ще ви обявят за жалък имитатор. Няма значение колко пот ще пролеете, защото никога няма да можете да издържите това бреме. Има толкова много пътища да се изявите като уникална личност, само че не всеки е гладък. Неутъпканите пътеки са доста стръмни, но затова пък именно те са най-прекият път към величието. "

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Сянката на един велик предшественик може да бъде използвана успешно, ако изборът е преднамерен и ловък ход за печелене на популярност. По-късно, когато се доберете до властта, можете да престанете да използвате този рекламен образ. Наполеон III използвал прославеното име и легендарната слава на своя прачичо Наполеон Бонапарт, за да стане отначало президент, а по-късно император на Франция. Но след като се озовал на трона, Наполеон III повече не предприемал опити да се отъждествява със своя прочут роднина - доста скоро той показал на обществото, че неговото царуване ще бъде по-различно и предпазливо подсказал, че ще бъде неразумно да очакват да се издигне до висотите, постигнати от Наполеон Бонапарт.

Миналото често ни предлага великолепни образци за подражание, които ще бъде глупаво да отхвърляме лекомислено, и то поради единствената причина непременно да бъдем оригинални, самобитни и уникални. Дори Александър Велики признавал някои от положителните качества на баща си и споделял, че от него се научил как се ръководи една армия. Понякога наивните опити да вършим всичко по различен начин от нашите предшественици може да ни принуди да изглеждаме детински безпомощни в очите на нашите съвременници, особено ако не се подчиняваме на логиката на събитията.

Австрийският император Йосиф II - син на прославената императрица Мария Терезия - съзнателно демонстрирал, че желаел във всичко да се отличава от своята майка: обличал се като обикновен гражданин, посещавал бирариите и се смесвал с простолюдието, вместо да си седи в двореца, с една дума, създавал си образ на „император, принадлежащ на народа". Докато Мария Терезия е запомнена в историята с царствено

то си поведение и с аристократичната си изисканост и достойнство. Но въпреки това е била уважавана от своите поданици и е оставила незабравима следа в историята като императрица, управлявала мъдро, макар че е запомнена и със своята строгост. Ако вие притежавате необходимата интелигентност и вроден инстинкт, който да ви помага да намерите вяр- ната посока, за вас няма да се окаже трудно да се нагърбите с иначе нелеката роля на бунтар срещу догмите на обществения живот. Но ако се окажете само една посредствена личност - какъвто е бил император Йосиф II в сравнение с майка си, - по-добре ще бъде да се поучите от опита и мъдростта на вашите предшественици, защото поне те се опират на нещо реално.

И накрая, не е зле да се припомни една особеност във връзка с този закон: винаги е разумно да се оглеждате за появата на млади способни личности, които утре могат да се окажат вашите бъдещи съперници. Така, както вие навремето сте се опитвали да се отърсите от влиянието на баща си, така и те може би ще изпробват шансовете си да отрекат всичко, което вие сте постигнали. Докато се издигате благодарение на бун- тарското си отношение към миналото, не забравяйте, че ще дойде ред на следващото поколение, затова отдалеч трябва да се погрижите неговите представители да не се ангажират със същата стратегия на тотално отричане, която вие сте прилагали спрямо предшестващото поколение.

Пиетро Бернини - прочут италиански художник и архитект от епохата на барока - бил ненадминат майстор в изкуството да открива потенциални млади таланти, бъдещи негови опасни конкуренти, за да ги прибере под крилото си и да ги държи завинаги в сянка. Веднъж един млад скулптор Франческо Боромини показал на Бернини свои архитектурни скици. Бернини веднага доловил, че младежът притежава талант, и го наел за свой помощник, което изпълнило с възторг душата на младежа. На практика обаче това бил само тактически ход да го държи подръка, за да започне да търси недостатъци в творческите му разработки и да създаде в него комплекс за малоценност. И наистина успял, понеже по онова време Бернини бил на върха на славата си. Успехът му спрямо Боромини подтикнал Бернини да повтори тази стратегия, но в по-друг вариант, към още един млад талант - той се постарал скулпторът Алесандро Алгарди да не получава поръчки, освен ако не постъпи като асистент в неговото ателие. Оттам нататък задачата за манипулирането на Алгарди се улеснявала значително. Публична тайна било, че всеки асиСтент на Пиетро Бернини, който се опитва да се разбунтува сре- щу патрона си, от следващия ден може да смята своята кариера за провалена.

З А К О Н

42

ПОВАЛЕТЕ ОВЧАРЯ И СТАДОТО ЩЕ СЕ РАЗБЯГА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Трудностите често могат да бъдат причинявани от конкретни личности, отличаващи се със своята индивидуалност - смутители, метежници, арогантни типове, потисници на човешката свобода. Ако позволите на такива злосторници да действат сво- бодно, останалите ще се поддават на тяхното вредно влияние. Не бива да чакате злото да се разпространява все повече и повече. Не се опитвайте да преговаряте с тях - защото те са непоправими. Най-добре ще е да неутрализирате влиянието им, като ги изолирате или прогоните, колкото може по-надалеч. Унищожете с един замах източника на злото и стадото панически ще се разбяга.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Някъде към края на VI век преди Христа градът-държава Атина бил принуден да изтърпи диктата на цяла редица от дребни тирани, които обаче оглавявали за няколко десетилетия политическия живот. Едва след като последният от тези жалки властолюбци бил низвергнат, в Атина се установила демократична власт в класически вариант, която станала причина за небивалия възход на този град-държава. Именно през следващия Златен век (VI век преди н. е.) атиняните завоюват най-удивител- ните си постижения. Но успоредно с развитието и усъвършенстването на демокрацията гордите жители на Атина се озовали пред един нов проблем, за който никой дотогава дори не подозирал. Какво да правят с те-

зи, които не желаят да се трудят за благото на града, които не се тревожат от враждебното обкръжение? В политически план ситуацията често се влошавала, понеже всички останали древногръцки градове-държави завиждали на неочаквания възход на Атина. Как да се справят с прекалено амбициозните личности, които мислят единствено за собственото си преуспяване, сеят интриги и раздори, подтикват гражданите да се обединяват във враждуващи фракции и подтикват към смутове, заплашващи да се сринат устоите на демокрацията?

Суровите физически наказания от недалечното минало вече не подхождали на новия, много по-цивилизован ред, който сега царувал в Атина. Вместо това атиняните изнамерили друг, по-задоволителен и не толкова брутален начин да се справят с неизлечимите себелюбци. Всяка година те се събирали на градския площад и написвали по едно име върху глинена плочка (наричана на старогръцки „естра- кон“) - това било името на човека, който за срок от 10 години трябвало да бъде незабавно прогонен от града според гласуващите чрез тези плочки атиняни. Ако е едно и също име се повтаряло върху шест хиляди от тези глинени „изборни бюлетини“, обреченият веднага бивал прогонван извън крепостните стени. Но ако за никой не се събирали 6000 „гласа против“, осъждали на десетгодишно изгнание, или „остракизъм“ този, чието име се повтаряло най- често върху фаталните глинени плочки. Постепенно този ежегоден ритуал се превърнал в своеобразен фестивал - за свободолюбивите атиняни това било повод за небивала радост - да прогонят най-омраз- ната, най-надменната личност, която от години се домогвала да се изкачи над съгражданите си, вместо да се старае да работи само за разцвета на Атина.

През 490 г. преди Христа един от най-славните военачалници в цялата история на Атина - Арис- тид - предвождал атиняните в решителната драма- тична битка срещу персите в полето край близкото село Маратон. Междувременно заради мъдрото си съдийство Аристид си спечелил прозвището Справедливия. Но с течение на годините атиняните все повече го намразвали, защото се проявявал като не-

ПОКОРЯВАНЕТО НА ПЕРУ

Сега сраженията били още по-ожесточени. Бойците отчаяно бранели носилката на Атахуалпа, върховния вожд на инките, но редиците им постепенно оредявали. Вече били убити неколцина от телохранителите на Атахуалпа, когато испанците стигнали чак до носилката. Франциско Писаро и придружаващите го конквистадори грубо смъкнали Атахуалпа от носилката на земята и му вързали ръцете. После го отвели в своя лагер и го затворили в най-здравата каменна сграда. Така престанала да съществува процъфтяващата дотогава империя на инките - местното население преустановило съпротивата си срещу испанските завоеватели, когато се разнесла мрачната вест за пленяването на Атахуалпа. Сега оцелелите инки мислели единствено за спасението си - ужасени от по-

ражението, изплашени от конете и огнестрелните оръжия на испанците, туземците на малки групи се отправяли към спасителните планини, обкръжени от непроходими джунгли. Бягали дори най-опитните воини от империята на инките, въпреки че съвсем доскоро те всявали страх сред всички съседни племена, които преди нахлуването на конквистадорите били подвластни на всесилния Атахуалпа. Испанците се опитали да ги преследват и избили безмилостно тези инки, които не успели да се спасят с бягство. Но скоро паднала спасителната непрогледна нощ и това помогнало на хиляди от бегълците да се разминат на косъм със смъртта. Късно вечерта проехтели тръбите за сбор, след като Писаро заповядал на своите тръбачи да сигнализират, че всички бойци веднага трябва да се съберат на окър- вавения площад на Кайямарка, за да

имоверно твърдоглав и неотстъпчив, като дразнел всички около себе си със самомнението и с горделивостта си. Освен това не криел презрението си към простолюдието, стремял се да налага мнението си навсякъде и по всички въпроси, критикувал всички наоколо, без да се съобразява с положителните им качества. Атиняните започнали да се опасяват, че в негово лице ще намерят следващия тиран, който ще потъпче извоюваните с толкова усилена борба свободи. Затова през 482 г. преди Христа те гласували военачалникът да бъде изпратен в изгнание въпреки неоспоримите му заслуги за победата над персите.

След прогонването на Аристид чрез наказателната процедура остракизъм на атинската политическа сцена се появил следващият кандидат за общонационален водач - Темистокъл. Въпреки че и той също като Аристид бил отрупан с бойна слава и всевъзможни почести, скоро започнал да досажда на атиняните с арогантното си поведени и прекалената си самоувереност, защото неуморно напомнял за заслугите си и постиженията си. Като че ли Темистокъл не можел да си представи развитието на града без неговото дейно участие в управлението - градът, който според неговите думи сега щял да лежи в прашни развалини, ако не бил той, Темистокъл, роден за чутовен герой, и ако не бил по-умен, по-далновиден и по-смел от всички други елини. Така през 472 г. преди Христа дошъл и неговият ред - името било изписано върху всички глинени плочки и той също бил принуден да напусне града.

Най-внушителната политическа фигура на Атина през V век преди Христа несъмнено бил Пе- рикъл. Макар и заплашван на няколко пъти с остракизъм, Перикъл успял да избегне тази позорна участ, защото за разлика от предишните двама военачалници той умеел много по-добре да общува с хората. Може би е научил този ценен урок още в детството си от своя любим учител - забележителния оратор Дамон, който на времето печелел всеобщото възхищение със своите разностранни дарби в риториката, политиката, науките и изкуствата. Именно от него Перикъл усвоил най-важните уроци за всеки бъдещ политик. Все пак дори и на Дамон

не се разминало наказанието, наречено от древните атиняни остракизъм, за това, че си позволявал да се държи обидно и надменно с простосмъртните, които не били надарени като него.

Някъде към края на това забележително столетие в Елада живеел Хиперболус. Повечето от писателите от онази епоха го описват като най-безгриж- ната личност, която са познавали. Хиперболус не обръщал внимание какво мислят другите за него и дръзко упреквал всеки, когото не одобрявал. На някои се струвал доста забавен, но повечето от съгражданите му не можели да го понасят. През 472 г. преди Христа Хиперболус се осмелил да упрекне двама от най-видните политици в Атина - Алкивиад и Никиас, понеже тайно се надявал единият от тях да бъде наказан с остракизъм, след което той, Хиперболус, да заеме неговото място в градската управа. Кампанията му за очерняне на двамата лидери отначало изглеждала напълно успешна - атиняните отдавна не харесвали Алкивиад заради безгрижния и донякъде предвзет стил на живот. Никиас пък ги дразнел с богатството си и с надменността си. Така че имало голяма вероятност да прогонят в изгнание единия или другия от враговете на Хиперболус. Алкивиад и Никиас обаче - въпреки че отдавна били в неприкрито враждебни отношения - временно сключили примирие и обединили усилията си, за да бъде наказан с остракизъм самият Хиперболус. Според техните твърдения именно той не заслужавал да живее повече в Атина, понеже бил нетърпимо завистлив интригант.

Първата вълна от наказаните с остракизъм атиняни били видни граждани, с многобройни заслуги и ценни качества, но непоносими за своите съграждани заради други свои недостатъци. Хиперболус обаче бил само един жалък палячо и след като го прогонили в изгнание, атиняните констатирали, че с този акт било деградирало самото понятие . Затова решили да сложат край на тази почти сто- годишна практика въпреки нейната важна роля в поддържането на гражданския мир в Атина.

присъстват на екзекуцията на пленения Атахуалпа. Така испанските конквистадори с един решителен удар поразили в сърцето многовековната индианска държава, където цялата власт била съсредоточена в ръцете на върховния вожд на империята на инките. Смъртта му не само че опразнила трона на империята на инките - защото след него не останал наследник, - но убедили ужасените инки, че веднъж завинаги било свършено с тяхната империя и че славната тях- на династия, наричана на местния перуански език Децата на слънцето, угаснала за вечни времена.

„ПОКОРЯВАНЕТО НА ПЕРУ“, УИЛЯМ Х. ПРЕСКЪТ, 1847 г.

ВЪЛЦИТЕ И ОВЦЕТЕ

Вълците решили да изпратят свои пратеници при овцете. За да ги убедят, че най-сетне е настъпил денят, когато трябва да се сложи край на вековната вражда между вълците и овцете. „Защо да продължаваме да се дебнем и избиваме като диви зверове? - заявили вълците. - За всички спорове между нас са виновни проклетите овчарски кучета, които пазят стадото! Ако ги прогоните завинаги, няма да има никакви пречки да си живеем във вечно приятелство, в мир и в спокойствие.“ Глупавите овце изслушали кротко вълчото предложение, след което прогонили кучетата, които и без това само ги дразнели със своя лай, и накрая, като останали напълно беззащитни, се оказали лесна плячка на ненаситните вълци.

„БАСНИ“, ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ТЪЛКУВАНЕ

Древните атиняни притежавали необикновено развит социален инстинкт, непознат за днешната цивилизация, понеже вековете за съжаление успели да го притъпят. Атиняните през V век преди Христа (не случайно наричан Златния век на Атина) били граждани в истинския смисъл на тази дума, защото усещали отрано надигащата се опасност, олицетворявана чрез асоциалното поведение на конкретен инДивид. Особена строгост са проявявали атиняните към онези, които са се опитвали да подронят основите на обществения ред, като критикували наскоро затвърдените демократични порядки. Но не са прощавали и на другите, които са ламтели само за облаги, при това за сметка на общото благо. Или на маниаците на тема превъзходство над околните, интригантите и сеещите сплетни и раздори. Атиняните въобще не си губели времето с опити да превъзпитават тези свои съграждани, които се отнасяли прекалено надменно към околните. Нито се мъчели да ги привлекат към една или друга социална група. Не им се искало да налагат физически наказания, разбирайки, че така само се пораждат нови проблеми. Решението им е било просто, ясно и бързо осъществимо - да го прогоним от града!

Във всяка група проблемите и трудностите се причиняват обикновено от един източник - от някоя нещастна, хронично недоволна от себе си личност, която непрекъснато излъчва неудовлетвореност и заразява всички около себе си. Това усещане лесно се поема от околните, преди вие да заподоз- рете, че се надига някакво брожение. Трудно е да се анализира своевременно подобно явление, защото при него както при всяка проява на групово поведение се преплитат най-различни странични фактори. Затова в такива случаи трябва да се действа много внимателно. Първо трябва да се определят и изолират подбудителите на недоволството - те се разпознават по натрапчивото си присъствие или по вечното им хленчене и оплакване. След като ги фиксирате, не се опитвайте да ги промените или да ги привлечете на своя страна - подобни опити са обречени на неуспех и само ще влошат още повече вашата

позиция. Не ги нападайте, нито директно, нито косвено, защото те по природата си са твърде отмъстителни и ще бъдат готови на всичко, за да ви унищожат. Постъпете както древните жители на Атина: накажете ги, преди да е станало прекалено къс- но. Отделете ги от групата, преди да са вдигнали около себе си оглушителна врява, преди да се е стигнало до сблъсъци и междуособици. Не им давайте време да сеят раздори и интриги, да демонстрират недоволството си, не им оставяйте пространство за маневриране. По-добре ще е да пострада един или неколцина раздорници, ако това ще е цената за мира и спокойствието на всички останали.

„Когато дърветата падат, маймуните се разбягват. “

КИТАЙСКА ПОСЛОВИЦА

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1296 г. кардиналите от Католическата църква се събрали в Рим, за да изберат нов папа. С тази висока чест бил удостоен кардинал Гаетани, като по-умен, по-ловък и по-проницателен от останалите си съперници. Висшето духовенство се надявало, че след като Гаетани се настани на папския престол във Ватикана, отново ще бъде възстановено могъществото на Католическата църква. Като папа Гаетани приел името Бонифаций VIII и веднага се заел да оправдае надеждите на кардиналите и епископите. Не след дълго се доказало, че този избор бил разумен и далновиден - новият папа планирал внимателно бъдещите си ходове и не се спирал пред нищо, за да постигне целите си. Бонифаций VIII успял да сподави съпротивата на съперниците си и да обедини враждуващите групи в папските владения. Европейските кралства започнали да се съобразяват с изискванията му и непрекъснато изпращали при него пратеници, за да се сдобият с благословията му. Австрийския крал Албрехт дори

ЖИВОТЪТ НА ТЕМИСТОКЪЛ

Съгражданите на Темистокъл накрая дотолкова го намразили, че с радост слушали всички сплетни за неговите постъпки. Той бил принуден да припомни пред събраните на площада по-видни жители на Атина за своите подвизи, но те отказали да го изслушат, като му отвърнали, че всичко това отдавна вече им било дотегнало. Тогава той се обърнал за последен път към най-яростните си хулители: „Нима се уморихте да се възползвате от добрините, които дължите на достойни мъже като мен?“ Припомнил им с горчива усмивка, че именно на него те дължали строежа на храма на Артеми- да, но и че неговите мъдри съвети помогнали много за разцвета на Атина. Обаче и това не помогнало на Темистокъл. Така след дълги и люти прения най-после стигнали до реше- нието да го нака-

жат. Използвали процедурата, наречена остракизъм, за да го унизят и да хвърлят петно върху завидната му слава, която не давала покой на мнозина. Този обичай по традиция бил използван само срещу онези хора, чиято власт нараствала застрашително, или към онези, които се смятали за по-съвършени дори от боговете или към всички други, които застрашавали атинската демокрация.

„животът
НА ТЕМИСТОКЪЛ“,
ПЛУТАРХ (46-120 г. СЛЕД ХРИСТА)

му предложил териториални компенсации в замяна на обещанието на Бонифаций VIII, че ще подкрепя завоевателната политика на Албрехт. Всички тези ходове се осъществявали според предварително обмисления от папата план за възстановяване на влиянието на Рим в европейските междуособици.

Само едно препятствие оставало по пътя на новия папа към абсолютно и непоклатимо могъщество - размирната област Тоскана, владееща най-плодородните земи на Италия. Ако Бонифаций VIII успеел да завоюва столицата на Тоскана - Флоренция, цялата област щяла да попадне под негова власт. Флоренция обаче от десетилетия съществувала като горда и независима република, никому неподвластна, която нито един завоевател досега не успял да завладее. Този път дори на всесилния римски папа се налагало да действа извънредно внимателно.

В онази епоха Флоренция била разпокъсана между две политически фракции - Белите и Черните. Белите били представители на богатите търговски фамилии, които през последните десетилетия се издигнали доста бързо до най-високите етажи на властта. Черните олицетворявали по-старите, знатни и благородни, но обеднели родове. Благодарение на своята популярност сред народа, Белите владеели града-държава, обаче Черните не искали да се примирят с поражението си и непрекъснато крояли заговори за подстрекателства към бунтове и за организиране на всеобщи размирици. Враждата между двете политически групировки се ожесточавала с всяка изминала година.

Именно в това неукротимо съперничество хитрият Бонифаций VIII съзрял своя най-добър шанс за осъществяване на кроежите си за покоряването на богатата Флоренция. Решил да помогне на Черните да си възвърнат позициите в управлението на града, след което естествено Белите няма да се примирят с тази тежка загуба, ще обединят силите си, ще атакуват Черните и така двата съперника взаимно ще изтощят силите си до такава степен, че за папските войски ще бъде много лесно да превземат града. Докато проучвал слабите места в двете враждуващи групировки, папата обърнал внимание на Данте Алегиери - виден италиански поет и горещ привърженик на Белите. Данте отдавна се интересувал от политика - страстно вярвал в бъдещето на флорентинската република и често упреквал съгражданите си за тяхната пасивност и безгръбначно

поведение. Постепенно Данте се превърнал в най-яростния защитник на правата на свободолюбивата флорентинска република и по тази причина бил избран сред шестимата първенци на градската управа заедно със свои сподвижници - причината била рязкото активизиране на опитите на Бонифаций VIII да завладее Тоскана през 1300 г. През шестте месеца, когато Данте Алегиери ръководел съпротивата на Флоренция, папските войски не успели да проникнат в укрепения град, а Черните не смеели да предприемат нищо по-сериозно срещу властта на Белите.

Но през 1301 г. неуморимият папа намислил нов план - призовал на помощ френския принц Шарл дьо Валоа, брат на краля Филип IV Хубави. Докато френските войски начело с Шарл напредвали през Северна Италия към Флоренция, в града царували страх и неувереност. Данте с отчаяни усилия призовавал сънародниците си да не губят кураж и да се противопоставят на нашествениците. Но коварният Бонифаций VIII бил решил на всяка цена, без да подбира средствата, да се справи с упорития си противник поета Данте Алегиери заедно с най-твърдите негови привърженици. Затова папата решил да заложи едновременно на два коза - изпратил своите войски да обсадят непокорния град и в същото време размахвал в другата си ръка маслиненото клонче, като предложил да започнат предварителни разговори за уточняване на начините за слагане край на междуособиците. Всъщност Бонифаций VIII тайно се надявал да привлече Данте на своя страна. Тогава първенците на Флоренция решили да изпратят свои представители в Рим, за да започнат мъчителните преговори за примирие. Разбира се, напълно преднамерено за предводител на тази почетна мисия бил избран именно поетът Данте Алегиери.

Неколцина от приятелите на Данте го предупреждавали да бъде извънредно внимателен, понеже коварният папа Бонифаций VIII му готвел опасен капан. Ала въпреки тези разумни съвети Данте потеглил към Вечния град. Случило се така, че точно когато той стигнал в Рим, френската армия се озовала пред укрепления около Флоренция. Данте обаче разчитал много на своето красноречие и на разумните си доводи, така че се надявал искрено, че ще успее да убеди папата да се притече на помощ на своите сънародници, заплашвани от чуждестранните окупатори. Само че папата ги посрещнал с неочаквана студенина и дори с неприкрита омраза. Още щом флорентинската делегация се появила в залата, Бонифаций VIII изкрещял яростно: „На колене пред Светия престол! Вие сте длъжни да ми се подчинявате! Ако не изпълните моите искания, не може и дума да става за спасяването на вашия град, пълен с повече еретици, отколкото в цялата останала Италия!“ Стреснати от неочаквания обрат, флорентинците нямали друг изход, освен да изслушат мълчаливо, с мрачни лица агресивните искания на папата. Накрая той ги посъветвал да се върнат в родната Флоренция, но само след като оставят свой представител за уточнения около предстоящия мирен договор. При това Бонифаций дал да се разбере, че предпочита да продължи преговорите

именно с Данте. Последните му фрази били изречени с подчертана вежливост, ала въпреки това прозвучали като безапелационна заповед.

Така Данте Алегиери останал в Рим. И докато той продължавал споровете си с папата, във Флоренция се надигнали Черните, окуражени от разногласията между водачите на Белите. Папските интриги и щедрите подкупи, раздавани от шпионите на Шарл дьо Валоа, окончателно подкопали духа на флорентинските граждани, особено на вечно колебаещата се прослойка, която дотогава не подкрепяла нито едната, нито другата политическа групировка. Изправени пред многочислен, отлично въоръжен враг, Белите били разгромени само за няколко седмици, след което последвали жестоките отмъщения на Черните, от години потискани от омразните за тях водачи на Белите. Едва когато се убедил в победата на Черните, папата разрешил на Данте да напусне Рим.

Черните заповядали на Данте веднага да се върне във Флоренция, за да бъде съден и наказан. Когато поетът отказал да се подчини, Черните го осъдили на изгаряне на клада - суровата присъда трябвало да се изпълни в същия ден, в който Данте Алегиери ще се появи отново по улиците на Флоренция. Така започнало мрачното безрадостно изгнание на великия поет - той пребродил почти цяла Италия, но никога не се завърнал в родната Флоренция. Дори и прахът му - векове след смъртта му - не е пренесен в столицата на слънчевата Тоскана.

ТЪЛКУВАНЕ

Бонифаций VIII отлично знаел, че ако той успее да измисли някакъв претекст да отдалечи Данте от Флоренция, Белите ще бъдат много по- лесно уязвими. Мъдрият папа решил да разиграе един много стар и изпитан стратегически вариант - едновременно заплашвал и в същото време обещавал подкрепата си. Данте усетил какъв капан му е скроен, ала твърде късно - папата упорито отказвал да му позволи да тръгне обрат - но от Рим за Флоренция под претекст, че така се рискувала цялата идея за подкрепата на Ватикана спрямо размирната република. Бонифаций VIII очевидно е разбирал добре, че понякога една-единствена решителна личност може да промени коренно развоя на играта и да превърне група хора в глутница от решителни лъвове или в стадо от изплашени овце. Затова той побързал да изолира този, който бил в дъното на размириците. След това стадото се разбягало в паника, понеже било лишено от своя овчар.

Научете добре този урок: не си губете времето като разпръсквате силите си в няколко посоки, защото сте изплашен, че отвсякъде сте обкръжен от врагове. Хиляди пъти по-разумно ще бъде първо да се опитате да откриете кой е водачът сред вашите противници - силната, доминиращата и харизматичната личност, надарена със забележителни качества. Каквото и да ви коства, опитайте се да отстраните тази личност от по

литическата сцена, защото след това силите на останалите ще намалеят значително и вие много по-лесно ще ги подчините на вашата воля. Възможно е да става дума за физическа изолация (затвор, изгнание, прогонване от кралския двор) или за политическа (изобличаване, дискредитиране, лишаване на опонента от неговите опори, тил, резерви), или пък за психологическа (отстраняване от подчиняващата му се група с помощта на интриги, клевети или слухове). Ракът започва да превзема тялото ни, като отначало поразява една-единствена клетка и ако не се започне лечението веднага, я побеждава.

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В миналото цялата нация е била безпрекословно подчинена на избрания върховен владетел - краля, който решавал съдбините на кралството само с помощта на ограничен брой министри, съветници и висши придворни, набирани обикновено сред цвета на тогавашната аристокрация. С други думи, само на елита било позволено да се разпорежда с властта. В течение на столетия властта все повече се разширявала сред по-голям кръг хора и така постепенно се демократизирала. Това обаче породило грешната представа, че отделните групи вече не притежават властта в страната, защото все повече хора се добират до управляващите институции в държавата. Фактът, че властта е разпределена сред повече личности, още не означава, че нейната същност се е променила. Наистина вече са отминали безвъзвратно мрачните епохи, когато шепа тирани са се разпореждали безогледно с живота и съдбите на милиони хора, но и сега съществуват хиляди дребни тирани, които потискат всички в своите миниатюрни царства, които - както техните прочути предшественици от миналото - си служат с коварства и интриги, заговори и лицемерие, които се опитват да подлъжат околните с пари и подаръци, с обещания или с лично обаяние. Във всяка група властта е съсредоточена в ръцете на малцина избраници (обикновено един или двама), защото в това направление човешката природа не се е променила - хората продължават да се прекланят пред силната личност в центъра на събитията и кръжат около нея както планетите около Слънцето.

В своя богат опит като семеен психотерапевт д-р Милтън Х. Ерик- сон установил една важна и интересна закономерност: при всеки случай на междуособици, скандали или дрязги в някое семейство винаги можело да се открие един подбудител, един източник на смущения. При своите сеанси по семейна терапия той настоявал да бъде изолирано това лице поне за известен период от време. След тази промяна, извършвана по лекарско предписание, останалите членове на семейството с изненада установявали, че в дома им вече царял мир, че се възвърнало отдавна из

губеното спокойствие и домашен уют. Д-р Ериксон нееднократно подчертавал в своите трудове ползата от този метод, въпреки че според неговите искрени признания невинаги е лесно да се открие причинителят на смущенията в семейния климат и че немалко хора отказват да се нагърбят с деликатната мисия да обявят посоченото лице за подбудител на семейните скандали и да му посочат вратата с категоричен жест. Да се разбере кой точно направлява динамичното поведение на група хора винаги е било критичен момент при всеки опит за прилагане на някой от модерните методи за групова психотерапия. Трябва да запомните следното: смутителите на спокойствие в дадена група винаги се опитват да се прикрият зад гърбовете на останалите и се стремят да представят своите постъпки като действия, извършвани от цялата група в името на всеобщото благо.

Ключов елемент в подобни стратегически игри е умението да бъде изолиран източникът на властта и силата на съперника. При игра на шах например вие се опитвате да притиснете в ъгъла царя на противника. В китайската игра „го“ задачата е да бъдат изолирани силите на противника на малки групи, за да останат блокирани, сковани и неизползваеми. В много случаи е по-добре първо да разкъсате силите на врага на отделни части и чак тогава да започнете да ги унищожавате една по една. Понякога е по-целесъобразно само да изолирате съперниците си, вместо да ги унищожавате - така ще изглеждате по-малко брутален. Резултатът в стратегическо отношение обаче ще е същият, защото изолацията означава смърт в игрите с властта.

Най-ефективният вариант за изолация е да отделите някой от бъдещите си жертви от това, което го крепи, което е източник на силата му. Ако желаел да отстрани съперник от политическия елит в комунистически Китай, Мао Дзе-дун никога не рискувал да изпробва фронтално противопоставяне, а само започвал тихо и подмолно да подготвя изолирането му, разпокъсването на поддръжниците му, за да ги застави да го изоставят и да го лишат от подкрепата си. Не след дълго този обречен висш партиен функционер завинаги напускал политическата сцена.

Присъствието и външността също имат своето важно значение в деликатните политически игри. Ако сте си поставили за цел да спечелите някого изцяло за вашата политическа кауза, необходимо е да се дистанцирате от избрания обект, особено в началния етап. Или поне да се постараете да създадете необяснимо, но въздействащо впечатление, че неизменно присъствате в центъра на политическата сцена. Робърт Се- сил, пръв министър на английската кралица Елизабет I, имал двама основни, доста опасни съперници: Робърт Деверо, херцог Есекс и предишният фаворит на кралицата лорд Уолтър Рейли. Сесил обаче успял да уреди те двамата да заминат на юг, за да се сражават с испанците, и така успял задълго да ги отстрани от двора. Това му позволило да укрепи позициите си пред кралицата като неин главен съветник и да отслаби влиянието на Рейли и Есекс. Поуката от този случай е двойна: първо, от

съствието ви от кралския двор винаги ще крие опасности за вашата кариера като придворен и заради това никога не бива да напускате сцената в смутни времена; второ, ако искате по-бързо да надделеете над някакъв особено силен противник, постарайте се той да отсъства от двора в критичните моменти от голямата игра, чийто залог е властта.

Методът с принудителната изолация може да се използва и за други стратегически цели. Ако се опитвате да съблазните някого, винаги ще бъде от изключителна полза, ако успеете да го убедите той (или тя) да прекъсне окончателно връзките си с всички предишни интимни партньори. След като го изолирате напълно, той (или тя) ще бъде много по-податлив на вашето влияние и ще се повиши значително значението на вашето присъствие насред грижливо опразнената сцена. Аналогично талантливите мошеници и ловките шарлатани често прибягват до изпитания похват да отдалечават жертвите си от обичайната им социална среда, като ги поставят напълно преднамерено в съвсем нова, необикновена за тях социална среда, в която те не се чувстват като в свои води. Така тяхната съпротивителна сила ще отслабне и те много по-лесно ще се покоряват пред вашите опити да ги принудите да се заемат с някаква рискована авантюра, за която дори не биха си помислили при нормални обстоятелства. Изолацията почти винаги е много силно въздействащ метод, подпомагащ опитите за съблазняване или покоряване на жертвите.

Често ще срещате влиятелни личности, изпъкващи като лидери на различни групи, но в същото време дистанцията между тях се задълбочава все повече. Може би защото предусещат, че скоро ще бъде сложен край на периода на тяхното властване, или пък толкова са се издигнали над останалите, че вече не умеят да общуват с тях. Не забравяйте, че точно такива лидери могат да се окажат доста уязвими, след като са прекъснали връзките си с обкръжаващото ги простолюдие, и могат да се окажат лесна плячка на интриганти и мошеници, въпреки че притежават силни характери и огромна власт.

Руският монах Григорий Распутин успял да се сдобие с неочаквано силно влияние върху руския император Николай II и императрица Александра, защото височайшата двойка живеела много изолирано от техните поданици. Особено критично било положението на Александра - тя имала германски произход и била отчуждена от всичко руско. Самият Распутин използвал умело простия си селски произход, както и способностите си да привлича вниманието на околните, за да спечели нейното благоволение. След като станал приближен на царското семейство, Распутин постепенно се превърнал в незаменим компаньон и придобил внушително влияние. Оказало се, че той се прицелил много добре, защото императрицата имала голям авторитет пред съпруга си. Можете да се сдобиете със значителна власт, ако следвате стратегията на Распутин - винаги трябва да търсите издигнати личности (колкото са по-издигнати, толкова по-добре), след което да проверите дали не живеят в изолация (колкото са по-изолирани, толкова по-добре). Второто качество ще ви

помогне по-лесно да ги спечелите на ваша страна, а от първото зависи колко в крайна сметка ще спечелите вие.

И накрая да припомним за още една причина, заради която първо трябва да атакувате овчаря и чак след това да се нахвърляте върху стадото. Когато повели малобройните си отреди срещу стократно по-мно- гоброен противник, Ернандо Кортес и Франциско Писаро не направили грешката да разпръскват силите си на няколко фронта. Те атакували директно предводителите на държавите, които решили да завладеят. Първата грижа на Кортес била да плени върховния вожд на ацтеките Монте- сума, докато Писаро побързал да плени и екзекутира императора на инките Атахуалпа. Така в ръцете на дръзките испански конквистадори паднали огромни империи. Когато се провали водачът на някоя група, заедно с него пропада надеждата за оцеляване - всички се разбягват, предусещащи пълния провал. Затова винаги първо трябва да се прицелвате във водача на противника. След като го сразите, пред вас се откриват безкрайни възможности за задълбочаване на първоначалния успех.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си стадо овце. Не си губете времето да се опитвате да задигнете една или две овце от стадото. Не си струва да си рискувате живота или поне някоя част от тялото, като се опитвате да се справите с връхлитащите срещу вас овчарски кучета. По-добре се прицелете в овчаря. Ако го прогоните, кучетата ще го последват. Ако го повалите с един удар на земята, стадото ще се разбяга. Тогава ще можете да ловите овцете една по една.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Ако ви потрябва лодка, за да преплувате реката, изберете най-здравата. Ако ви е нужна стрела, измъкнете най-дългата от колчана. За да повалите конника, първо трябва да повалите коня му. За да се справите с банда разбойници, заловете първо главатаря на бандата. Така както една държава си има своите граници, така и в убийствата трябва да има предели. Ако може да бъде спряна вражеската атака, като поразите предводителя на вражеската войска, защо да се пролива още кръв? Защо трябва да се дават ненужни жертви?“

ТУ ФУ, КИТАЙСКИ ПОЕТ, ДИНАСТИЯ ТАН, VIII ВЕК

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Николо Макиавели е написал: „Ако ще причинявате зло някому, направете го така, че той да не може да ви заплашва по-късно със своето отмъщение.“ Ако се опитате да победите някой от вашите неприятели, вземете всички надлежни мерки, за да не може той да ви отвърне по- късно със същото. С други думи, ако прилагате разглеждания тук закон, първо си осигурете стабилно превъзходство, за да не пострадате по-късно, когато вашите врагове се опитат да получат възмездие.

Андрю Джонсън, президент на САЩ след убийството на Ейбрахъм Линкълн, не е одобрявал тактиката на Юлисис С. Грант (прославения главнокомандващ на армиите на Севера, генерал от Гражданската война в САЩ и бъдещ президент след Андрю Джонсън). Генерал Грант се противопоставял на всички опити на Андрю Джонсън да постигне признаване на южните щати като равноправни на северните. Накрая Андрю Джонсън бил принуден да предприеме строги мерки за ограничаване на влиянието на генерал Грант в политическия живот на страната. Но това само раздразнило още повече генерала, чието влияние било много силно в северната част на все още разединената страна. Грант веднага се заел да организира група от свои поддръжници в републиканската партия с надеждата, че те ще го подкрепят при бъдещите избори за президент на Съединените щати. Много по-разумно би било за Андрю Джонсън да се стреми да задържи генерал Грант в столицата, да му даде някакъв почетен, но формален пост. Така Грант нямало да остане огорчен и изпълнен с желание за мъст. Ако държите по-близо до себе си вашите противници, ще можете много по-лесно да ги шпионирате и да разкриете на какво се крепи тяхната сила. Следващата ви задача ще бъде да елиминирате или поне да ограничите връзките на противниците си с техните по-мощници, за да ги лишите от подкрепата им. Така постепенно ще подронвате позициите им и в деня на решителното сражение ще ги сразите много по-лесно.

З А К О Н

43

ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ОКАЗВАТЕ НЕОТРАЗИМО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ УМОВЕТЕ И СЪРЦАТА НА ХОРАТА

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Насилието неизменно поражда реакция, която може да се обърне срещу вас. Затова трябва да умеете да печелите привързаността на хората, ако искате да ги подтикнете да ви следват. Ако успеете да спечелите сърцето на някого от хората около вас, той ще се превърне в послушна марионетка. Най-лесно можете да спечелите някого, ако обръщате достатъчно внимание на неговите индивидуални психологически особености и слабости. Ще смекчите съпротивата му, ако се съобразявате с чувствата му, ако насочите усилията си към това, което е най-скъпо за него, или към причинителите на неговите страхове и опасения. Но ако не обръщате внимание на стремежите, чувствата и мненията на хората, които ви заобикалят, те рано или късно ще ви намразят.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Някъде към края на царуването на Луи XV цяла Франция започнала да копнее отчаяно за промяна в обществения ред. И когато Луи XVI -

неговият внук, който бил предварително обявен за престолонаследник на Луи XV, - се оженва за петнадесетгодишната дъщеря на австрийската императрица, проблясва лъч на надежда за по-добро бъдеще. Младата кралска снаха Мария-Антоанета по онова време била красива и изпълнена с жизненост. Тя веднага се заела да промени модата в кралския двор, който бил препълнен с метреси на Луи XV. Дори и хората от простолюдието, които едва успели да я зърнат само за миг, изпадали в захлас, когато се говорело за нея. На французите им дошло до гуша от претенциозните и развратни метреси, които въртели на малките си, обсипани с диаманти пръстчета Луи XV, затова посрещнали с много надежди младата принцеса, бъдещата кралица на Франция. През 1773 г., когато Мария-Антоанета за пръв път преминала в кралската каляска по тесните парижки улици, тълпите я посрещнали с небивало въодушевление и кралските кочияши едва успели да си проправят път сред изпадналата в екстаз навалица. „Нямаш представа колко съм щастлива - писала тя на майка си във Виена, - след като мога да постигам толкова много само с едно повдигане на ръката си."

През 1774 г. умира Луи XV и на трона се озовава неговият внук Луи XVI. Веднага щом става кралица на Франция, Мария-Антоанета започва да се отдава на любимото си развлечение - да си поръчва и да изпробва най-скъпите тоалети, каквито би могло да измисли само едно празноглаво и необикновено суетно създание. Разбира се, към пищните тоалети следвало да бъдат добавяни бляскави бижута (понякога доста по-скъпи от роклите, за които били необходими много метри коприна, атлаз и брокат) и съответните ефектни фризури, извисяващи се на почти един метър над главата й. В цялата многовековна история на човешката цивилизация надали могат да се открият по-сложни дамски фризури от нейните умопомрачителни модели, които причинили толкова много терзания на нейните коафьори. И понеже за какво може да послужи един такъв ослепителен тоалет, освен за да бъде показван на придворните, веднага се заредила безкрайна поредица от балове с маски и без маски, карнавали и

ВЪЗХОДЪТ НА КИР ВЕЛИКИ, ЦАР НА ПЕРСИЯ

Като разсъждавал за средствата, чрез които можел да подтикне към въстание персите. Кир, наречен по-късно Велик персийски цар, съставил хитроумен план, който според него най-добре съответствал на целта, която преследвал. Върху един свитък от пергамент преписал заповедта, с която Астиаг го определял за главнокомандващ на персийската армия, след което свикал събрание на всички по-видни персийски предводители, за да им прочете какво написал на пергамента. „И сега - добавил накрая Кир - искам да чуете моята заповед: всеки войник да се появи на общия сбор на войската със секирата си, с която сече дърва в гората." Заповедта била изпълнена. Всички мъже се явили на уреченото място в уречения час със секири в ръцете. Следващата команда на Кир

била да разчистят със секирите обширна площ от гората, като той нарочно ги завел до най-гъстите храсталаци. Площта, определена от него за разчистване, никак не била малка

- квадрат със страна около двадесет фурлонга (четири километра). Когато заповедта била изпълнена, Кир наредил на запотените мъже да се явят отново на същото място по същото време, но преди това да се изкъпят. Междувременно той наредил на слугите си да заколят всичките кози, овце, агнета, телета и волове от бащиното му имение, за да даде небивало угощение на своите войници. Не забравил да заръча на слугите си да донесат, колкото можели да намерят вино и хляб. На следващите дни се събрали отново поканените от него мъже, насядали сред тревата и така се започнало това невиждано пиршество. След като се наситили, мъдрият Кир издебнал най-подхо-

празненства. И всичко това тя получавала на кредит, без да се интересува кой после уреждал изплащането на огромните дългове.

Най-голяма наслада й доставило обмислянето на проекта за прословутия Пти Трианон - замък в границите на Версайския дворцов комплекс, скрит сред вековни дървета. Градинарите били принудени да подредят така околността около замъка на кралицата, че всичко да изглежда напълно „естествено“. За целта се налагало дори да лепят мъх по камъните и стволовете на дърветата. За да се подсили пасторалният ефект, кралицата наредила да доведат селянки от близките села. От четирите краища на Франция били доведени най-приятните за окото крави, овце, кози и телета. Костюмите на обитателите от това „царско село“ били измислени лично от нея. Овчари теглели овчици за привързаните около вратовете им въженца от сребърни конци. Когато Нейно Величество решавало да посети своя обор, доячките чевръсто запретвали копринените си поли, за да издоят млякото във фини керамични вази. За да убие времето, Мария-Антоанета се скитала из безупречно подравнените морави около Пти Трианон, за да бере цветя в компанията на подбрани придворни дами. Фризурите създавали известни пречки при навеждането и откъсването на стръкчетата, но затова пък цветя и градинари имало в изобилие. Това бил приказен, напълно измислен свят, който нямал абсолютно нищо общо с реалния.

След всяка нова нейна прищявка нараствали разходите за поддържането на Пти Трианон. Междувременно Франция изпадала във все по-дълбока криза - навсякъде се ширел гладът, а с него и негодуванието на бедняците. Дори живеещите в охолст- во придворни дами и кавалери били недоволни, понеже кралицата ги третирала като непослушни деца. Процъфтявали единствено нейните любимци, само че и техният брой намалявал с всяка изминала година. Обаче Мария-Антоанета не се трогвала от подобни дребни проблеми. Нито веднъж през периода, когато била кралица на Франция, тя не прочела доклад, написан от някой от кралските министри.

Нито веднъж не посетила град извън Версай или Париж. Нито веднъж не изминала поне стотина метра по някоя парижка улица, нито пък е приемала делегация от парижани. Въобще не се занимавала с нещо подобно, защото вярвала, че всички били длъжни да й оказват чест, докато тя нямала никакви задължения спрямо тях.

През 1784 г. кралицата се оказала замесена в шумен скандал. Цялата афера накрая се оказала ловка, извънредно дръзко замислена измама. От името на кралицата била купена най-скъпата диамантена огърлица, която някога е била продавана в цяла Европа и благодарение на този хитър ход на измамниците цяла Франция узнала за нечувания разкош, в който тънела тяхната кралица. Хората слушали с трепет трескаво разпространяващите се слухове за нейните бижута, рокли, фризури, маскаради. Веднага й лепнали прякора Мадам дефицит и оттогава насетне тя неизменно присъствала в центъра на общественото внимание. Когато се появила в своята ложа в операта, публиката веднага започвала да шушука ехидно. Дори и придворните не били на нейна страна, понеже, докато тя пилеела цели състояния с щедър замах, страната тънела в незапомнена мизерия. Връх на безочието било нейното прочуто изказване, когато по някакъв пропуск в иначе прецизния дворцов етикет до слуха й достигнали няколко фрази за бунтовете на гладуващите селяни: „Щом нямат хляб, защо не ядат пасти?“

Обаче пет години по-късно, през 1789 г., се случило нещо неочаквано и безпрецедентно: започнала Френската революция. Кралицата, разбира се, не се разтревожила - нека тълпите се бунтуват, щом толкова им е скучно, нали всичко скоро щяло да се уреди и тя отново щяла да продължи своя живот, отдавна превърнат в безкраен низ от наслади и развлечения. Но през същата тази историческа година гладните тълпи стигнали чак до Версай и принудили кралското семейство да напусне двореца и да се премести в стария дворец Тюйлери, в центъра на Париж. Това било повод за небивал триумф на простолюдието, ала все пак оставала някаква, макар и доста скромна възможност тя да се опита да тушира недоволството на парижаните и да устано-

дящия момент, когато всички мъже били доволни и пре- доволни от щедрата гощавка, за да ги попита: кое повече предпочитат - да има повече дни като вчерашния или като днешния? Отвсякъде се надигнали силни викове, но никой не бил толкова глупав, че да заяви предпочитания в полза на вчерашния ден. Именно това бил отговорът, който Кир искал да чуе, затова скочил на крака и споделил с тях какво не му давало мир от доста време насам: „Мъже на Персия! Слушайте какво ще ви предложа сега. Ако се подчинявате на моите заповеди, ще се радвате на хиляди наслади, както днес можахте да се убедите, без да си морите ръцете с тежка работа, както ви се наложи вчера. Но ако откажете да се присъедините към мен, ще прекарате дълги години в изнурителен черен труд както през вчерашния ден. Вслушайте се в моите слова и ние за-

едно ще извоюваме свободата си. Аз съм решен по-скоро да умра, отколкото да търпя игото на Медея. Не се съмнявам, че ще ме последвате, ако ви поведа на война срещу медейците. Говоря ви чистата истина. Нека да потеглим веднага на бой, без нито ден да протакаме, за да отхвърлим веднъж завинаги господството на Астиаг!“ Персийците отдавна не можели да търпят потисничеството на медейците. Най-после открили достоен водач, способен да ги поведе на война срещу омразните медейци, затова приветствали с небивала радост обещанието на Кир да извоюва свободата им. Така под водачеството на Кир персийците се надигнали срещу Медея и оттогава насетне никой не можел да оспорва владичеството им над Азия.

„ИСТОРИИ“, ХЕРОДОТ, V ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ви някакъв контакт с тях. Обаче кралицата явно не можела да научи този изключително важен житейски урок и по време на принудителния си престой в Париж нито веднъж не излязла извън двореца. Нещо повече - искреното желание на Мария-Антоане- та било всички нейни поданици да се озоват в ада, след като се осмелили да й причинят такива неприятности.

През 1792 г. кралската двойка била преместена от двореца в затвора, защото революцията офици- ално обявила, че с монархията е свършено веднъж завинаги. През следващата година Луи XVI бил съден, признат за виновен и гилотиниран. Докато същата зловеща съдба очаквала и Мария-Антоанета, никой не се изправил в нейна защита - нито предишните й приятели в кралския двор, нито пък някоя от европейските монархии (които имали всички основания да покажат пред света, че няма да се примирят с бруталностите, причинени от плебейс- ката революция), нито дори нейното семейство в Австрия, включително и брат й, който тогава заемал трона във Виена. Така тя, най-бляскавата и най- своенравната особа в Европа, сега се оказала най- презряната и най-окаяната затворничка в скромна килия, лишена дори от достъп до децата си. Този кошмар продължил до октомври 1793 г., когато кралицата на Франция най-после коленичила пред гилотината, неразкаяла се и отказваща да приеме горчивия край.

ТЪЛКУВАНЕ

Още от най-ранните си години Мария-Антоанета била възпитавана много порочно - като най- младата австрийска принцеса била изключително разглезена и капризна. А когато се преместила във Версай, където на всички било напълно ясно, че именно тя ще бъде следващата кралица на Франция, Мария-Антоанета отново се озовала в центъра на вниманието, но този път сред още по-блестящо и многобройно придворно обкръжение. Никога никой не й обяснил, че е много полезно за коронованите особи да умеят да печелят симпатиите на околните и да очароват поданиците си, дори и само

с един бегъл, ала добре премерен жест. Никой не я научил на деликатното изкуство, посветено на приобщаването към животрептящите проблеми на епохата. И като всяка личност, глезена и ухажвана едва ли не от люлката, тя израства като чудовище, изтъкано единствено от ледена безчувственост спрямо чуждите страдания.

Мария-Антоанета попада във фокуса на недоволството, обзело цяла една нация, защото се оказало неописуемо отблъскващо преживяване да се общува с личност, която въобще не предприема ни най-малки усилия да предразполага околните към елементарен разговор, дори и само като проява на лицемерие. И не е правилно да си въобразяваме, че такива особи днес не съществуват или че са рядко срещана порода. Именно днес нейният тип е по- разпространен от когато и да било. Личности като Мария-Антоанета живеят в свой собствен свят, изолиран и недостъпен за непосветените. Те са свикнали с никого да не се съобразяват и да отблъскват хората, също като кралица Мария-Антоанета. Преситени и суетни още от детските си години, такива личности в зряла възраст не само че нищо не научават и никога не се променят дори на йота, но и стават още по-опасни - просто защото сега са нараснали възможностите им да тровят живота на всички около себе си, защото не желаят да се примирят с елементарната мисъл, че не е възможно всичко на този свят да принадлежи на тях, именно на тях и само на тях. Естествено, че на тези особи дори през ум не им минава, че е необходимо ежедневно да полагат усилия, за да печелят на своя страна хората.

В царството на властта подобно поведение крие безброй опасности. Ако искате да задържите властта си, вие сте длъжен постоянно да бъдете нащрек за промените в поведението на хората около вас и да им обръщате достатъчно внимание, да проучвате техните психологически особености, да си мерите думите, да се нагаждате към това, което интересува, радва и забавлява хората, с които сте принуден често да контактувате. Разбира се, за тази цел се изискват много умения и постоянство, време и енергия. И колкото по-високо е вашето положе-

ИЗТЪНЧЕНОТО ИЗКУСТВО НА УБЕЖДАВАНЕТО

Северният вятър и слънцето спорили кой бил по-силен и се съгласили да признаят за победител този, който успее да смъкне дрехите на първия пътник, показал се от завоя на пътя. Пръв си опитал щастието вятърът. Въпреки упоритите му опити той само принудил пътника да се загърне още по-плът- но в дрехите си. Северният вятър още повече се ядосал и задухал с все сила, но пътникът веднага измъкнал от багажа си допълнителна наметка, за да се увие още по-добре. Накрая вятърът се уморил да духа и се обърнал към слънцето, за да му припомни, че сега бил негов ред. Слънцето отначало греело така, че излъчваната топлина да не е много силна, което подтикнало пътника да свали само връхната си дреха. Но после започнало да грее много по- ярко и изпотеният

от горещината пътник не издържал, смъкнал дрехите си и се хвърлил в най-близкия вир, за да се охлади. Стоплянето е много по-убедител- но от всякакво прилагане на груба сила.

„БАСНИ“, ЕЗОП, VI ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

„Великите мъже - онези, които се решават да променят световния ред - не бива да си губят времето с политическия елит. Много по-полезно е да се опитат да раздвижат масите. Опитите за въздействие върху монарсите и другите личности, които държат властта в ръцете си, се свеждат единствено до интриги и заговори, така че резултатите са жалки и незадоволителни. Но ако някой дръзновен водач се осмели да въздейства директно върху масите, само с един гениален удар той може да промени лицето на света.“

НАПОЛЕОН БОНАПАРТ (1769-1821 г.)

ние в йерархията, толкова по-голяма ще бъде необходимостта да печелите сърцата и умовете на подчинените си, за да си създадете опорна база, която да ви крепи както сега, така и в бъдеще. Без тази база властта ви ще бъде нестабилна и при най-слабо- то сътресение вашите подчинени с радост ще ви помогнат да се сгромолясате от върха.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 255 г. преди Христа Чу Хо Лян, прославен познавач на всички военни стратегии и пръв министър на княжеството Шу в древен Китай, се озовал в изключително опасна ситуация. Царството Вей подготвяло мощно нахлуване в Шу откъм север. Войските на Вей сами по себе си представлявали сериозна заплаха за княжеството Шу, но това яв- но не стигало на владетеля на Вей, защото той повикал на помощ варварските племена, живеещи на юг от Шу, чийто предводител бил Мен Гу-о. Чу Хо Лян бил принуден да се справи първо със заплахата от юг, преди да пренасочи всичките свои сили на север и да отблъсне нахлуващите от тази посока войски на Вей.

Докато Чу Хо Лян се подготвял за похода на юг срещу варварските племена, един от неговите мъдри съветници му предложил да промени стратегията, която отначало била избрана като най-под- ходяща за тази напрегната обстановка. Съветникът изтъкнал пред първия министър, че няма да успеят да постигнат мир само с груба сила. Нямало съмнение, че Чу Хо Лян можел да срази коварния Мен Гу-о, но веднага щом се опитал да върне войските обратно на север срещу нашествениците от Вей, Мен Гу-о отново щял да се окопити. „По-добре ще е за нас да спечелим не битките, а сърцата на хората - продължил мъдрият съветник, - защото такива победи са много по-трайни. Надявам се, че ще успеем в това благородно начинание.“ „Струва ми се, че си истински вълшебник! - възкликнал радос- тно Чу Хо Лян. - Как успя да отгатнеш така точно моите най-съкровени мисли?“

Точно според очакванията на Чу Хо Лян само-

надеяният Мен Гу-о повел войската си в атака. Обаче Чу Хо Лян бил заложил коварен капан и успял да плени значителен брой от войниците на Мен Гу-о, включително и техния предводител. Но вместо да ги накаже, Чу Хо Лян само заповядал да отделят простите войници от техния пълководец, а сетне да им предложат щедра трапеза с повече вино на нея. Накрая първият министър на княжеството Шу се обърнал към войниците от армията на Мен Гу-о: ,Вие сте почтени люде. Предполагам, че всички шате родители и семейства. В домовете ви чакат вашите майки, вашите жени, вашите невръстни де- ца. Мисля, че ще е най-добре да ви пусна да си вър- шите по живо, по здраво, за да се върнете невреди- ми по домовете си, където ви очакват тези, които ви обичат от все сърце, за да успокоите страховете ıм.“ Суровите воини, които вече се примирили с ужасната мисъл, че ще се изредят всички под брад- ата на палачите на Шу, паднали на колене и съсълзи на очи благодарили на незапомненото благо- родство на първия министър на Шу. Едва тогава Чу Со Лян властно вдигнал ръка - знак към стражата а доведе окования във вериги Мен Гу-о. „Ако за- овядам на тези стражи да свалят оковите ти - за- очнал Чу Хо Лян, - какво ще сториш със свобода- а си?“ „Отново ще тръгна на бой с теб! - изкрещял ърдито окованият Мен Гу-о. - Не ме е страх да ръстосам меча си с теб в двубой на живот и смърт! [о ако за втори път ме пленищ, ще ти се поклоня оземи, защото ще повярвам тогава, че наистина е превъзхождаш...“ Тогава Чу Хо Лян се замислил накрая махнал с ръка. Заповядал не само да осво- бодят непримиримия Мен Гу-о, но дори се погри- ил да му осигурят кон и седло. Изумените офице- и от армията на Чу Хо Лян се втурнали към палат- ıта на своя главнокомандващ с тревожния въпрос, ıщо постъпва тъй лекомислено, ала той ги успоко- т с думите: „Този негодник мога да пленя още ;днъж така лесно, както да измъкна тази кърпа от коба си. Но искам да пленя не него, а сърцето му. когато постигна тази много по-трудна победа, гкъм юг наистина ще се радваме на вечен мир.“ Точно както се бил заканил пред превъзхожда- ия го враг, Мен Гу-о отново нападнал лагера на

ЖИВОТЪТ НА АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ

Преследването на персийския цар Дарий се оказало много продължително и непоносимо мъчително - за единадесет деноно- щия конницата на Александър Велики изминала тридесет и три хиляди фурлонга (660 км). Войниците били дотолкова изтощени, че повечето от тях вече били готови да се откажат от преследването и да поемат по обратния път. Особено ги измъчвала жаждата. Докато се колебаели по кой път да поемат, случило се така, че точно по обед до стана на Александър стигнали стражите от македонската гвардия, които били изостанали от войската, за да на- пълнят с вода от най- близката река меховете, натоварени на мулетата. Щом разбрали, че техният вожд се измъчва от жаждата и от пека в пустинята, предво- дителят на гвар- дейската стража

напълнил един шлем с вода от своя кожен мях и го поднесъл на Александър. Македонският цар тъкмо поел в ръцете си шлема, напълнен догоре с живителната течност, когато вдигнал глава и срещнал мрачните погледи на своите войници. Веднага върнал обратно шлема на предводителя на стражата, като все пак му благодарил за жеста, но не отпил нито капка. „Защо, царю, не си ли жаден?" „Ако ще пия само аз от водата, останалите ще ме намразят и никога няма да го забравят. " Конниците веднага оценили по достойнство благородния жест на своя пълководец, скочили на крака с викове да ги поведе отново към следващата славна битка, яхнали конете и размахали камшиците, за да пришпорят уморените животни. Така продължавали все напред и не ги спряла нито умората, нито жаждата, нито адската горещина, за-

Шу от юг. Но неговите офицери, които не можели да забравят великодушието на Чу Хо Лян, въстанали срещу своя тираничен предводител, повалили го на земята и го оковали, след което го изпратили като вързоп в лагера на мъдрия Чу Хо Лян, който на свой ред отново задал същия въпрос на своя твърдоглав противник. Сега Мен Гу-о измънкал, че не е победен в честен двубой, а просто е предаден от своите подли подчинени. И че отново е готов да потегли на поход, но въпреки всичко не се отмята от думата си - наистина ще признае, ако бъде пленен за трети път, че Чу Хо Лян е гениален стратег и никой не може да му излезе насреща.

През следващите месеци Чу Хо Лян на няколко пъти успял да надхитри глупавия, но упорит и неогстъпчив Мен Гу-о, като го заловил в плен не само за трети път, но и за четвърти, че и за пети. При всяко от тези поражения бойният дух на войниците на Мен Гу-о все повече унивал и падал. Докато мъдрият Чу Хо Лян винаги се държал с тях почтено и вежливо - така те окончателно изгубили всякакво желание за битки и нападения. Но всеки път, след поредната си победа Чу Хо Лян получавал един и същи отговор от Мен Гу-о: „Ти пак ме победи само с хитрост и измама. Този път щастието не ми се усмихна, но следващия път може аз да спечеля. Но ако пак ме победиш, кълна ти се, тогава вече наистина ще те призная за победител.“ И Чу Хо Лян пак го пускал на свобода.

Когато заловил в плен Мен Гу-о за шести път, Чу Хо Лян му задал същия въпрос. „Ако ме заловиш за седми път в плен - мрачно въздъхнал Мен Гу-о, - тогава вече ще ти се закълна, че ще бъда твой васал и че повече никога няма да вдигна меча си срещу теб!“ „Много добре - хладно кимнал Чу Хо Лян, - само че, ако те пленя още веднъж, ще трябва завинаги да се простиш със свободата.“

Този път Мен Гу-о и неговите войници отстъпили до най-отдалечения край на неговото княжество, сред затънтените планини Вудж. След като толкова пъти бил залавян в плен, Мен Гу-о вече не разполагал с друг изход, освен да помоли за помощ княз Вутугу, владеещ повечето от планинския район Вудж. Всички знаели, че Вутугу може да поведе на

бой хиляди войници - въоръжени до зъби, калени в *щото победите им* преходите и ужасно свирепи планинци. Воините на *вдъхвали чутовни* Вутугу носели тежки брони от много плътно спле- *сили.*
тени лози, намазани с мазнина и после старателно изсушени, така че тези брони били много леки за носене, ала непробиваеми за вражеските стрели, ко-

НА АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ“, ПЛУТАРХ (46-120 г. СЛЕД

пия и мечове. След като Мен Гу-о се обявил за съ-
зюник на Вутугу, вече никой не можел да се справи ХРИСТА) е тази внушителна военна сила. Когато двете обединени армии поели към стана на Чу Хо Лян, той се престорил, че е изплашен до смърт от превъзхождащия го противник к започнал да отстъпва на север. Всъщност това бил само хитър маньовър за да въвлече Вутугу в смъртоносно коварен капан: войниците на Чу Хс Лян изчакали войските на Вутугу да се озоват в една дълбока планинска клисура, след което ги обкръжили от всички страни и запалили горите около клисурата. Огънят бързо стигнал до предните редици на армията на Вутугу, когато долината екнала от ужасни писъци - намазаните с масло брони на войниците пламнали мигом и мъжете в броните изгорели като живи факли всичките до един.

Чу Хо Лян наредил веднага да отделят Мен Гу-о и неговите най-пре- дани офицери от останалата войска - всъщност в долината почти нямало оцелели след ужасната трагедия. Така Мен Гу-о за седми път се озовал в лагера на Чу Хо Лян като пленник, окован във вериги. Но този път Чу Хо Лян дори не желаел да разговаря с него, затова само наредил на един от своите вестоносци да заяви от негово име следното: „Чу Хо Лян заповяда да те освободим. Ако можеш, опитай се да събереш нова армия, за да потеглиш отново срещу него.“ Хлипащият Мен Гу-о се свлякъл на земята и започнал да пълзи на четири крака към креслото на Чу Хо Лян. „О, велики пълководецо! Ти си истинско небесно създание! Ние, воините от юга, никога вече няма да вдигнем мечове срещу твоята власт!“ „Признаваш ли се за победен?“ - запитал Чу Хо Лян с леден тон. „Аз, синовете ми дори и внуците ми сме трогнати до дъното на сърцето от твоето безграничното милосърдие. Как да не признаем, че сме победени?“

Чу Хо Лян организирал пищно пиршестро в чест на победата си над Мен Гу-о, след което обявил, че правата над трона в неговото наследствено владение отново ще му бъдат признати. Така мъдрият Чу Хо Лян потеглил най-после на север, без да остави нито един от своите воини в земите на Мен Гу-о. И никога не се върнал на юг, понеже никога не се наложило да потегли пак на поход в тази посока - защото оттогава до края на живота си Чу Хо Лян му бил най-преданият съюзник.

ТЪЛКУВАНЕ

Чу Хо Лян можел да избира от две възможности - да се опита да отблъсне варварите на юг с един решителен удар, или бавно и търпеливо да ги побеждава и в същото време да се опитва да ги спечели на своя страна. Повечето от хората, ако разполагат с голяма власт и ако са изправени пред по-слаб противник, винаги избират първия вариант и въобще не се замислят да изпробват втората възможност. На нея обръщат внимание единствено истински великите водачи, владетели или стратези
- тези, които са надарени с далновидност и мъдрост. На тях им е добре известно, че макар първият вариант да се осъществява много по-бързо и по-лесно, с течение на времето в сърцата на победените се пораждат отрицателни емоции - омраза и жажда за мъст. Това неминуемо ще причини на победителите много повече проблеми и жертви, ще изисква от тях прахосване на много повече време и сили, отколкото, ако бяха предпочели втория вариант - който е много по-трудно постижим, обаче може да превърне един потенциален враг в надежден съюзник.

При всички ваши контакти е разумно да се замисляте дали няма да е по-добре да отстъпите - ако не за друго, поне за да разполагате с повече време за обмисляне на всички възможности и за да опознаете по- грижливо всички психологически особености на вашите противници. Ако ги нападнете яростно, само ще засилит'е съпротивата им. С повечето хора ключът към разбирателството с тях е скрит в техните сърца, понеже те са като деца, изцяло подвластни на своите чувства. За да смекчите преценките им, забравете за грубостта и разчитайте единствено на милосърдието и човечността. Обърнете повече внимание на това, от което те се страхуват или обичат - например на привързаността им към семействата, към свободата и т. н. След като успеете да разчупите леда, ще спечелите приятели за цял живот и напълно лоялни съюзници.

> *„Правителствата възприемат хората само като много- числени и безлични маси, но хората са най-различни. Това не са математически множества, а сложни индивидуалности. Нашето величие се крепи на духа и вярата на всеки от нас.“*

„СЕДЕМТЕ СТЪЛБА НА МЪДРОСТТА“, Т. Е. ЛОРЪНС (ЛОРЪНС АРАБСКИ)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

В игрите, чийто залог е властта, вие сте заобиколен от хора, които нямат абсолютно никакво желание да ви помагат - освен ако това не бъ

де продиктувано от техните интереси. И ако няма с какво да ги спечелите на своя страна, т. е. ако не можете да им предложите нещо, което да удовлетворява техните стремежи, по всяка вероятност те ще ви посрещнат враждебно, защото ще виждат във ваше лице или още един съперник, или досадник, който само ще им губи времето. Ако някой успее да преодолее своята студенина и се отнесе човешки с вас, може би ще открие ключа към сърцето ви. Само че малцина притежават тази дарба. Повечето от нас, когато се срещнат с някой непознат, въобще не се интересуват какво могат да научат от него и с какво той се отличава рт околните, а вместо това веднага се заемат да изтъкват своите постижения и да налагат своето мнение, своите преценки, своите предразсъдъци. Такива неприятни особи са готови да спорят, да се хвалят и да демонстрират могъществото си дотогава, докато вие ще изтърпите досадното им присъствие. Те обаче няма да заподозрат нито за миг, че така всъщност си създават още един враг, един опонент, защото няма по-омразно чувство за всеки човек без изключение от това да бъде пренебрегван, да бъде отритван и презиран. Защото нищо друго не може да ни изпълни с повече горчивина от нечие надменно незачитане, обидно пренебрежение, тотал- но игнориране.

Запомнете. Ключът към спечелването на хората е в това да се смекчават конфликтите и да се сломява бавно, постепенно и деликатно тяхната съпротива. Можете да ги съблазнявате чрез следния двояк подход

- като въздействате върху техните емоции и като се възползвате от тяхната интелектуална слабост. Трябва да бъдете нащрек както към това, което ги отделя от останалите (т. е. техните психологически индивидуалности), и към това, което ги сближава с другите хора (общочовешките им емоционални реакции). Прицелвайте се в техните първични емоции - любов, омраза, ревност. След като се опитате да пренасочите емоциите на вашите събеседници в друга насока, ако усилията ви се увенчаят с успех, постепенно ще отслабите тяхната съпротива срещу вас и ще ги направите по-податливи на опитите си да ги убедите във вашата правота.

На Чу Хо Лян веднъж му се наложило да изхаби доста време и усилия, за да не изгуби един от своите най-способни военачалници, който вече замислял дали да не дезертира и да премине в лагера на Цяо Цяо - най-опасния враг на Чу Хо Лян. Мъдрият Чу Хо Лян повикал при себе си колебаещия се военачалник, обаче не започнал да му припомня за печалната слава на Цяо Цяо - един от най-жестоките и коравосърдечни личности в цялата история на древен Китай. Вместо това Чу Хо Лян само споменал мимоходом за едно потресаващо разкритие на неговите шпиони - Цяо Цяо бил много увлечен по красивата жена на колебаещия се военачалник. Излишно е да се описва по-нататък каква била реакцията на ревнивия съпруг и на чия страна в следващата битка се сражавал той като разярен тигър. Мао Дзе-дун също не забравял да набляга в своите речи на най-популярните емоции и при това говорел с най-прости думи. Въпреки че самият Мао бил образован и начетен, в речите си той съзнателно говорел с по-лесни за разбиране метафори, наблягал на най-

разпространените човешки тревоги, като не се уморявал да ги призовава да не се поддават на отчаянието и паниката. Вместо да се разпростира върху конкретните аспекти от някаква правителствена програма, той предпочитал да се ограничава до най-общото описание на проблемите, при това на съвсем достъпен, простонароден език. Не вярвайте на тези, които ще възразят, че този подход може да пожъне успехи единствено сред невежите и неуките - не, този класически метод за убеждаване е всеобщо приложим. Всички ние сме смъртни и сме изправ.ени пред една и съща ужасна съдба. Всички сме подвластни на копнежа за близост и топлота. Ако умеете да наблягате на тези най-човечни емоции, ще спечелите всяко човешко сърце.

Тази цел може да се постигне най-сигурно чрез някой напълно неочакван обрат, чрез драматична промяна в техните очаквания - точно както е постъпил мъдрият Чу Хо Лян, когато е освободил и дори поканил на угощение пленниците от войската на Мен Гу-о, които вече очаквали най-лошото. Като ги трогнал до сълзи. Чу Хо Лян успял да спечели сърцата им. Винаги е полезно да се разчита на подобни контрасти - първо да доведете хората до отчаяние, а след това да проявите нечувана щедрост и така да спечелите сърцата им. Ако предлагате на хората радостни емоции, ще си осигурите бляскав успех, защото ще помогнете на хората да се отърсят от страховете си и ще ги дарите със сигурност.

Понякога са достатъчни само символични жестове, за да се спечелят симпатии и да се подтикнат хората да се проявяват като добронамерени към вас. Например с един жест на готовност за саможертва - ако покажете на околните, че страдате също като тях, - ще накарате хората да се отъждествят с вас, дори и ако вашето страдание всъщност е много по-слабо от мъките на другите. Когато се присъедините към някоя група, не забравяйте да направите някакъв жест на добра воля, за да стопите студенината и за да предотвратите евентуалните бъдещи отрицателни реакции към вас.

По време на Първата световна война, докато воювал с турците в пустините на Близкия изток, Т. Е. Лорънс (известен с прозвището Ло- рънс Арабски) се ръководел от следното свое прозрение - традиционният начин за водене на война вече бил изгубил значението си, което имал дотогава. Войниците били третирани като безлични пионки в-редиците на някоя от огромните армии. Лорънс се опитал да разчупи този шаблон. Според него всеки войник трябвало да мечтае неуморно за царството, което е длъжен да завоюва. Един способен да мисли и разсъждава воин, особено ако е психологически мотивиран, ще се сражава много по-упо- рито и ще бъде несравнимо по-полезен от една бездушна марионетка.

Схващанията на Лорънс са още по-дълбоко валидни за днешния свят, когато мнозина от нас се чувстват отчуждени, обезличени и поради това не одобряват ничии авторитети - което обаче още повече улеснява силните на деня да разиграват своите игри и да. стават все по-опасни и по-вредни за останалите хора. Затова, ако желаете да постигнете някаква цел, за която се изисква сътрудничество от група хора, първо трябва

да се постараете да сгреете сърцата им. Никога не се заблуждавайте, че методът, чрез който сте спечелили един приятел, непременно ще ви помогне да спечелите още един човек на своя страна. Винаги трябва да се помни, че психологическото многообразие на хората е невероятно богато и че индивидуалните особености са изключително важни при контактите с когото и да било. За да намерите ключа към сърцата на хората, първо трябва да им предоставите възможност да ви разкрият душите си. Колкото повече хората разговарят днес с вас, толкова по-пълно ще споделят те с вас какво ги вълнува, какво обичат и какво ненавиждат - а това са лостовете, чрез които ще ги подтикнете утре да ви помогнат да постигнете целта си.

Най-бързият начин за спечелване на умовете на хората е да им предложите нагледна и проста, лесна за разбиране от всеки демонстрация на това, което те ще спечелят, ако се вслушат във вашите съвети или предложения. Няма и никога не е имало по-въздействащ мотив от собствения интерес. Една величава кауза може да възпламени умовете на цяла една нация, обаче след като премине първоначалната еуфория, заинтересоваността на хората ще изгасне, ако за тях няма някаква реална полза от вашето начинание. Много по-солидна основа за всякакви съюзи и обединения между хората е взаимният интерес. Особено печеливша е комбинацията от силен взаимен интерес и някаква благородна кауза, служеща единствено като благовидно прикритие за заблуда на обществото.

Хората, които най-добре умеят да въздействат на умовете на заобикалящите ги, са творците - артистите и художниците, поетите и останалите групи от интелектуалци. Това се дължи на факта, че идеите много по-лесно се разбират, ако са поднесени под формата на метафори или ако се използва играта на въображението. Затова винаги е полезно да можете да разчитате на близостта си с поне един представител на някоя от артистичните гилдии, на някой виден интелектуалец, за когото няма да представлява трудност да преведе вашето послание във вид, лесно разбираем за публиката, при това с многократно по-дълбоко въздействие. Кралете не случайно са издържали от векове придворни поети и музиканти - например Фридрих Велики е поддържал много тесни контакти с Волтер (въпреки че накрая се скарали), Наполеон I е бил възхваляван от Гьоте. Има, разбира се, поучителни примери и за вредата от неразумното отношение на владетелите към хората на изкуството - Наполеон III си е позволил да отблъсне такъв талантлив писател като Виктор Юго и го принудил да емигрира от Франция, което спомогнало за все по-нарас- тващата непопулярност на Наполеон III и за неговото бързо сгромоляс- ване. Следователно е много опасно да отдалечавате от себе си онези, които умеят да печелят симпатиите на масите, докато няма нищо по-полез- но от това да сключите с тях примирие и дори да успеете да ги спечелите за вашата кауза.

И накрая е необходимо да се напомни, че е много полезно да се обръща внимание на повече хора, като се прилагат анализираните по-горе методи. Колкото е по-широката базата, на която разчитате като ваша

опора, толкова по-силна ще бъде вашата власт. Особено грижливо трябва да проучвате кой сред вашите подчинени или приближени се чувства пренебрегнат - именно такива недоволни от вас лица могат да ви създадат най-различни неочаквани проблеми. Луи XIV се е стараел да си осигури подкрепата и симпатиите дори и на най-нисшите членове от много- числените дворцови служби. Вие също трябва да се стараете да печелите все повече хора на своя страна и да търсите съюзници от всички нива на йерархията, защото не можете да знаете предварително дали някой от тях няма да ви бъде от изключителна полза в бъдеще.

АСОЦИАЦИЯ

Представете си отвор на ключалка. Хората издигат високи стени, за да се опазят от вашето любопитство. Никога не бива да се опитвате да разбиете със сила тези зидове, защото след първата стена ще се изправите пред втората. В стените има врати към сърцата и умовете на обитателите на дома. Всяка от тези врати е снабдена с ключалка, в която има тесен отвор. Надникнете през този отвор, потърсете ключа, който отключва тази ключалка, след което ще имате достъп до съкровените желания на хората, без да оставяте грозни следи от сринати стени или разбити ключалки.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Затруднения при опитите за убеждаване се появяват тогава, когато не познаваме добре какво се таи в сърцето на онзи, когото трябва да убедим в нещо, което е много важно за нас. Заради това този, който се опитва да убеди опонентите си, преди да се добере до трона, трябва внимателно да изучава особеностите на характера на суверена, най-вече какво и кого обича или мрази, да има поне скромна представа за това, за което този човек копнее или от което се страхува, преди да се опита да завладее сърцето му.“

ХАН ФЕЙ-ДЗЪ, КИТАЙСКИ ФИЛОСОФ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

При този закон въобще не се допускат отклонения.

З А К О Н

44

ЕФЕКТЪТ НА ОГЛЕДАЛОТО - БЕЗПОГРЕШНО СРЕДСТВО ЗА ОБЕЗОРЪЖАВАНЕ И ЗА ДРАЗНЕНЕ НА ВРАГОВЕТЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Огледалото отразява реалността, но може да служи и като мощно средство за заблуждаване на противниците. Ако копирате огледално техните ходове, ако правите само това и точно това, което вършат вашите заклети врагове, никой няма да успее да се досети за вашите стратегически цели. Огледалният ефект унижава и дразни враговете ви - те се чувстват изиграни. Като им демонстрирате поведение, огледално еднакво с тяхното, вие ги под- мамвате с илюзията, че споделяте техните разбирания, докато всъщност им преподавате скъпо струващ урок по лицемерие и хитрост. Малцина са способните да устоят на съблазните, които ни предлага огледалният ефект.

ОГЛЕДАЛНИ ЕФЕКТИ. Предварителна типология

Огледалата притежават странна власт върху всеки от нас. Когато хвърлим дори бегъл поглед в огледалото, виждаме това, което искаме да видим - нашия образ, с когото се чувстваме най-удобно. Ние сме склонни да не се вглеждаме в отраженията си прекалено втренчено, за да не

ТЪРГОВЕЦЪТ И НЕГОВИЯТ ПРИЯТЕЛ

Един търговец мечтаел да замине на дълго пътешествие, въпреки че не бил от най-богатите хора в града. „Само че, преди да потегля на толкова дълъг път - размишлявал търговецът, - трябва да оставя поне част от състоянието си тук, за да има с какво да живея, ако не сполуча в търговията по време на пътуването из далечните земи." Така и сторил - оставил голям брой железни пръти (той бил търговец на желязо и повечето от богатството му било вложено в тази полезна стока) на съхранение при най-добрия си приятел. След като се сбогувал с него, потеглил на път. Върнал се след дълго отсъствие и понеже, за негово дълбоко съжаление, не му провър- вяло в търговията с чуждестранните търговци, веднага щом пристигнал в града, се запътил към дома на своя

фокусираме вниманието си върху бръчките и дефектите. Но ако се взрем по-зорко в лицето, което ни гледа от огледалото, възможно е да доловим какво виждат другите в нас - ще се почувстваме като един от множеството, като обект, а не като субект. Това усещане може да ни накара да потръпнем от ужас - защото ще видим себе си, обаче отстрани, без да се взимат под внимание нашите мисли, желания, мечти, душевни стремежи. Ще изглеждаме само като одушевени предмети.

При използването на огледалните ефекти символично ще пресъздадем тази смущаваща сила на огледалото, като копираме буквално действията на другите, като имитираме техните ходове, за да ги объркаме и ядосаме. Ако нашите противници доловят, че ние им се подиграваме, като се представяме за техни копия или клонинги или бездушни марионетки, те ще побеснеят от гняв. Това е нар диетичното могъщество на огледалото. При всеки възможен случай огледалните ефекти ще внасят смут в душите на нашите съпе'рници, ще ги тревожат или поне разсейват и именно в такъв момент вие ще разполагате с много удобни позиции да атакувате или манипулирате, или да съблазнявате личностите, избрани от вас за мишени. Огледалните ефекти притежават колосални възможности, защото използват най-примитивните реакции на хората.

Съществуват четири основни вида огледални ефекта в царството на властта.

Неутрализиращ ефект.

В древногръцката митология Медуза Горгона имала змии вместо коси, постоянно изплезен език, чудовищни зъби и толкова грозно лице, че който го зърнел, моментално се вкаменявал от ужас. Но героят Персей успял да убие Медузата, защото използвал безукорно полирания си бронзов щит като огледало. По този начин не му се наложило да гледа Медузата в лицето, понеже се ориентирал по отражението й в щита. Така успял да я обезглави, без да я погледне нито веднъж. Ако в този древен мит щитът на легендарния Персей е служел като огледало, в редица случаи от нашето ежедневие огледалото може да ни служи като щит. Медузата не е успяла

да види дебнещия край нея Персей, защото е доловила само отражението му в щита, а скритият зад щита герой успял да я издебне, да вдигне меча си и да я убие с един замах.

Това е същността на огледалния ефект. От вас се изисква да копирате, колкото може по-точно действията на противника и той няма как да ви разпознае, понеже ще вижда само отраженията на своите постъпки, ходове или идеи. Стратегията на противника спрямо вас ще зависи от това как ще реагирате вие и дали ще внесете от себе си някаква по- характерна нотка. Не забравяйте обаче, че в тази деликатна игра можете да попаднете на подводни камъни, които, най-общо казано, са от следните две категории: противникът може да се усети и да се впусне в сложната спирала на взаимните имитации (като пример могат да бъдат посочени двойните и тройните агенти в международния шпионаж). Или пък да остане с впечатлението, че му се подигравате открито, което неминуемо ще го раздразни. Повечето от нас не са забравили детинската игра, когато трябва да бъде ядосван играчът срещу вас, като се повтарят дословно думите му - след броени минути играчът срещу вас едва се сдържа да не запрати нещо по-тежко в лицето ви. Ако повтаряте тази детска игра в борбата, която сте повел срещу някой от съперниците си, лесно ще успеете да го изкарате от кожата му. Този простичък метод има и други предимства: възможно е да прикриете ловко истинската ваша стратегия, можете по-лесно да откриете трудно забележимите капани на противника или пък вие на свой ред да го тласнете към капана, който сте му подготвили.

Неутрализиращият ефект се използва с голям успех във военното дело още от епохата на Сун-дзъ. В наши дни често се прилага в политическите кампании. Можете да прибягвате до този метод и в случаите, когато не разполагате с предварително разработена стратегия.

Обратният метод на неутрализиращия ефект е методът на сянката, при който трябва да се опитате да прикривате всеки ваш ход от погледа на противника. Така можете да събирате информация, която ще ви бъде много полезна по-късно, за да неут-

приятел. Поискал от домакина да му върне желязото, обаче приятелят му дължал много пари на местните лихвари, затова вече бил продал желязото и така погасил дълговете си. „Безкрайно съжалявам, скъпи приятелю - закършил пръсти смутеният домакин, - но се случи нещо ужасно! Бях заключил твоето желязо в мазето, като си въобразявах, че е на си- гурно място заедно с моето злато. И после стана някакво странно чудо: в мазето проникнал ужасен плъх, който изгризал желязото, докато ти отсъстваше в продължение на толкова много месеци... “

Търговецът се престорил на поглупав, отколкото бил всъщност, като се задоволил само с една скръбна въздишка, след което мрачно промърморил: „Разбира се, за мен това е голяма беда, но истина е, че съм чувал за някаква много особена порода плъхове, които обичат да си похапват

***желязо. Дори имам познати, които са страдали по същата причина, затова сега по- леко ще преживея това нещастие."** Този отговор на търговеца успокоил приятеля му - за него нямало по-блага вест от тази, че търговецът е склонен да му повярва, че желязото наистина е изядено от плъхове, затова престанал да очаква най-лошото и за да изглади докрай тягостното недоразумение, поканил търговеца на вечеря на следващия ден. Търговецът приел поканата, но междувременно срещнал на една от градските улици едно от децата на своя приятел. Завел го в дома си и го заключил в една от стаите. На следващия ден отишъл в къщата на своя приятел и го заварил безкрайно разтревожен от изчезването на детето. Търговецът го запитал какво се е случило, като с нищо не се издал, че всъщност много добре знае причината за тревогата, обхванала цялото*

ализирате стратегията на противника, защото ще знаете как да реагирате на всичките негови възможни ходове. Методът на сянката е много полезен за събиране на полезни сведения за навиците и предпочитанията на противника. Ако се налага да се разкриват вражески шпиони, този метод е изключително ефикасен.

Нарцистичен ефект.

Героят от древногръцката митология Нарцис веднъж видял в езерото едно необикновено красиво лице и веднага се влюбил в непознатия младеж. А когато открил, за свое най-искрено удивление, че това било неговото собствено лице и че нямало как да бъде консумирана тази любов, изпаднал в такава безутешна мъка, че не издържал и се удавил в езерото. Всички ние страдаме от този проблем - страхотно силно обичаме себе си, но тъй като тази любов не ни позволява да обичаме други освен самите себе си, оставаме завинаги незадоволени и нещастни. Нарцистичният ефект се основава на нар- цисизма, който е заложен във всеки от нас. Ако умеете да се вглеждате позорко в душите на хората около вас, ако можете да проникватe в съкровените им стремежи, ако сте способни да долавяте особеностите на техния дух, ще знаете как да се нагодите към тях и да изградите безупречен огледален образ. Тогава ще бъдете в състояние да ги подчините с оглед на вашите тайни намерения.

Става дума просто за способността да се имитира друга личност не само физически, но и психологически - ако успеем да завоюваме подобна позиция, ще придобием огромна власт върху тази личност, защото ще акцентираме върху нейната не- задоволеност, която може да е възникнала още в детска възраст. Обикновено хората никога не се уморяват да ни говорят за техните преживявания, за това, което те харесват и обичат, което не понасят или мразят. Това често ни досажда, отегчава или дразни, обаче ни предлага значителни възможности

- ако вие успеете да вдъхнете доверие на някого, че се интересувате от него, че го разбирате и че му съчувствате, вашият събеседник ще бъде безкрайно очарован и ще остане обезоръжен пред вас - най-

вече защото подобно чудо се случва извънредно рядко в нашата сивееща реалност. Никой не може да устои пред безкрайно радостното усещане, че някой го разбира така добре, както дори самият той не може. Напълно е възможно той нито за миг да не заподозре, че вие всъщност преследвате единствено своите тайни цели и сте положили толкова много усилия само „за да му влезете под кожата“.

Нарцистичният ефект може да ви помогне да постигнете истински чудеса както в социалния живот, така и при деловите контакти, защото е много полезен при опитите да бъде спечелена благосклонността на някоя важна за вас личност, независимо дали вие имате към нея интимни намерения, или тази личност е от значение за възхода на вашата кариера.

Морален ефект.

Силата на устно изказваните аргументи е изключително ограничена и често се постигат точно обратните намерения. Както отбелязва Грациан, „...истината обикновено се вижда, ала много рядко се чува“. Моралният ефект е перфектен способ да илюстрирате вашите идеи чрез постъпките си. Казано накратко, вие давате полезен урок на другите, като им предлагате да опитат от тяхното лекарство.

Ако искате да използвате моралния ефект, трябва да умеете да отразявате огледално това, което другите са ви сторили на вас, и така да ги накарате да проумеят какво точно са ви сторили. Ще ги принудите да изпитат същите страдания, на които те са ви подлагали, за да схванат, че поведението им спрямо вас е било срамно и недостойно. Когато се запознаят с отражението на техните актове, само че поднесено този път отвън, ще започнат да осъзнават каква е била вредата от техните действия и ще проумеят какви мъки са причинявали на трети лица чрез своето социално недопустимо поведение. При експлоатирането на моралните ефекти напълно съзнателно трябва да наблягате на онези качества, които искате да активирате във вашите опоненти, за да ги накарате най-после да се засрамят от своите постъпки и така да им дадете нагледен урок за техните недостатъци. Този метод често се изпол-

семеиство на неговия приятел. „О, скъпи приятелю - оплакал се домакинът, - моля те да ме извиниш, но сега не ми е до никаква вечеря, нито до гости и приятели. Вчера изчезна вдън земя едно от децата ми. Навсякъде го търсихме, но от горкото ми дете няма никаква следа!“ „О, такава ли била работата?

- възкликнал търговецът. - Много тъжна вест, наистина! Ах, почакай, вчера на излизане от твоя дом като че ли зърнах един бухал да лети в небето, понесъл някакво дете в ноктите си, само че не можах да видя дали беше твоето...“ „Дърт глупак! - гневно се разкрещял изнервеният домакин. - Къде се е чуло и видяло един бухал, който не тежи повече от два-три фунта, да мъкне дете, което тежи повече от петдесет фунта?“ „Че защо да не може?

- вдигнал рамене търговецът. - Всичко е възможно в една страна, в която един плъх е

в състояние да изгризе сто тона желязо. Нима това не е по-голямо чудо от бухал, който може да вдигне във въздуха дете, те- , жащо над петдесет фунта?" Домакинът се сепнал от подиграватели те думи на търговеца и мигом проумял, че онзи не бил чак такъв голям глупак, за какъвто го мислел само допреди малко. Помолил го за прошка за номера, който му извъртял, измъкнал от ковчежето си парите, които дължал на търговеца от продаденото желязо и само след час получил изгубеното си дете живо и здраво.

„БАСНИ", ПИЛПАЙ, ИНДИЯ, IV ВЕК

Когато не може да се избегне борбата с някой враг на живот и смърт, но предварително е ясно, че не можете да го победите в открит двубой, трябва да „проникнете" в него и да станете едно цяло с вашия враг. Тогава ще можете да го победите чрез

зва от преподавателите и психолозите, както и от всички, които са принудени да контактуват с лица с неприятно или неосъзнато поведение. Това е любим похват на учителите. Няма значение дали вашите опоненти или противници наистина са се държали толкова зле с вас, колкото вие ще го представите пред обществото. По-важно е другото - вие можете да получите сериозни предимства в противопоставянето ви срещу техните стремежи да наложат властта си, като ги изобличите пред всички и ги принудите да се почувстват виновни.

Халюцинаторен ефект.

Огледалата са страхотни измамници, защото създават в нас усещането, че през тях надникваме в реалния свят. Всъщност вие само се взирате в едно парче стъкло, което, както знаят дори и децата, не може да отразява света точно такъв, какъвто е. Всичко в огледалото е обърнато. Когато Алиса преминава през огледалото в огледалния свят в прекрасната книга на Луис Карол, тя попада в един чуден свят, в който всичко е обратно, при това не само визуално.

Ефектът, основаващ се на халюцинациите, възниква, когато се създава съвършено копие на някакъв обект, място или личност. Това копие ще действа като манекен - хората започват да го възприемат като нещо реално, защото поне външно изглежда на-[1] истина като реален обект. Това е любим похват на опитните мошеници и на най-даровитите измамници, които не пестят усилия да имитират ловко реалния свят, за да ви вкарат в своето обкръжение, където всичко е подправено и фалшиво, макар на наивниците да им се струва като истинско. Този метод може да се прилага също и в случаите, където се изисква сполучлив камуфлаж - съществен атрибут, без който не може нито един измамник.

ПЪРВИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През февруари 1815 г. император Наполеон I избягал от остров Елба, където бил въдворен от съ-

юзниците. Върнал се в Париж след триумфален преход, който развълнувал цяла Франция, съпровождан от войската и от гражданите от всички съсловия. Кралят Луи XVIII панически изоставил трона, столицата и кралството. Но през март, след като стабилизирал властта си, Наполеон бил принуден да признае, че ситуацията в страната се е променила значително. Стопанският живот бил замрял, било невъзможно да намери съюзници сред останалите европейски нации, досегашните министри дезертирали от него или били напуснали Франция. От стария режим останал само един министър
- вездесъщият, несменяем Жозеф Фуше, министър на полицията при Директорията, при Наполеон и при Луи XVIII.

Наполеон разчитал на Фуше отново да подеме своята мръсна работа както при предишния режим, но както преди да бъде заточен на о-в Елба, така и сега, след бягството от заточението, императорът не бил наясно с тайната стратегия на Фуше. Наполеон винаги поддържал специална мрежа от шпиони да следят всички негови министри, обаче никога не узнал нещо компрометиращо за Фуше. Ако все пак възниквали подозрения за нещо съмнително, ловкият министър никога не избухвал гневно, нито приемал упреците на императора като лични обиди
- напротив, Фуше само се покланял вежливо, понякога си позволявал да се усмихне, приемал упреците и се приспособявал гъвкаво, като хамелеон към конкретната ситуация. Отначало тази игра забавлявала Наполеон, но с течение на времето го дразнела все повече и повече, защото се чувствал изигран от този неимоверно хлъзгав министър. Понякога императорът изпадал в неистов гняв и на бърза ръка уволнявал този или онзи министър, включително и най-умният от тях - маркиз Дьо Талейран, ала никога не посегнал на Фуше. И така през 1815 г. императорът отново си възвърнал властта и понеже се нуждаел от подкрепа, нямал друг избор, освен отново да предложи на Фуше министерството на полицията.

Изминали няколко седмици от възстановяването на империята. Шпионите на Наполеон му докладвали, че Фуше тайно си кореспондирал с минис-

подходящо подбран метод, докато той се лута и не може да се ориентира кой сте вие всъщност. Ще успеете да го сразите, ако знаете как точно да се смесите с враговете си. При обратната стратегия - ако се отличавате ясно от враговете си - не можете да очаквате друго освен неминуема гибел.

„КНИГА НА ПЕТТЕ ПРЪСТЕЙА“, миямото МУСАШИ, XVII ВЕК

ЛИСИЦАТА И ЩЪРКЕЛЪТ

Веднъж лисицата решила да си позволи да похарчи малко пари, но за да не скучае, решила да поиска щъркелът да ѝ прави компания. Поканила го на обед. Обядът бил доста скромен, ястията - най-обикновени. Всъщност било сервирано само по едно блюдо с рядка овесена каша, посипана в плитки чинии. За по-малко от минута лакомата лисица облизала до дъното сво-

ята чиния. От кашата нямало дори следа. В това време нейният гост напразно чукал по чинията с дългия си остър клюн, но така и не успял да вкуси от кашата. За да си върне на хитрата лисана за тази недостойна шега, щъркелът решил на свой ред да я покани на обяд през следващата седмица. Лисицата приела с радост любезната покана, а щъркелът добавил, че добрите приятели трябвало по-често да си гостуват един на друг. Точно в уречения ден лисицата се появила пред къщата на щъркела, влязла вътре, поог- ледала се и веднага започнала да ахка: „Ах, приятелю, с какъв вкус си подредил всичко тук! Такъв шик не бях виждала! А пък как апетитно ухае от твоята кухня...“ След това се настанила до трапезата и дори започнала да се облизва. Като всички лисици по света, и тази била много лакома. Вече предвкусвала как добре

три от чуждестранни правителства, включително и с крайно опасния за Франция принц Метерних, който тогава оглавявал австрийската дипломация. Изплашен, че ще бъде предаден от най-способния си министър, императорът на всяка цена трябвало да се добере до истината, преди да било станало безнадеждно късно. Дори той обаче не можел да си позволи да се противопостави открито на интригите, които Фуше забърквал така майсторски, понеже несменяемият министър на полицията бил хлъзгав и гъвкав като змиорка. За властелина на цяла Франция нямало друг изход, освен да дебне и да чака, докато се сдобие с неопровержимо доказателство.

Точно това като че ли се появило през април, когато частната полиция на императора заловила пратеник от Виена, който пристигнал в Париж със секретна мисия - да предаде на Фуше тайно писмо от Метерних. Наполеон заповядал веднага да доведат при него този австрийски пратеник и го обсипал със заплахи - пратеникът явно щял да бъде незабавно разстрелян, ако не признаел всичко, което знаел за тази крайно съмнителна мисия. Нервите на австриеца не издържали и той признал, че трябвало да предаде на Фуше едно писмо от Метерних, написано обаче с невидимо мастило. Пратеникът знаел само, че във въпросното писмо се споменавало нещо за тайна среща на някакви специални агенти в швейцарския град Базел. Наполеон веднага заповядал на своите агенти да изпратят някой в Базел, който под прикритието, че е изпратен от неизвестни тайнствени врагове на императора, да се опита да проникне на тази толкова важна среща. Ако Фуше наистина замислял коварен заговор срещу империята, сега пред Наполеон най-после се откривала възможност да го залови, след което министърът на полицията веднага щял да бъде отведен под бесилката.

Наполеон нетърпеливо чакал доклада на своя агент от Базел, но за негово искрено удивление, след като след няколко дни се завърнал оттам, агентът му докладвал, че не открил нищо, което да изобличава Фуше в конспиративен заговор - нещо повече, останалите присъстващи на тази „шпионска конференция“ се държали много нервно и дали

да се разбере, че подозират Фуше в двойна игра - т.е. те подозирали, че прочутият със своята хитрост Жозеф Фуше се преструвал, че работи за тях, докато всъщност работел единствено за Наполеон. Освен това агентът се оплакал на императора, че шпионите на Фуше го следели неотлъчно и му създавали сериозни затруднения да си върши спокойно „работата“, откъдето пък още веднъж следвало, че Фуше изпълнявал безупречно задълженията си като министър на френската полиция. Отначало Наполеон не повярвал на това обяснение и така отново избухнал поредният от десетките страхотни скандали, които често довеждали едва ли не до инфаркти придворните на темпераментния корсиканец, защото той за нищо на света не можел да признае пред себе си, че Фуше за пореден път успял да го надхитри.

На следващата сутрин Фуше посетил Наполеон и мимоходом отбелязал: „Впрочем, сир, така се случи, че досега не успях да ви доложа за писмото, което получих от принц Метерних преди няколко дни. Моля да ми простите този доста сериозен пропуск, но нали знаете, хм... че последните дни бяха изпълнени с много по-важни събития, сир... На всичкото отгоре моят емисар забрави да ми предаде специалния прах, без който естествено изгубих няколко дни, защото нямаше как да се запозная с истинския текст на тайното послание на принц Метерних... Ето, сега ви поднасям въпросното писмо.“ Убеден, че Фуше се опитва за пореден път да урони достойнството му, Наполеон гневно се разкрещял: „Вие сте предател, Фуше! Трябва да ви обеся, и то още днес!“ Вбесеният император продължил да ругае Фуше, обаче не разполагал с никакви по-сериозни улики, за да го обвини в държавна измяна. Жозеф Фуше само си позволил да изрази недоумението си от несдържаната реакция на императора, докато тайно в себе си се надсмивал, над цялата тази трагикомедия, понеже отдавна бил овладял всичките тънкости на играта, разигравана под дяволското прикритие на огледалния ефект.

ще си похапне, защото миризмата била много приятна. Щъркелът сготвил кълцано месо, само че го поднесъл в две високи делви с ужасно тесни гърла - точно колкото да мине неговият остър клюн. Надвесил се над гърлото на делвата и с клюна си започнал■ да кълве парчетата месо. Добре си похапнал домакинът. Само че неговата гостенка, чиято муцуна била доста по-широка, нито веднъж не могла да се добере до мръвките, колкото и да се мъчила да навре носа си в тясното гърло на делвата, дори по едно време едва не се заклещила в него. Останала си с празен стомах, с провиснали уши и със зачервено от яд лице - като лисица, заловена насред кокошарник.

„ИЗБРАНИ БАСНИ“, ЛАФОНТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

ОТКРАДНАТОТО ПИСМО

Ако искам да разбера дали човекът срещу мен е мъдър или глупав, добър или зъл, както и за да проникна поне донякъде в мислите му, аз го гледам право в очите. Така се оформя моята преценка за него - според изражението на лицето му, но също и според това, дали в моето сърце ще покълне съчувствие към него, или в мозъка ми ще се прокрадне тревожно предчувствие.

ЕДГАР АЛЪН ПО (1809-1849 г.)

ЛОРЕНЦО ДЕ МЕДИЧИ СЕ ОПИТВА ДА СПЕЧЕЛИ БЛАГОСКЛОННОСТТА НА РИМСКИЯ ПАПА

Лоренцо де Меди- чи решил да се въз- ползва от респекта, който успял да си изгради пред папа Инокентий VIII, и се заел да укрепи приятелството си с него. Флорентинс- кият владетел не пестял време и средства, за да

ТЪЛКУВАНЕ

Фуше от години знаел, че Наполеон успял да се задържи толкова дълго на власт благодарение на факта, че зорко следи всички свои министри. Самият Фуше пък оцелял в тази крайно рискована игра само защото поддържал своя шпионска мрежа, за да наблюдава действията на Наполеоновите шпиони и така да неутрализира ответните реакции, които Наполеон би могъл да предприеме срещу него, ако уличи Фуше в някакво прегрешение пред властта. Но при срещата в Базел той си позволил да внесе една доста съществена корекция в тази деликатна игра - тъй като много отдавна знаел, че Наполеон си служи с двойни агенти, Фуше се постарал да представи ситуацията в такава светлина, че императорът да повярва, че Фуше също прибягва до услугите на двойни агенти.

Фуше никога не допускал да остане изолиран от лостовете на властта и оцелявал в годините на ожесточени политически борби благодарение на способността си да прилага огледалния ефект спрямо всички свои противници. По време на Френската революция той бил радикален якобинец, но след прекратяването на терора се превърнал в умерен републиканец, а при Наполеон станал убеден поддръжник на империята, заради което Наполеон му се отблагодарил, като му дал благородническа титла и така към Фуше вече се обръщали като към херцог Отранто. Винаги щом Наполеон нареждал на шпионите си да търсят грижливо някакво доказателство за измяната на своя министър на полицията, Фуше веднага събирал своите шпиони и им възлагал задачата да търсят нещо, с което да компрометират шпионите на Наполеон. Това му осигурявало възможност да отгатва плановете на императора, за да реагира своевременно,-преди да е офи- циално уведомен за тях от самия император. Като прикривал ловко действията чрез метода на огледалната стратегия, освен това Фуше имал възможността да крои добре замаскирани заговори, без да се опасява, че някога наистина ще бъде уличен в измяна.

Това е поучителен пример за влиянието на ог-

ледалния ефект върху всички, които ви заобикалят. Първо, с помощта на този ефект вие ще създавате в хората измамното впечатление, че споделяте техните идеи и убеждения, техните мисли, стремежи и цели. Второ, ако те ви заподозрат, че имате скрити мотиви, огледалото ще ви предпазва и няма да им позволи да се доберат до вашата истинска стратегия. Разбира се, не е изключено те да се разгневят и да започнат да се съмняват все повече и повече. Като играете двойна игра, ще избегнете последиците от техния гняв, ще им отнемете инициативата, ще ги принудите да се чувстват безпомощни. Освен това ще спечелите възможността да избирате кога и как да смущавате ходовете на противника, а това е още едно мощно средство за подпомагане на вашия възход към властта. Накрая не бива да се забравя, че огледалният ефект ви спестява духовна енергия, защото от вас ще се изисква само да копирате ходовете на противниците и така ще имате достатъч- но време, за да обмисляте вашата истинска стратегия.

ВТОРИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Още с първите си стъпки в своята забележителна политическа кариера неимоверно амбициозният древногръцки държавник и пълководец Алки- виад (450-404 г. преди Христа) е изковал едно могъщо оръжие, което станало основен източник на неговата власт. При всяка среща той първо се стремял да долови особеностите в настроенията и вкусовете на своя събеседник, след което внимателно нагаждал своето поведение съобразно съкровените желания на другия. Истински талант в изкуството на съблазняването на околните с идеята, че техните думи и действия са невероятно извисени, - ненадминати и че трябвало да служат за пример на всички други. Алкивиад умеел ловко да убеждава слушателите си, че неговата единствена цел е да служи за благото на другите. Малцина можели да устоят на очарованието му.

Първият, който попаднал под неговото обая-

проучва с наи-голе- ми подробности предпочитанията и пристрастията на светия отец, за да нагоди стратегията си според тях. Започнал да му изпраща бъчви, пълни с най-доброто вино на Тоскана. А когато папата се разболял, Ло- ренцо Великолепния му написал няколко писма, изпълнени с ласкателства и съ- чувствия... за него страданията на папата били по- тежки от неговите собствени, след което напомнял, че мечтаел да подражава на най- мъд- рия сред простос- мъртните и така продължавал все в този угоднически стил. И чак накрая, между другото, Лоренцо споменавал за своите възгледи относно злободневните по- литически проблеми. Папа Инокен- тий останал трогнат от тази проява на загриженост и така неусетно се поддавал все повече и повече на влиянието на Лоренцо де Медичи. Накрая се стигнало дотам, че никой не можел да

то на могъщия флорентински принц върху политиката на Ватикана. Недоволният посланик на Фарезе записал в дневника си: „Папата вече гледа на всичко през очилата, които му нахлузи на очите Лоренцо Великолепния. “

„ВЪЗХОД И УПАДЪК НА ДИНАСТИЯТА МЕДИЧИ“, КРИСТОФЪР ХИБЪРТ, 1980 г.

На всеки от своите посетители Витгенщайн с готовност поднасял по едни щедър подарък - безплатна и нагледна демонстрация на уменията му да отгатва мислите на хората около него. Докато събеседниците му се стараели да изложат по-гладко мислите си пред философа, прочут със задълбочените изследвания в областта на езикознанието, Витгенщайн веднага схващал за какво всъщност става дума и пренасочвал разговора към най-съществените теми. Поне за мен няма съмнение, че тази

ние, бил самият Сократ. Алкивиад всъщност подкрепял идеали, напълно противоположни на тези, в които вярвал Сократ. Философът бил дълбоко убеден, че простотата и почтеността трябва да бъдат ръководни принципи в човешките взаимоотношения, докато Алкивиад живеел в разкош и бил напълно безпринципен. Но при срещите си със Сократ той се стараел да бъде в тон с трезвомислещия философ, в негово присъствие винаги се ограничавал със скромна трапеза, придружавал го чинно по време на дългите разходки - любимото занимание на Сократ, като двамата разговаряли само за философските аспекти на въпросите, свързани с добродетелите. Разбира се, Сократ бид подочул нещо за разюздания живот, който водел Алкивиад. Само че това противоречие между неговите възгледи и нравствените позиции на Алкивиад още повече предизвиквали Сократ да повлияе на своя слушател, дори се ласкаел от мисълта, че неговото присъствие е достатъчно, за да се преобрази Алкивиад в съвсем друг човек. Сократ бил дълбоко убеден, че притежава неоспорима власт над Алкивиад. Тази илюзия дотолкова заблудила Сократ, че той се превърнал в най-пламенния защитник на Алкивиад и дори се стигнало дотам, че рискувал живота си, за да спаси младия Алкивиад.

Атиняните намирали Алкивиад за най-талант- ливия оратор, защото никой не умеел така ловко да долавя настроенията на аудиторията и да изразява нейните желания. Най-прочутите му речи били посветени на идеята за нахлуване в Сицилия - Алкивиад не се уморявал да припомня на сънародниците си каква огромна плячка ги очаква в Сицилия, като деликатно не уточнявал, че самия него го очаква за- видна слава като първия атински пълководец, който най-после би успял да покори този плодороден остров. Истинската подбуда на Алкивиад била да спечели на своя страна младите атиняни, които предпочитали сами да пожънат нови победи, вместо само да слушат за великите подвизи на прочутите си предшественици. Той обаче не си позволил да изрази желанията си открито, а вместо това заговорил за носталгията на по-възрастното поколение по доброто старо време, когато Атина повела гръцки-

те племена на свещена война срещу Персия и така били положени основите на бъдещата атинска империя. Никой от другите оратори дотогава не успял да спечели овации - от младите офицери и мореплаватели, или от старите атински първенци. Така се стигнало до деня, когато всички атиняни копнеели да завладеят Сицилия, колкото е възможно по-скоро. Планът за завземането на Сицилия бил одобрен и Алкивиад поел командването на презморската експедиция.

Докато той предвождал войските, нахлули в Сицилия, неговите противници в Атина не си губели времето и побързали да изфабрикуват тежки обвинения срещу него - в онази епоха точно така се тълкувал всеки опит за посегателство срещу свещените статуи. Алкивиад добре познавал враговете си и не си правел илюзии, че те ще пропуснат да го осъдят на смърт веднага след завръщането му в родната Атина, затова се постарал да дезертира от атинската бойна флота буквално в последната минута и да потърси убежище в Спарта - най-опасния враг на Атина сред всички елински държави. Спартанците приветствали възторжено присъединяването на този забележителен стратег към тяхната кауза, но все пак били нащрек, защото вече познавали неговата репутация. Алкивиад обожавал лукса, докато спартанците като войнствено племе живеели извънредно скромно и не без основания се опасявали, че Алкивиад ще развърти тяхната младеж. За тяхно облекчение обаче в Спарта се появил един съвсем нов Алкивиад, който с нищо не напомнял за онзи оратор, възпламенявал цялата Атина само с една своя реч. Сега той не обръщал прекалено силно внимание на външността си (както самите спартанци), взимал само хладни бани, носел най-просто облекло и се задоволявал с оскъдна храна. За спартанците това било достатъчно доказателство, че Алкивиад признава техния начин на живот за по-достоен от този на прекалено разпуснатите атиняни. Простодушните спартанци скоро попаднали в плен на неговото обаяние и му поверили почетен пост в тяхната войска. За съжаление Алкивиад не умеел да се ограничава. Когато пуснал в действие неотразимия си чар - успял се да съблазни съпругата на спартанския дар, но за нещастие тя забременяла. Когато това негово скандално деяние станало достояние на обществото, отново му се наложило да се спасява с бягство.

Този път Алкивиад дезертирал чак в Персия, където внезапно забравил за спартанската скромност и посрещнал с възторг източния разкош.

удивителна способност той е успял да постигне след продължителни и упорити изследвания върху тънкостите на човешката реч.

„СПОМЕНИТЕ НА ЛУДВИГ ВИТГЕНЩАЙН“, НОРМАН МАЛКЪЛМ, 1958 г.

Лекарят е длъжен да остава непроницаем за своите пациенти и подобно на огледало да не им показва нищо извън това, което се намира пред огледалото.

ЗИГМУНД ФРОЙД (1856-1939 г.)

Разбира се, за персийдите било огромно удоволствие и чест да приемат една толкова видна фигура от елинския политически небосклон и да гледат как този грък се прехласва по тяхната култура като пред своя собствена. От благодарност го обсипали с почести и богатства. Съблазнени от този ненадминат по ловкост майстор на разиграване на огледални стратегии, персите въобще не се досетили, че той всъщност разиграва рискована двойна игра - иначе не биха сключили с него таен договор да подпомагат атиняните в предстоящата им война срещу Спарта. С този жест персите много му помогнали да се завърне отново с гордо изправена глава в неговия роден град - за което всъщност тайно копнеел Алкиви- ад. Накрая, през 408 г., той наистина се върнал в Атина. Атиняните го посрещнали с отворени обятия.

ТЪЛКУВАНЕ

Още в самото начало на своя бурен възход Алкивиад направил едно откритие, което спомогнало извънредно много за бъдещите му успехи. По рождение той бил ярка и въздействаща личност, но когато се заемал да убеждава аудиторията в правотата на своите възгледи, печелел само малцина на своя страна, докато по-голямата част от слушателите му още повече го намразвали. Така стигнал до извода, че ако желае да спечели цялата аудитория, не трябва да налага своите убеждения, а да се старае да проникне в убежденията на другите, след което за него оставало само да се приспособи като хамелеон и накрая да пожъне лаврите. Когато хората се улавяли на този ловък трик, дори не забелязвали, че той ги заблуждава с невероятна дързост и с откровено нахалство.

Разберете добре следния основен принцип: всеки се старае да се изолира в своята собствена нарцистична обвивка. Когато се опитвате да му наложите своето его, пред вас се издига стена и вие се сблъсквате с непреодолима съпротива. Като прилагате към хората изпитания метод на огледалната стратегия, вие спечелвате сърцата им' и събуждате в тях прилив на нарцистичен екстаз - тогава те започват да гледат на вас като на сродна душа, като на техен двойник, макар че този огледален двойник е изцяло фиктивен, плод на сложна комбинация от вашето коварство и техните въжделения. След това тези наивници вече са готови дори в огъня да влязат заради вас.

Съществуват обаче и опасности, особено ако се злоупотребява с огледалната стратегия. В присъствието на Алкивиад хората са се чувствали въодушевени, горди от себе си, сякаш егото на всеки от тях се било удвоило. Но след като ги напуснел, те оставали опустошени и унижени особено когато узнавали, че сега той повтаря същия свой номер пред други хора, съвсем различни от тях. Така изоставените от Алкивиад изпитвали не само унижение, но и обида, защото се смятали за предадени. Алкивиад прекалил неимоверно с прилагането на огледалните ефекти и

съвременниците му започнали да се чувстват като износени, употребени вещи, годни единствено да бъдат изхвърлени на сметта. Алкивиад накрая дотолкова успял да вбеси спартанците, че едва отървал кожата си. Защото стигнал прекалено далеч. Законите на огледалото като инструмент за съблазняване винаги трябва са се използват с мярка и с усет.

ТРЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1652 г. наскоро овдовялата баронеса Манчини решила да се премести със семейството си от Рим в Париж, където разчитала на подкрепата на брат си - френския кардинал Жул Мазарини, по онова време пръв министър на кралството. От петте дъщери на баронесата четири успели да очароват двора със своята красота и остроумие. Тези своенравни, закачливи и очарователни племенници на кардинал Мазарини се прочули с названието Мазаринетките и скоро започнали да получават покани за всички балове и празненства в двореца.

Само една от петте дъщери Мария Манчини не се радвала на светски успех, защото не била надарена с красотата, грациозността и очарованието на сестрите си - които заедно с майка им и с нейния брат кардинал Мазарини започнали да я ненавиждат, защото разваляла славата на фамилията. Опитвали се да я убедят да постъпи в манастир, за да не страда от хапливите забележки на светските дами и кавалери, ала тя категорично отказала. Вместо това се посветила на учението, научила гръцки и латински, усъвършенствала своя френски и развивала музикалните си умения. При един от редките случаи, когато семейният съвет й разрешил да се появи на поредния прием в двореца, тя се проявила като изключително възпитан слушател, без обаче да се издава, че умеела да долавя - благодарение на необикновената си проницателност - дори и най-слабите признаци за скритите желания и слабости на събеседниците си. И когато през 1657 г. тя най-после се срещнала с бъдещия крал Луи XIV (който тогава бил едва на седемнадесет години), Мария Манчини решила да пренебрегне всички разумни съвети, с които й досаждали майката, вуйчото и сестрите й. Сега за нея нямало нищо по-важно на този свят от сбъдването на най-новата й мечта - да накара този младеж да се влюби в нея.

Това очевидно е била непосилна задача за едно почти невзрачно момиче като нея, но Мария не се отчайвала и старателно изучвала предпочитанията и вкусовете на младия монарх. Разбира се, че не й убягнала досадната гримаса, която винаги се появявала на лицето на Луи, когато сестрите на Мария се втурвали една през друга да кокетничат с него. Интуицията й подсказвала, че той предпочитал нещо по-интересно от дворцовите сплетни и интриги, от дребнавото политиканстване, което го заобикаляло отвсякъде. Забелязала също, че той е романтична натура - че

тял в захлас приключенски романи, копнеел да поведе армиите си в бой, притежавал възвишени идеали и страстно копнеел за слава. Кралският двор обаче въобще не поощрявал подобни фантазии и не вдъхновявал полета на младежкото му въображение - това бил банален и повърхностен свят, който го отегчавал до смърт.

Мария Манчини се досещала, че ключът към сърцето на Луи ще се окаже огледалното отражение на неговите фантазии, което да задоволява младежките му пориви за слава и романтика. За да бъде достойна за своя избраник, девойката се потопила в царството на романтичните поеми и легенди, пиеси и романи, за които знаела, че са любимото четиво на младия крал. Когато започнал да разговаря по-продължително с нея, Луи останал удивен от вдъхновението, с което тя говорела точно за това, което него най-много го привличало - не за последната парижка мода или за най-свежите светски клюки, а за обречена, но романтична любов до гроб, за огнени страсти и чутовни подвизи, на каквито били способни само някогашните рицари, за благородството и величието на отдавна измрели крале и епични герои. Мария умело подхранвала копнежа му за слава, мечтата му да се изяви като достоен крал, като истински император на Запада.

Докато младият крал - когото доста по-късно започнали да наричат Краля-Слънце - отделял все по-голям дял от времето си, за да прави компания на Мария Манчини, за всички станало ясно, че младежът искрено се влюбил в нея - в най-незначителната млада дама в целия кралски двор. За ужас на майка й и сестрите й, той въобще нямал намерение да крие симпатиите си към Мария. Дори я взел със себе си на един поход с кралската войска и проявил необикновено старание и загриженост, докато търсел безопасно убежище за нея, от което тя все пак да може да следи развоя на сражението в долината. Но нищо не изумило така дворцовите среди както слухът, че Луи вече й обещал да се ожени за нея и да я направи своя кралица.

Само че явно бил забравил за амбициозните планове на своя пръв министър. Кардинал Мазарини никога не би позволил на краля да се ожени за девойка от скромен произход, (независимо от това, че в случая ставало дума за неговата племенница), защото не би могла да донесе на Франция някакви дипломатически или династични изгоди. Кардиналът въобще не се колебаел по този толкова важен политически въпрос - Луи бил длъжен да си избере принцеса от Испания или Австрия. През 1658 г. Луи се поддал на натиска и склонил да се раздели с първата си наистина романтична любов, но го сторил с много печал и мъка. Към края на живота си признал, че след раздялата си с Мария Манчини никога не се влюбил в друга жена.

ТЪЛКУВАНЕ

Мария Манчини била надарена с необикновени способности да съблазнява. Първо, тя не избързала веднага да се втурне в атака, а вместо това се постарала грижливо да проучи особеностите в характера на Луи. Много опити за съблазняване пропадат още в самото начало, защото наивниците и от двата пола си въобразяват, че колкото по-агресивни са от първия ден, толкова по-сигурно е, че ще спечелят. Точно обратното е вярно - в тази деликатна игра винаги трябва да се започва с отстъпление. Като изучавала от разстояние скритите от обществото копнежи на краля, Мария Манчини за разлика от много други придворни дами успяла да проумее какво може да развълнува сърцето му и какво го отличава от останалите - извисените му идеали, романтичната му натура, презрението му към дребнавите политически ежби. Следващата й стъпка била да си изгради огледална стратегия, която да съответства точно на тайните му копнежи и така да му позволи да погледне през нейните очи към своята съкровена мечта - да се превърне в най-великия крал на всички времена!

Тази огледална стратегия била призвана да изпълнява едновременно няколко функции: да задоволявала егото на Луи, като му позволява той да се оглежда в нейните очи; да фокусира вниманието си изцяло върху него до такава степен, че накрая той наистина започнал да си въобразява, че тя не може да живее без него. Младият крал, заобиколен още от най-ранна възраст от користолюбиви, празноглави и суетни дворцови служители, които не изпитвали никакви други чувства освен амбиция и алчност, не можел да не се трогне от такава необикновено чувствена проява на внимание. Едва след като я срещнал, Луи видял в лицето на Мария Манчини единствената личност, способна да оцени неговия идеал - образцов високоблагороден крал от средновековна династия. За една романтична и същевременно амбициозна натура нищо не можело да бъде по-опияняващо от това да попадне на сродна душа, която да тръпне от идеализирания образ, който се извисявал пред нея в лицето на младия крал. Всъщност именно Мария Манчини изваяла първообраза на бъдещия Крал-Слънце. Не е изключено много по-късно застаряващият Луи XIV да е изпитвал пристъпи на благодарност към своята младежка любов Мария Манчини, защото на нея дължал много за изграждането на своя внушителен и сияен образ.

Това е нагледен пример за необикновената мощ на закона на огледалния ефект при съблазняването - когато се дублират вкусовете и идеалите на обекта, който трябва да бъде съблазнен, се демонстрира необичайно повишено внимание към неговите или нейните особености. Такава трогателна проява на внимание може да се окаже много по-въздейст- ваща от всякакви опити за агресивно преследване или безсрамно изтъкване на собствените предимства пред останалите млади придворни да

ми във френския двор. Ако успеете да отгатнете какво вълнува душата на желания от вас партньор и с какво той или тя се отличава от всички останали, след това вероятно няма да е трудно да изградите своята огледална стратегия и да се поздравите с победата. Ако подхранвате фантазиите на любимите си хора за повече могъщество, власт и величие, те ще ви обожават безпределно.

ЧЕТВЪРТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1538 г. - когато умира майка му Елена - осемгодишният бъдещ руски цар Иван IV Грозни остава пълен сирак. През следващите пет години той наблюдава безпомощно как болярите тероризират изтерзаната страна. Понякога, за да се позабавляват и да подразнят младия Иван, те го тръшвали на трона, нахлузвали му короната и тиквали скиптъра в ръката му. Краката на момчето висели от високия трон, без да достигат до пода. Болярите се превивали от смях и го грабвали на ръце, за да го подмятат във въздуха и да го накарат да се почувства напълно безпомощен в сравнение с тях.

Но когато станал на тринадесет години, Иван безстрашно заповядал да убият предводителя на болярите и така се закрепил на трона. През следващите десетилетия обаче той бил прйнуден да води нескончаеми и яростни битки с непокорните боляри, които упорито отказвали да се подчиняват на неговата воля. През 1575 г. неговите усилия да промени Русия и да разгроми враговете си го изтощили окончателно. Междувременно поданиците му се оплаквали горчиво от безкрайните войни, които царят бил принуден да води на изток и на запад, на север и на юг, за да опази и за да разшири владенията си. Дори министрите започнали да се питат озадачено какво цели всъщност царят с последните си ходове. Накрая се стигнало дотам, че Иван повече не можел да издържа на не-човешкото напрежение. Припомнил си една от най-решителните си постъпки от недалечното минало - през 1564 г. той също се оттеглил временно от трона, за да подтикне поданиците си да го молят коленопрек- лонно отново да поеме властта. Сега обаче царят решил да рискува още повече и обявил, че ще абдикира отново, само че този път завинаги.

На опразнения от него трон Иван наредил да поставят един от най- добрите военачалници в тогавашната руска войска Симеон Бекбулато- вич. Но веднага избухнал първият скандал - този Симеон съвсем наскоро бил приел християнството, понеже по произход бил татарин. Коронясването на един татарин като цар на Русия било възприето от всички руснаците като смъртна обида, понеже руснаците винаги са презирали татарите като по-нисши от тях, още повече че били неверници. Обаче Иван заповядал всички руснаци, в това число и болярите, да се подчиняват на новия владетел. И докато Симеон обитавал кремълския дворец,

самият Иван живеел уединено в скромна къща в предградията на Москва. Само понякога се появявал в двореца, покланял се пред трона и пред новия цар, после сядал сред болярите и смирено молел Симеон да му помогне, за да си набави средства* за съществуване.

С течение на времето станало ясно, че този странен Симеон всъщност представлявал своеобразен двойник на цар Иван. Обличал се като Иван, опитвал се да царува също като Иван, обаче не притежавал реална власт, понеже никой не искал да му се подчинява. По-старите боляри в двора, които още помнели как някога са се гаврели с малкия Иван, като го настанявали на трона, ясно схващали връзката със сегашната сцена - навремето те заставяли съвсем младия Иван да се чувства като жалък и слаб претендент за престола, затова сега той разигравал аналогич- на сцена, като по своя воля поставил още по-слаб претендент на трона.

В течение на две дълги и мъчителни години Иван държал на престола своя огледален двойник Симеон, въпреки недоволството на руснаците от всички съсловия. С този на пръв поглед трудно обясним ход той сякаш заявявал в лицето на всички свои поданици - с вашето неподчинение и своенравие вие ме превърнахте в цар без никаква власт зад гърба ми, затова сега съм решил да ви го върна стократно, при това със същата монета. Никога не ме почитахте по достойнство, затова сега аз ще сторя същото с вас и ще превърна Русия в посмешище на целия свят. През 1577 г. в името на руския народ болярите отново помолили Иван да се върне на трона и чак тогава той склонил да изпълни горещите им молби. Останал на престола до смъртта си през 1584 г. След като Симеон напуснал Кремъл, веднага пресекнали заговорите, оплакванията и слуховете.

ТЪЛКУВАНЕ

През 1564 г. под заплахата от абдикация Иван се сдобил с абсолют- на власт над непокорните си поданици. Царската власт обаче постепенно отслабвала, защото всички по-влиятелни личности в царството - болярите, църковните водачи и дори самите царски министри - искали все повече права за себе си. Войните много изтощили страната, нараснали вътрешните междуособици, като опитите на царя да внесе ред и законност били посрещани с недоверие. Русия заприличала на класна стая, пълна с кресливи хлапета, които никой не можел да усмири, защото учениците се хилели предизвикателно в лицето на своя учител. Ако Иван Грозни беше избрал стратегията да настоява да бъде зачитан като цар, съпротивата срещу него щеше да нарасне още повече. Затова решил да им даде ценен урок, който да запомнят задълго, като се оттегли от трона и се примири с ролята на най-обикновен поданик. Симеон Бекбулато- вич бил именно такъв огледален образ, който царят се принудил да използва, за да постигне тази цел.

След двете години, през които тронът станал обект на безчет подигравки и дори на обидно пренебрежение, руснаците получили добър урок. Те отново си искали техния истински цар, като му се заклели, че ще тачат неговото достойнство и няма да се противопоставят на заповедите му. През остатъка от неговото царуване Русия и Иван Грозни живеели в разбирателство.

Трябва да усвоите един основен принцип: човек се базира в поведението си най-вече на собствените си преживявания. Когато започнете да се оплаквате от всеобщо незачитане, хората ще си придават вид, че ви разбират, но всъщност няма да ви обръщат внимание или даже ще станат още по-агресивни. Целта на всяка власт винаги е да намалява съпротивата на подчинените или поданиците спрямо този, който притежава властта. Именно за постигането на тази много трудна цел се налага да се прибягва до всевъзможни трикове. Един от тях е от време на време да давате по някой ценен урок на своите поданици.

Вместо да си губите времето в опити да убеждавате опонентите си, по-добре се опитайте да изградите огледален образ на тяхното поведение. След това оставете само две възможности за избор на вашите опоненти: те или въобще няма да ви обърнат внимание, или ще се замислят върху собственото си поведение. Дори и да ви игнорират напълно, вие все пак ще останете с утехата, че сте засели в техните мозъци семената на съмненията и че все някога нещо може да покълне. Когато имитирате тяхното поведение в рамките на вашата огледална стратегия, не се страхувайте да прибягвате до гротеската, карикатурата и преувеличенията, както е постъпил Иван Грозни с онзи татарин на руския престол. Това ще бъде само щипката сол към супата, която само ще помогне на хората да разберат вашите намерения и дори да видят колко са комични техните постъпки.

ПЕТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Д-р Милтън Х. Ериксон, един от първооткривателите на стратегическата психотерапия, често обучавал своите пациенти да се стремят с всички сили, но само индиректно, да създават огледални ефекти. Като конструирал аналогични модели, за да принуди пациентите сами да се уверят в правдивостта на тези наставления чрез примери от техния живот, той ловко елиминирал съпротивата им срещу евентуални промени. Например, когато лекувал семейни двойки със сексуални проблеми, д-р Ериксон често се сблъсквал с един странен факт: традиционният за психотерапията метод с директна конфронтация и задълбочаване в проблема само подсилвал съпротивата на пациентите и засилвал различията в преценките на съпрузите. Затова той се стремял да разговаря с мъжа и с жената по теми, които интересували само тях, независимо, че тези теми

били най-често безкрайно банални. В същото време лекарят упорито се опитвал да се добере до някаква аналогия с техния сексуален конфликт.

По време на първия сеанс с една от тези двойки се стигнало до дискусия за навиците в семейството по време на обедите и вечерите. Жената предпочитала по-разкрепостеното поведение - да си пийнат по едно преди яденето, да опитат ордьоврите, да си побъбрят и всичко това да става бавно, приятно и цивилизовано. Това обаче дразнело съпруга й - той искал да се започне, колкото е възможно по-скоро с основното ястие, дори не се нуждаел от нищо повече, стига основното ястие да му бъде поднесено в по-внушително количество. С напредването на разговора семейната двойка стигнала постепенно до аналогии с поведението в леглото. В момента, в който те двамата направили тази връзка, д-р Ериксон веднага побързал да смени темата, загрижен да не засяга засега истинския проблем.

Двойката си помислила, че психотерапевтът вече започнал да ги опознава и че ще се справи с техния проблем още на следващия сеанс. Но към края на първия сеанс той ги посъветвал да организират вечерята си според предпочитанията на всеки от двамата: жената да вечеря бавно, след като си е поела аперитива, а мъжът й да се настани пред голямата си чиния, напълнена догоре с любимото му ястие. Без да подозират, че всъщност действат според огледалната стратегия на лекаря, двамата съпрузи неусетно се озовали в огледалния образ на своя проблем. Те не предполагали, че са на път сами да разрешат своя проблем, като приключат вечерта точно така, както се е надявал докторът - пренасяйки в леглото си огледалния образ на своето подобрено поведение край трапезата, специално подредена за вечеря за всеки според неговия вкус.

Когато е търсил решение на много по-сериозни проблеми - като например огледалната фантазия при шизофрениците, които са способни сами да конструират цял един свят само по свой образ и подобие, - д-р Ериксон винаги се опитвал да проникне зад огледалото и едва тогава решавал да се заеме за работа. Веднъж лекувал един пациент, който вярвал, че е Иисус Христос - загръщал тялото си с чаршафи, разговарял само с библейски притчи и досаждал на болничния персонал и на другите болни с безкрайни християнски проповеди. Не помагала никаква терапия, никакви лекарства, докато накрая д-р Ериксон не го посетил в болничната стая, за да заяви на болния младеж: „Разбрах, че си работил като дърводелец." След като се изявявал като Христос, редно било поне малко да разбира и от дърводелство. Д-р Ериксон веднага му възложил да се заеме с изработването на шкафове за библиотеката, като му позволил през това време да носи чаршафа, който според думите на пациента бил Христовата плащеница. През следващите седмици пациентът усърдно работел върху шкафовете и така му оставало по-малко време да се съсредоточава върху своите библейски „задължения". Понеже дърводелската работа се оказала на преден план, Христовите бленувания останали

загърбени. Постепенно религиозните му фантазии започнали да избледняват - макар че не изчезнали напълно, - което все пак позволило на младежа да започне работа като дърводелец.

ТЪЛКУВАНЕ

Всяка комуникация зависи много от метафорите и символите, които всъщност са основата на езика. Една метафора е своеобразно огледало на нещо конкретно и реално, като често изразява нашата мисъл по-ясно, по-нагледно и по-задълбочено в сравнение с дословното описание. Когато се занимавате с проблеми на психично болни хора, които упорито не желаят да се подчиняват на предписанията за най-ефикасна терапия, директната комуникация често води само до увеличаване на тяхната съпротива срещу лечението.

Това може да се случи особено ако се оплаквате от поведението на другите спрямо вас - по-специално в такива деликатни области като сексуалните контакти. Вие ще постигнете желаната промяна, ако подобно на д-р Ериксон си измислите някаква аналогия, някакво огледално отражение на ситуацията, след което трябва да започнете да беседвате за това кой е най-добрият начин, за да бъде разрешен огледалният проблем. С това ще подскажете на събеседниците си как сами да стигнат до истината относно реалния проблем. Така например д-р Ериксон е успял да помогне на пациента, който си внушавал, че е Иисус Христос.

Ако обаче пациентите се лутат сред дебрите на измислените от самите тях фантастични светове (разбира се, тук не става дума само за пациенти, затворени в психиатричните клиники), никога не се опитвайте да ги тласнете насила обратно към реалността, като разчупвате изведнъж огледалните образи, които са окупирали тяхното съзнание. Вместо това трябва да се опитате да проникнете в техния свят и да действате отвътре, като спазвате техните правила, за да се опитате с повече деликатност да ги измъкнете извън залата с криви огледала, в която те са попаднали.

ШЕСТИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Такено Шо-о - прочут японски експерт по чайните церемонии, живял в XVII век - по време на една от обичайните си разходки забелязал младеж, който поливал с вода цветята зад малката врата на оградата пред дома си. Две неща привлекли вниманието на Такено Шо-о: първо, грациозността в движенията на младежа и, второ, забележително красивите рози от прекрасния сорт *Шарон,* разцъфнали в малката, но кокетна градинка пред ниската къща. Експертът по чайните церемонии се спрял и заговорил младежа, който на свой ред се представил с името Шен-но Рикю. Такено Шо-о искал да остане още малко пред тази изящно подре

дена градина, но имал много важен ангажимент в двореца и бил принуден да бърза. Обаче, преди да си тръгне, Рикю го поканил на следващата утрин на чаша чай. Такено Шо-о се поклонил и с благодарност приел поканата.

На следващия ден, когато отворил външната врата, Такено Шо-о изтръпнал от ужас - всички цветя от градинката пред вратата били изчезнали! Нещо повече, предишният ден поради ангажираността си експертът по чайните церемонии дори не успял да им се полюбува - а толкова изящни рози несъмнено си заслужавали да им бъде обърнато подобаващо внимание, - а точно вчера определил днешния ден за това приятно удоволствие, способно да достави радост на един истински естет. Горчиво разочарованият Такено Шо-о тъкмо се готвел да си тръгне, когато си спомнил за любезната покана на с^ственика на дома Шен-но Рикю. След кратко колебание Такено Шо-о решил, че независимо от всичко е длъжен да зачете домакина и да остане за чаша чай. Така се озовал в стаята на Шен-но Рикю, запазена само за извършване на чайни церемонии точно според свещените предписания на древния обичай. Ала още на прага се спрял и се огледал с изумление - пред широко разтворените му очи от ниския таван висяла изящна ваза, а в нея цъфтяла с цялата си прелест най-очарователната от розите от сорта *Шарон,* които до вчера красели малката градинка пред къщата. Като че ли домакинът Шен-но Рикю успял да прочете мислите на Такено Шо-о и да изпълни тайното му желание, като с един-единствен жест, безмълвен и ненатрапващ се, ала безкрайно красноречив, успял да изрази своята почит към високия си гост, при това така нежно, че дори един толкова изтънчен експерт като Такено Шо-о нямал право да отрече - всичко в този дом било подчинено на законите на перфектната хармония.

Така се стигнало до деня, в който цяла Япония признала на Шен-но Рикю правото да се титулува „най-прочутия майстор на традиционните чайни церемонии“. Никой не умеел по-добре от него да хармонизира своето поведение с мислите на гостите и да предвижда всичко поне с една стъпка напред, след което да ги довежда до екстаз, като адаптира цялата обстановка според техни скрити желания.

Един ден Шен-но Рикю бил поканен на чай от Ямашина Хечигуан - прочут не само като запален почитател на чайните церемонии, но и като любител на солените шеги и дръзките закачки. Когато Рикю прекрачил прага на дома на Хечигуан, заварил ниската вратичка на вътрешната градина затворена, затова си позволил да я отвори и да потърси с поглед домакина. От другата страна на вратичката Рикю видял дълга канавка, още недовършена, покрита с платно и насипана отгоре с пръст. Мъдрият Шен-но Рикю веднага се досетил, че Ямашина Хечигуан бил замислил поредната си шега, затова се престорил, че въобще не е забелязал капана. Смело направил две-три стъпки, хлътнал в канавката, препънал се, пльоснал се по очи и изцапал с кал изящното си облекло.

Ужасен от случилото се, Хечигуан бързо притичал и повел Рикю за ръка направо към банята, която кой знае защо вече била напълно готова да посрещне госта. След освежителната баня Рикю се присъединил към Хечигуан в стаята, запазена за чайната церемония. Двамата мъже заели местата си, поели чашите си в ръце и със смях започнали да коментират инцидента. Малко по-късно Шен-но Рикю обяснил на своя приятел Яма- шина Хечигуан какво е научил досега за склонността му към по-пикант- ните, много остроумни шеги, след което добавил с небрежен тон: „Обаче тъй като аз винаги съм се стремил да задоволявам изискванията на домакина на дома, в който съм поканен, преди малко нарочно паднах в онази канавка, за да съм сигурен, че нашата среща ще бъде точно такава, каквато ти си я замислил. Чайната церемония в никакъв случай не изисква някой от поканените на нея да раболепничи пред другите, които също са били удостоени с покани, обаче задължително се изисква хармония между присъстващите."

Нямало съмнение, че за завистливия Ямашина Хечигуан би било голяма радост да види прославения Шен-но Рикю проснат по очи на дъното на калната канавка, но всъщност Шен-но Рикю извлякъл наслада от тази случка, като постигнал едновременно две цели - доставил радост на домакина и след това му доказал превъзходството си по неоспорим начин.

ТЪЛКУВАНЕ

Шен-но Рикю не бил нито магьосник, нито пророк - той просто умеел да наблЮдава проницателно всичко около себе си и по най-дребните жестове да отгатва какво се крие в сърцето и в душата на човека срещу него. След което благодарение на необикновените си способности тозчас му хрумвало как най-добре да даде израз на желанието си да достави естетическа наслада на своя компаньон. Въпреки че Такено Шо-о не бил споменал нито дума за възхищението си от розите от сорта *Шарон,* Шен- но Рикю прочел в очите на своя неканен гост съкровеното му желание. Или пък, ако тайното желание на събеседника било гостът да се спъне в канавката и да падне върху калната земя, нека да стане точно така. Умението на Рикю се свеждало до извънредно изящното прилагане на правилата на огледалната стратегия в нейния най-добър вариант, разработван от векове от безчет придворни и дипломати, благодарение на което Шен-но Рикю е бил способен безпогрешно да отгатва желанията на околните.

Научете се да манипулирате с помощта на огледалната стратегия, прилагана умело от всички опитни придворни в миналото, защото този метод може да ви бъде изключително полезен за придобиването на по- стабилни позиции в йерархията на властта. Не забравяйте да се вглеждате внимателно в очите на хората срещу вас, да следите зорко дори и най-

дребните им жестове. Това са сигурни барометри за доказване или отричане на вашите хипотези относно преживяванията, болките или радостите на вашите събеседници. Трябва да обръщате внимание на всяка дреболия - полезно е да запомняте подробностите около облеклото, ежедневните навици, подбора на приятели, случайно подхвърлените забележки... Именно така може да се досетите за скритите, недоизказани желания и копнежи на вашите познати, гости, колеги, роднини или съседи, шефове или подчинени. Ако се потопите в тяхната атмосфера, ако се опитате поне за кратко да „заживеете“ с техните грижи и радости, мъки и утехи, много по-лесно ще изградите своята огледална стратегия, точно нагодена спрямо най-съкровените въжделения на вашите партньори от всички възможни категории. Това е един от най-мощните инструменти за сдобиването с повече власт. Човекът срещу вас няма да започне да споделя какво го вълнува, нито ще ви признае, че обожава розите от сорта *Шарон* и затова, когато на следващия ден се увери, че сте отгатнали желанията му, ще остане двойно очарован от вашето гостоприемство и съчувствие, понеже той лично не ви е молил за този любезен жест. Запомнете: няма по-силно въздействащ метод от безмълвната комуникация, от косвено поднесения комплимент. Никой не може да устои пред съблазните, поднасяни така изящно с помощта на огледалната стратегия в нейния придворен вариант.

СЕДМИ ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Прочутият американски мошеник Джоузеф Уейл използвал често огледалните ефекти за своите брилянтни измами. Най-грандиозният от неговите номера бил случаят с възкресяването на една провинциална банка в затънтеното градче Мънси, в щата Индиана. Когато Джоузеф Уейл прочел във вестниците, че ще се премества седалището на Търговската банка в Мънси, той веднага съзрял в тази новина предвестие за бляскав удар, който не можел да си позволи да изпусне.

Джоузеф Уейл веднага уредил да му позволят да наеме досегашната сграда на тази Търговска банка - от нея носачите все още не били изнесли мебелите на банката, включително и гишетата на касиерите. Предприемчивият мошеник купил чували за пренасяне на монети, отпечатал върху тях името на измислената от него нова банка, натъпкал ги с метални отпадъци с подходящи размери и наредил чувалите зад гишетата на касиерите. По масите на касиерите поставил купчини нарязана вестникарска хартия, но най-отгоре се мъдрели по няколко истински банкноти. За да има новата „банка“ персонал и дори клиентела, Джоузеф Уейл наел солидна група комарджии, събирачи на залози от конните надбягвания и момичета от съседните публични домове заедно с двама от портиерите. Най-пикантният детайл в тази комедия било ангажирането на

един юначага от местната мафия да изиграе ролята на шефа на банковата охрана.

След като обявил себе си за брокер, отговарящ за инвестирането в ценни книжа, Уейл се заел да размътва водата, в която да хвърли въдицата с надеждата да бъде захапана от по-тлъста риба. Не след дълго намерил един наивник - точно от този калибър, който най-добре го устройвал, след което го довел в централния офис за разговор с президента на банката. Посрещнал ги един от „висшите служители“ - така го представил Уейл пред клиента. „Висшият служител“ само огледал новодошлия клиент от главата до петите, кимнал хладно и се разпоредил да изчакат. Този детайл още повече затвърдил доверието на клиента в тази банкова институция - къде се е чуло и видяло да те приеме веднага един президент на банка! И докато чакали във фоайето, в залите и пред гишетата на банката царяло делово оживление - проститутките от местните бардаци и събирачите на залози от конните надбягвания влизали и излизали от банката, внасяли и теглели солидни суми в брой. При влизането не забравяли да кимнат почтително на ченгето от банковата охрана, гордо из- тъпанчено до парадния вход. Подлъган от безупречното имитиране на реална банкова обстановка, наивникът депозирал петдесет хиляди долара във фалшивата банка.

След няколко години Джоузеф Уейл повторил този номер с един изоставен яхт-клуб, с опразнен брокерски офис, с агенция за недвижими имоти, която била преместена на нов адрес, а също и с една напълно истинска игрална зала.

ТЪЛКУВАНЕ

Ако умеете да имитирате добре реалността, ще се сдобиете с невероятни възможности да влияете върху хората. Ако се погрижите за намирането на истински униформи, ако вашите хора говорят с най-подходящия акцент, ако дори и мебелите са каквито би трябвало да бъдат, никой няма да заподозре измамата, понеже целият декор по нищо няма да се отличава от един истински интериор. На всички хора им се иска да вярват в доброто - те се нуждаят от това, така че първата им инстинктивна реакция ще бъде да се доверят на фасадата просто защото тя отдалеч вдъхва доверие. В края на краищата никой от нас не може по цял ден само да се озърта подозрително и да гледа на всичко около себе си с недоверие - това ще се окаже ужасно изтощително занимание. По навик ние приемаме всичко така, както изглежда - нали именно благодарение на нашето лековерие измамниците си изкарват прехраната.

Но в една конкретна измама от най-голямо значение е първото впечатление. Ако вашите жертви не надушат нещо съмнително още при първия поглед, който хвърлят отвъд огледалото, зад което се крие измамата, ще си останат разсеяни, потънали в ежедневните си грижи. А щом

преминат отвъд огледалото и се озоват в измамния огледален свят, грижливо подреден от вас, вече няма да могат да различават реалното от фалшивото и за вас оттам нататък ще бъде все по-лесно да ги мамите. Запомнете: много е полезно да изучавате това, което е на повърхността и да се научите как да го отразявате във вашите навици, във вашите маниери, във вашето облекло. Задачата е да се представяте за напълно невинен на външен вид така, както месоядните растения подмамват глупавите насекоми с това, че по всичко напомнят за най-обикновени растения.

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си за щита на Персей, полиран до блясък, за да служи като огледало. Медузата не може да ви види - в огледалото тя ще зърне само своето собствено ужасяващо отражение. Скрити зад огледалото, вие ще можете да я подмамите, да я раздразните, да я доведете до яростен пристъп. И когато тя вече не може да се владее, с един решителен удар ще отсечете главата й точно в мига, когато Медузата няма да очаква вие да се озовете зад гърба й.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Задачата на всяка военна операция е да се действа така, че да бъде заблуден противникът. Но за тази цел първо трябва да узнаете какви са неговите намерения. Не бива да забравяте да поддържате дисциплината в своята армия, за да можете по-лесно да променяте своите ходове според ходовете на противника. Отначало трябва да се държите като невинна девица, така че противникът да разтвори широко пред вас вратата на своя дом, а после, след като огледате вътрешността на неговия дом, да побегнете устремено навън през все още зеещата врата като заек, пуснат на воля от клетката, за да не може той да ви настигне.“

СУН-ДЗЪ, IV ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ЕДНО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ: БЪДЕТЕ НАЩРЕК С ОГЛЕДАЛНИТЕ СИТУАЦИИ!

Огледалните стратегии предлагат могъщи възможности, но в същото време крият коварни подводни рифове, включително и тревожната двойно огледална ситуация - когато на вас само ви се струва, че във вашето огледало се отразява точното копие на действителността или че пред очите ви се е появила някаква ситуация, страхотно приличаща на някой от вече познатите ви случаи. Възможно е да попаднете в ситуация, при която да не разбирате добре какво става около вас, докато другите играчи са наясно както със своите, така и с вашите шансове. Тогава вие решавате да потърсите в спомените си някакъв аналогичен случай или сходен прецедент. Но от подобни сравнения може да не извлечете полза, дори напротив, да затънете още повече в лутането и в търсенето на спасителен изход. Не е изключено да не спечелите нищо, ако започнете да се сравнявате с личностите от миналото, замесени в този прецедент, или да пострадате от незавидната слава на подобни герои от отдавна отминали епизоди.

През 1864 г. германският композитор Рихард Вагнер се преместил в Мюнхен по искане на баварския крал Лудвиг II, известен още като Лудия крал на Бавария - най-запаления почитател на Вагнер и неговия най-ще- дър покровител. Великодушното предложение на крал Лудвиг замаяло главата на композитора, защото му осигурявало възможност да твори при пълна свобода.

Вагнер се нанесъл в разкошна къща, наета специално за него от разточителния баварски крал - между впрочем по-късно кралят се принудил да бръкне още по-дълбоко в кралската хазна, за да купи къщата за своя любим композитор. Оказало се обаче, че тя била съвсем близо до къщата, която обитавала преди години Лола Монтес - знаменитата куртизанка и метреса, която така омагьосала Лудвиг I (дядото на сегашния баварски крал), че той накрая бил принуден да абдикира. Когато предупредили Вагнер какви спомени ще събуди сред баварските данъкоплатци това нежелано съседство, композиторът само свил пренебрежително рамене: „Аз нямам нищо общо с Лола Монтес!“ Обаче не след дълго жителите на Мюнхен започнали да се дразнят от привилегиите, с които техният крал отрупвал Вагнер, затова му измислили прякора Втората Лола или Лолоте. От своя страна Вагнер се държал все по-странно, като че ли наистина си бил поставил за цел да подражава на Лола Монтес - демонстративно пръскал пари с щедра ръка, намесвал се във въпроси, които нямали нищо общо с музиката, дори започнал да се занимава с политика и стигнал дотам, че съветвал краля кой министър да бъде изхвърлен от кабинета и кой да заеме овакантеното място. Междувременно кралят се привързвал все повече към капризния композитор, с което унижавал достойнството на короната - също както дядо си, който навремето бил лудо влюбен в Лола Монтес.

Накрая министрите на Лудвиг II не издържали и му връчили меморандум, съдържащ следното знаменателно предупреждение: „Ваше Величество, вие сте изправен на съдбоносен кръстопът: или ще изберете любовта и уважението на вашите поданици, или „дружбата“ с Рихард Вагнер.“ През декември 1865 г. Лудвиг II вежливо помолил приятеля си да напусне Бавария и повече да не се връща в Мюнхен. Вагнер неволно се озовал в същата роля, която преди години била отредена от съдбата на фаталната Лола Монтес, понеже засегнал тази тема, все още чувствителна за тесногръдите жители на Бавария.

Подобни асоциации трябва да се избягват като чума. В една огледална ситуация може да се случи така, че вие да изгубите частично или изцяло контрола върху спомените и асоциациите, които ще бъдат свързвани с вашата личност. Разбира се, за вас ще бъде опасна всяка ситуация, при която няма да можете да контролирате положението. Дори и асоциациите да бъдат положителни, вие пак може да пострадате, понеже хората обикновено преувеличават събитията от миналото. Ако забележите, че хората свързват вашето име с името на някоя прочута личност от миналото, длъжни сте да направите всичко, което е по силите ви, за да се разграничите от подобни неверни твърдения.

З А К О Н

45

НИКОГА НЕ ОТРИЧАИТЕ НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРОМЕНИ, АЛА И НИКОГА НЕ СЕ СТРЕМЕТЕ КЪМ ПРЕКАЛЕНО РЕЗКИ ПРОМЕНИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Всички разбират, че промените са необходими, само че това признание си остава едно голо и твърде аб- страктно пожелание. В ежедневието си хората са роби на навиците си. Внезапните реформи са болезнени и довеждат до негодувание и съпротива. Ако отскоро сте се сдобили с власт или още се намирате на първите стъпала от стълбата към върховете на властта, длъжен сте поне привидно да покажете, че уважавате старите традиции. Ако промяната е неизбежна, представете я само като една незначителна корекция на отминаващите обичаи.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

В началото на двадесетте години на XVI век английският крал Хенри VIII Тюдор решил, че за него няма друг изход, освен да се разведе със съпругата си Катерина Арагонска, защото не успяла да го дари с престолонаследник. Всъщност имало още една причина за това решение, което се оказало съдбоносно за Англия - Хенри бил влюбен до полуда в Ана Болейн, много по-млада и по-красива от Катерина Арагонска, за която той се оженил, без дори да може да я понася, ръководен само от ди-

настични съображения. Папата Клемент VII се противопоставил рязко на идеята за този развод и веднага заплашил Хенри с отлъчване. Най-влиятелни- ят от кралските министри - кардинал Уолси - също вярвал, че височайшият развод може да бъде избягнат. И тъй като крал Хенри останал с впечатлението, че кардинал Уолси не се обявил решително в подкрепа на искането му за разрешение да разтрогне брака си с испанската принцеса, това колебание на Уолси му коствало незабавното отстраняване от поста, а по-късно и живота му.

Само един от министрите на Хенри - Томас Кромуел - не само че подкрепил горещо и възторжено искането на краля да се разведе с Катерина Арагонска, но дори предложил как точно да се пос- гигне тази трудна цел - чрез пълно отричане на всичко, което досега било почитано като най-висшата ценност и считано за абсолютно недосегаемо

- Светата католическа църква. Кромуел успял да убеди краля завинаги да се откаже от покровителство на римските папи, да се отрече от католицизма и да се обяви за глава на новата англиканска църква -- тогава, разбира се, вече нито земните, нито дози небесните сили не биха могли да му попречат да се разведе с Катерина. А след това, щом толкова му се искало, спокойно можел да се ожени за Ана Бо- гейн. През 1531 г. Хенри вече се убедил, че това ка- то че ли наистина е единственото решение на тази иначе неразрешима задача. И за да възнагради Томас Кромуел за неговата блестяща идея, кралят из- дигнал този син на неук ковач от низините до поста пръв кралски съветник или секретар, както го нари- чали в тогавашния кралски двор.

През 1534 г. Томас Кромуел е провъзгласен за кралски секретар и става най-влиятелната фигура Англия. За него скъсването с Рим има много по- олямо значение, отколкото изпълнението на юхотливите желания на Хенри. Кромуел установява протестантството в Англия, смазва :атолическата църква и предава богатствата й в ръцете на краля и Парламента. През същата година Кромуел нарежда да се извърши пълна проверка на собствеността на църквите и манастирите в Англия. Оказало се, че парите,

ОТКЪДЕ ПРОИЗ-ЛИЗАТ КОЛЕДНИТЕ ПРАЗНИЦИ

Краят на всяка календарна година и началото на следващата се от- белязват с пищни празненства още от най-древни времена. Между 17 и 23 декември римляните почитали но- вогодишните праз- ниците, наричани Сатурналии в чест на бога на плодородието Сатурн. В римската история това били най-масово честваните празници за цялата година. Никой не работел по време на Сатурналии- те - дори и тър- говците по пазарите. Улиците се изпълвали с весели тълпи и навред царувало безгрижно настроение както при днешните карнавали. Робите имали право да се държат по-свобод- но. Къщите били украсявани с лаврови клонки. Хората гостували на своите най-близки роднини и познати, като си разменяли подаръци предимно под формата на восъчни свещи и миниатюрни керамични фигури. Много преди раж-

натрупани от църквата през вековете, надхвърлили дори и най-смелите очаквания. Неговите шпиони му предоставили смайващи цифри.

За да оправдае прилагането на своя дързък план, Томас Кромуел побързал да пусне в обраще- ние ловко съчинени слухове за корупцията, която заливала всички манастири в Англия, за злоупотребите, подкупите и своеволията, които си позволявали епископите, дотогава пряко подчинени не на. краля, а на папата в Рим. Властолюбивият кралски секретар не забравил да наблегне и на нечовешката експлоатация на гладуващите селяни от тънещите в охолство католически свещеници. След като си осигурил подкрепата на парламента за ограбването на манастирите (те се оказали доста по-богати от църквите), Кромуел решил да сложи ръка и на самите сгради заедно със земята, върху която били построени. В същото време не забравял да предприеме всички необходими мерки за всеобщото насаждане на протестантството като официално признатата религия в Англия. Спещно били подети всестранни реформи на религиозните ритуали, след което естествено дошъл ред на гоненията срещу ревностните католици, които сега започнали да наричат еретици. Буквално само за една нощ Англия осъмнала с нова религия.

Страната била залята от вълна на небивал терор. Както при всяка прекалено рязка промяна, пострадали и много невинни. Католиците наблюдавали с ужас ожесточеното рушене на църкви и манастири, яростното стъпкване в прахта на иконите с лика на Светата Дева, поругаването на олтарите и на всичко, което само до вчера било свято и неприкосновено. За много хора това бил краят на света. Наистина преди тази „революция“ жертви на Католическата църква станали хиляди еретици, въпреки че на свободолюбивия английски остров инквизицията никога не е вълувала така свирепо, както в Испания, Италия и другите държави на юг от Англия. Но въпреки това никак не били малко и ревностните католици, които за нищо на света не желаели да се отрекат от нейните ритуали. Най-жалките, най-алчните и най-бруталните отрепки от простолюдието не закъснели да изпълзят от бордеите. Въ-

дането на Христос древните евреите въвели своя традиция по същото време на годината - празнували фестивал на светлината, който траел осем дни. Германските племена отбелязвали тържествено дните на лятното и зимното равноденствие. Според техните вярвания тогава слънцето се възраждало за нов живот и затова ритуалите в средата на декември били посветени на езическите божества, от които зависело плодородието през настъпващата нова година - Вотан, Донар (Тор) и Фрея. Дори и след като римският император Константин (306-337 г. след Христа) обявил християнството за официално призната религия в цялата римска империя, новото учение в продължение на десетилетия не успявало да отмени тези стари езически обичаи. През 274 г. римският император Ау- релий (214-275 г. след Христа) се опитал да наложи като официален празник 25 декем-

одушевени от невижданите възможности за масови грабежи под закрилата на короната, освирепели тълпи заливали улиците на всички английски градове. При това били разрешени всякакви издевателства тъкмо над тези, които до вчера проповядвали любов и смирение. Но и това не удовлетворило амбициозния син на селски ковач, който дотогава никога не бил сънувал, че ще се сдобие с такава ог- ромна власт. Томас Кромуел незабавно въвел жестоки данъци върху имениятa на всички тези аристократи и духовници, които не подкрепяли неговите реформи.

Разбира се, реакцията на противниците на тези резки реформи не закъсняла. През 1535 г. бунтовете обхванали така устремно цяла Северна Англия, че заплахата за свалянето на Хенри от трона станала напълно реална. През следващата година кралските войски удавили в реки от кръв всички опити за въстания срещу короната. Обаче Хенри VIII вече започнал да осъзнава колко скъпо ще трябва да плати Англия за реформите, предложени от Кромуел. Самият крал въобще не искал да се стигне чак до такава жестока развръзка. Той искал само да едно - най- после да се разведе с Катерина Арагонска. Томас Кромуел бил този, който го тласкал към толкова кардинални реформи. Сега дошъл ред на Кромуел да тръпне от ужас, понеже долавял тревожни признаци, че кралят все по- често се замисля дали няма да се окаже по-разумно да сложи край на кръвопролитията и да усмири настръхналата страна, като възстанови поне част от правата на Католическата църква.

Изплашен, че ще му се наложи на бърза ръка да се раздели с поста си, който му струвал огромни усилия, а може би и с главата си, през 1540 г. кралският секретар решил отново да спечели кралската благосклонност само с едно хвърляне на заровете - като му потърси нова съпруга, тъй като несдържа- ният Хенри отдавна бил изпратил на ешафода любимата си Ана Болейн, а третата му жена Джейн Сеймур починала преди няколко години. Така че сега бил моментът да бъде намерена следващата кан- дидатка, достойна да бъде коронясана като кралица на Англия, както винаги по-млада, за да бъдат

ври - в чест на рождението на бо- гаслънце Митра. Ариан, син на Митра, бил почитан като бог на светлината в Персия и оттам този култ бил пренесен в Мала Азия, Гърция и Рим, след което стигнал до земите, обитавани от германските племена, и накрая навлязал дори и в Британия. Много- числените развалини от езически све- тилища и древни храмове свидетелс- тват, че този бог бил почитан почти в цяла Европа, но най-вече в земите, които са били покорени от римските легиони, понеже се е вярвало, че носи на хората плодородие, мир и преуспяване. Затова Християнската църква начело с папа Либериус (352- 366 г. след Христа) била принудена да се съобразява с ут- върдения обичай да се празнува раждането на Митра на 25 декември, като го обявила за деня, в който се е родил Иисус Христос.

„НОЙЕ ЦЮРИХЕР ЦАЙТУНГ', АННЕ-СУ- ЗАНЕ РИШКЕ, 25 ДЕКЕМВРИ 1983 г.

задоволени желанията на Хенри. Както винаги, Кромуел успял доста бързо да се справи и с тази задача - избрал Ана Клев, германска принцеса, но най-важното за Кромуел било това, че новата претендентка не била католичка. По заповед на Кромуел художникът Холбайн нарисувал доста поукрасен портрет на Ана Клев и Хенри се влюбил в нея веднага щом му показали изящния портрет. Така Кромуел отново се закрепил във висините на властта.

За съжаление се оказало, че в майсторската творба на Холбайн сил- но била преувеличена красотата на тази непозната в Англия германска принцеса. Тя никак не допаднала на капризния крал, когато най-после му представили бъдещата му съпруга. Гневът му веднага се изсипал върху главата на Кромуел - но не само заради неуместния избор на непривлекателната германка, но и за зле проведените реформи и сериозните грижи, връхлетели английския крал, който не обичал да бъде прекалено ангажиран с държавнически проблеми. Така през юни 1640 г. Кромуел бил арестуван, обвинен в прекалено увлечение по насилственото налагане на протестантските идеи и накрая обявен за еретик. Затворили го в Тауър и след шест седмици, за искрена радост на обезумялата от възторг тълпа, му отсекли главата на площада пред тази мрачна крепост.

ТЪЛКУВАНЕ

Идеята на Томас Кромуел била всъщност съвсем проста - да лиши Католическата църква в Англия от опора, от средства и от всякакво влияние, като в замяна ревностно да бъде подкрепяно протестантството. Не може да се отрече, че успял да постигне много, при това за съвсем кратък период от време. Кромуел много добре знаел, че тези ускорени реформи ще бъдат изключително болезнени и посрещнати с гняв и негодувание, но се надявал за няколко години протестите да заглъхнат. Нещо повече, той се осмелил лично да оглави драстичните промени и така се превърнал в неофициален водач на новия ред, с което принуждавал краля да се чувства зависим от него. Но допуснал един съществен пропуск в иначе не лошо замислената си дръзка стратегия: подобно на билярдна- та топка, тласната от прекалено мощен удар с щеката, неговата реформа рикоширала светкавично и с един ответен удар повалила завинаги своя създател.

Този, който започва решителни промени в една утвърдена структура, често става изкупителна жертва независимо от конкретните форми на недоволство. Накрая почти винаги се стига до трагична развръзка, при която се оказва, че водачът е станал жертва на своите реформи, защото необмислените премени са събудили животинските нагони в душите на обърканите му съвременници, въпреки че намеренията на идеолога на реформите може да са били хуманни и дори прогресивни за тази епоха. Причината е много проста - светът винаги е изпитвал недостиг от ста

билност и хората много често са се питали какви още изпитания ще им поднесе своенравната съдба, поради което винаги са предпочитали да се придържат към установените от десетилетия или дори от столетия правила и навици. Просто защото е много по-удобно човек да бъде заобиколен само с това, което отдавна познава, което не го затруднява и не обременява мисленето му. Промените могат да бъдат приятни и дори понякога желани, но само ако се разсъждава абстрактно за тях, без да се предприема нещо конкретно. Ако се прекалява с промените, още повече ако те се провеждат за кратки периоди от време, ще се натрупва твърде много недоволство, което рано или късно ще изригне като вулкан, чиято лава ще помете всичко по пътя си.

Поуката е следната: никога не бива да подценявате консерватизма на хората, с които сте заобиколен. Това е мощен и трудноудържим подтик за ответни реакции, чиито последици невинаги могат да бъдат предвидени. Освен това не бива да позволявате първоначалното еуфорично въодушевление, с което обикновено се посреща всяка нова революционна идея, да замъгли вашия здрав разум: не можете да промените хода на историята без болезнени промени така, както не можете да задължите всички да разсъждават точно според вашите виждания и желания. Хората ще се разбунтуват. Ако реформата се окаже неуспешна, трябва да очаквате, че реакцията срещу вас няма да закъснее, затова на всяка цена трябва да измислите как да подсладите горчивото лекарство, което сте им поднесли с най-добрите намерения да ги излекувате, колкото е възможно по-скоро.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Като млад комунист през двадесетте години на XX век Мао Дзе-дун разбирал по-добре от своите съпартийци с какви огромни трудности ще се сблъскат комунистите, след като тяхната партия се добере до властта. Сравнително малобройните за китайските мащаби комунистически формирования, без военни познания и боеви опит, почти без средства, недостатъчно въоръжени, недохранени и зле облечени (повечето от бъдещите водачи на огромната страна тогава били окъсани и боси), труд- но биха спечелили подкрепата на многомилионното селячество. Същевременно надали би могла да се намери друга толкова многочислена класа в целия свят, която да е така консервативна и робуваща на вековните традиции като китайските селяни. Най-старата цивилизация на планетата се крепяла на древни традиции, които никаква революция не би могла да измести, дори и ако цялата страна бъде потопена в морета от кръв. Идеите на Конфуций (Кун Фу-дзъ), въпреки че датирали още от VI век преди Христа, продължавали да живеят даже в 1920 г. И макар селяните да живеели много бедно, лишени от каквито и да било права, какво мо

жело да гарантира на комунистите, че масите ще тръгнат след тях, изоставяйки утвърдените многовековни ценности, за да се устремят към мъглявото комунистическо бъдеще?

Според Мао единственото възможно решение трябвало да бъде сведено до една на пръв поглед доста простичка измама. Да се забулят революционните идеи под плаща на славното минало, за да станат те по- приемливи и поне донякъде легитимни в очите на хората. Едно от любимите четива бил извънредно популярният роман *Разливът на водите,* описващ приключенията на китайския Робин Худ и неговата банда в борбата им срещу алчния и зъл император. В Китай по времето, когато възходът на Мао бил още в самото начало, фамилните връзки доминирали решително над всички останали социални взаимоотношения - не само защото това било възприемано от стотици поколения китайци като нещо напълно естествено или поради трудните житейски условия, но и защото така проповядвал Конфуций преди повече от двадесет и пет века: почитай баща си и се подчинявай на първородния син в семейството. Но в любимия на комунистическият водач Мао Дзе-дун исторически роман *Разливът на водите* (където не се ставало дума за поредното наводнение на големите китайски реки, а затова докъде може да стигне приливът на народното негодуване срещу лошите управници) се проповядвала една по-висша морална ценност - роднинската привързаност отстъпвала пред преклонението към водача на горската банда, защото благородната кауза е станала по-важна дори и от гласа на кръвта. Тази книга се радвала на огромно възхищение сред китайското простолюдие през последните няколко века, защото китайците винаги са заставали на страната на угнетените и оскърбените, ако се прибегне до терминологията на Достоевски. Затова Мао Дзе-дун не пропускал нито един удобен случай да представи борбите - които водела неговата партия само за да се добере най-сетне до върховната власт - като естествено продължение на вековната, дори хилядолетната борба между доброто и злото, между потиснатото селячество и лошия император. Така този доста хитър китайски идеолог е успял да постигне приемането и легитимирането на китайската комунистическа партия като наследник на най-благородните традиции в китайската история - неописуемо бедните селяни според Мао можели да разчитат единствено на спасителната мисия на комунистите, но само ако го подкрепят с всички сили. Едва тогава за тях щели да настъпят бленуваните светли дни така, както техните прадеди си отдъхнали от игото на средновековните императори, понеже подпомагали разбойническите банди, криещи се в вдън горите.

Дори и след като неговата партия завзела властта, Мао продължавал да търси асоциации между комунистическото движение и славните прецеденти от историята на древен Китай. Той упорито се стараел да бъде възприеман от масите не като някакъв китайски Ленин, а по-скоро като съвременен Чу Хо Лян - най-великия китайски стратег от III век пре

ди Христа, централната фигура в любимата на Мао историческа повест *Епопеята на трите царства*. Чу Хо Лян бил не само непобедим пъл- ководец, но и поет, философ и блюстител на най-висшите морални ценности. Затова Мао Дзе-дун се представял навсякъде като поет воин, също като своя велик предшественик Чу Хо Лян, като велик вожд и кърмчия, способен да съчетава майсторски стратегията с философията и да проповядва нови нравствени учения. Покорните идеолози от Пекин ревностно налагали образа на председателя Мао като достоен наследник на чутовните исторически герои, с каквито изобилстват древните китайски хроники.

Не след дълго речите и писанията на Мао Дзе-дун започнали да се изпъстрят с все повече позовавания на древната история. Председателят наблягал особено на поучителния пример, завещан на поколенията от Чин Ши Хуанг Ти - велик древнокитайски император, постигнал непостижимото за всички водачи преди него - обединението на огромната страна още през III век преди Христа. Но едва след това изгорил всички писания на „реакционера“ Конфуций, след което имал достатъчно време да се заеме с Великата китайска стена. Вместо завещание Чин Ши Хуанг Ти оставил своето име на страната (Китай на английски се изписва China, което произлиза от името на този древен владетел Ch'in Shih Hiang Ti). Аналогията била очевидна: Мао Дзе-дун също както предшественика си Чин Ши Хуанг Ти успял да обедини страната и да сплоти народа срещу външните и вътрешните врагове и също като този император провеждал смели реформи за скъсване с някои порочни традиции от близкото минало. Китайската история описвала Чин като жесток диктатор, чието царуване не продължило много дълго. Тук Мао внезапно нарушава стила си на подражание и веднага изтъква своето превъзходство над император Чин - царуването на комунистите щяло да трае десет хиляди години, но все пак известна аналогия можела да се открие, защото както някога, така и сега било невъзможно да се проправи път на новото без масови репресии. Така Мао Дез-дун оправдавал безогледната диктатура на своята партия над многострадалния китайски народ.

След провала на културната революция в края на шестдесетте години, в комунистическата върхушка се надига силна съпротива срещу политиката на Мао. Вътрешнопартийната опозиция се оглавява от „предателя“ Лин Бяо, който доскоро бил негов пръв приятел и едва ли не дяс- на ръка. За да проумеят масите разликата между неговата идеология и диверсиите на Лин Бяо, Мао Дзе-дун отново повикал на помощ историята. Според него Лин Бяо бил наследник на Конфуций, когото Лин Бяо наистина цитирал доста често. Следователно Лин Бяо олицетворявал днес консерватизма, също както Конфуций шестстотин години преди Христа „мътел главите“ на предците на днешния китайски пролетариат. Докато председателят Мао Дзе-дун се отъждествявал не с кого да е, а само с ненадминатия древнокитайски философ и блестящ стратег Хан

Фей-дзъ. В древността последователите на този стратег се наричали ле- галисти и се отличавали със спазването на предписанията от учението на Хан Фей-дзъ, като в същото време яростно се противопоставяли на последователите на Конфуций. Легалистите вярвали, че трябва да се въведе нов ред, без да се отрича употребата на грубата сила. На практика те се стремели само към едно - към властта. Така Мао повел кампания в национален мащаб срещу древния мъдрец Конфуций и дори използвал ловко проповедите на Конфуций срещу легалистите, за да насърчи ки- тайските младежи да се разбунтуват срещу старите идоли. Всъщност истинската цел на председателя Мао била друга, много по-прозаична, но и много по- съществена - за него това била удобна и грандиозна завеса, зад която можел спокойно да се разправи с противниците си.

ТЪЛКУВАНЕ

Надали в света ще се намери друга страна, в която миналото да се радва на такава завидна почит, както в Китай. Изправен пред огромни трудности и пред реалната опасност да бъдат провалени неговите реформи, Мао прибягнал до проста, но ефективна стратегия: вместо да се противопоставя на миналото, той го призовал на помощ и въобще не се посвенил да оприличава славни героически фигури отпреди много векове със сегашните комунистически водачи. Като размахвал легендата за Трите царства, Мао ясно намеквал за аналогията с днешния ден (какво друго са САЩ, СССР и Китай, освен три царства, като всяко от тях деб- не зорко какво ще предприемат останалите две.) Следователно образът, славата и ореолът на великия Чу Хо Лян се падали в наследство не на някой друг, а единствено на не по-малко великия председател Мао! Също като някогашните императори той приветствал „културната революция“ на широките народни маси, понеже по-добре от всички китайци осъзнавал необходимостта нацията да има един водач - дори само за това народът да има на кого да се кланя. Впоследствие допуснал огром- на грешка с прословутата си измислица, наречена Великия скок напред

- това бил предварително обречен на неминуем провал опит да се ускори процесът за модернизирането на страната. След този страхотен провал Мао вече никога не допуснал подобна грешка, като посвещавал усилията си само в търсенето на нови способи за прикриване на грозното настояще зад легендарното минало.

Урокът е пределно прост и също толкова поучителен - миналото е могъща сила. Почти всичко, което се е случило преди години, ни изглежда величаво и дори непостижимо. Тази податливост на мисленето на масите може да използвате за вашите цели. Ако разрушите семейните връзки, ще се появи вакуум, непоносим за мнозинството. Хората ще започнат да се опасяват, че хаосът ще залее страната и ще погуби всички нравствени ценности. На всяка цена трябва да не допускате да плъзнат подоб

ни опасения. Затова трябва внимателно да претеглите всичко от наследството от миналите епохи, да подберете всичко, което ви се струва достойно за уважение, и да се постараете да го популяризирате, за да можете по този начин да затвърдите вашите позиции във властта. Това ще придаде романтичен блясък на начинанията ви, ще повиши цената на вашето присъствие и ще ви помогне да прикривате по-успешно истинските си намерения.

> *„Трябва да се признае, че няма нищо по-трудно за осъществяване, нищо по-съмнително за сбъдване и нищо по- опасно за поддържане от това да се опитваме да наложим съвсем нов ред във всичко около нас."*
>
> НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Човешката психика понякога е доста странна, понеже допуска в редица случаи двойствено поведение. Макар хората да осъзнават необходимостта от промени, макар да знаят колко е важно от време на време да се обновяват институциите и хората, които ги представляват, когато наистина започнат тези дългоочаквани промени, мнозина ги посрещат с неприкрито недоволство, като се обиждат най-вече ако тези промени ги засягат пряко. Мнозинството от нас много добре съзнават, че промените са неизбежни и че всяка новост, ако не друго, то поне ще им донесе временно избавление от традиционната житейска скука, ала въпреки всичко това дълбоко в нас продължава да се спотайва носталгията по миналото. Всъщност истинската картина е далеч по-сложна: хората бленуват за промени, но си ги представят като доста абстрактни или повърхностни действия, които би било добре да се осъществят някога (кога точно, никой не може да отговори). А когато промените почукат на тяхната врата, когато настъпи моментът за окончателната раздяла със старите навици и с овехтелите представи, хората най-изненадващо се вкопчват в тях като удавник за сламка.

Нито една революция не може да се осъществи, без да последва по- късно силно противодействие, понеже ако следреволюционният хаос и безвластие продължат прекалено много, неминуемо ще се стигне до спонтанната поява на политически вакуум и пълна липса на надежди за промяна към по-добро, което винаги измъчва човешката психика, понеже се асоциира подсъзнателно със смъртта и хаоса в небитието. Хората се подлъгват да следват революционерите в щурма срещу старата власт, защото се надяват след смяната на политическата клика да се подобри

техният живот, но илюзиите скоро угасват и те се озовават на ничия земя, лишени от опора под краката си. Точно в подобни критични моменти е най-благодатно за вас да се възползвате от кризата, да призовете на помощ изпитаните методи за ориентиране към ценностите и идеалите, подвизите и героите от миналото, след което можете спокойно да се заемете с осигуряването на останалите условия за вашия бурен възход към върховната власт в страната.

Според Макиавели всеки пророк, който се осмелява да призовава към решителни промени, няма да оцелее, ако не изнамери подходящо оръжие, с което да може да се защитава. Когато отчаяните от настоящето хора започнат да търсят утеха и морална подкрепа в примерите от миналото, идеологът на реформите трябва да е готов да използва тази ситуация. Ако не се предложат в най-скоро време подходящи заместители на някогашните идеи и утопии, мечтаещите за промяна маси ще се надигнат отново, само че сега ще насочат гнева си срещу този, който е започнал решителната промяна, но не му е достигнала смелостта да я доведе до успешен или поне до задоволителен край. В такива драматични моменти от историята на нацията можете дори да си позволите някакво дръзко мошеничество, защото това винаги е по-лесно за осъществяване в сравнение с истинските задълбочени промени, пък и така се избягват излишните кръвопролития. Можете да призовавате за промени, колкото желаете, дори можете да започнете да ги осъществявате, обаче не забравяйте да ги замаскирвате, доколкото е възможно, под мантията на старите ценности и традиции.

Китайският император Ван Ман, царувал от VIII до XXIII г. век след Христа, се появил на политическата сцена точно в един от най-драматичните периоди в китайската история, когато всички жадували най- после да бъде установен порядък в огромната страна, като най-просве- тените са имали предвид да се въведе ред в държавата според разбиранията на мъдреца Конфуций. Преди два века император Чин бил заповядал да бъде изгорено всичко, което Конфуций е написал. Но само няколко години по-късно плъзнали слухове, че имало оцелели като по чудо текстове, скрити в подземни скривалища под училищата, в които се изучавала философията на Конфуций. Не е изключено тези текстове да са били подправени, но все пак предоставили много удобна възможност на император Ван Ман. Отначало той заповядал да бъде конфискувано всичко, което е оцеляло, а после неговите писари ловко ги дописали, при това с редове, които подкрепяли промените, предприети от император Ван Ман. Когато обнародвали тези текстове, всички китайци останали с впечатлението, че учението на Конфуций не противоречи на промените на императора и постепенно вълненията започнали да стихват.

Разберете. Дори само фактът, че миналото е мъртво и заровено в гробищата на историята, ви предоставя необятни възможности да го използвате за вашите манипулации, като го тълкувате, както ви е най-удобно. За

да спечелите повече привърженици за каузата си, можете дори да се опитате да преиначите някои исторически факти - разбира се, ако го вършите с мярка и усет, с такт и умение. Миналото в общи линии е доста удобен ръкопис, в който можете да добавите по няколко реда от себе си.

Можете да се опирате на стабилната подкрепа на услужливото минало и на богатата история на нацията само с помощта на някакъв съвсем простичък жест - например, ако си прикачите старинна титла пред вашата фамилия.

Както посочва Макиавели, още римляните са използвали този доста полезен политически маньовър, като са преобразували монархията си в република. Вместо някогашния цар Рим вече бил управляван от двама консули, но тъй като навремето царят бил подпомаган от дванадесет ликтори, римляните благоразумно са запазили същия брой ликтори, само че сега те са се подчинявали на консулите на републиката. Царят лично извършвал тържествените ежегодни жертвоприношения и това е бил внушителен спектакъл за винаги жадните за зрелища тълпи. През републиканската епоха тези жертвоприношения били запазени, само че вече се извършвали от специално определен жрец, наричан Царя на жертвоприношенията. Тези демонстрации на зачитане на древните традиции напълно задоволявали простолюдието и никой дори не си помислял за реставрация на монархията.

Друг мощен метод за прикриване на промените е да се разчита на шумна и открита кампания за призоваване на сенките от миналото (колкото това минало е по-далечно, толкова картината е по-неясна и толкова са по-облекчени политическите шарлатани), за да бъдат използвани идеалите отпреди векове за днешните далеч по-прозаични цели. Достатъчно е да се изявявате като ревностен пазител на свещените традиции и мнозина няма да забележат противоречията между вашите думи и вашите дела. Флоренция от епохата на Ренесанса била горда, независима и много богата република вече от няколко столетия, затова била и крайно подозрителна към всеки, който би дръзнал да посегне на нейните изконни свободи. Отначало Козимо I де Медичи се изявявал като горещ привърженик на републиката, докато на практика вършел всичко, което било по силите му, за да овладее властта във Флоренция и да я завещае като наследствена монархия на потомците си. Формално, тези приказно богати лихвари запазили всички външни белези на републиканското управление, но на практика нищо не можело да се осъществява без тяхното позволение. Така владетелите от династията на Медичите неусетно извършили радикална промяна, докато само се престрували, че са безкористни блюстители на традициите.

Науката претендира, че само чрез търсенето на истината ще съумеем да се спасим от вредите, причинявани от консерватизма или от неразумните ни навици, обичаи и привички. Науката винаги е разчитала на изобретенията и на напредъка, винаги се е стремяла към новото. Но когато Чарлз Дарвин публикувал своите идеи за еволюцията на видовете,

той се сблъскал с един неочакван парадокс - съпротивата на неговите колеги от научните среди била по-яростна дори от тази на църквата, защото неговите теории оборвали прекалено много идеи, в които дотогава всички сляпо вярвали. Със същата стена се сблъскал Джонас Солк, след като оповестил своите радикални открития в имунологията, които се оказали невероятно революционни, квантовата механика на Макс Планк също коренно променила физиката. По-късно Планк написал следните редове за опозицията срещу него, проявена от научния елит в онази епоха: „Всяка нова научна истина получава признание не чрез признанията на нейните противници, а само когато тези противници измрат до един и бъдат изместени от новото поколение, което е учило за тази научна истина още в училището."

Спрямо неотстъпчивия консерватизъм винаги трябва да се действа много внимателно и ловко. Точно така е постъпвал Галилей в началото на своята научна кариера. По-късно той започнал да си позволява да спори открито с църквата, но накрая му се наложило да плаща за това свое дръзновение. Затова не забравяйте да отдавате дължимата почит на традициите. Не е зле да определите кои точно елементи във вашите революционни замисли могат да се окажат по някакъв начин свързани с миналото. Полезно е да се набляга на външните прилики и да се уважа-ват формалностите, наследени от миналото. Тази максима важи за всички области от човешката дейност и науката, не прави изключение.

Накрая да напомним, че силните на деня са длъжни да се съобразя-' ват с инерцията в мисленето на техните поданици или подчинени. Ако някой властник предложи реформа, която очевидно е изпреварила времето си, малцина ще го разберат, което ще породи много проблеми и той ще се сблъска с отчайващото неразбиране на масите. Накрая мечтата на Томас Кромуел се сбъднала и Англия станала протестантска държава (и останала непокорна спрямо Рим до ден днешен), но за постигането на тази историческа цел било необходимо почти цяло столетие, наситено с много драматизъм, конфликти, спорове, стълкновения и кървави драми.

Така че нека да повторим още веднъж: винаги сте длъжен да се съобразявате с повелите на времето, с особеностите и изискванията на епохата. Ако живеете в смутно време, може да се сдобиете с власт само ако призовавате връщане към стабилността и установените традиции на някоя отминала епоха, за която в паметта на нацията са запазени най-добри спомени. Винаги е от полза да се възхваляват добродетелите и постиженията на предишните поколения и да се отдава почит на прославени национални герои. Но през периоди, когато е настъпил всеобщ застой, от който никой не е доволен, тогава е по-полезно да се обявите като привърженик на реформи и дори да подкрепите революционните действия на най-радикалните елементи. Само че внимавайте много да не прекалите с това увлечение, понеже тази игра много често е дяволски опасна и вие няма да успеете, ако не сте способен да прогнозирате с каква реакция ще се сблъскате в бъдеще или ако днес се обявите срещу ценностите, наследени от миналото.

АСОЦИАЦИЯ

Спомнете си за котките - те обичат много топлината около семейното огнище. Ако решите да нарушите привичките им, ако объркате досегашния ред в тяхното пространство, те ще настръхнат, ще се изнервят и повече няма да ви се подчиняват. Можете да ги успокоите, като не предприемате нещо, което да е в противоречие с техните навици. Ако обаче промените са неизбежни, може да подмамите котките да кротуват с илюзията, че миналото е още живо. За тази цел трябва да пренесете в новия дом, колкото е възможно повече от любимите им вещи от старата къща.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Този, който желае да реформира управлението на една държава и копнее да бъде разбран от народа, трябва да запази старите форми поне за приличие. Така няма да личи отвън, че има промени в институциите, макар че отвътре те ще бъдат напълно различни от старите. За повечето от хората е напълно достатъчна външността, ако тя създава измамното впечатление, че достоверно отразява реалността.“

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Миналото е безжизнен труп, който можете да използвате, както ви е удобно. Ако неотдавнашното минало е било болезнено и ужасяващо, за вас ще бъде истинско политическо самоубийство, ако не се разграничите от него. Когато Наполеон Бонапарт поел властта във Франция, в умовете на всички французи все още били съвсем пресни кошмарните спомени от кръвопролитната Френска революция. Ако императорският двор на Наполеон би напомнял дори само донякъде на разточителния кралски двор от епохата на Луи XVI и Мария-Антоанета, императорските придворни би трябвало през цялото време да се тревожат за главите на раменете си. Вместо това обаче Наполеон променя изцяло дворцовия етикет и целия стил в двореца, като установява строги, трезви и опростени правила, лишени от излишна суета и разкош. Всичко в император

ския двор подсказвало, че неговият господар ценял високо работоспособността на правителствените служители и военните дарби на висшите офицери. За всички французи от онази епоха тези нови форми изглеждали приемливи, защото вдъхвали стабилност и увереност в бъдещето.

С други думи, винаги трябва да се съобразявате с повелите на времето. Но не забравяйте още нещо, което е от изключителна важност. Ако скъсвате решително с миналото, на всяка цена трябва да избягвате появата на вакуум във властта и в набора от ценностите, споделяни от цялата нация. Дори и отблъскващото, омразно минало, с което нацията току- що се е разделила, може да изглежда по-привлекателно от политическия вакуум и тоталното безвластие, пораждащо само хаос, объркаността и разруха. Поради това всяко новопоявило се празно пространство в горните етажи на властта незабавно трябва да бъде запълвано и за тази цел най- подходящи са *новите* ритуали и форми, особено ако оказват успокояващо въздействие върху масите и ако напомнят за нещо познато.

Накрая непременно трябва да се спомене, че най-полезните сфери на човешката дейност, които могат да помогнат на всяка нова власт да преодолее негативните последици от рязкото скъсване с недавнашното минало, са изкуствата, модата и техническите отрасли. Понякога подоб- на стратегия може да принесе огромна полза на новата власт, но това още не означава, че по пътя напред няма скрити подводни камъни. Почти невъзможно е да не се намери някой съперник, който след години да успее да затъмни блясъка на вашите постижения. Вие почти нищо не можете да направите, за да предотвратите това закономерно явление, тъй като младите винаги се стремят да поемат по свои, съвсем нови пътища, при което вашите нововъдения от вчерашния ден вече ще изглеждат безнадеждно овехтели и изчерпани от съдържание. Вие ще бъдете обречен да се озъртате на всяка крачка, загрижен да не допуснете някоя сериозна грешка, която да стане причината за вашия провал. Затова ще бъдете принуден да потърсите някаква по-стабилна опора за вашата власт. Именно тогава е редно да се обърнете към миналото, да си спомните за традициите, да се постараете да ги впрегнете във вашата колесница, за да се опитате да представите управлението си като по-величествено, за да не изглежда като временно недоразумение в очите на тези, които са принудени да го търпят. Периодите, отличаващи се с главозамайващи и ослепителни промени, само прикриват временно старата истина, че няма нищо ново под слънцето и че копнежите по доброто старо време няма да заглъхнат така лесно, както си мислят новаторите. Нека да повторим накрая още веднъж, че ако се опитате да използвате нещо от миналото за вашите настоящи цели, ще спечелите много повече, отколкото, ако решите да скъсате безвъзвратно с всичко преди вашата поява на сцената - защото по този начин ще рискувате да бъдете набързо свален от сцената.

З А К О Н

46

НИКОГА НЕ БИВА ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ НАПЪЛНО БЕЗПОГРЕШНИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Да изглеждате по-добър от всички останали винаги е опасно, но още по-опасно е да се представяте за абсолютно непогрешими и съвършени като божествено създание. Завистта създава скрити врагове. По-разумно е понякога да демонстрирате някакви незначителни недостатъци и дори да признавате, че притежавате безвредни пороци, за да смекчите завистта на околните и да бъдете по-човечни и по- земни. Само боговете и мъртвите могат да си позволят да изглеждат съвършени.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 1953 г. Джо Ортън за пръв път се срещнал с Кенет Хелуъл в Кралската академия за драматично изкуство - двамата младежи почти едновременно се записали като студенти по театрално майсторство. Не след дълго станали любовници и наели обща квартира. Хелуъл, тогава двадесет и пет годишен, бил със седем години по-голям от Ортън и естествено, че изглеждал по-зрял и по-опитен от него. Нито един ог двамата обаче не притежавал завиден актьорски талант, затова след дипломирането си те се усамотили в техния влажен и мрачен лондонски апартамент, загрижени за бъдещето си. След дълго умуване решили да зарежат актьорската професия и да се захванат с писателство. На Хелуъл все пак му останало нещо от бащиното наследство, така че се намерили средства за препитание колкото за първите няколко години. Това била една от причините успоредно с разликата във възрастта и в характерите

им, поради която отначало той играел лидерската роля в техния писателски дует - Хелуъл диктувал на Ортън какво и как да се пише, а за Ортън оставала възможността да се изяви като творец, като вмъквал редове и мисли от себе си само когато преписвал на машина текста от ръкописите. Но първите им опити да привлекат вниманието на литературните агенти и на издателите не постигнали нищо и те вече обмисляли дали да не се откажат завинаги от писането.

Междувременно наследството на Хелуъл се стопявало все повече и повече и те били принудени да потърсят някакво препитание. Не вървяло и литературното им сътрудничество. Бъдещето никак не изглеждало розово.

През 1957 г. Джо Ортън започнал да твори самостоятелно, но успял да утвърди свой стил на писане едва след още пет години, когато двамата любовници прекарали шест месеца зад решетките заради вандалско съсипване на книги от библиотеката. Може би не е било само случайност, че едва тогава Ортън открил своя неповторим стил на писане, защото в затвора се разделили за пръв път в последните девет години. Ортън излязъл от затвора твърдо решен занапред да пише самостоятелно и да наблегне в комедиите си на презрителното си отношение към суетните нрави в английското общество. Отново заживял в една квартира с Хелуъл, само че сега ролите им били разменени - Ортън измислял целия текст, докато за Хелуъл оставали коментарите и някои второстепенни идеи.

През 1964 г. Джо Ортън завършил първата си по-голяма пиеса *Докато забавляваме мистър Слоун.* Пиесата била представена в един театър в лондонския Уест Енд и спечелила блестящи отзиви. Критиците били единодушни, че за всеобща изненада се появил нов, напълно непознат досега автор от световна величина. Успехите на Джо Ортън се заредили един след друг като бляскава кавалкада, препускаща все напред и напред с шеметен ритъм. През 1966 г. Джо Ортън спечелил всеобщото възхищение с най-новата си творба, озаглавена *Плячка.* Поръчките заваляли от всички театрални агенции, потърсил го дори импресариото на състава *Бий-*

ПРИТЧАТА ЗА ЛАКОМНИКА И ЗАВИСТНИКА

Един алчен и един завистлив мъж били приети от царя, който им заявил: „Единият от вас двамата може да ме помоли за нещо и аз ще му го дам, но само при едно условие - другият ще получи двойно от същото. “ Завистливият не искал пръв да изкаже желанието си, понеже се измъчвал непоносимо от мисълта, че спътникът му ще получи двойно повече. А пък алчният също не желаел да се обади, защото искал всичкото само за себе си и въобще не бил склонен към каквато и да е делба. Накрая той не издържал на това безмълвно мъчение, грубо избутал завистливия пред себе си и му извикал да не мълчи повече. Тогава завистливият помолил царя да нареди на своя палач да му извади едното око.

„ЕВРЕЙСКИ ПРИТЧИ ЗА СЕДЕМТЕ СМЪРТНИ ГРЯХА“, СОЛОМОН ШЛИМЕЛ, 1992 г.

тълс с много добър финансов договор за написването на филмов сценарий.

Като че вече всичко било наред, само в отношенията им нещо куцало. Все още живеели заедно, но докато на Ортън му вървяло като по вода, при Хелуъл работите отивали към пълен провал. Като наблюдавал как неговият любовник все повече се превръща в център на внимание, той страдал дълбоко от унизителната си роля, че се превърнал в едва ли не безплатен прислужник на един нашумял драматург. Преди той изхранвал Ортън с парите от своето наследство, а сега Ортън го издържал с хонорарите от пиесите си. При всяко парти пропастта между тях двамата се задълбочавала все повече
- присъстващите още с влизането им се струпвали около Ортън, а на Хелуъл никой не обръщал внимание. На всичкото отгоре Ортън бил много забавен събеседник и почти нищо не било в състояние да помрачи веселия му нрав. За разлика от чаровния привлекателен Ортън Хелуъл бил сприхав и непредвидим - неговата агресивност плашела хората, затова те упорито странели от него.

Колкото по-ярко сияела звездата на Ортън, толкова повече се задълбочавали проблемите между двамата приятели. Хронично мрачното настроение на Хелуъл превръщало съвместния им живот в труднопоносимо взаимно наказание. Ортън неведнъж обявявал, че иска да се разделят, и така се заредили безброй скандали, които обаче винаги приключвали с връщането му при своя стар приятел и любовник. Опитал се да помогне за артистичната кариера на Хелуъл, дори платил разноските за наемането на една театрална сцена, за да може Хелуъл да изнесе своя моноспектакъл, но премиерата се оказала пълен провал и от това самочувствието на Хелуъл пострадало още повече. През март 1967 г. двамата заминали на кратко пътешествие до Тан- жер в Мароко. По време на пътуването Ортън записал в дневника си: „Ние не спираме да говорим колко сме щастливи заедно. Но ме преследва неясното, ала тревожно усещане, че ще трябва да си платим за всяка секунда щастие. Дали това не са последните ни дни, потопени в заревото на щастието? Или ще ни сполети някакво страшно бедствие, при това

Един възторжен почитател често не може да се чувства щастлив, когато се прекланя пред своите избраници, защото неусетно започва да завижда на този, на когото се възхищава. Тогава в него настъпва прелом и той като че ли започва да говори на съвсем друг език - всичко, което до вчера е обожавал и подкрепял, сега го обявява за глупаво и блудкаво или поне не вдъхващо доверие. За да се възхищаваш някому, трябва да си способен доброволно да се поклониш пред него и да си щастлив от този акт на признателност. Но ако си завистлив, ще бъдеш безкрайно нещастен, защото не можеш да се издигнеш до нивото на този, комуто завиждаш.

СЬОРЕН КИРКЕГОР
(1813-1855 г.)

Изискват се голям талант и много умения, за да не позволиш на хората да забележат и оценят по достойнство този, който притежава голям талант и много умения.

ЛАРОШФУК
О **(1613-1680 г.)**

ЗАВИСТТА ИЗМЪЧВА АГЛАУРОС

Богинята Минер- ва най-после се добрала до къщата на Завистта, тънеща в мрак и глухота, сред непоносима воня и мръсотия. Тази къща била скрита от погледите на хората в дъното на една глуха клисура, където никога не прониквали слънчеви лъчи, дори и ветрове не духали. Мрачна и усойна местност, отдавна не помнеща човешки крак или копито на елен, нито полет на птица. Когато Минерва се добрала до прага на къщата, тя потропала на дверите с върха на своето копие, те се разтворили и тя съзряла вътре

само защото сме толкова доволни и честити сега... Сигурно е неестествено да бъдеш едновременно толкова млад, красив,здрав, известен, сравнително богат и в същото време щастлив.“

Хелуъл привидно изглеждал не по-малко щастлив от Иртън, но вътрешно кипял от гняв. Два месеца по-късно, в ранната утрин на 10 август 1967 г., т. е. броени дни след като помагал на Ортън да нанесе последните щрихи към остроумната комедия *Както рече икономът* (която станала най-сполуч- ливата му творба), Кенет Хелуъл нанесъл десетина смъртоносни удара с чук по главата на Джо Ортън. След това погълнал двадесет и едно приспивателни хапчета и заспал завинаги, оставяйки лаконична предсмъртна бележка: „Всичко ще ви стане ясно, ако прочетете дневника на Ортън.“

ТЪЛКУВАНЕ

Кенет Хелуъл се опитал да представи своята криза като последица от психично заболяване, обаче дневниците на Ортън разкрили истината: ставало дума само за завист, наистина изключително болезнена, мъчителна и разрушаваща душевните устои на личността, но иначе психиката на Хелуъл не се отличавала много от нормите. Дневниците, които Хелуъл прочел без разрешението на своя приятел, описвали в розови тонове само онзи период от съвместния им живот, когато никой не превъзхождал другия и те още се борели за признанието в обществото. След като Ортън започнал своя неудържим възход към славата, редовете в дневниците, посветени на Хелуъл, го рисувал като мрачен и вечно недоволен, замислен и изолиран от общите им познати и колеги. Всичко това Ортън, който притежавал дарбата да долавя особеностите на човешките характери, описвал с известна доза съжаление и дори презрение.

От дневниците на Ортън става ясно, че той отдавна се досещал с каква горчивина Хелуъл посрещал всеки негов успех. Може би само един евентуален провал на Ортън би могъл да го зарадва и оживи, за да могат те двамата отново да се озоват в предишното си състояние, когато били заедно пред

прага на мизерията. Но тъй като се случило нещо съвсем друго - Ортън ставал все по-известен и търсен, Хелуъл направил това, което оставало като единствен изход за него - премахнал с чука разликите между него и Ортън. Така те двамата най-после отново били равни - в смъртта. Може би му е хрумнала мисълта, че най-сетне и той ще се прочуе,

- макар и посмъртно - като убиеца на прочутия Джо Ортън.

За съжаление Джо Ортън разбирал само отчасти проблемите на своя приятел/Опитите му да помогне на Хелуъл в артистичната му кариера се оказали само израз на опита му да прояви благотворителност и да заглуши чувството си за вина. По принцип Ортън можел да избира между две решения: да се опита да омаловажи своя успех, да покаже някакви свои недостатъци и така да потуши пламъците на завистта, изгарящи мозъка на Хелуъл. Или, ако наистина е схващал проблема в цялата му дълбочина, да избяга, колкото е било възможно по- далеч от Хелуъл, така, както се бяга от отровна змия, каквато всъщност е бил Кенет Хелуъл. След като завистта започне да гризе сърцето на някого, каквото и да предприеме другият, само ще влоши още повече положението, защото рано или късно измъчваният от завистта индивид няма да издържи на непоносимото вътрешно напрежение и ще атакува безмилостно.

В тяхната борба за просперираме успял само единият и той неизбежно предизвикал завистта на другия. След като някой успее да се издигне, хората около него неизбежно ще се почувстват изтласкани на заден план. Ще ги угнетяват комплексите им за малоценност и споменът за вашия успех още повече ще засилва страданията им. Завистта, която философът Киркегор нарича „възхищението на лишените от щастие“, не обича да отпуска желязната си хватка, в която е стиснала жертвата си. Може да не я забелязвате, да не й обръщате внимание в течение на години, ала все някога ще усетите последиците й - освен ако не се научите да принасяте жертви пред олтара на приятелството и да не прекалявате със стремежа си към успех на всяка цена. Или ще се постараете да затъмните поне отчасти и поне

Завистта, ръфаща змийско месо - само това отблъскващо ястие можело да задоволи нейната зла натура. Отвратената богиня веднага отвърнала очи. Но Завистта отместила паницата с недоядената мърша, надигнала се от мястото си и с пров- л а че ни стъпки се затътрила към вратата. Щом видяла прекрасната богиня, сияеща в пълната си прелест, в бляскава броня с невиждано изящна изработка. Завистта само простенала измъчено... Лицето й мигом пребледняло и тя се свила надве, присвила зловещо малките си очи, зъбите й започнали да се тресат неудържимо, а езикът напирал да излезе от кривата й уста. Усмивка на тънките й устни ■ можела да разцъфти единствено при вида на нечие нещастие. Никога не се била наслаждавала на прелестта на невъзмутимия сън, защото въобще сън не я хващал от загриженост и безпокойство. Из-

за малко блясъка си (като понякога разкривате някой ваш недостатък или демонстрирате, че сте изпаднали в пристъп на нерешителност или че сте много обезпокоен за бъдещето), или пък просто си потърсете нови приятели. Каквото и да предприемете, никога не бива да подценявате силата на завистта.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Богатите търговци и още по-богатите лихвари създали през Средновековието процъфтяващата флорентинска република, която ги защитавала от посегателствата на старите аристократични родове. Според законите на републиката нито една висша длъжност не можела да бъде заемана от едно лице за повече от няколко месеца, така че нито една флорентинска фамилия не притежавала възможност да доминира категорично и задълго над останалите заможни семейства. Разбира се, тази доста демократична за времето си политическа система си имала своите недостатъци - най-сериозният от които била възможността да се развихрят непрестанни политически борби, ежби и противопоставяния. Тя обаче имала и едно много сериозно предимство - така се пресичали всички шансове да се доберат до властта личности или цели фамилии с тиранични наклонности и диктаторски амбиции. От няколко столетия всички поколения от фамилията Медичи живеели мирно и кротко под закрилата на флорентинската република, без да изпъкват сред другите лихвари, без да блестят с някакви по-особени качества. Имали доста скромен произход (основателят на фамилията бил беден аптекар) и в общи линии би трябвало да бъдат класифицирани като типични представители на граждани от средна класа. Промяната настъпила в края на XIV век, когато Джовани де Медичи натрупал неголямо богатство чрез лихварство - едва тогава фамилията Медичи започнала да се оформя като най-новия член на заможните семейства, с чиято воля републиката била длъжна да се съобразява.

След смъртта на Джовани неговият син Кози-

мъчваща всички, които я заобикалят, и преди всичко самата себе си, тя била най -жестокият тиранин на самата себе си. Но Ми- нерва, въпреки че едва се сдържала да не повърне от отвращение, преха- пала устни, преди да изрече краткото си искане: „Пусни отровата си във вените на една от дъщерите на Цекроп. Името ѝ е Аглаурос. Повече нищо не искам от теб...“ След което, без повече дума да отрони, тя се под- пряла на пода с ко- пието си, отблъснала се от земята и волно литнала нагоре, към небесата. Завистта с крайчеца на кри- вогледото си око проследила със за- мислен поглед полета на богинята, без да престава да мърмори сърдито и да скърца с по- разклатените си зъби, понеже не можела да си намери място от яд, че и този план на мъдрата богиня ще се сбъдне. След което се заела да се приготвя за дългия път. Обвила хила-

мо поел фамилния бизнес и скоро успял да докаже, че притежава завиден талант. Финансовата къща на Медичите под ръководството на Козимо укрепвала с всяка изминала година и не след дълго Медичите успели да се наложат като най-солидната банкерска фамилия в цяла Европа. Но имали сериозен съперник във Флоренция - фамилията Албизи въпреки републиканското управление успяла да се добере до солидни позиции в градската управа, като по едно време възникнала напълно основателна опасност, че всички възлови служби в ръководството на републиката ще се окажат обсебени само от мъжете от рода Албизи. Козимо обаче не се противопоставил на амбициите на фамилията Албизи и дори ги подкрепял, но се стараел това да не ставало пуб- лично достояние. Само че фамилията Албизи толкова се увлякла в амбициите си да заграби цялата власт в града, че положението с всеки нов месец ставало все по-неудържимо - другите влиятелни семейства с нарастващо ожесточение негодували срещу нахалните домогвания на Албизи. Само Козимо де Медичи си давал вид, че предпочита да стои настрани от тези шумни и досадни разправии.

Но в същото време той неуморно трупал пари и накрая се стигнало дотам, че вече никой не можел да пренебрегва влиянието на изключително богатата фамилия Медичи. През 1433 г. представителите на рода Албизи, изплашени от неудържимия възход на Медичите, използвали цялото си влияние сред градските власти, за да убедят останалите магистрати да издадат заповед за арестуването на Козимо де Медичи по обвинение, че заговорничел срещу републиката, защото искал да установи своята диктатура. Но дори мъжете от фамилията Албизи не били единодушни относно решението за съдбата на Козимо - най-озлобените искали той веднага да бъде екзекутиран, докато по-умерените се опасявали, че така ще разпалят братоубийствени размирици, които биха могли да прераснат в ожесточена гражданска война. Накрая все пак стигнали до компромис и го осъдили на дългогодишно изгнание извън Флоренция. Козимо въобще не се опитал да оспори присъдата и мълчаливо напуснал своя роден град. Мъдрият лихвар много добре знаел, че понякога е

вата си снага с бодливи клони, на- метнала плаща си, черен като нощта, и напуснала своето мизерно убежище. Където и да бродела, щом прекосявала тучни поля, всичко гинело зад нея. Благоуханните цветя по горските морави мигом повях вали още щом спирала върху тях злобния си поглед. Плодните дръвчета се съсухряли и плодовете им окап- вали върху жълтеещата трева. Зловонният й дъх за- разявал всички жи- вотни и хора, които били наказвани със злочестата участ да й пресекат пътя. Когато се добрала най-сетне до Атина, Завистта едва не се разплакала от без- помощността си, щом видяла разкошните домове на знатните атиняни, великолепните храмове и гордо из- висяващите се об- ществени сгради. Накрая се прокрад- нала тихомълком в спалнята на дъще- рята на Цекроп, за да изпълни заповедта на божествената Минерва. Докоснала гръдта на

спящата девойка с кривите си пръсти, напоени в сок от злоба; пробола сърцето на спящата Аглаурос с шиповете от бодливите клони около снагата си; изляла обилно черна дяволска отрова във вените на своята жертва, за да стигне чак до костите и до сърцето й. Самата Аглаурос отначало не усетила нищо, защото спяла непробудно. Ала когато се събудила, видяла пред себе си сестра си, защото Завистта побързала да приеме нейния образ. Аглаурос се изпълнила с непреодолима завист към родната си сестра, защото тя била жена на бог Меркурий - най-красивия сред всички обитатели на Олимп. Аглаурос продължавала да се самоиз- мъчва от черните си помисли. Неукротима ревност заседнала в сърцето й така, както змията се свива на кълбо в хралупата си. Денем и нощем въздишала и кършела ръце, докато нещастието я стопявало и тя чезне-

по-разумно да отстъпи временно и да остане в сянка, особено когато политическите страсти са прекалено разгорещени.

През следващата година неуморните действия на мъжете от рода Албизи започнали да внушават сериозни опасения сред останалите флорентински фамилии, че в един прекрасен ден прекрасната Флоренция може да осъмне с някой диктатор от рода Албизи. Междувременно Козимо, въпреки че бил в изгнание, използвал богатството си, за да продължи да се намесва в конфликтите, назряващи във Флоренция. В града надвиснала опасност от гражданска война и през септември 1433 г. най-видните мъже от рода Албизи били свалени от влиятелните си постове и прогонени в изгнание. Козимо веднага се върнал във Флоренция и набързо си възстановил влиянието в размирния град-държава. Но се оказало, че доайенът на фамилията Медичи отново се озовал в доста деликатна ситуация: ако се покажел прекалено амбициозен (както омразните Албизи), срещу него веднага щели да се надигнат останалите богати фамилии (както се надигнали срещу онези от Албизи преди завръщането на Козимо). Този вариант бил абсолютно неприемлив за хитрия Козимо де Медичи, понеже застрашавал да провали дейността на неговата преуспяваща финансова къща. Но ако изберял по-пасивна тактика, тогава пък е рискувал само да гледа безпомощно как ще се издигне друга фамилия, да завземе властта в града и на свой ред да се опълчи срещу преуспяващата финансова къща на Медичите.

Козимо решил и този проблем, като действал едновременно в две посоки - тайно използвал ог- ромното си богатство, за да подкупи най-влиятел- ните си съграждани и тихомълком да ги превърне в свои предани съюзници. Обаче тези магистрати получили недвусмислени нареждания от Козимо да не хранят напразни илюзии, че ще продължат да се издигат в йерархията на градските служби - хитрият банкер настоявал решително за тези длъжности да се подбират хора от средните съсловия, за да се осигури тяхната преданост към богатите фамилии за много години напред. Естествено, пак се намерили недоволни скептици, но към най-непоправимите

Козимо де Медичи приложил по-сурова тактика - техните имоти неусетно били изкупени от богатите банкери, които на свой ред отдавна били длъжници на всесилния Козимо де Медичи и затова послушно изпълнявали заповедите му на кого да бъде разрешено да забогатява, на кого да се помогне с кредити и кой да бъде разорен. Накрая се оказало, че от флорентинската република останала само фасадата, защото скритият зад сцената Козимо де Медичи здраво държал в ръцете си всички лостове на властта.

Докато действал енергично зад кулисите, за да се сдобие с решително превъзходство над противниците си, Козимо привидно демонстрирал съвсем друго поведение: появявал се скромно облечен по улиците на Флоренция, не позволявал да го придружават повече хора освен личния му прислужник. Не забравял да поздравява и да се покланя пред магистратите и по-възрастните си съграждани. Яздел муле, а не кон. Никога не си позволявал да се изказва относно търговските и политическите проблеми на града, въпреки че от цели тридесет години на практика нито един важен въпрос не можел да бъде решен без неговото съгласие. Финансирал всички строежи на обществени здания, с които градът се гордеел от десетилетия. Когато най-после решил, че е крайно време да изгради дворец за своето мно- голюдно семейство в местността Фиезоле, недалеч от Флоренция, той отхвърлил първоначалния проект на Брунелески - защото му се сторил прекалено пищен и претрупан с орнаменти, корнизи и други ненужни украси по фасадата и в интериора. Вместо него избрал далеч по-скромния проект на Микелоцо, който на всичкото отгоре бил флоренти- нец. Дворецът се издигал като символ на мъдрата стратегия на Козимо де Медичи - простота във всичко, особено в това, което е достъпно за хорските' очи, докато отвътре неговият дворец бил образец за ренесансов лукс и изящество.

Козимо умрял през 1464 г., след като управлявал в течение на цели тридесет години своята процъфтяваща финансова империя. Гражданите на Флоренция искали да му издигнат импозантна гробница и да организират внушително погребение,

ла неусетно така, както ледът се топи под жарките лъчи на слънцето. Страданието, което изгаряло гърдите й при всяко припомняне за за- видната съдба на щастливата й сестра, я опустошавало безмилостно, както огънят не изгаря жилавите плевели, но ги задушава в синкавите си пушеци.

„МЕТАМОРФОЗИ“, ОВИДИЙ (43 г. ПРЕДИ ХРИСТА - ОКОЛО 18 г. СЛЕД ХРИСТА)

Завистта се крие от хората по-зорко дори и от най-отб- лъскващия порок, като принуждава нейните носители да прибягват до най- различни хит- роумни трикове и увъртания, за да не бъдат изобличени от околните. За да не се издаде, завистливият трябва да претендира неуморно, че въобще не се впечатлява от постиженията и превъзходството на останалите, въпреки че завистта неуморно разяжда сърцето му. Способен е дори

да твърди разпалено, че въобще през целия си живот не е чувал за някаква изтъкната личност, или не се е срещал с нея или поне ще се закълне, че не знае никакви подробности за последните постижения на този, на когото завижда. Именно по тази причина всеки завистлив човек умее майсторски да се преструва. От друга страна, той не се уморява да предприема най-различни действия срещу онзи, който го превъзхожда, с надеждата да доживее до деня на неговия провал. Ако това наистина се случи, завистливият ще побърза да се прибере в убежището си, за да пръска оттам злобата си и сарказма си също като някое влечуго в дупката си. За да постигне целта си, завистливият е готов да подпомага в издигането по стълбата на успеха всякакви неспособни личности, дори и ако са по-посредст- вени от самия него.

АРТУР ШОПЕНХАУЕР **(1788-1860 г.)**

обаче на смъртното си легло той ги помолил „само да го изгорят и да съберат праха ми без никакви шумотевици.“ Заради тези думи на Козимо де Медичи шестдесет години по-късно Николо Макиавели го провъзгласява за най-мъдрия сред всички италиански държавници „...защото той е знаел каква завист може да предизвикат подобни почести сред онези, които никога няма да могат да си позволят подобен разкош, нито приживе, нито след смъртта си.“

ТЪЛКУВАНЕ

Един от най-близките приятели на Козимо де Медичи книжарят Веспасиано да Бистичи написал следните редове за своя покровител: „Когато искаше да постигне нещо, за да избегне хорската завист, доколкото това въобще беше възможно, той се стараеше всичко да представя така, като че ли тази идея не беше негова.“ Една от любимите мъдрости на Козимо гласяла: „Завистта е плевел, който никога не бива да бъде поливан с вода.“ Козимо много добре разбирал, че в една демократична република завистта е много силно въздействащ фактор, затова през целия си живот старателно избягвал каквито и да било показни или грандомански изяви. Разбира се, това не означавало, че трябвало още в зародиш да бъде задушаван всеки опит на някой от флорентинските граждани да мечтае и да се стреми към величие или че само посредствените хора имат право на оцеляване. Според мъдрия доайен на фамилията Медичи нищо не трябва да се забранява, само че във всичко трябва да се спазва мярка, благоприличие и да се държи сметка за това как ще изглежда всяко действие на богатите и властните в очите на бедните и онеправданите. Завистта на масите, която никой не знаел кога може да избие на повърхността, трябвало да бъде предотвратявана чрез сдържаност във всичко. Полезно било също да се сключват съюзи и споразумения за общи действия с по-ниско поставените граждани и да се предлагат като кандидати за постове в градската управа, за да бъде спечелена тяхната подкрепа, още повече че никой не можел да предскаже кога тази подкрепа ще се окаже от решаващо знамение. Никога

не бива да разчитате единствено на богатото наследство - така поучавал старият Козимо своите наследници. Най-мъдро ще бъде да не позволявате на никого да узнава на колко точно възлиза наследството ви, за да не предизвикате завистта на хората. Дори и да се издигнете много и да разполагате с голяма власт, привидно се представяйте като примерни граждани, винаги готови да се вслушат в мнението на своите съграждани. Козимо де Медичи бил ненадминат майстор в тази деликатна игра, истински виртуоз в този безкраен маскарад. Никой никога не узнал истинския размер на неговите капитали, понеже той живеел скромло и не си позволявал да парадира с богатството си.

Никога не трябва да вярвате наивно, че колкото сте по-съвършен, толкова повече овации ще съберете от възторжената публика. Ако принуждавате другите да се почувстват несъвършени в сравнение с вас, ще жънете само завист и ненавист. За околните това тяхно състояние очевидно ще се окаже твърде тягостно и неприятно, затова те няма да закъснеят да измислят как да ви напакостят, но вие надали ще можете да отгатнете тяхната реакция. Само глупаците дръзват да безпокоят богинята на завистта, като се хвалят пред нея с постиженията си. Докато този, който знае как да спечели и как да опази властта си, знае също, че всяка демонстрация на превъзходство може да провали само за миг неговите многогодишни усилия да се издигне до върха.

„От всички душевни пороци завистта е този особен порок, за който никой никога не е склонен да признава. “

ПЛУТАРХ (46-120 г. СЛЕД ХРИСТА)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Животинското, което е скрито дълбоко във всеки от нас, много трудно се примирява с горчивия факт, че понякога ни оценяват като същества от

Една мъдра стара поговорка гласи, че за малцина смъртни може да се каже, че са в състояние да бъдат приятели с някого, въпреки че той е преуспял в живота, без тези негови приятели да не изпитват нито капка завист. Докато завистливите са обречени да страдат двойно, понеже студена ■ отрова прояжда мозъците им - не само че трябва да търпят собствените си страдания, но освен това им се налага да проклинат чуждите успехи.

ЕСХИЛ
(ОКОЛО 525-456 г. ПРЕДИ ХРИСТА)

НАМЕТАЛОТО НА ЙОСИФ

Сега Яков обикнал Йосиф повече от останалите си деца, защото този негов син се родил, когато Яков бил вече поостарял. И заповядал да му изтъкат многоцветно наметало. Ала братята му изгаряли от завист заради този ценен

дар. И като го видели да се отдалечава от бащиния им дом, доволен и загърнат с него, започнали да заговорничат, защото пожелали смъртта му. И се шепнели един на друг: „Вижте го как се е възгордял! Хайде да се сберем, та да го пронижем с кинжалите, а после ще го метнем на дъното на някоя дълбока яма, за да кажем у дома, че някакъв див звяр го е нападнал и разкъсал, пък тогаз ще видим какво ще се сбъдне от неговите прехвалени дарби да тълкува хорските сънища. “

СТАРИЯТ ЗАВЕТ, БИТИЕ, 37:3-20

по-ниско качество. Ако се озовем пред някой, който очевидно ни превъзхожда със своя талант, умения или власт, най-често до такава степен се смущаваме, че временно загубваме дар слово. Причината е, че повечето от нас имат прекалено високо мнение за себе си и когато срещнем някой, който явно е по-надарен от нас, той няма да закъснее да ни напомни, че ние сме най-обикновени и посредствени личности. Или поне не сме толкова блестящи умове, както сме се самозалъгвали досега. Това нарушаване на нашата душевна хармония, тази болезнена корекция на образа, който мислено сме си изградили за себе си, е толкова непоносимо, че веднага се пораждат ответни реакции. Първото, което изпитваме, е завистта. Няма да бъдем нещастни само при едно условие - ако ние притежаваме същите способности, таланти или привилегии, на които се радва този, на когото завиждаме. Завистта няма да ни позволи да се успокоим, дори и ако нашият, и неговият талант са почти на едно и също ниво, само че малката разлика не е в наша полза. Разбира се, ние категорично няма да признаем дори пред себе си, че изпитваме дълбока, непреодолима черна завист - обществото никога няма да одобри тези, които завиждат болезнено на по-способните и по- изявените от тях. С нашите най-близки приятели ние си позволяваме да споделяме почти всичко, включително и интимните си желания или несбъднати мечти, но никога не си признаваме, че изпитваме завист към някого. Затова завистта е обречена винаги да действа подмолно. Ние можем да я отричаме разгорещено или да твърдим разпалено, че няма по-презряна човешка слабост от завистта, но това не ще ни попречи в следващата минута да търсим напрегнато дали няма да се открият някакви недостатъци в човека, на когото завиждаме. Например можем да признаем неохотно, че той явно е доста по-умен от нас, но за сметка на това е лишен от морал, че е безсъвестен негодник и т. н. Или пък ще се съгласим, че някой е успял да се издигне много по-нагоре от нас по стълбата на властта, но всичко това е постигнал с измама и коварство. Ако не започнем да го клеветим ожесточено, може да изберем другата тактика - да го превъзнасяме до небето, което

ТРАГЕДИЯТА НА ГРОБНИЦАТА

Когато папа Юлий II видял проекта на Микеланджело за папската гробница, той останал толкова доволен, че веднага му наредил да потегли за Карара и да търси там мраморни блокове, подходящи за надгробните паметници.

обаче е само разновидност на многобройните начини да изразим завистта си.

Съществуват няколко стратегии, чрез които можете да се справите с коварните и разрушителни последици от завистта.

Първо, трябва да се примирите с факта, че винаги ще има хора, които ще ви превъзхождат в едно или друго отношение. Това обаче не е достатъч- но. Налага се да приемете още една горчива истина
- не е изключено при срещите ви с такива надарени личности да изпитвате непреодолими пристъпи на завист. Ако успеете да пренасочите навън това отрицателно чувство, което по принцип е насочено навътре, ще спечелите много предимства. Ако завистта ви причинява само вътрешни страдания, така можете да стигнете до психическо самоунищожение. Но ако успеете да впрегнете породената от завистта вътрешна енергия за някакви полезни цели, може да постигнете много добри резултати, особено ако се амбицирате да докажете на себе си и на този, който досега ви е превъзхождал, че тепърва възнамерявате да покажете на какво сте способни.

Второ, трябва да разберете, че ако се сдобиете с власт, вашите подчинени и въобще всички по-ниск- костоящи ще ви завиждат. Разбира се, те всячески ще се стараят да не го показват, това обаче за съжаление е неизбежна реакция. Не бъдете наивен и не вярвайте на думите им, на честните им погледи, на сдържаните им жестове и на стриктно спазваното от тях благоприличие - по-добре ще е да се научите да четете между редовете на техните критични забележки, да обръщате внимание на всяко саркас- тично подмятане, дори и на усилията им да се пошегуват. Следете зорко за първите опити да бъдете уязвен. Прекалените комплименти за вашите нео- бикновени способности също са признак за тревога
- не е изключено някой вече да крои планове как да ви отстрани от поста. Понякога ще срещнете мно- гозначителни погледи, преливащи от красноречиво съжаление. Половината от проблемите, свързани с хорската завист, се дължат на това, че не ги долавяме своевременно и не реагираме незабавно.

И накрая, трябва да очаквате, че тези, които ви

След това папата дал инструкции на флорентинския банкер Аламано Салвиати да плати на скулптора хиляда дуката за разноските по добиването и превоза на мрамора. Микеланджело останал в планините за повече от осем месеца само с двама каменоделци и с коня си, като имал пари, колкото да се прехранва. Най- после били подбрани и изсечени всички мраморни блокове, необходими за грандиозния скулп- турен ансамбъл, след което Микеланджело организирал пренасянето им до морския бряг и оставил един от двамата свои по- мощници да ги на- товари на кораба. Самият Микелан- ■ джело побързал да се прибере в Рим.

Размерите на мраморните блокове били наистина внушителни, затова, докато стоели така, както били стоварени насред площада, те пре- дизвиквали всеобщо възхищение. Но най- щастлив бил Юлий II - папата

щедро се отблагодарил на Микеланджело. А когато ваятелят се заловил за длетото, светият отец много често го посещавал заедно със своя брат, за да се увери в напредването на работата върху статуите. За да може дори след залязването на слънцето да отива по-лесно, папата заповядал да построят подвижен мост до галерията при стаите на Микеланджело. Тези и още много други прояви на благосклонността на светия отец към гениалния скулптор принудили, както често се случва в знатните кръгове, всички останали да изпитват неутолима завист. Но най-много се измъчвал прочутият архитект Брамацте, който дотогава бил един от любимците на Негово светейшество. Браманте започнал да споделя с всеки, който желаел да го изслуша, че вече си променил оценката на изграждания монумент, че имало нещо доста вулгарно

завиждат за постиженията ви, няма да действат открито срещу вас, а ще предпочитат да ви вредят тайно и завоалирано. Ще ви измислят какви ли не препятствия по пътя напред, които ще се окажат трудни за откриване, защото няма да можете да си обясните първопричината и източника. Срещу атаки от подобен род защитата винаги е по-трудна, отколкото, когато ви нападат фронтално. Обикновено се оказва прекалено късно да предприемете нещо във ваша защита, когато най-после откриете източника на вашите неприятности и причината, поради която той ви мрази толкова силно. Ако започнете да се извинявате, ако се държите престорено смирено, ако се ограничавате единствено с отбрана, това само ще влоши вашето положение. Почти винаги е много по-лесно да избегнете появата на завист, когато още не е станало прекалено късно, или да побързате да се отървете по някакъв начин от завистниците, при условие че нищо друго вече не може да помогне. Оттук следва, че оптималната ви стратегия трябва да акцентира върху предвиждането на неприятностите, пораждани от завистта на хората около вас. Ако ясно осъзнавате кои са тези ваши действия или качества, които най-вероятно ще пораждат завист, няма да е зле да вземете мерки, преди да сте пострадали от нечие злобно противодействие.

Киркегор е вярвал, че съществуват по-особени личности, които просто принуждават заобикалящите ги хора да им завиждат, и че тези „подбудители“ са толкова виновни, колкото и измъчваното от завист мнозинство. Всички ние познаваме най-често срещания тип от богатата палитра на най-различни досадници: ако на тях им се случи нещо хубаво, независимо дали е плод на упорит труд, или е само въпрос на сляп късмет, те вдигат олелия до небесата. Всъщност те изпитват удоволствие от това да принудят хората около тях да се почувстват някак си по-нисши. Но се срещат и представители на друг тип, които винаги предпочитат да действат спонтанно и почти несъзнателно или по-скоро лекомислено, което обаче понякога не им помага да се спасят от завистниците - в подобни случаи тези, които са обект на завистта на другите, също имат вина,

защото не осъзнават възможните последствия от тяхното поведение. Особено тревожен и хроничен проблем е завистта към личностите, надарени по рождение с някакъв изумителен талант.

Сър Уолтър Рейли бил един от най-блестящи- те кавалери в двора на английската кралица Елизабет I. Този многостранно надарен мъж разбирал от наука, пишел стихове, заради които днес го смятат за един най-добрите поети от неговата епоха. Изтъкнат военачалник, опитен капитан, ловък предприемач и на всичкото отгоре очарователен красавец и вежлив придворен, той очаровал всички около себе си, затова не е чудно, че станал един от най- облагодетелстваните фаворити на кралицата. Но каквото и да предприемал, навсякъде се намирал някой, който да му попречи да се изяви. Накрая, след шумен скандал, бил лишен от височайшата благосклонност и изпратен в затвора, за да умре от секирата на палача.

Рейли не могъл да си обясни на какво може да се дължи упоритото противопоставяне на всички останали придворни срещу неговата особа. Не е проумял, че самият той донякъде е виновен за злочестата си участ, тъй като въобще не полагал дори най-скромното старание да прикрива необичайните си качества и умения, че неволно е изпъквал над всички останали, като е демонстрирал своето превъзходство. Наивно си въобразявал, че така ще спечели повече привърженици. На практика той постигнал противоположния ефект, като си създал потайни врагове, умеещи ловко да се прикриват, измъчвани от мисълта, че той ги превъзхожда във всичко. На тях не им оставал друг изход, освен да го дебнат зорко дали няма да допусне някаква грешка, дори тя да е толкова маловажна, че при нормални обстоятелства спокойно би могла да бъде пренебрегната. И така накрая Рейли бил екзекутиран след обвинение в държавна измяна. Всъщност завистта, която този мъж е предизвиквал в мнозина от своите съвременници, е изиграла своята подла роля, като е успяла да се прикрие под маската на стремеж Уолтър Рейли да бъде наказан не заради удивителните си качества, а защото е обявен за родоотстъпник.

в проекта, че било светотатство да се гради гробница за жив човек, и прочие подобни басни. Браманте бил подтикван да сее сплетни не само заради разяждащата го завист, но и от страх, защото Микеланджело вече бил открил няколко съществени грешки в архитектурните скици на Браманте. И тъй като имал всички основания да се опасява, че това все още не е краят на техните профе- сионални дрязги, Браманте отдавна търсел някакъв удобен повод, за да отстрани Микеланджело от Рим, или поне да убеди папата да не търси повече този досаден скулптор, понеже нямало чак такава полза от него.' Особено активен станал Браманте, когато Микеланджело започнал работата си около украсата на папската гробница. Браманте имал се- риозни основания да постъпва така. За опитен архитект като него нямало съмнение, че ако Микеланджело

бъде оставен да до върши този изключително внушителен скулптурен ансамбъл така, както е замислен по неговия проект, неговият талант щял да заблести още по-ярко, след което никой друг творец, дори и най-прославеният, не би могъл даже да мечтае да го измести от полето на славата.

„ЖИВОТЪТ НА МИКЕЛАНДЖЕЛО“, АСКАНИО КОНДИВИ, 1553 г.

Да сте чували някога някъде някой да е признавал, че е завистлив? Навярно всички хора си въобразяват, че завистта е нещо ужасно срамно, след като са готови да се признаят за виновни дори в най-жестокото престъпление, но не и да се съгласят, че са завистливи. И не само че отричат категорично да са съпричастни към този стар човешки грях, но дори отказват да повярват, когато бъде обвинен като завистлив ня-

Завистта, която предизвиквал сър Уолтър Рей- ли, е била от най-злокачествената разновидност, понеже била предизвиквана от изключителните му дарби, от вродената му елегантност, която гой просто нямало как да скрие. Съперниците му умеели не по-зле от него да печелят пари, а също и власт. Обаче той ги превъзхождал с интелигентността си, с красотата си, с умението си да очарова, когото пожелае - а тези качества за жалост не се купуват с пари, нито могат да се спечелят по линията на властта. Тези, които по рождение са лишени от недостатъци, трябва да бъдат извънредно внимателни и от време на време да позволяват на завистниците да им откриват по някой и друг дребен дефект или да изобретят някакво друго средство да ограничават бляскавото си излъчване, преди да е станало прекалено късно. Обичайно срещана е крайно наивната грешка да се вярва, че ще успеете да очаровате хората с талантите си, които притежавате по рождение - всъщност вярно е точно обратното, защото така само ще подтикнете хората още повече да ви намразят.

В царството на властта съществува още една сериозна опасност: ако капризната съдба внезапно реши да удостои някого с милостта си и на неговите спътници им се струва, че успехът го е споходил напълно незаслужено, едва ли не поради някаква сляпа и абсурдна случайност. При подобни случаи почти със сигурност може да се очаква, че ще се появи завист сред хората, които до вчера са били с равни права, възможности и богатства.

През 1651 г. френският архиепископ Дьо Рец бил ръкоположен за кардинал. Той много добре знаел, че мнозина от редовите свещеници ще умрат от завист, но в същото време ясно съзнавал колко е глупаво да се опита да ги вразуми по някакъв начин. Затова решил съзнателно да омаловажи заслугите си и да представи признанието като чиста случайност. За да улесни още повече хората около себе си, Дьо Рец продължил да се държи скромно и почтително. (Всъщност този модел на поведение не бил чак толкова далеч от истината, колкото изглежда на пръв поглед, понеже новата титла още не осигурявала по-голяма власт.) Кардиналът признал в мемоарите си, че тази тактика винаги му помагала да пос-

тига задоволителни резултати, защото успявал поне донякъде да ограничи действията на завистниците. Не е зле да следвате поучителния пример, който ни е оставил кардинал Дьо Рец. Бъдете предпазливи, когато ви се прииска да споделите задоволството си от сегашното си положение, не забравяйте да припомняте колко много дължите на други личности за вашия стремителен успех - така ще смекчите до известна степен завистта, която вечните недоволстващи ще изпитват спрямо вас. Внимавайте обаче хората да не доловят фалшиви нотки във вашия тон, защото всички са особено чувствителни към неискреността на ораторите - така ще породите още по-силна завист. Опитайте се да изглеждате добродушни, достъпни, отзивчиви, за да спечелите сърцата на своите подчинени, но само при условие, че изглеждате искрени и убедителни. Запомнете. Дори и да се издигнете много нависоко, неписаните правила на добрия тон ви задължават да не се отчуждавате от тези, с които доскоро сте били на едно ниво в йерархията. Властта изисква стабилна опора, а стабилност се постига толкова по-лесно, колкото е по-широка основата. Най-голямата опасност е вашите скрити и явни завистници да атакуват именно опорната ви точка.

Политическата власт от всички възможни разновидности винаги поражда завист. Един от най- добрите способи за ограничаване или смекчаване на последиците от ходовете на завистниците е да се преструвате, че не сте болезнено амбициозен да заграбите върховната власт.

След смъртта на Иван Грозни Борис Годунов бил уверен, че никой освен него няма да успее да се наложи като господар на цяла Русия. Но ако той започнел да се стреми неуморно към върховната власт, болярите веднага щели да позеленеят от завист и да го заподозрят в коварни замисли. Затова организирал така своята стратегия, че народът сам да го моли да склони да го коронясат. Същата безпогрешна стратегия използвал и Джордж Вашингтон с голям успех, като отначало отказал да поеме командването на американската армия, а по-късно не пожелал да бъде избран за президент. И в двата случая популярността му веднага се удвоила. Хора-

кой несъмнено интелигентен човек. Но тъй като завистта винаги се настанява в сърцата ни, нашите мозъци нямат нищо общо с този всеобщ порок, така че интелигентността не е никаква гаранция за отсъствието на завистта.

„БИЛИ ХЛАПЕТО“, ХЕРМАН МЕЛВИЛ (1819-1891 г.)

Изключително полезно е да знаете как да се справяте с човешката завист и с хорската злоба. В тези два случая няма да помогне особено следният метод (въпреки че е донякъде благоразумен): да се ограничите единствено с презрение към онези, които злословят и плетат интриги около вашето почтено име. Далеч по-полезно е да проявите великодушие. Една добра дума, отронена от устните ви по адрес на онзи, който сипе само хули срещу вас, не може да не спечели възхищението на неутралните зрители.

За завистника не можете да измислите по-жестоко наказание от това да продължавате несмутимо да се занимавате с това, което е породило неговата черна завист. Всяко погалване от съдбата по вашето рамо е още едно изплющяване на камшика по неговото рамо. Колкото повече вие се издигате нагоре, до небесата, толкова повече той ще се спуска надолу, към преизподнята. Ако съумеете да превърнете успехите си в отрова за вашите врагове, това безсъмнено ще се окаже най-жестокото наказание, което може да ги сполети. Завистникът не умира само веднъж, а стотици пъти, при всяко събитие, след което този, на когото той завижда, бива възнаграден със заслужени възхвали. Не- обхватността на славата на един е мерило за падението и наказанието на друг, защото единият е безсмъртен в бляскавото зарево на своята слава, докато дру-

та не могат да ви завиждат заради властта, след като сами са поставили короната върху главата ви въпреки вашето нежелание.

Според сър Френсис Бейкън, виден държавник и писател от елизабетинската епоха, най-мъдрата политика за силните на деня е да създават своеобразна атмосфера, при която поданиците или подчинените им да ги съжаляват. За целта се изисква да се създаде впечатление в обществото, че бремето на властта е много тежко, а свързаните с нея рисковете и отговорности са огромни, така че от властниците непрекъснато се изискват саможертви и все- отдайност, като всичко, което те вършат, е предназначено единствено за прославата на нацията. Ако акцентирате върху трудностите, които ежедневно трябва да преодолявате, ще превърнете една потенциална опасност за вашето управление (завистта на вашите поданици) в мощна морална подкрепа (съжалението, с което народът ще се отнася към вас). Ако успеете да се справите с тази трудна задача, ще спечелите поддръжката на своите симпатизанти. Но за целта може да се наложи да похарчите много пари, както е сторил Кимон Атински, който щедро е възнаграждавал своите привърженици, за да попречи на противниците си да ограничават влиянието му в политическия живот на древна Атина. Наистина доста скъпо му стрували тези негови усилия да смекчи нападките срещу него от страна на другите държавници, които му завиждали заради неудържимия му възход, но все пак успял да избегне наказанието остракизъм и никога не бил принуждаван да живее в изгнание.

Английският художник Дж. М. У. Търнър препоръчвал друг метод за предотвратяването на вредните последствия от действията на завистливи колеги. Според признанията му този човешки порок в течение на много години му създавал проблеми в неговата кариера като живописец. Търнър разбрал, че неговите несравнимо нежни тонове с преливащи се нюанси се оказали непостижимо трудни за копиране от другите художници и те започнали да се притесняват, че картините им в общата залата на изложбената галерия ще изглеждат бледи и невзрачни в сравнение с платната на талантливия Тър-

нър. За да избегне завистта на колегите си по четка, той се принудил да положи допълнителен слой върху платната, за да тушира временно техния блясък, но след закриването на изложбата отново възстановил първоначалния вид на своите великолепни творби.

гият е с умъртвена душа заради своята душевна нищета. Тръбите на славата предвещават безсмъртие за един и в същото време гибел за друг, ако той е обречен да погине от неукротимата си завист.

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН **(1601-1658 г.)**

Като спасение от злините, пораждани от хорската завист, Балтазар Грациан препоръчва на властниците три полезни метода: да се преструват на по-слаби, отколкото са в действителност; да се вслушват в мненията на своите поданици или подчинени; да си признават някакви незначителни слабости и недостатъци, вместо да се стремят да се представят като непогрешими и гениални водачи. По-добре дайте на завистливите някакви безобидни поводи, за да има с какво да се занимават, вместо да ги оставите да заговорничат за вашето сваляне от власт. Много е важно да умеете да отклонявате вниманието им към страничните последици от вашето управление, за да не се заемат да анализират вашите по-сериозни пропуски и грешки. Можете да бъдете напълно сигурни, че тази схема ще ви свърши работа. Разбира се, ще бъдете принудени да изиграете тази пиеса докрай, съвсем сериозно, със завидно артистично умение, което вероятно ще ви коства немалко време, сили и средства, но нали в крайна сметка ще получите това, към което се стремите - реалната власт ще остане съсредоточена в ръцете ви. В някои арабски страни, ако заможен мъж иска да избегне завистта на останалите мъже от своето племе, трябва да се преструва на беден и скромен и подобно на Козимо де Медичи да си построи къща, която отвън да изглежда невзрачна, докато вътре всичко може да тъне в разкош и блясък.

Трябва да бъдете нащрек, защото завистта е способна да прибягва до най-различни маскировки и превъплъщения. Почти сигурен признак, че някой ви завижда дълбоко, са прекалено шумните и помпозни похвали, с които той ще изтъква вашите постижения (в същото време този лицемер ще изтъква и собствената си личност). Ако хората около вас започнат да ви възхваляват без мярка, редно е да се усъмните дали вече не са наточили ножовете си, за да ги забият в гърба ви, макар че засега все още ги крият зад своите гърбове. Но не бива да подценявате и другата крайност - тези, които ви критикуват злобно и ожесточено при всеки удобен повод, а понякога и без повод, по всяка вероятност също ви завиждат, при това толкова силно, че не могат да намерят спокойствие при вида на вашите успехи. Разумно е да си давате ясна сметка, че те не са нищо повече от шепа озлобени неудачници, които никога няма да се издигнат до вашето равнище, затова не си струва вие да слизате до тяхното и да затънете в блатото на взаимното оклеветяване. Никак не е за пре

поръчване също да взимате присърце техните упреци и критики, понеже са злонамерени и не са предназначени да ви. помогнат да осъзнаете грешките си и увлеченията си. Спрямо такива хора най-доброто отмъщение е вашето презрително пренебрежение към шумните им напъни да ви охулят и очернят.

Не се опитвайте да помагате или подкрепяте тези, които ви завиждат, защото първото, което ще им хрумне, ще бъде мъчителната за тях мисъл, че се отнасяте отвисоко, с обидна снизходителност и че всичко, което правите за тях, го правите само от съжаление. Желанието на Джо Ортън да помогне на Кенет Хелуъл в неговите безуспешни опити за ар- тистична кариера само усилили чувството за малоценност на Хелуъл, след което техните отношения се влошили още повече. Изводът е ясен и категоричен, макар че някому може да се стори суров и безмилостен: щом се уверите, че някой ви завижда, трябва да прекъснете контактите си с него и да го оставите сам да се справя с проблемите си.

Шведският режисьор Ингмар Бергман е бил преследван от данъчните власти в своята родина, понеже не е държал капиталите си в Швеция. В подобни случаи да се избегне завистта е почти невъзможно и почти нищо не може да се направи, освен да го приемете с равнодушно вдигане на раменете и да се опитате да не го възприемате като нещо прекалено лично, т.е. вие далеч не сте единствената жертва на безогледната и ненаситна хорска завист. Или както казва философът Хенри Дейвид Торо: „Завистта е данък, който всички изтъкнати личности са длъжни да плащат.“

АСОЦИАЦИЯ

Представете си градина, обрасла с плевели. Може да не ги наторявате, обаче винаги когато поливате градината, всъщност ги подхранвате и те израстват още по-буйни. Може да не забелязвате как, но те неусетно се извисяват високо над посевите, грозни и настъпателни, като не позволяват на красивите цветя да се развиват. Преди да е станало много късно, трябва да престанете с безразборното поливане. Първо изскубнете плевелите на завистта, като не им давате храна да се развиват.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„При всеки удобен случай трябва съзнателно да демонстрирате по някой от вашите по-безобидни недостатъци

и дефекти. Защото според личностите, които са разяждани от завист, няма по-голям грях за един човек от това да няма никакви грехове. Те се превръщат в чудовище със сто очи, също като митичния Аргус, озъртат се зорко на всички посоки, за дй намерят нещо несъвършено в човека срещу тях - само тогава намират своята утеха.

Не позволявайте на завистта да избуи и да залее със смъртоносната си отрова всичко наоколо. Старайте се да я обезоръжите предварително, ако дори се налага за тази цел да впрегнете си целия си разум и всички други ваши способности. Съберете кураж и размахайте червен плащ пред нейните рога, за да спасите безсмъртната си душа. "

БАЛТАЗАР ГРАЦИАН (1601-1658 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Причината да бъдем извънредно внимателни със завистливите е в това, че те никога не действат прямо и са способни да измислят безброй начини, за да се прикриват. Но ако се отнасяте с тях предпазливо, това само ще ги обърка и ще ги принуди да ви завиждат още повече. Те веднага ще надушат, че вие сте нащрек и техните изострени сетива ще им подскажат, че се появил още един повод да изпитват завист към вас. Именно затова трябва да действате енергично, преди да са покълнали в душите им семената на завистта.

Но ако завистта вече се е настанила трайно в сърцето на някой от вашия кръг, независимо дали вината за това печално явление е ваша или не, понякога най-добре ще е да експериментирате с противоположната тактика - да демонстрирате безкрайно презрение спрямо този, който ви завижда. Вместо да криете, че го превъзхождате, защо не му помогнете нагледно да се убеди в това? Всеки ваш триумф ще го накара да ви завижда още повече. За него вашите успехи и влияние ще бъдат причината да се озове в ада. Ако запазите неоспоримите си позиции в сферата на властта, неговата завист с нищо няма да ви навреди и така ще осъществите най-въздействащата форма на отмъщение спрямо завистника - той ще попадне в своя капан, докато вие ще останете свободен и властен.

Именно така Микеланджело е пожънал неоспорим триумф над архитект Браманте, който разпалено убеждавал Юлий II, че проектът на Микеланджело за папската гробница притежава много недостатъци. Браманте завиждал на Микеланджело заради божествената му дарба, но най-много се раздразнил, когато Микеланджело отхвърлил първоначалния проект на архитекта и се заел да осъществява своята идея, която вед

нага спечелила одобрението на папата. За да попречи на Микеланджело да довърши скулптурното оформление на папската гробница, Браманте успял да убеди папа Юлий II, че трябва да се намери по-скоро някой художник, който да изрисува фреските по стените на Сикстинската капела (построена по проект на Браманте). Според архитекта нямало по-подходящ кандидат за тази престижна поръчка от Микеланджело - така архитектът се надявал да откъсне Микеланджело от работата му върху надгробните скулптури и да го задължи да се занимава с несвойствена за него задача (фреските по стените на капелата), или казано накратко - коварният архитект подготвил почвата да бъде обявен за провал не само проектът на Микеланджело за папската гробница, но и да се провали в опитите си да изрисува фреските на Сикстинската капела. Опитният архитект много добре знаел още от самото начало, че работата по Сикстинската капела ще се проточи с години.

Разбира се, Микеланджело е подозирал за тази нечестна уловка и отначало се опитал да отклони идеята на Браманте, но не смеел да откаже на папата. Не му оставал друг изход, освен да изостави гробницата на Юлиите (наричана така, защото там по-късно бил погребан не само папа Юлий II, но и други представители на неговата фамилия) и да се заеме с трудната поръчка за изрисуване на фреските по стените на Сикстинската капела. Разгневен от коварните ходове на Браманте, Микеланджело се амбицирал и нарисувал изключително въздействащи фрески. Мнозина от изкуствоведите ги смятат за върха в цялата му кариера. Завистливият архитект понесъл много мъчително провала на своя хитроумен заговор - всеки път, когато минавал покрай Сикстинската капела или дори само когато слушал да възхваляват нейното вътрешно оформление, Браманте се чувствал още повече потиснат и измъчван от завистта си, а това е най-трайното и най-болезнено отмъщение, което можете да причините на завистливите личности.

З А К О Н

47

НЕ ПРЕКАЛЯВАЙТЕ СЪС СТРЕМЕЖА ДА ПОБЕДИТЕ НА ВСЯКА ЦЕНА. ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ ДОКЪДЕ ДА ОГРАНИЧАВАТЕ СТРЕМЕЖИТЕ СИ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Често се случва мигът на победата да съвпада с мига, когато сте най-уязвим. Ако сте разгорещен и главозамаян от постигнатия успех, ако сте прекалено самонадеян и възгордян от постиженията си, има опасност да си поставите нова цел, която да превишава, и то значително, скромните ви възможности. Враговете няма да пропуснат шанса да ви нанесат болезнено поражение, ако в състояние на еуфория преминете допустимите граници и се устремите опасно много напред. Затова не бива да позволявате на успехите да ви замаят главата. Нищо не може да замени рационалната стратегия и грижливото планиране. Поставете си някаква ра- зумна и постижима цел. Спрете веднага, след като сте я реализирали.

СУЕТНОТО ПЕТЛЕ

Две петлета се боричкали насред торището. Едното от тях се оказало по-силно и победило, като прогонило съперника си от торището. Всички кокошки веднага се скупчили около него и започнали да куд-кудякат оживено. Петлето много искало целият двор да узнае за подвига му, а защо не и в съседните дворове... Изкачило се чак на покрива на хамбара, разперило крилца и се провикнало с пълен глас: „Вижте ме всички! Аз съм непобедимото петле! Никой друг петел в целия свят не може да мери сили с мен!“ Още не довършило, когато от небето се спуснал като стрела един орел, сграбчил го в острите си нокти, убил го с клюна си и го понесъл към гнездото си.

„БАСНИ“, ЛЕВ ТОЛСТОЙ (1828-1910 г.)

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

През 559 г. преди Христа млад мъж, чието име било Кир, събрал огромна армия от разединените персийски племена и потеглил на поход срещу своя дядо Астиаг, цар на Медея. Младият Кир лесно се справил с войските на Астиаг и бил коронясан като цар на Медея и Персия. След това се заредил низ от лесни и бляскави победи. Кир сразил войниците на лидийския-цар Крез, след това превзел Йонийските острови и още няколко по-малки царства в Мала Азия и Близкия изток. Дори успял да покори могъщия някога Вавилон. Сега вече си заслужил да бъде наричан Кир Велики, цар на света.

След като в ръцете му се озовали колосалните богатства на Вавилон, Кир насочил поглед на изток, където на обширна територия около Каспийско море живеели варварски племена, наричани с общото име масагетаи. Те били свирепи воини, предвождани в битките от своята смела царица Томи- рис. Наистина, те не притежавали несметни богатства като вавилонците, но въпреки това Кир Велики решил да завладее тези варварски земи, за да разшири още повече владенията си. Той вече не вярвал, че някой може да победи огромната му армия така, както не вярвал, че на земята можело да се на-мери по-велик владетел от него. Царството на дивите масагетаи лесно можело да стане поредната плячка на персийските завоеватели и да бъде присъединено към непобедимата и необятна империя на Кир Велики, господаря на света.

През 529 г. преди Христа Кир повел своите многобройни войски към широката река Аракс, след която се простирали земите на царството на масагетаите. Кир вече разположил лагера си на десния бряг на реката, когато получил послание от царица Томирис, в което тя написала следните знаменателни редове: „Царю на Медея, съветвам те да се откажеш от начинанието си, защото не можеш да знаеш дали ще те изведе на добро. Управлявай своя народ и не се опитвай да ме съветваш как аз да уп-равлявам моя. Разбира се, ти няма да приемеш съвета ми, защото по всичко си личи, че не желаеш да живееш в мир.“ Царица Томирис знаела, че нейна-

та армия е много силна, затова не желаела да се отлага решителната битка. Предложила на Кир да пресече пълноводната Аракс. Обещавала му да не му пречи да разположи лагера си на източния бряг, ако наистина такава е волята му.

Кир веднага се съгласил с предложението на царица Томирис, но вместо да поведе армията си, решил да заложи капан на врага. След като прекосил реката и установил лагера си на отсрещния бряг, но по-навътре от реката, царят наредил да бъде устроено небивало пиршество. Никога дотогава не било струпвано на едно място толкова месо, хляб, деликатеси, плодове и всякакви други лакомства, но най-много било гъстото червено вино, аро- матно и упойващо. Трапезата наистина била царска, достойна за завоевателя на света, само че той не останал задълго, защото внезапно заповядал да приготвят царската колесница и начело на пищната придворна свита потеглил към брега на Аракс. След него потеглила по-голямата част от войската. В лагера останали само най-младите войници, неуки и лишени от опитни предводители. Многохилядната войска на масагетаите не закъсняла да обкръжи лагера и да нападне останалите в него персийци, които загинали до един след устремната атака на варварите. Победителите били съблазнени от пищната царска трапеза, захвърлили мечове и копия и веднага се заели да довършат остатъците от храната и виното. Уморени от свирепата битка и замаяни от силното вино, те заспали. Под прикритието на нощния мрак персийците се върнали и изклали повечето от масагетаите, а останалите пленили. Сред пленниците бил и техният предводител, младият Спаргапис, син на царица Томирис.

Когато научила какво се случило, царица Томирис изпратила още един пратеник до Кир, за да му предаде укорите на царицата заради коварния ход, с който царят на персите победил нейната армия. „Слушай последната ми воля, защото те съветвам само за твое добро: върни ми сина и напусни моето царство. Никой няма да напада твоите войски, докато се изтеглят. Не ти ли стига, че успя да завземеш една трета от царството на масагетаите? Ако не склониш да се вслушаш в съвета ми,

ПРОЦЕДУРНИ ПРАВИЛА ПРИ КРЪСТОСАНИТЕ РАЗПИТИ

При всички кръстосани разпити в съдебната зала няма нищо по-важно от това да знаете кога е най-изгодно за вас да спрете. Нищо не може да бъде по-важно от това да приключите разпита на свидетелите точно когато сте пожънали вашия триумф. Никак не са малко адвокатите, които са способни да уличават свидетелите в някакви противоречия, но тъй като не могат да се задоволят само с това, те продължават да отрупват свидетелите с въпроси и така протакат кръстосания разпит, докато накрая напълно ще провалят първоначалния благоприятен за тях ефект от разпита върху съдебните заседатели.

„ИЗКУСТВОТО НА КРЪСТОСАНИЯ РАЗПИТ“, ФРЕНСИС УЕЛМАН, 1913 г.

ИЗМАМЕНИЯТ ВОЕНАЧАЛНИК

Всички ние сме слушали често за такива поучителни истории, за военачалници, които благодарение на своето мъжество и пълководческа дарба са завоювали нови земи, за да обогатят своите господари, а за себе си са спечелили внушителна слава заради бляскавите си победи над вражеските армии и са позволили на своите войници да се натоварят с обилна плячка. Всички са превъзнасяли способностите на такива военачалници до такава степен, че техните господари - принцовете по рождение - са започвали да се озъртат, изпълнени със страхове и подозрения. И тъй като човешката природа е амбициозна и подозрителна, никак не е изключено първите плахи подозрения, покълнали в мислите на принца, да бъдат още повече подсилени от някои лекомислени жестове и постъпки на самия

кълна се в Слънцето, нашия небесен господар, че ще налея в гърлото ти повече кръв, отколкото можеш да изпиеш, за да се удавиш в кръв, щом си толкова зажаднял за нея!“ Кир само свил рамене презрително - нямал никакво намерение да освобождава сина й, защото не се съмнявал, че ще смаже тези диви варвари.

Синът на царицата, след като се убедил, че не ще бъде освободен, не можал да понесе унижението и се самоубил. Тази жестока вест сразила в сърцето царица Томирис. Събрала всички годни да носят оръжие мъже от обширното си царство и повела многохилядната войска към най-кървавата и свирепа битка, каквато не помнели дори стогодишните старци. В невероятно ожесточеното сражение паднали хиляди воини от двете страни, но накрая масагетаите взели превес. В гнева си те убивали безогледно всички пленници, сред които бил и самият Кир, царят на света.

След като битката стихнала, царица Томирис и нейните воини дълго бродили сред осеяното с хиляди мъртъвци бойно поле, за да издирят трупа на Кир. Когато най-после го довлекли пред колесницата на царица Томирис, тя заповядала да му отсекат главата и да я пуснат в мях за вино, напълнен догоре с кръвта му, след което извикала: „Успях да те победя и да те убия, но ти ме порази в сърцето, когато уби сина ми. Затова трябва да изпълня заканата си: да те удавя в твоята кръв!“ След гибелта на Кир персийската империя започнала да се разпада. Само една необмислена и надменна постъпка се оказала достатъчна, за да заличи всичките предишни победи на Кир Велики.

ТЪЛКУВАНЕ

Няма нищо по-опияняващо на този свят от една победа. Но и нищо не е толкова опасно, колкото една победа.

Кир изградил огромна империя върху развалините на предишната. Сто години преди това могъщото асирийско царство било напълно унищожено и от някога процъфтяващата Ниневия, столицата на асирийците, сега сред пясъците на пустинята стър-

чали само окаяни развалини. Асирийците били пос- . тигнати от тази зла съдба, защото прекалили със завоевателните войни, които водели срещу всички свои съседи.

Кир не си взел поука от трагичната гибел на Асирия. Не обръщал внимание на тревожните предупреждения на своите опитни съветници и на мрачните предсказания на многочислените гадатели и пророци, каквито винаги е имало в изобилие в Изтока. Не се разтревожил, че обидил жестоко царица Томирис. Многобройните му бляскави победи го опиянявали и потискали гласа на здравия разум. Вместо да се заеме да укрепва огромната си, но разнородна империя, той продължил да ламти за нови завоевания, за слава и плячка. Не отчитал, че всяка ситуация има своите неповторими особености и си въобразявал наивно, че и следващата война ще завърши като предишните, с поредната зашеметяваща победа на персийската войска благодарение на единствените два стратегически метода, с които Кир Велики умеел да си служи - грубата сила и лукавата хитрост.

Запомнете поуката от трагичния край на Кир Велики. В царството на властта трябва да се ръководите единствено от повелите на хладния разум. Може да се окаже фатално за вас и за всички, които ви следват по пътя към бойното поле, ако преследвате само опиянението от победата на всяка цена. Разумно е след всяка победа да отстъпите крачка назад и да се огледате зорко. Бъдете предпазлив, въпреки че враговете ви са сразени и бягат паничес- ки от полесражението. Разумно е да си давате сметка за второстепенните фактори, които са спомогнали да спечелите тази битка, и да не си въобразявате, че следващото решително сражение ще завърши със същата победоносна развръзка. Историята изобилства с руини на рухнали империи, въпреки че някога те са били по-могъщи от всички останали царства, както и с безчет трупове на самонадеяни водачи, които не били научили изключително важния урок - кога и къде да спрат поредното победоносно настъпление.

военачалник - в такива случаи е напълно естествено най-важната грижа за принца да бъде как да се отърве от прекалено прославения военачалник.

За да постигне тази цел, принцът или трябва да заповяда да убият този неудобен и дори опасен военачалник, или да го изобличи и унижи по някакъв начин, така че от бляскавата му репутация да не остане дори помен - например, като се опита да убеди всички свои поданици, че победата не се е дължала на дарбите и способностите, смелостта и духа на предводителя на войската, а на слабия неприятел, или на сляпата случайност, или пък на приноса на останалите офицери.

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

Един мъж, прочут с умението си да се покатери на всяко дърво, независимо колко високо е то, веднъж показваше на едно момче как да се издига по гладкия ствол. Извика на момчето да отреже горните клони и го наблюдаваше отдолу замислено и мълчаливо, въпреки че момчето рискуваше да падне отвисоко. Едва когато то започна да се спуска надолу и стигна на височината на покрива на близката къща, учителят се провикна към него: „Внимавай! Пази се да не стъпиш нак- риво, когато скочиш на земята!“ Аз не се сдържах и го попитах: „Защо се обади чак сега, когато до земята остава височина само колкото два човешки ръста? Защо не го предупреди да внимава по- рано, когато се бе изкачил до най-високите клони?“ „Именно по това се познава кой е опитен катерач и кой не е! - възрази ми той. - Докато виси нависоко, заловен само за горните

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

Нито една историческа личност не може да се озове в толкова деликатна и несигурна позиция, както една кралска метреса. Тя не притежава никаква законна власт, не се ползва от официални права и нищо не може да я защити, ако господарят й реши да се отърве от нея. Заобиколена е от глутница завистливи и злобни придворни, които с нетърпение очакват кога ще бъде прокудена завинаги от спалнята на монарха. И накрая, понеже източникът на нейната власт обикновено е чарът й и физическата й красота, крахът на всяка кралска метреса е неизбежен като смъртта и също толкова неприятен.

Френският крал Луи XV започнал да поддържа открито своите метреси още от най-ранните години на царуването си, само че дори и най-щастливите избраници на съдбата рядко се задържали във Вер- сай за повече от две години. Но ето че накрая се появила мадам Дьо Помпадур и всичко се променило. Още когато била едва деветгодишно момиче и се наричала с истинското си име - Жана Антоанет Пу- асон, един гадател й предсказал, че някога ще стане фаворитка на краля на Франция. Това, разбира се, тогава изглеждало на всички като пълен абсурд, защото първото условие за една кралска метреса бил благородният произход. Но въпреки това Жана продължавала да вярва, че нейната съдба ще бъде завинаги свързана със съдбата на монарха и скоро тази наивна мечта се превърнала в нейна идея- фикс. Заела се да изучава това, за което се знаело, че допадало на краля - музиката, танците, театъра, ездата, като във всичко се стремяла към съвършенство. Още съвсем млада, тя се омъжила за един благородник, който обаче не притежавал внушителна титла. По-важното било другото - макар и скромна, титлата на съпруга й отворила пред нея вратите на най-изисканите салони в Париж. Не след дълго всички започнали да говорят само за нейната рядка красота, за необикновените й таланти, за несравнимия й чар и за интелигентността й, необичайна за една светска дама.

Жана Пуасон успяла да се сближи с Волтер и Монтескьо и с още много изявени личности, мнози-

на от които били най-изтъкнатите умове на своята епоха, обаче никога не изпуснала от погледа си своята върховна цел, за която мечтаела още като невръстно момиче - да завладее сърцето на краля. Съпругът й притежавал замък край гората, в която често ловувал кралят, и тя започнала да посещава все по-често усамотеното имение. Изучавала внимателно навиците и ловните маршрути на краля, за да бъде сигурна, че ще се озоват на една и съща пътека, когато тя за пореден път ще излезе на езда, издокарана в най-новия си сексапилен тоалет. Кралят започнал да й обръща все повече внимание и да я отрупва с подаръци.

През 1744 г. умряла херцогиня Дьо Шатро - тогавашната първа метреса на Луи XV. Жана решила да се възползва от удобния момент и веднага се заела със своето отдавна планирано настъпление. Започнала да се появява навсякъде, където присъства кралят: на баловете с маски във Версай, в операта, и въобще там, където било възможно да се пресекат пътищата им, но най-голямо внимание обръщала на местата, където имало условия да прояви разнообразните си таланти в танците, пеенето, ездата или кокетството. Кралят най-после бил покорен от нейния невероятен чар и на тържествена церемония във Версай през септември 1745 г. тази двадесет и четири годишна дъщеря на дребен банков писар официално била призната за първа кралска метреса. Красавицата веднага получила апартамент в двореца, където кралят можел да ходи по всяко време на денонощието през тайна врата и скрита стълба, водеща към неговите покои. И понеже придворните дами били вбесени от избора му на една жена едва ли не от презряното простолюдие, той побързал да я направи маркиза. Оттогава насетне тя била известна най-вече с названието мадам Дьо Помпа- дур-

Луи XV се славел още от младите си години с това, че повече от всичко на този свят ненавижда скуката. Мадам Дьо Помпадур отлично знаела, че той желае завинаги да остане под влияние на нейното неотразимо очарование. За тази цел тя не се уморявала да организира театрални представления във Версай, като почти във всички пиеси лично се зае-

клони, които по правило са най- тънки и най-слаби, човек винаги е нащрек и внимава да не счупи някой клон, за да не падне отвисоко и да се пребие. Но аз имам много опит и отдавна установих, че хората много по-често страдат при слизането от дървото особено когато им остават само три-четири метра до земята, защото тогава се отпускат, не очакват нищо лошо да им се случи, тъй като вече не се страхуват толкова, пък и са изтощени от напрежението при престоя си на високите клони. Хората винаги надценяват опасността, когато са нависоко, но за сметка на това я подценяват лекомислено, когато са на ниското." Този мъж не беше с благороден произход, но разсъждаваше по-мъдро от повечето от най-прославените мъдреци.

„ЕСЕТА ЗА ЛЕНОСТТА“, КЕНКЬО, ЯПОНСКИ ПИСАТЕЛ, XIV ВЕК

мала с централната женска роля. Разбира се, дори пиесите на Молиер не задоволявали амбициите на неуморната метреса и тя се заела с изобре- тяването на безброй други забавления - ловни излети, балове с маски, салонни игри, литературни четения и концерти, представяния на художници и скулптори, астролози и фокусници... с една дума всичко, което било по силите й, за да не позволи на краля да се отклонява от спалнята й. Постепенно успяла да се наложи като най-щедрата покровителка на изкуствата и арбитър по всички въпроси на модата и добрия вкус в цяла Франция. Враговете й в двора се множели с всеки нов неин успех, но мадам Дьо Помпадур се отнасяла към тях изключително вежливо, с много повече благородство от най-знатните благородници, гордеещи се с арис- тократичните си предци отпреди няколко века. Френският двор бил свидетел на какво ли не дотогава, ала за пръв път виждал една, кралска метреса, при това официално обявена за първа фаворитка на Негово Величество, да се държи така любезно с враговете си сред гъмжилото от придворни дами и кавалери. Очевидно това била съвсем нова стратегия, която на нито една от многобройните й предшественички въобще не би хрумнала като възможност за парирани на атаките срещу тяхното привилегировано положение. Но най-странното било, че тя успяла да спечели на своя страна даже кралицата и открито настоявала пред смаяните придворни кралят да обръща повече внимание на своята законна съпруга и на всичкото отгоре да я третира по-нежно, като щади достойнството й, което й се полагало като първа дама на кралството. Не е чудно, че цялото кралско семейство се обявявало в нейна защита при най-плахия опит на завистливите особи да подронят позицията на всесилната мадам Дьо Помпадур. А кралят, за да утвърди позицията й, побързал да я обяви за херцогиня. Нейното влияние било осезаемо дори и в политиката на кралството - всъщност именно тя била неофициалният външен министър на Франция.

През 1751 г., когато мадам Дьо Помпадур била на върха на славата си, настъпила най-сериозната криза в живота й. Физически изтощена от многобройните отговорности, тя все повече се затруднявала да задоволява изискванията на Негово Величество в леглото. Това било обичайното предвестие за края на царуването на всяка кралска метреса - с повях- ването на нейната красота позицията й в двора веднага започвала да се разклаща. Обаче мадам Дьо Помпадур вече си била изработила умна стратегия: самата тя започнала да насърчава краля да устрои нещо като таен „кралски“ публичен дом, само че в някое от най-затънтените краища на огромния версайски парк. Така любвеобилният и вечно жадуващ за нови развлечения Луи XV, който все още не бил остарял, можел спокойно да се забавлява с най-прелестните девойки в цялото кралство.

Мадам Дьо Помпадур много добре знаела, че нейният чар, интелект и влияние в обществото вече й позволявали да бъде независима от кралската воля. Пък и защо трябва да се опасява от някаква шестнадесетго

дишна девойка, която въобще не притежава нейните таланти, нейната слава, нейното присъствие в двора? Всъщност имал ли чак толкова голямо значение фактът, че тя изгубила мястото си в кралската спалня, след като си оставала най-влиятелната дама в цяла Европа? Все пак, за да подсигури още повече привилегированото си положение, мадам Дьо Помпадур полагала много усилия, за да поддържа добри отношения с кралицата и нейните придворни дами, а също и с висшето духовенство. Въпреки че нейните врагове във Версай продължавали да кроят заговори срещу нея, кралят нито веднъж не я лишил от закрилата си, понеже много добре съзнавал, че никой от останалите придворни не умеел по- добре от мадам Дьо Помпадур да го успокоява в най-напрегнатите моменти. Дългогодишната кралска метреса решила да престане да се намесва в политическите интриги едва когато били отправени доста шумни критики срещу нейните опити да повлияе върху хода на преговорите за прекратяването на кръвопролитната Седемгодишна война.

Здравето на мадам Дьо Помпадур винаги е било твърде крехко - умира през 1764 г., когато била само на четиридесет и три години. Нейното царуване като кралска метреса се оказало безпрецедентно дълго - цели двадесет години! „Всички ние я оплаквахме горчиво - написал херцог Дьо Кроа, - защото тя бе любезна дори и с онези, които не го заслужаваха, и не бе отказвала помощта си на никого, който я бе помолил за някаква услуга или просто за подкрепата й в двора.“

ТЪЛКУВАНЕ

Всяка кралска метреса би трябвало да е наясно още в началото на своята кариера, че рано или късно нейното очарование ще започне да по- вяхва, затова най-разумната стратегия в подобни случаи е отрано да се старае да събере, колкото е възможно повече средства, с които да осигури старините си. А за да бъде нейното царуване по-дълго и по-безметеж- но, от всяка метреса се изисква да се противопоставя яростно на всеки опит на нейния господар да я смени с някоя по-млада съперница с по- свежа плът. С други думи, всяка придворна дама в подобна ситуация би искала все повече и повече пари от краля, като в същото време би правила всичко, което е по силите й, за да прогони своите конкурентки. Но именно тези два типични недостатъка в поведението на всички кралски фаворитки са липсвали в стратегията на мадам Дьо Помпадур. Съвременниците й единодушно свидетелстват, че била съвсем различна от своите предшественички: никога не си е позволявала да се държи надменно и предизвикателно, нито пък се проявявала като користолюбива, озлобена или завистлива особа. След като се убедила, че нищо не може да направи, за да се подмлади и да разчита предимно на физическите си качества като кралска метреса, тя все повече концентрирала усилията си

върху своите светски изяви сред висшето общество, дипломатическите среди и интелектуалния елит на Париж, без да се опитва да попречи на краля да търси по-млади компаньонки. Нещо повече, самата тя окуражавала краля да си търси нови любовници, защото прекрасно знаела, че ако сменя партньорките си по-често, ще се окаже по-малка вероятността Луи XV да се увлече по-силно по една от тях. Освен това опитната фаворитка, натрупала светски богат опит в двореца и в най-добрите парижки салони, умеела много бързо да преценява качествата на дамите, подбирани от кралските лакеи за негови метреси, и всеки път се убеждавала, че нито една от тях не може да я засенчи по отношение на интелигентността и светското й очарование.

Успехът често оказва странно въздействие върху нашия ум. Принуждава ни да се чувстваме неуязвими, да се възгордяваме, да настръхваме враждебно, когато някой се опита да оспори могъществото ни. Освен това главозамайването от успехите намалява силно нашите възможности да се приспособяваме към вечно променящата се обстановка, в чието обкръжение сме принудени да живеем. Една от най-често срещаните заблуди при всички победители е наивната вяра, че победата се дължи на някакви техни по-особени качества, дарби и таланти, а не на разумното планиране и на мъдрия избор на стратегия. Също като мадам Дьо Помпадур трябва да осъзнаете, че в момента на вашия най-бляскав триумф най-много ще трябва да сте нащрек, да разчитате на хитростта и на коварството си, за да закрепите властта си. Трябва също да признавате ролята на щастливите случайности и на хаотичното стечение на обстоятелствата за вашия успех. Именно когато всички около вас ви поздравяват с победата, трябва да сте особено внимателни и вежливи с другите. Именно тогава трябва да си припомните закономерностите, на които винаги се е подчинявало изкуството за спечелване и опазване на властта.

„Най-голямата опасност ни заплашва именно в деня на победата.“

НАПОЛЕОН БОНАПАРТ (1769-1821 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Във всички епохи борбата за спечелването и за укрепването на властта се подчинявала на определени правила и модели. Естествено е правилата да се диктуват от тези, които са успели да изтеглят големите печалби в този изключително рискован хазарт. Именно силните на деня определят хода на бъдещите събития и диктуват промените в съдбите на

хиляди хора, като през цялото време се стараят да не позволяват на множеството да обърка плановете им. Тяхната стратегия се подчинява на две основни цели: да продължават да контролират следващите събития за колкото е възможно по-дълъг период от време и да печелят все нови и нови победи. Всяка победа обаче крие поне два вида опасности за победителите. Първо, те неизменно се опитват да повтарят ходовете си, които са им осигурили предишния триумф. Второ, успехите ги главозамайват и намаляват способностите им да преценяват трезво следващите ситуации. И след като си въобразят, че са непобедими, те си позволяват да стигнат толкова далеч, че много скоро получават заслужен урок, който в редица случаи ги лишава от всичките дотогавашни завоевания.

Поуката от тези основни правила е твърде проста: личностите, които искат на всяка цена да опазят позициите си във властта, са длъжни по- често да коригират своите правила, модели или тактически прийоми. С други думи, трябва да се научат да импровизират, ако искат винаги да побеждават. За тази цел е много полезно да могат да преценяват кога се налага да отстъпят крачка назад, за да заблудят противниците си и в същото време да огледат пътя, който вече е извървян от тях, след което ще могат по-трезво да обмислят следващите си ходове. Тази разумна стратегия ще им помогне да си изработят своеобразни „антитела“ или „ваксини“ срещу заразата на прекаленото опиянение от техните успехи, защото това много често се оказва задължително условие, за да не секва поредицата от успехи и победи. За да спечели още една победа, от всеки водач се изисква да умее трезво да преценява всяка нова ситуация, да претегля точно какви са неговите шансове и да ги сравнява с шансовете на неприятеля, а също и да предвижда развоя на събитията поне с няколко хода напред. Или както казват треньорите по езда, преди да се научиш да управляваш коня, трябва да се научиш да управляваш самия себе си.

Късметът и щастливото стечение на обстоятелствата винаги са играели определена роля в борбата за властта. Това е неизбежно и всъщност именно то прави играта толкова интересна. Но въпреки вашите очаквания, историята ни учи, че късметът или изтеглянето на щастливия жребий е по-скоро предвестник на нещастие, отколкото залог за успех. Ако не ни споходи щастието, ние ще бъдем принудени да се въоръжим с търпение, ще се научим на толкова важното изкуство да умеем да изчакваме най-сгодния момент, ще се приготвим психически за най-лошото. Докато щастливците, за които се казва, че са родени с късмет, рано или късно започват да си въобразяват, че винаги ще им върви като по вода и ще посрещат с лекомислено безгрижие новите предизвикателства.

Според Макиавели именно това е била причината за провала на Чезаре Борджия. Той успял да постигне много победи и наистина бил доста талантлив стратег, но имал лошия късмет през първата половина от кариерата си винаги да изтегля само най-силните печеливши карти. С

други думи, Чезаре Борджия не се бил научил да губи битките. Обяснението е съвсем просто - този папски син винаги още от съвсем ранна възраст бил галеник на съдбата. Но накрая го погубили две от неговите най-отличителни качества - прекомерната му алчност и неимоверната му бруталност. Никой в Италия не успял да си създаде за изключително кратко време толкова много ожесточени врагове, както Чезаре Борджия. А когато за пръв път му се наложило да преживее истинско нещастие - смъртта на баща си папа Александър VI Борджия, - Чезаре се оказал неподготвен и многобройните му противници не закъснели да се възползват от благоприятната за тях ситуация. Успехите винаги заслепяват избраниците на съдбата, затова трябва да се опитвате да не се главозамайвате дори и тогава, когато бъдат надминати най-смелите ви очаквания, понеже никога не можете да бъдете напълно сигурни, че след въодушевяващия подем няма да последва период, изпълнен предимно с неуспехи и провали. Колелото на късмета може да ви издига нагоре, но може и да ви спуска надолу. Ако сте подготвен психически и стратегически да посрещнете някой неочакван провал, по-лесно ще посрещнете последиците.

Онези, които жънат успех след успех, често губят мярката и реагират прекалено бурно дори при най-незначителните предизвикателства, въпреки че знаят, че трябва да запазват самообладание и да разсъждават хладнокръвно и благоразумно. Трябва да разполагате с предварително обмислена стратегия как да се справяте с подобни конфликтни личности. Най-лесно е да се държите умерено с тях, без да се опасявате, че ще изглеждате слаб и незначителен в техните очи - много по-опасно е да претърпите поражение, след като сте реагирали невъздържано на опонентите си, които са предизвикали конфликта.

През 436 г. преди Христа прославеният древногръцки държавник и военачалник Перикъл повел атинската флота към Черно море и завоювал редица крайбрежни колонии. Лесните победи въодушевили атиняните за нови завоевания. Мечтаели за поход в Египет, за разгрома на Персия, за превземането на Сицилия. Отначало Перикъл успявал да охлади прекалено ентусиазираните си съграждани, като им обяснявал задълбочено какво може да последва от подобни лекомислени авантюри. Но скоро проличало, че дори този изключително талантлив стратег, оратор и държавник няма да успее да охлади страстите. Затова Перикъл напълно съзнателно организирал няколко поредни морски експедиции, като винаги подбирал по-лесни цели, за да бъде гарантирана победата на атинската бойна флота - така той създавал впечатление сред атиняните, че не се е отказал да завоюва нови територии. Умението, с което Перикъл е играл тази деликатна игра, се доказало най-ярко от събитията след смъртта му - тогава демагозите взели връх при определянето на насоките на атинската политика и изпратили флотата да завоюва Сицилия, което обаче довело до толкова съкрушително поражение, че се оказало на

чалото на упадъка на най-могъщата дотогава гръцка военна сила.

За да вдъхвате увереност във вашето превъзходство, трябва по-често да разнообразявате стратегическия си арсенал, като редувате прилагането на брутална сила с хитроумни, привидно миролюбиви ходове, за да приспите бдителността на неприятеля. Ако сте прекалено агресивен, ще трябва да очаквате съответната силова реакция; ако обаче прекалите с коварните инсинуации, колкото и да са умно замислени, противниците ви рано или късно ще се осъзнаят, че не играете играта според правилата, и занапред ще бъдат нащрек при всяка ваша следваща стъпка. През XVI век, докато още служел във войската на шогуна Ода Нобунага, талантливият японски военачалник Хайдейоши (който по-късно става император) успял да постигне бляскава победа срещу непобедимия дотогава пълководец Иошимото. Шогунът искал войската да продължи да напредва и да завоюва още победи, обаче мъдрият Хайдейоши му припомнил древната японска поговорка: „След всяка победа затягай още по- здраво каишките на шлема си.“ Според него именно тогава шогунът бил длъжен да преустанови настъплението и да започне преговори с местните принцове, които дотогава се колебаели към коя от двете враждуващи сили да се присъединят, понеже не знаели на чия страна ще наклонят везните на победата. Именно с подобни предпазливи маневри и с дипломатични усилия, заявил Хайдейоши, шогунът Ода Нобунага би могъл да избегне още по-ожесточената съпротива на противника. Ако успеете да постигнете изненадваща победа, понякога е най-разумно да не се опитвате да преследвате враговете си до пълното им унищожение, защото така няма да ги подтикнете да предприемат решително контранастъпле- ние. Тези резки промени в ритъма и в тактиката често могат да осигурят значителни предимства и да спестят излишни жертви.

Хората, които не спазват мярката, често са мотивирани от желанието си да се харесат на своя учител, като докажат на какво са способни. Обаче ако бъдат прекалено усърдни, това няма да им помогне да спечелят възхищението му. Филип Македонски неведнъж отстранявал от командването на войската някой от най-добре проявилите се в поредното сражение свои пълководци, понеже се опасявал да не се появи опасен съперник, който да си внуши, че може сам да се справя с ръководството на цялата армия и да се опита да го отстрани от трона, като вдигне войниците си на поход към столицата. Ако служите на някой славолюбив гос-подар, по-разумно ще бъде да не изтъквате прекалено шумно постиженията си, да не подчертавате настойчиво приноса си за победата, тъй като никой не обича да дели славата с когото и да било, особено с някой от своите подчинени. Освен това е изключително полезно за бъдещата ви кариера, ако успеете да създадете впечатление, че за вас дисциплината е най-важното човешко качество. През IV век преди Христа един от офицерите във войските, предвождани от китайския военачалник У Чи, повел своите войници без разрешение на главнокомандващия в навече

рието на едно решително сражение. След по-малко от час офицерът се завърнал от вражеските позиции с няколко отрязани глави на противникови войници. Очаквал да получи похвала за смелостта си, обаче за негова безкрайна изненада У Чи не го посрещнал с възторг. „Не мога да отрека, че си смел - въздъхнал мъдрият военачалник, - обаче наруши заповедта ми точно преди да започне битката. Няма по-страшен грях за един воин.“ След което, за назидание на всички други кандидати за герои в многохилядната армия, той наредил да обезглавят непокорния офицер.

Друг важен стратегически момент е, когато някакъв второстепенен успех ви амбицира да се стремите към още по-голям успех, за да заслужите още почести и награди. Понякога може да се окаже неблагоприятно за кариерата ви, ако поискате от вашия господар да ви разреши да продължите в същата насока. Правилното решение в подобни случаи е да приемете с благодарност наградата, с която сте възнаграден, после да се оттеглите с достойнство и с чувство за изпълнен дълг. След време вашият господар, уверен във лоялността ви и в липсата у вас на прекомерни и опасни амбиции, сам ще ви потърси, за да ви възложи следващата мисия, която вече може да ви осигури допълнително слава и почести.

Нека да напомним още веднъж, че изборът на момента за прекратяване на настъплението е от огромно значение за вашите бъдещи успехи. Няма по-благоприятен момент за пауза и за оглед на постигнатото, а също и за преценка на шансовете за бъдещите действия от мига веднага след победата. Ако продължите все напред с досегашната устременост, ще рискувате да свършите много по-зле, отколкото в най-кошмарните ви сънища. Не забравяйте правилото на адвокатите, което прилагат те при всеки кръстосан разпит в съдебната зала: „Най-важното е винаги да спираш, след като си доказал, че явно печелиш двубоя.”

АСОЦИАЦИЯ

Припомнете си защо митичният герой Икар не успял да се издигне високо в небето. Баща му Дедал сътворил криле, скрепени с восък, за да могат той и синът му Икар да избягат от лабиринта на зловещия Минотавър. Въодушевен от успешното избавление и омаян от опияняващия полет, лекомисленият Икар не се вслушал в предупреждението на своя мъдър баща и продължил да лети все нагоре, докато накрая слънцето разтопило восъка, крилете му се прекършили и той полетял надолу, за да намери смъртта си на земята.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Принцовете и републиките трябва да се научат да се задоволяват със скромни победи - могат да загубят всичко, ако се опитват да печелят все повече и повече. След един блестящ триумф победителите се опияняват и самозабравят дотам, че си позволяват да се държат надменно и обидно с противниците си. Още по-опасни са необоснованите надежди за победа, които тласкат мъжете към необмислени действия и още по-необмислени изказвания, понеже лъжливите надежди имат свойството да замъгляват човешкия разум, да принуждават хората да не спазват мярката и да жертват нещо полезно и добро от настоящето в името на несигурното по-добро бъдеще. "

НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469-1527 г.)

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Както казва Макиавели, или трябва да унищожите противника, или трябва да избягате, колкото е възможно по-надалеч от него. Ако го накажете недостатъчно или само го раните, без да го доубиете, така само ще си създадете смъртен враг, защото той никога няма да забрави какво зло сте му причинили и рано или късно ще се опита да ви отмъсти. Затова, когато потеглите на бой, пригответе се да сразите врага без остатък. Воювайте до пълна победа. Съкрушете го така, че от него да не остане дори помен. Когато победата кацне на раменете ви, не се колебайте да го смажете безкомпромисно, обаче в същото време не бива да прекалявате, като се озлобявате прекомерно и се нахвърляте срещу другите ваши противници, които не са взели участие в решителната битка. С вашия най- опасен враг трябва да бъдете безмилостен, само че това не означава, че е необходимо да се обременявате с ненужни проблеми, като си създавате нови врагове заради прекаленото ви престараване.

Срещат се хора, които, след като са победили, стават още по-пред- пазливи, защото са наясно, че сега техните притежания са се увеличили и поради това имат повече основания за тревоги, защото вече имат повече обекти, които трябва да бъдат опазвани от посегателства. Разбира се, да бъдете нащрек след поредната ви победа не означава да изпадате в нервни кризи или в мъчителни цикли на колебания, да намалите темпото на вашето настъпление или да изпуснете подходящия момент за ня

какво действие. По-скоро от вас ще се изисква да действате решително и безкомпромисно в защита на собствеността ви. От друга страна, инерцията като психически феномен често се надценява. Вие сам изковавате вашите успехи и ако се случи така, че успехите ви следват един след друг, това е само ваше постижение. Обаче да се надявате, че този вдъхновяващ ход на събитията ще продължава все така до безкрай, означава, че се подчинявате повече на емоциите си, отколкото на здравия си хладен разум; че не сте способни да разсъждавате стратегически, а по-скоро сте склонни да повтаряте едни и същи методи. Оставете да се носят по течението на инерцията онези, които нищо по-добро не могат да измислят.

З А К О Н

48

ВИНАГИ ТРЯБВА ДА СЕ ПРИСПОСОБЯВАТЕ КЪМ ПРОМЕНИТЕ

ОСНОВНО ПРАВИЛО

Ако се придържате към ясно очертана линия на поведение, ще бъдете много по-уязвим за враговете си. Вместо това трябва да се стремите да бъдете по-адаптивен, приспособим, гъвкав и нагаждащ се към средата. Длъжен сте да приемете факта, че нищо на този свят не е сигурно и че нито един закон не е вечен. Най-добре ще се защитавате, ако сте подвижен и аморфен като водата. Не разчитайте на нещо абсолютно постоянно, не приемайте нищо за дадено, за окончателно. Никога не бива да забравяте, че всичко на този свят се променя.

ПРИМЕР ЗА НЕСПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

От VIII век преди Христа градовете-държави в Елада започнали да укрепват и да се разрастват. Постепенно нуждата от нови земи се превърнала в най-сериозния проблем за тяхното бъдещо развитие. Загрижени за разширяването на териториите, те започнали да основават колонии в Мала Азия, в Сицилия, в Апенинския полуостров и дори по северните брегове на Африка. Град Спарта обаче бил отвсякъде заобиколен от планини и лишен от удобни пристанища. Понеже нямали пряк достъп до морския бряг, спартанците не успели да усвоят тънкостите на корабостроенето и корабоплаването. За сметка на това обаче спартанците били непобедими воини на сушата. В течение на столетия воювали ожесточе-

Във военното изкуство е много важно да се подбере такава стратегия, която да не може лесно да бъде разбрана от враговете - да осигурява прикрити форми за придвижване, да представя всеки маньовър като напълно неочакван от противника ваш ход, така че той да не може да спре вихрената ви и смъртоносна атака. Това, което позволява на талантливия военачалник да печели битка след битКа, е умението му да разсъждава така, както на враговете никога не би им хрумнало на сън дори. Освен това всеки даровит пъл- ководец е длъжен да знае как да прикрива следите си. Само неуловимото не може да бъде уловено. Мъдрите водачи знаят, че трябва да прикриват намеренията си зад неуловима фасада, така че никой да не може да се досети за техните чувства. Длъжни са да действат гъвкаво, за да не се пресекат техните пъ-

но и непримиримо с всички свои съседи с цел най- после да се сдобият с излаз на море. Но след като успявали да завоюват нови територии, пред тях възниквал нов проблем, който често им създавал различни, още по-сериозни затруднения: как да управляват завоюваните земи, защото окупираното население в редица случаи превъзхождало десетократно спартанските войници. Никой не можел да бъде сигурен, че местните жители няма да се надигнат при първия удобен случай, за да избият до крак омразните спартанци.

Спартанците не успели да измислят друго ра- зумно решение, освен да създадат изцяло военизирана държава. Всички мъже били длъжни да служат във войската. Нещо повече, от тях се изисквало да бъдат истински стоици, издръжливи на лишения и трудности, отлични бойци, великолепно обучени и безупречно дисциплинирани, много по-свирепи от всички племена и народи, заобикалящи Спарга. Само така можели да се гарантират оцеляването и възходът на войнствената държава.

Когато едно спартанско момче ставало на седем години, отнемали го от родителите му и го въдворявали в казармата, за да го обучават на ръкопашен бой и да формират други качества, задължителни за всеки бъдещ воин. Момчетата спели на нарове, покрити с тръстика. През цялата година ходели облечени в груба туника. Никакви изкуства не се изучавали. Учениците имали представа само от мелодиите, изпълнявани в храмовете при ежегодните религиозни ритуали. Единствено на робите било разрешено да се обучават в някои изкуства, за да могат по-късно да забавляват знатните си господари. Почти всички учебни часове били посветени единствено на бойната подготовка на младежите. Хилавите и негодните още след раждането им ги отнасяли в пещерите, за да измрат от глад. Така поддържали високото ниво на чистотата в генетичния фонд на нацията. В Спарта официално нямало нито търговия, нито пари в обращение - никой не можел да разубеди древните спартанци, че парите няма да развратят младото поколение, след което ще го приучат към лентяйство и всякакви други пороци и накрая от така старателно изкованата воен-

на дисциплина ще остане само смътен спомен. Спартанците познавали един-единствен начин за прехранване - традиционното земеделие и скотовъдството. Почти всички земи били притежание на държавата, като обработването им било поверявано на робите, наричани в Спарта илоти. За спартанците оставал надзорът над робите и, разбира се - нескончаемите войни.

След като младежите още от съвсем ранна възраст били старателно възпитавани в най-важните воински добродетели, не е чудно, че най-добрата пехота в древността била спартанската. Марширу- вали безукорно, Сражавали се по-храбро от всички други племена и народи. Стегнатите, плътно подредени спартански фаланги помитали като лавини всичко по пътя си и можели да съкрушат, да обърнат в бягство или да изтребят до крак десетократно по-многочислени армии - именно това са доказали шепата спартанци начело с техния цар Леонид, когато при Термопилите спрели с труповете си многохилядните персийски пълчища на Керкс. Когато на хоризонта се задавала спартанската бойна колона, подредена като за парад, в редовете на противника наставала ужасна паника, защото всички знаели, че спартанците били обучени само на две умения - да побеждават или да умират с меч в ръка. Но въпреки че спартанците отдавна доказали на света, че нямало по-добри воини от тях, те - за разлика от персите или атиняните - никога не се опитали да основат огромна империя. Искали да задържат само това, което вече били завоювали. Разбира се, никога не прощавали на агресорите, които проявявали лекомислието да нахлуят в пределите на Спарта
- което се случвало доста рядко, понеке било равносилно на самоубийство. Така изтекли много десетилетия без никакви промени в устройството на държавата и на най-важното в нея - непобедимата спартанска пехота.

В това време, когато спартанците все повече се утвърждавали като казармена държава, един друг град-държава Атина също разцъфтявал, само че в съвършено различна насока. За разлика от Спарта, Атина била съвсем близо до морския бряг и атиняните израствали не като сурови пехотинци, а като

теки с пътеките на неприятеля.

„КНИГА НА МАЙСТОРИТЕ ОТ ХЮНАН“, II ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

КУЧЕТО С ПОДРЯЗАНИТЕ УШИ

„Какво ли престъпление съм извършил, че така ме наказа моят господар? - натъжено се обади младият мастиф. - Нима заслужих с нещо тази тежка участ? Как ще погледна в лицето своите приятели? О, кой ще ме изтърпи сега, след като дори и дивите зверове ще избягат от мен..." Оплакванията му донякъде бяха основателни, защото тази сутрин неговият господар, въпреки отчаяните писъци на младия мастиф, му скъси варварски дългите провисна- ли уши и сега то се беше приготвило за най-лошото.

Но минаха години и кучето най- после проумя, че е спечелило много по-вече, отколкото бе изгубило при онази мъчителна и унизителна процедура,

понеже беше надарено с борбен нрав и често се впускаше в ожесточени схватки със себеподобните, след което се прибираше в дома на своя господар с изпохапани уши. Всяко свадли- во куче знае, че рано или късно ушите му ще пострадат. Разбира се, другите ще отхап- ват от нас толкова по-малко, колкото по-малко им предлагаме самите ние. Ако някой реши да напада тези около себе си, трябва да се приготви и за отбрана. Вземете за пример младия мастиф - неговият господар му остави уши, къси като на птица, след което му нахлузи нашийник с шипове, така че сега дори и вълк да го нападне, ще има да се чуди закъде да го захапе.

„БАСНИ“, ЛАФОНТЕН (ЖАН ДЬО ЛА ФОНТЕН) (1621-1695 г.)

отлични моряци, пътешественици и търговци. Сред всички елински царства и държави именно Атина първа започнала да основава колонии по крайбрежията на близките морета. Атиняните били родени за търговия и затова техните монети бързо залели цялото Средиземноморие. Но с това далеч не се изчерпвали различията между Спарта и Атина. Атиняните вечно търсели нови пътища за решаването на всички проблеми, изобретили неизвестни дотогава форми на социално управление и създали невероятно богато изкуство. Тяхното общество сякаш никога не можело да остава спокойно. С нарастването на мощта на Атина логично било тя да се превърне в заплаха за Спарта.

През 431 г. преди Христа избухнала дългоочакваната, неколкократно отлагана война между Атина и Спарта. Траяла двадесет и седем години и след редица внезапни поврати на съдбата, при които везните на победата клонели решително ту към едната, ту към другата страна, накрая безупречната военна машина на спартанците отново им осигурила крайната победа. Сега пред спартанците се открили нови хоризонти - можели да мечтаят за мощна империя, обединяваща под тяхната егида всичките дотогава разпокъсани гръцки държави. До това време не е имало толкова сгоден случай да излязат от черупката си. Ако отстъпели завоюваното, атиняните, прочути с амбициите си и със свободолюбието си, рано или късно щели да се окопитят и да отмъстят за поражението си. Тогава би се оказало, че толкова дългите Пелопонески войни са били напразно проливане на реки от кръв.

След войната в Спарта нахлул мощен поток от атинско злато. Спартанците били тренирани превъзходно за война, но нищо не разбирали от икономика и политика. И понеже били неопитни като деца, невижданото богатство доста скоро започнало да им обърква главите и да ги главозамайва. В земите на Атина били изпратени спартански наместници. Далеч от родината, те бързо започнали да се поддават на корупция и разврат, при това в най-злокачествените им форми. Наистина Спарта сразила Атина, обаче Атина й отмъстила, като я заразила със своя разпуснат начин на живот, поради което прословутите в миналото спартанска дисциплина и ред започнали да се

разяждат и накрая от тях останал само споменът. Междувременно Атина се примирила със загубата на имперската си роля, приспособила се към новите обстоятелства и постепенно започнала да се налага като търговски и културен център, още повече че не харчела пари за войска - тази грижа била оставена на глупавите спартанци.

Объркана от неочакваната от никого кардинал- на промяна, Спарта все повече западала. Тридесе- тина години след победата над Атина несломимите спартанци изгубили много важна битка с войската на Тива. Буквално за една нощ славата на могъщото някога царство угаснала и никога повече не изгряла отново.

ТЪЛКУВАНЕ

От милиони години еволюцията на видовете е доказала, че защитната броня никога не е помагала за оцеляването на вида. Въпреки че съществуват няколко изключения, във всички останали случаи непробиваемата обвивка обикновено се превръща в смъртоносен капан за скритото в нея животно, понеже забавя всеки опит за придвижване и така не само че затруднява намирането на храната, но и го превръща в лесна плячка на много по-подвижните хищници. В течение на хиляди столетия са оцелели най-пъргавите живи същества - онези, които са успели да се измъкнат от океаните и да изпълзят на сушата, да литнат в небесата, да покорят огромните земни пространства.

Когато Спарта се е сблъскала с неочаквано сериозния проблем да управлява обширните земи, завладени след победата над Атина, за спартанците това се оказало равносилно да захвърлят предпазната. си броня и да се озоват голи и беззащитни в непозната за тях обстановка. Дотогава спартанците подобно на костенурки наблягали много повече на сигурността, отколкото на мобилността си, на способностите си за приспособяване и развитие. Цели три столетия те упорито усъвършенствали мерките, осигуряващи оцеляването на тяхната държава, само че на каква цена? Заради укрепването на отбраната пренебрегвали културата, не умеели да се наслаж-

Изработването на защитна броня винаги е било предмет на непреодолима съблазън и "фатално увлечение. Един организъм може много по-успешно да се брани с помощта на съвсем други начини - чрез измами, чрез прикриване на следите, чрез бързи отстъпления, чрез маскировка и, разбира се - чрез ефективни контраатаки. Почти винаги експериментите с непробиваемите брони са приключвали трагично. Създанията, които са избирали този незавиден вариант, неизбежно са ставали тромави и нап- разно са се опитвали да избягат от нападателите. Освен това са били принудени да се задоволят само с растителна храна, защото първото изискване към всеки хищник е да бъде много по-бърз от своите жертви. Така защитените с тежки брони същества са губели всички предимства спрямо хищниците, които са се прехранвали с храни от животински произ- ход. Провалът на

тези тромави брони ни доказва, че дори и на най-нис- ските етапи на развитие на животинските видове духовното винаги е побеждавало материалното. Именно този триумф най-ярко се олицетворява от човешкия род.

„НАУЧНИТЕ ТЕОРИИ И РЕЛИГИЯТА“, БАРНС, Е. У. 1933 г.

дават на изкуствата и така да отслабват напрежението от прекалено суровото си ежедневие, непрекъснато се тревожели дали някоя външна сила няма да внесе нежелани промени в живота им. Или с една дума - спартанците мразели промените. Докато техните съседи прекосявали далечни морета, спартанците все повече се окопали в своите убежища, вмирисани от мухъл като манастирски гробници. Победата им донесла още териториални завоевания, от които те всъщност въобще не се нуждаели. За да бранят новите си граници, спартанците били принудени да променят из основи техния съвършен и много добре смазан военен механизъм, усъвършенстван до последното винтче в продължение на няколко века. Дотогава Спарта оцелявала единствено благодарение на устойчивостта си спрямо промените. Нищо на този свят обаче не може завинаги да остане непроменено - все някога предпазната броня, която се е усъвършенствала в процеса на еволюцията, ще се пропука и ще се окаже напълно негодна. [1]

ЗАЕКЪТ И ДЪРВОТО

Мъдрецът никога няма да се опита да следва пътищата на древните философи, нито пък ще му хрумне да налага като вечни своите виждания, а вместо това ще се опитва неуморно да гледа на всичко около себе си според повелите на своето време и така да търси начини да се справи с всяка задача. В княжеството Сун живеел селянин. Той орал нивата си, в средата на която имало голям пън. Един див заек, подплашен от нещо, се втурнал

Колкото до съдбата на Спарта, то тя не е била решена от войските на Атина, а от парите на Атина. Парите притежават чудодейна сила, също като водата - не търпят празно пространство и нахлуват в освободените ниши с непреодолим устрем при първата удобна възможност. Никой никога не е успял да измисли преграден бент срещу тях. По своята същност парите са способни да внесат невъобразим хаос дори и в една идеално организирана система. Така след десетилетия на смут и безредици Атина в крайна сметка се оказала истинският победител благодарение на парите си, понеже отдавна „отраканите“ атиняни успели да се приспособят дори към скованата, бюрократичната и милитаризирана спартанска държавна система и отвътре да разбият привидно непробиваемата й броня. В битката на живот и смърт между тези две коренно противоположни системи победила по-гъвкавата атинска концепция.

Този закон е валиден за всичко живо, независимо дали става дума за животински видове, за цели цивилизации или за отделни индивиди. Когато се озовават в трудни условия, поставящи на изпитание

тяхното оцеляване, организмите от всички разновидности трябва да си изработят някакви защитни механизми - черупки или брони, непоклатими политически системи или удобни ритуали. Тези предпазни мерки ще вършат добра работа, но само за кратък период от време, след което ще започнат да създават колосални проблеми. Хората винаги изпитват угнетяващи чувства от всяка консервативна държавна система, която спъва напредъка им, задушава инициативите им, възпрепятства опитите им да се адаптират към непрестанно променящите се външни фактори. Ако не бъде променена системата, хората ще деградират все повече и накрая ще ги сполети участта на динозаврите. Затова трябва да се научите да се адаптирате бързо и своевременно, ако не искате да загинете.

За да избегнете незавидната участ на Спарта, най-добре ще бъде да се научите да се приспособявате умело към променящата се обстановка. Така никой хищник няма да ви нападне, понеже няма да може да ви разпознае.

покрай орача и се ударил така силно в пъна, че паднал мъртъв в тревата. Орачът веднага зарязал ралото си и се скрил край пъна с надеждата, че още някой заек може да намери там смъртта си. Но нищо подобно не станало и всички жители на Сун започнали да му се присмиват. Ако днес някой се опитва да властва над хората така, както преди векове са управлявали древните принцове, ще стане за смях също като онзи орач, залегнал зад пъна в нивата.

ПРИМЕР ЗА СПАЗВАНЕ НА ЗАКОНА

ХАН ФЕИ-ДЗЪ, КИТАЙСКИ ФИЛОСОФ, III ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

Когато приключила Втората световна война и най-после били изтласкани от Китай японските окупатори, нахлули в страната през 1937 г., китайските националисти начело с Чан Кай-ши решили, че е настъпил моментът да си разчистят веднъж завинаги сметките с техните заклети врагове - китайските комунистите, предвождани от Мао Дзе-дун. През 1935 г. на националистите, или „чанкайшистите“, малко им оставало да се справят с тази задача, обаче японците им попречили. Тогава китайските комунисти начело с техния лидер Мао Дзе-дун били принудени да предприемат мащабно отстъпление, наречено от тях Великия поход, което всъщност било оттегляне на хиляди километри на север от районите, където националистите винаги са имали превес. В този мъчителен поход оцелели малцина, но когато се обявила войната, към комунистите отново започнали да се присъединяват хиляди бедняци, доведени до крайна мизерия. Така комунистите

В интелектуално отношение германският фелд маршал Ромел очевидно превъзхождал американския генерал Патън. Ервин Ромел не бил почитател на строгото, прекалено формал- но отношение към професионалните средства в арсенала на пълководеца. Никога не съставял педантични

планове за бъдещите си операции освен когато се налагало да нанася първия изненадващ удар по линиите на противниковата отбрана. През следващите фази от поредната си операция Ромел неуморно пригаждал тактиката си според конкретната обстановка по фронта. Лесно намирал най-подходящите решения. Дори и сред безбрежните пясъци на Сахара той действал уверено, с непознати дотогава мащаби, като че ли неговите танкове напредвали по шосетата на Европа. Не случайно си спечелил прозвището Пустинната лисица. След като успял да разкъса британската отбрана в Африка, той получил простор за действие по цялата северна част на континента. Сравнително по-свободен да взима самостоятелни решения заради значителното разстояние до Берлин, Ромел провел няколко много успешни настъпателни операции и покорил по-

успели да се окопитят и да сплотят редиците си, понеже били изправени пред могъщата по онова време японска окупационна армия. Ала въпреки това Чан Кай-ши и неговите офицери не се съмнявали, че ще успеят да ги победят, тъй като ги превъзхождали във всичко: националистите били много по- добре въоръжени, натрупали солиден боен опит от осемгодишната война с японците, техните офицери били по-добре обучени (самият Чан Кай-ши бил възпитаник на европейските военни академии, докато Мао Дзе-дун - преди всичко философ, поет и оратор). Комунистите през 1945 г. контролирали само отделни райони на север, предимно в Манджурия, докато националистите разполагали с промишлената база на Южен Китай и с плодородните райони около пълноводните реки в обширната Централна равнина. Чан Кай-ши решил да изпрати в Манджурия своите елитни бойни съединения, за да се справят по-скоро с надвисващата комунистическа напаст. Опитният стратег планирал първо да завземе по-големите градове, за да установи там своите тилови бази, след което да започне прочистването на цяла Манджурия от отредите на маоис- тите. По онова време Чан Кай-ши не се съмнявал, че не след дълго борбата с китайските комунисти ще приключи най-много за една-две години.

През 1945-1946 г. този план се изпълнявал успешно: националистите лесно завзели най-важните градове в Манджурия. Изправени пред многократ- но превъзхождащия ги противник, стратегията на комунистите привидно изглеждала лишена от всякакъв смисъл: те отстъпвали панически към най- глухите райони на Манджурия и винаги се разпръсвали на малобройни отреди. Но после отново се връщали към изоставените позиции, за да поставят засади на войските на националистите, след което започвали ожесточени сражения, комунистите отново се спасявали с бягство и така до следващото повторение на този безкраен цикъл, което обаче силно изтощавало силите на националистите, без да причинява по-значителни вреди на отредите на маоистите. Офицерите на Чан Кай-ши били безкрайно озадачени: комунистите превземали някой второстепенен град, за да го изоставят без бой са-

мо след няколко седмици. При тях нямало нито авангард, нито ариегард, а само отделни въоръжени групи, толкова малобройни, че трудно можело да бъдат засечени, при това действащи така хаотич- но, че за никакво планиране на контранастъпления и други мерки за отблъскване на противника не можело да става дума. Няма как да се отблъсква противник, за когото никой не знае къде се намира. Разпръснати и подвижни като капки живак, комунистическите формирования, или по-скоро бойни групи или партизански отреди, били неуловими като вятъра, защото никога не оставали на една и съща позиция за повече от едно денонощие.

За националистите това означавало, че противниците им се страхуват да влязат в открито сражение, тъй като били по-слаби във всяко отношение, и, второ, липсвал им боеви опит и стратегическо мислене. Достатъчно било да се сравнят двамата главнокомандващи - Мао Дзе-дун израснал сред простолюдието и нямал никакво образование, докато Чан Кай-ши можел да цитира свободно принципите, разработени от прочутия германски стратег Карл фон Клаузевиц - един от най-известните теоретиците във военното дело.

С напредването на времето в хаотичните дотогава действия на маоистите започнала да се забелязва една важна промяна, която можело да се смята за начална фаза на прилагането на добре обмислена стратегия. След като националистите завладели по-важните градове на Манджурия и оставили комунистите да се укрият в по-слабо населените райони на север и североизток, комунистите започнали да се прегрупират и да обкръжават базите на чанкайшистите. Чан Кай-ши веднага изпращал подкрепления на помощ на обсадения град, обаче маоистите изтегляли нови сили от скритите си на север резерви и обкръжавали подкрепленията, напредващи от юг. Така войските на националистите постепенно се разкъсвали и били въвличани в изолирани дребни сражения, които неизменно се оказвали фатални за тях, защото били лишени от своите снабдителни бази и изолирани от щабовете си. Все пак националистите продължавали да превъзхождат комунистическите отреди, ала времето явно

голямата част от Северна Африка, а англичаните в Кайро с трепет очаквали да нахлуе в Египет.

„ИЗКУСТВОТО ДА СЕ ПЕЧЕЛЯТ ВОЙНИТЕ“, ДЖЕЙМС МРАЗЕК, 1968 г.

БРОНЯТА НА ХАРАКТЕРА

За да може всеки от нас да понася задължителните забрани, налагани от съвременността, и в същото време да се справя с непрекъснато повишаващо се напрежение в ежедневието, егото ни трябва да може да се променя. Егото, или тази част от личността, която е най-често излагана на опасности, постепенно закърнява и привиква към неприятните промени, понеже изпитва непрестанен натиск от конфликтите между жизнените потребности и страховете, внушавани ни от външния свят. Този процес обаче изисква да се научим да действаме в непрекъснат режим на автома- тично, едва ли не хронично адаптира-

не към бързо променящата се среда. Донякъде резултатът от този процес наподобява изграждането на лична предпазна броня, предназначена да поема и да отблъсква ударите, които ни нанася външният свят. Така личността става по-нечувствителна спрямо неприятните усещания, но в същото време ограничава нейната емоционална и агресивна активност, вследствие на което се намалява капацитетът на личността да постига своите цели и да задоволява нуждите си от приятни усещания. В подобни случаи ще констатираме, че егото ни не е така гъвкаво, че е станало по- малко приспособимо и по-втвърдено. Ще установим, че неговата регулаторна способност да икономисва енергията, изразходвана от индивида, е.спаднала, В конкретните случаи това зависи от параметрите на личната предпазна броня.

ВИЛХЕЛМ РАЙХ
(1897-1957 г.)

не работело в тяхна полза.

Тогава сред войските на националистите започнали да се появяват първите признаци на лора- женчески настроения. Командирите им все още не предусещали надигащата се опасност, защото живеели удобно в своите квартири в големите градове, но простите войници, принудени да скитат по цели седмици из глухите планински клисури, където на всяка крачка ги дебнели засадите на маоисти- те, съвсем не споделяли техния оптимизъм. Офицерите на Чан Кай-ши накрая били принудени да концентрират силите си само в по-големите градове, където имало много по-добри условия за отбрана, като наблюдавали безпомощно как отредите на ма- оистите вълнували из опразнените съседни територии, неуловими за преследващите ги редовни войски, за да се концентрират още на следващия ден за поредната изненадваща атака. Като че ли изпод земята изниквали хиляди нови и нови попълнения на отредите на комунистите и за националистическата армия ставало все по-трудно да отблъсква яростните им атаки. Освен това комунистите умеели майсторски да разстройват дисциплината на националистите, като пропагандирали неуморно своите идеи и внушавали на войниците от бедните селски семейства, че е престъпление да се сражават срещу своите братя заради интересите на богатите експ- лоататори. Нараствал броят на войниците, които дезертирали от армията на Чан Кай-ши, и моралът в нея скоро започнал неудържимо да се разлага.

Сред редиците на националистите все повече пропълзявали панически настроения. Една след друга попадали в ръцете на враговете им техните основни бази, концентрирани в обкръжените и изолирани градове. Стреснатите командири започнали да предават ключовете на градовете, преди още да са се появили признаци за предстоящата решителна атака на комунистическите отреди. През ноември 1948 г. чанкайшистите били изтласкани от цяла Манджурия - това било унизително поражения за армиите на националистите, които в началото на тази четиригодишна кървава гражданска война имали пълно стратегическо превъзходство. От този удар войските на чанкайшистите не успели да се

съвземат и започнали хаотично да отстъпват на юг. И така към края на следващата година комунистите вече контролирали всички китайски провинции.

ТЪЛКУВАНЕ

Тези две стратегии най-добре могат бъдат да илюстрирани с двете най-разпространени в света игри - шаха и азиатската игра го. Шахмат- ната дъска е с много ограничени размери. В сравнение с играта го в шаха се атакува сравнително по-бързо и е за предпочитане веднага да се пристъпи към решителната схватка. При шаха обикновено не е полезно да се отстъпва, да се жертват фигури. Един от най-важните тактически прийоми в шаха е играчът да умее да се концентрира върху зоната, където се води съдбоносната битка. Докато в играта го правилата не са толкова строго формални и се играе на по-голяма площ, с 361 клетки - следователно при нея възможните позиции са почти шест пъти повече в сравнение с шахматната дъска. Черните и белите камъчета (всеки от играчите си избира един от тези два цвята) се поставят върху дъската, едно по едно на всеки ход на играча според неговия избор. Целта е да изолирате или обкръжите камъчетата на противника, като поставите на дъската вашите 52 камъчета.

Играта го, която в Китай наричат вей-чи, може да се играе до три хиляди хода. Стратегията при нея може да бъде по-гъвкава, отколкото при шаха, но пък за сметка на това се играе по-бавно, поради което вашият противник по-трудно може да се досети за стратегията ви. Не е необходимо да се притеснявате много, ако загубите контрола върху някоя зона - от вас се изисква да мислите в по-широки мащаби и да сте готов да пожертвате една-две зони, за да спечелите надмощие в останалите части от дъската. Най-много трябва да внимавате да не се задържате прекалено дълго на едно място - в тази мъдра игра винаги печели по- подвижният от двамата съперници, понеже това е задължително условие, за да успеете да обкръжите част от неговите сили. Задачата не се свежда до директното унищожение на вражеските фигури, както е в шаха, а в парализиране или притискане в ъгъла на силите на противника. Шахът е линейна, позиционно ориентирана и подчертано агресивна игра, докато при играта го всичко е замъглено, нелинейно и гъвкаво. Агресивните намерения спрямо противника могат да останат умело замаскирани до самия край на разиграването, когато победителят така е подготвил разположението на своите сили, че може да започне ускореното обграждане на вражеските фигури.

От векове всички изтъкнати китайски стратези са изучавали съсредоточено мъдрата игра го. Дори и в тяхната военна терминология може да се открие влиянието на уроците, почерпени над дъската за го: за Мао Дзе-дун често се говорело, че той умее майсторски да разиграва извън

редно хитроумни ходове върху дъската за вей-чи и че обичал да прилага така изпробваните стратегии в своята дейност като главнокомандващ на китайските комунистически военни формации. Един от любимите му маньоври бил да използва простора върху широката дъска за игра на вей- чи и да разпръсква фигурите си така, че противникът му да не можел да се досети за неговите тайни намерения.

„Всеки китаец - написал Мао - трябва да се включи в тази борба и като дребно, но остро трионче да реже клона, върху който националистите са се укрепили.“ Един от предпочитаните му тактически ходове бил така разпръснато да разполага своите сили, че врагът никога не успявал да предвиди къде точно ще бъде нанесен решителният удар в предстоящата офанзива. Друг любим маньовър на Мао Дзе-дун бил стратегическото отстъпление, предприемано най-вече за да се създаде сред офицерите от редовната армия на Чан Кай-ши лъжливото впечатление, че ма- оистите не разполагали с резерви, докато свежите резерви причаквали противника в засада. За разлика от западноевропейските стратези Мао Дзе-дун нито веднъж не рискувал да концентрира всичките си войски в един юмрук, за да не позволи на неприятеля да се сдобие с ценни сведения за числеността на комунистическите формации и за да не ги обкръжи - това било особено важно в първата фаза от гражданската война, когато силите на маоистите още не били достатъчно укрепнали. Очевидно той разигравал една гигантска партия на древната игра го върху необятната китайска „дъска за вей-чи“ - стремял се да отвлече вниманието на Чан Кай-ши с привидно хаотични ходове, после прибягвал до всички възможни допълнителни средства за сломяване на боеспособността на националистическите сили (като усилена пропаганда, заблуждаващи обиколни маньоври и партизански засади), за да обкръжава един по един вражеските лагери. Именно това било най-типичното в стратегията на китайските комунисти от онзи период - протакане на военните действия до пълното изтощаване на противника при гъвкаво приспособяване на тактиката на отредите маоистите.

Докато шахът е линейна и директна схватка, древната игра го е по- близка до тази стратегия, при която бойните действия никога не се водят край ясно очертан фронт, а са разпръснати по цялата територия на страната. Това е гъвкава, едва ли не „течна“ тактика на хаотично разпръскване на основните сили при извънредно еластично прегрупиране, сливане и разделяне на основните бойни формации. Скоростта и подвижността на войските не позволяват на враговете да нанесат сразяващ контраудар. Така се осигуряват безгранични възможности да се използват дори и най-дребните промени при всяка ситуация, за да се спечели дори и най- минималното предимство. Бъдете неуловим и всепроникващ като водна- та пара. Никога не предоставяйте на врага удобна възможност да ви атакува - вместо това трябва да го подмамите в изтощително за него преследване, докато накрая го измамите с някой хитър ход и той завинаги из

губи следите ви. Само гъвкавостта ви ще ви позволи да го изненадате напълно и да му нанесете фатален удар точно когато той най-малко ще очаква вашата атака, когато за него ще бъде много късно да организира някакво противодействие срещу победоносния ход на вашите войски.

> *„Когато ще ни атакувате, няма да ви позволим да ни настигнете и няма да откриете убежищата ни. Когато ние ще ви атакуваме, няма да има къде да се скриете и ще ви ударим право в челото и ще ви затрием от лицето на земята. Ако врагът напредва, ние ще отстъпваме; ако врагът се окопава, ние няма да му подарим нито един спокоен ден; ако врагът е изтощен, ние ще го нападнем; ако врагът отстъпва, ние ще го преследваме.“*
>
> МАО ДЗЕ-ДУН (1893-1976 г.)

КЛЮЧОВАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДСТЪПИТЕ КЪМ ВЛАСТТА

Човекът се отличава от животните по много показатели, но един от най-важните от тях е способността му непрекъснато да измисля нови форми за изява, защото без тях ние няма да можем да комуникираме помежду си.

Формите обаче, които ние създаваме, непрекъснато се променят - особено показателна е модата, която от всички човешки дейности най- ярко подчертава промените в настроенията и предпочитанията на обществото. Освен това самите ние не се уморяваме да внасяме видоизменения във всичко, което сме наследили от предишните поколения. В повечето случаи няма нищо лошо в тази характерна за нашата цивилизация неуморна дейност, защото всяко обновяване, ако не води към нещо вредно, е признак на жизненост и на способност за приспособяване към вечно променящите се жизнени условия. Човечеството често е разрушавало с ожесточение това, което се е оказвало безжизнено и неспособно да се развива. Особено отчетлива е тази тенденция сред младото поколение - младежите са особено чувствителни към всичко, което задушава техните стремежи към изявяване и затова отхвърлят ограниченията, налагани от по-консервативните среди в обществото, след което се опитват да намерят себе си, като изпробват различни модели на поведение. Това е ярък признак на жизнеността на всяко младо поколение, при което непрекъснато се обновяват тези застинали форми в нашия живот, които се оказват абсолютно неприемливи с оглед на невъзвратимите обрати в развитието на човечеството.

Властниците често са хора, които в младостта си са се отличавали с

необикновените си способности да изразяват непознати хрумвания в непознати форми. Обществото им поверява управлението, понеже те вече са се доказали като търсачи на нови форми, методи и средства за подобряване на живота на хората. Така се отдава признание на значението на тенденцията към обновяване, подобряване и усъвършенстване на нашата жизнена среда. Проблемите със силните на деня всъщност настъпват по-късно, когато някогашните радетели за новото започнат да остаряват и да се превръщат в консервативни скептици, които на свой ред започват да се съпротивляват срещу всичко ново, прогресивно и напредничаво. Те вече не мечтаят да измислят нещо ново, защото техните образи отдавна са запечатани в съзнанието на нацията, техните навици са известни на всички. Обаче те не осъзнават, че като отказват да коригират своята политика' дори в най-незначителни мащаби, те се превръщат в лесни за атакуване мишени. Така вместо да ни внушават респект, те само навяват скука. Ние ги търпим до известно време, след което започваме да им крещим в лицата: „Слезте от сцената!“, защото копнеем за нови, по-жиз- нени, по-способни лидери. Ако някой политик реши да се придържа само към миналото и се съпротивлява ревностно на всяка новост, той рискува да стане за смях и започва да ни напомня за презрял плод, който само чака кога вятърът ще го събори от дървото на властта върху коравата земя.

Властта може да оцелее само ако разполага с гъвкави форми на изява. Да бъдеш гъвкав обаче още не означава да си безличен и лишен от всякаква форма - всичко в този свят си има форма и това е всеобщо валиден закон, от който няма изключения. Да си гъвкав, означава да си подвижен и променлив като водата, като живака, т. е. да умееш да приемаш всякаква форма в зависимост от това, с което си заобиколен. Ако се променяш непрестанно, ще бъдеш по-трудно уязвим. Истински силните личности постоянно изненадват своите съвременници, затова тяхната сила до голяма степен се дължи на способностите им да се променят бързо, решително и навреме. Така те объркват враговете си, които не успяват да отгатнат плановете им и не могат да ги атакуват, защото не виждат пред себе си ясно очертана цел. Това е най-силната позиция, която може да избере един управляващ - да се окаже недосегаем за противниците си, гъвкав и изплъзващ се като бог Меркурий, който можел да приеме всякаква форма по свое желание и който неведнъж успявал да внесе страхотен хаос сред олимпийските богове.

Човекът е странно създание, защото винаги е обичал да размишлява за абстрактното и да набляга на духовното за сметка на материалното. Тази еволюция на човешкия дух е най-лесно доловима в сферата на изкуствата, които през XX век откриха непознатите дотогава територии на абстракционизма и концептуализма, но подобни явления се наблюдаваха и в политиката, в която с течение на годините все повече преобладаваха по-умерените течения и тенденции, обогати се с по-сложни ходо

ве, прийоми и похвати, с индиректно поднесени послания и подчертано интелигентни решения. Тези методи са доказани от многовековната история на нашата цивилизация като много полезни и при военните стратегии. Всеки стратегически маньовър започва с манипулации, чиято цел е да заблудят командирите на вражеските армии, като в същото време трябва да подредят войските на автора на тази стратегия по такъв начин, че да бъдат най-удобни за реализирането на основната цел на вече избраната стратегия, независимо дали става дума за отбрана или за нападение, за печелене на време или за изтощаване на противника, за разузнаване или за тактическо прегрупиране с оглед на бъдеща офанзива и т. н. Военните действия по сушата се отличават с това, че се развиват върху огромни, но плоски релефи, където всичко се свежда до двете основни понятия (дължина и ширина) и където локалната топография на терена има много важно значение. Обаче великите нации никога не са се ограничавали само със сухопътни военни кампании, защото рано или късно са се ориентирали към моретата и океаните както за колонизиране на нови земи, така и за развитие на презморската търговия. И за да защитават своите търговски маршрути, тези нации неведнъж са били принуждавани да усвояват изкуството на морските битки. Строежът на могъщи бойни флотилии винаги е изисквал от нациите колосални усилия и огромни творчески способности, а също и дарби за по-абстрактно мислене - причината е в това, че за разлика от традиционните театри на бойните действия по сушата, в морските сражения променливите фактори са много повече. Морските капитани винаги са се отличавали със способностите си да се приспособяват изключително бързо към промените на околна- та среда, която е много подвижна и вечно мобилна в буквалния смисъл на думата. Освен да се грижат за оцеляването на техните кораби и други плавателни съдове от тях се е изисквало още неуморно да преследват, атакуват, ограбват, пленяват или потопяват корабите от вражеските флоти. Те често са били принуждавани да оперират в третото измерение - измерението, в което господстват единствено духовните стремежи на човека и неговите творчески способности да се приспособява гъвкаво към вечно изменчивата среда.

Но нека се върнем към войните на сушата. Един от красноречивите и поучителни примери за напредъка в начините за водене на сухопътни кампании е партизанската война. Т. Е. Лорънс (Лорънс Арабски) може би е бил първият съвременен стратег, който не само че е разработил основни теоретични правила във връзка с планирането на партизанските действия, но и ги е прилагал на практика. Неговите идеи са повлияли на Мао Дзе-дун, който открил в мемоарите на Т. Е. Лорънс първото потвърждение от западен автор на знаменитите стратегически принципи, които китайците обобщават с названието вей-чи - според тяхното наименование на играта го. Томас Едуард Лорънс е организирал арабски партизански отреди за съпротива срещу турците. Основната идея на Ло-

рънс Арабски била да обучи арабските въстаници да действат само в малобройни групи, разпръснати хаотично в пустинята, така че турските войски да не могат да ги открият. Турците изпратили в района многочис- лени войски, но напразно изгубили много време и енергия да претърсват обширните пространства, отдавна опразнени от арабските съпротивителни отреди. Наистина турците били много по-добре въоръжени и организирани, но всъщност арабите владеели стратегическата инициатива, като принуждавали противника да се включи в изтощителната игра на „котка и мишка“, с което бойният дух и боеспособността на турските полкове спадали с всеки следващ месец. „Повечето от войните, които са водени досега, са били спечелвани, когато двете враждуващи армии най- после се срещнат за решителния челен сблъсък на бойното поле - написал Лорънс. - Но ние избрахме съвсем нова тактика. Ние ще спечелим тази война не като търсим врага, за да го срещнем на бойното поле, а точно обратното, като упорито избягваме подобни срещи. Но ще останем в сянка, като невидима заплаха, спотаена някъде в пустинята, тегнеща над главата на противника, докато накрая ще нанесем последния удар.“

Това е образец за подходящ избор на стратегическо решение. Войната на изтощение е много по-опасна и по-скъпо струваща дори и от най-кръвопролитната битка. Ако се изплъзвате неуморно от преследващия ви враг, ще спечелите много повече от него, при това с много по- малко загуба в жива сила, техника, пари или други ресурси. По същество тук става дума за психологическа война, за игра на нерви. Във всяко преследване обикновено по-силният от двамата съперници преследва по-слабия, но кой ще се поздрави с крайната победа зависи от това кой от тях ще успее по-добре да заблуди другия. В царството на властта, където ежедневно се разиграват големи или малки сражения за всяка позиция, за всяка свободна територия, умението да се реагира гъвкаво е от критично значение.

Най-важното психологическо изискване към кандидатите да възприемат стратегията на максималното приспособяване като свое основно оръжие е умението им да не приемат нищо на лична основа. Пред лицето на врага никога не бива да изглеждате изплашен и разколебан в крайната победа. В противен случай вие неволно ще се издадете пред вашите противници, а те, разбира се, в никакъв случай няма да пропуснат да се възползват от удобната за тях възможност да разучат слабите ви места, да напипат вашата ахилесова пета, след което да съставят своите планове как да ви унищожат напълно. Затова първо трябва да се научите да не приемате като лична обида упреците, критиките, слуховете и инсинуациите. Освен това никога не бива да падате духом. Трябва да бъдете като хлъзгава топка, която никой да не може да задържи задълго в ръката си. Нека никой не подозира какво се готвите да предприемете на следващия ден, нека никой не може да отгатне къде са незащитените участъци

във вашата позиция. Превърнете лицето си в безизразна маска, за да можете да обърквате и дезориентирате съперниците си.

Именно този метод е бил използван от френския банкер барон Джеймс Ротшилд. Въпреки че никак не било лесно да бъде приет от парижкото висше общество, този германски евреин никога не приемал като лична обида упреците и слуховете, разпространявани за неговата банка. Нито веднъж не показал, че се чувствал засегнат от надменното отношение на французите към чужденците. Дори успял много по-сполуч- ливо от много французи да се адаптира към политическите особености на четири напълно различни политически режима: формалната реставрация на монархията при царуването на Луи XVIII; управлението на краля буржоа Луи-Филип; демократичното управление след революцията от 1848 г. и възхода на Луи-Наполеон до коронясването му като френски император през 1852 г. Ротшилд успявал при всеки режим да урежда сътрудничеството между неговата банка и представителите на властта. В същото време можел да си позволи да критикува управлението на страната, защото притежавал реална власт, която му осигурявала независимост, тъй като разполагал в изобилие с едно от най-мощните средства за спечелване на властта - парите. Но въпреки че позициите му в Париж непрестанно укрепвали, той никога не си позволявал да парадира с богатството си за разлика от много други прочути фамилии, които забогатели много бързо в началото на века, но само след двадесет години се разорили за още по-кратко време. Причината за повечето подобни фалити била липсата на умение за скъсване с предразсъдъците, наследени от миналото, и недостатъчните способности за приспособяване към новите, непрекъснато изменящи се изисквания на епохата.

В цялата история на нашата цивилизация най-гъвкави форми на управление са били наблюдавани, когато на трона не е имало крал, а са- мотна кралица (т. е. без съпруг). Една самотна кралица винаги е изправена пред съвсем други проблеми в сравнение с някой от кралете - защото тя е жена и дори нейните най-предани придворни и приближени министри и съветници, да не говорим за останалите й поданици, до последния ден от живота й не се уморяват да се съмняват, че тя е способна да управлява не по-зле от един мъж. Ако кралицата си позволи да предпочете някой от своите съветници, министри или военачалници, веднага ще плъзнат слухове, че този избор е направен само поради нейната емоционалната привързаност към този фаворит. Но ако кралицата успее да потисне емоциите си и да се държи авторитарно, по мъжки, веднага ще завалят още по-злобни критики по неин адрес. Поради това всяка кралица, която е принудена сама да брани трона си, трябва да се научи да управлява по-гъвкаво, което в крайна сметка може да й осигури по-завид- но място в историята от славата на редица мъже, които преди нея са носили същата корона.

Тази тенденция може да се илюстрира със съдбите на две прочути

жени - най-известните кралици в цялата световна история: английската кралица Елизабет I Тюдор и руската императрица Екатерина Велика. Елизабет I е управлявала Англия в разгара на ожесточените борби между католици и протестанти, затова била принудена да поддържа умерена политическа линия. Упорито избягвала да се присъединява категорично към едната или към другата от двете партии, враждуващи на живот и смърт. Историята отдавна е признала правилността на това решение - ако Елизабет I не се е придържала така стриктно към избраната от нея балансираща стратегия, последиците от нейната преориентация биха били много сериозни за цялата по-нататъшна съдба на кралството. За щастие Елизабет I успяла да укроти донякъде страстите и в същото време да подготви страната за рискованата, война с испанците. Нейното царуване е едно от най-успешните в историята, за което най-голяма заслуга са имали двете нейни най-ценни качества - невероятната й способност да се приспособява и изключително гъвкавата й идеология.

Екатерина Велика също като Елизабет I успяла да наложи подобен стил на управление, при който импровизирането било от решаващо значение. След като отстранила от престола своя съпруг - руския император Петър II - през 1762 г. тя самолично поела управлението на цяла Русия. Отначало никой не е вярвал, че тя ще успее да се задържи на трона. Всъщност в началото на своето дълго царуване Екатерина Велика въобще нямала дългосрочни планове как да се закрепи по-стабилно в една толкова смутна държава, каквато винаги е била Русия. Но въпреки че била чужденка (от германски произход), тя се оказала способна да разбира тежненията на руснаците. „Трябва да се управлява така, че хората да си мислят, че сами избират какво да вършат, въпреки че всъщност всичко става по командите, издавани от двореца“ - обичала да казва тя. От нея обаче се изисквало да отгатва настроенията на поданиците си и да се съобразява с възможните последици, ако не успее да им откликне. Без да е стигала до прилагането на прекалено груба сила, тя успяла за сравнително кратък период от време да проведе няколко реформи в Русия, които се оказали от съществено значение за бъдещото развитие на империята.

Този „женствено еластичен“ стил на управление може да се окаже най-доброто решение при по-трудни обстоятелства, а освен това по този начин е възможно да се постигне още едно ценно предимство - така по-лесно се печелят симпатиите на поданиците. Ако владетелят умее да реагира на събитията по-гъвкаво, поданиците му ще се покоряват по- охотно на волята му, понеже няма да бъдат засегнати от деспотични прояви или тиранични амбиции. Ще се улесни и диалогът между управляващия и подчинените, което ще помогне много да се разяснят идеите и намеренията на този, който държи властта. Суровите владетели отстрани изглеждат могъщи и непоклатими, но с течение на времето тяхната грубост започва все повече да дразни всички присъстващи в царския двор и така неизбежно се стига до идеята за организиране на заговори за двор

цов преврат. Докато по-гъвкавите монарси са принудени да изслушват много повече критики, ала се задържат на трона за много по-продължителен период от време, като накрая поданиците им дотолкова свикват с тях, че дори започват да се идентифицират чрез тях, защото са доволни, че владетелят се е оказал като всички останали хора - променлив като вятъра и отворен към заобикалящите го личности.

Въпреки неизбежните обърквания и забавяния, този гъвкав начин на управление неизбежно ще осигури крайния успех - така както Атина е успяла да надделее над Спарта с помощта на парите си и благодарение на своята по-развита култура. Ако се озовете в конфликтна ситуация срещу някой по-силен съперник, оставете го да спечели първата схватка, особено ако се окаже, че той по-трудно от вас се приспособява към околните промени. Дори можете да му засвидетелствате почитта си. Но след това ще коригирате стратегията си и бавно, но категорично ще започнете да си възвръщате изгубените позиции. От вас ще се изисква да го издебнете, когато противникът няма да е нащрек. Не забравяйте, че твърдоглавите личности, които никак не обичат промените и не умеят да се приспособяват, са много издръжливи на преки атаки, но в същото време са доста уязвими спрямо подмолни действия и инсинуации. За да пожънете успех с помощта на подобна еластична стратегия, трябва да умеете да се прикривате умело, като хамелеон да се нагаждате към средата, докато най-после проникнете отвъд предпазната броня на вашия враг.

От векове японците са били привикнали да приемат чужденците любезно и да демонстрират изключително силен интерес към всички чужди култури. През 1577 г. в Япония пристигнал португалският мисионер Жоао Родригес. Той преживял доста години в далечната островна страна и в мемоарите си споделил, че най-много го учудило огромното желание на японците да научат нещо повече за португалската култура, обичаи и постижения. По улиците на японските градове дори започнали да се мяркат минувачи, облечени според португалската мода. Това може да се стори някому като доказателство за нестабилност в японската култура, но истината била съвсем друга: японците много добре умеели да опазват своите обичаи, разбирания и национални особености. Под повърхностния слой на привидното подражателство оставали вкоренените от векове японски нрави и привички, вкусове и предпочитания, непоклатими като гранитна скала под тънък слой мъх. Така японците, за разлика от китайците, успели да се опазят за поколения напред от пораженията, които нанесла западната култура в други страни от Източна Азия. Това е още едно доказателство за ползата от по-гъвкавите стратегии - те не позволяват на нападателя да засегне отбраняващия си, понеже не му предоставя мишена, която да бъде атакувана.

В процеса на еволюцията прекомерното разрастване често се оказва първата стъпка към неминуемата гибел. Всичко живо, което притежава гигантски размери, неизменно е лишено от достатъчна мобилност и

от способности за приспособяване, така че в крайна сметка изтощава собствените си сили. За съжаление както в древността, така и днес се срещат наивници, които си въобразяват, че по-големите размери винаги осигуряват по-голяма сила.

През 483 г. преди Христа персийският цар Ксеркс нападнал древна Гърция, като вярвал, че лесно ще покори непокорните гръцки градове- държави. Все пак не може да се отрече, че този могъщ източен сатрап е имал достатъчно основания да се надява на успех, защото е предвождал най-многобройната армия, която някога е била повеждана за една агресия - ако може да се вярва в този конкретен случай на Херодот (за който като древногръцки историк все пак може да се допусне, че е защитавал каузата на своята родна Елада), Ксеркс е събрал невероятна войска, възлизаща общо на пет милиона души! Персийците срещнали толкова сериозни трудности с прехвърлянето на своите пълчища на Балканския полуостров, че по едно време замисляли напълно сериозно да построят огромен мост през Хелеспонта (т. е. през днешния Босфор, което бе осъществено едва в наши дни). Но не само по суша напредвали към Гърция огромни военни обози - персийската флота, най-голямата тогава в света, блокирала най-важните гръцки пристанища, за да не избягат гърците по море. Планът изглеждал напълно гарантиращ бляскав успех и бързо смазване на съпротивата на елините, обаче Артабанус - най-мъдрият придворен съветник на Ксеркс - предупредил господаря си, че го очаква жестоко разочарование. „Срещу тебе ще се изправят двамата най-могъщи противници в целия свят“ - заявил съветникът. „Нима може някой да се противопостави на толкова мощна армия?“ - учудил се Ксеркс. „Да, царю, за съжаление, дори и това е възможно - обяснил му съветникът. - Тези два могъщи съперника са земята и водата.“ Причината за тази мрачна, но проницателна прогноза всъщност била лесно разбираема
- никъде в Гърция не можели да се намерят пристанища, в които да акостират стотиците грамадни и тромави персийски бойни кораби. А колкото до другия враг на персите - сушата - там капанът се криел в простия, но безмилостен факт, че колкото повече напредвала армията, толкова повече се разтягали снабдителните линии и се затруднявало изхранването на петте милиона пехотинци.

Отначало Ксеркс си помислил, че неговият съветник е страхливец и изменник, обаче прогнозите на далновидния Артабанус - за ужас на Ксеркс - започнали да се сбъдват една след друга с пророческа точност. В Егейско море се извила страхотна, незапомнено свирепа буря и грамадните персийки кораби станали неуправляеми. Повечето от тях въобще не успели да намерят пристанища и заливи, където да се скрият, докато отмине бурята, поради което се разбили в крайбрежните скали. Ог- ромната сухопътна армия страдала жестоко от оскъдните дажби и все повече забавяла настъплението си, с което станала лесна плячка на малобройните, но подвижни гръцки войски. Гърците прибягнали до всички възмож

ни военни хитрости и маневри за заблуждаване на противника, които дотогава им били известни. Така се стигнало до съкрушителния крах на персийската армия - след това катастрофално поражение Персия никога не успяла да се възстанови и да стигне предишното си могъщество. Тази история е не само много поучителна за всички, които са толкова заслепени от наивните си надежди за бърз и лесен успех, че жертват мобилността си за сметка на мащабите. Те явно са забравили древното правило: гъвкавостта и бързината на краката винаги печелят, дори и спрямо най-могъщите противници, защото могат да осигурят повече стратегически предимства. Колкото по-гигантски са мащабите на кампанията, подета от неприятеля, толкова по-лесно се стига до пълния колапс на неговите сили.

Необходимостта от гъвкава стратегия става още по-голяма с напредването на възрастта ни, понеже се привързваме все по-упорито към утвърдените от години наши разбирания, оценки, навици и вкусове. Ние ставаме все по-лесно предвидими, което е може би първият косвен признак за невъзвратимото стареене на нашия дух. Поради тези промени на стари години всички ние понякога изглеждаме смешни в очите на по- младите. Наистина този присмех в повечето случаи не е злобен и оскърбителен за нашето достойнство, но въпреки това подкопава влиянието ни - всеки противник, който не ни уважава, ще се държи дръзко с нас, а дръзкото поведение може да превърне дори най-дребните животни в потенциално опасни същества.

В края на XVIII век кралският двор във Франция, изцяло подчинен на капризите на кралица Мария-Антоанета, се е оказал безнадеждно ограничен от строгия, натруфения и прекалено формален дворцов етикет, който още тогава изглеждал глупав и предвзет в очите на здравомисле- щите французи от по-нисшите класи. Упадъкът на тази многовековна институция в онази епоха е бил недвусмислен признак за предстоящия крах на монархията. Обаче колкото повече се влошавало положението, толкова повече френската кралица Мария-Антоанета и кралят Луи XVI се вкопчвали в остатъците и спомените, в традициите и ценностите от миналото, което още повече скъсило техните пътища към фаталния им край, от който връщане назад нямало. Век и половина преди това подоб- на била реакцията и на английския крал Чарлз I Стюарт, когато Англия решила да отхвърли диктата на абсолютизма - през 1630 г. Чарлз разпуснал парламента, след което все повече се изолирал в закостенелите дворцови церемонии и правила. Само че неимоверното му упорство и категоричният му отказ да се раздели с миналото му струвало много скъпо. Не след дълго избухнала опустошителна гражданска война, завършила с пълното поражение на роялистите, а Чарлз I Стюарт бил принуден да изгуби главата си под брадвата на палача.

Колкото повече остарявате, толкова повече ще се връщате мислено към вашето минало, за да търсите в него опора. Именно затова трябва да бъдете особено бдителен към всички премъдрости, които досега сте смятали за доказани ценности във вашия светоглед. Възможно е преди

години някои житейски правила да са били за вас неотменими, едва ли не вечни истини, ала днес вече да са опровергани от живота и дори може да предизвикват насмешки сред по-младите около вас. В подобни ситуации ще ви се наложи да избирате от двете възможности: или да се научите неуморно да се приспособявате към новостите, или да се примирите с мрачната перспектива да слезете завинаги от сцената. Ако изберете да бъдете абсолютно неотстъпчив, твърдоглав и закостенял противник на всякакви промени, ще отблъсквате всички от себе си, защото ще ви оприличават на жив труп.

Никога не бива да забравяте, че гъвкавостта може да се използва и като средство за залагане на стратегически капани: ако променяте често вашата тактическа нагласа, ще изненадвате противниците си и те постепенно ще се убеждават все по-категорично, че е невъзможно да отгатват следващите ви ходове. Докато се опитват да реагират своевременно на вашите предизвикателства, те неволно ще разкриват пред вас своите стратегически замисли, което пък ще ги постави в неблагоприятна позиция. В резултат на всичките тези усилия вие ще се окажете активната страна, разполагаща с огромните предимства да владеете инициативата, докато за вашите врагове ще остане само незавидната съдба да се бранят и да реагират пасивно на вашите неспирни атаки и спомагателни маньоври. Освен това ще успеете да нарушите сериозно дейността на вражеските шпиони, разузнавателни органи и специални служби. Запомнете добре, че всички стратегии, основаващи се на максимална приспособи- мост, са само един от многото стратегически инструменти, които не бива да се разглеждат като самоцел. Не е правилно да ги смесвате с масовата практика да се оставят събитията на самотек и винаги да се плува по течението, нито пък с религиозното примирение пред волята на съдбата. Ако решите да заложите на гъвкавите стратегии с максимална степен на адаптивност към околните условия, това няма да се дължи на липсата на вътрешна хармония във вас. Причината да спрете избора си на стратегии от тази категория ще бъде съвсем друга: защото така ще увеличите възможностите си да победите врага с хитрост, без да се налага да изразходвате прекалено много време и енергия.

Накрая нека да припомним, че да се приспособяваме към новите обстоятелства е равносилно на това да умеем да гледаме на всички промени със собствените си очи, дори ако за тази цел ни се налага често да пренебрегваме съветите на хората, които винаги са бдели над нас и са ни направлявали с мъдрите си указания. Това ще означава преди всичко да изоставим законите и правилата, предписанията и нормите, пред които се прекланят всички около нас; да зарежем книгите с безброй полезни съвети, по които се прехласват и заучават наизуст нашите приятели или колеги; да забравим веднъж завинаги напътствията на по-възрастните. На Наполеон принадлежат мъдрите слова: „Законите, които управляват днешните обстоятелства, могат да бъдат отменени от утрешните промени.“ Това означава, че трябва да умеете да се нагаждате и дори да овладявате всяка нова промяна в ситуацията. Ако разчитате прекалено мно

го на идеите и преценките на другите, няма да сте в състояние сам да се справяте с проблемите и в крайна сметка ще ви се наложи завинаги да се простите с мечтите за самостоятелност. Прекомерното преклонение пред чуждата мъдрост ще ви подтикне, дори и съвсем неосъзнато, да потъпквате своята. По-добре ще е да се отнасяте брутално с миналото, особено към вашето минало, като престанете да тачите сляпо мъдреците, които никога няма пропуснат някой сгоден случай да ви замаят главата с блестящите си поучения.

АСОЦИАЦИЯ

Спомнете си за бог Меркурий, крилатия вестител на желанията на боговете, бога на търговията, покровителя на крадците, комарджиите и на всички, които умеят да мамят ловко, бързо и хитро. Още в деня, когато се родил, Меркурий изобретил лирата и веднага започнал да свири на нея, а вечерта на същия ден откраднал добитъка на бог Аполон. Кръстосвал неуморно целия свят и никой не можел да ограничава свободата му. Също като течния метал, който не случайно носи неговото име (на английски „Mercury" означава както Меркурий, така и живак), Меркурий олицетворява неуловимото, вечно изплъзващото се, с което ни припомня за могъщата сила на аморфното, винаги променящото се.

ЕДНО АВТОРИТЕТНО МНЕНИЕ

„Крайната цел при формирането на една армия е да се осигури възможност тази армия да е в състояние да променя формацията си в широк обхват. В една война победите не си приличат, а се различават безкрайно. Войската не бива непрекъснато да поддържа една неизменна формация, така както водата няма постоянна форма. Способността да се печелят победи с променливи и приспособени според условията стратегии отличава гениалния стратег от всички останали пълководци."

СУН-ДЗЪ, ДРЕВНОКИТАЙСКИ СТРАТЕГ, IV ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ПРАВИЛОТО

Ако използвате пространството, за да укриете своите войски и да създадете измамното впечатление, че не ви достигат сили за мощно кон- транастъпление, това още не означава, че не трябва да се възползвате от всяка удобна възможност да концентрирате армиите си. Една извънредно гъвкава тактика ще ви помогне да принудите вашия противник да ви преследва отчаяно до пълното изтощение на неговите физически и психически сили. И когато най-после успеете да го притиснете в стоманени клещи, едва тогава трябва да му нанесете последния безмилостен удар, за който обаче се изисква пълна концентрация на силите. Именно така китайските комунисти начело с Мао Дзе-дун са успели да победят иначе добре въоръжените и обучени армии на националистите, предвождани от Чан Кай-ши. Въпреки че през първите години на последната за XX век гражданска война в Китай маоистите са действали предимно разпокъсано, с подчертано партизански характер на бойните акции, накрая комунистите са били принудени да съсредоточат всичките си сили за решителното сражение. Все пак никой няма право да отрича огромното значение на закона за концентрацията на армиите във всяка стратегическа доктрина.

Ако вашата офанзива е още в самото начало, по-разумно е да действате при разделяне на силите си на по-дребни формирования, за да не бъдат лесно проследявани и унищожавани. Но през цялото време не бива да забравяте за дългосрочната ви стратегическа цел. Когато обаче се стигне до завършващия финален етап на кампанията, трябва да концентрирате всички ваши сили, за да може последната атака да бъде неотразима.

Или както е казал Мао: „Когато ние ще ви атакуваме, няма да има къде да се скриете.“

АЗБУЧЕН УКАЗАТЕЛ

Авраам, библейски мъдрец, водач на евреите при бягството от Египет - Закон 9
Агире, Лопе де, испански командор - Закон 19
Айзенхауер, Дуайт Дейвид, 34-тият президент на САЩ, главнокомандващ американските войски в Европа през Втората световна война —Закон 37, 41
Айзъксън, Уолтър, американски писател - Закон 4
Албизи, флорентинска фамилия - Закон 46
Албрехт, австрийски крал - Закон 42
Алгарди, Алесандро, италиански скулптор - Закон 41
Александър I, руски император - Закон 8
Александър VI Борджия, римски папа от 1492 г. до 1503 г. - Закон 15, 20, 23, 26, 36, 47
Александър Велики (Македонски), завоевател на Персия - Закон 24, 39, 41,43
А ли, Мохамед (Касиус Клей), американски боксьор, световен шампион - Закон 17
Алкивиад, древногръцки държавник и пълководец - Закон 20, 42, 44 *Алфонсо I,* крал на Арагон - Закон 24
Амшел, Майер, франкфуртски лихвар, основател на фамилията Ротшилд - Закон 23
Ана, родена 1665 г., английска кралица от 1702 г. до 1714 г. - Закон 40 *Анибал,* картагенски военачалник - Закон 6
Анри II, роден 1519 г., френски крал от 1547 г. до 1559 г. - Закон 33
Анри IV, роден 1553 г., крал на Навара, френски крал от 1589 г. до 1610 г., пръв монарх от Бурбонската династия - Закон 33
Антоан дьо Бурбон, крал на Навара, баща на Анри IV - Закон 33
Аретино, Пиетро, италиански поет-сатирик - Закон 6, 23, 28, 34, 36, 40
Аристид, древногръцки военачалник и политик - Закон 42
Арлън, Майкъл, американски сценарист - Закон 4
Арсиноя, сестра на царица Клеопатра - Закон 26
Астиаг, цар на Медея - Закон 43, 47
Атахуалпа, върховен вожд на инките, при завладяването на Перу от Франциско Писаро - Закон 42
Аурелий, римски император - Закон 45
Байрон, Джордж Гордън, английски лорд, поет - Закон 24
Балбоа, Васко Нуньес де, испански конквистадор, откривател на Тихия океан - Закон 7, 29
Балзак, Оноре дьо, френски писател - Увод *Балша, Джезмах,* вожд на Сидамо, Етиопия - Закон 3 *Бари, мадам дьо,* фаворитка на крал Луи XV - Закон 41 *Барнъм, Ф. Т.,* американски шоумен - Увод, Закон 3, 5, 6, 30, 32 *Бейкън, Френсис,* английски политик, философ, есеист - Закон 46

Бекбулатович, Симеон, руски военачалник - Закон 44
Бергман, Ингмар, шведски кинорежисьор - Закон 46
Бернини, Пиетро, италиански художник и архитект - Закон 41
Бертрано, Луи, френски писател - Закон 4
Бечълър, Чарлз, американски мениджър - Закон 7
Билър, Анна, американски редактор - Благодарности
Билър, Лес, американски редактор - Благодарности
Билър, Сумико, американски редактор - Благодарности
Бисмарк, Ото фон, германски канцлер, пруски държавник - Закон 3, 7, 8, 11, 21, 29, 31, 33
Бистичи, Веспасиано да, италиански книгоразпространител - Закон 46 *Болейн, Ана,* английска кралица, втора съпруга на крал Хенри VIII Тю- дор - Закон 36
Бонифаций VIII, кардинал Гаетани, римски папа - Закон 42 *Борджия, Чезаре (Цезар),* италиански принц - Закон 1, 8, 15, 20, 23, 26, 35, 36, 47
Бори, Франческо Джузепе, италиански религиозен шарлатанин - Закон 27
Брагадино, алхимик и аферист - Закон 33 *Браманте, Донато,* италиански архитект - Закон 46 *Брехт, Бертолд,* германски писател - Закон 22, 25, 38 *Брумел, Джордж Брайън* (Бо Брумел), английски законодател на модата - Закон 24
Брунелески, Филипо, италиански архитект, Ренесанс - Закон 8
Брут, Марк Юниус, римски политик, поддръжник на Помпей - Закон 25
Брюйер, Жан дьо ла, френски благородник - Закон 13, 17, 24
Ваал, върховно ханаанско божество - Закон 3
Вагнер, Рихард, германски композитор - Закон 44
Базари, Джорджо, италиански художник, критик и писател - Закон 18, 30, 41
Вайследер, д-р (Лунния доктор), германски шарлатанин - Закон 37 *Ван Ман,* китайски император - Закон 45
Ванбург, Джон, английски архитект, проектант на замъка Бленхайм, собственост на херцог Марлборо - Закон 40 *Варда,* византийски военачалник - Закон 2 *Василий I Македонец,* византийски император - Закон 2 *Василий III,* велик московски княз - Закон 28 *Вашингтон, Джордж,* 1-вият президент на САЩ - Закон 20, 46 *Вега, Гаркиласо де ла,* испански хроникьор - Закон 19 *Веласкес, Диего Родригес де Силва,* испански художник - Закон 25, 41 *Вермеер, Ян,* холандски художник - Закон 32 *Ветори, Франческо,* италиански писател - Увод
Виктория, родена 1819 г., английска кралица от 1837 до 1901 г. - Закон 6, 32
Вилхелм I, германски император - Закон 3, 11, 29, 33

Виля, Панчо, мексикански революционер - Закон 36 *Вирхов, Рудолф,* германски патолог, откривател на левкемията - Закон 31 *Висконти, Прими,* италиански благородник - Закон 4 *Витгенщайн, Лудвиг,* австрийски философ - Закон 44 *Волар, Амброаз,* френски търговец на картини на импресионистите - Закон 31
Волтер, псевдоним на Франсоа-Мари Аруе, френски писател - Закон 1, 2, 22, 38, 43, 47
Воронцов, руски болярин - Закон 28
Галилей, Галилео, италиански учен - Закон 1, 23, 38, 45
Гейнсбъроу, Томас, английски художник - Закон 33
Гиз, Анри дьо, френски херцог, водач на католиците срещу хугенотите - Закон 26
Гилберти, Лоренцо, италиански художник и архитект - Закон 8 *Гилгамеш,* герой от вавилонския епос - Увод *Годунов, Борис,* руски самодържец - Закон 46 *Голдуин, Сам,* кинопродуцент, Холивуд - Закон 4 *Гонзага, Джанфранческо,* италиански херцог - Закон 1 *Гордън-Гордън, Джон,* шотландски лорд - Закон 12 *Го-Сайджин,* японски император - Закон 36 *Гоулд, Джей,* американски аферист - Закон 3, 12
Грант, Юлисис С., американски генерал от Гражданската война и главнокомандващ на армията на Севера, 18-ият президент на САЩ, републиканец - Закон 42
Грациан, Балтазар, испански моралист - Закон 1, 2, 3, 7, 10, 16, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 30, 33, 34, 36, 38, 46
Греъм, Джеймс, шотландски знахар и шарлатанин - Закон 27
Губен, Анри лъо, френски историк - Благодарности
Гугса (Рас или етиопски монарх) - Закон 39
Гьоте, Йохан фон, германски поет - Увод, Закон 43
Д'Алансон, френски херцог, наследствен принц от династията Валоа - Закон 20, 33
Д'Анжу, френски принц, херцог, крал Анри III - Закон 20 *Д'Артанян,* френски благородник, капитан на кралските мускетари - Закон 1
Д'Есте, Изабела, италианска херцогиня - Закон 20 *Д'Есте, Франческо,* италиански херцог - Закон 24
Дайдзен, Курияма, японски придворен експерт по чайните церемонии - Закон 26
Данте Алегиери, италиански поет - Закон 42 *Дарвин, Чарлз,* английски учен, биолог - Закон 45 *Дарий,* персийски цар - Закон 43
Дарнли, Хенри, шотландски благородник, първи съпруг на Мария Стю- арт - Закон 20

Дьо Гол, Шарл Андре Жозеф Мари, президент на Франция, генерал, водач на френската съпротива през Втората световна война - Закон 37 *Деверо, Робърт,* английски благородник, втори херцог на Есекс - Закон 4, 20, 42
Джаксън, Стоунуол, американски генерал от Гражданската война, южняк - Закон 17
Джан Ю, древнокитайски историк - Закон 8
Джао, древнокитайски владетел от династията Хан - Закон 24
Джийзъл, Сам, американски търговец - Закон 3, 31
Джонсън, Андрю, 17-ият президент на САЩ, юнионист - Закон 42
Джонсън, Линдън, 36-ият президент на САЩ - Закон 38
Джонсън, Самуел, английски писател - Закон 18
Джян, Гоу, древнокитайски владетел - Закон 22
Дидро, Дени, френски философ - Закон 25
Дизраели, Бенджамин, английски премиер - Закон 9, 34
Диоцез, цар на Медея - Закон 16
Достоевски, Фьодор Михайлович, руски писател - Закон 41 *Дрейк, Френсис,* английски пират и адмирал - Закон 4, 20, 32 *Дрю, Дениъл,* борсов спекулант - Закон 8 *Дъдли, Робърт,* граф Лейчесгър - Закон 4, 20
Дювейн, Джоузеф, американски търговец на картини - Закон 3, 14, 16, 19, 21, 33, 35
Дюдеван, Аврора Дюпен - вж. Жорж Санд
Дюжарие, Александър, френски издател - Закон 10
Дюрер, Албрехт, германски художник - Закон 21
Дюшан, Марсел, американски художник - Закон 4
Едисон, Томас Алва, американски изобретател - Закон 5, 6, 7
Езоп, древногръцки баснописец - Закон 13, 19, 28, 29, 40, 42, 43
Екатерина Велика, руска императрица - Закон 48
Елена, велика московска княгиня, регентша на сина си Иван IV Грозни - Закон 28, 44
Елизабет I Тюдор, английска кралица - Увод, Закон 4, 20, 26, 42, 46, 48 *Елфър, Джуст,* американски издател - Благодарности *Енцисо, Франциско Фернандес де,* испански благородник, първият губернатор на порт Дариен, Панама - Закон 29
Ериксон, Милтън Х., д-р, американски психотерапевт - Закон 26, 31, 37, 42, 44
Есхил, древногръцки драматург (трагик) - Закон 46 *Жоао II,* португалски крал - Закон 34
Жорж Санд, литературен псевдоним на Аврора Дюпен Дюдеван, френска романистка - Закон 25, 36
Иван IV Грозни (Страшни), велик московски княз, по-късно коронясан като първи руски цар - Закон 28, 31, 44, 46
Изабела Кастилска, испанска кралица - Закон 34, 36

Иисус Христос - Закон 38
Инокентий VIII, римски папа от 1484 г. до 1492 г. - Закон 44 *Исабей, Жан Батист,* френски художник - Закон 24 *Йейтс, Уилям Бътлър,* ирландски поет, Нобелов лауреат за 1923 г. - Закон 30
Йеясу, японски император от династията на шогуните Токугава, XVII век - Закон 32, 35
Йехуда, древноюдейски цар - Закон 3 *Йосиф*, син на Яков, библейска личност - Закон 46 *Йосиф II,* австрийски император - Закон 41 *Йошимото,* японски военачалник - Закон 47 *Йън, Чао Куан,* древнокитайски военачалник - Закон 2
Каваняк, Луи Еужен, френски генерал - Закон 29 *Казанова, Джакомо,* италиански авантюрист и съблазнител - Увод, Закон 5,23,25,28,40
Калигула, римски император - Закон 38 *Калистен,* древногръцки философ - Закон 24
Кампанела, Томазо, италиански философ и реформатор - Закон 38 *Капоне, Ал* (Алесандро), прочут чикагски гангстерски бос - Закон 12 *Карл V Хабсбург,* император на Свещената римска империя - Закон 16, 20, 23
Карманьола, италиански граф, кондотиере - Закон 11 *Касий, Гай,* римски претор, заговорник срещу Цезар - Закон 10, 25 *Кастилионе, Балтасаре,* италиански мислител - Закон 2, 5, 6, 30 *Кастракани, Кастручо,* италиански благородник - Закон 13, 20 *Кастро, Фидел, Рус,* кубински комунистически лидер - Закон 36
Катерина Арагонска, испанска принцеса, английска кралица, първа съпруга на крал Хенри VIII Тюдор - Закон 36, 45 *Катерина Медичи* - вж. Медичи, Катерина.
Каутиля, индийски мислител, III век преди Христа - Увод, Закон 14, 15, 26
Кенеди, Джон Фитцджералд, 35-ият президент на САЩ - Закон 36, 41
Кенин, Гарсън, американски писател, сценарист в Холивуд - Закон 33
Кснкъо, японски писател - Закон 36, 39, 47
Кимон Атински, древногръцки политик - Закон 41
Кир Велики, персийски цар - Закон 43, 47
Киркегор, Съорен, датски философ - Закон 3, 46
Кисинджър, Хенри, държавен секретар на САЩ - Увод, Закон 2, 3, 5, 7, 9,20,28,31,36
Клавдий, Тиберий Клавдий Нерон, римски император - Закон 21 *Клаузевиц, Карл фон,* пруски стратег - Увод, Закон 15, 23, 29, 48 *Клемент VII,* римски папа - Закон 36, 45
Клев, Ан, английска кралица, четвърта съпруга на крал Хенри VIII Тюдор - Закон 45

Клеопатра, последната египетска царица - Закон 25, 26, 37 *Клистен,* древногръцки държавник - Закон 34 *Клиъри, Томас,* американски писател - Закон 3, 19 *Колбер, Жан-Батист,* френски министър - Закон 1 *Колер,* австрийски генерал - Закон 8
Колини, Гаспар дьо, френски адмирал, предводител нахугенотите - Закон 26
Колумб, Христофор, италиански мореплавател на служба при испанската корона, откривателят на Америка - Закон 28, 34 *Конде, Луи дьо,* принц на Навара, водач на хугенотите, брат на Антоан дьо Бурбон - Закон 33
Кондиви, Асканио, италиански писател - Закон 46
Константин, римски император - Закон 37, 45
Конфуций (Кун Фу-дзъ), китайски философ - Закон 18, 45
Кончини, Кончино, италиански политик, фаворит на Мария де Медичи - Закон 33
Кориолан, Гней Марций, римски военачалник - Закон 4 *Кортес, Ернандо,* испански конквистадор, завоевател на Мексико - Закон 42
Крез, лидийски цар - Закон 47
Крилов, Иван, руски баснописец - Закон 24, 33, 36
Кромуел, Оливър, английски лорд-протектор - Закон 34
Кромуел, Томас, граф Есекс, английски министър - Закон 45
Ксеркс, персийски цар - Закон 38, 48
Курбски, Андрей, руски княз - Закон 31
Ланкло, Нинон дьо (псевдоним на Анна дьо Ланкло), френска куртизанка - Закон 3, 16, 28, 31
Лафонтен (Жан дьо ла Фонтен), френски баснописец - Закон 1, 5, 16, 26, 28, 32, 36, 44, 48
Ларошфуко, френски писател - Закон 1, 3, 14, 16, 28, 46
Лейзър, Ървинг, холивудски агент (посредник на артисти и сценаристи) - Закон 33
Леонардо да Винчи, художник, Италиански ренесанс - Закон 4, 20,22,23,40 *Лесинг, Готхолд Ефраим,* германски драматург и критик - Закон № 7 *Лин Бяо,* китайски политик, комунист, отначало сподвижник, но по-къс- но враг на Мао Дзе-дун - Закон 45
Линкълн, Ейбрахъм, 16-ият президент на САЩ, републиканец - Закон 2, 25,32, 42
Либериус, римски папа - Закон 45
Липи, Фра Филипо, италиански художник, ранен Ренесанс - Закон 24, 37 *Лорънс, Томас Едуард* (Лорънс Арабски), британски военен, разузнавач и писател - Закон 43, 48
Лорънс, Томас, английски художник - Закон 24
Луи XII, роден 1462 г., френски крал от 1499 до 1515 г. - Закон 20

Луи XIII, роден 1601 г., френски крал от 1610 до 1643 г. - Закон 21, 23, 33
Луи XIV, Краля-Слънце, роден 1638 г., френски крал от 1643 до 1715 г. - Закон 1, 4, 6, 18, 24, 29, 36, 37, 40, 41
Луи XV, роден 1710 г., френски крал от 1715 до 1774 г. - Закон 41, 43, 47 *Луи XVI,* роден 1754 г., френски крал от 1774 г. до гилотинирането му през 1793 г. - Закон 33, 35, 41, 43, 45, 48
Луи XVIII, роден 1755 г., френски крал от 1814 до 1824 г. - Закон 35, 44 *Луи-Филип,* 1773-1850, орлеански херцог, френски крал от 1830 до 1848 г.
- Закон 34, 48
Луис, Джо, американски боксьор - Закон 8
Луис дьо Руе, френска куртизанка, любовница на крал Антоан дьо Бур- бон - Закон 33
Лудвиг I, баварски крал - Закон 10 *Лудвиг II,* баварски крал - Закон 44
Лустиг, Виктор, граф, прочут измамник - Закон 6, 9, 12, 28, 33, 34
Лъв X, римски папа - Закон 28
Лю Пан, древнокитайски стратег - Закон 15
Люс, Хенри, американски издател - Закон 24
Лян, Чу Хо, древнокитайски военачалник - Закон 5, 43
Мадам дьо Помпадур - вж. Помпадур
Мазарини, Жул, френски държавник, кардинал - Закон 1, 44
Майер, Луис Б., кинопродуцент, Холивуд - Закон 4
Макартър, Дъглас, американски генерал, командващ американските войски в Азия през Втората световна война - Закон 41
Макиавели, Николо, италиански мислител - Увод, Закон 1, 2, 11, 15, 24, 26, 27, 28, 31, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 45, 47
Маклелън, Джордж Бринтън, американски генерал от Гражданската война, северняк - Закон 17, 21
Мансар, Жул, френски придворен архитект- Закон 24
Манфреди, Асторе, италиански принц - Закон 1
Манчини, Мария, фаворитка на крал Луи XIV - Закон 44
Мао Дзе-дун, китайски комунистически лидер - Закон 2, 15, 23, 25, 26, 41, 42,43, 45, 48
Маргъорит дьо Валоа, френска кралица, омъжена за Анри IV - Закон 33
Мария-Антоанета, френска кралица - Закон 27, 45, 43, 48
Мария Стюарт, шотландска кралица - Закон 20
Мария Терезия, австрийска императрица - Закон 41
Марк Антоний, римски военачалник и политик - Закон 26, 37
Марлборо, Джон Чърчил, английски херцог, военачалник - Закон 3, 40
Маркони, Гулиелмо, италиански изобретател - Закон 7
Масайоши, Хота, японски министър - Закон 22
Масамуне, Дате, японски военачалник - Закон 30, 40
Мата Хари (Маргарета Целе), холандска авантюристка - Закон 6, 32

Медичи, флорентинска династия - Закон 1, 18
Медичи, Джовани де, флорентински банкер - Закон 46
Медичи, Катерина де, френска кралица - Закон 26, 33, 37
Медичи, Козимо I де, флорентински банкер и политик - Закон 1,18, 40, 45, 46
Медичи, Козимо II де, флорентински банкер и политик - Закон 1 *Медичи, Лоренцо де* (Великолепния), флорентински банкер, политик и меценат - Закон 40, 44
Медичи, Мария де, френска кралица - Закон 33
Меегерен, Хан ван, холандски художник, фалшификатор на Ян Вермеер - Закон 32
Мелвил, Херман, американски писател - Закон 46 *Мелън, Ендрю,* американски магнат, индустриалец - Закон 3, 14 *Мен Гу-о,* древнокитайски военачалник - Закон 43 *Менелик II,* негус или абисински (етиопски) цар - Закон 34 *Месмер, Фридрих Антон,* основател на месмеризма, шарлатанин - Закон 5, 27
Метерних, Клеменс Венцел Лотар фон, австрийски княз, канцлер, виден дипломат - Закон 8, 44
Мехмед Завоевателя, турски султан - Закон 35
Микеланджело, Буонароти, италиански скулптор, художник и поет - Закон 9, 11, 23, 30, 46
Михаил III, византийски император - Закон 2 *Мойсей,* библейска личност, водач на евреите - Закон 15 *Молиер,* френски драматург - Закон 1, 3
Монтен, Мишел Екем дьо, френски мислител, писател, есеист - Закон 5, 10, 29
Монтескьо, Шарл Луи дьо Секонда, барон дьо ла Бред, френски историк и философ - Закон 47
Монтес, Лола (Мери Джилбърт), ирландска авантюристка - Закон 6,10, 28, 44
Монтесума, върховен вожд на ацтеките при завладяването на Мексико от Ернандо Кортес - Закон 42
Морган, Джон Пиърпойнт, американски магнат - Закон 7, 23, 31 *Мохамед,* шах на Хорезъм - Закон 19
Наполеон I, генерал Бонапарт, френски император - Закон 2, 3, 8, 10, 14, 16, 24, 25, 28, 30, 33, 35, 39, 41, 43, 44, 45, 47, 48
Наполеон III, френски император, племенник на Наполеон I - Закон 23, 29, 41, 43
Ней, Мишел, френски маршал - Закон 8 *Никола Фуке,* френски министър - Закон 1,
Николай I, руски император - Закон 4 *Николай II,* руски император - Закон 42
Никсън, Ричард Милхаус, 37-ият президент на САЩ - Закон 7, 20, 31, 36

Ницше, Фридрих, германски философ - Увод, Закон 5, 27, 34
Нобунага, Ода, японски шогун - Закон 47
Нютон, Исак (Айзък), английски физик - Закон 7
Оболенски, Иван, руски княз - Закон 28
Овидий, Публий Овидий Назон, римски поет - Закон 38, 46
Одисей, цар на Итака, герой от древногръцкия епос - Увод, Закон 29
Орко, Ремиро де, италиански офицер, наместник на Чезаре Борджия в Романя - Закон 26
Ортън, Джо, английски драматург - Закон 46
Павзаний, спартански военачалник - Закон 38
Патън, Джордж, американски генерал - Закон 48
Педрариас, псевдоним на Педро Аирас Давила, испански мореплавател - Закон 29
Перикъл, древногръцки политик - Закон 41, 42, 47 *Перуджино, Пиетро,* псевдоним на Пиетро Ванучи, италиански художник - Закон 41
Петър II, руски император - Закон 48
Писаро, Франциско, испански конквистадор, завоевател на Перу - Закон 29, 40, 42
Писаро, Гонсалво, испански конквистадор - Закон 40
Пикасо, Пабло, испански художник - Закон 17, 20, 41
Планк, Макс, германски учен, основател на квантовата физика - Закон 45
Плутарх, древногръцки историк - Закон 2, 7, 33, 35, 37, 41, 43, 46
По, Едгар Алън, американски писател - Закон 18, 44
Поатие, Диан дьо, френска графиня, фаворитка на крал Анри II - Закон 2, 37
Поджи, Стефано ди, италиански благородник - Закон 13 *Помпадур, мадам дьо,* Жана Антоанет Пуасон, маркиза, фаворитка на крал Луи XV - Закон 41, 47
Помпей, Гней Марций, римски политик й военачалник, съперник на Цезар в Първия триумвират - Закон 25, 33
Понтормо, Якопо да, флорентински художник, Италиански ренесанс - Закон 18, 30
Псалманазар, Джордж, шарлатанин, представящ се за жител на о-в Тайван - Закон 32
Птоломей XII, египетски владетел, баща на Клеопатра - Закон 26 *Птоломей XIII,* египетски владетел, брат на Клеопатра - Закон 26 *Птоломей XIV,* египетски владетел, съпруг на Клеопатра - Закон 26 *Пършинг, Джон Джоузеф,* американски генерал - Закон *Распутин, Григорий,* руски авантюрист и шарлатанин - Закон 42
Рейли, Уолтър, английски лорд, авантюрист и мореплавател - Закон 4, 20, 26, 38, 42, 46
Рен, Кристофър, английски архитект - Закон 9
Рец, кардинал дьо, френски политик - Закон 4, 22, 28, 29, 37, 46

Рикю, Шен-но, японски придворен експерт по чайните церемонии - Закон 1, 26, 30, 44
Рилеев, Кондратий, руски благородник, водач на декабристите - Закон 4 *Ришельо, Арман Жан дьо Плеси,* френски политик, кардинал - Закон 3, 23, 26, 29, 33
Робеспиер, Максимилиан Франсоа Изидор дьо, френски диктатор, водач на якобинците по време на апогея на Великата френска революция - Закон 34, 35
Родригес, Жоао, португалски мисионер - Закон 48
Рокфелер, Джон Дейвисън, американски петролен магнат - Закон 31, 35
Ромел, Ервин, германски фелдмаршал - Закон 5, 48
Ротшилд, барон, американски магнат от VIII поколение - Закон 21
Ротшилд, Джеймс, барон, френски банкер - Закон 3, 23, 31, 34, 40, 48
Ротшилд, Натан (Нейтън), английски банкер - Закон 23
Ротшилд, Карл, италиански банкер - Закон 23
Ротшилд, Саломон, австрийски банкер - Закон 23
Рубенс, Петер Паул, фламандски художник - Закон 7
Рузвелт, Франклин Делано, 32-рият президент на САЩ - Закон 3, 25, 26, 34, 36, 38
Саади, псевдоним на шейх Мослих Аддин, персийски поет - Закон 21 *Санд, Жорж* - вж. Жорж Санд
Светоний, Гай Транкилиус, римски историк - Закон 25
Севине, Мари Рабютин-Шантал, мадам дьо, френска писателка - Закон 1
Севине, маркиз дьо, френски благородник - Закон 3
Сезан, Пол, френски художник постимпресионист - Закон 31
Сеймур, Джейн, английска кралица, трета съпруга на крал Хенри VIII Тюдор - Закон 36, 45
Селасие, Хайле (Рас Тафари), етиопски император - Закон 3, 34, 39 *Сен-Симон, Клод Анри дьо,* френски граф, философ утопист - Закон 18, 24 *Серторий,* римски политик и военен - Закон 35
Сесил, Робърт, пръв министър при английската кралица Елизабет I Тюдор - Закон 42
Син, древнокитайско царство - Закон 20
Сов, Шарлот дьо Бон-Санблансе, баронеса дьо, любовница на херцог и д'Алансон и на крал Анри Наварски - Закон 33 *Солк, Джонас,* английски учен, имунолог - Закон 38, 45 *Спаски, Борис,* руски шахматист, световен шампион - Закон 17 *Сталин, Йосиф Висарионович* (Джугашвили), съветски диктатор - Закон 19
Стендал, псевдоним на Мари-Анри Бейл, френски писател - Закон 20 *Сун,* древнокитайска династия - Закон 2
Сун-дзъ, древнокитайски стратег - Увод, Закон 14, 15, 23, 39, 44, 48
Сун Пин, древнокитайски военачалник - Закон 39
Сфорца, Лодовико, италиански владетел, милански херцог - Закон 20

Сян Ю, древнокитайски стратег - Закон 15
Талейран, Шарл Морис маркиз дьо Перигор, епископ на Отюн, френски външен министър - Закон 2, 3, 8, 10, 14, 18, 20, 24, 30, 33, 39, 44 *Тацит, Публий Корнелий,* римски историк - Закон 2 *Темистокъл,* древногръцки държавник - Закон 42
Теодора, византийска императрица - Закон 2 *Теоктист,* византийски благородник - Закон 2 *Тесла, Николай,* хърватски изобретател - Закон 5, 6, 7, 23 *Тести, Фулвио,* италиански поет, Късен ренесанс - Закон 24 *Тиер, Луи-Адолф*, френски политик - Закон 29 *Тифани, Чарлз,* американски бижутер - Закон 21
Тициан (Тициано Векелио), италиански художник, Късен ренесанс - Закон 6, 34
Того, Хейхачиро, японски адмирал - Закон 8
Толстой, Лее Николаевич, руски писател - Закон 11, 20, 36, 47
Томирис, царица на масагетаите - Закон 47
Торо, Хенри Дейвид, американски философ-натуралист, писател, есеист - Закон 46
Тукидид, древногръцки историк - Закон 13, 38
Търнър, Джоузеф Малърд Уилям, английски художник - Закон 24, 46 *У,* древнокитайско княжество - Закон 23 *Уайлд, Оскар,* ирландски писател - Закон 5, 38
Уейл, Джоузеф, прочут американски мошеник, известен с прозвището Заклетия измамник - Увод, Закон 3, 26, 32, 33, 34, 37, 40, 44 *Уелингтън, Артър Уелсли,* английски херцог и главнокомандващ - Закон 24
Уестингхаус, Джордж, американски магнат - Закон 7 '
Уилсън, Удроу, 28-ият президент на САЩ - Закон 20 *Уилямс, Тенеси,* американски писател - Закон 41
У олей, Томас, Морски архиепископ, английски кардинал и лорд-канцлер при Хенри VIII - Закон 45
Уорнър, Джак, холивудски киномагнат, съсобственик на *Уорнър Бра- дърс* - Закон 33
Уорхол, Анди, американски художник - Закон 4
Урбан VIII, римски папа - Закон 24
У Тцу Ксю, китайски придворен съветник - Закон 23
У *Чи,* древнокитайски военачалник - Закон 47
Учело, Паоло, художник, Италиански ренесанс - Закон 23, 30
Фабий, Квинтус Максимус (Кунктатор), римски консул, военачалник - Закон 6
Фейдиман, Клифтън, американски писател - Закон 4, 22, 31, 36 *Фердинанд Арагонски,* испански крал - Закон 36 *Филип Македонски,* македонски цар - Закон 41, 47 *Филип II,* испански крал - Закон 41

Филипо Мария, херцог Висконти, италиански благородник - Закон 17 *Фишър, Боби (Робърт),* американски шахматист, световен шампион - Закон 17
Флобер, Гюстав, френски писател - Закон 25
Фльори, Андре-Еркюл дьо, пръв министър на Франция при Луи XV - Закон 41
Форд, Джералд, 38-ият президент на САЩ - Закон 20
Форд, Хенри, американски индустриалец - Закон 19
Формън, Джордж, американски боксьор - Закон 17
Франсоа I, роден 1494 г., френски крал от 1515 до 1547 г. - Закон 37
Франсоа II (херцог д'Алансон), роден 1554 г., френски крал от 1559 до 1560 г. - Закон 20, 33
Фридрих Велики, пруски крал - Закон 43
Фредерик Вилхелм IV, пруски крал - Закон 3,11
Фрик, Хенри, американски магнат - Закон 14
Фройд, Зигмунд, австрийски психиатър, основател на психоанализата - Закон 33, 35, 44
Фу, Ту, китайски поет, династия Тан, VIII век - Закон 42 *Фуше, Жозеф,* френски министър на полицията при четири режима, якобински водач, херцог Отранто - Закон 2, 35, 39, 44 *Хайдейоши,* японски император - Закон 1, 26, 35, 37, 47 *Хан,* древнокитайска династия - Закон 15 '
Хан Фей-дзъ, древнокитайски философ и стратег - Закон 17, 40, 43, 45, 48
Харпъндинг, Асбъри, американски банкер - Закон 21 *Харцел, Ото,* американски измамник, изобретател на аферата *Дрейк* - Закон 32
Хелуъл, Кенет, английски писател - Закон 46
Хенри VIII Тюдор, английски крал, прочут с шестте си жени и с отказа си от католицизма - Закон 36, 45
Херодот, древногръцки историк - Закон 9, 16, 29, 34, 40, 43, 48 *Херон,* сицилиански владетел - Закон 2 *Хечигуан, Ямашина,* японски благородник - Закон 44 *Хозро II,* древноперсийски цар - Закон 14
Холбайн-младши, Ханс, германски художник - Закон 45 *Христос* - вж. Иисус Христос
Хрушчов, Никита, съветски лидер, генерален секретар на КПСС - Закон 9
Худини, Хари (псевдоним на Ерих Вайс), американски фокусник, илюзионист, „ескейпист" - Закон 30, 35, 39 *Хъмфри, Хюбърт,* американски политик - Закон 20
Хънтингтън, Арабела, съпруга на Колие П. Хънтингтън - Закон 33 *Хънтингтън, Колие* 77., американски железопътен магнат - Закон 33 *Хюм, Дейвид,* шотландски философ - Закон 32
Чан Кай-ши, генералисимус, китайски лидер и главнокомандващ - Закон 2, 15, 26, 48

Чарлз I Стюарт, роден 1600 г., английски крал от 1625 г., обезглавен през 1649 г. - Закон 34, 48
Чао, Ю, древнокитайска императрица - Закон 15 *Ченг, У,* древнокитайски феодал - Закон 12
Честъртън, Джилбърт Кайт, английски писател, есеист и сатирик - Закон 36
Честърфийлд, Филип Стенхоуп, английски писател - Увод, Закон 19 *Чин,* древнокитайско царство - Закон 15, 18, 20 *Чин Ши Хуанг Ти,* древнокитайски император - Закон 18, 45 *Чингиз хан,* монголски владетел - Закон 14, 19
Чу Хо Лян, древнокитайски стратег, император, поет и философ - Закон 26, 45
Чун-ерх, древнокитайски владетел - Закон 19
Чърчил, Уинстън, британски премиер - Закон 14, 24
Цезар, Гай Юлий, римски диктатор - Закон 10, 25, 26, 33, 35, 38
Цицерон, Марк Тулий, римски политик и оратор - Закон 5, 18
Цяо Цяо, китайски държавник от империята Хан - Закон 26, 39, 43
Шан, Чу, древнокитайски министър - Закон 19
Шатро, херцогиня дьо, фаворитка на крал Луи XV - Закон 47
Шарл IX, роден 1550 г., френски крал от 1560 г. до 1574 г. - Закон 26, 33
Шарл X, 1757-1836, френски крал от 1824 г. до 1830 г. - Закон 34
Шарл дьо Валоа, френски принц, брат на крал Филип IV Хубави - Закон 42
Шах, Идрис, индийски писател - Закон 16, 26, 29, 38, 40
Шварц, Майкъл, американски редактор - Благодарности
Шекспир, Уилям, английски драматург - Закон 7, 10, 18, 35
Ши Ма Ю, древнокитайски военачалник - Закон 5
Шлимел, Соломон, еврейски писател - Закон 46
Шоазьол, Етиен дьо, френски външен министър при Луи XV - Закон 41 *Шо-о, Такено,* японски придворен експерт по чайните церемонии - Закон 44
Шопенхауер, Артур, германски философ - Закон 1, 13, 14, 21, 23, 24, 33, 36,38,39,40,46
Шоу, Джордж Бърнард, ирландски драматург и критик - Закон 36
Шу, Чиен, древнокитайски владетел - Закон 2
Шуйски, Андрей, московски княз - Закон 28
Шупах, Михаел, д-р, швейцарски лекар - Закон 27
Юан, древнокитайски владетел - Закон 20
Юго, Виктор, френски писател - Закон 43
Юей, древнокитайско царство - Закон 23 ,
Юлий II, римски папа - Закон 20, 23, 46
Ян, Чжоу, китайски художник от епохата Мин - Закон 35
Янг, Елизабет, американска редакторка - Благодарности

БИБЛИОГРАФИЯ

Aesop. Fables of Aesop. *Басните на Езоп.* Translated by S. A. Hanford. New York: Penguin Books, 1954.
Bloodworth, Dennis and Ching Ping. The Chinese Machiavelli. *Китайският Макиавели.* New York: Farrar, Straus and Giroux, 1976.
Bowyer, J. Barton. *Cheating: Deception in War and Magic, Games and Sports, Sex and Religion, Business and Con Games, Politics and Espionage, Art and Science. Измамите на бойното поле, в магиите, в игрите и в спорта, в секса и в религията, в бизнеса и мошеничествата, в политиката и в шпионажа, в науката и в изкуствата.* New York: St. Martin's Press, 1982.
Castiglione, Baldesar. The Book of the Courtier. *Записки на дипломатическия куриер.* Translated by George Bull. New York: Penguin Books,
1976.
Clausewitz, Carl von. *On War. За войната.* Edited and translated by Michael Howard and Peter Paret. Princeton: Princeton University Press, 1976.
Elias, Norbert. *The Court Society. Дворцовият кръг.* Translated by Edmund Jephcott. Oxford: Basil Blackwell Publishers, 1983.
De Francesco, Grete. *The Power of the Charlatan. Силата на шарлатанина.* Translated by Miriam Beard. New Haven: Yale University Presss,
1939.
Haley, Jay. *The Power Tactics of Jesus Christ and Other Essays. Тактическите подходи на Иисус Христос и други есета.* New York: W. W. Norton, 1989.
Han-fei-tzu. *The Complete Works of Han-fei-tzu. Събрани творби от Хан Фей-дзу.* Translated by W. K. Liao. 2 volumes. London: Arthur Probsthain, 1959.
Herodotus. *The Histories. Историите на Херодот.* Translated by Aubrey de Selincourt. New York: Penguin Books, 1987.
Isaacson, Walter. Kissinger: *A Biography. Биография на Хенри Кисин- джър.* New York: Simon & Schuster, 1992.
La Fontaine, Jean de. *Selected Fables. Басните на Лафонтен.* Translated by James Michie. New York: Penguin Books, 1982.
Lenclos, Ninon de. *Life, Letters and Epicurean Philosophy of Ninon de Lanclos, The Celebrated Beauty of the 17th Century. Животът, кореспонденцията и епикурейската философия на Нинон дьо Ланкло, най- прочутата красавица от XVII век.* Chicago: Lion Publishing Co., 1903. Ludwig, Emil. Bismark: *The Story of a Fighter. Бисмарк - животът на един борец.* Translated by Eden and Cedar Paul. Boston: Little, Brown,
1928.
Machiavelli, Niccolo. *The Prince and the Discourses. Беседи за владетелите.* Translated by Luigi Ricci and Christian E. Detmold. New York:

Modern Library, 1940.
Mao Tse-tung. *Selected Military Writings of Mao-Tse-tung. Избрани военнь съчинения на Мао Дзе-дун.* Beijing: Foreign Languages Press, 1963.
Millan, Betty. *Monstrous Regiment: Women Rulers in Men's Worlds. Сбирщина от изверги в рокли - жени зад кормилото на властта в светс на мъжете* Windsor Forest, Berks, U. K.: Kensal Press, 1983.
Montaigne, Michel de. *The Complete Essays. Есета.* Translated by M. A. Screech. New York: Penguin Books, 1987.
Mrazek, Col. James. *The Art of Winning Wars. Изкуството за спечелване на войните.* New York: Walker and Company, 1968.
Nash, Jay Robert. *Hustlers and Con Men. Предприемчивите и измамниците.* New York: M. Evans and Co., 1976.
Nietzsche, Friedrich. *The Birth of Tragedy and The Genealogy of Morals. Раждането на трагедията и генеалогия на морала.* Translated by Francis Golffing. Garden City: Doubleday Anchor Books, 1956.
Orieux, Jean. Talleyrand: *The Art of Survival. Изкуството на оцеляването.* Translated by Patricia Wolf. New York: Knopf, 1974.
Plutarch. *Makers of Rome. Създателите на Рим.* Translated by Ian Scott-Kilvert. New York: Penguin Books, 1965.
The Rise and Fall of Athens. Възход и упадък на Атина. Translated by Ian Scott-Kilvert. New York: Penguin Books, 1960.
Rebhorn, Wayne A. *Foxes and Lions: Machiavelli's Confidence Men. Лисици и лъвове. Мошеници, достойни ученици на Макиавели.* Ithaca: Cornell University Press, 1988.
de Retz, Cardinal. *Memoirs of Jean Francois Paul de Gondi, Cardinal de Retz, 2 vols. Мемоарите на кардинал Дьо Рец.* London: J. M. Dent & Sons, 1917.
Sadler, A. L. Cha-no-yu: *The Japanese Tea Ceremony. Японската чайна церемония.* Rutland, Vermont: Charles E. Tuttle Company, 1962. Scharfstein, Ben-Ami. *Amoral Politics. Неморални политици.* Albany:
State University of New York Press, 1995.
Scheibe, Karl E. Mirrors, *Masks, Lies and Secrets. Маски, лъжи и тайни.* New York: Praeger Publishers, 1979.
Schopenhauer, Arthur. *The Wisdom of Life and Counsels and Maxims. Мъдростта на живота. Препоръки и принципи.* Translated by T.
Bailey Saunders. Amherst, New York: Prometheus Books, 1995.
Senger, Harro von. *The Book of Stratagems: Tactics for Triumph and Survival. Учебник по военни хитрости: тактики за победа и оцеляване.* Edited and translated by Myron B. Gubitz. New York: Penguin Books, 1991.
Siu, R. G. H. *The Craft of Power. Хитрините на властта.* New York: John Wiley & Sons, 1979.
Sun-tzu. *The Art of War. Военното изкуство.* Translated by Thomas Cleary. Boostoin: Shambhala, 1988.

Thucydides. *The History of the Peloponnesian War. Историята на Пелопонеските 'войни.* Translated by Rex Warner. New York: Penguin Books, 1972.
Weil, „Yellow Kid“. *The Con Game and "Yellow Kid" Weil: The Autobiography of the Famous Con Artist as told to W. T. Brannon. Автобиография на Уейл. Мошеничествата на един прочут измамник.* New York: Dover Publications, 1974.
Zagorin, Perez. *Ways of Lying: Dissimilation, Persecution and Conformity in Early Modern Europe. Методите на лъжата: лицемерие, преследване и подчинение в началото на модернизирането на Европа.* Cambridge: Harvard University Press, 1990.